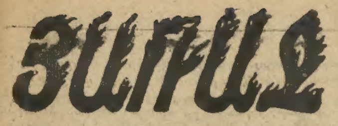

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 2 Septembre 1947 Երեքշաբթի 2 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5125-Նոր շրջան թիւ 34 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Նորէն ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկած են ձեր կուսակցութեան դէմ ։

= Ոչինչ. «Ջուրը գայ, ջաղացքն աղայ, խենդ ունէ, եկէ խաղայ»...

— Բայց այսքան ալ կի՞րք եւ ատելութի՜ւն ։ Ո՞ւր ենք, Անատոլո՞ւ թէ Փարիզ ։

= Անզօր կատաղութիւն ։

— Եւ այս՝ ճիշդ այն պահուն երբ ճամբայ պիտի ելլէ Ներգաղթի առաջին կարաւանը, մեր գաղութէն ։

= Ճիշդ ատոր համար ալ՝ կատաղութիւնը։ Կատարեալ խժարշաւ։ Այս բոլորը նորութիւն չեն մեզի համար ։

— Գիտէի՞ք որ այսպէս պիտի ըլլար ։

= Աւելին։ Հրամանը տրուած է ամիսներ առաջ։ Ասպարէզ կանչուած են բոլոր անոնք որ գրիչ բռնել եւ ստել, զրպարտել, մատնել, գըրպռե՛լ, փչել գիտեն։ «Կրակ տեղացէք, անդադար կրա՛կ, որքան մրոտէք, այնքան շահիք վարկ»։

— Անշուշտ նպատակ մը ունին ։

= Շատ պարզ։ Ամէն մէկը պաշտօն ստացած է Դաշնակցութեան գործօն դէմքերէն մէկը, «չէֆ» մը, սեւցնելու, քմաբեր առասպելներով, բոշայական փսփսուքներով, թրքավարի լուտանքներով ։ Իբրեւ թէ դարձի պիտի բերեն շարքերը, եւ կամ բարեփոխե՛լ պիտի տան Դաշնակցութեան դիրքը։

— Իսկապէս չե՞ն գիտեր ձեր դիրքը ։

= Գիտե՛ն, գիտե՛ն. բայց, «ուխտել են ստել, այդ սիրով մեռնիլ»։ Երբ սեւով ճերմակի վրայ տպուած խօսքերն անգամ գլխիվայր կը հրջեն ու կը տպեն...

— Ես երկու կողմի թերթերն ալ կը կարդամ, եւ յաճախ կը զարմանամ, տեսնելով այնքան վրան բաց խեղաթիւրումներ, ի վնաս ձեզի ։

= Մենք զարմանալու ընդունակութիւնն ալ կորսնցուցած ենք։ Որքա՜ն այսպիսի խորշակներ եւ խաչակրութիւններ, մեր յիսնամեայ պատմութեան մէջ։

— Ես կը կարծեմ թէ աւելի արմատական նպատակ մը կը հետապնդեն, եւ անձնական յարձակումները պարզապէս պատրուակներ են ։

= Ճիշդ այդպէս։ Անոնք երէկ ալ նոյն գռեհկութեամբ կ՚անուանարկէին Քրիստափորները, Զաւարեանները, Ակնունիները, Զարդարեանները, Վռամեանները եւ մնացեալը, բայց այսօր, գառնուկի մորթ հագած, շանքարող կը կարդան։ Այո, շատ աւելի խոր է առաջադրուած նպատակը,— վարկաբեկել, կազմալուծել, քայքայել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, համաձայն «վերէն» տրուած հրահանգներուն։

— Ես այդքան յոռետես չեմ ։

= Կը համոզուիք, եթէ բան-գործ ընէք շարել փաստերը։ Նմոյշ մը, այսօրուան համար։ Ինչպէս ամէն տեղ, Ռումանիոյ մէջ ալ կազմուած է «ճակատ» մը, «Հայաստանեան Ճակատ», որ ունի համանուն թերթ մը, օրկան «Հայաստանեան Ճակատ»ի Կեդր. Կոմիտէի։

— Բնաւ չեմ տեսած ։

= Այս թերթը 1947 ապրիլ 6ին կը հրատարակէր նամակ մը, «Կոչ Դաշնակցականներուն», ստորագրուած՝ խումբ մը աքսորական մտաւորականներու ընտանեկան պարագաներուն կողմէ,— կիներ, զաւակներ եւն.։ Այս դժբախտներուն հաւատացուցեր են թէ «մեր ազգականներու եւ ձեր նախկին ընկերներու կացութիւնը պիտի բարելաւուէր, եթէ Դաշնակցութիւնը վերջին դէպքերու լոյսին տակ վերաքննէր իր քաղաքականութիւնը եւ վերջ տար իր թշնամական դիրքին հանդէպ Խ. Միութեան»։

— Ուրեմն աքսորականները պիտի արձակուին, եթէ...

= Մի՛ ընդհատէք։ Երկու շաբաթ վերջը, թերթին Ապրիլ 20ի թիւին մէջ (No. 39) լոյս կը տեսնէր «Հայաստանեան Ճակատ»ի Կեդր. Կոմիտէին պաշտօնական զեկոյցը, շռնդալից խորագրով մը,— «ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ ԵՒ ՈՉ ԹԷ ԱՆՈՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ»։

— Ո՛րքան խօսուն խորագիր ։

= Շատ աւելի պերճախօս է բովանդակութիւնը։ Կ՚իմանաք յաջորդով, եւ անգամ մը եւս կը համոզուիք թէ «բանը ինչումն է»։

Շ.

Ա. ԿԱՐԱԽԱՆԸ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԱՐԳ ՄԸ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԸ ՀԱՐԹՈՒԻՆ

(Մարսէյլի մեր թղթակցէն հեռախօսով)

Մարսէյլը հայաքաղաքի է վերածուած։ Սրճարանները, փողոցները, վաճառատուները հայ դէմքեր ու հայ խօսք։ Ներգաղթողները մեծագոյն մասով խմբուած են Մազարկի ճամբարը, գեղատեսիլ վայր մը, ուր ամէն հանգստութիւն ապահովուած է իրենց։ Մնացեալները ազգականներու տուներն են ։

Մարսէյլ շրջած ատենդ ինքզինքդ Փարիզ կը կարծես, Փարիզէն բոլոր ծանօթներուդ կը հանդիպիս։ Ուրախութիւն եւ գոհունակութիւն ամէն կողմ ։

Միայն թէ տեղիս Նաւահանգիստի վարչութիւնը մերժած ըլլալով ելքի վիզա տալ ներգաղթողներուն, պահ մը յուզում տիրեց եւ սակայն պէտք եղած դիմումները կատարուելով, բարեբախտաբար կարգադրուեցաւ այդ դժուարութիւնը։

Այս պատճառով ներգաղթողներու շոգենաւ մուտքը յապաղած է ։

Ռօսիա խարսխած կը մնայ նաւահանգիստին բացը։ Գերմանական նախկին Փաթրիս ելեկտրաշարժ այս զմայլելի շոգենաւը օրական 6000 տոլար ծախք ունի, իսկ քանի օր որ Մարսէյլի առջեւ կենայ, ստիպուած է՝ վճարել 200.000 Ֆր. օրական ։ Երեւակայել նիւթական զոհողութիւնը ։

Ներգաղթողներու գոյքերը քարափին վրայ կը սպասեն։ Բացի ընտանեկան գոյքերէն 50 կամիոն կայ Հայաստան տարուելիք, որոնց համար ալ դըժուարութիւն ծագած է։ Եթէ կարելի չըլլայ հարթել այս խնդիրը, անմիջապէս, անոնց առաքումը պիտի յետաձգուի ուրիշ առթիւ։

Մարսէյլէն մեկնողներուն մէջ ուշագրաւ է Գալաֆեան կօշիկի գործատունին ամբողջ սարքը, մեքենաներով ու գործաւորներու խումբով։

Կեցցէ՛ հայրենասիրութիւնը մեր բոլոր դասակարգերուն։

12 Հայեր ձերբակալուած Կարտանի մէջ

ԽՄԲ.— Մարսէյլի Le Provençal օրաթերթին Օգոստոս 30ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները — որոնք հրատարակուած են սա խորագրին տակ,— «Ազատագրութեան օրերուն գործուած չարագործութեանց համար էքսի ոստիկան-զօրքը ձերբակալեց 10—12 Հայեր»։—

Ազատագրութեան նախօրեակին, Կարտանի մէջ գործուած էին շարք մը չարիքներ որոնց հեղինակները անծանօթ կը մնային։ Կը պատմէին թէ խումբ մը Հայեր մասնաւորապէս ձեռնարկած էին կատարել աւազակութեան, կարգ մը բախտաւոր Հայեր հարկադրուած էին կարեւոր գումարներ վճարել մահուան սպառնալիքի տակ։ Նոյն իսկ վտանգուած էր կեանքը հայ սեփականատիրոջ մը, Փուլիկեան, որ կը կարծէր թէ կրնայ անպատիժ դիմադրել իր կրած ճնշումներուն։

Արդ, իրիկուն մը, Փուլիկեան մերժելով վճարել իրմէ պահանջուած գումարը, տառապէս առեւանգուեցաւ իր տունէն եւ փոխադրուեցաւ ամայի փողոց մը ուր զինքը զգետնեցին փոքր գնդակներու հարուածներուն տակ։ Որովհետեւ տարաբախտ մարդը միայն վէրքեր ստացած էր, աւազակներէն մէկը անոր գործը վերջացուց երկու գնդակներ պարպելով գլխուն։

Այսպէս պատահած է դէպքը, թէեւ հին, բայց առանց կորսնցնելու իր ծանրութիւնը։ Այսօր միայն երեւան հանուած է դէպքը, որովհետեւ զոհին մայրը, որ մինչեւ հիմա յոյսը բախտին վրայ դրած էր, որպէսզի դիմակազերծ ըլլան իր զաւկին սպանիչները, վերջապէս որոշեց գործի ձեռնարկել, երբ իմացաւ թէ այդ մարդիկը անցագիր ուզած են, Ֆրանսայէն հեռանալու համար։

Ձեռքն ունենալով բողոքագիր մը որ միեւնոյն ատեն խիստ ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը պարունակէր, էքսի ոստիկան-զօրքը գործի ձեռնարկեց եւ Կարտան երթալով էքս փոխադրեց տասներկու անհատներ, բոլորն ալ Հայեր, զորս ձերբակալած էր ։

Այս բոլոր կալանաւորները, որոնց մասին կասկած կայ թէ աւելի կամ նուազ խառնուած են այս եղերական դէպքերուն, կէս օրէն վերջը փոխադրուեցան քաղաքիս դատական պաշտօնատունը։ Իր կարգին գանգատաւոր ստացած ըլլալով, ընդհ. դատախազութիւնը որոշեց դատական նախաքննութիւն մը կատարել, պաշտօնականութիւն մը որ յանձնուած է հարցաքննել դատաւոր Գ. Thuillierի։

Այս առտու իսկ, ոստիկանական այս գործողութեան լուրը արագօրէն տարածուած ըլլալով, ուրիշ բողոքներ յայտնուեցան զորս դատական իշխանութիւնը անմիջապէս արձանագրեց ։

Կ՚ըսեն թէ զոհերուն թիւը քանի կը հասնի ։ Անոնք այժմ վճռած են գործը հետապնդել մինչեւ ծայրը եւ իբրեւ դատախազ պիտի ներկայանան, յանցաւորները պատժել տալու եւ իրենց կրած նիւթական վնասներուն հատուցումն ստանալու համար ։

Աւելցնենք թէ ոճիրներով եւ զանազան յանցանքներով ամբաստանուած այս Հայերը կը պատկանին աւազակախումբի մը որուն պետը փախած է ։

Իրականին մէջ ի՞նչ է Կարտանի Հայերուն ձերբակալութեան խնդիրը։ Իմանալու համար, գացինք դէպքին վայրը եւ որովհետեւ Դիմադրականներու մասին կը խօսէին, պրպտումներ կատարեցինք վաւերական F. F. I.ներու մօտ։

Խնդիրը պարզ է,— քէշական ոճիր։

Կարտանի մէջ կայ հայկական գաղութ մը, հաստատուած պատերազմէն առաջ։ Կենդանի միջավայր մըն է, քիչ մը անջատուած ժողովուրդէն ուր թայֆաներ կան (clans)։ Կարգ մը տարրեր կասկածելի համբաւ մը կը վայելէին եւ, ազատագրութեան օրերուն, շնորհիւ խառնակ ժամանակաշրջանի մը, ճշմարիտ աւազակախումբ մը կազմուեցաւ, իբրեւ պետ ունենալով լուսանկարիչ Փաշապէզեան Վաղինակը, որ սկսաւ կեղեքել Հայերու այն մասը որ կրնար փրկանքի դատապարտուիլ։ Աւելի քան մէկուկէս միլիոն կը հաշուեն շորթուած գումարները՝ դրամով, իսկ ապրանքով՝ քանի մը միլիոն։ Ասոր վրայ կ՚աւելնայ սպանութիւն մը, թերեւս երկու հատ։

Այս ահուսարսափը տեւեց 1944 Օգոստոսին, Սեպտեմբերին եւ Հոկտեմբերին եւ նոյնիսկ Ֆրանսացիներ շորթուեցան այս աւազակախումբէն որ այժմ ինքզինքը կը կոչէ անգամ Դիմադրական Ճակատ։

Հարցուցինք անվիճելի F. F. I.ներու.

— Այս մարդիկը ճանչցա՞ք էք «մաքի»ին մէջ։

— Մենք զանոնք ճանչցած ենք մանաւանդ եւ դժբախտաբար առաջ եւ վերջը, իրենց վարքուբարքով ուր խելացնոր կը ծաղրէին Ֆրանսական արդարադատութիւնը ։

Եւ անոնք որ լուսաբանութիւններ կը հաղորդէին մեզի, հետեւեալ յանձնարարութիւնն ըրին.

— Այս մարդիկը որեւէ կապ չունին այն պարկեշտ հայրենակիցներուն հետ որոնք լեռ բարձրացան (maquis)։ Թող հանրութիւնը այս անխիղճ տարրերը չշփոթէ հարազատ F. F. I.ներու հետ։ Անոնք այլանդակեցին Դիմադրական Ճակատին ճշմարիտ դիմագիծը Կարտանի մէջ։

Այժմ ժողովուրդը կը շնչէ եւ վախէն ջլատուած լեզուները կը քակուին։ Ուրիշ բողոքագիրներ պիտի աւելնան եւ գործուած յանցանքները հաւանաբար պիտի ճոխացնեն դատական իշխանութեան կազմած ցանկը, որ արդէն երկար է։

ԽՄԲ.— Կը թուի թէ խնդիրը կը վերաբերի Լ. Գեղունիի (Գայաճանեան) սպանութեան։

Պայմանները կը ճնշեն Թուրքիոյ վրայ

Պոլսէն կը հեռագրեն շաբաթ օրուան թուականով.— Այստեղ ուշադրութիւն գրաւած է Պալքանեան պետութեանց յարձակում ճնշումը Թուրքիոյ վրայ։ Պուլկարական կառավարութիւնն ալ ծանուցագիր մը ուղղած է Անգարա, բողոքելով թրքական [illegible] եւ մամուլի թշնամական յարձակումներուն դէմ։ Թուրքիա պատասխանեց անմիջապէս, յայտարարելով թէ եղած քննադատութիւնները պարզապէս պատասխանն են պուլկարական մամուլի թշնամական արարքներուն։

Ծանուցագիրներու այս փոխանակութենէն առաջ, Եուկոսլաւիա բողոքագիր մը ուղղած էր գանգատելով թէ Թուրքիա կ՚ընդունի փախստական Բուլղարները, իսկ ռուսական մամուլը կը մեղադրէր Թուրքիան թէ ներս կ՚առնէ Ռումանիայէն փախած քաղաքական յանցաւորները։

Թուրքիա մինչեւ հիմա չէ պատասխանած Եուկոսլաւիոյ ծանուցագրին, եւ արտաքին նախարարութիւնը կը մերժէ խօսիլ այդ մասին, բայց իրազեկներ գիտել կու տան թէ պատասխանը տուած եղաւ արդէն արտաքին նախարարը, Հասան Սաքա, երբ վերջերս կը յայտարարէր մամուլի ներկայացուցիչներուն առջեւ թէ Թուրքերը միշտ պիտի պաշտպանեն փախստական Բուլղարները, իսկ Ռումանիոյ փախստականները կրնան մնալ կամ երթալ,— ինչպէս որ կ՚ուզեն։

Թուրքիա միշտ մտահոգ է Յունաստանի կացութեան վատթարացման մասին եւ մօտէն կը հե-

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ

Օգոստոսի տօթ մէկ երեկոյ գնացք նստեցի դէպի Հարաւ տանող: Կիզիչ արեւը, անսովոր Փարիզի համար, վաղուց մայր է մտել: Խեղդող օդը դեռ թեւածում է մեր շուրջը: Մարդիկ խուռներամ հոսում են կայարան, Փարիզից հեռանալու բուռն փափաքով:

Աստուածածնի նախօրեակն է: Տօնական տրամադրութեամբ մարդիկ փախչում են Փարիզից, գէթ մէկ օր դաշտերում, անտառներում անցընելու: Գնացքը բեռնաւորուած է մինչեւ ծայրը: Ոչ թէ երեխայ, այլ թէ կին թեթեւ հագուստներով լցուած են վագոնները: Ժամը 8ը տասը անց, շոգեկառքը մեղմ սուլոցով, դանդաղ, հետզհետէ արագացնող քայլերով ճամբայ է ընկնում:

Զգիտեմ ինչո՞ւ սիրում եմ գնացքի սուլոցը, միապաղաղ, երաժշտութիւնը, զուրկ անիւների զարկը ու մռնչիւնը շոգեկառքի: Ինձ թւում է շոգեկառքը քաղաքակրթութիւն է բուրում: Դեռ տարիներ առաջ Հայաստանում, երբ օրը մէկ կամ երկու անգամ Երեւանի մօտաւոր կայարանից լըսում էի սուլոցը շոգեկառքի, հոգիս հանդարտւում, մենակութիւնս փարատւում էր: Հապա՜ Արեւելքում՝ Պարսկաստան, Պաղտատ, Հալէպ, հոգիս հրճւում էր երբ շոգեկառքի գիլ սուլոցն էի լսում. Թւում էր, որ հեռացել եմ տգէտների, մոլեռանդ ամբոխների աշխարհից եւ ընկել քաղաքակրթեալ մէկ երկիր:

Տարիները անցան, այսօր երբ երիտասարդական խանդավառ, խենթ օրերին յաջորդել են խոհուն տարիներ, երբ ձիւնը դանդաղօրէն թառ է դրել գլխիս, նորից նոյն սիրով լսում եմ շոգեկառքի ձայնը, նրա մռնչիւնը եւ անուշ տըկ-տըկը: Իւրաքանչիւր մարդ կեանքում ունի որոշ նախասիրութիւններ, նաեւ բնազդական ատելութիւններ որոշ երեւոյթների հանդէպ: Իմ թուլութիւնը շոգեկառքն է, նրա սուլոցը, արագ վազքը եւ միապաղաղ « երաժշտութիւնը »:

Գնացքի ընթացքի հետ, մտքերս վէտ-վէտ տանում են ինձ հեռաւոր անցեալը, Երեւան, մեր գիւղը, յիշում եմ կեանքը մեր երկրի, մարդիկ, վայրերը, օդը, արեւը կիզիչ, երկինքը ջինջ, ջրերը սառնորակ: Յիշում ճակատագիրը մեր անբախտ, երկիրը պատերազմարեալ, ժողովուրդը աննկուն, լեռները բարձրաբերձ, դաշտերը խոպան ու հովտերը շինականի: Հոգիս մռայլւում է: Գիշերուայ մութի մէջ կեանքը դառնում է սեւ, անիմաստ, անօգուտ: Այնտե՛ղ, հեռու Արարատի եւ Արագածի լանջերում ծուարած իմ հայրենիքն է քնում, վաղուայ երազով արբեցած, իսկ ես մէկ հիւլէ, պոկուած մեր չնաշխարհից, ընկել եմ այստեղ, հեռաւոր մէկ երկիր, տառապական բայց ինձ օտար մի միջավայր:

Ինչո՞ւ այսպէս: Ջա՞ր ճակատագիր: Դարեր շարունակ օտարն է եղել տէրը իմ երկրի եւ իմ պաշտելի ժողովուրդը դարեր շարունակ ստրուկ է մնացել օտարի լուծին: Հազարաւորներ ինձ պէս վտարանդի, ապաստանութիւն են հայցել օտար աշխարհներում եւ հոգեպէս մաշւել երկրից հեռու:

Դարերով օտարն է նստել իմ երկրում, հէքեաթում պատմած վիշապի պէս: Վիշապ որ եկել երկրի աղբիւրի ակին նստել է, արգելք եղել ջուր առնելուն: Մեղմացել է իր հոգին դաժան, երբ գեղանի կոյս աղջիկներ իրեն կեր են բերել: Օտարն է նստել իմ երկրում, ազատութիւնն է խլել իմ երկրի. խեղդուել է իմ երկիրը օտարի լուծից, գեղանի կոյսերն իսկ անզօր են եղել յաղեցնելու դաժան վիշապը՝ Օտարը:

Մարդիկ ուրախ-զուարթ են չորս կողմս: Ազատ է իրենց երկիրը, անկաշկանդ: Յաւիտենական Ֆրանսան է այստեղ, ազատութեան օրրանը: Ա՜հ, ինչ դաժան է ճակատագիրը մեր հանդէպ: Պարսիկն ու Ասորին, Արաբն ու Հռովմայեցին, Յոյնն ու Թուրքը, Մոնղոլն են անցել իմ երկրի վրայով: Ամէն մէկը մէկ նզովք է եղել իմ զուարթ հայրենիքին: Նզովք, յաւիտենական նզովք:

Ի հարկէ շատ բան է փոխուել այսօր, եւ մենք ունենք որոշ չափով ինքնավար հայրենիք:

Մտքերիս թելն է ընդհատում կողքիս հարեւանը, Կորսիկացի մի երիտասարդ, հազիւ 20 տարեկան, կարծես տեղեակ իմ մտորումներին, իր երկրի գեղեցկութիւններն է պատմում կիսախառն իտալերէն եւ ֆրանսերէնով:

Երազկոտ մէկ տղայ, պարծանքով է պատմում իր երկրի, ժողովուրդի, սովորութիւնների, ծովի մասին: Ի՜նչ տաժանք է ճամբան Փարիզից Լիոն: Ժամերը սահում են դանդաղ: Անվերջանալի է ճամբան: Գնում եմ, գնում, վախճան չկայ: Laroche, Dijon, Lyon, բայց ի՜նչ անսահման տարածութիւն: Գնացքը, սանձակոտոր երիվար, ճեղքում է միջոցը, սուրում է 60—65 քիլոմեթր ժամը, բայց թւում է թէ եզան սայլ է շարժւում: Ձանձրալի է այս ճամբան եւ եթէ չլինէր Կորսիկացի հարեւանիս հոգեպարար զրոյցը, ի՜նչ տաղտկալի պիտի դառնային գիշերուայ այդ ժամերը:

Լոյսին մօտեցած զարթնում եմ եւ աչքերս բացում միայն Վալանս: Աղջամուղջ է, լոյսը պայքարում է խաւարի հետ: Օդը մռայլ է, ամպերը պատել են երկինքը եւ անձրեւը, համակ երկունքը, պատրաստ է թափուելու:

Վալանս, ընկած հարթավայրի վրայ թիկն է տուած գետին եւ լերան: Ինչքա՜ն նման է Վալանսը Երեւանին: Կանաչազարդ է, կարծես Հըրազդանն է անցնում իր կողքով: Ահա՛ բարձր մէկ լեռ, Ծիծեռնակաբերդն է, միւս կողմը Քանաքեռի բարձունքը, ու ինքը Երեւանը (Վալանս) կանաչներով եզերուած:

Վալանսից յետոյ ճամբան հաճելի է: Խաղողի այգիներ, այնքան հարազատ իմ հոգուն, խոպան դաշտեր, նման իմ երկրին: Այդտեղ բնութիւնը սկսում է նմանել իմ երկրին: Օդը եւս գըրաւիչ է, թէպէտեւ անձրեւ է, սակայն ինչ որ մի բան յիշեցնում է Հայաստանի օդը: Աղամամութը վաղուց չքացել է, արշալոյսը զով՝ հոգեպարար է: Ահա ձիթենիները, կարծես իմ երկրի փշատի ծառերը լինեն: Օդի բոյրն իսկ Հայաստանն է յիշեցնում: Բնազդօրէն հարազատ է դառնում շրջապատը ինձ:

Գնացքը սրընթաց ճեղքում է միջոցը: Ահա Avignonը, երբեմնի շէն ոստանը: Քիչ յետոյ Մարսէյլի շրջանն ենք. դաշտեր, բլուրներ ու յանկարծ հեռւում մուգ կապոյտ ծովն է երեւում: Անվերջանալի հորիզոն: Փապուղիներ (tunnel), բլուրներ, նորից փապուղիներ, իսկ հեռւում ծովն է հսկում մեզ: Գիւղեր տարածուած բլուրների լանջերին: Ծովը ահա մեր ոտքերի տակ: Բլուրները ծառացած ամբարտակներ են նրա լայնածաւալ ընթացքին: Կապոյտ, մուգ կապոյտ հեռւում ու զուարթ կապոյտ եւ արեւ երկնքում:

Մարսէյլը ինձ դիմաւորում է պայծառ արեւով: Տասը երկար տարիներ են անցել, Մարսէյլը սակայն միշտ նոյնն է մնացել, կարծես երէկի ծանօթ: Միշտ ուրախ, զուարթ, խնդումերես: Սիրում եմ Մարսէյլը, Արեւելքն է այնտեղ, նաեւ իմ երկիրը հեռաւոր:

Սիրում եմ իր շէն-շող տեսքը, յաւիտենական կենսուրախութիւնը: Հոգիս զուարթ է, համակ երաժշտութիւն: Հոգւոս ներդաշնակութիւնը խանգարում է գիլ ձայնով Ֆրանսերէն տարօրինակ մէկ շեշտի: Մարդիկ այստեղ երգերով են խօսում:

ԱՆՑՈՐԴ

Երեւանի քաղաքի պատմութեան Թանգարանը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պարսկական եւ օսմանեան ինքնիշխան տիրապետողներու հարստահարութեանց եւ կամայականութիւններու դէմ ընդվզած Հայաստանի ըընակչութիւնը աչքերը յառած էր Ռուսաստանին, անկէ սպասելով իր փրկութիւնը: Եւ ահա 1827 հոկտ. 1ին ռուսական բանակը կը մտնէ Երեւան: Այդ օրերուն է որ Պարսկաստանի Խոյ, Սալմաստ, Ուրմիա եւ Ղարաբաղ գաւառներէն 40,000 Հայեր կը գաղթեն Երեւանի նահանգը: « Ռուսական բանակի մուտքը Երեւան», նկարիչ Ռուբոյի մեծ կըտաւը (արտանկարուած նկարիչ Գ. Կիւրճեանէ) ցոյց կուտայ այդ պատմական դէպքը, թէ ինչպէս պարսիկ զօրականներ զէնքերը նետած ռուսական բանակի առաջ, դրօշակը խոնարհած կը յանձնուին Ռուսերուն:

Նկարին տակ ցուցադրուած են այն ժամանակի զէնքերու նմոյշները, Երեւանի բերդին բանալիները եւ փականքները, պարսկական բանակի Ա. եւ Բ. գունդերու գրաւուած երկու դրօշները, պարսկական եւ ռուսական բանակներու հրանօթներու արկերը: Այս բաժնին մէջ իրենց գործերով հանդէս եկած են ժողովրդական նկարիչներ Մ. Սարեան, Փ. Թէրլէմէզեան, Վ. Գայֆէճեան, Ս. Աղաջանեան, Տարագրոս, Գ. Շարպաթճեան, Ե. Եսաեան, Մ. Առաքելեան, Գ. Արեւշատեան, Ա. Մինասեան եւ ուրիշներ, որոնց նկարները ցոյց կուտան Հին ու Նոր Երեւանի շատ մը տեսարանները եւ բնանկարները: Այս ամէնը կը լրացնեն Երեւանի հին բնակիչներուն կենցաղը եւ բարքերը ցուցադրող տասնեակ նկարներ ու լուսանկարներ, ինչպէս « Երեւանի Մրգավաճառները », « Երեւանի հին շուկան » (այսպէս կոչուած Ղանթարը), « Հարսնիքը Երեւանում », « Փափախ կրողները », « Մոմ թափող ծերունի »; յետոյ « մակէթ »ներ՝ « Հին արհեստանոցները », « Երեւանի ձիաքարշը » (« Կոնկան ») եւայլն:

Թանգարանի ամէնէն ուշագրաւ բաժիններէն մէկն է Ա. Ս. Գրիբոյեդովի կեանքին ու գործունէութեանը նուիրուած յատուկ սենեակը որ իրականին մէջ ոչ միայն առնչութիւն ունի ռուսական տիրապետութեան ժամանակաշրջանի Երեւանի պատմութեան հետ, այլ եւ հայ եւ ռուս ժողովուրդներու վաղեմի բարեկամութեան մէկ յուշիկ էջն է որ կը բացատրէ:

Ցուցադրուած են զարձեալ զէնքերու բազմաթիւ նմոյշներ, փղոսկրէ վառօդաման, տէրվիշի քէշքիւլ մը եւ կլկլակ մը, ճախճապակիէ կապոյտ ծաղկանկարուած ամանեղէններ եւ Պարսիկներէն պատերազմի մէջ գրաւուած երրորդ դրօշ մը:

Շատ աւելի հետաքրքրական են ցուցադրուած տուֆ քարէ արձանները որոնք գտնուած են Երեւանի պեղումներու ժամանակ: Այս երկու արձաններն ալ կը պատկերացնեն Իւրարտու թեւ ու թիկունք տուած առիւծ եւ հայ երկու ձագուկ:

Այդ եղբայրական համերաշխութիւնը որ մեր ժողովուրդին երազը եղած է իր ճնշիչներուն եւ ճնշումներուն դէմ մղած դարաւոր պայքարի օրերուն, կենդանի իրականութիւն է դարձած Հայաստանի խորհրդային կարգերու հաստատման առաջին օրերէն:

Թանգարանին մէջ առանձին բաժին մը բազմաթիւ գեղանկարներով, լուսանկարներով, « դիագրամ »ներով յայտնապէս այցելուին կը ցուցադրէ խորհրդային շրջանի Երեւանը:

Երեւանի բնակչութեան թիւը 1827ին եղած է 14,463 հոգի, 1913ին՝ 29,000, 1920ին 50 հազար, 1945ին 210 հազար: 1920ին ելեկտրացանցը մատակարարած է 300 հազար քիլովաթ ժամ ուժ, 1945ին՝ քանի մը տասնեակ միլիոն:

1920ին Երեւանի մէջ կար խեղճուկ ձիաքարշ մը (թրամուէյ), ընդամէնը վեց քիլոմեթր գծամասով, իսկ 1945ին կը գործէր ելեքտրաքարշ հանրակառք 39 քիլոմեթր երկայնութեամբ, որ փոխադրած է 32 միլիոն ուղեւոր: Բնակելի տարածութիւնը 1920ին կը կազմէր 200 հազար քառ. մեթր, 1945ին՝ 800 հազար քառ. քիլոմեթր:

Այժմ Թանգարանը ձեռնարկած է նոր հնգամեակին նուիրուած բաժնի կազմակերպութեան:

Խորհրդային Երեւանի բաժնին մէջ ցուցադրուած են նկարիչ Ե. Սավոյեանի « Ընկեր Ստալինը Բաքւում 1920ին » եւ « Ընկեր Օրջոնիկիձէն Երեւանում » գործերը: Առաջին գործով նկարիչը կը պատկերացնէ Անդրկովկասի բոլշեւիկներու սպայակոյտը, գլխաւորութեամբ ընկեր Ստալինի որ ընկեր Օրջոնիկիձէին, Միկոյեանին որոշ առաջադրանքներ կուտայ « Հայաստանում ծայր տըւած սոցիալիստական ռեւոլուցիան գլխաւորելու մասին »: Երկրորդ նկարը կը ներկայացնէ այդ առաջադրանքի կատարումն ու իրականացումը: Այստեղ է ցուցադրուած նաեւ ընկեր Օրջոնիկիձէի Լէնինի ուղարկած հեռագրին պատճէնը, որով կը հաղորդէ Բարվանսարայի մէջ (Իջեւան, Հայաստան) սկսած ապստամբութիւնը:

Թանգարանին այցելուները անխտիր հիացումի տողեր են գրած տպաւորութեանց գրքին մէջ, շատերը գործնական օգտակար դիտողութիւններ կատարած՝ աշխատանքներու յետագայ բարելաւման համար:

Այդ այցելուներէն էսթոնիոյ պատուիրակութեան անդամը, առողջապահական նախարար Վիքթոր Խալ ջերմապէս գնահատելով Թանգարանը, կը գրէ.

— « Փառք բազմաչարչար, բայց հերոսական հայ ժողովուրդին, որ աշխարհը հարստացուցած է իր մշակոյթի արժէքաւոր պարգեւներով »:

Մ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ

Աթէնքի « Ազատ Օր »էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Յունահայերու Ա. կարաւանի մեկնումին առթիւ որ տեղի ունեցաւ Սելանիկէն, օգոստոս 2ին: (Գաղթողներուն թիւը կը հաշուեն աւելի քան 2000 հոգի). —

Մեկնող հայրենակիցներուն ամիս մը քաշած նեղութիւնները մոռցնելու համար, հանգիստի եւ ապահովութեան ամէն կարգադրութիւններ տեսնուած են:

Այսպէս, նաւապետին հաւանութեամբ եւ լիազօր պատուիրակ Ա. Աստուրեանի կարգադրութեամբ, «Ջուկոթկա» շոգենաւին մէջ կանոնաւոր տաք կերակուր պատրաստելու համար, Հ. Բ. Ը. Մ.ի, Ներգաղթի ֆոնտին եւ Հ. Գ. Խաչի կողմէ կը հայթայթեն 3,000է աւելի հաց, 400 օխա միս, 1000 օխա գետնախնձոր, 800 օխա մաքարոնի, հազար օխա բանջարեղէն, իւղ, ձիթապտուղ, շաքար, թէյ եւայլն: Կը հրահանգուի նաեւ, պառկելու համար ոչ մէկ ծածկոց եւայլն գործածել, քանի որ շոգենաւին 2000է աւելի մաքուր անկողինները յատկացուած են անխտիր բոլորին:

Շաբաթ 2 օգոստոս, ամէն ինչ կարգադրուած եւ վերջացած է: Ժողովուրդը, առաւօտ կանուխ, քարափին դուրսը լեցուած է, հրաժեշտի ողջոյնները տալու:

Նաւահանգիստի տնօրէն Պ. Բումէլիօփուլոս, կատարուած դիմումին եւ խնդրանքին վրայ, սիրայօժար թոյլ կուտայ ժողովուրդին մտնելու ուղղակի շոգենաւին: Պատկերը աննկարագրելի է, բառերը եւ նախադասութիւնները քիչ կուգան այս տեսարանին համար: Յուզում, արցունք, ուրախութեան բացականչութիւններով լեցուած են ամէնքը: Դարերը կը խօսին ու կ'աղօթեն մեզի հետ այս պահուս:

** « Ջուկոթկա » շոգենաւը, Նախկին իտալական հիւանդանոց-նաւ մը, ունի 12.000 թոն տարողութիւն եւ մօտ 25.000 մահճակալներ: Միւս կարաւաններն ալ այս նաւը պիտի փոխադրէ: Սելանիկ-Պաթում երթեւեկը կը տեւէ 12—15 օր, ինչպէս կը հաղորդեն տեղական թերթերը:

Նիկոլ Աղբալեան

« Յուսաբեր » կը գրէ, գուժկան հեռագրին անմիջական տպաւորութեան տակ. —

Աղբալեանի մահով կ'անհետանայ հայ մշակոյթի մեծ ու անփոխարինելի գործիչ մը. գրական մեծ քննադատ մը, լայն հայեացքով եւ խորունկ թափանցումով. հայ լեզուի եւ մատենագրութեան վարպետ մը, հազուագիւտ ու լայն հմտութեամբ. մեծ ու հաւատաւոր ուսուցիչ մը։

Աղբալեանի մահով հայ կեանքը կը զրկուի մեծաչուք գործիչէ մը։

Հայ մշակոյթը հաւատաւոր ու բազմավաստակ մշակէ մը։

« Համազգային »ը իր չքեղ կոթողներէն մէկէն։

Ու յատկապէս հայ գրականութիւնը իր ամէնէն ինքնատիպ, ամէնէն հեղինակաւոր եւ խորաթափանց դէմքէն։

Հայ Մտքի երկնակամարէն լուսաշող աստղ մը կը մարի, խորունկ ձայն մը կը լռէ, որ այնքան քաղցրութեամբ, այնքան հեղինակութեամբ եւ այնքան ինքնատպութեամբ ու մշտական թարմութեամբ կը հնչէր աւելի քան 40 տարիէ ի վեր։

Հայ Մտքի իշխաններէն մէկը կ'անհետանայ իրմով, որուն ձայնը տիրական էր, հեղինակութիւնը անվիճելի, վճիռը անվերաքննելի, բայց քաղցր, համոզիչ, հայրական շեշտով միշտ, ատոր համար ալ բոլորէն փնտռուած։

Գիտէինք իր ապրած առողջութիւնը. իր հոգեկան ալեկոծ կացութիւնը, հեռու՝ իր ընտանիքէն ու զաւակներէն, սփոփանք ունենալով միայն բոլոր ընկերներու եւ հայ հասարակութեան գուրգուրանքը, սէրը եւ խորին յարգանքը։ Աշխատանքի մէջ էր միշտ, իբր ուսուցիչ, դասախօս, յօդուածագիր, գրական ու բանասիրական լայն աշխատանքներու նուիրուած։ Ու ահա ճակատագրական հարուածը, որ կ'իջնէ ստեղծագործական իր թափին մէջ, իր հաւատաւոր նուիրումին ու վաղուան մասին ունեցած յոյս հաւատքին մէջ իսկ։ Ողբերգական հարուած, որ կը տապալէ հինաւուրց ու հաստատուն կաղնին հայ իմացականութեան, որ, չշմած՝ ատոփեան մը վար կ'իջնէ այս մեծ կորուստով։

Պիտի մնայ սակայն Աղբալեան, պիտի խօսի իր յիշատակը, ոգեւորելով սերունդներ ոչ միայն իր քաղցր ու անմոռանալի յուշքովը, այլ եւ իր գործովը, որ պիտի խօսի իր իմաստութեամբը, ինքնատպութեամբը, խորունկ դիտողութեամբն ու մատնանշած նոր ճամբաներովը։

Պիտի անդրադառնանք իր կեանքին ու գործին, որոնք պիտի մնան լոյս ու լուսաշող միշտ։ Կը գրենք այս հապճեպ տողերը՝ հարուածին բըրտութեան առջեւ, այն վստահութեամբ, թէ Աղբալեան պիտի ապրի իր գործերուն մէջ, որոնք պէտք է հաւաքուին անշուշտ, իբր չքեղ յիշատակարան։

Մեր անհուն վիշտը կը բաժնենք Լիբանանի ու Սուրիոյ մեր բազմահազար ընկերներուն ու կազմակերպութեանց մասնաւորաբար, որոնք շուրջ քսան տարի իր ձայնը լսեցին, իր շունչը զգացին ու իր գործին գործակցեցան, եւ որոնք այսօր կը զրկուին այս բոլորէն։

Յարգա՛նք իր մեծ ու անմոռանալի յիշատակին, որ համազգային յիշատակարանի պիտի վերածուի, տարակոյս չկայ, ընդհանուր վիշտի ու կսկիծի մէջ։

ՉԱՐԱՂԷՏ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

Հօփ անունով ծանօթ չարաղէտ կապոյտ ադամանդին տէրը՝ Տիկ. Իվլին Ուալշ Մըքլին վերջերս կնքեց իր մահկանացուն։

Այդ չարաբաստիկ քարը ունի իր առանձնական արկածալից երկար պատմութիւնը։ Կ'արժէ համառօտակի ներկայացնել ՅԱՌԱՋի ընթերցողներուն։

Ժան-Ժօզէֆ Թավէռնիէ անուն Ֆրանսացին ԺԷ. դարուն Ծայրագոյն Արեւելք ճամբորդած ատեն Մեծն Մօնկօլի արքունի գանձէն գողցաւ այդ թանկարժէք քարը եւ Ֆրանսա բերելով նուիրեց Լուդովիկոս ԺԴ.ին, սակայն թագաւորը չուզեց ընդունիլ այդ նուէրը, իմացած ըլլալով որ պուտտայական քուրմերը անիծած էին զայն։

Ֆրանսայի արքունի ելմտական վերակացու Ֆուքէ, որ իր պաշտօնին բերումով մեծ հարստութիւն դիզած էր, գնեց այդ ադամանդը, սակայն իբր զեղծարար երկարատեւ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ եւ ի վերջոյ 1680ին մեռաւ բանտին մէջ։ Այնուհետեւ ադամանդը Լուդովիկոս ԺԴ.ի սիրական Տիկ. Մոնթէսփանին ձեռքը անցաւ. շատ չանցած յիշեալը կորսնցուց արքայական շնորհը։ Անոր մահով կապոյտ ադամանդը արքայական ընտանիքին սեփականութիւնը դարձաւ։ Լուդովիկոս ԺԶ. եւ Մարի-Անթուանէթ շատ կը սիրէին այդ սքանչելի գոհարեղէնը։ Արդ, գիտենք թէ ի՜նչ եղերական վախճան ունեցաւ արքայական դժբախտ ամոլը կառափնատին վրայ քաւելով իր մեղքը։ Յետոյ աղետաբեր քարը արքունի միւս ադամանդներուն հետ պահ դրուեցաւ ազգային թանգարանին մէջ։ Նոյն միջոցին անծանօթ մը գողցաւ ադամանդը եւ ծախեց Ֆալս անուն հոլանտացի գոհարավաճառի մը, որ քարը տաշելէ եւ ձեւափոխելէ վերջ, սուղ գինով ծախեց Գօլիէօ Ֆրանսացիին։ Հոլանտացին խաղի մէջ կորսնցնելով իր ամբողջ հարստութիւնը, անձնասպան եղաւ, իսկ Ֆրանսացին իր կարգին Թ. Հօփ անուն անգլիացի սեղանաւորին ծախելէ քիչ վերջը, չքաւորութեան մատնուեցաւ։

Հարիւր տարուան ընթացքին՝ Հօփի ընտանիքին մէջ որ եւ է չարաղէտ դէպք չպատահեցաւ, սակայն 1894ին սեղանաւորին թոռնորդիներէն մէկը հարսանեկան կողովին մէջ դրաւ կապոյտ ադամանդը, զոր նուիրեց իր նշանածին՝ կատակերգակ Մէյ Եօհէի, որ իր սիրական զարդը ըրաւ այդ մեծարժէք գոհարեղէնը։ Ամուսնութենէն քիչ ետքը, այր ու կին դժբախտ եղան եւ ամուսնալուծուեցան։ Մէյ պահեց ադամանդը, չորս անգամ ամուսնացաւ եւ չորս անգամ ամուսնալուծուեցաւ։ Իր չքաւորութեան երեսէն չորս ամուսիններն ալ նոյնպէս փճացան։ Ամենավերջին ամուսինը Գոսթընի փողոցներուն մէջ սպաննուեցաւ խորհրդաւոր պարագաներու տակ, իսկ ինքը ի վերջոյ խոր չքաւորութեան մատնուելով, ստիպուեցաւ ուրիշներու քով ծառայել։

Ամերիկացի գոհարավաճառ Լիւս գնեց ադամանդը եւ նոյն տարին սնանկացաւ։ Ֆրանսացի ադամանդավաճառ մը իր կարգին գնեց թանկարժէք քարը եւ շատ չանցած խենդենալով, անձնասպան եղաւ։ Իշխան Քանիցովսքի սեփականատէրը եղաւ ադամանդին եւ զայն նուիրեց Փարիզի նշանաւոր պարուհի Օր. Լօռէնս Լատիւէի, զոր քանի մը օր վերջ դաշունահարեց եւ ինքն ալ իր կարգին ահաբեկիչներու կողմէ սպաննուեցաւ 1910ին։

Ադամանդը յաջորդաբար անցաւ Մոնթարի-տէս Ցոյնին ձեռքը, որ իր կնոջ հետ զոհ գնաց ինքնաշարժի արկածի մը, Սուլթան Ապտիւլ Համիտին, երբ ծագեցաւ երիտասարդ Թուրքերու յեղափոխութիւնը, Տրապիզոնցի մեծահարուստ վաճառականի մը, որ խեղդուեցաւ, վերջապէս «Ուաշինկթըն Փօսթ»ի տնօրէն Մըքլինի, որուն միակ զաւակը 1919ին ինքնաշարժի տակ մնաց։ Տիկին Մըքլին մինչեւ իր մահը պահեց ադամանդը, սակայն միշտ զգուշացաւ զայն գործածելէ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ (Ցապաղած)։ — Կրընոպլի մօտիկը, Սէնժիի սիրուն ու զալարագեղ բարձունքին վրայ եկան բանակելու Մարսէյլէն եւ Փարիզէն Նոր Սերունդի խումբ մը երիտասարդներ։ Եկուորները դիմաւորուեցան տեղացի երիտասարդներէն, շուտով մտերմացան ու վարժուեցան իրարու հարազատ եղբայրներու նման։

Օգոստոս 17ի կիրակին քաղաքէն մեծ ընկերներ եւս միացան տղոց ու կազմակերպեցին յանպատրաստից հանդէս մը որուն յաջողութիւնը, ստեղծած խանդավառ ու վարակիչ մթնոլորտը զարմացուց բոլորը։

Պ. Գ. Զաքըրեան, պատահական հիւր մը, նախագահ ընտրուեցաւ եւ հանդէսը բացուած յայտարարեց ժամը 4ին։ Ազգ. երգեր իրարու սկսան յաջորդել Ֆ. Կ. Խաչի Սանուհիներուն եւ Նոր Սերունդի տղոց կողմէ որոնք ոգեւորեցին մեծ ընկերները, յաջորդաբար խօսք առնելու համար։ Նախ օրուան նախագահը բացատրեց Նոր Սերունդին պարտականութիւնը մեր ազգ. կեանքին մէջ, թելադրեց ազգ. աւանդութիւններու եւ մայրենի լեզուին պահպանման անհրաժեշտութիւնը, եւ մաղթեց որ Ֆրանսաբնակ Նոր Սերնդականներ արժանաւորապէս կատարեն իրենց սահմանուած աշխատանքը։

Ընկ. Ս. Սիսլեան որ այս տարուան իր կրած բացառիկ յոգնութիւններ — Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայաններուն թէ Նոր Սերունդի բանակումին համար — կը մոռնար տեսնելով տղոց ուրախ-զըւարթ կեանքը, իր խրախուսիչ խօսքերով երիտասարդներուն ներշնչեց հիներուն հաւատքը եւ գալիքին յոյսը։ Վահէ Օշական շեշտեց մասնաւորաբար մտաւոր զարգացման անհրաժեշտութիւնը ներդաշնակ ֆիզիքականին ու հոգեկանին։

Տեսինէն եւ Վալանսէն Նոր Սերունդի տղաք այցի եկած էին իրենց ընկերներուն, որոնց կողմէ Տեսինէն ընկ. Արլէն Փափազեան շատ խնամուած հայերէնով մը բացատրեց իր միտքերը, իբրեւ հաւատաւոր երիտասարդ եւ գաղափարական սերունդի մը ներկայացուցիչը։

Նո՛ր Սերունդի Փարիզի Կեդր. վարչութենէն ընկ. Վահէ Մանուկեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլորին կողմէ իրենց գտած ջերմ ընդունելութեան համար, մասնաւորաբար Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն որոնք հարազատ մայրերու, քոյրերու նման հոգածութեամբ շրջապատեցին բանակավայրը։ Վարիչ ընկերը եւս շնորհակալութիւն յայտնեց Կրընոպլի բոլոր ընկերներուն եւ ներկայ հիւրերուն, իրենց ընծայած սիրալիր հիւրասիրութեան համար։

Երգեր, արտասանութիւններ, խմբական պա-

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՂԲԱՐ

Արէնիքցունին՝ տենչալի ու կարօտակէզ երազի մը գրկին մէջ կը գտնուէր Վարդան աղբար, երբ զարթուցիչը զրնգաց, ճռճռաց երկար, բարձին մօտիկը՝ ականջին տակ դրուած պզտիկ սեղանին վրայէն ժամը 3.30ին։

Արագ, մէկ կողմ նետեց վերմակը եւ, ոտքի՝ լոյսին կոճակը դարձուց, անցաւ նստարանին առջեւ որուն վրայ տեղաւորուած էին հագուստները։

Տիկին Սառա, Վարդան աղբօր կինը, նոյնպէս լուսաղէմի ծանր քունին մէջ էր իրենց փոքր մանչուն՝ Վարուժանի հետ, սենեակին վարի դին ուրիշ մահճակալի մը մէջ։

Վարուժան, մօր ծոցիկին մէջ կը քնանար անուշ ու մշիկ, երբեմն երբեմն կցկտուր խօսքեր նետելով դպրոցական ընկերներուն։

Վահագն, Վահան ու Վարդգէս՝ Վարդան աղբօր միւս երեք կորիւնները, որոնցմէ երրորդը միջնակարգ վարժարան կը յաճախէր, երկրորդը ապագայ խոստացող առաջնակարգի աշկերտ եւ, առաջինն ալ արտակարգ ընդունակութիւններով մեքենագէտ մը, զինուորական ծառայութիւնը վերջացուցած՝ ամուսնացած էր ու « ոսկի թօփիկ » մանչ թոռնիկ մը նուիրած Վարդան աղբօր։ Անոնք ալ կը քնանային ուրիշ երկու ննջասենեակներու մէջ, բոլորն ալ ցերեկուան աշխատաւորներ ըլլալով։

Վարդան աղբօր աղջիկը՝ Աստղիկ, հարսնացած էր ուրիշ քաղաք մը, եւ երկու սիրունիկ թոռնիկներ ալ ան պարգեւած էր Վարդան աղբօրը։

Սեւ-սեւ աչուկներով եւ փնջուլներով մանչուկ մը, ու թուխ աչուկներով, շիկահեր, ոսկեգոյն մազերով ու սերի գոյն մորթով աղջնակ մը թիթեռնիկի հանգոյն։

Վարդան աղբար, մահճակալին առջեւ՝ նըստարանին քովիկը կեցած կը դանդաղէր հագուելու։ Կը ճռլտըկէր, բազուկները դէպի առաստաղը՝ կամ քովնտի երկարելով անդադար։ Յօրանջումը կը շարունակուէր։ Աչուին բաց-խուփ կ'ըլլային։ Յայտնի էր, որ քունը չէր առած՝ գլուխը ծանր էր տակաւին ու աւելի շատ տրամադիր կ'երեւէր լոյսին կոճակը դէպի ձախ ոլորել, նորէն անկողին՝ Տիկ. Սառիկի տաքուկ ծոցը տեղաւորուելու համար։

Այդ պահուն, ահա, կողքի ննջարանէն թոռնիկին՝ Արմէնի լացի ձայնն առաւ։ Բոպէապէս, քուն ու յօրանջ, գլխի ծանրութիւն անհետացան Վարդան աղբօր վրայէն։ Ու ան հոգիին էն խորունկէն ու խանդաղատանքով կանչեց.

—Ձայնդ հազա՛ր, արեւիդ մատա՛ղ ըլլայ տէտէն, անուշիկ զաւնուկս։ Քու քաղցրիկ ձայնդ, նոյնիսկ լացի պահուն ինծի ոյժ ու կորով, քաջութիւն ու տոկունութիւն կուտայ, կը ներշնչէ։

Վայրկեանները կը սահին։ Աշխատանք սկսելու ժամը — չորս — կը մօտենար։ Վարդան աղբար աճապարեց։ Հագուեցաւ։ Սեւ սուրճ մը, երկու թուլ հաց ու պանիր՝ իբրեւ նախաճաշիկ։ Վառեց ծխիկ մը, եւ բանուորական շաղախակագոյն պայուսակն ուսն անցուց, որուն մէկ անկիւնը պաշարն էր, միւս կողմն ալ գինիին շիշը՝ ճիտը դուրս տնկուած։ Խոհանոցին դուռը փակուեցաւ կռնակին ու քայլերը ուղղուեցան դէպի գործարան։ Լուսաղէմը մօտ էր։

Վարդան աղբար կը քալէր արագ։ Քայլերը լայն-լայն՝ կրունկները ուժեղ կը զարնուէին գետնին ու կայծեր կը հանէին։

Խռովարար հոգիով կարեց ճամբան։ Երկար տարիներ իր երիտասարդութիւնը մաշեցուցած էր անոր երթուդարձովն ու գործարանին մեքենաներուն տակ։

Դեռ գործարանին դուռը չէր հասած, երբ սուլիչը՝ ո՛ ո՛ւ ո՛ւ երկարաշունչ ու ականջներ խլացնող ձայնովը ցայգը ճեղքեց, տարածուելով ու անցնելով գիւղաքաղաքին վրայէն, զարնուելով դիմացի լեռներուն ու հասնելով մինչեւ հեռաւոր քաղաքը...։

Հարիւրաւոր բանուորներ, պաշարաբարձ պայուսակները ուսերէ կախ, գոմէ ներս հոսող ոչխարներու պէս կը դիմէին դէպի արհեստանոցները (աթըլիէ)։ Երէկ իրիկուան ժամը ութին գործ առնող « Փաքսին »ի նորերուն յանձնելով մեքենաները դուրս կը խուժէին մարդակուլ հսկայ գործարանէն, արշալոյսին համբոյրը իրենց ճակտին վրայ ու քունը աչուըներուն մէջ։

Վարդան աղբար ճիշդ ատենին հասած էր։ Փոխուեցաւ հապճեպ ու եկաւ մեքենային առջեւը անցաւ մեքենաբար։

(1) Ն. ԾԻՆԱԿԱՆ

(Շարունակութիւն Գ. էջէն)

բեր ու խաղեր իրարու յաջորդ ցին մինչեւ ուշ ատեն։ Ինքնաբուխ նուէրներով գոյացաւ 5,700 Ֆր. քանակութիւն ծախքերուն համար, որուն 1700 Ֆր.ը տղաքը իրենց կողմէ նուիրեցին Ձ. Կանդրկը Ուսումի Կրթասիրի մասնաճիւղին։

Ճամբաբէն վրայ կէս պարզուած էր եւ սեւ շղարշով մը պատած հայկական եռագոյնը, ընկ. Ն. Աղբալեանի մահուան առթիւ։

ՄԱՐՏԻԿ

տեւի այն լուրերուն թէ Ռուսական ստուարաթիւ զինուորներ կը համախմբեն Ստալինի Կովկասի մէջ։

Ուրիշ իրազեկ Թուրք մը, որ բարձր դիրք ունի կառավարութեան մէջ, դիտել կուտար այս չարքով.

— «Ամերիկացիները ինչո՞ւ դրական բան մը չեն ըներ Յունաստանի մէջ։ Չէ՞ որ տեսներ որ ձեռքէ կ՚ելլէ ...

Դաշնագիրներու վաւերացումէն վերջ

Ինչպէս հաղորդած էինք կիրակի օր, Խ. Միութիւնը վերջապէս վաւերացուց Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի հաշտութեան դաշնագիրները։ Այս գործողութիւնը մեծ գոհունակութիւնն պատճառեց ոչ միայն Մ. Նահանգներուն, այլեւ Անգլիոյ մէջ, մանաւանդ որ Մոսկուա վերջերս պայման կը դնէր որ նախ պարտեալ պետութիւնները իրենք վաւերացնեն։

Այս ձեւակերպութեան շնորհիւ, ճամբան կը հարթուի դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատելու համար բոլոր եւրոպական պետութեանց հետ, բաց ի Գերմանիայէն եւ Աւստրիայէն, եւ պատերազմական վիճակը վերջ կը գտնէ։ Այժմ կը մնայ որ Չորս Մեծերու արտաքին նախարարներն ալ վաւերացնեն դաշնագիրները, իբրեւ վերջնական ձեւակերպութիւն։

Կնքուած դաշնագիրներուն տրամադրութեամբ, վաւերացումէն 90 օր վերջը դաշնակից զինուորները պէտք է քաշուին իրենց գրաւած երկիրներէն։ Արդ, ամերիկեան աղբիւրէ դիտել կուտան թէ այս գործողութիւնը կրնայ «անորոշ յապաղումներ» կրել հետեւեալ պատճառներով.—

1. Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Եուկոսլաւիա արտօնուած են առ առաւելն 5000ական զինուոր պահելու Թրիեսթէի ազատ շրջանին մէջ, բարեկարգութիւնը ապահովելու համար։

2. Խ. Միութիւնը արտօնուած է զօրք պահելու Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ մէջ, պաշտպանելու համար հաղորդակցութեան գիծերը, մինչեւ Աւստրիոյ դաշնագրին ստորագրութիւնը, գործ մը որ անվերջ կը ձգձգուի։

3. Համաձայն իտալական դաշնագրի 89րդ յօդուածին, դաշնակից կամ ընկերակից պետութիւն մը չի կրնար օգտուիլ դաշինքէն, մինչեւ որ չյանձնէ իր վաւերացման գիրը։ Այս պատճառաբանութեամբ, Իտալիոյ եւ Եու կոսլաւիոյ 20.000 ամերիկացի զինուորները կրնան հրաման չստանալ հեռանալու, մինչեւ որ Եուկոսլաւիա յանձնէ Իտալիոյ հետ ստորագրած, կնքած, վաւերացուցած դաշինքը։

4. Խ. Միութեան վաւերացման առթիւ, Մոսկուայի կառավարական օրկանը, «Իզվեստիա» կը գրէ.— «Դաշնագիրներուն վաւերացումը նոր քայլ մը կը կազմէ յետպատերազմեան խաղաղութիւնը կազմակերպելու ճամբուն վրայ։ Նախկին թշնամի ազգերուն համար այժմ աւելի մեծ հնարաւորութիւններ կան գլուխ հանելու իրենց անկախ զարգացումը ժողովրդապետութեան ճամբուն վրայ։ Հակառակ ըլլալով նախորդ պատերազմէն վերջ կնքուած դաշնագիրներուն, այս դաշնագիրները կը զգուշանան որեւէ վրէժխնդրական զգացումէ պարտեալներուն հանդէպ եւ չեն վիրաւորեր անոնց ազգային արժանապատուութիւնը»։

«Փրավտա» եւս գնահատելով դաշնագիրներուն առաւելութիւնները, դիտել կուտայ թէ անոնք կը հաստատեն Եալթայի եւ Փոցտամի սկզբունքները, մինչդեռ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա այժմ կը փորձեն միակողմանի դաշնագիրներ կնքել Գերմանիոյ, Աւստրիոյ եւ Ճափոնի հետ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ Ապահովութեան Խորհուրդի Նախագահը, Ֆարէս էլ Խուրի, իր պաշտօնավարութեան շրջանին լրացման առթիւ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ պատերազմի կամ խաղաղութեան նժարը կը գտնուի հինգ մեծ պետութիւններու ձեռքը (Խ. Միութիւն, Չինաստան, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգներ)։ «Ապահովութեան Խորհուրդին ատեանձնաշնորհեալ անդամներուն յատուկ են մարդկութեան միլիոնաւոր աչքերը սպասելով, պաղատելով, աղօթելով ի խնդիր խաղաղութեան»։ Խորհուրդի նոր նախագահն է Լեհական պատուիրակը, Լանժը։

Վարչապետին կոչը երկրին

ՆՈՐ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ

Վարչապետ երէկ Թախանձագին կոչ մը ուղղեց երկրին, որպէսզի օգնէ կառավարութեան, բարւոքելու համար պարենաւորման վիճակը։ Նախարարական խորհուրդը արտակարգ նիստ գումարած էր, որոշելու համար այս յայտարարութեան հիմնական մասերը։ Պ. Ռամատիէ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները հաղորդեց պարենաւորման եւ մասնաւորապէս միսի տագնապին վրայ։ Ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը առաջարկած էր նոր եւ աւելի խիստ կրճատումներ հաստատել, բայց նախարարական խորհուրդը նախընտրեց ժողովուրդին աղջմտութեան դիմել, որպէսզի խստօրէն գործադրէն արդէն իսկ հաստատուած օրէնքները։ Ընկերվարական բանաձեւը մասնաւորապէս կ՚առաջարկէր միսի ազգային պաշտօնատուն մը հաստատել, պարզապէս ազգայնացնելով միսին գնումը եւ վաճառումը, ինչպէս եւ բռնագրաւել գիւղացիներուն դիզած արմտիքը։ Այս առթիւ իբրեւ օրինակ կը ցուցնէին Մեծն Բրիտանիան։

Մինչ այս մինչ այն, կը վախցուի որ գործադուլներ տարածուին ամբողջ երկրին մէջ, իբրեւ բողոք հացի եւ ուրիշ ուտեստներու բաժնեչափի կրճատման։ Ռէնսի մէջ բանթողներ կառավարչատունը խուժելով, պատռեցին պարենատոմսերը եւ խորտակեցին պաշտօնատան ապակիները։ Փոխկառավարիչն ալ ձերբակալուելով խոշտանգուեցաւ։

Երէկ ընդհանուր գործադուլ հռչակուեցաւ Ռուանի մէջ, բողոքելու համար հացաբաժնի կրճատման դէմ։—Պուլոնյի ձկնորսները վերսկսան աշխատանքը, ութ շաբթուան գործադուլէ մը վերջ։

★ Վարչապետը երէկ ազգ. ժողովին առջեւ պարզեց կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը։

89 հոգի վառեցան ՍԻՆԷՄԱՅԻ ՄԸ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր ահռելի աղէտ մը պատահեցաւ Փարիզի մէկ արուարձանին՝ Ռիւէյլ-Մալմէզոնի «Select» սինէմային մէջ։ «Աստղեր առանց լոյսի» շարժանկարը կը ներկայացուէր եւ 600 հանդիսականներ խռնուած էին սրահին մէջ, երբ յանկարծ պայթիւն մը պատահեցաւ եւ հրդե՜հ աղաղակները լսուեցան։ Բոցերը անմիջապէս տարածուեցան վերէն վար, վառելով ամէն բան։ Սինէման երեք յարկ ունէր եւ երկու ելք։ Հրդեհը ծագեցաւ առաջին պատշգամէն, որ դիւրավառ հնոցի մը վերածուեցաւ։ Անկարագրելի էր պարզուած տեսարանը։ Մայրեր իրենց զաւակները գետնայարկի սրահը կը նետէին չորս մեթր բարձրութենէ։ Ուրիշներ պատուհանները խուժելով վար կը նետուէին երրորդ յարկէն։ Հանդիսականներ իրար կը խոշտանգէին դուրս նետուելու համար։

Այդ պահուն ամբողջ պատշգամը փլաւ։ Զոհերէն շատերը ածխացած էին իրենց թիկնաթոռներուն վրայ։ Ժամը 1.30ին քառասուն դիակներ հանուած էին սրահէն, եւ կը կարծուէր թէ դեռ նոյնքան ալ կը մնան փլատակներուն տակ։ Յիսուն ծանր վիրաւորներ անմիջապէս հիւանդանոց փոխադրուեցան, իսկ ուրիշներ իրենց տուները ղրկուեցան։

Հրդեհին պատճա՞ռը,— ելեկտրական հոսանքի խանգարում։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլօամերիկեան շրջանին ճարտարագործական մակարդակի բարձրացումը մեծ դժգոհութիւն պատճառած է Մոսկուայի մէջ, ուր կը մեղադրեն թէ Մ. Նահանգները կ՚ուզեն «զաղթավայրի մը վերածել արեւմտեան Գերմանիան»։ Մառէշալ Սոքոլովսքի, Գերմանիոյ խորհրդային հրամանատարը, իր կարգին յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները եւ Անգլիա կ՚անդամատեն Գերմանիան եւ կը խախտեն Փոցտամի համաձայնութիւնը։ Այս յայտարարութիւնը եղաւ Պերլինի դաշնակից Վերստուգիչ Յանձնաժողովի նիստին մէջ։— Համպուրկի թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ խորհրդային հրամանատարութիւնը 20.000 բանուորներ եւս կը փնտռէ, աշխատելու համար Սաքսոնիոյ ուրանիումի հանքերուն մէջ։ Հազարաւոր այրեր եւ կիներ, 18—45 տարեկան, արդէն կ՚աշխատին նոյն հանքերուն մէջ։

ԹՐԻԷՍԹԷԻ պապական նուիրակը, գերապայծառ Եակոբ Ուքմար, որ վիրաւորուած էր անցեալ կիրակի, սլաւ գիւղացիներու կողմէ, երբ քահանայ մըն ալ մորթուէր, ձերբակալուելով պիտի դատուի Սեպտեմբեր 5ին, իբրեւ խռովարար։ Եուկոսլաւիոյ իշխանութիւնները հրամայեցին նաեւ լուծել խրուաթ կաթոլիկներու մէկ կազմակերպութիւնը, «Ընկերութիւն Ս. Պօղոսի»։

ՊԵՐԼԻՆԻ կենդանաբանական պարտէզին յարակից Թաշտոցը, որ 30.000 հոգի կ՚առնէ, պիտի քանդուի, անգլ. իշխանութեանց որոշումով։ Առջի օր ամէն զգուշական միջոց ձեռք առնելով, 25 թոն պայթուցիկ նիւթեր գործածուեցին, բայց ամրայի փոշիները փարատելէ վերջ, տեսնուեցաւ որ շէնքը անվթար կը մնայ։ Նոր փորձ մը պիտի կատարուի։

18 ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ դաշինք մը կնքեցին Մ. Նահանգներուն հետ, փոխադարձ պաշտպանութեան համար։ Բոլորն ալ իրենց զինեալ ուժերը պիտի գործածեն, եթէ յարձակում կատարուի հիւս. կամ հարաւ. Ամերիկայի դէմ։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ խիստ գաղտնի լուսանկարներ գողցուած էին Լոս Ալամոսի գործարանէն (Մ. Նահանգներ)։ Ոստիկանութիւնը կը ծանուցանէ թէ ձերբակալուած է գողը, Ֆրետէրիք Քիվլի։ Խուզարկութեան ատեն 37 լուսանկարներ գտնուած են որոնք կը ներկայացնեն հիւլէական ռումբի շինութեան զանազան շրջանները։ Կ՚ըսուի թէ գողը վառած է ուրիշ 500 լուսանկարներ, խուզարկութիւններէն առաջ։

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ երեսփ. ընտրութիւնները անցք ունեցան կիրակի օր։ Պիտի ընտրուէին 380 երեսփոխաններ, աւելի քան հինգ միլիոն քուէարկուներու մասնակցութեամբ։ Խիստ «մաքրագործումներ» կատարուած ըլլալով, դուրս ձգուած են մօտ մէկ միլիոն ընտրողներ, համայնավար կուսակցութեան ներթակայ յանձնաժողովներու կողմէ։ Ուրեմն դժուար չէ գուշակել արդիւնքը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՓՈԽ ԱՌԱԾ ԳՈՒՄԱՐԸ, 250 միլիոն տոլար, դրեթէ սպառած կը համարուի, հազիւ 30 միլիոն մնացած ըլլալով։ Այս առթիւ Ուաշինկթընի մէջ դիտել կուտան թէ պատերազմին դադարումէն ի վեր Մ. Նահանգները Ֆրանսայի փոխ տուած են իբր երկու միլիառ տոլար։ Կը կարծուի թէ Ֆրանսա նոր վարկ մը պիտի խնդրէ Միջազգային Դրամատունէն։

ՀՐԴԵՀ ՄԸ ՄՈԽԻՐ ԴԱՐՁՈՒՑ Անգլիոյ գահաժառանգին՝ իշխանուհի Էլիզապէթի ապարանքը, ուր պիտի կատարուէր հարսնիքը։

22 ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐ երկար տքնութիւններէ վերջ յաջողեցան իջնել ահաւոր վիհի մը մէջ որ կը կոչուի «Մեռեալ Կին» (La Henne-Morte, Թուլուզ) եւ վրան ձգել 250 մեթր գետնին տակ, ուր զննութիւններ պիտի կատարեն։ Հեռաձայնով հաղորդակցութիւն հաստատուած է խումբին հետ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը այս չորեքշաբթի, 3 սեպտ., երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ եւ նոր կարգադրութիւններ։

ՎՈՔԼԻԻՋ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, վերջին ժողովին մէջ որոշուած վայրը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՍԵՎՐԻ Մուրատեան վարժարանին համար երկու ներքին հսկողներու պէտք կայ։ Դիմել Դպրոցի վարչութեան, 26, Rue Troyon, Sèvres (S.-et-O.).

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Զ. թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ։

վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris :

Հատով կը ծախուին հայ դրատուները՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Գարագեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Lamesme - 13

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 326 266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 3 Septembre 1947 Չորեքշաբթի 3 Սեպտ.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5126-Նոր շրջան թիւ 735 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ԱՆՈՆՑ ՄՕՏ ՈՐ ԿԸ ՄՆԿՆԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 1 Սեպտեմբեր

«Մեկնիլ, մեռնիլ է քիչ մը»։

Ֆրանսացի գրագէտը որ այս զգացողութիւնն ունեցած է, պիտի չըզէր իր եզրերը, եթէ այս պահուս, Հայ դառնար. ու պիտի գրէր.—

Մեկնիլ, ապրիլ է քիչ մը։

Հայրենադարձական գերագոյն հաղորդականութիւն մը այսօր սիրտէ սիրտ փրարու կը կապէ բոլոր Հայերը, անկէ վեր քան դասակարգերն ու կուսակցութիւնները։ Եւ հայկական ամբոխը, այսպէս ըսեմ, շատ փնթի ու փոքրոգի կը գտնէ պատմական այս հոգեպայ, որ ապրումին մէջ խմբակցական հակամարտութեանց տխուր նշանները։ Այդ ամբոխին միաձական արտայայտութիւնն է՝ Հայրենիք ու Հայութիւն՝ անբաժան ու անբաժանելի։

Փարիզի կայարանէն երբ ներգաղթողներու կառախումբը կը մեկնէր՝ լաց ու կոծ, սուգ ու շիւան չկար, ինչպէս եղած էր ցարդ բոլոր հայկական բաժանումներու պահուն։ Ուրեմն, մեր ճակատագիրը շրջուած էր, բան մը փոխուած էր մեզի համար ալ, ուրեմն կարելի էր մեր տուներէն բաժնուիլ, թողուլ գործ, բարեկամ, նոյնիսկ ընտանիք, առանց վիշտի, առանց արցունքի, այլ ուրախութեամբ, ժպիտով ու աւելի գեղեցիկ հեռանկարներով արբեցած։

Կառ. տը Լիոնի երկաթեայ ձողերուն վրայ, ճռնչելով բոլորին սկսող գնացքը մագնիսական հոսանք մը կը թողուր իր ետին եւ մեզմէ շատերը այդ հոսանուտէն քաշուելով՝ տարուեցանք անհամ մինչեւ հոս, Մարսէյլ։

Միջերկրականի այս բազմազգի ու բազմամաքուր ոստանը այս օրերս հայկական շղարշ մը անցուցած է իր գլխուն, եւ հոն տիրող հարաւային տիպարներուն մէջ խառնուած մեր Հայերը անմիջապէս ճանաչելի են իրենց «մեծաքանչ»ին բարձրահունչ շեշտերէն որ կը լեցնեն ճամբաները ու սրճարանները։

Գրեթէ ընել որ ներգաղթողներուն շատ ալ ողջերթողներ եկած են հոս Փարիզէն, Լիոնէն, Ֆրանսայի այն բոլոր քաղաքներէն ուրկէ փուշեր քաղուած են մայր հայրենիքին ընծայելու համար։

Հայրենասար գեղատեսիլ փառաւոր շոգենաւը, Ռուսիա քաղաքին հեռաւոր մէկ քարափին կըթնած՝ շաբաթէ մը ի վեր ի զուր կը սպասէ իր սրբազան բեռին, փեսային սպասող հարսի մը քաղցր տխրութեամբ, որովհետեւ, վերջին պահուն, տեղական իշխանութիւնները դժուարութիւններ յարուցին մեկնումի։

Երբ Մարսէյլ հասայ հայրենադարձ շրջանակները բեկումի նշաններ ունէին։ Անոնք այնքան անհամբեր էին դէպի հայրենիք իրենց խոյանքին մէջ, որ բոպէի մը յապաղումը օրեր ու շաբաթ կը հաշուէին...։

Բայց ամէն դժուարութիւն կը հարթուի այս բարեացակամ եւ ողջամիտ երկրին մէջ, բարեբախտաբար։

Իսկ այստեղի ներգաղթի կազմակերպութիւնը արժանի է ամէն գովեստի, իր արագութեան, ամբողջութեան ու կանոնաւորութեան համար։ Ոեւէ դժգոհ ձայն չլսեցի, եւ այս բաւական է՝ նման գործի մը պատրաստած դժուարութիւններն ու սայթաքումները երբ հաշուի առնենք։

Երիտասարդական անձնուէր խումբեր՝ գործօն վարիչներու գլխաւորութեամբ՝ կը դիմաւորէին կառախումբերը եւ ներգաղթողները կ'առաջնորդէին իրենց սահմանուած վայրերը, կահ ու կազմածով։ Երբ ըսենք թէ երեք ժամուան մէջ 1200 հոգի քաղաքէն 15 քիլոմեթր հեռու, Մազարկի ճամբարը փոխադրուած եւ իրենց գոյքերով, բաւական է ապացուցանելու եղբայրական աջակցութեան ու կազմակերպութեան աստիճանը։

Մարսէյլի ներգաղթի կեդրոնը քաղաքին մէջ եկողներուն համար պատրաստած ու ցուցակագրած էր 800 սենեակ, բայց վերջին պահուն Մազարկի ճամբարին զինուորական իշխանութեանց հետ համաձայնելով՝ կարելի եղաւ 1200 հոգի հանգիստ պայմաններու մէջ հոն տեղաւորել եւ քաղաքի ցանուցրիւ տեղաւորումէն փրկուիլ։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մեր մնայուն թղթակիցը կը գրէ Սեպտ. 1 թուականով.— Այսօր սկսան շոգենաւ փոխադրել գաղթողներուն գոյքերը։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ Ա. ԿԱՐԱՒԱՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շոգենաւը թերեւս մեկնի վաղը, Եշ.

ԽՄԲ.— Մարսէյլի մեր մասնաւոր թղթակիցը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեց երկուշաբթի ցերեկ, երբ թերթը արդէն տպագրութեան յանձնուած էր.—

Ներգաղթող-եալ ժամանակ թիւը հետեւեալն է.— Փարիզէն 0-500 հոգի, Մարսէյլէն 1200, Լիոնէն 600, Վիէնէն 400 եւայլն։ Այս ճամբորդներուն 1200ը պատսպարուած են ճամբարին մէջ։ Մնացեալները իրենց ազգականներուն եւ բարեկամներուն մօտ իջած են։

Ճամբորդները շոգենաւ պիտի մտնեն չորեքշաբթի, ամէնէն ուշը հինգշաբթի, երբ կը նախատեսուի մեկնումը։

Մեկնողներու գոյքերը հաւաքուած են քարափին վրայ, ուր խումբ խումբ երիտասարդներ գիշեր ցերեկ կը հսկեն։ Բոլոր բեռ ունեցողները անգամ մը եւս հրաւիրուեցան ամուր սնտուկներու մէջ ամփոփել եւ մինչեւ երեքշաբթի իրիկուն բերել յանձնել քարափի իշխանութեանց։

Ներգաղթի յանձնախումբը եւ պատուիրակները միշտ հաղորդակցութեան մէջ են տեղական իշխանութեանց հետ, վերջին դժուարութիւնները հարթելու համար։

Խորհրդային զինուորական պատուիրակին ներկայացուցիչը եւս տեսակցեցաւ նահանգապետին հետ, գոյքերու հարցին առթիւ։

★ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի անդամուհիները որոշեցին բաւականաչափ պտուղ գնել, բաժնելու համար ճամբարի ներգաղթողներուն։

★ Կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. կիրակի օր քարոզեց Փրատոյի մայր եկեղեցին, բացատրելով հայ մշակոյթին դերը։ Այս առթիւ մասնաւորաբար երիտասարդներուն եւ հայուհիներուն յանձնարարեց հայրենիք վերադառնալ, յարգելով միասին տանիլ Ֆրանսուհիներու ժպիտը եւ առաքինութիւնները։

Կաթող. պատուիրակը Մարսէյլ կը մնայ մինչեւ շոգենաւին մեկնումը։

Ներգաղթը Ռումանիայէն

Պուքրէշի խորհրդային հիւպատոսարանը պաշտօնապէս «Հայաստանեան Ճակատ»ի Կեդր. Կոմիտէին հաղորդած է խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան հետեւեալ որոշումը.—

«Այս տարի Ռումանիայէն եւս ընդունիլ 1500 ներգաղթողներ, որոնց մեկնումի նախապատրաստական աշխատանքներն ու ձեւակերպութիւնները պէտք է լրացած ըլլան մինչեւ 1947 Սեպտ. 30, որուն անմիջապէս պիտի յաջորդէ կարաւանին մեկնումը»։

ԽՄԲ.— Ինչպէս կը յիշուի, նախապէս որոշուած էր այս տարի ներգաղթ չկատարել Ռումանիայէն եւ Պուլկարիայէն, աւելի լայն տեղ տալու համար Իրանի, Սուրիա-Լիբանանի եւ Յունաստանի։ Կը թուի թէ փոփոխութիւններ կատարուած են։

Ա. Ահարոնեանի առողջական վիճակը

Օգոստոս 28 թուակիր նամակ մը, զոր երէկ ստացանք, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ ընկեր Ա. Ահարոնեանի առողջական վիճակի մասին.—

Երեք-չորս օրէ ի վեր ընկեր Ա. Ահարոնեան բաւական ծանր վայրկեաններ ապրեցաւ, դէմքը ուռեցաւ եւ տաքութիւնը բարձրացաւ։ Երէկ ստիպուեցանք հեռագրել աղջկան որ գայ, որովհետեւ Տիկին Նուարդը երկու օր անքուն անցընելով, շատ աւելի հիւանդագին վիճակ մը ստացաւ քան Ահարոնեանը որուն տաքութիւնը 39էն յան կարծ իջաւ 36—7ի եւ աւելի լաւ է, իսկ տիկինը լուրջ հանգիստի կը կարօտի։

ՀԱՑՍԲԱԺՆԻ ԿՐՃԱՏՈՒՄԸ ԵՒ ԲՈՂՈՔՆԵՐ, ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բողոքի ցոյցերը, գործադուլներ եւ ուրիշ խլրտումներ հետզհետէ կ'աճին Փարիզի թէ գաւառի մէջ, իբրեւ հետեւանք հացի բաժնեչափի կըրճատման եւ աշխատավարձքի վէճերուն։

Ամփոփենք օրուան դէպքերը.— Լանտիի (Փարիզ, Սէն Տընի) կազի գործարանին բանուորները առջի օր գործադուլ հռչակեցին, բողոքելու համար կառավարութեան տնօրինութեանց դէմ։ Այս առթիւ պատուիրակութիւն մը գրկուեցաւ վարչապետարան, բայց չընդունուեցաւ։ Կազի արտադրութիւնը եւ բաշխումը չխանգարուեցաւ։

Գաւառի մէջ.— Բացի երկաթուղիներէն, ամէն աշխատանք 24 ժամ դադրեցաւ Ռուանի մէջ։ Ֆրանսուհիներու Միութիւնը բողոքի ցոյց մը սարքեց, պարենաւորման բարւոքում պահանջելով։ Կէս օրէն վերջ հրապարակային ժողով մը կազմակերպուեցաւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան կողմէ, մասնակցութեամբ 18.000 քաղաքացիներու, «հաց, 11% յաւելում, ինչպէս եւ Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ գործատիրական միութեան միջեւ գոյացած համաձայնութեանց գործադրութիւնը պահանջելու համար»։

Նոյն օրը վանդալ գործադուլ եր սարքուեցան Լիոնի մէջ։ Աշխատանքը դադրեցուցին մօտ 10.000 բանուորներ, մինոյն պատճառներով։ Հրապարակային ժողով մըն ալ սարքուեցաւ, բանթող երու եւ տանտիրուհիներու կողմէ, բողոքելու համար հացաբաժնի կրճատման դէմ։ Ուրիշ ժողով մըն ալ տեղի ունեցաւ Աշխատանքի Սակաշանին մէջ, ուր ճառախօսներ պահանջեցին անփոփոխ պահել աշխատաւորներու հացաբաժինը, արագօրէն գործադրել գոյացած համաձայնութիւնները եւ պայքարիլ ապրուստի սղութեան դէմ։ Կէս օրէն վերջ քաղաքին բոլոր բանուորները դադրեցուցին ամէն աշխատանք, ժողովին ներկայ ըլլալու համար։

Նոյն ցոյցերը՝ Սէն Քանթէնի, Քլէրմոն Ֆէռանի, եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Լիլի հանրակառքերու աշխատաւորները 10ի դէմ 350 ձայնով որոշեցին գործադուլ ընել ամէն կիրակի, մինչեւ որ գոհացում ստանան։ Գործադուլը կը շարունակուի Փէժօ հաստատութեան Սոշոյի գործարանին մէջ։

Վարչապետին յորդորները

Ազգ. Ժողովը որոշեց երկարաձգել իր նիստերը, քննելու համար կարգ մը ստիպողական խնդիրներ, մասնաւորապէս տոլարի տագնապը եւ տնտեսական անձկութիւնը։

Վարչապետը առջի օր քանի մը ժամ խորհրդակցեցաւ ելմտական յանձնաժողովին հետ, որ

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

Կարտանի ձերբակալութիւնները

Երէկ Մարսէյլի Le Provençal թերթէն առնելով հաղորդած էինք թէ 12 Հայեր ձերբակալուած են Կարտանի մէջ, իբրեւ քրէական յանցաւորներ (դրամաշորթութիւն, սպանութիւն եւն.)։

Նոյն քաղաքին ուրիշ մէկ թերթը, Le Méridional, կը գրէ այս առթիւ (29 Օգոստոս), հետեւեալ խորագրին տակ.— ԿԱՐՏԱՆԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐԸ, ՈՐՈՆՔ ԿԵՂԵՔՈՒԱԾ ԵՒ ՄԱՀՈՒԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ ՍՏԱՑԱԾ ԷԻՆ, ԱՅՍՕՐ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԴԻՄԵՆ.— 11 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ».—

Ազատագրութենէն վերջ պատահած անկարգութեան ընթացքին, շատ մը անխոստովանելի բնազդներ ազատ ասպարէզ գտան։ Ահաւասիկ նոր օրինակ մը, այս անգամ Կարտանէն։ Անցուդարձը տեղի ունեցած է Հայերու միջեւ։

Հայկական ինքնակոչ F. T. P. F. հրոսախումբ մը, որուն վարիչն էր Մաշաէգեան (Փաշապէգեան) «շանթաժ»ի կ'ենթարկէր իր հայրենակիցները, գործակցութեան պատրուակով։

Զոհերը չէին համարձակեր բողոքել այս աւազակներուն դէմ, մանաւանդ որ գիտէին թէ քաղաքական զօրաւոր նեցուկներ ունէին անոնք։ Եւ սակայն փորձանքը պիտի պայթէր իրենց գլխուն։

Գ. Փուլիկեան մերժած ըլլալով վճարել իրմէ պահանջուած գումարը, վայրենօրէն սպաննուեցաւ։

Իմացած ըլլալով որ իր զաւկին սպանիչները պիտի փախչին, իրենց անցագիրներն ստանալէ վերջ, Տիկին Փուլիկեան ուռչեց դատարան դիմել։ Ասոր վրայ, զոհերը արթնցան եւ բողոքագիրները տեղացին։

Երկար եւ դժուարին հարցաքննութենէ մը վերջ, ոստիկան-զօրքը ձերբակալեց այդ աւազակներէն 11ը, որոնք էջա ան Փոռվանս փոխադրուելով, ընդհ. դատախազութեան յանձնուեցան։ Հարցաքննիչ դատաւորը անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ հարցաքննութեան։ Բազմաթիւ դատախազներու, ինչպէս եւ ուրիշ ձերբակալութեանց կը սպասուի։

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԴԱՀԼԻՃԻ ՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՇՇՈՒԿՆԵՐ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Նոր իրարանցում մը ծայր առած է Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ, որոնք կեդրոն կը հանդիսանան հետ ի հետ երթեւեկներու, տեսակցութեանց, զինուորական թէ քաղաքական շրջանակներու, եւ յաճախ շշուկներու։

Անհատական գլխաւոր գիծերը որոշ աղմուկին։ — Նկատելով որ բացարձակ ժողովրդապետութեան անունով տրուած բոլոր խոստումները մնացին անիրագործելի, ու Հալքի մենատիրութիւնը ոչինչով մեղմացաւ, Դեմոկրատները կը սպառնան լքել Երեսփ. Ժողովը ու հեռանալ։ Եթէ նոյնիսկ տրամաբանական ու արդար պահանջներ դատապարտուած են անտեսումի, ինչո՞վ կ'արդարանայ ընդդիմադիր ճակատի մը ներկայութիւնը Ազգ. Ժողովին մէջ։ Այս սպառնալիքը նոր չէ անշուշտ։ Եօթը ամիս առաջ, երբ շղթայազերծ պայքար կը մղուէր կողմերու միջեւ, եւ դեմոկրատները կ'ամբաստանուէին որպէս հայրենադաւ, «վարձկան բոլշեւիկներու», «դաւաճան» եւ «ախտաւոր», Ֆուատ Քէօփրիւլիւ եւ Ատնան Մէնտէրէսի նման ընդդիմադիր գլխաւորներ նոյն բանը կը զգացուցին յատեանի ժողովոյ եւ մամուլի սիւնակներէն,— բանիւ թէ գրչով։ Եւ սակայն, միջամտեց նոյնինքն Ինէօնիւ, խոստում տուաւ նկատի առնելու բոլոր արդար պահանջները, եւ ընթացք տալու բանաւոր ամէն առաջարկի։ Մեղմացաւ տագնապը վերջին երկու երեք ամիսներու տեւական ճիգերով, ու Հանր. Նախագահը չվարանեցաւ իր «պատմական» յայտարարութեամբ ընդունելու Դեմոկրատներու գոյութեան իրաւունքը, ինչպէս դայն «գոհացնելու» անհրաժեշտութիւնը։

Ծանօթ է բնոյթը այդ յայտարարութեան։ Անդրադարձած ենք իր ատենին։ Եւ սակայն, հակառակ թաւալող երեք ամիսներուն, ոչ միայն չիրականացան ակնկալութիւնները, այլեւ անախորժ ու անալգական ձայներ լսուեցան Հալքի ճակտէն։ Այսօր, այդ յուսախաբութեան շուրջ է փոխասացութիւնը, ու դեմոկրատները կը պահանջեն յամառօրէն՝ որպէսզի հիմնական կարգադրութիւններ ըլլան, պալարը ճեղքուի իր արմատէն։

Պիտի լսուի՞ն բողոքի ձայները։

Եթէ գոյութիւն ունեցած չըլլար Պալքաններու թէ Արեւելեան ճակտի ծանրակշիռ կացութիւնը, թերեւս նոյն թափով շարունակուէր կագն ու կռիւը։ Հալքը պիտի չվարանէր սպառնալու, հալածելու, «խփելո՛ւ» ի հարկին։ Բայց Թուրքիոյ ներքին վիճակը լուրջ մտահոգութեան մատնած է օրուան կառավարութիւնը, ու դժգոհութիւնները մեղմացնելու, գէթ խարուսիկ բարեփոխութեանց ձեռնարկելու հարկադրանքը՝ ամէն առենէ աւելի կը ճնշէ միտքերու վրայ։ Կը բաւէ հետեւիլ մամուլի տարափանման հրատարակութիւններուն, հաստատելու համար թէ մղձաւանջի տրամադրութիւն ստեղծուած է քաղաքային թէ զինուորական իշխանութեանց մօտ։ «Ուլուս»ի նման կիսապաշտօնական թերթեր, ու «Միլլէթ»ի եւ «Մէմլէքէթ»ի նման պարբերականներ եւ օրաթերթեր, ահազանգ կը հնչեցնեն ընդդիմադիր «Վաթան»ներու եւ չափաւոր «Ճիւմհուրիէթ»ներու կողքին, ընդգծելով անյետաձգելի անհրաժեշտութիւնը ազգային միութիւնը վերահաստատելու երկրին մէջ։ Պիտի տանք անտիպ նմոյշներ այդ հրատարակութիւններէն, անկախ բոլոր այն շռնդալից յօդուածներէն զորս կը հրատարակեն «Ուլուս», «Միլլէթ» եւ «Մէմլէքէթ», եւ որոնց թարգմանութիւններուն կարելի է հետեւիլ պոլսահայ թերթերէն։ Վերջերս լոյս տեսաւ «խումբ մը զինուորականներու» կողմէ ստորագրուած տեսութիւն մը, որուն եղրակացութիւնը կարելի էր ամփոփել հետեւեալ կէտերուն շուրջ (ԽՄԲ.— Արձանագրուա՞ «Յառաջ»ի մէջ).

Ա. Ռուսիա հրաժարած չէ իր պահանջներէն, եւ ոչ ալ յարձակողական իր նպատակներէն, որոնց իրագործումին համար դատեհ առիթի կը սպասէ։

Բ.— Պալքաններու արդի կռիւը եւ շփոթը, նախերգանքն է այն ընդհանուր յարձակողականին որ պիտի շղթայազերծուի Թուրքիոյ դէմ, երբ Յունաստանի մէջ ըմբոստները պարտադրեն իրենց կամքը։

Գ.— Ռուսիա կ'օգտուի եւ պիտի շարունակէ օգտուիլ Թուրքիոյ բոլոր դժգոհ տարրերէն, ընդդիմադիր, ձախակողմեան, հին գերորդ թեւ» թէ քողածածուկ համայնավար։

Դ.— Թշնամին իր զինուոր, ական ուժով պիտի չկարենայ պատճառել այնքան արագ վնաս ու աւեր, քան ՆԵՐՔԻՆ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ, ՈՐ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Է ԱՅՍՕՐ, ԵՒ ԶԱՅՆ ԴԱՐՄԱՆԵԼՈՒ ԺԱՄԸ ՀԱՍԱԾ ՈՒ ԱՆՑԱԾ ԻՍԿ Է։

Դեմոկրատները կ'ըսեն.— Մենք կշտացանք ձրի խոստումներէ։ Գործ կ'ուզենք։ Եթէ անկեղծ են օրուան մենատէրները, թող տան գործնական ապացոյցը իրենց հայրենասիրութեան։ Անհրաժեշտ է փոփոխութեան ենթարկել արդի կարգերը, բարեփոխել օրէնքները, վերջ տալ ուղղակի թէ անուղղակի բոլոր ճնշումներուն։ Ու ասիկա կը դառնայ իրականութիւն, երբ փոփոխութիւններու ենթարկուի դահլիճը։

Կառավարութիւնը կը խորհի։ Երկար կը խորհի։ Պիտի շարունակէ խորհիլ՝ ծայրը ծայրին բերելու համար։ Երկու շաբաթէ ի վեր շփումներ տեղի կ'ունենան Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ, ձեւի բերելու համար այդ «փոփոխութիւնը»։ Ոմանք «օրերու խնդիր», ոմանք «անժամանակ հարց» կը նկատեն այդ կարելիութիւնը։ Ուշագրաւ է միայն, որ Հալքի երբեմնի դրօշակիրներն իսկ կը հաստատեն անհրաժեշտութիւնը իրերու փոփոխութեան մը, եւ վճռական բարեփոխութիւններու։

Խնդիր է, թէ այդ փոփոխութիւնները հնարաւորութիւն պիտի ստեղծե՞ն լուրջ քայլեր փորձելու դէպի «իսկական ժողովրդապետութիւնը»։

Թուրք մամուլը անգամ կը կասկածի։

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Ցեղասպան ջարդեր

Վերջ դնելու համար ցեղասպան ոճիրին, ՄԱԿի Տնտեսական եւ Ընկերային Խորհուրդը կը պատրաստէ դաշնագիր մը որ պիտի ներկայացուի Միացեալ Ազգերու յառաջիկայ ընդհ. ժողովին։

Genocide յոյնարէն բառ մըն է լատիներէն վերջաւորութեամբ, որ կը նշանակէ բնաջնջել մարդկային համայնքներ, որոնք կը պատկանին որոշ ցեղի մը, կամ որոշ կրօնքի մը եւ կամ միեւնոյն խումբի մարդոց, որոնք քաղաքական միեւնոյն կազմութիւնը ունին։

Թերեւս նոր է որ կը դրուի այս բառը գործածութեան մէջ, սակայն հաւաքական բնաջնջումի ոճիրը այնքան հին է որքան մարդկային պատմութիւնը։

Զոհերու անունները փոխուած են ժամանակի ընթացքին։ Երբեմն քրիստոնեաներն են, երբեմն իսլամները, երբեմն Հայերը, Բողոքականները, Լեհերը, Ռուսները։ Բոլոր այս բնաջնջումները մէկը միւսին յաջորդած են, կազմելով դանդուածային նախճիրներու ահռելի հանդիսարան մը, նախճիրներ գործուած քանի մը վարիչներու սադայելական բռնակալութեամբ։

Օրէնքը կը պաշտպանէ անհատական ոճիրը, սակայն երբ խնդիրը կը վերաբերի զանգուածային ոճիրի, «քաղաքական խնդիր» կամ «ներքին դժուարութիւններ» անունը կուտան։

Շատ մը պարագաներու մէջ ոճրագործները ազատած են արդար պատիժէն։ Շատ անգամ ալ մանաւոր պատիւներու արժանացած են եւ իրենց կառավարութեան գնահատութեան արժանացած։

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը անցեալ դեկտեմբեր 11ին քուէարկեց որոշում մը որ կը հաստատէր թէ ցեղասպանութիւնը այսուհետեւ ոճիր կը համարուի միջազգային օրէնքին առջեւ եւ այն անհատները, պաշտօնեաները կամ պետական մարդիկ որոնք մեղաւոր էին, պէտք է պատժուին։

Որոշումը կը պահանջէր նաեւ որ միջազգային դաշինք մը հաստատուի սերտ գործակցութիւն մը ապահովելու համար բոլոր երկիրներուն միջեւ, արգիլելու եւ պատժելու ցեղասպանութիւնը։ Պատգամաւորները հասկցան որ ցեղասպանութիւնը չի նշանակեր միայն բնաջնջումը մարդկային խմբակցութեան մը, այլ խիստ մեծ վնասներ կը պատճառէ բովանդակ մարդկութեան։

Տիեզերական մշակոյթը համադրութիւնն է այն նպաստին զոր կը բերեն քաղաքակրթութեան, զանազան ազգեր եւ ցեղեր։ Հասկնալի է ուրեմն թէ ինչ պիտի կորսնցնէր մարդկութիւնը եթէ զանազան ժողովուրդներ բնաջնջուած ըլլային անցեալին մէջ։ Եթէ Անգլիացին, Ֆրանսացին, Հոլանտացին ջարդուած ըլլային, Ռընան, Փասթէօր, Շէյքսփիր, Ռամպրանտ եւ ուրիշներ ծնած պիտի ըլլա՞յին։

Այս զանգուածային սպանութեան հետեւանքով, զանգուածօրէն կը փախչին զոհերը, եւ գիտենք թէ ինչ դժուարութիւններ կան ներկայիս Դաշնակիցներուն առջեւ,—«տեղահան ժողովուրդներու» խնդիրը։

Ասկէ զատ միջազգային առեւտուրն ալ կը վնասուի։

Բնաջնջումը Հայերուն որ շատ կարեւոր դեր մը կը կատարէին Միջին Արեւելքի առեւտուրին մէջ, ոչ միայն ազդած է երկրի այս մասին առեւտուրին վրայ, այլ նաեւ միջազգային առեւտուրին։

Դաշինքի ծրագիրը, որ ներկայիս ուսումնասիրութեան ենթակայ է, կը նախատեսէ ազգու պաշտպանութիւն մը ոճիրին դէմ։

Ամէն երկիր իրաւունք ունի իր սեփական դատական ատեաններով պատժելու ոճրագործները որ կը բռնուին իր հողամասին վրայ։

Զանգուածային ցեղասպանութեան ամէնէն լուրջ պարագաները, մանաւորաբար անոնք որ կառավարութեան մասնակցութեամբ եղած են, պիտի յանձնուին Միջազգային Ատեան։ Աւելին, ՄԱԿի անդամները իրաւունք պիտի ունենան միջամտելու այն երկիրներուն մէջ ուր ցեղասպանութիւն տեղի կ'ունենայ, որպէսզի բարբարութեան վերջ տրուի։

Ցեղասպանութիւնը հաւաքական ոճիր է։ Դատիժի ենթակայ է թէ սպանութեան, թէ «համլումի», թէ կրօնական եւայլ հաստատութիւններու բնաջնջումի պարագային։

Որովհետեւ կրօնական եւ ցեղային խմբաւորումներու գոյութիւնը կախում չունի միայն իր անդամներու ֆիզիքական պահպանումէն, այլեւայն ուժերու վերապրումէն որ կը կազմէ անոնց հոգեկան բաղադրութիւնը։

ՓՐՈՖ. Ռ. ԼԷՄՔԻՆ

Զօր. Սեպուհի ընտանիքը

ԽՄԲ.— «Հայրենիք»ի աշխատակից մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Զօր. Սեպուհի ընտանեկան պարագաներու մասին.—

Այս Օգոստոս ամսուն կը լրանայ ողբացեալ Զօր. Սեպուհի մահուան եօթներորդ տարին։

Եօթը տարի առաջ յաւէտ բաժնուեցաւ մեզմէ եռանդով ու հաւատքով լեցուն հոգի մը, որ իր կենդանի շունչով, հմայիչ եւ ազատաբեր խօսքերով կը խանդավառէր ամերիկահայ գաղութը, կը յաւերժացնէր յեղափոխական առաքեալներու գործը ու իր հոգեցունց քարոզներով սիրտ կուտար հայ իրականութենէն փախչող եւ յուսահատող անձերուն՝ անոնց մէջ վերահաստատելով հայ ազատագրութեան պայքարի գաղափարը։ Եօթը տարի է որ չենք լսեր այլեւս հին օրերու հայդուկի սրտապինդ խօսքերը։ Սակայն, չէ մարած երբեք անոր տաք շունչը. չէ մոռցուած անոր պարթեւ հասակը եւ պատկառելի դէմքը։ Կարծես միշտ մեր աչքի առջեւ է ան։ Կենդանի է ան ամէն «Դաշնակցութեան Օրուան» կամ Հայկ. անկախութեան տարեդարձի տօներուն։

Անոր յիշատակը աւելի կենդանացաւ մեր միտքերուն մէջ, երբ զօրավարէն վերջ, բեմերու վրայ տեղ բռնեցին անոր երկու սիրասուն որդիները՝ Մուրատն ու Սերոբը, որոնք արժանաւոր կերպով կը փոխարինեն իրենց հայրիկը։

Բազմանդամ ընտանիքի հայր էր զօրավարը՝ չորս տղայ եւ մէկ աղջիկ։ Իր կեանքի ընթացքին հայդուկային ոգի ունեցած ըլլալով՝ առեւտրական ասպարէզը շատ օտարոտի էր իրեն համար։ Հակառակ իր ընկերներու օժանդակութեան, իր ձագուկները առած՝ քաղաքէ քաղաք փոխադրուեցաւ՝ նոր ասպարէզներ փնտռելու եւ յաջողութիւն գտնելու ակնկալութեամբ։ Պոսթըն, Ուստր, Փրովիտէնս, Տիթրոյիթ եւ ամէնէն վերջը՝ Նիւ Եորք, ուր հաստատուեցաւ մնայուն կերպով։ Քաշուելով առեւտրական զբաղումներէ եւ ապաւինելով կուսակցութեան կողմէ վճարուած ամսական շատ նիհար թոշակի մը։

Երուանդը, իր ամենամեծ որդին, որ հասակ առած տղայ էր, ամուսնացաւ եւ իրեն համար առանձին տուն հաստատեց։ Գէորգը, որ նոյնպէս չափահաս էր, իր վրայ վերցուց տան պատասխանատուութիւնը։ Իր հօր մահէն յետոյ մեծ եղբօր պարտականութեան զգացումով հայր եղաւ իր քրոջը՝ Անահիտին եւ իր փոքր եղբայրներուն։ Տարիներ շարունակ իր ամբողջ վաստակը ան տրամադրեց իր տանը, մինչեւ որ Մուրատն եւ Սերոբը մեծցան ու լրացուցին իրենց համալսարանի դասընթացքը։ Անկէ յետոյ Գէորգն ալ ամուսնացաւ։

Մուրատը հետեւեցաւ քիմիագիտութեան եւ, յաջողութեամբ աւարտելէ վերջ իր ուսումը, անմիջապէս կամաւոր արձանագրուեցաւ ամերիկեան բանակին իբրեւ մասնագէտ, ու ղրկուեցաւ Խաղաղական, ուր մնաց մինչեւ պատերազմի վերջը։ Իր լաւ ծառայութեան համար ստացաւ Քէփթընի աստիճան։ Այժմ Նիւ Ճըրզիի քիմիական մեծ հաստատութեան մը մէջ պաշտօնեայ է։ Իր կեանքի ընկեր ընտրեց Երիտասարդ Դաշնակցութեան անդամուհի Օր. Ս. Շիշմանեանը։

Սերոբը, Սեպուհի ամէնէն կրտսեր զաւակը, նախընտրեց «սիվիլ ինճինըր» ըլլալ։ Իր մասնագիտութիւնը լրացնելէ վերջ ան եւս կամաւոր արձանագրուեցաւ ամերիկեան բանակին։ Պատերազմի շրջանին ծառայեց Խաղաղականի ամենավտանգաւոր դիրքերու մէջ։ Զինուորական սպայակոյտի կողմէ մեծապէս գնահատուեցաւ Սերոբի ծառայութիւնը։ Ան եւս ստացաւ Քէփթընի աստիճանը։ Սերոբ այժմ ուսուցիչ է Նիւ Եորքի համալսարանի մէջ եւ իրիկուները կը յաճախէ «Քոլոմպիա» համալսարանը՝ կատարելագործելու համար իր մասնագիտութիւնը։

Սեպուհի միակ աղջիկ զաւակը՝ գեղեցիկ Անահիտը, օժտուած նոյնքան գեղեցիկ հոգեկան յատկութիւններով, վերջերս ամուսնացաւ Գ. Բիւզանդ Փիրումեանի հետ, որ գործի ընկերն է «Տատուրեան էքսփորթ» ընկերութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Հոգիս տխրած եմ գիտե՞ք, բայց իբրեւ մտաւորականի, հմուտ գրագէտի, պերճախօս բանախօսի, մեծարժէք գաղափարախօսի եւ շատ սիրուած իր ուսուցչի դէմքը այնքան պայծառ է որ, առնուազն սուտ հայրենասէր եւ կեղծ յառաջդիմական պէտք է ըլլայ մարդ որ չխոնարհի այդ այնքան թանկագին մեծ Հայուն գագաղին առջեւ, ցաւով եւ խոր յարգանքով։

Անշուշտ « անոնց » սմարդի վերաբերումը նման կորուստներու հանդէպ բան չէ պակսեցուցած ժողովուրդին զգացած ցաւէն։ Ընդհակառակն, երբ այդ ահագին բազմութիւնը, գաղութի մը կէսէն աւելին, յուղարկաւոր կը դառնայ Դաշնակցական Աղբալեանին, ուրեմն իր մարդու եւ Հայու գիտակցութիւնը շատ աւելի բարձր ու ծանր կը կշռէ այսպէս կոչուած « Նոր առաջնորդներու » արժէքէն։ Ոչ միայն իբրեւ Հայ, այլ նոյն իսկ իբրեւ մարդ։

Գաճաճներու եւ Լիլիփութներու «Թագաւորութեան » այս օրերուն հսկաներու դէմքերը, որպիսին է Աղբալեանինը, կրկնակի արժէք կը ստանայ. ու զայն կորսնցնելու ցաւը կը խորանայ մեր էութեան մէջ։

Արտասահմանը արհամարհողներու, զայն ուրիշի վերածել ուզողներու հոգեբանութիւնը շատ թափանցիկ է։

Անոնք գիտեն որ այդ նոյն Արտասահմանին մէջ, եթէ խումբ մը չինեն իրենց գիրն ու դպրութիւնը, յարդի պէս պիտի բռնկի Աղբալեանի մը, Շանթի մը, Համաստեղի մը, Օշականի մը, Նարդոսնիի եւ նոյն փաղանգի գրագէտներուն ու մտաւորականներուն բոցին առջեւ։ Դէմքեր որոնց դէմ կարենալ ճակատելու համար ամբողջ պետական մեքենան, խուժանավարութիւնը եւ Շէրիաթը շարժման մէջ են դրած Փարիզի մայթերը մաշեցնող եւ Հայաստանասիրութիւն ծախող խանութպան-գրչակներ։

Աղբալեան հրաւիրուած էր երթալ Հայաստան, արգունքով ճամբու դրած էր ներգաղթողները, ինչպէս կը պատմեն ու կը գրեն « իրենք »։

Անշուշտ Լիբանանի մայրիներուն տակ թաղուելուն մեղքը, փոխանակ իր հայրենի երկրին Պանթէոնին մէջ տեղ ունենալու, կ'իյնայ անոնց վզին որոնք դարձեր են հողմաղացի թեւեր, բուն միտքով եւ թունոտ հոգիով։

Ընկ. Նիկոլ Աղբալեան հոս ալ կ'ապրէր իր երկրին կեանքով, անոր կարօտով, անոր վերելքով, անոր արժէքներով, ինչպէս իր ընկերները։ Իր մարմնին ամէն մէկ մասնիկը, սնած իր Երկրին եւ հայ ժողովուրդին ցաւովը եւ ուրախութիւնովը, կը հրճուի դարձեալ մեկնողներու ուրախ կանչերէն։

ՍՕՍԻ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ։ Մանաւանդ յստակ' անունները։

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել խմբագրութիւնը։

3. Ժամանակին ղրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուին նոյն շաբթուան մէջ։

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՉ ԽԱՐԲԵՐԴՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ,— Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, Համախարբերդցիական միութեան Ֆրանսայի շրջանի 7րդ Պատգ. Ժողովը, որ գումարուեցաւ Օգոստոս 3ին Մարսէյլի մէջ, ցայտուն կերպով երեւան հանեց Խարբերդցիներու կամքն ու գործունէութեան եռանդը։

Ժողովը գոհունակութեամբ արձանագրեց անցեալ տարեշրջանին Ֆրանսայի բոլոր մասնաճիւղերու արդիւնաւոր ջանքերը եւ ի յայտ բերաւ աւելի եւս բեղնաւոր գործունէութեան մը կամքը՝ նոր տարեշրջանին համար։

Մեր ամէնէն կարկառուն գործը բնանտար կառքի (քամիոն) հանգանակութեան յաջող պսակումն էր եղած։ Կառքը գնուած է ու պատրաստ առաջին նաւով իսկ ղրկուելու դէպի մեր ամէնուս պաշտելի աւանը — Նոր Խարբերդ — մեր պանծալի հայրենիքը։ Աւելի քան կէս միլիոն ֆրանք արժող այս կառքը Սով. Հայաստանի մէջ պիտի ներկայացնէ Ֆրանսաբնակ Խարբերդցիին գոհողութեան ոգին եւ հայրենիքի հանդէպ ունեցած անսահման սէրը։ Միեւնոյն նաւով կը ղրկուին նաեւ 25 հազար ֆրանքի արժէքով դպրոցական պիտոյքներ՝ Նոր Խարբերդի աշակերտութեան համար։

Առաջին կարաւանը կը մեկնի իր հետ տանելով շատ մը Խարբերդցիներ։ Ուրիշներ պիտի յաջորդեն եւ պարտականութիւնները օր ըստ օրէ կ'աւելնան։

Ցարդ ձեռք բերուած յաջողութիւնները մեզ թմրեցնելու չեն, ընդհակառակն։ Գործի ապառնէզը կ'ընդլայնի, յաւելեալ ճիգի, նորանոր զոհողութեանց եւ անխոնջ կամքի յատկանիշները պէտք է սեփականութիւնը դառնան իւրաքանչիւր Խարբերդցիի։ Ձեռք բերուած արդիւնքը գոհացուցիչ ըլլալով հանդերձ, հեռու է դեռ մեր կարելիութիւններէն։

Ուրեմն մեր կարգախօսը պիտի ըլլայ՝ իւրաքանչիւր Խարբերդցիի վրայ պարտք դնել զօրացնելու համար Համախարբերդցիական Միութիւնը՝ որ բոլոր միջոցներով հայրենիքին կը ծառայէ եւ Խարբերդցիին միակ ու համատարած կազմակերպութիւնը կը հանդիսանայ։

Կը հրաւիրենք բոլոր Խարբերդցիները անխտիր՝ անդամագրուիլ իրենց հարազատ Միութեան, սատարելու համար հայրենիքին։ Կը սպասենք մեր Միութեան բոլոր անդամներէն՝ որ աւելի մեծ եռանդով շարունակեն իրենց գործը։ Կ'ակնկալենք նոր մասնաճիւղերու ստեղծումը եւ հիններուն զօրացումը։ Առաջին կարաւանին մեկնումը աղդանշանը պէտք է ըլլայ՝ ցարդ անտարբերներու զօրաշարժին։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ՎԵՐ, բոլոր ջանքերը ի սպաս հայրենիքին, եւ այն ատեն միայն արժանի կ'ըլլանք մեր նախնիքներուն եւ հայրենիքի մեր միշտ ժրաջան եղբայրներուն։

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւն։

Դրամական առաքումներ **Mr. G. Aharonian, 7 Cours du Vieux Port, Marseile:**

Միութեան Կ. Վարչ. Հասցէն **Mr. G. Gumuchian,** 10 rue Mission de France, Marseille:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած)— Զարմանքով կարդացինք «Խանասորայ արշաւանքին» 50րդ տարեդարձի տօնակատարութեան նկարագրութիւնը, Ազգ. Ճակատի օրկանին 20 Օգոստոս 874 թիւին մէջ, «Ներկայ մը» կեղծ ստորագրութեամբ։

«Ներկայ մը»ն եթէ թաչումի չափ խելք ունենար, պիտի զգուշանար իր չտեսած բաները մամուլին յանձնելով ծիծաղելի դառնալէ։ Աւելի քան 3000 հոգիի մասնակցութեամբ կատարուած յիշատակելի տօնակատարութիւն մը Վալապրի մէջ, վրան բաց կերպով խեղաթիւրել առնուազն անպատկառութիւն է։ Երկու աչքերը բաց, սակայն չտեսնող «Ներկայ»ն ե՞րբ եւ ի՞նչպէս տեսաւ Գ. Իփէկեանը, Վալապրի ո՞ր անկիւնը, որ մենք ներկաներս չտեսանք։ Անտարակոյս այդ եպերելի թշուառականը բնաւ ներկայ չէ եղած այդ փառահեղ տօնակատարութեան, այլ միայն թերթին մէջ կարդացած ըլլալով, ինչպէս նաեւ թուցիկը տեսնելով կոյր ատելութեամբ մրոտած է այդ գրութիւնը։ Մենք այնպէս կը կարծենք թէ կաթնեղբայրն է Պէյրութի «Ժ. Ձայն» թերթուկին Հալէպի թղթակցին, որ գրած էր թէ «Հալէպի մէջ Մայիս 28ի տօնակատարութեան ներկայ էր նաեւ անգլիական հիւպատոսը ...

Ժողովրդային առածը իրաւամբ կ'ըսէ — «Խեւ խրատն ի՞նչ ընէ. սեւ սապոնը»։ Բոլորն ալ իրար կ'արժեն։ Կարաւանը կ'անցնի, իսկ ոռնոցները իրենց գլխուն կը պայթին։

Գալով դաշոյնի եւ դանակի պատմութեան, Դաշնակցականք շատ լաւ գիտէ թէ դաշոյնը ե՞րբ եւ ո՞ւր կը գործածեն։ Ճակատական «Ներկայ»ին կը թելադրենք այցելել Պուլվառ Տըպայ, պաղ ջուրով լոգանք մը առնելու համար։

Զարժեր յղացի թղթակցութեան միւս առասպելներով։

ԽՈՒՄԲ ՄԸ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ

Քանիցս ծանուցինք եւ այս անգամ եւս հարկ կը տեսնենք չէշտել թէ Հայաստանի կառավարութիւնը եւ Ներգաղթողներու Ընդունման եւ Տեղաւորման Կոմիտէն մեզի հեռագրած են, վերջինը երկիցս, թէ անհրաժեշտ հրահանգները տրուած են Երեւանի Լիազօրներուն, որ Ներգաղթի Կոմիտէներուն պարտադրեն որ անպայման հետեւանք պէտք է տան Հ. Բ. Ը. Միութեան կողմէ յանձնարարուած Հայրենակցականներու չքաւոր տեղացիներուն ներգաղթին։

Ցաւալի է որ ոմանք դարձեալ դժուարութիւն կը յարուցանեն սին պատճառաբանութիւններով, ինչպէս՝ ոմանց ցանկերը ղրկուած չըլլալը արդեւք համարելով։

Հ. Բ. Ը. Միութեան, ինչպէս նաեւ մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան մասնակցող Հայրենակցականներու ներկայացուցիչներուն կը յանձնարարենք որ ամէն գնով թոյլ չտան Երեւանի հրահանգներուն անսաստել, անբարեխղճօրէն մերժելով անցեալ թէ այս տարի յանձնարարուած Հայրենակցականներու տեղացիներուն հայրենադարձը։ (12 Օգոստոս)։

Կեդր. վարչութիւն

« ՅԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՂԲԱՐ

Գործարանը շինուած էր գիւղաքաղաքին վերի դիէն՝ հովիտի մը բերանը, ուրկէ վեր շարք-շարք ու դէզ - դէզ լեռներ իրարու վրայ դիզուած էին։ Վրայէ վրայ դիզուած լեռներու բոլոր ձոր ու ձորակներէն, ծործորներէն եկող, իջնող սառնորակ ջրերը մէկտեղուելով դէպի հովիտ կուգային, ուր ամբարշէն, քարերով ու կիրով, երկաթներով անթարտակներ կառուցուած՝ կը հաւաքէին իջնող ջրերը դէպի գործարան ճամբելու։

Ու ան խոշոր գետակ կազմած ներս կը մտնէր գործարանէն։ Կ'անցնէր բոլոր լայն ու նեղ խողովակներէն, կը լեցուէր տարածուն ու խորունկ աւազաններու խմբէ՝ երփներանգ։ Կ'իջնէր փայտ լեցուած ամբարներէն, որոնք դիզուած էին իրարու վրայ աւելի քան տասնեակ մը մեթր բարձրութեամբ։

Աղցուած փայտը իր հոսանքին խառնելով կ'առնէր, կը տանէր դէպի ուրիշ աւազաններ...։ Վերջապէս, կը լուար ու կը մաքրէր բովանդակ գործարանը գիւղաքաղաքին չափ խոշոր, ետքէն դուրս գալով փրփրադէզ, անճանաչելի գոյն մը առած գործարանի վարի դիէն։

Վարդան աղբար, «փոխս-փառ» մեքենային առջեւ, ջիւտ, բրգոտ ու հոլանի բազուկներով երկու վայրկեանը անգամ մը գլանին վրայ պլորուած խմորը կը կտրէր լայնշի դանակովը մեքենային, բռնակէն կախուելով ու ձիգ տալով դէպի վար։ Ետքոյ, քանի մը անգամ կտրելէ ետք զանոնք կը տեղաւորէր կառքին վրայ։

Արհեստանոցը զով էր հակառակ տաք եղանակին, ամէն կողմէ հոսող պաղուկ ջրերուն ու սառնապատ խողովակներուն։ Ծխնիկը մատնեւուն մէջ, գլխաբաց, թեւերէն մէկն ալ շարունակ մեքենայի բռնակին նետուած, Վարդան աղբար, դադարի թէ աշխատանքի պահերուն, շարունակ, հազար ու մէկ խորհուրդներով, ծրագիրներով իր միտքը կը չարչրկէր ու իբրեւ հուսկ բանք կը հանէր գեղեցիկ եզրակացութիւններ ...։

Ուղիղ քառորդ դարը շրջած՝ կլորցած էր այն օրէն ասդին երբ Վարդան աղբար քաղաքական ձախորդութիւններու բերումով երկրորդ անգամ պանդխտած, օտար ափերու տակ նետուած էր։

Առաջին համաշխարհային պատերազմին նոր աշխարհ գաղթած էր կեանքին էն երիտասարդ տարիներուն մէջ։ Ու օր մըն ալ, ուրիշ հարիւրաւորներու հետ ինքզինքը կովկասեան ճակատ գտած՝ հայրենիքին ուխտաւորներէն մէկը դառնալով ու երազելով այն երջանիկ օրը, երբ յաղթական իրենց տունը պիտի վերադառնար Ծօրուխի հովիտին մէջ...։

Վարդան աղբար կռուած էր հայկ. գունդերուն մէջ, կորովով, քաջութեամբ ու անհամբեր։ Ու օր մըն ալ, յաղթական, նպատակին հասած էր թէեւ Ծօրուխի ափէն իր հայրենի գեղը հասնելով, բայց, աւաղ, զայն փլատակ գտած՝ մէկ հատիկ շունչ չէր տեսած անոր բնակիչներէն։ Ինքը՝ իրենց ընտանիքի քսանը մէկ երրորդ անդամը՝ արցունքոտ աչուըներով դիտած էր երկար, երկար ժամերով իրենց տան մերկ ու ծեփերն անգամ վար եկած պատերը։ Այդտեղ, իրենց աւերակ տան առջեւ ու անոր քսան բնակիչներու բացակայութեանը, Վարդան աղբար յիսունըհինգի հասցուցած էր տարիները։ Ու հիմակ, Վարդան աղբօր էն մեծ վիշտը, հոգին խռովողն ու յուզողը, մի միայն հայրենիքին կարօտն էր։ Կր մրմռկուէր անոր կարօտէն ու իր մտահոգութիւնն էր եղած ամէն բոպէ, իր ընդունակ զաւակները առած, թոռները գրկած երկիր մեկնիլը։

Վարդան աղբար 1936ի ներգաղթին չէր յաջողած...։ Սակայն, այս անգամ էն առաջը դրուած էր իր անունը՝ աղօթք ,աղջկան, փեսին ու թոռնիկներուն հետ միասին, ընդամէնը տասնըմէկ հոգի։ Հարիւրին հարիւր, անխորտակելի հաւատքը ունէր, այս անգամ մեկնելու առաջին իսկ կարաւանովը։ Ու ամէն օր, սրտատրոփ, անհամբեր կը սպասէր այն թղթիկին որ խայրիկը պիտի բերէր հայրենիք մուտքին, ու անոր արժանաւոր քաղաքացին դառնալու նորէն։

Շաբթուան վերջին օրն էր։ Կիրակի։ Վարդան աղբար փոխուած, մեքենային կողքին կեցած ու աչուըն յառած էր արհեստանոցի ժամացոյցին, որուն սլաքը կէս օրուան վերջին վայրկեանին ոստումը ընելով սուլիչին ազդանշանը պիտի տար։

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

սեղանի վրայ ունի ծանրակշիռ խնդիր մը,— 12 միլիոն ֆրանք նպաստ յատկացնել հանքածուխի արտադրութեան, 7 միլիոն ֆրանք ալ պողպատի ճարտարարուեստին :

Ազգ. ժողովի Գչ. օրուան նիստին մէջ Գ. Թոմասիէ պարզեց կառավարութեան տեսակէտը այս հարցի եւ առ հասարակ անտեսական քաղաքականութեան մասին :

Վարչապետը կիրակի օր ճառ մը խօսելով Լիմոժի մէջ, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ օրուան հարցերու մասին.

— «Ես պիտի չդատապարտեմ համայնավարութիւնը եւ Կոլեան չարժումը իբրեւ այդպիսի - ներ, որովհետեւ երկուքին մէջ ալ կան մարդիկ որոնք հեռու չեն մեզմէ, բայց մոլորուած են եւ յուսախաբ: Մենք 11% յաւելում շնորհեցինք աշխատավարձքի վրայ, բայց գնահատելի առաւելութիւններ պիտի չչահինք, որովհետեւ այս յաւելումը իր կարգին յառաջ պիտի բերէ գիներու յաւելում: Աւելցնել հողագործական արտադրութեանց գիները, կը նշանակէ գիները աւելցնել բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Միսի շուկան արագ բարեկարգութիւն կը պահանջէ: Պիտի չվարանինք բռնագրաւման դիմելու: Առաջին անգամ ըլլալով կարելի չըլլար վերակազմել ցորենի պահեստը: Նոյեմբերէն իսկ պիտի մտնենք բացը գոցելու շրջանին մէջ (soudure): Այժմ հազիւ կէսն ունինք այն քանակութեան որ անհրաժեշտ է օրական 200 կրամի բաժնեչափը ապահովելու համար: Պարտաւոր ենք մեր օտար դրամները վերապահել արմտիք ներածելու: Կարգապահութիւնը անհրաժեշտ է»:

Գ. Թոմասիէ միջազգային կացութեան մասին ալ խօսելով, բացատրեց թէ «կարելի չէ ընդունիլ Գերմանիոյ վերակազմութիւնը, առանց մեր անփական վերակազմութեան: Մենք նախապատուութիւն կը վայելենք, մենք ապահովութեան պահանջատէրերն ենք: Վերակազմուած Գերմանիա մը կրնայ սպառնալից Գերմանիա մը դառնալ տասը տարիէն»:

Զանազան ծրագիրներ Պաղեստինի մասին

Միացեալ Ազգերու քննիչ յանձնաժողովը, որ կազմուած էր Մայիս 15ին, տեղին վրայ ուսումնասիրելու համար Պաղեստինի խնդիրը, ընդհ. քարտուղարութեան յանձնեց իր տեղեկագիրը: Ահաւասիկ իր եզրակացութեանց ամփոփումը —

Միաձայնութեամբ ընդունուած են 11 հիմնական սկզբունքներ — 1. Բրիտանական հոգատարութիւնը պէտք է վերջ գտնէ կարելի եղածին չափ շուտ.— 2. Պաղեստինը պէտք է անկախ ըլլայ — 3. Միջանկեալ շրջանը կարելի եղածին չափ կարճ պիտի տեւէ.— 4. Այդ շրջանի պատասխանատուութիւնը կ'իյնայ Միացեալ Ազգերուն վրայ — 5. Պէտք է պահպանել Ս. Տեղեաց (Երուսաղէմ) նուիրական հանգամանքը.— 6. Առանձնաշնորհները (capitulations) պէտք չէ ջնջուին.— 7. Պաղեստինը պէտք է կազմէ տնտեսական միութիւն մը.— 8. Իր սահմանադրական օրէնքները պէտք է նախատեսեն ժողովրդապետական սկզբունքներու պահպանումը եւ փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը — 9. Պէտք է պարտաւորին յողուածներ հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ խաղաղ կարգադրութեան համար.— 10. Անհրաժեշտ է սերտ գործակցութիւն Միացեալ Ազգերուն հետ.— 11. Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը պէտք է ձեռնարկէ միջազգային գործողութեան մը, ի նպաստ 250,000 հրեաներու :

Ուրիշ յօդուած մը, որ քուէարկուած է բոլոր անդամներու կողմէ, կ'ըսէ թէ Պաղեստինի հարցին լուծումը չի կրնար համարուիլ հրէական հարցին լուծումը:

Գալով Պաղեստինի անկախութեան հարցին, յանձնաժողովին անդամները երկու մասի բաժնուած են — Ա. 7 հոգի կ'առաջարկեն երկու պետութիւն, բայց տնտեսապէս անկախ մէկը միւսէն.— Բ. Երեք հոգի կը թելադրեն դաշնակցային պետութիւն կեդրոնական կառավարութեամբ: Երկու անկախ պետութիւններ հաստատուած առեն, Երուսաղէմը պիտի դրուի Միացեալ Ազգերու խնամակալութեան տակ :

★ Տեղեկագրին հրատարակութենէն անմիջապէս վերջը, Արաբական Կոմիտէին Գահիրէի կեդրոնը յայտարարութիւն մը հրատարակեց, մերժելով երկու առաջարկներն ալ: Այս առթիւ կ'ազդարարէ — «Այս յանձնարարութիւնները գործադրելու որեւէ փորձ միայն մէկ արդիւնք պիտի ունենայ,— կռուիլ տալ Պաղեստինը եւ արաբական Արեւելքը, խռովութեանց եւ աղէտներու մատնել երկիրը:

Հրեաները առ այժմ զգոյշ են, բայց աւելի նպաստաւոր կը գտնեն յանձնաժողովին եզրակացութիւնները :

ԱԼԺԵՐԻԱՑԻ ՄԸ ՄՈՐԹԵՑ Տուէի դատարանին նախագահը, դանակը անխնայ խրելով կոկորդին: Կ'ուզէր վրէժ լուծել, իբրեւ նախկին դատապարտեալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՈՒԹՈՒՐԸ պիտի գոցուին կիրակի եւ չորեքշաբթի օրերը՝ Փարիզի եւ Սէնի նահանգին մէջ, կիրակի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ՝ Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մառն մէջ, երեք օր ալ՝ գաւառի մէջ :

— Գինին ամէն տեղ ազատ պիտի ծախուի Սեպտեմբեր 10էն սկսեալ :

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ անգլ. զօրքը պիտի պարպուի յառաջիկայ հոկտեմբերին, թէեւ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը կը խնդրէ պահել այդ 4000 զինուորները, մինչեւ որ Ամերիկա կարենայ կարգադրութիւն մը ընել:— Ցալտարիսի կազմած դահլիճին առաջին գործերն եղան գրաքննութիւն հաստատել, արգիլել գործադուլները, մաքրագործումներ կատարել պետական պաշտօնէութեան մէջ եւայլն :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց մէջ, որ տեղի ունեցան կիրակի օր, մեծամասնութիւն շահեցան համայնավարները,— 1.082.592 քուէ հինգ միլիոնի վրայ (22 %): Միւս հոսանքները հաւաքաբար շահեցան 3.007.022: Ծանր պարտութիւն մը կրած է մանր կալուածատէրերու կուսակցութիւնը, որ ջախջախիչ մեծամասնութիւն շահած էր նախորդ ընտրութեանց մէջ: Դատական նախարարը եւ մի՛ւս ընկերվարական նախարարները հրաժարեցան, յայտարարելով թէ բազմաթիւ զեղծումներ եւ ապօրինութիւններ կատարուած են համայնավարներուն կողմէ: Կարգ մը օտար թղթակիցներու վկայութեան համաձայն, 750.000 կեղծ քուէթուղթեր գործածուած են բազմաթիւ թռուցիկ խումբերու կողմէ :

ԻԶՄԻՐԷՆ կը հաղորդեն թէ Միջերկրականի ամերիկեան նաւատորմիղէն 8րդը մարտանաւեր Պաւահանգիստ պիտի այցելեն Սեպտ. 12—18: Նաւազները պիտի այցելեն քաղաքին տարեկան տօնավաճառը:

ՌԻՒՖԵԼ - ՄԱԼՄԷԶՈՆԻ ՍԻՆԷՄԱՅԻՆ տնօրէնը ձերբակալուեցաւ, իբրեւ պատասխանատու շաբաթ օրուան ահռելի հրդեհին, ուր ողջ ողջ վառած են 87 հոգի, մեծ մասով երիտասարդներ, երիտասարդուհիներ եւ մանուկներ: Ամբողջ ընտանիքներ զոհ գացած են: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ մեծ շուքով: Բոլոր խանութները եւ զբօսավայրերը փակուած էին այս տասը հազարնոց քաղաքին մէջ: Տնօրէնը, Անթուան Մուիյեւո, կը մեղադրուի թէ նկատի չէ առած շատ մը զգուշական միջոցներ: Հերքէ զործիքներ չէին բաներ, սրահը չափազանց խճողուած էր աւելորդ աթոռներով, ելքի մէկ դուռ կար եւն. :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ գիշերային աշխատանք պիտի հաստատուի աղջիկներու եւ երիտասարդներու համար, Սեպտեմբեր 22էն սկսեալ, զարկ տալու համար արտադրութեան :

ԵԹԷ ՓԷԹՔՈՎ ԿԱԽՈՒԻ, պէտք է չեղեալ հռչակել Պուլկարիոյ հաշտութեան դաշնագիրը, կը գրեն «Թայմզ»ի մէջ լորտ Վէնսիթարթ, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան երբեմնի ամենազօր խորհրդականը եւ ուրիշ երկու երեւելիներ, ազատական եւ աշխատաւորական:

ԵՐԵՔ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ փախան Ալանսոնի բանտէն, կաշկանդելով բանտապահները:

Տիկին Զապէլ Բանիկեան, Գ. Արմէն Բանիկեան (Նիւ Եորք), Տէր եւ Տիկին Հրաչ Բանիկեան եւ աղջիկը՝ Հէլէն (Լիոն),Օր.Արշալոյս Բանիկեան, Գ. Մկրտիչ Բանիկեան, ինչպէս նաեւ իր եղբօրորդիները եւ ազգականները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր՝

Գ. ԼԵՒՈՆ ԲԱՆԻԿԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 24ին, Փարիզի մէջ:

Ըստ հանգուցեալին կամքին, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օգոստոս 26ին, իր բնակարանին մէջ, ի ներկայութեան ընտանիքի անդամներուն եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Père Lachaiseի գերեզմանատան մէջ:

×

ՅԱՌԱՋ.— Մեր խորին ցաւակցութիւնները, այս տխուր առթիւ: Հանգուցեալը, 84 տարեկան, գնահատելի գործունէութիւն ունեցած է Պոլսոյ ազգ. կեանքին մէջ, մանաւանդ որպէս աջակցելով Միացեալ ընկերութեան, Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան եւն.:

★ Հանգուցեալին որդին, Գ. Հրաչ Բանիկեան այս առթիւ հետեւեալ գումարները տրամադրած է.— Ներգաղթի ֆոնտին՝ 1000 ֆրանք, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին՝ 1000 Ֆր.: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ԿՈՒԶՈՒԻ լաւ կարող - ձեւող մը (աթիէլիէօր) Դիմել 41 Rue Lebur, Montreuil s/Bois. Métro : Robespierre:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի անդամական ժողովը այս չորեքշաբթի, 3 սեպտ., երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ եւ նոր կարգադրութիւններ:

ՎՈՒԲԼԻՒԶ.— Հ. Ց. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, վերջին ժողովին մէջ որոշուած վայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՖՐ. ՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Նշան Հայրապետեաններէն, իրենց երկրորդ մանչ զաւկի ծննդեան առթիւ :

ՑԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԻԷՆ.— Հայ. Կամ. եւ Մարզ. Միութեան նախաձեռնութեամբ կը տօնուի մեծանուն Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿի մահուան 20րդ տարեդարձը, այս շաբաթ, 6 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին Հ. Ց. Դ. Նորակառոյց սրահին մէջ, մասնակցութեամբ զանազան կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու : Կը նախագահէ՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ: Կը բանախօսեն՝ Գ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Օրուան պատշաճ երգ, արտասանութիւն եւ նուագ :

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

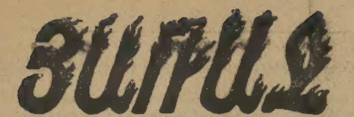

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 4 Septembre 1947 Հինգշաբթի 4 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5127-Նոր շրջանի թիւ 736 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Կ'ըսէիք թէ Ռումանիոյ «Հայաստանեան Ճակատ»ի Կեդր. Կոմիտէն զեկոյց մը հրատարակած է իր համանուն օրկանին մէջ, 1947 Ապրիլ 20ին, «Դաշնակցութեան հաշուեյարդարը» պահանջելով, եւ «ոչ թէ անոր քաղաքականութեան փոփոխութիւնը» :

— Այո, խորագիրն ալ ճիշդ այդ է : Զեկոյցը հրապարակաւ կը դատապարտէ աքսորականներու կիներուն եւ զաւակներուն անունով հրատարակուած կոչը, գտնելով զայն «միանգամայն անտեղի» : Եւ կ'աւելցնէ — «... Իսկ այդ յօդուածը հրատարակած ըլլալուն համար, Կեդր. Կոմիտէն նկատողութիւն ըրաւ իր օրկանի խմբագրական մարմնոյն» :

— Անշուշտ նպատակը բարի է, աւելորդ արտնեղութիւն խնայելու համար աքսորականներու կիներուն եւ զաւակներուն :

— Դո՛ւ միայն կաս յՇրուսաղէմ... Կարդացէք, խնդրեմ, — «Հ. Ճ.ի Կեդր. Կոմիտէն կը գտնէ որ, յիշեալ «Կոչ»ը կը պարունակէ կարգ մը անճշդութիւններ, իսկ էականին մէջ Կ. Կոմիտէն միանգամայն սխալ կը համարէ «Կոչ»ին մէջ եղած հրաւէրը, թէ Դաշնակցութիւնը իր քաղաքականութիւնը փոխէ Ս. Միութեան, Ս. Հայաստանի եւ յարակից կարգ մը խնդիրներու հանդէպ, ինչպէս են, օրինակ, ներգաղթի եւ Թրքահայ հողերու Ս. Հայաստանին կցելու հարցը» :

— Ի՞նչ է, վերջապէս, իրենց ուզածը :

— Կարդացէք շարունակութիւնն ալ, — «Սխալ է միանգամայն «Կոչ»ին մէջ հարցի այսպիսի դրուածքը, որովհետեւ ոչ թէ պէտք է պահանջել Դաշնակցութեան քաղաքականութեան փոփոխումը, այլ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԸ (ԼԻԿՎԻՏԱՑԻԱՆ) — Կը տեսնէք, այս բառերն ալ գլխագիր տպեր են ...

— Անշուշտ մեղադրանքներ ալ ունին :

— Միշտ նոյն պատմութիւնները, «Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդի ամենավատ թշնամին է»... «Դաշնակցութիւնը այսօր նոյնիսկ ներգաղթի եւ Թրքահայ հողերու Ս. Հայաստանին կցելու գերազանցապէս ազգային հարցերու հանդէպ հակառակորդի դատապարտելի ու հայրենադաւ դերին մէջ կը գտնուի» : — Շարէ ինչքան կ'ուզես, իբար հիւսելով զանազան քծծքեր հէքեաթներ :

— Ուրեմն կը պահանջեն որ անձնատուր ըլլաք, լուծուիք, հրապարակէն քաշուիք :

— Ճիշդ այդպէս : Զեկոյցը կը յայտարարէ բարձրաձայն. — «Հետեւաբար, հայ ժողովուրդը այսպիսի հայրենադաւ կուսակցութեան քաղաքականութեան փոփոխումէն ոչինչ կրնայ ակնկալել, այլ ան մեզի հետ պէտք է պահանջէ միմիայն վերջնական հաշուեյարդարը այս կուսակցութեան» :

— Կը կարծեմ թէ պատահական երեւոյթ մըն է այս, արդիւնք նեղմտութեան եւ մոլեռանդութեան :

— Ընդհակառակն, կանխորոշ ծրագրի մը մէկ օղակը : Ընդհանուր ազդանշան մը, որ կ'արտայայտուի զանազան ձեւերով : Տեղ մը «չէֆ»ի եւ չարքի ձիւթեր կը ծամեն, ուրիշ տեղ մը կեղծաւոր կոչեր կ'ուղղեն, չահագործելով Դաշնակցութեան անցեալը : Եւ երբեմն ալ բացէ ի բաց կ'ըսեն. — Անձնատուր եղէք : Ինչպէս այս պարագային : Եւ ըսել որ այս կամկարները Հայկական Դատին բովանդակութիւնը, զայն հետապնդելու եղանակը, ներգաղթին արժէքն անգամ դեռ երէկ սորվեցան : Եւ սորվեցան շնորհիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տարիներու պայքարին, ամբարած քաղաքական գիտելիքներուն եւ ձգած ժառանգութեան :

— Կարելի չէ՞ լեզու գտնել, փոխանակ այսպէս անվերջ լարելու կիրքերը :

— Այդ հարցումը ուղղեցէք անոնց որ «ձիհատ» են յայտարարած Դաշնակցութեան դէմ, իրենց կոնակը տուած օրուան իշխանաւորներուն : Հարցուցէք անոնց որ օրը իրիկուն կ'ըսեն «դաւաճան», «հայրենադաւ», «ազգադաւ», «ժողովուրդի թշնամի» հռչակելով աւելի քան յիսնամեայ յեղափոխական - քաղաքական կազմակերպութիւն մը, եւ գիշերները երազ կը տեսնեն անոր թաղումը կատարելով : Այս մարդիկը տակաւին չսորվեցան թէ հազար գոյնզգոյն «ճակատ» կազմեն, եպիսկոպոսներու վեղարն ու լանջախաչն ալ վրան, մազ չի շարժիր Դաշնակցութեան գլուխէն ...

Շ.

ԱՆԱՆՑ ՄՕՏ ՈՐ ԿԸ ՄՆԿՆԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մազարկի կամ Այէնասի ճամբարը քաղաքէն 65 քիլոմեթր հեռու, աղատ ու գեղեցիկ բնութեան մը ծոցին մէջ, կը բաղկանայ իրարմէ անջատ կառուցուած կիսաբոլոր հարիւրակ մը տաղաւարներէ : Գերմանացիք կառուցած են զանոնք սնամէջ առմէ թիւրաքաւնչիւը 30 մեթր երկայնքով եւ 10 մեթր լայնքով, ներքին բաժանումներով եւ առանձին դուռներով : Զինուորական իշխանութիւնը տրամադրած ըլլալով շարժական մահճակալներ, Հայերը հիմա, խումբ խումբ տուն տեղ եղած են անոնց մէջ, եւ ուրախութեամբ կ'անցընեն իրենց օրերը, սպասելով մեկնումի ժամուն :

Երբ կը շրջագայէի, ամէն դէմքի վրայ ժպիտ կար ու գոհունակութիւն : Աղջիկներ կ'երգեն, երիտասարդներ կը նուագեն, տալեցներ կը խմեն, ամէն գլխեր հաւդէս... : Կեցցէ՛ Ֆրանսա, կեցցէ Հայաստան :

Կատակներն ալ անպակաս են.

— Հայրենակից, կ'ըսէ մէկը, կը տեսնե՞ս այս ընկերը, իր բոլոր ունեցածը միասին կը տանի, նոյնիսկ... մլուկները :

Կան նաեւ տխուր պարագաներ : Ծնողքներ, բարեբախտաբար շատ քիչ, որոնք եկած էին իրենց զաւակներուն հետ, բայց երիտասարդներէն ոմանք լքած ու հեռացած են : Աղջիկներ որ յուռ դացած են միանալ իրենց չմեկնող նշանածներուն : Այս դէպքերը քիչ մըն ալ մեկնումի յապաղման հետեւանքն են :

Կան կիներ որ իրենց ամուսինները լքած՝ զաւակներով կը մեկնին, կամ այրեր՝ որ իրենց կնոջ դժկամութեան հակառակ մեն մինակ ճամբայ ինկած են դէպի Հայրենիք :

Իսկ սեւաչուի եւ խարտիշագեղ անհամար մանուկներու կանչերն ու խաղերը կը ծաղկին ճամբարին ամէն կողմը :

Կը լսեմ հայուհիներ որ դեռ թուրքերէնով կը հաղորդակցին իրարու հետ : Ուրեմն այդ հաղուագիւտ թրքախօսներու մէջ ալ վառեր է հայրենի յոյսին ճրագը :

Հոն կը հանդիպիմ վաղեմի ուսուցիչ Քէչէչեանի (ողբացեալ ընկերոջ՝ Գեղամ Բարսեղեանի նախկին քեռայրին) իր մօրով, կինով զաւակներով ու թոռներով, Նիւ Մօտակայ իր գեղադիր բնակարանը լքած եւ իր արժէքաւոր մատենադարանը 24 սնտուկներու մէջ, 3500 քիլօ տպագրական բեռով կը մեկնի : Նաեւ լեզուաբանական անտիպ աշխատութիւններու ախոյեան Տ. Ատրունին որ ուրախութենէն ամէնուն վիզը կը փաթթուի ու կը համբուրէ : Նկարիչ Ռ. Շիշմանեան, դերասաններ Վահրամ Սվաճեան եւ Բշտիկեան ալ մեկնողներուն մէջ են :

Ճամբարին մէջ կազմակերպուած է խոհանոց մը որ օրական 150 ֆրանքով երկու ճաշ կը հայթայթէ փափաքողներուն, որովհետեւ արդէն գրեթէ բոլորը իրենց խոհանոցը իրենք կը սարքեն :

Նկատելով որ մեկնումի յապաղման հետեւանքով շատեր իրենց գրպանի դրամը սպառած են, որոշուած է անոնց ձրիաբար տրամադրել ճաշը :

Ճամբարի տնօրէնն է Գ. Վահէ Սնդրէասեան, որ անձնուէր աշխատակիցներու խումբով մը, կանոնաւորութեան մէջ կը պահէ ու կը վարէ այդ դժուարին գործը :

Միայն թէ, ողջերթի գացողներուն հուսքը լաւ էր որ ազատ ըլլար ճամբարին մէջ : Կիրակի մեծ բազմութիւն եկած էր իրենց հայրենակիցներուն հետ հաղորդակցելու, բայց դժուարութեանց ենթարկուեցան շատեր, թէեւ այցելուները կրնային տեսակցիլ իրենց բարեկամներուն հետ որոնք բարձրախօսի միջոցաւ գրասենեակ կը կանչուէին : Վերջին պահուն բարեբախտաբար վերցաւ այս արգելքը :

Ներգաղթողները արդէն չինած են իրենց երգերը : Ահա թէ ինչ երգեցին մեզի քանի մը Թարմատի հայուհիներ. —

Միջերկրական ծովին մէջէն կարաւան անցաւ,
Մարսիլիայի «ժաֆ»երէն մէկ համբոյր տարաւ,
Հա՛յ կարաւան, ջան կարաւան
Քշէ՛ Հայաստան,
Հա՛յ կարաւան, ջան կարաւան ,
Հասնիս Երեւան :
Արաքս ինծի ճամբայ մը տուր
Հասնիմ Երեւան,
Կարօտեր եմ հայրենիքս
Քունս չի տանիր.
Հայ կարաւան, ջան կարաւան

Քշէ Հայաստան,
Հայ կարաւան, ջան կարաւան
Հասնիս Երեւան :

Իմ անուշիկ հայ աղջիկներ ու սեւաչուի հայ տղաք, հասէ՛ք Երեւան :

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱ՞Պ

ԲՈՒՌՆ ՊԱՅՔԱՐ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ռամատիէի դահլիճը ծանր տագնապի մը մատնուած է նորէն, աւելի ծանր քան ինչ որ տեսաւ իր պաշտօնավարութեան ութ ամիսներու ընթացքին :

Երեքշաբթի օր երեք անգամ նախարարական ժողով գումարուեցաւ, համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար բուն իսկ դահլիճին մէջ, որ պառակտուած է, ածուխի եւ պողպատի ճարտարարուեստութեան յառկացուելիք վարկին առթիւ : Վերջին պահուն, բացառիկ նիստի մը մէջ, դահլիճը հաւանեցաւ որ Պ. Ռամատիէ վստահութեան խնդիր յարուցանէ Ազգ. Ժողովին մէջ :

Այս հիման վրայ, վարչապետը երկար ճառ մը խօսեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ, պարզելով երկրին տնտեսական եւ ելմտական դժուարութիւնները : Բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւ քիչ մնաց որ դահլիճը հրաժարէր : Կէս գիշերը անցած էր, երբ Ազգ. Ժողովը 97ի դէմ 312 ձայնով որոշեց ատեանական համարել կառավարութեան առաջարկը հանքածուխի նպաստի մասին, եւ անմիջապէս ձեռնարկել վիճաբանութեանց : Այս վիճաբանութիւնը պիտի կատարուէր վաղը, ուրբաթ : Կացութիւնը այս քան ծանր կը համարուի որ Հանրապետութեան նախագահը Փարիզ վերադարձաւ տագնապալար, իսկ Պ. Ռամատիէ կը ջանայ վերականգնել դահլիճին մեծամասնութիւնը :

Հակառակ յարաճուն դժգոհութեանց, ոչ մէկը կ'ուզէ Պ. Ռամատիէի հրաժարումը, որովհետեւ ոչ ոք տրամադիր է ստանձնելու իր ժառանգութիւնը : Ոչ մէկը կ'ուզէ ստանձնել գիներու բարձրացման, աշխատավարձքի յաւելման, չարաչահութեան եւ գործադուլներու պատասխանատուութիւնը : Հացաբաժնին կրճատումը, որ տեսնուած չէր 1940էն ի վեր, ինչպէս եւ նոր կրճատումի մը վախը հետզհետէ կը սաստկացնեն դժգոհութիւնը : Գործադուլները կը տարածուին ամէն կողմ : Միւս կողմէ, լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ թղթադրամի յաւելման հեռանկարը : Ապրանքներու գիները կը բարձրանան, որովհետեւ Ֆրանքին արժէքը կ'իյնայ : Ոսկիին գինը կը բարձրանայ շաբաթներէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք թղթածումի (inflation) : Ֆրանսական ոսկին (Լուի) որ 2950 ֆրանք էր յուլիսի վերջը, առջի օր բարձրացած էր 4250ի, եւ այս՝ Փարիզի մէջ, ուր ոստիկանական հաստատութիւնները շարունակ հսկողութիւն կը կատարեն, իջեցնելու համար ոսկիին գինը : Թերթերը կը գրեն թէ հեռաւոր գաւառներու եւ հողագործական կեդրոններու մէջ ոսկին ձեռքէ ձեռք կ'անցնէր 6000 ֆրանքի :

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՀԱՅՐԱՊԵՏ (ՀԱՅՐԻԿ) ՊԱՆԻՐԵԱՆ

Վերջին պահուն խորին ցաւով կ'իմանանք թէ Օգոստոս 24ին Աուլպատակ
ի մէջ մեռած է վաստակաւոր ընկեր մը, Հայրապետ (Հայրիկ) Պանիրեան, Վանեցի, տաժանելի հիւանդութենէ մը վերջ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Շուրջ երկու հարիւր վակոն բեռ «Ռօսիա» շոգենաւին վրայ

Մարսէյլի մեր մասնաւոր թղթակիցը կը հաղորդէ. —

Այսօր, երեքշաբթի, կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Պ. Վ. Թօսունեանի կաւքով առաջնորդուեցաւ Մազարկի ճամբարը ուր տաղաւարի մը մէջ պատրաստուած էր առժամեայ խորան մը : Պատարագեց Սահակ քհնյ. Շամլեան : Ժողովուրդը երկիւղածութեամբ հաւաքուած էր հոն եւ ծնրադիր կը հետեւէր արարողութեանց :

Արտաւազդ արք. քարոզեց բացատրելով թէ Միջադէպքի անապատներուն մէջ Եղեռնէն տեսիլքը կ'իրականանայ Մարսիլիոյ ճամբարին մէջ, դէպ ի հայրենիք գաղթողներով :

Շատ յուզիչ էր հաղորդութեան պահը որուն մասնակցեցաւ ամբողջ ժողովուրդը :

Կատարուեցաւ Զրօրհնէքի արարողութիւնը եւ հաւատացեալները յուզուած Ֆրանսական հողի վրայ իրենց տեսած վերջին պատարագէն, շատեր, մանաւանդ կիներ, արտասուաթոր աչքերով հրաժեշտ առին իրենց հոգեւոր պետէն :

★ Ռօսիա կը շարունակէ բեռցնել ներգաղթողներու գոյքերը : Շուրջ 200 վակոն բեռ կայ եւ բնականաբար բաւական երկար կը տեւէ : Գաղթատար շոգենաւը հաւանաբար ուրբաթէն առաջ չկարենայ մեկնիլ :

ՀԻՆԸ ԵՒ ՆՈՐԸ

Խօսքը սերունդներու մասին է։

Անշուշտ կայ միշտ տարբերութիւն մը երէկուան ու այսօրուան սերունդներուն միջեւ. այսինքն՝ քանի մը տասնամեակ առաջուան սերունդին եւ այսօրուան սերունդին մէջ։ Գիտէ ըլլալ տարբերութիւն այսօրուան գործօն սերունդին եւ մէկ քանի տասնամեակ վերջը գալիք սերունդին միջեւ։

Ոչ միայն տասնամեակներ, այլեւ տասնամեակն իսկ տարբերութիւն մը, խոշոր բաժանում մը կը բերէ։ Ժամանակը, միջավայրը, հասկացողութիւնները դեր մը ունին եւ մարդիկ չերծ չեն կրնար մնալ անոնց ազդեցութենէն։ Պատերազմ մը տեսնող սերունդը անհուն ու զօրաւոր իր փորձառութեամբ բոլորովին տարբեր դիմագիծ ունի. բոլորովին տարբեր հայեացք՝ կեանքի, մարդոց եւ անոնց գործերուն մասին։ Չենք կրնար ժխտել այս ամէնը։

Բայց՝ կը թուի թէ քիչ մը շատ կը չափազանցենք, քիչ մը շատ կը հոլովենք հինի ու նորի խնդիրները, հակառակ ծայրայեղութեան մէջ իյնալով եւ անպատճառ հակադրելով սերունդները իրարու եւ անոնց գործերն ու հասկացողութիւնները։ Չափազանցութիւն՝ առհասարակ բոլոր ժողովուրդներու կեանքին մէջ, այլ մանաւանդ հայ կեանքին մէջ, որ յաճախ կը նրկնէ ինքզինք, ուր դէպքերը նոյն տարողութեամբ ու դաժանութեամբ կը ներկայանան յաճախ, տասնամեակէ տասնամեակ, ուր մարդիկը շուտ կը մեռնին, բայց կը մնան նոյնը գաղափարներն ու գաղափարականը։ Մեր ճակատագիրը մեծ վիշտեր ու խորտակումներ կ՚ունենայ, երբեմն պայծառ փայլատակումներով, բայց կը պահէ միշտ մնայուն իր կերպարանքը։

Այս եւ դեռ ուրիշ պատճառներով, մեր կեանքին զանազան մարզերը, ժամանակի ընթացքին քիչ փոփոխութիւններ կը կրեն եւ սերունդները՝ որ իրարու կը յաջորդեն, կը ճանչնան զիրար, իրարու աչքերուն մէջ տեսնելով նոյն ձգտումները եւ հոգիներուն մէջ՝ նոյն խռովքները, նոյն ակնկոծումները։

Մե՞ծ է տարբերութիւնը, ըսենք, օրինակի համար աւելի հեռու, 80ի, 90ի, 900ի եւ 920ի ու 940ի եւ 947ի սերունդներուն միջեւ, մտաւորական, մշակութային, ազգային ու քաղաքական մարզերէն ներս, իրենց ձգտումներն ու նուաճումները նկատի առնելով։ Գրպանում մը մօտէն՝ հիմնական նոյն յատկանիշները պիտի գտնէինք անոնց մէջ, երանգներու զանազանութեամբ մը։

Մեր լեզուն իսկ, այսօր այնքան ճկուն ու պայծառ, բայց շատ ալ հեռու չէ 90ական թուականներու լեզուէն ու ոճէն։ Արփիարեանի, Զօհրապի եւ Կամսարականի ու Բաշալեանի ինչպէս իրենց գործակիցներու լեզուն ու ոճը դեռ կը պահեն իրենց հմայքը, դառնալով ստատ-նելի, տիպարային ու նոր՝ խորքին մէջ։

Մեր գրականութիւնը, յիսնամեակ մը եւ ետքն ալ, կրնանք ըսել նոյն ձգտումներն ունի, կամ աւելի ճիշդ՝ նման ձգտումներ, որոնք կային ու կան այսօր ալ.— ժողովրդական դրոշմ, ժողովուրդի կեանքին ու հոգիին մօտ կեցուածքով մը, հարազատ անոր, բայց ձեւի ու խորքի տեւական հակամարտութեամբ մը։ Հայ կեանքը, բայց առանց խափանելու եւրոպական լոյսը, եւրոպական գրականութիւններէն բխած ազդեցութիւնները, տաբաղը։

Մեր մշակոյթը՝ հիացումի առարկայ միշտ, հին թէ նոր սերունդներուն համար, որոնք անով հպարտ կը զգան իրենք զիրենք, հաւատարակէս։

Մեր ազգային ու քաղաքական պահանջներ կը մնան նոյնը 90ական թուականներէն եւ աւելի հինէն ասդին.— հայրենիքի ազատագրութիւն, ամբողջացում հայ հողերու ու ժողովուրդին եւ հնարաւորութիւն հայութեան՝ ազատ կեանքի ու ստեղծագործութեան։

Սերունդէ սերունդ փոխանցուած գրականութեան ու մշակոյթի միջեւ եղած այս հանդիտութիւնը՝ մեր փառքը կը կազմէ. 1500 տարիէ ի վեր հայ գիրը իր պահէ իր հմայքը, յանձին իր տաղին գործիչներուն։

19րդ դարը՝ մեր գրականութեան, արուեստի եւ ազգային այս շարժումներուն մէջ իւաւխնազուած նուաճումներով, կը պահէ իր մեծութիւնը։

Մեր գրողները, հիներն ու նորերը, չեն ուրանար իրար, եթէ չհաշուենք քանի մը անզօր եւ ցուցական ճամարտակութիւնները։ Թարմ օրինակներ յիշելու համար, ըսենք որ Ահարոնեանի, Շանթի, Օշականի յոբելեաններուն շուրջ համախոհութիւն ու համակրանք ստեղծուեցան, հակառակ իրենց խառնուածքներու խոշոր տարբերութեան։ Մեր երիտասարդ սերունդը իրենց դնահատութեան ու հիացումին մէջ առին Համաստեղն ու Զարեհը։

Զօպանեան, իր պատկառելի փաստակով, փոնտուտեան նորերէն եւ անոնցմով չրջապատուեցաւ։ Մեր հանդէսներն ու օրաթերթերը հին ու նոր սերունդներու ժամադրավայրն եղած են, ուր անոնք ոչ միայն կը հանդուրժեն իրարու, այլ կը փնտռեն զիրար։

Սերունդներու այս կապին ու խոր փոխադարձութեան փայլուն ապացոյց մը այս օրերս, թէեւ Օհանջանեանի մահը։ Համաժողովրդական վիշտը՝ որ ի յայտ եկաւ անոր դագաղին շուրջ, կը վկայէ քանի մը սերունդներու հոգեկան ներդաշնակութեան մասին։ Համակրանք ու վիշտ, հիացում ու գնահատանք անձի՞ն համար — այո՛, անշո՛ւշտ։ Բայց ի՞նչ կ՚արժէ անձը, առանց գաղափարներու, ի՞նչ կ՚արժեն մարդիկ ու անոնց կեանքը, եթէ չըլլան զանոնք լեցնող, խանդավառող գաղափարականները։ Մեծ անհետացողին դագաղին շուրջ գոյացած խորունկ ու համազգային համերաշխութիւնը՝ ապացոյց մըն է, որ անոր գաղափարականները կ՚ապրին ու կ՚արձագանգեն ժողովրդական լայն խաւերուն մէջ, բոլոր տարիքներէն, վեր՝ տասնամեակներէն, նոյնիսկ գաղափարական տարբերութիւններէն։ Նոյն արցունքը թափեց վաթսունամեայ Հայը՝ պատանի Հայուն հետ. նոյն գնահատանքը արտայայտուեցաւ պաշտօնական, անպաշտօն, մտաւորական, ոչ-մտաւորական, կրօնական ու աշխարհական, կին ու այր, կուսակցական ու ոչ-կուսակցական շրջանակներէ։ Մէկ խօսքով հին, միջին, նոր ու նորագոյն սերունդներու կողմէ բացագանչուած ցաւի ճիչը եւ հիացումի ինքնաբեր բացագանչումը կուգան հաստատելու, թէ հայկ. կեանքը կը խլրտի դեռ նոյն գաղափարականներուն հովանիին տակ. կը զուգադանայ նոյն երազներուն լոյսով եւ կը ծաղկի նոյն ձգտումներով, ազգային, հայրենական ու բարձրօրէն մարդկային ու բարոյական։

Ի՞նչ ուրախութիւն՝ հաստատումը այս իրողութեան, թէ իսկ ցաւալի երեւոյթներու եւ ազգային մեծ տրամութիւններու առթիւ իսկ։

Սերունդները թող ժխտեն զիրար, զանազան կէտերու վրայ, բայց թող փնտռեն հիմնական կէտերու վրայ։

Թող ըլլան վերապահ, տարակարծիք՝ նոյնիսկ, բայց ազգին ու հայրենիքին փառքին շուրջ՝ թող ըլլան միշտ սրտի. գաղափարականներու հանդէպ՝ պաշտամունքով լի։

Չմոռնանք որ հոս եղած է մեր պատմութեան էջերուն ներդաշնակութիւնը. հոս՝ մեր ժողովուրդին կենսունակութեան աղբիւրը եւ մեր հայրենիքի յաւերժական գոյութիւնը։

Հին ու նոր, հին կամ նոր տարազներով, այո, բայց իրարու հետ եւ իրարմով հզօր։ Հիները՝ նորերուն հանդէպ գուրգուրագին, նորերը՝ հաւատարիմ հիներու հանդէպ, այսինքն՝ անոնց գաղափարականներուն, գործին ու գործունէութեան։ Այս կերպով միայն Հայը կրցած է տեւել, այս ուղիով միայն կրնայ ապրիլ ասկէ ետքն ալ, համաշխարհային քաոսին մէջ, պատմութեան այս մութ ժամանակներու ընթացքին։

(Ամբակարական ՅՈՒՍԱԲԵՐ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՆԻՇԵՐ ՈՒ ՆՇՄԱՐՆԵՐ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՇԹՈՒԹԿԱՐՏ, (յատուկ) — Բացարձակապէս ճիշդ է, որ այսօր Գերմանիա ապրող 2500ի մօտ Հայեր, արտասահմանի եւ մանաւանդ ամերիկահայ գաղութի աջակցութեան կը կարօտին։ Բայց ըսենք անմիջապէս, որ այդ աջակցութիւնը իր առաւելագոյն համեմատութեամբ պէտք է կեդրոնանայ միայն եւ միայն մեր տարագիր բեկորներու այլուր փոխադրութեան եւ անոր յարակից ծախքերու ապահովման վրայ։ Ասկէ դուրս եղած կամ ըլլալիք աջակցութիւնը այնքան ալ տրամաբանական չէ, ոչ ալ բացարձակապէս անհրաժեշտ, պարզ խօսելով ըսենք, թէ մեր համայնքը, այստեղ, արտաքին բացառիկ օգնութեան կարիքը չունի, կամ, գրեթէ չունի։ Մինչդեռ Գ. Ծ. Մարտիկեանի աշխատանքին ու ձեռնարկները մեր բարեսէր ազգակիցներուն վրայ կը թուին թողած ըլլալ այն տպաւորութիւնը, թէ մենք հոս, առ հասարակ, Ամերիկահայերու ղրկելիք ուտեստեղէնին կամ դրամին ալ անհրաժեշտ կարիքը ունինք։ Սա բոլորովին անճիշդ է։ Անճիշդ է, նախ անոր համար, որ գաղթակայաններին մէջ ապրող մեր ազգակիցները երկու տարիէ ի վեր մինչեւ այսօր, պատկան բարեսիրական եւ զինուորական իշխանութիւններէն կը ստանան իրենց հացը, միւս բոլոր անհրաժեշտ կենսամթերքները եւ մասամբ ալ իրենց հագնելիքը ձրիօրէն եւ ամենայն կանոնաւորութեամբ։ Ստացան մինչեւ այսօր, երբ տակաւին ճշդուած չէր իրենց D. P.ի (տեղահանուած անձի) իրաւական հանգամանքը։ Իսկ կը ստանան եւ D. P.ներու վիճակած իրաւունքներով պիտի ստանան նաեւ այսուհետեւ այդ բոլորը, քանի որ այդ իրաւական հանգամանքը միանգամ ընդմիշտ ճշդուեցաւ զինուորական ատուգիչ յանձնաժողովի կողմէ։

Անճիշդ է նաեւ այն իրողութեամբ, որ առանց այդ օգնութեան ալ, բարեկեցիկ ազգակիցներու համրանքը փոքր թիւ մը չի կազմեր մեր հասարակութեան մէջ։ Ըսել կ՚ուզենք, որ եթէ օրին մէկը, հոգատար լիշխանութեանց օժանդակութիւնը դադրի D. P.ներուն բոլոր գաղթակայաններու մէջ, մեր հայրենակիցներու մեծամասնութիւնը ի վիճակի է ճարելու իր ապրուստի միջոցները, դիւրատար կեանք մը ապահովելով որեւէ երկնքի տակ։ Անշուշտ, այդ պարագային կը շատնան իրական կարօտեալները, բայց այսօր, երբ այս վերջիններն ալ ունին իրենց առօրեայ ուտելիքը, սխալ պիտի ըլլար նպաստընկալի ողորմելի վիճակին մէջ տեսնել մեր համայնքին ամբողջութիւնը։

Աղքատներ, ի հարկէ կան։ Եւ գաղթակայանին մէջ, եւ անկէ դուրս։ Մարդիկ, որոնք ստիպուած են, օրինակի համար, իրենց ստացած շաբաթական երկու տուփ սիկրէթը փոխանակել իրենց բաւելու չափ գերմանական փարթոց ծխախոտով կամ այլ անհրաժեշտ իրերով։ Մարդիկ, որոնք ոչ սեւ շուկայի մէջ եւ ոչ ալ անկէ դուրս կրնան օրական քանի մը մարք վաստկիլ։ Մարդիկ, որոնք բոլորովին անտէր են եւ անկարող, եւ հիւանդ կամ ծեր ու հաշմանդամ։ Այսպիսիներուն հասցնել նաեւ դուրսի օգնութիւնը, հաւկնալի է եւ կարեւոր։ Բայց հասած նմանօրինակ նուէրի կամ նպաստի մը պարագային ամբողջ բնակչութիւնը կեցնել միեւնոյն կարօտեալի ու նպաստընկալի դծին վրայ, ոչ միայն սխալ է, այլեւ անարդար։

Անցեալ շաբթու (Յուլիսին) գաղթակայան այցելեց ամերիկահայ ենթասպայ մը։ Հայրը, Ամերիկայէն իրեն ղրկած է եղեր Գ. Ծ. Մարտիկեանի կողմէ Ամերիկահայերուն ուղղուած կոչ մը եւ հարիւր տոլար, որպէսզի տղան այդ դումարով, զինուորական խանութէն զանազան իրեր գնելով, զինուորական նուիրէ հայ տարագիրներուն։ Երիտասարդը, հետը բերած էր հազար կտորէ աւելի իրեր,— պիտակ, ծամօն, շոքոլա եւ զանազան իրեր, եւայլն։ Ասոնցմէ զատ, ան իր կողմէ նուիրեց նաեւ գումար մը գաղթակայանի վարչութեան, ընդհանուր կարիքներու համար։

Դրամէն զատ միւս իրերը բաժնուեցան գաղթակայանի շուրջ 1500 բնակիչներուն վրայ, աւանց խտրութեան։ Եւ ի՞նչ ինկաւ իւրաքանչիւրին,— ոմանց մէյմէկ փոքր շոքոլա, իսկ ուրիշներու՝ երեք անձի մէկ կտոր ձեռքի օճառ։ Վարչութիւնը, սակայն, լաւագոյն կարգադրութիւնը ըրած պիտի ըլլար, եթէ նուէրը բաժնէր կայանը ապրող չքաւորներուն միայն, եւ կայանէն դուրս ապրող չքաւորներուն միայն, որոնք, գուցէ ամիսներէ ի վեր շոքոլայի կամ ձեռքի օճառի երեսը չեն տեսած եւ իւրաքանչիւրին տար հինգական կամ աւելի կտոր։ Մինչդեռ ստացան բոլորը, չքաւորներուն հետ եւ չքաւորներու իրաւունքէն։ Այս պարագային իսկ, վարչութիւնը անտեսեց կամ մոռցաւ նկատի ունենալ կայանէն դուրսը ապրող քանի մը տասնեակ հայ կարօտեալներ։ Կարծէք, նուէրը յատկացուած ըլլար միայն կայանի Հայերուն եւ դուրսը եղածները Հայեր չըլլային....։

Վաղը թերեւս նոյն ձեւով պիտի գործադրուի բաշխումը նաեւ տասը թօն չամիչին, որուն նուիրատուութեան լուրը հաղորդած էր «Յառաջ»։ Թերեւս, բաշխման անխտրական ձեւը արդարանայ մասամբ այս պարագային, քանի որ ստացուելիքը տասը հազար քիլոկրամ չամիչ է եւ հետեւաբար կը բաւէ բոլորին։

Այս պարագային ալ ստացուելիք որեւէ նուէր կամ օգնութիւն պէտք է հասնի մէկ եւ միեւնոյն խողովակով։ Անհատական կամ հատուածական դիմումներուն պէտք չէ ընթացք տալ, եթէ կ՚ուզուի արդարացնել նուիրատուութեան նպատակը եւ անխտրական բաժանելէ խուսափիլ։ Մեզի մերձակայ քաղաքի մը հայրենակիցներուն անունով, օրինակի համար, եւ պատկան տնտեսական կազմակերպութեան մը խողովակով, Ամերիկայի Հայ Օգնութեան Խաչը, մինչեւ այսօր, քանի մը հարիւր GARE ծրարներ ղրկած է (վերջին 100 ծրարը ստացուած է ասկէ քանի մը շաբաթ առաջ)։ Այդ քաղաքին ու անոր մօտիկ ուրիշ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ կ՚ապրին 200—250 ազգակիցներ, որոնց մեծ մասը բարեկեցիկ է։ Արդ, թէ սկիզբները եւ թէ մանաւանդ վերջին 100 ծրարը ստացուելուն, բաշխումը կատարուած է ամէնուն անխտիր։ Բարեկեցիկ եւ քանի մը կարօտ չեղող ընտանիքներ անգամ բաժիններ են ստացած, իսկ ասկէ զատ, բաշխման առթիւ, անվայելուչ վէճեր են ծագած համայնքի անդամներուն մէջ։

Գերմանիոյ ամերիկեան գօտիին մէջ ապրող հայութիւնը ունի ժամանակէ մը ի վեր իր ընտրեալ Ազգային Կոմիտէն։ Որեւէ հանրային աջակցութիւն կամ նպաստ պէտք է ղրկել միայն անոր ցեկոյցին վրայ։ Եւ, ո՛չ թէ բոլորին համար անխտիր, այլ աչքի առաջ ունենալով իրական կարօտեալները,— հիւանդ, հաշմանդամ կամ ծերունի, հա՞րապէս չքաւոր, որոնց թիւը, ամբողջ ամերիկեան գօտիին մէջ, չենք կարծեր որ 300ը անցնի։

Մեծագոյն բարիքը, զոր արտասահմանի եւ

«Մեր հայրենիք»ին թուն հեղինակը

Այսպէս կոչուած «Իտալացի Աղջկան Երգը» մեզի հրամցուած է իբր հեղինակութիւն Կոմս Լիմանուէլի եւ թարգմանուած հայ նշանաւոր արձակագիր ու հրապարակագիր Միքայէլ Նալբանդեանցի կողմէ :

Այս կայկառուն հեղինակը իր յօդուածները միշտ ծածկանունով կը հրատարակէր՝ խուսափելու համար ցարական հալածանքներէն եւ դրաքննութիւններէն :

Երբ 1849ին ազատական շարժումը սկսաւ Եւրոպայի մէջ, բռնապետական տէրութիւնները իրար անցան եւ սկսան ձերբակալել ազատախոհ երիտասարդները։ Շատեր փախան եւ լքեցին իրենց հայրենիքները՝ անցնելով արտասահման, ինչպէս Անգլիա եւ Ամերիկա։ Իտալացիներէն Մաձձինի Անգլիա անցաւ եւ Կարիպալտի՝ Ամերիկա։ Գերմանացի Քարլ Շուրց եւ Քալթրինպորն նոյնպէս փախան Միացեալ Նահանգները եւ հունգարացի Քօշութ եւ ուրիշներ Թուրքիա ապաստան գտան :

Այդ ժամանակէն քիչ յետոյ, Նալբանդեանց Եւրոպա կը գտնուէր ազատ շունչ մը քաշելու մտօքով, հեռու Ռուսիոյ հեղձուցիչ մթնոլորտէն։ Բայց իր քայլերն ու շարժումները աչալուրջ հսկողութեան մատնուած էին ցարական գործիչներու կողմէ։ Երբ վերադարձաւ Ռուսիա, խիստ հարցաքննութեանց ենթարկուեցաւ՝ որպէս կասկածելի եւ ազատախոհ անձնաւորութիւն եւ, վերջապէս, բանտարկուեցաւ ու աքսորուեցաւ Սարաթով :

Իր յօդուածները նախ երեւցան մթ. դարու կէսին «Հիւսիսափայլ»ի մէջ, Նազարեանցի համագործակցութեամբ։ Կրակը մեծ էր իր մէջ եւ հայրենասիրութիւնը անսահման, բայց չէր կրնար բացէն խօսիլ ու գրել։ Ուստի զանազան պատրուակներ եւ ծածկանուններ ստեղծեց՝ իր ամիտը դուրս պոռթկացնելու համար։ Այսպէս, իտալացի աղջկան մը բերանին մէջ դրաւ իր հայրենասիրական զգացումները Կոմս Էմմանուէլի միջոցով եւ գրեց մեր հռչակաւոր «ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ը։

Այս տողերը Իտալացիները ոտքի ելած էին Աւստրիոյ դէմ եւ կ'ուզէին ամբողջ Իտալիան միացնել Սարտենիոյ թագաւորութեան, ինչպէս որ այսօր մենք կ'ուզենք Թուրքիոյ հայ գաւառները կցել Ներկայ Հայաստանին։ Նմանապէս Նալբանդեանց օրօրոցի մանկան մը ճիչին մէջ դրաւ իր անմահ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳը —

Ես անճարճառ մի մանուկ
Երկու ձեռքս պարզեցի
Ու իմ անզօր թեւերով
Ազատութիւն գրկեցի :

Իր լեզուն եւ հոգեկան կրակը այնքան եզական երեւցան ինծի, որ չէի կրնար հաշտուիլ այն գաղափարին հետ թէ՝ Եւրոպացի մը կրնար զգալ, ապրիլ ու արտայայտուիլ Հայու մը նման՝ իր հայրենիքին հանդէպ։ Ուստի հետազօտութեան սկսայ այս խնդրոյն շուրջ տարիներ առաջ թէ Իտալիոյ եւ թէ Ամերիկայի մէջ։ Ներկայիս չեմ ուզեր այլեւս բանաքաղութենէ զերծ ըլլալ եւ կ'ուզեմ գրի առնել իմ փնտռտուքներուս արդիւնքը :

Ամերիկայի մէջ հանդիպեցայ նշանաւոր իտալացի դասախօսներու եւ հրապարակագիրներու եւ հարցուցի թէ արդեօք «ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի պէս երգ մը կամ գրուածք մը գոյութիւն ունի՞ իտալական գրականութեան մէջ։ Անոնց ժխտական պատասխանին վրայ՝ դիմեցի ինծի հայրենակից եւ դրացի Պարտիզակցի Հայր Արսէն Ղազիկեանի, որ քաջ ծանօթ էր իտալական գրականութեան, որպէսզի պրպտում մը ընէ այս նիւթին շուրջ :

Երբ 1911ին իրեն այցելեցի Վենետիկի մէջ, հարցուցի նաեւ այս մասին։ Պարտիզակցի բառերով պատասխանեց .

« Ցօ... Մկը՛ր, այդ երգին հետք անգամ չկայ Իտալիոյ գրականութեան մէջ»։

Ուրեմն, այս երգին տաղաչափ եւ հոգին զուտ հայկական է եւ կեղծ անունով գրուած՝ միայն ցարական հալածանքէն խուսափելու համար։

Վերջացնելով խօսքս, փափաքելի է որ մեր հայրենակիցները միանգամ ընդ միշտ ընդունին վերոյիշեալ ճշգումները իբր վերջնական եւ չկրկնեն նոյն սխալը յարատեւօրէն..

(Հ.) **ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՐՏԻԿ**

մանաւանդ Ամերիկայի մէջ կապեր ու շրջանակներ ունեցող մեր ազգակիցները պիտի կրնան ընել մեր համայնքին, անոր այլուր փոխադրութեան եւ տեղաւորման համար տարուելիք աշխատանքին է : Նիւթական ուրիշ աջակցութեանց շատ քիչ պէտք ունինք։ Երբ այդ աշխատանքը յաջողութեամբ պսակուի, այն ատեն վերջ կը գտնէ այժմու անբնական կացութիւնը, որուն մէջ կ'ապրի մեր գաղութը եւ առանձնապէս գաղթակայանի մէջ տեղաւորուած մեծամասնութիւնը :

ՀՐԱՑՐ ԱՆՏՈՒՆԻ

ՓԱՐԻԶՑԻՆԵՐԸ ՈՂՋԵՐԹ ԿԸ ՄԱՂԹԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՑՈՂՆԵՐՈՒՆ, GARE DE LYONի ԿԱՅԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

(Դշ. 27 Օգոստ. 1947):

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 28 Օգոստոս — Սիրելի «Ցառաջ», այս տողերը գրած ատենս ձեռքերս կը դողան : Օրերէ ի վեր խորտակուած եմ. հայ ժողովուրդի անզուգական զաւակներու, ընկեր Համօ Օհանջանեանի եւ առաքելատիպ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի մահուան առթիւ։ Ինչպէ՞ս հաշտուիլ մեր բազմաչարչար հայ ժողովուրդին այս ծանր կորուստին հետ :

Ոչ, Սիրելի « Ցառաջ », Համօ Օհանջանեանները եւ Նիկոլ Աղբալեանները երբեք չեն մեռնիր։ Անոնք հեռացան մարմնով, բայց անոնց հոգիները անմահ են։ Ան ուրեմն, բոլոր երկիրներու Դաշնակցական սիրելի ընկերներ, չյուսահատինք երբեք, քալենք մեր սիրելի երկու մեծ ընկերներու գծած ճամբով, մինչեւ որ լսկական արդարութիւնը վերջնապէս յաղթանակէ :

Լոնտոնի հոգեւոր հովիւ Շնորհք վրդ. Գալուստեան, որ երկու ամիսէ ի վեր կը բացակայէր, Օգոստոս 22ին Փարիզէն Լոնտոն վերադարձաւ եւ 24ի կիրակի օրը պատարագեց Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ։ Այս առթիւ հոգեհանգստեան արարողութիւն կատարուեցաւ հայ ժողովուրդի երկու անզուգական զաւակներուն համար։ Երուսաղէմի միաբաններէն Գրիգոր վրդ. Ոսկանեան, որ կ'ուսանի King's Collegeի մէջ, հաղորդելով Օհանջանեանի եւ Աղբալեանի մահերը, ըսաւ — « Երկուքն ալ ինչ որ ունէին առանց սակարկութեան տրամադրեցին իրենց ժողովուրդին։ Օրհնեալ ըլլայ անոնց յիշատակը»։ Ու հրաւիրեց ժողովուրդը աղօթել անոնց հոգիներուն համար։

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը շատ յուզիչ էր։ Մաղթենք որ հայ ժողովուրդը նոր Նիկոլ Աղբալեաններ եւ Համօ Օհանջանեաններ ծնի :

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՋԱԼԸԳԵԱՆ (Կօլղալէս)

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեր ազնիւ բարեկամուհին, Տիկին Odette Միքայէլեան, ջերմ տողեր կը նուիրէ ողբացեալ ընկերոջ յիշատակին, Վալանսի «La Volonté Socialiste» շաբաթաթերթին մէջ(30 Օգոստ.)։ Կենսագրական տեղեկութիւններէ վերջ, յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ.

— «Ամբողջ աշխարհի Հայերը եւ մասնաւորապէս ընկերվարական կուսակցութիւնը (Հ. Յ. Դ.) այսօր կ'ողբան այս մեծ հոգին։ Օհանջանեան մեռած է, ոչ ոք կրնայ լեցնել անոր բացակայութիւնը։ Բայց ինչ որ կրնան ընել կուսակցութեան պատկանող Հայերը, այս է.— շարունակել պայքարը ընկերվարութեան համար որուն նուիրեց ան իր կեանքը։ Այսօր չկայ ուրիշ եղանակ սիրելու եւ մեծարելու Տոքթ. Օհանջանեանի յիշատակը» ։

« ՑԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՂԲԱՐ

Վարդան աղբար, պայուսակը ուսէն կախ ու ծխիկը վառ շրթունքին դուրս սուրաց հարիւրաւոր բանուորներուն հետ։ Փոքր մանչը՝ Վարուժան, ձեռքին թղթիկ մը, բանուորներուն խիտ շարքերը ճեղքելով հօրը սրունքին պլլուեցաւ յանկարծ :

— Հայրի՛կ, Հայաստանի թուղթը եկաւ... Պ. Բենիամինը բերաւ...

Վարդան աղբար, ուրախութենէն խենթեցած խլեց թղթիկը մանչուն ափէն ու ակնարկի մը տակ նետեց բոլորովին։ Առաջին կարաւանով երկիր մեկնելու խապրիկն էր բերած այդ թղթիկը պատուական։ Վարդան աղբար պահ մը շուարեցաւ ուրախութենէն, սակայն շուտով ինքզինքը գտաւ, համբուրեց ու երեսին քսեց զայն : Վերցուց, գրկեց ու համբուրեց նաեւ աւետաբեր Վարուժանը, «փառ՛ոք քեզի, Տէ՛ր, անո՛յշ հայրենի՛ք» բացականչելով ինքն իրեն։

Տօղը տեղաւորեց աւետաբեր թղթիկը ու մանչուն թեւէն բռնած քալեց դէպի տուն :

Գործարանէն՝ տուն հասնիլը տասը վայրկեանի ճամբայ էր։ Ու այդ տասը վայրկեանին մէջ Վարդան աղբար ի՛նչեր մտաբերեց, վերյիշեց, երեւակայեց ու ծրագրեց։ Ան առաջ վերյիշած էր քառորդ դար առաջ իր այն յորդորներն ու քարոզները, երբ նոր եկած էին ու մտած այդ գործարանին փայտի բաժինը տասնըութ - քսան տարու պատանիներու հետ, որոնք շուտով ձուլումի, ապազգայնացումի ճամբան բռնելու վախը կ'առթէին իրեն :

— Համբերեցէք, հինգ տարի միայն — ձեռքին հինգ մատները երկնցնելով երիտասարդներուն — հինգ տարի, ու մենք բոլորս ալ Հայաստան հաւաքուած պիտի ըլլանք... կը քարոզէր պատանիներուն։

Դժբախտաբար, այդ հինգ տարին գումարուած ու եղած էր ուղիղ քառորդ դար, սակայն, Վարդան աղբօր հաւատքը հիւլէի չափ չէր խախտած։ Մրագրեց — միշտ քալելու ատեն —, որ ին առաջ նաեւ ոտք դնողը ինքը պիտի ըլլայ... պագնելով անոր առաջին սանդխամատը։ Երբ հայրենի սահմանահատի գնացքը, նորէն ինքը պիտի ըլլայ առաջին վար ցատկողն ու հայրենի հողը համբուրողը։ Ահա, հասաւ Սանահին... Լոռուայ հովիտներէն ու սարերէն եկող սիւքերը հայրենիքին կարօտէն դալկացած դէմքը համբուրեցին... Շիրակը աչուըներուն մէջ կը լողայ... Արարատեան դաշտը իր շուրջը կը պարէ... Ու յանկարծ, տիկին Սաքիկ ձայն կուտայ .

— Տեսա՞ր, Վարդան, ինտոր երազս ելաւ....:

Վարդան աղբար կը սթափի։ Տուն հասած է անզգալաբար իր երազներուն ու ծրագիրներուն մէջ թաղուած։ Ու առաջին հրահանգը կ'ըլլայ կնոջը.

— Պատրաստուէ, իրկունը ուրախութեան սեղան պիտի սարքեմ դրացիներուս հետ :

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

(3)

«Ճակատամարտը պիտի կորսնցնենք, եթէ...»

Ազգ. ժողովի Գշ. գիշերուան նիստին մէջ, երբ Գ. Ռամատիէ անհրաժեշտ կը գտնէր պետական նըպաստ յատկացնել հանքածուխին, համայնավարները հաւանութիւն յայտնեցին, ինչ որ զարմանք պատճառեց, որովհետեւ անոնք հակառակ էին դահլիճին, իսկ ժողովրդականները (M. R. P.) կը վարանէին: Ելքը պիտի պարզուի ուրբաթ օր:

Գ. Ռամատիէ մանրամասնօրէն պարզելով կացութիւնը, յայտարարեց.

— «Հանքածուխի ճարտարարուեստութեան ներկայ վիճակը պիտի յանգի ածուխի գինները բարձրացնելու 50% համեմատութեամբ, եւ այս բարձրացումը պիտի ազդէ գրեթէ բոլոր չինուած ապրանքներու բարձրացման, յառաջ բերելով 15 % յաւելում: Ասոր վրայ աւելցնելով վերջերս արտօնուած 5 առ հարիւր յաւելումը, հետեւանքը պիտի ըլլայ անհաւասարակշռութիւն մեր ամբողջ տնտեսութեան»:

Վարչապետը աւելի ընդլայնելով պատկերը, շարունակեց.— «Հակառակ Թոյլատու քաղաքականութեան մը եւ արջառի յաւելման, միսին գինը երթալով կ'աւելնայ: Տագնապի ախտանշան մըն է այս որ աչքի կը զարնէ նաեւ գետնախնձորի հրապարակին վրայ: Գիներու բարձրացման հոգեբանական ձգտումը կը շարունակուի: Ուրիշ երկիրներ ալ նոյն վիճակին մէջ կը գտնուին եւ Անգլիա անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առաւ: Ֆրանսան ալ պէտք է միջոցներ տնօրինէ, առանց նկատի առնելու վարդապետութիւնները եւ գաղափարները: Գիներու բարձրացման բոցը կը վառի եւ եթէ միջոցներ ձեռք չառնենք, պիտի մատնուինք խոր տագնապի մը: Օրէնքին տրամադրած միջոցները բաւական պիտի ըլլա՞ն: Չեմ գիտեր: Ամէն պարագայի մէջ, կառավարութիւնը պիտի փորձէ զանոնք: Ա՛յս է մեր մղելիք ճակատամարտը: Պիտի կորսնցնենք զայն, եթէ դուռները բանանք ճարտարարուեստական գիներու ընդհանուր բարձրացումի մը առջեւ որ անխուսափելի պիտի դառնայ երբ ածուխին գինը աւելնայ: Անշուշտ, պետական նըպաստը պարզապէս կը յետաձգէ այս դժուարութիւնը: Բայց այս յետաձգումն ալ էական ելք մըն է ճիշդ այն պահուն երբ ընդհանուր յարձակողական մը կը սպառնայ ճարճատել մեր տնտեսութիւնը: Կը խնդրեմ քուէարկել պետական նպաստի վարկերը»:

Քուէարկութեան առեն ալ խօսք առնելով, Գ. Ռամատիէ ազդարարեց.— Պողպատի նպաստին խնդիրը այնքան կարեւոր չէ. բայց ածուխի խնդիրը կենսական է: Եթէ գոհացում չտրուի, քանի մը շաբաթ վերջը մեր տնտեսութիւնը պիտի խախտի եւ դրամը պիտի վտանգուի:

Ամերիկա զօրաւոր մնալ կ'ուզէ

Նախագահ Թրումըն Սեպտ. 2ին կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Պրազիլիոյ մէջ, Համամերիկեան դաշինքին ստորագրութեան առթիւ: Բացատրեց թէ Մ. Նահանգները միշտ խորշած են զինեալ ուժէն, իրենց պատմութեան ընթացքին: «Բայց բռնութենէ մեր այս խորշումը պէտք չէ ուրիշ երկիրներու կողմէ նկատուի հրաւէր մը, միջազգային խաղաղութեան հիմնական սկզբունքներուն հակառակ ընթացք մը բռնելու: Մեր զինուորական ուժը պէտք է պահենք, ապացուցանելու համար թէ որքան լրջութեամբ կ'ուզենք կատարել մեր պարտաւորութիւնները: Սպառնալիք մը չէ այս: Անցեալի արձանագրութիւնը կը վկայէ մեզի համար: Մենք չենք հաւատար թէ ներկայ միջազգային վէճերը կրնան լուծուիլ զինեալ պայքարով: Ամերիկեան ժողովուրդը մասնակցեցաւ վերջին պատերազմին այն խոր հաւատքով թէ ճամբան կը բանանք ազատ աշխարհի մը առջեւ: Այժմ կը տեսնենք որ կարգ մը ազգեր տակաւին ենթակայ են այն օտար տիրապետութեան որուն դէմ կռուեցանք: Եւրոպայի եւ Ասիոյ միւս ազգերէն շատերը կ'ապրին զինեալ նախայարձակման շուքին տակ: Համաձայնութիւն չէ գոյացած Դաշնակիցներուն միջեւ խաղաղութեան հիմնական սկզբունքներու մասին: Հետեւաբար ստիպուած ենք նախատեսել թշնամի երկիրներու երկարատեւ զինուորական գրաւում մը, ինչ որ խոր տհաճութիւն կը պատճառէ մեր ժողովուրդին: Եւրոպայի մէջ գրեթէ ամէն տեղ տնտեսական վերականգնումը ձախողած է: Եւրոպայի այս կացութեան հետեւանքով աշխարհի մնացեալ մասն ալ չէ կրցած վերադառնալ տնտեսական բնականոն պայմաններու»:

Վերջացնելով, նախագահը շեշտեց թէ Մ. Նահանգները որոշած են խաղաղութիւնը վերահաստատել աջակցութեամբ իրենց բարեկամներուն: «Ամերիկա կ'ուզէ օգնել Եւրոպայի, բայց մեր նիւթական միջոցները անսպառ չեն»:

ՄԵՌԵԱԼ ԿՆՈՋ ՎԻՀԻՆ (La Henne-Morte) խուզարկուները լոյս աշխարհ ելան ուժասպառ, մինչեւ 447 մեթր խորութեան հասնելէ վերջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

Ֆր. Կ. Խաչի Կրընոպլի երկրորդ խումբը Փարիզ կը հասնի Սեպտեմբեր 7ին, կիրակի առտու ժամը 7ին, Gare de Lyon:

ՊԱՏՈՒՈՅ ԼԷԳԷՈՆ

Le Monde իր 23 Օգոստոսի թիւին մէջ կը գրէ թէ Ֆրանսայի ազգային կրթութեան նախարարութեան առաջարկով Գ. Առաքել Չաքրեան Պատուոյ Լէգէոնի ասպետ (Chevalier de la Légion d'Honneur) պատուանշան ստացած է: Գ. Չաքրեան երկար տարիներէ ի վեր Սորպոնի համալսարանի գիտական հետազօտութեանց բաժնին պետի պաշտօնը (maître de recherches) կը վարէ եւ այս պատիւին կ'արժանանայ իր գիտական աշխատանքներուն ի գնահատութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլօ-ամերիկեան շրջանին ճարտարարուեստական մակարդակին բարձրացման որոշումը դժգոհութիւն պատճառած էր Խ. Միութեան մէջ, որ բողոքագիր մը ուղղեց: Ամերիկեան կառավարութիւնը ուժգնօրէն մերժեց այս բողոքագիրը, պատճառաբանելով տրուած որոշումներուն կարեւորութիւնը: Կ'ըսուի թէ Անգլիան ալ նոյն պատասխանը պիտի տայ: Անգլեւսաքսոն պետութիւնները ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն թեթեւցնել իրենց գրաւման ծախքերը:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ պետական պաշտօնեաներու Միութիւնը որոշեց ընդհ. գործադուլ հռչակել Եշ. օր (այսօր): Կառավարութիւնը կ'ուզէ արգիլել, համաձայն նոր օրէնքի մը:— Աթէնքի անգլիական եւ ամերիկեան ներկայացուցիչները Սելանիկ գացին, քննելու համար Մակեդոնիոյ կացութիւնը, քանի որ անգլ. զօրքը պիտի քաշուի հոկտեմբերին:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց հետեւանքով, աթոռները բաժնուած են այսպէս.— Համայնավար երեսփոխաններ՝ 97 (նախապէս 70), մանր կալուածատէր՝ 67 (նախապէս 245), ընկերվարականներ 66 (69), ազգ. գիւղացիական կուսակցութիւն 39 (23), եւայլն: Կառավարական ճակատին չորս կուսակցութիւնները ունին 270 աթոռ. Կը կարծուի թէ վարչապետութիւնը պիտի յանձնուի համայնավարի մը:— Հունգարիոյ խորհրդային հրամանատարը, զօր. Սվիրիտով, իր մօտ հրաւիրեց ընկերվարական կուսակցութեան անդամներէն 17ը, որոնք բողոքած էին ընտրական կեղծողութեանց դէմ:

ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐԸ բացարձակապէս արգիլուած են Սեպտ. 5էն սկսեալ: Արգիլուած է նոյնիսկ բանջարեղէնի եւ պտուղի ալիւր գործածել: Արտօնուած են միայն կարգ մը անուշեղէններ:

ՀԱՑԱԲԱԺԻՆԻ ԿՐՃԱՏՄԱՆ առթիւ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան ներկայացուցիչները վարչապետին ներկայանալով, բացատրեցին թէ հարկ է պահել բանուորներու հացաբաժինը, կամ գոնէ ուրիշ պարէններով լեցնել պակասը: Այսառթիւ թելադրեցին Հոլանտայէն գնել 500.000 թոն գետնախնձոր:

800 ՄՕՐԻ ՄԵՐԿ այրերու եւ կիներու թափոր մը կազմուած էր Քանատայի Նէլըրն քաղաքին մէջ: «Ազատութեան որդիները» կը կոչուին անոնք, բաժնուած ըլլալով ռուսական ծանօթ աղանդէն՝ Տուխոպորներէն: Ոստիկանութիւնը ցրուեց, սակայն «ազատորդիները» կատղած են եւ կը սպառնան վերսկսիլ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին:
ՔԱՇԱՆ եւ ԳԱՆԵՓՕ՝ Մինաս Ալթունեանին:
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի:
ԳՈՐՏՕ՝ Կարօ Տոնէրեանի:
ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի:
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի:
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի:
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի:
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Սարգիս Ընտրիկեանի:
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի:
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Մերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի:
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՍՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի:
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի:
ՊՈՄՈՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի:
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի:
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի:
ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի:
ՆԻՍ՝ Շ. Զօտեանի:

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ:

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ՊԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէն, ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Նոյն տեղը:

ՎՈՔԼԻՒՋ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, վերջին ժողովին մէջ որոշուած վայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Իտալիոյ բոլոր մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները հին թէ նոր վճարել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ, Բժիշկ Ե. Արդումանեանի, Via Cappelari 3 Milano: Տարեկան 3000, վեցամսեայ 1500 իտալական լիրի հաշուով:

Վարչութիւն

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԻԷՆ.— Հայ. Կամ. եւ Մարտ. Միութեան նախաձեռնութեամբ կը տօնուի մեծանուն Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿի մահուան 20րդ տարեդարձը, այս շաբաթ, 6 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. նորակառոյց սրահին մէջ, մասնակցութեամբ զանազան կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու: Կը նախագահէ՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ: Կը բանախօսեն՝ Գ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Օրուան պատշաճ երգ, արտասանութիւն եւ նուագ:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆի Զ թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ:

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris:

Հատով կը ծախուին հայ գրատուները՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Գարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ, Յուլիս 17էն 20

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք հետեւեալ գումարները.—

Վիէն՝ Զ. Ղ. 500, Դ. Ե. 500, Զօր. 300 Ֆր., Յ. Զ., Ղ. Կ., Գ. Գ., Այտ., Յ. Դ., Խ. Զ., Մ. Ա., Ուզ., Ա. Ա., Խ. Ա., Կ. Մ., Ա. Ա. 1000ական Ֆրանք, Սայնթ տը Ժիրօ՝ Ծատ. 500, Մարսէյլ՝ Գեկ. 1000, Վոլֆլիւ՝ Առա. 1000, Պանեէօ՝ Սար. 500, Մարսէյլ Շ. Յ. 1000, Փարիզ (13) Միր. 500, Ժընեվ Թել. 1200, Սէնթ Ուէն՝ Եթէ. հազար, Իսի՝ Հապ. 500, Փարիզ Թէրզ. հազար, Տէսին Մարտ. 1750, Կարտան Գրի. հազար, Լանտան Գնա. հազար, Մարսէյլ Հայ. հազար, Լանսէյ Մութ. 500, Փարիզ (9) Աճէմ. հազար, Մարսէյլ Քարա. 1250, Քաշան Քար. հազար, Փարիզ (5) Զաք. հազար, Իզէռ Եզկ. 1000, Մարսէյլ Աղպ. 500, Փարիզ(11) Շտիկ. հազար, Մարսէյլ Քարապ. 1200, Առնուվիլ Փափա. 250, Լա Սիոթա Երան. 500, Շավիլ Ֆըշ. 500, Վիրոֆլէ Գ. Ս. 500 Ֆր.:

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ
ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքները Tournéeի ելլելէ առաջ Գ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ կուտայ Փարիզի մէջ իր դաշնակի առաջին Récitalը, ԿԻՐԱԿԻ 12 ՀՈԿՏ. Salle Gaveauի մէջ, ժամը 17ին: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտասս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 5 Septembre 1947 Ուրբաթ 5 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N· 5128. Նոր շրջան թիւ 737 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՔՍԱՆԵՒՀԻՆԳ ՏԱՐԻ ՎԵՐՋԸ

Ամերիկեան մեծ օրաթերթը, «Նիւ Եորք Հէրըլտ», կը շարունակէ 25 եւ 50 տարի առաջ պատահած կարեւոր դէպքերու օրագրութիւնը :

Առջի օր, 3 Սեպտեմբեր, կը հաղորդէր Էսկիշէհիրի վերագրաւումը Թուրքերու կողմէ (3 Սեպտեմբեր 1922), իսկ երէկ, 4 Սեպտեմբեր, կ'արտատպէր հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

4 Սեպտ. 1922.— Յունաստան կը խնդրէ մեծ պետութիւններէն զինադադար մը կնքել Թուրքերուն հետ, եւ կ'ըսէ թէ այլեւս չի կրնար երաշխաւորել Փոքր Ասիոյ քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց պաշտպանութիւնը:

Անոնք որ Պոլիս, Իզմիր, Էսկիշէհիր, Պանտրմա - Պալըքէսիր եւ ուրիշ քաղաքներ կը գտնուէին այդ օրերուն, գիտեն թէ ի՛նչ կը նշանակէ այս վերյիշումը:

Եւ դեռ ահաւոր աղէտի մը առաջին դոյժն է այս: Ամերիկեան թերթը անշուշտ պիտի արտատպէ ողբերգութեան միւս մասերն ալ, այնպէս ինչպէս հրատարակուած են իր էջերուն մէջ, ժամանակագրական կարգով :

Այդ այն շրջանն էր երբ «միլլի» շարժումը կատաղի պայքար մը կը մղէր օրուան յաղթականներուն դէմ, ահագնագղորդ փլուզումէ մը փրկելու համար Օսմ. կայսրութեան մնացորդները :

Շարժումին առաջնորդը, Մ. Քէմալ, որ «աւազակապետ» հռչակուած էր Լոնտոնի մէջ եւ մահուան դատապարտուած, շուտով կը մաքրուէր իր մեղքերէն, դառնալու համար օրինաւոր իշխանութիւն: Հրոսախումբերէ կազմուած իր ուժը կը վերածուէր իրական բանակի մը, շնորհիւ յայտնի եւ գաղտնի զինակիցներու աջակցութեան:

Յայտնի զաշնակիցներուն գլուխը կը գտնուէր Խ. Միութիւնը, միացեալ ճակատ կազմած ըլլալով Անգորայի հետ, 1918էն ի վեր, ընդդէմ «բուրժուա կապիտալիստական իմպերիալիզմ»ի :

Բոլշեւիկեան մամուլը բարձրաձայն կ'ողջունէր Թուրք «ասկեար»ներուն քաջագործութիւնները, խորհրդային աշխարհի բոլոր լեզուներով: Մանաւանդ երբ Կիլիկիան պարպուեցաւ եւ Իզմիրը ինկաւ: Երեւանի թերթերն ալ գովասանական տաղեր կը հիւսէին, համաձայն ազդանշանին:

Հետզհետէ պարզուեցաւ որ միւսներն ալ, յաղթական Դաշնակիցները, որոնք տիրաբար բազմած էին Պոլսոյ մէջ եւ Թրքական ուրիշ հողերու վրայ, շատոնց բռնած են անփառունակ նահանջի ճամբան :

Մէկը, Ֆրանսան, արդէն լքած էր «ցանկամ տեսնել» Կիլիկիան, որ պիտի կազմէր հիւսիսային Հայաստանը, մինչեւ Սեբաստիա եւ Խարբերդ, իր հովանաւորութեան տակ: Պարպած էր իբրեւ հետեւանք ծանծաղամիտ քաղաքագէտի մը բանվիտութեան եւ ուրիշ խաղերու:

Այդ ճամբուն վրայ սահած էր նաեւ Իտալիա, որ ոչ միայն կը պարպէր Ատալիան, այլեւ զէն ու զրահ կը ճարէր Քէմալականներուն:

Շատ չանցած հաստատուեցաւ թէ նոյն երկդիմի դիրքը բռնած է նաեւ Մեծն Բրիտանիա, որուն կ'իյնար վճռական դերը:

Քէմալականները զէնք եւ ռազմանիւթ կը ստանային Պոլսոյ ջուրերուն մէջ, Վոսփորի ասիական ափերուն վրայ, իր զինուորական իշխանութեան բարեհաճ ակնարկներուն տակ : (Շուտով կը կարդաք շարք մը վկայութիւններ, բուն իսկ Թրքական աղբիւրէ):

Այսպէ՛ս էր որ Փոքր Ասիան ալ փլաւ, Իզմիրը եւ ուրիշ քաղաքներ կործանեցան տասնեակ հազարաւոր զոհերով, մէկ միլիոն Յոյներ Յունաստան ապաստանեցան 60—70.000 Հայերու հետ, եւ «յաղթական» Անգարան Սեւրի փոխարէն Լոզանը ստորագրեց, իբրեւ հաւասարէ հաւասար...

Ի՞նչ է փոխուած այսօր, 25 տարի վերջը, Թրքական ճակատին վրայ :

Անգարայի գլխաւոր նեցուկին՝ Խ. Միութեան յաջորդած է Ամերիկան

Երէկ՝ Մոսկուան թե՛ւ կուտար Թուրքիոյ, պայքարելու համար միջազգային աշխարհակալութեան դէմ :

Այսօր Մ. Նահանգները օդանաւ, մաքոքանաւ, հրետանի, մեծագումար վարկեր եւ ուրիշ բազմազան բարիքներ կը տրամադրեն Անգարայի, ճակատելու համար համայնավարութեան դէմ :

Եւ Թուրքիան կը մնայ կանգուն՝ իր արիւնազանգ աւերակներուն վերեւ: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՖՐԱՆՍԱՆ

Արձակուրդէ վերադարձն է. Ֆրանսայի չորս անկիւններէն Փարիզ կը հասնին աւելի քան մէկ միլիոն հեռացողներ, իրենց հետ բերելով թարմութիւն, ուժ եւ աշխատանքը վերսկսելու տրամադրութիւն: Մանաւանդ անսահման հիացում այս կամ այն ծովափին, լերան, բնական գեղեցկութեանց մասին: Բոլորը մէկ բառ ունին— գեղեցիկ է Ֆրանսան, ի՛նչ լեռներ, բարձունքներ, լիճեր : Նոյնիսկ զարմանքով եւ հետաքրքրութեամբ կը պատմեն վիհերու, անդունդներու (կուֆր) ճեղքեր, երկրին ընդերքին մէջ բացուած լիճերու, քարայրներու, բիւրեղացած ջուրերու մասին:

Ֆրանսացին կը ճանչնայ իր երկիրը, հպարտ է անով: Եւ իրաւամբ, բայց, իրապէս կ'օգտուի՞ այդ բոլոր առաւելութիւններէն, բնութեան պարգեւներէն:

Քիչ մը կը տարակուսիմ, մանաւանդ այս վերջին երկու աղետալի պատերազմներէն վերջ:

Քաղաքական պայքարը վարակեր է ամբողջ բազմութիւններ: Կիրքերը գացած բոյն դրած են նոյնիսկ պարզ գիւղացիին ուղեղին մէջ, ջլատելով անոր բազուկին ուժը: Հասարակ մշակն իսկ իր հողին մասին մտածելէ առաջ իր կուսակցութեան, իր թերթին, իր Արհեստակցականին մտահոգութիւնն ունի: Իր աշխատանքը, իր հողին արդիւնաբերութիւնը պէտք է համապատասխանէ անոնց քաղաքականութեան : Արդիւնքը դժբախտաբար շատ որոշ է: Միայն հացը — երկու հարիւր կրամ — կը բացատրէ ամէն բան:

— Կարճ կապէ, ազդարարեց խմբագիրը. Ֆրանսայի յետին գիւղացին կրնայ դաս տալ քաղաքականութիւն խաղացող մեր գրոց - բրոցներու ամբողջ չքախումբին:

ՍՕՍԻ

ՏՈՔԹ. ՅԱԿՈԲ ՆԵՎՐՈՒԶ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք մահը Տօքթ. Յակոբ Նեվրուզի, (Թոսոսթոցի), 83 տարեկան: Մահը տեղի ունեցած է երէկ, Եչ. առտու, բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

★ Մեռած է նաեւ Արտաշէս Հանըմեան, եղբայրը հանգուցեալ Արտաւազդ Հանըմեանի :

«Արտադրել կամ սովէն մեռնիլ»

Չորեքշաբթի օր ծանրակշիռ յայտարարութիւններ ըրաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պ. Պէվին, արհեստակցական Միութեանց համագումարին մէջ: Ըսաւ թէ Մ. Նահանգները պարտաւոր են մէջտեղ հանել իրենց ոսկիի պահեստը, օգնելու համար Եւրոպայի տնտեսական վերակազմութեան: Յետոյ շեշտեց թէ Անգլիա պարտաւոր է բազմապատկել հանքածուխի արտադրութիւնը, գոցելու համար տարեկան 372 միլիոն սթերլինի արտածման բացը: Այս առթիւ, բացատրեց թէ Չորս Մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներուն նոյեմբերի խորհրդաժողովը «գրեթէ վերջին պատեհութիւնը պիտի ըլլայ կարգադրելու Եւրոպայի գործերը»: Յետոյ ջերմ կոչ մը ուղղեց համագումարի պատգամաւորներուն.

— «Ընկեր պատգամաւորներ, բրիտանական պատմութեան մէջ, 400 տարիէ ի վեր առաջին անգամ է որ Բրիտանիան բան մը չի կրնար ընել ոչ ապրանքներով, ոչ դրամով, ոչ ալ հանքածուխով: Անել է այս ճամբան: Զիս կ'ամբաստանեն թէ կը փորձեմ Ամերիկայի կապել Մեծն Բրիտանիան: Աստուած իմ, ես այստեղ եկած եմ այս առտու խնդրելու ձեզմէ որ կռուիք ձեր անկախութեան համար ձեր գործարաններուն, ձեր հանքերուն, ձեր դաշտերուն մէջ... Ո՞վ կրնայ ամբաստանել զիս թէ կ'ուզեմ ենթարկուիլ Արեւելքի կամ Արեւմուտքի: Ես կ'ուզեմ որ Բրիտանիան մնայ ինքնավստահ»:

Եզրակացնելով, Պ. Պէվին ազդարարեց թէ առնուազն երկու տարի կրնան տեւել խիստ կրճատումները եւ չարքաշութեան շրջանը եւ շեշտեց. — Ուրիշ ելք չունինք, արտադրել կամ սովահար իյնալ: Եթէ չարտադրէք, այն ատեն այս երկիրը պիտի կորսնցնէ իր դիրքը եւ պիտի վերադառնան հին օրերը :

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կը յուսան միջին ճամբայ մը գտնել

Այսօր, ուրբաթ, Ազգ. Ժողովը պիտի վճռէ Ռամատիէի դահլիճին ճակատագիրը: Երէկուան բոլոր թերթերը կը հաստատէին թէ վարչապետը պիտի կրնայ որոշ մեծամասնութիւն մը շահիլ, հակառակ բուռն ընդդիմութեանց եւ նոյնիսկ իր կուսակցութեան մէջ տիրող հակամարտութեանց:

Պ. Ռամատիէ նոյնքան դժուարութիւն կը կրէ ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինէն, որքան բուն հակառակորդներէն: Վարիչ մարմնի 31 անդամներէն 21ը մինչեւ կը ճնշեն իր վրայ, որպէսզի տառապէս գործադրէ վերջին համագումարին որոշումները: Երեքշաբթիէն չորեքշաբթի լուսնալու գիշերը բուռն վիճաբանութիւն մը տեղի ունեցաւ վարչապետին եւ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարին միջեւ: Այս վերջինը, իր հետ ունենալով կուսակցութեան ձախակողմեան տարրերը, կը պահանջէ գործադրել վերջին համագումարին որոշումները: «Մենք չենք ուզեր կիսամիջոցներ, միջին ճամբաներ: Պէտք է նկատի առնել շարքերուն կարծիքը: Անոնք համագումարին մէջ առաջարկեցին տնտեսական միատարր քաղաքականութիւն մը եւ ոչ թէ կարկտան միջոցներ: Այս որոշումները պարտաւորիչ են կառավարութեան ընկերվարական անդամներուն համար»:

Պ. Ռամատիէի տեսակէտը,— «Կուսակցութենէն վեր կայ երկիրը, կայ Հանրապետութիւնը: Երբ ես խառն կառավարութիւնը կազմեցի, յանձնառութիւններ ստանձնեցի միւս կուսակցութեանց հանդէպ. մենք մինակ չենք, եւ քաղաքապետական ընտրութիւնները կը մօտենան»:

Վերջին լուրերու համաձայն, ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը հաւանած է որ նոյնութեամբ չգործադրուին վերջին համագումարին որոշումները: Ուրեմն, Ազգ. Ժողովի այս օրուան նիստին մէջ (ուրբաթ), կառավարութեան գլխաւոր ընդդիմադիրները պիտի ըլլան համայնավարները, որոնք երէկ խոշոր խորագիրներով կ'ազդարարէին իրենց պաշտօնաթերթին՝ «Իւմանիթէ»ի միջոցաւ.— «Ոչ, վստահութեան քուէ չենք տար անկարողութեան համար: Միայն ժողովուրդի կամքին համաձայն կազմուած կառավարութիւն մը կրնայ երկիրը փրկել իր կրած դժուարութիւններէն»:

Հանրապետութեան Նախագահը առջի օր նախարարական խորհուրդին մէջ բացատրեց նախարարական տագնապի մը ծանր հետեւանքները, ներկայ պարագաներուն մէջ: Այս միջամտութեան շնորհիւ հաշտարար մթնոլորտ մը գոյացաւ ժողովին մէջ, որ կարճ տեւեց եւ զբաղեցաւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրներով:

Ինչպէս գիտել կուտայ անգլ. թերթ մը, ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւը «կ'ուզէ վիրաւորել, բայց ոչ՝ սպաննել». այնպէս որ յոյս կայ թէ նախարարական տագնապին առաջքը պիտի առնուի, գոնէ առժամապէս:

Ինչպէս երէկ ալ բացատրած էինք, ոչ մէկ հոսանք տրամադիր է կառավարութեան պատասխանատուութիւնն ստանձնելու, ներկայ պարագաներուն մէջ: Ժողովրդականները (M. R. P.) կը դժկամակին ստանձնել նոր կառավարութեան մը կազմութիւնը, երբ օրէ օր կը ծանրանայ երկրին տնտեսական կացութիւնը եւ հազիւ 6—7 շաբաթ է մնացած քաղաքապետական ընտրութեանց: Համայնավարներն ալ կը նախընտրեն սպասել այդ ընտրութեանց :

Հացի խնդիրը եւ ուրիշ հոգեր

Տնտեսական - ելմտական տագնապին հետ, յարաճուն մտահոգութիւն կը պատճառեն պարենաւորման դժուարութիւնները, մանաւանդ որ պատասխանատու բերաններ յայտարարեցին թէ շատ պիտի նեղուինք այս ձմեռ :

Այս յայտարարութիւնները եւ ուրիշ իրողութիւններ պատճառ եղած են որ ժողովուրդը տեսակ մը խուճապի մատնուի եւ պաշար ամբարէ: Եւ բնականաբար գիներն ալ կը բարձրանան: Այսպէս, գետնախնձորը, որ անհրաժեշտ սնունդ մըն է այս երկրին մէջ, 18—19, նոյնիսկ 24 ֆրանքի բարձրացած է կարգ մը թաղերու մէջ եւ պոչեր կը կազմուին խանութներու կամ շրջուն վաճառատուներու առջեւ: Շարունակ նոր պաշար կը հասնի Փարիզ, բայց ժողովուրդը վախնալով որ կտրօնները կրնան վերահաստատուիլ, կը ջանայ պաշար ապահովել: Թերթերը կը դատապարտեն այս իրարանցումը, մանաւանդ որ գետնախնձորի այս տարուան հունձքը շատ լաւ է եւ կը գերազանցէ անցեալ տարուանը:

Ժողովուրդը կը գանգատի նաեւ կարագի պակասէն, որուն հետեւանքով պարենաւորման վարչութիւնը չեղեալ համարած է Օգոստոսի կտրօնները: Իրազեկներ կ'ըսեն թէ յաճախորդներու 50

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՄԻՇՏ ԱՀԱԶԱՆԳ

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Ռուլքաններու կացութեան յարք մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգարայի: Մամուլը կը յորդի ահազանգի ձայներով, զգաստութեան կոչերով եւ մղձաւանջային խորհրդածութիւններով: Շատերէն մէկը՝ Միւմթազ Ֆայիք Ֆէնիք, կը շեշտէ «ՎԱԹԱՆ»ի խմբագրական սիւնակներուն մէջ. (2 Օգոստոս):

— « Եթէ Գերմանները Զիկֆրիտը ունէին եւ Ֆրանսացիները՝ Մաժինօն, բոլշեւիկները ունին գրգռութեան, սուտի եւ խուժանավարութեան զէնքը:

Ցունաստանի դէպքերը տարակոյս չեն թողուր այլեւս, որ Ռուսիա կ'ուզէ տարածուիլ դէպի հարաւ, դէպի Միջերկրական, ուր սեպհական հենդեր հում կը փնտռէ լայնելու:

Պատերազմէն առաջ, Գերմանները օգտագործեցին Միւնիխի համաձայնութիւնը՝ սուտ այլասիրութեան քաղաքականութիւն մը հետապնդելու, եւ պետութեանց աչքին փոշի փչելու համար: Այսօր, Սովիէթները հետամուտ են Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը շահագործելու նոյն նպատակով. ու ոչ ոք տարակարծիք է՝ թէ այդ հսկայ կազմակերպութիւնը պիտի քանդուի, եթէ չարունակուին Սովիէթներու արդի խարդաւանքները: Մոսկուա կ'ուզէ պարզապէս արգելք հանդիսանալ ՄԱԿի միջամտութեան՝ հելլէն ողբերգութեան մէջ, հնարաւորութիւն ընծայելու համար, որ Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ հրոսակները գործելու ազատութիւն գտնեն:

Ուշագրաւ է, դարձեալ, որ հելլէնական դէպքերուն զուգահեռ՝ Պալքաններու մէջ քաղաքական տենդոտ գործունէութեան մը լծուած են Սլաւները, Քրէմլինի գլխաւորութեամբ: Ռումանիա, Հունգարիա եւ Ալպանիա կը թեքին տակաւ դէպի այն կողմ: Ռումէն վարչապետ Կրոզայի այցելութիւնը դէպի Սոֆիա, եւ պուլկար վարչապետ Տիմիթրովի այցելութիւնը Պելկրատ, անշուշտ «մշակութային եւ ընկերային» յարաբերութիւնները բարելաւելու բնոյթ չունէին միայն: Ռուսիա կը ձգտի իրականացնել Պալքանեան Համադաշնակցութիւնը, որուն առաջին օղակը ամրացած ըլլալ կը թուի Սոֆիա - Պելկրատ վերջին համաձայնագրով: Կը մնայ մարմին տալ «անկախ Մակեդոնիոյ», որուն պիտի միանայ, անշուշտ, նաեւ Եուկոսլաւիոյ Մակեդոնական հողամասը:

Նոր Մակեդոնիան երկուքի պիտի բաժնէ Յունաստանը, Արեւմտեան Թրակիան պիտի ենթարկէ սլաւական լուծին, ու հնարաւորութիւն պիտի ընծայէ Ռուսիոյ՝ իջնել Եգէական, Տէտէ Աղաճի ճամբով:

«Երկաթէ վարագոյր»ի յառաջապահները, այժմ, քայլ առ քայլ հետամուտ են իրագործելու իրենց այս նպատակը: Յունաստանը կարմիրի ներկուելէ վերջ, Սովիէթները պիտի ոտնուն Եգէականի կղզիները եւ Կրետէ, որով պաշարուած պիտի ըլլայ Թուրքիան՝ հարաւէն: Յստակ կ'երեւի, թէ Ռուսերու ռազմագիտական ծրագիրները ոեւէ տարբերութիւն չունին գերմանական ծրագիրներէն: Գերմանները կը փորձէին իրենց ծրագիրը իրականացնել զէնքի ուժով. իսկ բոլշեւիկները՝ իրենց թունոտ գաղափարաբանութեամբ:

Թուրքիա չէր կրնար անտարբեր մնալ ստեղծուած կացութեան հանդէպ: Վտանգը շատ մեծ է: Ռուսերը Նեղուցներու շուրջ իրենց պահանջներով՝ կը ձգտէին Յունաստանը պաշարել հարաւէն, քայլ առ քայլ պաշարելու համար բովանդակ Միջերկրականը: Ինչ որ չյաջողեցաւ իրագործել Մուսոլինի, պիտի փորձէ եւ կը փորձէ իրագործել Ռուսիա, «mare nostrum»ի երազով սովիէթ ծովու մը վերածելու համար Միջերկրականը:

Յաջողելու համար այս առաջադրութեան մէջ, տարակոյս չկայ թէ Սովիէթները յարակից ծրագիրներ ալ մշակած են: — Սուրիոյ մէջ համայնավարութեան սերմեր ցանուած են արդէն: Մօտէն կը շահագրգռուին Պաղեստինի իրադարձութիւններով: Ու չի գիտցուիր, թէ ինչ դէպքեր տեղի պիտի ունենան Իտալիոյ մէջ:

Երբ կը համադրենք բոլոր այս անցուդարձերը, կը տարուինք եզրակացնելու՝ թէ համաշխարհային տարողութիւն ունի արդի վտանգը: Սպառնալիքի ենթական Թուրքիան չէ միայն: Եւ եթէ մտահոգ ենք պարզուած պատկերին ի տես, մեր սեփական մտատանջութիւններով չէ որ կը տագնապինք: Թուրքիա վճռած է իր արեան վերջին կաթիլով պաշտպանել իր սահմանները, որոնք գծուած են իր հերոսներու արիւնով: Մենք մտահոգ ենք առաւելապէս համամարդկային տագնապներով, զորս ստեղծած է բոլշեւիկեան ծաւալապաշտութիւնը: Եթէ տրուած է որ մարդկութիւնը ենթարկուի այդ լուծին, արդի քաղաքակրթութիւնը կրնայ կորսուիլ ընդմիշտ, ու մարդկութիւնը կրնայ ենթարկուիլ անհուն տառապանքներու:

Ահա թէ ինչո՛ւ, հարկ է որ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը անցնի գործի, լծուի հիմնական աշխատանքներու, վերահաստատելու համար ազգերու ապահովութեան եւ ազատութեան սկզբունքները:

Եթէ կարգ մը պետութիւններ պիտի շարունակեն փայփայել Ռուսիան՝ դայն «չխրտչեցնելու» նպատակով, ապա ուրեմն քաջալերած պիտի ըլլան զայն՝ իր այլամերժական ձգտումներուն մէջ: Այս պարագային ալ, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը տարբերութիւն պիտի չունենայ Ազգերու Դաշնակցութենէն, որուն ճակատագիրը յայտնի է»:

Թերթը կը տպէ, ապա, «Սովիէթ Հանրապետութիւններէ» առնուած գրութիւն մը, ուր կը շեշտուի անհրաժեշտութիւնը՝ «Միջերկրականը վերածելու պրոլետար յեղափոխութեան աւազանի մը, եւ Թուրքիան (Անատոլուն) դարձնելու բոլշեւիկեան դրախտի մէկ աւազանը»: Ռուսական այս գրութիւնը (որուն անունը չի տար «Վաթան») կը թելադրէ համայնավարութեան յառաջապահներուն, «համաշխարհային յեղափոխութեան բոյներ ստեղծել Յունաստանի, Եգիպտոսի, Իտալիոյ, Սուրիոյ, ապա Թուրքիոյ մէջ»:

Մ.

Գաղութահայոց հետ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 Օգոստոս.— Թիւ 23 հանրակառքէն վար կ'իջնենք ու կը խառնուինք բազմութեան: Կեդրոնական կայանէն մինչեւ հոս՝ հանրակառքով, անկէց ալ մինչեւ որոշուած զօրանոց կայանը մեծ բեռնատար կառքերով կը փոխադրուին Հայաստան մեկնողները: Հանրակառքի գծին քովիկը բնական հրապարակ մը եւ հրապարակին վրայ անհամար բազմութիւն: Հոս են բոլորը: Մայրաքաղաքէն, իր արուարձաններէն, միջին Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներէն յորդահոսան բազմութիւն մը լեցուած է այստեղ: Հանրակառքերը անդադար կը բերեն, բեռնատար ինքնաշարժներ անընդհատ կը բանին: Հոս են, մեկնողներուն մօտ նաեւ «ճամբու դնողները»: Սրտառուչ է պատկերը եւ խրախուսիչ: Հայեացքները սիրալիր, գէմքերը գոհունակ:

Քեզ հազիւ ճանչցող մը կամ բարեւ տուող մը, մտերմօրէն կը մօտենայ, կը խօսի, կը պատմէ, կը յուզուի ու կը յուզէ նաեւ քեզ: Կը խօսին, անդադար կը խօսին ու միշտ ալ կարծես ըսելիքներ կ'ունենան: «Կ'երթանք — կ'ըսեն — դարերու մեր մեծ երազն է որ կ'իրագործուի, տասնեակ եւ տասնեակ տարիներու կարօտն է որ իր լրումին կը հասնի: Երգուած, փառաբանուած, միլիոնաւոր մեր նահատակներուն արեւովը սրբացած հայրենիքը — Հայաստանն է որ պիտի տեսնենք: Կա՞յ աւելի մեծ բախտ կամ երջանկութիւն մեզի համար:

— Գացէք, կ'ըսենք, բարի ճանապարհ, այլ մանաւանդ ցտեսութի՛ւն: Գացէ՛ք: Դուք մեզմէ աւելի բախտաւոր եղաք: Ճակատագիրը այս սուրբ կոչին — Դէպի Երկիր — նախապատուութիւնը ձեզի շնորհեց... գացէք, որպէս աւետաբեր ծիծեռնակներ մեր հայրենիքին ու ըսէք անոր որ օտարութեան մէջ, տակաւին հազարաւոր, հազարաւոր քու հարազատներդ աղու աչքերով, կարօտով ու խանդով վերադարձի ճամբաներուն կը սպասեն: Ըսէք թէ քու անունդ իրենց համար սրբութիւն սրբոց է, քու մեծութիւնդ անոնց հպարտանքն է, քու յառաջդիմութիւնդ անոնց մեծագոյն սփոփանքը: Ըսէք որ անոնք քեզ կը դաւանին, քեզ կը պաշտեն, քու անունովդ միայն կ'երդնուն:

Ու եթէ այնտեղ, հայրենի հողին վրայ պատահական «ապստամբներ» ուզեն հատուածական ժահրը ներարկել, ըսէք անոնց թէ հայրենիքը խորթ զաւակներ չունի: Մասիսը բոլորին կը պատկանի: Հայը իր հայրենի հողին վրայ հարազատ է բոլոր Հայերուն:

Յորդահոսան բազմութիւնը կը ձգենք հոն եւ քանի մը ընկերներով կ'ուղղուինք կեդրոնական հաւաքատեղին:

— Ասկից հոն քանի՞ վայրկեան կը տեւէ — Ոտքով տասը վայրկեան: Կը քալենք: Օգոստոսի բարկ արեւը կ'այրէ մեր գլուխը, մեր մարմինները: Շուտ հասնելու համար ուժ կուտանք մեր սրունքներուն: Վերջապէս, յոգնած քրտնած կը հասնինք մեծ հաւաքատեղին: Պարիսպաւոր քաղաք մը քանի մը տասնեակ տաղաւարներով: Մուտքին մեծ դրան առջեւ երթուդարձ, սպաներ եւ պահակ:

— «Ո՞վ էք, ի՞նչ էք, ի՞նչ կ'ուզէք»...

— Հայ ենք, քրիստոնեայ, տէրտէրի տղայ, մինչեւ հոս ոտք ծեծեցինք կայանը այցելելու եւ մեր ծանօթները տեսնելու:

— Կը ցաւիմ որ ձեզ ներս ձգելու հրամանը չունիմ:

Մենք կը պնդենք: Ընկերս կը զայրանայ: Պահակը արտօնութիւն կ'ուզէ երթալ «մեծ»ը տեսնելու եւ հրաման առնելու համար: Օրուան տէրն ու տիրականը ինքը անձամբ կուգայ կը լսէ մեզ:

Կը կրկնենք մեր պահանջը, բայց կը մերժեն եւ մենք չենք կրնար ներս մտնել: Ետ կը դառնանք յուսախաբ: Քիչ առաջուան մեր կրած լաւ տպաւորութիւնը քիչ մը ջլատուած: Կ'ըսեն թէ այս օրերում «Մուտքը ազատ է», բայց, «Ճակատ»ը պէտք է արտօնագիր մը տայ...

Դէպի երկիր... Հին աղաղակ մը հայ մարդաբէքի մը բերնով որ այսօր շունչ եւ հոգի կը ստանայ: Դէպի երկիր... երէկ երազ մըն էր, այսօր իրականութիւն: Երկու տասնեակ օրեր վերջ հայ հայրենիքը պիտի հրճուի, խանդաղատանք ի տես իր նորեկ զաւակներուն: Հայ մարդը — ան որ կը մեկնի — պիտի տեսնէ հայրենիքը, պիտի տեսնէ Արարատը, երկիւղածօրէն պիտի համբուրէ հայրենի հողը: Ա՛լ «օտար» բառը պիտի չլսէ, ա՛լ ճամբաներու, մայթերու եւ պողոտաներու վրայ խարխափումով պիտի չղեգերի:

Երթաք բարի՛... ցտեսութիւն: Հայոց աստուածներուն ուժն ու զօրութիւնը ձեզ ապաւէն:

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐՁԷ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Սուտն ու իրարը

Ժամանակին հին Արեւելքում մի Թագաւոր է լինում, որ թանկագին նուէրներով էր մեծարում նրանց, ովքեր կարողանային իր հետաքրքրութիւնը շարժող, չտեսած ու չլսած պատկերաւոր սուտեր յօրինել եւ պատմել:

Շատերը բան ու գործ էին արել եւ ամէն օր տարբեր պատրուակներով ներկայանում էին եւ իրենց լսած ու յօրինած ստերը պատմելով Թագաւորին՝ արժանանում նրա համակրանքին եւ առատ ընծաներով վերադառնում իրենց տները:

Թագաւորն ամէն կարգի սուտ ընդունում էր պատշաճօրէն, լսում ուշադիր եւ վարձատրում իր «ճշմարիտ էջ»ներով:

Մի օր երկրի ծայրագաւառներից մէկի գաւառապետը ներկայանում է Թագաւորին, եւ ողջոյնի աւանդական արարողութիւնը կատարելուց յետոյ ասում՝

— Թագաւորն ապրած կենայ, լսեցի որ արքայական գանձն ու հարստութիւնը բաժանում էք ժողովրդին, ուստի եկել եմ գաւառիս բաժինն ստանալու...

— Կա՛նգ առ, բարեկամ, ընդմիջում է Թագաւորը եւ մի պահ խորհելուց յետոյ շարունակում: — Լուրը բարի է եւ ճշմարիտ, բայց այդ մարդը ստի սահմաններից դուրս է մնում... Աստծներից ճշգրութիւնը հաստատելու համար ապացոյցներ են պէտք, ծերունի նահապետ...

Գաղթահայ թերթերում յաճախ եմ հանդիպում զաւանափոխ ստախօսների, որոնք ամէն օր կուսակցական պատմուճան փոխելով՝ ներկայանում են ժողովրդին եւ իրենց ցնորական հէքեաթներով մոլորեցնում նրան:

Կարդում ենք, ու «Թող իրենց էշը քշեն» ասելով անցնում:

« Ճակատ »ի փարիզեան ստարութարանի Օգոստոս 27ի համարում կարդացի մէկ զզուելի հայհոյանք ճշմարտութեան դէմ, ուստիստիպուած եմ ասելու,— «Կանգ առ բարեկամ, այս մարդը քո ստի սահմաններից դուրս է, որովհետեւ դու փաստերի փոխարէն սովոր ես լուսանք թափել միայն»:

Ներկայացնելով աշխատանքի պայմանները Խ. Հայաստանում, նա գրել էր սեւով ճերմակի վրայ.

« Խորհրդային երկրում ամենաբարձր աշխատավարձ ստանում են արուեստագէտները— դերասանները, գրողները, նկարիչները, երաժիշտները եւայլն: Այս դասի աշխատավարձը հասնում է մինչեւ 10.000 ռուբլի: Իրենց արտադրած գործերի համար էլ ստանում են մասնաւոր վճարում» (Յառաջ 22 Օգոստոս):

«Ժ.»ի աշխատակիցը ինձ եւ «Յառաջ»ի վերագրում է՝ հետեւեալ խօսքը, ուրիշ գարշելի խեղաթիւրումների եւ ստերի հետ.

— «Գրողներու եւ արուեստագէտներու վիճակը մի հարցնէք: Կը բաւէ ըսել որ Խ. Հայաստանի մէջ անոնք ստորադաս են գործաւոր դասակարգէն»: (27 Օգոստոս)...

Խորհրդածութիւններըմիանգամայն աւելորդ են:

Այլեւս չեմ հարցնում.— արանք ո՞ր տեղից գիտեն թէ կոլխոզնիկը կամ բանուորը քանի ժամ է աշխատում: Եթէ «Ս. Հայաստան»ը կարդալու կարողութիւն ունին, թող կարդան 1941 թ. Յունիս 24ի թիւը եւ կ'իմանան ամէն ինչ:

Առանց որեւէ բան արմատապէս գիտնալու օդում սուր ճօճելը եւ կոկորդ պատռելով գռռալն ու ամենօրեայ ծամօն դարձած յանկերգը կրկնելը ոչ միայն տկարութեան նշան է, այլեւ տգիտութեան:

Առ այժմ այսքան:

Ց. ԳԱՐՈՒՆԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԿԱԽ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԸ

«Հայրենիք» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 Օգոստոս).

— «Ի՞նչ վիճակի մէջ գտան Անգլիացիները Հնդկաստանը երկու դար առաջ եւ ի՞նչ վիճակի մէջ կը ձգեն անոնք այսօր այդ երկիրը։

17րդ դարու սկիզբն էր, որ անգլիացի վաճառականները սկսան ներթափանցել Հնդկաստան, հաստատուելով նախ Հնդկաստանի ծովափնեայ քաղաքներու մէջ եւ ապա հետզհետէ երկրի խորքը մտնելով։ Անգլիացի վաճառականներու պաշտպանութեան համար անոնց ետեւէն Հնդկաստան մտաւ բրիտանական իշխանութիւնը՝ յենած բրիտանական նաւատորմի եւ բանակի վրայ։

Բնիկ Հնդիկ իշխանները միշտ ալ առանց դիմադրութեան չէին ենթարկուեր բրիտանական իշխանութեան, կռիւներ եւ ապստամբութիւններ անպակաս էին։ 1757ին Բրիտանացիք մեծ յաղթանակ տարին Հնդիկներու վրայ եւ անկէ ի վեր բրիտանական իշխանութիւնը գերագոյն եղաւ Հնդկաստանի մէջ մինչեւ երէկ։

Կասկածէ դուրս է, որ Անգլիացիները ամբողջ երեք դար տնտեսապէս շահագործեցին Հնդկաստանը։ Բայց աստր փոխարէն անգլիական քաղաքակրթութիւնը եւ մշակոյթը շատ բան տուին Հնդկաստանի։

Հասկնալու համար, թէ քաղաքակրթապէս ինչ աստիճանի վրայ էր Հնդկաստան, երբ Անգլիացիք ոտք դրին այդ երկիրը, բաւ է ըսել, որ մինչեւ 1829 թ.ը, այսինքն անգլիական տիրապետութեան հաստատուելէն երեք քառորդ դար վերջ, Հնդկաստանի մէջ գոյութիւն ունէր ամուսիններու մահէն ետք այրի կիներու խարոյկի վրայ ողջ ողջ այրելու անմարդկային սովորութիւնը՝ սութթիս։ 1829ին էր, որ Անգլիացիք օրէնքով վերջ դրին այդ բարբարոս սովորութեան։

Մինչեւ այսօր տակաւին Հնդկաստանի մէջ գոյութիւն ունին այսպէս կոչուած անեպեկլինները, որոնց հետ շփում ունենալէ կը խուսափի հնդիկ ժողովուրդի հսկայ զանգուածը, կարծելով թէ անեպեկլինները մարդկային էակներ չըլլային։

Տնտեսապէս եւ քաղաքակրթապէս յետամնաց Հնդկաստանի մէջ, ուր երաշտին հետեւող տարիներուն սովը միլիոնաւոր զոհեր կը տանէր, Բրիտանացիք ոռոգման ակօսներ ստեղծեցին, ճամբաներ եւ երկաթուղիներ շինեցին, նաւահանգիստներ կառուցին, ճարտարարուեստ ստեղծեցին, դպրոցներ եւ համալսարաններ հիմնեցին, բարձրացնելով երկրի տնտեսական եւ քաղաքակրթական մակարդակը»։

ՄԷԿ ԺԱՄ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքին ժխորէն վաղուց կշտացեր ու հեռացեր ենք։ Անձրեւոտ երկինքի մը տակ՝ կառքը կը սուրայ դէպի ստորին Ալպեանները։ Լեռներ, սարեր ու ձորեր կը կծկուին ու կ'անցնին, բնութեան գեղանկարը մտածումներս կը թարմացնէ, վար կը նայիմ անդնդախոր ձոր, ուրկէ խոնաւ ու խոլոռ ծառեր հասակ նետած՝ ամբարիշտ համբոյրներ կը փոխանակեն իրարու հետ։ Ամպակոյտեր կը փլին լեռներուն վրայ, եռացածջուրերծուխ կը տեսնուի ամէն կողմ։ Կառքը կը մագլցի լեռներու կողերը քերելով։ Եւ ահա Վէռնէ, Հայ Կապոյտ Խաչի կայանը։

Կը բարձրանանք լեռնակողին, անձրեւը հիւսկէն առ հիւսկէն կը մաղուի, պզտիկներու ձայն մը մեր ականջին՝ — այո՛, հոս է, քալէ Տիկին։ Կէսօրը անցած է, ճաշի նստած են։ Ներս կը մտնենք, ահա աղջնակ մը կը վազէ ու կը համբուրէ մեզ, ի՜նչ անուշիկ տեսարան։ Տիկիններ կ'աշխատին մասնաւոր փութկոտութեամբ, ճաշ հասցնելու համար մանուկներուն։

— Տիկին Փափազեան, դո՞հ էք ձեր այս տարուան օդափոխութեան կայանէն։

— Այո՛ պարոն, կը տեսնէ՞ք մեր սեւաչեայ անուշիկ տղաքը եւ նոնոշիկ աղջնակները։

Քիչ անդին Տիկին Թէպոյեան, չերեւիր ձեռքը՝ կերակուր կ'եփէր, համով եւ հոտով, Տիկին Փիլիկեանն ալ մայրական հոգածութեամբ ճաշ կը բաժնէր ու կը պնդէր որ մանուկները շատ ուտեն։ Տիկին Թիւթէլեան կողով մը հաւկիթով ներս կը մտնէ։ Ուրախ է որ այժմ Վալանսի Խաչուհիներուն պիտի յանձնէ մատակարարման գործը։

Ահա՛ ձայն մը, վերը՝ իրենց մահճակալներուն վրայ նստած՝ երգի մը ծայրէն կը սկսին, ուրիշ մը, մինչեւ որ վար կանչուին ճաշի, խումբ առ խումբ։

Գ. Ն. Քոչունեան գոհ տրամադրութեամբ կը հետեւի իւրաքանչիւր շարժումի, ան է կայանապետը, իսկ տիկիններ, Փափազեան, Թէպոյեան (Վալանսէն), Փիլիկեան եւ Թիւթէլեան (Մարսէյլէն) իրենց մեղուաջան աշխատանքով եւ մայրական գուրգուրանքով կը խնամեն Հայոց մանուկները Ստորին Ալպեաններու մէջ։ Տիկին Թաշճեան յուզուած այս պատահական Հայնոցի խանդավառ կեանքէն՝ հազար Ֆրանք նուիրեց Վալանսի Կ. Խաչին։

Մէկ ժամ օդափոխութիւնս շատ հաճելի էր, մանաւանդ երբ լսեցի Վէյնէի սալալանջին վրայ արձագանգող հայ քաղցրահունչ երգն ու մեծաւքանչ բարբառը մանուկներու բերնէն։

Կ. Մ.

ՄԱՐԱԽԻ դէմ պատերազմ յայտարարուած է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. մանաւանդ որ ցորենի նոր հունձքը ամենացած քանակութեան իջած է Նափոլէոնի պատերազմներէն ի վեր, 3.300.000 թոն (անցեալ տարի՝ 7 միլիոն)։ Մարախները մասնաւորապէս բոյն դրած են այն լեռներուն մէջ ուր երէկ արիաբար կը կռուէին ըմբոստները։ 282 մասնագէտներ շարժման մէջ դրուած են, մարախները ոչնչացնելու համար։

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ»Ի ՆՈՐ ԹԻՒԸ

Ցարգանքի թիւ՝ մասամբ նուիրուած Գրիգոր Օտեանի մահուան 60ամեակին։ Ուրիշ գրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ։ Հատր ձեռքէ 125 Ֆրանք։ Տարեկան բաժնեգին 500 Ֆրանք։ (Ուրիշ երկիրներ՝ 700 եւ 600 Ֆրանք)։

Հասցէ — H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):

« ՑԱՌԱՋ »Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՂԲԱՐ

Եւ, ճաշելէ առաջ իր առաջին գործը կ'ըլլար, երկու վառեակի եւ մէկ աքաղաղի — մամ-տի ձագեր— ճիտերը ոլորել ...։

Իրիկունը ուրախութեան սեղանը սարքուած էր ու անոր շուրջ բոլորուած էին ընտանիքին բոլոր անդամները։ Կը բացակայէր Աստղիկը դժբախտաբար, իր ամուսնոյն ու ձագուկներուն հետ ուրիշ քաղաք բնակելուն համար ու դրացիները Վարդան աղբօր։ Երբեք չկրցաւ յիշել թէ՝ կեանքին մէջ արդեօք սանկ ուրախ ուրիշ օր մըն ալ ունեցա՞ծ էր։ Ճիշդ հինգ ժամ տեւեց գինեխաղաղը։ Վարդան աղբար, կարմիր հեղուկին բաժակը ափին՝ ոտքի՝ հետեւեալ ուղերձը արտասանեց.

— Ո՛վ հայրենիք, քառորդ դար է անո՛յշ կարօտովդ կը տապկուիմ։ Վերջապէս, ահա մաղաչիկ ու ջղուտ թեւերդ բացած, երկարած, մեզի կը կանչես, տաքուկ ծոցիկդ առնելու համար։

Շնորհակա՛լ եմ ու երախտապարտ քեզի՝ ո՛վ հայրենիք։ Թէեւ տարիքս յիսունը բոլորեց, բայց տակաւին անսահման ոյժ կայ իմ մէջ ու ես կրնամ դեռ ատոնցմով — մերկ բազուկներս վեր ցցած — անուաղն տասը տարի ջրանցքներ բանալ, շէնքեր բարձրացնել, դաշտեր հերկել, ցանել ու հնձել։ Ծառեր տնկել ու քար հաւաքել։ Աշխատիլ հանքերուդ ու գործարաններուդ մէջ։ Կռուիլ նոյէն քու պաշտպանութեանդ համար, եթէ հարկ ըլլայ։

Առաջին անգամ քսան հոգի եռեւս թողած ու պանդխտած էի։ Վերադարձիս... աւա՜ղ ոչ ոք գտայ։ Լացի աւերակներուդ առջեւ, ցասումի ու վրէժի լացով ու նորէն տարագիր դարձայ ...։ Այս անգամ, քառորդ դար վերջ, կը վերադառնամ քեզի հինգ կորիճներով ու երեք թոռնիկներովս։ Ուխտս է, ով կարօտելիս, որ աչքերս գոցուած ՔՍԱՆԸ ՄԷԿԸ ամբողջացած պիտի ըլլայ։ Ու մինչեւ այն ատեն մերը եղած պիտի ըլլան Մասիսը իր զոյգ գագաթներովը, Վանայ իր խոտերներովը, Անին իր անցեալ փառքի աւերակ — յիշատակներովը, Վասպուրականն իր ծփծփուն ծովակովը, Բարձր-Հայքն իր երկնասլաց լեռներովը, խորունկ հովիտներովն ու գետերովը, նուիրական Տարօնը իր յիշատակարաններովը։ Կանչէ, ձայնդ ականջիս, ահա կուգամ, քուկդ եմ այլեւս, իմ անուշիկ հայրենիք։

Վարդան աղբար ուղերձը կը վերջացնէ լճացած աչուըներով ու ափին մէջ վեր բռնած գինիին գաւաթը, ոտքի կը հրաւիրէ նաեւ սեղանակիցները ու բոլորը միասին, կը գոռան — «կեցցէ՛ Միացեալ Հայաստան, ապրի՛ հայ ժողովուրդը»։

Կէս գիշերը վաղուց անցած էր ու ժամը 2ին կը մօտենար։ Ցամքած էր կարմիր հեղուկը շիշերուն ու գաւաթներուն մէջէն։ Անհետացած էին վառեակներն ու աքաղաղը սեղանին վրայէն։ Սրբուած ու աւլուած էին բոլոր տեսակի աղանդերները։ Գլուխները տաքուկցած՝ հանգչելու, հանգստանալու կը կարօտէին։ Գի՜նեխաղը վերջացած էր։

(4 եւ վերջ)

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ԱՅԳԻՆԵՐԸ

Հայաստան հռչակաւոր է իր անուշ եւ ճիւթեղ պտուղներով։ Մանաւանդ խաղողները այս երկրին՝ հրաշալի են։ Արարատի հովտին բարեբեր հողերուն վրայ կը մշակուին տեղական եւ եւրոպական 70 տեսակ որթատունկեր։ Հայաստանի գինիներն ու քոնեակները, որոնք կը ստացուին «հարճ» կոչուած սպիտակ խաղողներէ, վարդագոյն «մուսքաթ»է եւ ոսկեգոյն «մսխալի»է, ծանօթ են ամբողջ Սովետական Միութեան մէջ։

Այգիներու մակերեսը կ'աւելնայ տարուէ տարի։ Սովետական իշխանութեան տարիներուն, այգիները բազմացան երեք անգամ։

Որթատունկի եւ պտղատու ծառերու մշակման համար մեծ սովխոզներ հաստատուեցան։ Այս նոր այգիներու տարածութեան մէջ կը մտնեն նաեւ ամբերրի շրջանները։ Հոն՝ ուր ժամանակին կային միմիայն աւազուտ տարածութիւններ, այժմ հաստատուած են «Ստալին», «Միկոյեան» եւ «Արաքս» Սովխոզները, որոնք կուտան ճոխ բերքեր խաղողներու եւ պտուղներու։

Այգեմշակութիւնը դարձած է գլխաւոր զբաղումը կոլխոզներուն համար։

★ Մինչեւ 1947ի վերջը 135.000 քառ. մեթր տարածութեամբ բնակարաններ շինուած, պիտի ըլլան ներգաղթած Հայերուն համար։

★ «Սեւան» ստորերկրեայ ջրաելեկտրակայանը՝ որ շինուելու վրայ է, պիտի ունենայ 32.000 քիլովաթի կարողութիւն։ «Կիւմիւշ» ջրաելեկտրական կեդրոնը, որ Սով. Միութեան մեծագոյն ելեկտրակայաններէն մին պիտի ըլլայ, միւս կայաններէն աւելի աժան գնով ելեկտրական հոսանք պիտի արտադրէ։

★ Ժամացոյցի գործարանը հնգամեայ ծրագրի վերջաւորութեանը պիտի արտադրէ տարեկան 750.000 ժամացոյց։

★ Սոյն հնգամեայ ծրագրի ընթացքին Խ. Հայաստանի երկաթուղիի ցանցերուն մէկ մասը պիտի բանի ելեկտրական հոսանքով։

★ Հնգամեայ ծրագրի չորրորդ տարուան ընթացքին, բոլոր գիւղական սովետները, սովխոզները եւ Հայաստանի գիւղերը պիտի օժտուին հեռախօսով։ Պիտի զետեղուի նոր ջրմուղ մը, որ պիտի հայթայթէ 2 անգամ աւելի ըմպելի ջուր, քան թէ ներկայ ջրմուղը։

★ Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է բազմաթիւ լեզուներով «Ստալինի կեանքն ու գործը», որմէ հաղարական օրինակ ղրկուած է Երեւան։

★ Գիտական հետազօտիչներ Նուպար Արապեան եւ Սողոմոն Պալեան սկսած են ուսումնասիրել Սեւանայ լճին հիւսիսային մասը։

★ Երեւանի վարժապետանոցէն 103 շրջանաւարտներ Օգոստոս 16էն սկսեալ կը դասաւանդեն գիւղական դպրոցներու մէջ։

ԳԻՒՏԵՐՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ «ԿԸ ՍՐԲԱԳՐԵՆ»

«Փրավտա», Մոսկուայի կուսակցական օրկանը, խիստ քննադատական մը կը հրատարակէ Պրոֆ. Ա. Զվորիկինի ստորագրութեամբ, ապացուցանելու համար թէ քաղքենի երկիրները խեղաթիւրած են գիտութեան պատմութիւնը։

Յօդուածագիրը քննելով չորս դասագիրքեր, դառնութեամբ դիտել կուտայ թէ անոնք կը մոռցնեն խորհրդային երիտասարդութիւնը, հաւատացնելով թէ Մորս, Էտիսըն եւ Մարքոնի հնարիչներն են ելեկտրականութեան, անթել հեռագրին եւ ուրիշ գիւտերու։ Իր վկայութեամբ, Ռուսերն են հնարած ելեկտրական լոյսը, հեռագիրը եւ ռատիօն, եւ յետոյ օտարականներ, Էտիսըն, Մորս եւ Մարքոնի յափշտակած են անոնց վարկը եւ շահը։ Խորհրդային գիտնականը մատնանշելով «այս պատմական սխալները», զանոնք կը վերագրէ օտար գիւտարիչներու, որոնք Ռուսիա մտած, անոր գիւտերը գողցած, յետոյ պատմութիւնը խեղաթիւրած են։ Իր յայտարարութեան համաձայն, Մեծն Պետրոս կը մեղադրուէր թէ կը թերագնահատէ ռուսական միտքը եւ հնարամտութիւնը եւ կը գերագնահատէ օտարներունը։ Բայց եւ այնպէս, օտարներն են գլխաւոր պատասխանատուն ռուս ժողովուրդի ստորադասութեան գաղափարին։ Խորհրդային գիտնականը կը պահանջէ վանել այդ գաղափարը, որովհետեւ «խորհրդային ժողովուրդները դարձած են ամբողջ աշխարհի քաղաքակրթութեան եւ յառաջդիմութեան»։

Պրոֆ. Զվորիկին խստօրէն քննադատած էր նախապատերազմեան հրատարակութիւնը արդի պատմութեան որ կը բաղկանայ երկու հատորներէ եւ պատրաստուած է ի պէտս ճեմարաններու։ Այս պատմութիւնը ելեկտրական շոգին գիւտը կը վերագրէ Էտիսընի, մինչդեռ, իր կարծիքով, երկու ռուս գիտնականներ են, Լոդիկին եւ Եաբլոչկով բուն հեղինակները։ Լոդիկին իր շիկալոյս լամբարը ցոյց տուած էր 1873ին, Էտիսընի շողէն վեց տարի առաջ...

առ հարիւր կորսնցուցած են իրենց էրատունը ։ Կարազի միայն պահեստն է 3900 Թոն, ամբողջ Ֆրանսայի համար, մինչդեռ անցեալ տարի միեւնոյն ժամանակաշրջանին քանազատիկ աւելի պաշար ամբարուած էր ։Ուրեմն Սեպտեմբերին աւելի էժան պիտի ըլլայ կարագի բաժնեչափը, բաղդատելով Օգոստոսի բաժնեչափին հետ որ արդէն 100 կրամ պակաս էր յուլիսի բաժինէն ։

Հաւկիթն ալ դժուար կը ճարուի, եւ հատը 18 Ֆրանքի բարձրացած է ։

Իբրեւ թէ այս հոգերը բաւական չըլլան, շաբունակ հրդեհներ կը ծագին գաւառի մէջ, փճացնելով հունձքերը։ Թերթերը կը գրեն թէ 15 օրուան մէջ 36 հրդեհներ պատահած են հիւսիսային շրջանի ագարակներուն մէջ։ Կասկածներ կան թէ այս հրդեհներուն մէկ մասը հետեւանք է չարագործութեան։ Շատ մը վայրերու մէջ հողագործները հսկողութիւն կը կատարեն զէն ի ձեռին։

Գործադուլներ, կ'ըսէք...

Գործադուլները եւ ուրիշ խլրտումներ հետզհետէ կ'աճին, իբրեւ հետեւանք հացի բաժնեչափին կրճատման եւ ուրիշ նեղութեանց ։

Փարիզի Սէնդիքաններու Միութիւնը, որուն հանդիսաւոր ցոյց մը կատարել այսօր, ուրբաթ, ժամը 18ին, Champ de Marsի հրապարակին վրայ, բողոքելու համար հացի կրճատման, առեւտրականներու չարաշահութեան եւ ապրուստի սղութեան դէմ։ Պիտի պահանջեն :— 1. Անփոփոխ պահել աշխատաւորներու հացաբաժինը.— 2. Կրճատել զատարկապորտներու եւ մակաբոյծներու բաժինը.— 3. Արգիլել գիներու ընդհանուր բարձրացումը ։

Թերթերը կը գրեն թէ այս ցոյցին հետեւանքով մեթրօն եւ հանրակառքերը պիտի չբանին ժամը 15էն 16.30։

Ընդհանուր գործադուլ մը սպառնած է այ. սօր, ուրբաթ, 24 կամ 48 ժամուան համար, Քլէռմոն Ֆերանի մէջ։ Ամէն աշխատանք պիտի դադրի ժամը 5էն սկսեալ։ Պոտոյի մէջ նաւահանգստի բանուորները գործադուլ յայտարարեցին առջի օր։ Անկուլէմի մէջ առեւտրական պաշտօնեաները ոչ յաջողեցան գործադուլ հռչակել։ Լիոնի մէջ աշխատանքը վերսկսաւ ։

★ Օրուան տաղնապին հետեւանքով կ'աւելնան նաեւ ոսկիին եւ օտար դրամներու գիները։ Նայնիսկ աճիւրինը որ չարամենքն է վեր կը ծախուիր Փարիզի մէջ, 700 ֆրանքի բարձրացաւ (օրինական գինն է 480 Ֆրանք)։

«Որ առաջ փրկել Եւրոպան»

Րապըրթ Լովէթ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարի փոխանորդը, ծանրակշիռ յայտարարութիւն մը բրաւ Դչ. օր եւ ազդարարեց թէ Եւրոպան օգնութեան կը կարօտի Մարշըլի ծրագրին գործադրութենէն առաջ։

Իր կարծիքով, կացութիւնը շատ ծանր է, Եւրոպայի տնտեսական վիճակը վատթարացած է աւելի արընթաց քան կը նախատեսէր ամերիկեան կառավարութիւնը։ Թէրեւս աշնան քացառիկ նիստ մը հրաւիրուի Քոնկրէսի, բայց պէտք չէ սպասել։ Անհրաժեշտ է անմիջապէս գործի ձեռնարկել, վարկեր բանալով գալիք ամիսներու ընթացքին, փոխանակ յառաջիկայ տարուան ձգելու ։

Պ. Լովէթ Եւրոպայի տնտեսական կացութեան ծանրութիւնը կը վերագրէ հետեւեալ պատճառներուն.— 1. Մեծն Բրիտանիոյ ելմտական տագնապին հետեւանքները ազդած են ուրիշ երկիրներու վրայ.— 2. Շատ մը երկիրներ իրենց արտադրութիւնը կեդրոնացուցած են անմիջական ապրանքներու վրայ որոնք տեղին մէջ կը սպառին, փոխանակ արտածուելու։ Այս առթիւ յիշեց թէ Ֆրանսայի ցորենի հունձքը երբեք այսքան գէշ չէր եղած Նաբոլէոնի օրերէն ի վեր։ Անգլիա 800 միլիոն տոլարի վնաս կրած է ածխոյն անպատուհասութենէն։ Իտալիոյ մասին ալ յոռետես կարծիքներ յայտնելէ վերջ, Պ. Լովէթ կրկին շեշտեց թէ անհրաժեշտ է յանձնել ինչ անալ օգնութեան հասնիլ այս երեք երկիրներուն եւ միւսներուն։

Հեռագիր մը համաձայն, խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Ուաշինկթընի մէջ, 625 միլոն տոլարի ստիպողական օգնութիւն մը հասցնելու համար Եւրոպային։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը, Նոքրաշի փաշա. Սեպտեմբեր 3ին երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարի փոխանորդին հետ, զինուորական եւ տնտեսական խնդիրներու մասին։ Շատ դոհ կ'երեւայ արդիւնքէն եւ յայտարարեց թէ Եգիպտոսի ամերիկացի մասնագէտներ պիտի ունենայ, կազմակերպելու համար իր զինուորական ուժերը։ Ամերիկացիները պիտի օգնեն նաեւ տնտեսական վերակազմութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ մեծ ճակատամարտ մը կը սպասուի Եանինայի մէջ, քանի մը հազար ապստամբներու եւ կառավարական զօրքին միջեւ։ Ընդհարումները սկսած են հեռաւորութեան զօրաշարժերու միջեւ.— Զախակողմեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ ապստամբները գրաւած են Ալեօփանաչիա քաղաքը, Թեսէի մօտ, Աթէնքէն 60 քմ. հեռու։ Նոյն աղբիւրին համաձայն Ամերիկացիները տեղաւորուած են ելմտական նախարարութեան մէջ եւ տիրապետ կը վարեն գործերը:— Սելանիկի մէջ սկսած են դատել 64 հայրենասէրներ։ — Կառավարութիւնը հրատարակեց այն օրէնքները որոնց համաձայն գրաքննութիւն կը հաստատուի եւ գործադուլները կ'արգիլուին։ Թերթերը միայն պաշտօնական զեկոյցները պիտի հրատարակեն ներքին կռիւներու մասին:— Պուլկարական կառավարութիւնը ծանուցանէր մը ուղղելով Միացեալ Ազգերու քարտուղարութեան կը գանգատի թէ Յունաստան զինուորական համախմբումներ կը կատարէ սահմանագլուխին վրայ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ խոստացուած Թնդանօթները, օդանաւերը, Թորփիլանաւերը եւայլն Ամերիկային ճամբայ պիտի հանուին հոկտեմբերին, համաձայն վերջին տեղեկութեանց։ Այս երեկեններ պիտի ծառայեն արդիացնելու Թրքական բանակը, պակսեցնելով զինուորներուն Թիւը, բայց աճեցնելով անոնց ռազմական ուժը։

ԵՐԵՔ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՁԱՐԱԳՈՐԾՆԵՐ, որոնք սուտ-խենդ ձեւանալով Վիլ-Ժիւիֆ յիմարանոցը փոխադրուած էին, առջի օր փախան շնորհիւ յանդուգն դաւադրութեան մը։ Ջեռներնը սարքած էին հինդ դաւադիրներ, որոնց երեքը յիմարանոց մտնելով, յաջողած էին կաշկանդել առտուան պահակը։ Թերթերը կը գրեն թէ դաւադիրներուն պետն է Ապել Տանոս, ահարկու չարագործ մը, ճախկին անդամ Լորիստօն փողոցի կէսթափոյին։

«ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿԵՑԷՔ ԶԻՍ, 144 միլիոն Ֆրանք պիտի գտնէք ձեզի համար». Թեկապարտ մը, Էոմա Գալանդի, այս իմաստով նամակ մը գրած է ելմտական նախարարին։ Կ'ըսէ թէ երբ ինք Ռիոմի կեդր. բանտը կը գտնուէր, իմացաւ թէ Վիշիի կառավարութեան պաշտօնատարները քանի մը անուանի ոսկի պահած են հոն, 144 միլիոն Ֆրանք արժէքով։ Ինք յանձն կ'առնէ ցուցնել տեղը, պայմանաւ որ ազատ արձակէն եւ այդ գումարին 5 առ հարիւր իրեն պարգեւեն, գիւղ մը մէջ ապրելու համար իբրեւ անվնաս քաղաքացի...

60.000 ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐ, որոնք անտուգուրեան մատնուած են Գերմանիոյ գաղթակայաններուն մէջ, Անգլիա պիտի փոխադրուին իբրեւ բանուոր։ Ֆրանսա, Պելճիա եւ Հոլանտա եւս 20.000 տարագիրներ պիտի ընդունին մինչեւ տարուան վերջը։ Ամերիկացիները կը յուսան երկու երեք տարիէն լուծել մօտ մէկ միլիոն տարագիրներու խնդիրը։

ԿԱՍԱՊԼԱՆԻ դատապարտուեցան, Համպուրկի մէջ, 14 S. Sներ որոնք ամբաստանուած էին թէ սպաննած են 50 դաշնակից օդաչուներ։ Ամբաստանեալները դաւ մը սարքած էին հատարարար անձնասպան ըլլալու համար, բայց ոստիկանութիւնը կրցաւ խափանել ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Տէր եւ Տիկին Պետրոս Սարգիսեանները եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին իրենց զաւկին, վաղամեռիկ ՀԵՐՄԻՆԷ ՍԱՐԿԻՍԵԱՆԻ կսկծալի կորուստին առթիւ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, դանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթեղ Փափազեանի ։
ԲՈՒՍԱՆ եւ ՊԱՆԵԼՕ՝ Մինաս Ալթունեանի։
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷ՝ Գրիգոր Կիւլեանի։
ԳՈՐՏՕ՝ Կարօ Տօնէրեանի։
ԼԻՈՆ՝ Թագւոր Այվազեանի ։
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի։
ԿՐԸՆՈՊԼ՝ Ց. Աշտօնեանի։
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի։
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի։
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի ։
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի։
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քեօսէեանի, Մերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի ։
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕ՝ Տիգրան Սահփաշեանի։
Ս. ԺԷՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի ։
ՊՈՄՈՆ՝ Ե. Նիկողոսեանի։
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլլեանի։
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի ։
ՔԱՆ՝ Ե. Նշանեանի ։
ՆԻՍ՝ Շ. Զօտեանի ։

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ։

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ՊԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Ց. Դ. Նիթակոմիտէն, ժողով կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Նոյն տեղը։

ՎՕՖԼԻՐՋ.— Հ. Ց. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, վերջին ժողովին մէջ որոշուած վայրը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Իտալիոյ բոլոր մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները հին թէ նոր վճարել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ, Բժիշկ Ե. Աղբալեանի, Via Cappelari 3 Milano։ Տարեկան 3000, վեցամսեայ 1500 իտալական լիրէ հաշուով ։

Վարչութիւն

ՑԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԻԷՆ.— Հայ. Կամ. եւ Մարզ. Միութեան նախաձեռնութեամբ կը տօնուի մեծանուն Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ մահուան 20րդ տարեդարձը, այս շաբաթ, 6 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին Հ. Ց. Դ. Նորակառոյց ակումբին մէջ, մասնակցութեամբ զանազան կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու ։ Կը նախագահէ՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ։ Կը բանախօսեն՝ Գ. Մ. ԳՈՒԲՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, Օրուան պատշաճ երգ, արտասանութիւն եւ նուագ ։

Մուտքը ազատ է ։

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի ՅՈՐԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յոբելինական չքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են հոկտեմբերի 18 եւ 19 Թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ։

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական Գաղթավայրերը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական զօրաւոր մասնակցութիւնը։

Ո՛ եւ էջէ հեռագիր, նամակ եւայլն, ղրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue «Pazmaveb», St. Lazare, VENISE (Italie).

Լոյս տեսաւ «ԳԵՂՈՒՆԻ»ն, շքեղ հրատարակութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ, ճոխոր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունատիպ քլիշէներով։

Փութալ ապահովել օրինակ մը։ Գինն է Ամերիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայսրութեան եւ Եգիպտոսի համար՝ 3 սթեռլին, Ֆրանսայի համար՝ 2500 Ֆր., Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 Թուղթ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 266
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 6 Septembre 1947 Շաբաթ 6 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5129 Նոր շրջան թիւ 738 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

Վաղը կը տօնուի Մոսկուայի հիմնադրութեան 800ամեակը

Վաղը, կիրակի, 7 Սեպտեմբեր, պիտի տօնուի Մոսկուայի հիմնարկութեան 800ամեակը, արտակարգ հանդիսաւորութեամբ:

Այս առթիւ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք Le Mondeէն.—

Ըստ աւանդական պատմութեան համաձայն, Մոսկուայի հիմնարկութիւնը տեղի ունեցած է 1147ին: Արդարեւ, այս թուականին է որ Մոսկուա (Մոսկովա) անունը առաջին անգամ կը յիշուի ժամանակագրութեանց մէջ, իշխան Եուրի Դոլկորուքիի եւ իր զինակիցներուն, Չերնիկովի իշխաններուն միջեւ տեղի ունեցած հանդիպումի մը առթիւ: Այս հանդիպումը տեղի ունեցաւ գարնան եւ նախապէս 1947ի գարնան պիտի տօնուէր 800ամեակը, բայց պատրաստութիւն տեւած չըլլալով, հարկ եղաւ յետաձգել աշնան: Եւ ընտրուեցաւ Սեպտ. 7 թուականը, որ կապ չունի Մոսկուայի հիմնարկութեան հետ, բայց 135րդ տարեդարձն է Նափոլէոնի դէմ մղուած պատերազմի հռչակաւոր մէկ դրուագին, Բորոտինոյի ճակատամարտին (1812): Ուրեմն կառավարութիւնը մէկ քարով երկու թռչուն կը զարնէ:

Երկու շաբաթէ ի վեր թերթերը եւ ռատիօն կը յորդին պաշտօնական քարոզութիւններով: Բոլշեւիկեան կուսակցութիւնը վարպետ է այս արուեստին մէջ եւ այս տարի պարագաներն ալ նպաստաւոր են: Մոսկուայի 800ամեակին տօնակատարութեան լոյսերը հազիւ մարած, յաջորդ ամսու պիտի սկսի Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան 30ամեակին տօնակատարութիւնը, շատ աւելի շքեղ:

Մոսկուան բարեզարդուած, գեղեցկացած է, տօնելու համար իր գոյութեան 800ամեակը: Փողոցները եւ հրապարակները զարդարուած են, եւ ձեռնարկուած է տուները ծեփելու, գոնէ կեդրոնի թաղերուն մէջ: Թանգարանները եւ մատենադարանները ցուցահանդէսներ կազմակերպած են մայրաքաղաքի պատմութեան մասին: Մասնաւոր ներկայացումներ պիտի տրուին թատրոններու եւ սինեմաներու մէջ: Փաստանկար մը (documentaire) պիտի տրուի բոլոր սինէմաներուն մէջ: Մոսկուայի պաշտօնական յանձնախումբը որոշած է արձան մը կանգնել ի յիշատակ իշխան Դոլկորուքիի, Սովետներու հրապարակին վրայ, ճիշդ դիմացը այն գասական պալատին որ պաշտօնատունն էր ընդհ. կառավարիչին, ցարական շրջանին: Գիտութեանց Ակադեմիան յանձնարարած է իր պատմութեան կաճառին «Մոսկուայի պատմութիւնը» հրատարակել վեց հատորով, պատկերազարդ: Հաւաքական դրօշապատոյտներ պիտի սարքուին քաղաքին մէջ, ժողովուրդին համար: Տեղի պիտի ունենան դասախօսութիւններ, բանաստեղծական ունկնդրութիւններ, մոսկովեան ժողովրդական երգերու երեկոյթներ եւ համանուագներ, ուր պիտի ներկայացուին բոլոր այն գործերը որ Մոսկուայի կողմէ ներշնչուած են ռուս երգահաններու: Վերջապէս պիտի հրատարակուին շրջագայութեան յատուկ ուղեցոյցներ, քաղաքին յատակագիծը, (ինչ որ կը պակսէր մինչեւ հիմա), ինչպէս եւ շարք մը նամականիշներ:

Բոլոր դաշնակից հանրապետութիւնները եւ անոնց մայրաքաղաքները կը մասնակցին Մոսկուայի յոբելեանին եւ գրողներու միութիւնները կը մրցին իրարու հետ, պանծացնելու համար Խ. Միութեան փառքը, ոտանաւոր թէ արձակ:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ՝ յաջորդով:

★ Թուրքիա եւս հրաւիրուած ըլլալով, Մոսկուա պիտի երթան Անգարայի կուսակալը եւ քաղաքապետը, բազմանդամ պատուիրակութեան մը հետ.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

«ՓՐԿԵՆՔ ԵՒՐՈՊԱՆ»

Ահազանգ, ահազանգ ամէն օր:

— Օգնութեան հասէք, Եւրոպան կը կործանի:

— Առ յուսալ պիտի կարմրի, եթէ զլանանք մեր աջակցութիւնը կամ ուշացնենք:

Եւ հաշարումէկ ծրագիրներ կ'առաջարկուին, խելքի պտոյտ պատճառելով: Գլխաւոր փրկիչը կը համարուի Հիւսիսային Ամերիկան, ամբողջ աշխարհի սեղանաւորը, որ ունի անսպառ հարստութիւններ եւ շահաստան կը փնտռէ:

Երկու պատասխանատու անձեր էին որ հնչեցուցին վերջին ահազանգը: Մէկը՝ նոյնինքն Անգլիոյ արտաքին Նախարարը, միւսը՝ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին փոխանորդը:

Առաջինը երկար ճառով մը կ'ազդարարէր Սեպտեմբեր 3ին, Արհեստակցական Միութեանց տարեկան համագումարին մէջ.

— «Արտաքին Նախարարներու յառաջիկայ ժողովը, որ պիտի գումարուի Նոյեմբերին, իմ կարծիքով դրեթէ վերջին պատեհութիւնն է: Այդ ժողովին մէջ է որ պիտի հասկնանք թէ կրնա՞նք հաստատել Գերմանիոյ տնտեսական միութիւնը, կրնա՞նք վերաշինել Եւրոպա մը որ ապրի: Այժմ չկայ Եւրոպա մը այնպէս ինչպէս ճանչցած ենք վերջին հարիւր տարիներու ընթացքին: Պառակտուած է ան: Ճեղքուած, բզկտուած է: Կտոր կտոր եղած է: Այս զանգուածները կրնա՞ն պատեհութիւն մը վայելել: Կրնա՞ն միանալ մեզի, դէպ ի լաւագոյն կեանք մը բարձրանալու համար: Կրնա՞ն պահել իրենց ընկերային ժողովրդապետութիւնը եւ ազատութիւնը, թէ ամէն տեղ պիտի թաւալին խրին դիկտատուրաներու մէջ: Ահա այն խնդիրները որ պիտի լուծուին Նոյեմբերի ժողովին մէջ»:

Նոյնքան մռայլ էր երկրորդ ազդարարութիւնը, որ անհրաժեշտ կը գտնէր օգնութեան հասնիլ Եւրոպայի, տարադրլուխէն առաջ: «Չենք կրնար սպասել որ խորհրդարանը արտակարգ նիստ գումարէ»:

Այս ճառէն քանի մը ժամ վերջը, զրոյց կը հրջէր թէ ամերիկեան կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, 625 միլիոն սթերլինի անմիջական օգնութիւն մը հասցնելու համար Եւրոպայի:

Դեռ որքա՜ն պերճախօս վկայութիւններ, ապացուցանելու համար թէ Եւրոպան ահաւոր, աննախընթաց ճգնաժամութեան մը մատնուած է, սկսելով Մեծն Բրիտանիայէն:

Օրուան վարիչները մտահոգ են մանաւանդ անոր համար որ, շարք մը իրողութիւններ կը հաստատեն թէ այս ճգնաժամը երկար պիտի տեւէ, — հաւանաբար մինչեւ տասը տարի: Ճգնաժամ ոչ միայն տնտեսական եւ քաղաքական գետնի վրայ, այլեւ պարենաւորման տեսակէտով:

Պատերազմը իր անհամար աղէտներուն եւ փլուզումներուն հետ, խոր վէրք մըն ալ ձգեց, — Անօթութիւն: Պատառ մը չոր հացն անգամ դըժուար կը ճարուի, նոյնիսկ այս առատաբեր երկրին մէջ: Ալ մի հարցնէք տեսակն ու բաժնեչափը:

Օրուան կացութիւնը եւ մօտաւոր հեռանկարը շատ աւելի մռայլ են Կեդր. Եւրոպայի եւ Պալքաններուն մէջ, ուր կաթ ու մեղր կը հոսէր ատեն մը:

Քրքրելով պատերազմին պատճառած վերիվայրումները, Գ. Հուվըր, Մ. Նահանգներու նախորդ նախագահը, քանի մը օր առաջ դիտել կուտար թէ Ամերիկա պէտք չէր մասնակցէր պատերազմին, որպէսզի կարենար պատեհ ժամուն միջամտել եւ դադրեցնել անոր ծաւալումը:

«Կառքը կոտրելէ վերջ...», պիտի ըսէր մեր իմաստուն ժողովուրդը:

Անողոք իրականութիւնն այն է որ, այսօր լեռնակուտակ խոչընդոտներ կը դժուարացնեն Եւրոպայի վերակազմութիւնը, եթէ ոչ փրկութիւնը:

Գլխաւոր խոչընդոտը՝ հոգեբանական է, եթէ կ'ուզէք՝ վարդապետական:

Արդարեւ, երկու հակամարտ աշխարհներու բաժնուած է Եւրոպան, մէկը միւսէն կասկածոտ:

Երբեք այսքան իրարու դէմ լարուած չէին Արեւելքն ու Արեւմուտքը: Իւրաքանչիւրը իր մանածը կը ներկէ համաձայն իր կարողութեան եւ գրաւած տարածութեան: Բոլոր պարտեալ երկիրները դարձած են փորձադաշտ, մարզարան եւ տեղայի ժողովուրդները հազիւ կրնան գլուխ բարձրացնել:

Պիտի փրկե՞ն Եւրոպան, թէ ճակատ պիտի ճեղքեն...

Շ.

«Ռոսիա» շոգենաւը կը մեկնի կիրակի

Մարսէյլի մեր թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Հինգշաբթի օր հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ «Ռոսիա» շոգենաւի նաւապետին: Ուղեւորները շոգենաւ մտնել սկսան ուրբաթ օր, այբուբենական կարգով, համաձայն իւրաքանչիւրի նահանգի: Վերջին պահուն ծագած դժուարութիւնները հարթուեցան: «Ռոսիա» կը մեկնի կիրակի օր: Մեծ խանդավառութիւն կը տիրէ քաղաքին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ)— Վաղը, 4 Սեպտ. Ներգաղթողներու գոյքերը ամբողջութեամբ բեռցուած պիտի ըլլան:

Տենդագին աշխատանքի մէջ է Բարեգործական Ներգաղթողներու պարենաւորման յանձնախումբը: Վաղը առտու շոգենաւ պիտի փոխադրուի մօտ 40 թոն ուտելիք, նուազագոյն տասը օրուան սնունդ:

Ողջերթի համար քարափ մտնելու արտօնուած են միայն յիսուն հոգի:

Եգիպտոսի Ա. կարաւանը մեկնեցաւ

Ամերիկեան «Ասոշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան կը հեռագրեն Աղեքսանդրիայէն, Եշ. օրուան թուականով.—

Աւելի քան հազար Հայեր որոնք Խ. Հայաստան կը վերադառնան, այսօր ճամբայ ելան ռուսական «Փոպետա» շոգենաւով:

Մօտաւորապէս քսան հազար Հայեր Լիբանանէն («Յառաջ».— Եւ Սուրիայէն) Հայկական հանրապետութիւնը մեկնեցան անցեալ տարի եւ 12.000 եւս պիտի մեկնին Միջին Արեւելքի երկիրներէն, այս տարի:

Աղեքսանդրիայէն («Յառաջ».— Եգիպտոսէն) 1947ին մեկնելիք Հայերու թիւը պիտի հասնի 3000ի, եւ վարիչները կը կարծեն թէ Եգիպտոսէն ներգաղթը 15.000ի պիտի հասնի մինչեւ 1950:

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած էր Եգիպտոսի Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէն (տես «Յառաջ», 31 Օգոստոս), Եգիպտոսի Ա. կարաւանը կը բաղկանայ 1500 հայրենակիցներէ: Նոյնքան ալ պիտի մեկնին յաջորդ կարաւանով:

Ներգաղթը Պաղեստինէն

Արաբական գործակալութեան տեղեկատուէն կը քաղենք հետեւեալ պատմութիւնը, որոշ վերապահութեամբ.—

Պաղեստինի Հայերու Ներգաղթը յապաղման ենթարկուած է, որովհետեւ կառավարութիւնը կ'ընդդիմանայ անոնց գոյքերու փոխադրութեան: Կ'ըսուի թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի գնէ այդ գոյքերը ի հաշիւ Հայաստանի կառավարութեան եւ փոխարժէքը պիտի վճարէ ներգաղթողներուն, անմիջապէս որ հայրենիք վերադառնան: Միակ լուծումն է այս որ կրնայ գոհացնել բոլոր կողմերը միանգամայն: Տակաւին յայտնի չէ թէ Պաղեստինի կառավարութիւնը պիտի ընդունի՞ այս առաջարկը:

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԷՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ, (Յառաջ) — Օգոստոս 27ին Մարսէյլ մեկնեցան չորս բազմանդամ ընտանիքներ: Ներգաղթի յանձնախումբը իր կարելին ըրաւ հայրենիք գացողներուն համար, թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս, Եկեղց. Ազգ. Միութիւնը 2500 ֆրանք տուաւ չքաւոր ընտանիքի մը, եւ միւսներուն ալ ըստ յարմարութեան: Պ. Կ. Գասպարեան իր բեռնակառքերով բոլորն ալ փոխադրեց մինչեւ Մարսէյլ: Գաղութը երախտապարտ է այս հայրենակցին: — Ե. Մ. Պ.

ԱՐԱԲԻՈՅ ՔԱՐԻՒՂԻ նաւթուղին պիտի յանգի մինչեւ Սիդոն, Պէյրութէն 30 մղոն դէպի հարաւ: Այս նաւահանգիստը բնական յարմարութիւններ ունի, եւ Ամերիկացիները նոր շինութիւններ պիտի հաստատեն: Մասնագէտներու կարծիքով, Սէուտի Արաբիոյ քարիւղի արտադրութիւնը պիտի ըլլայ օրական 263.000 տակառ: Նոր նաւթուղին պիտի աւարտի 1949ին, թեթեւցնելով քարիւղի համաշխարհային տագնապը:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

1922 Սեպտեմբեր 5.— Դաշնակիցները կը ջանան զինադադար մը հաստատել Փոքր Ասիոյ մէջ, Յոյներու եւ Թուրքերու միջեւ, պաշտպանելու համար քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները պատերազմի շրջանին մէջ: (ՅԱՌԱՋ.— Տեսանք թէ ինչպէս պաշտպանեցին, անտարբեր դիտելով Իզմիրի հրկիզումն ու ջարդը, վիթխարի մարտանաւերու շուքին տակ...):

1897 Սեպտեմբեր 5.— Կ. Պոլսոյ մթնոլորտը թանձրացած է հայ ահաբեկիչներու սպառնալիքներով, Սուլթանին ծննդեան տարեդարձին առթիւ: Փողոցները լեցուած են ոստիկաններով զինուորներով եւ լրտեսներով: (Նիւ Եորք Հէրըլտ):

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ կրճատումները վերսկսան պաշտօնապէս: Ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ ալ ի հարկին շաբաթը երկու օր հոսանքը պիտի կտրուի կարգով, իւրաքանչիւր շըրջանի մէջ, առտուան ժամը 7.30էն 13 եւ կամ 13էն 19: (Յառաջի թաղին մէջ (B. գօտի) հոսանքը պիտի կտրուի Եշ. ժամը 7.30էն 13 եւ Բշ. 13էն 19:

ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ բացառաբար բաց պիտի ըլլան այսօր եւ կիրակի: Յառաջիկայ շաբթու պիտի գործադրուի շաբաթը միայն երկու օր բանալու որոշումը (ուրբաթ եւ շաբաթ):

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՈՐԴԵԳՐՈՒԵՑԱՆՔ

«Գաչնոտ Մըհամոտանի» Գհանց գիւղը, ուր մեր փախստական օրերու առաջին ամիսը բոլորեցինք, իմ կեանքի ուշագրաւ դրուագներէն մէկը կը պատկերացնէ:

Մենք արդէն հեղինակութիւն դարձած էինք, կը միջամտէինք կարեւոր խնդիրներու, խորհուրդներ կուտայինք պէկին եւ մեր տկար ուժերով կը ջանայինք օգտակար դառնալ հայ գիւղացիներուն: Կը յանդգնէինք նոյնիսկ հայ-քրտական համերաշխութեան ծրագիրներ որոճալ:

Երկրորդ օրը պէկի տան մէջ, տեղի ունեցաւ որդեգրումի արարողութիւնը, պէկի ընտանիքի ներկայութեամբ եւ մեծ մօր — Տատէի կողմէ:

Ըստ ընկալեալ սովորութեան, քանի որ պէկի ընտանեկան յարկին տակ կը բնակէինք եւ «համէհբամ» պիտի չհամարուէինք, անհրաժեշտ էր որ որդեգրուէինք:

Տատէն՝ մետաքսէ լայն վերարկու մը հագած էր եւ աչքերը պատէն կախուած Գուրանին յառած, ինչ որ անհասկանալի բաներ մը կը փսփսար:

Եւ հրամայեց որ մօտենանք իրեն:

Մօտեցանք եւ ինչպէս ուրուրէն իր ձագերը պաշտպանող հաւ մը, մեզ նստեցուց իր ծունկերուն մօտ, մեր գլուխները ծածկեց հագուստով եւ սկսաւ տքալ, ճիչեր արձակել:

Սարսուռ մը անցաւ ողջ մարմնովս: Զայրոյթէս ու զարմանքէս կը դողայի: Կ՚երեւի թէ մեզ կը քրտացնեն այս ձեւով: Փախչելու ծրագիրներ կ՚որոճայի:

Մինչդեռ արարողութիւնը կը բացատրուէր մեզ որդեգրելով: Տատէն իբր թէ ծնունդի նստած էր, ծնդկանի ցաւերէն կը տքար, կը ճչար, մեզ աշխարհ բերելու համար:

Այդպիսով՝ մենք իբր Տատէին ծնածներ, հարազատ կը դառնայինք ամբողջ ընտանիքին:

Ահա հաւաքեց իր զգեստը, համբուրեց մեզ եւ սկսաւ իր աւանդական ճառ-խրատականը:

— «Լսեցէ՛ք, զաւակներս, այսօր ես երկու մանչեր աշխարհ բերի, անոնք այս ընտանիքի հարազատ զաւակներ կը հանդիսանան: Ու եթէ տէրը կամենայ եւ անոնք ընդմիշտ հոս մնան, հաւասար բաժին պէտք է ստանան այն կալուածներէն ու հարստութենէն որ մինչեւ այսօր, միայն ձեզ կը պատկանէին: «Նամէհրամ» չմնաց, կրօնական խնդիր չմնաց, սիրեցէք ձեր նորածին եղբայրները եւ ամէն գնով պաշտպանեցէք զանոնք: Մեր տունէն ապաստանողը, մեր պաշտպանեալը, պէտք է ազատ մնայ ռեւէ վտանգէ: Ով որ կը յանդգնի անոնց վնասել, իրարիւնով պիտի քաւէ իր յանցանքը: Ե թէ պէտք ըլլայ ամբողջ գերդաստանս եւ աշիրէթը զոհել, պիտի զոհեմ, որպէսզի պաշտպանեալներս մեր կենդանութեան ատեն չվտանգուին եւ ցեղին անունը չարատաւորուի»:

Արարողութենէն վերջ, Նորածիններս եւ հանդիսականները հիւրասիրուեցանք օշարականով, ապա դաշտ գացինք զբօսնելու:

Իրիկուան դէմ, երկու Թուրք ոստիկաններ նամակ մը բերած էին պէկին:

Գաւառապետը հրաւիրած էր տանուտէրները եւ պէկերը, խորհրդակցելու եւ ընդհանուր խուզարկութեան հրահանգներ տալու համար:

Պէկի ձիաւորներէն մեծ մասը Շամտինանի կողմը ղրկուած էին ինչ որ վրէժխնդրական գործի համար: Մնացած ձիաւորներէն քանի-հինգ կտրիճներու ուղեկցութեամբ պէկը Խօշապ գիւղաքաղաք գացած էր եւ կ՚ուշանար իր վերադարձը:

Ընկերս, պէկի երկու որդիները եւ տասը ձիաւորներ լեռը ելած էին ընտիր խոյեր զատելու եւ միւս հօտին խառնելու համար:

Ճաշի ատեն, երբ ոչխարի կաշիէ պատրաստուած սփռոցին շուրջ բոլորած մեծ ախորժակով, տիկի պանիր եւ թարմ լաւաշ կ՚ուտէինք, գիւղէն հասնող ձիաւոր մը յայտնեց թէ՝ Գրաւցի աշիրէթէն յիսուն ձիաւորները յափշտակած են գիւղին նախիրը ու պիտի գան «Զըմզըմ Զօրակի» ճամբով անցնելու:

Գիւղին զինեալները կռուելով կը հետապնդէին թալանողները եւ հրազէններու ձայները երբեմն սաստիկ եւ երբեմն հատ հատ տրաքելով կ՚արձագանգէին լեռ ու ձոր:

«Պէտք է բռնել ձորի ճամբան», պոռաց զոլամներէն տարէցը, Շըքօն եւ վազեց դէպի ձորաբերանը: Հրացաններս պատրաստ հետեւեցանք իրեն ու դիրք բռնեցինք ձորին երկու կողմի ժայռերուն մէջ:

Հրացաններու ձայներ, գոռում-գոչիւններ, կովերու բառաչ եւ արշաւող ձիերու դոփիւններ, փոշիի թանձր ամպեր:

Ահա յափշտակիչներու յառաջապահները, որոնք քառասմբակ կը քշեն ձիերը, աջ ու ձախ, ժայռն ու պուրակը արագ քննութեան մը ենթարկելով:

Ահա նաեւ նախիրը, որ կը մտրակուի մասցուած ձիաւորներու կողմէ, որոնցմէ ետք, պիտի գան նաեւ վերջապահները, որոնք կռուելով կը հետեւին նախիրին:

Հիմա, ամբողջ խումբը ձորակին մէջն է: Հոս արդէն ճամբան նեղ է, հազիւ երկու ձիաւոր կրնան քով-քովի յառաջանալ, կովերն ու երինջներն ալ զոյգ պիտի կաղմեն:

Վերջապէս մենք ալ կրակեցինք:

Մեր առաջին կռիւն էր, կը դողայինք, չէինք կրնար խօսիլ սոսկումէն, բայց մէկ երկու գնդակ արձակելէ վերջ, կռիւը սովորական բան դարձաւ:

Կռւի ծանրութեան կեդրոնը մեր շրջանն է: Ընտրանի քաջերը դէպի մեզ կը խուժեն: Մեր դիրքերը ապահով են, բայց յափշտակիչները աւելի քաջ եւ աւելի յանդուգն:

Համազարկները կը տեղան եւ յաճախ կը դժուարանանք մեր գլուխը քարերուն ետեւէն դուրս հանել:

Յանկարծ, ինձմէ քսան մեթր հեռաւորութենէ մը օգնութեան աղաղակ մը լսեցի: Յափշտակիչներէն հսկայ ծերունի մը, հետիոտն, կռուելով, մագլցելով ժայռերէն, հասած էր պէկի միջնեկ որդու դիրքը եւ տեղի կ՚ունենար անհաւասարելի ու սարսափելի:

Ծերունին մէկ ձեռքով պէկի տղուն այնալուին խողովակը գրկած, միւս ձեռքով խէնչալը մերկացուցած, կը փորձէր սպաննել:

Մեր դիրքերէն տեղացող գնդակներուն ծերունին կարեւորութիւն չէր տար, կարծես կարկուտ էր որ կը թափէր իր շուրջը:

Նշան բռնեցի ու կրակեցի ծերունիի կողմը: Ան գոռաց, որսը ձգեց եւ գլտորեցաւ ձորակը: Իր ընկերներէն երկուքը սլացան դէպի վիրաւորը, զայն աղատելու, մինչ անդին՝ ուրիշներ օրհասական կռիւ կը մղէին:

Կէս ժամուան կատաղի կռիւէն վերջ, Գրաւցիները դարձուցին իրենց ձիերու գլուխները ու բոլորը մէկ յարձակեցան դիրքին հետապնդողներու վրայ, եւ մղեցին, յուսալով թէ՝ պիտի կրնան քովնտի ճամբէն ազատ ելք մը գտնել:

Ժայռէ ժայռ ցատկելով, հասանք ու բռնեցինք այդ ճամբուն վրայ հսկող դիրքերը:

Գրաւցիները կը կռուէին, բայց յուսահատական կը թուէր իրենց ճիգը: Վերջապէս նախիրը լքեցին ու կռուելով փախան:

Պէկի զոլամներէն երկուքը եւ ընկերս թեթեւ վէրքեր ստացած էին: Գրաւցիները ձգած էին երեք մեռեալ եւ մէկ վիրաւոր, մէկ հրացան եւ երկու ձի:

ԶԱՐԶԱՆԴ

Ստեփան Լիսիցեան

ԽՄԲ. — «Էջմիածին» ամսագրէն, արեւմտահայերէնի վերածուած —

Ստեփան Լիսիցեան կը պատկանի հայ գիտական-մանկավարժական ասպարէզի գործիչներու աւագ սերունդին: Ան բազմակողմանի պատրաստութեամբ օժտուած անձնաւորութիւն է: Ան հանդէս եկած է իբրեւ մանկավարժ, մանկական գրող, դասագիրքերու հեղինակ, աշխարհագրագէտ, պատմաբան, լեզուաբան, ազգագրագէտ, հրատարակիչ եւայլն: Աւելի քան 60 տարի անձնուիրաբար ծառայած է հայ ժողովուրդին, իր լուման մուծնելով անոր զանձարանը:

Ստեփան Դանիէլ Լիսիցեան ծնած է Թիֆլիս 1865ին բժիշկի ընտանիքէ: Մանուկ հասակէն սկըսած է ուշադրութիւն գրաւել իր արտակարգ ընդունակութիւնը: Երկրորդական կրթութիւնը ստացած է Թիֆլիսի Գիմնազիոնը զոր աւարտած է 1884ին չքանշանով:

Մէկ տարի վերջ ձեռնարկած է իր առաջին մանկական թատերգութիւնը գրելու «Քաջ դինուորները» խորագրով որ ռուսահայ իրականութեան մէջ առաջին մանկական թատերախաղն էր:

1885ին Լիսիցեան կը մտնէ Օտեսայի պատմագրական համալսարանը: 1887ին կը տեղափոխուի Վարշաւայի համալսարանը, զոր կ՚աւարտէ 1889ին եւ իր աւարտական ճառը ներկայացնելով, կը ստանայ պատմական գիտութիւններու թեկնածուի գիտական աստիճան: Լիսիցեան համալսարանի մէջ բազմաթիւ անգամներ ստացած է պարգեւներ իր ցոյց տուած լաւագոյն աշխատանքներուն համար:

Տոգորուած իր ժողովուրդին ծառայելու ձգտումով, Լիսիցեան հազիւ համալսարանը աւարտած, կը թողու Վարշաւան եւ կը վերադառնայ հայրենիք, հակառակ տնօրէնութեան խնդրանքներուն, որ մնայ համալսարան եւ հոն աշխատի:

Նախ կը հրաւիրուի Էջմիածնի Ճեմարանը որպէս ուսուցիչ: Երկար չի մնար սակայն եւ 1891ին կը թողու Ճեմարանը:

1894էն մինչեւ 1915 Լիսիցեան կ՚աշխատի Թիֆլիսի Ներսէսեան վարժարանի մէջ իբրեւ դասատու: Այս երկար պաշտօնավարութեան ընթացքին հիմնած մանկավարժական ձեւերու տեղ կ՚օրդեգրէ նորագոյն մեթոտներ:

1911ին իր կնոջ՝ Կատարինէի աջակցութեամբ Թիֆլիսի մէջ կը հիմնէ երկսեռ Լիսիցեան գիմնազիոնը:

Ահա այս տեղ իր դպրոցին մէջ, առիթ կ՚ունենայ լիովին կիրարկելու 20րդ դարու եւրոպական մանկավարժութեան դաստիարակչական նորագոյն ձեւերը:

Այս շրջանին է որ Լիսիցեան կը ձեռնարկէ նը շանաւոր մանկավարժական եւ հոգեբանական արժէքաւոր աշխատութիւններու թարգմանութեան: Իր թարգմանած գիրքերէն շատեր իր ժամանակին խոշոր դեր են կատարած մանկավարժ-դաստիարակներու համար:

Լիսիցեանի աշխատելու եռանդը այնքան մեծ էր որ, ան կրնար միեւնոյն ատեն քանի մը ասպարէզներու մէջ ի յայտ բերել իր բազմակողմանի կարողութիւնները: Ան կենդանի հանրագիտարան էր: Յաճախ իրեն կը դիմէին մանկական գրողները, բանաստեղծները, պատմաբանները, լեզուաբանները, մանկավարժները եւ հրատարակիչները եւ շատ շատերու համար դրեթէ մինչեւ մահը մնաց իբրեւ ուսուցիչ:

Իր մասնաւոր դպրոցին մէջ Տիկին Կատարինէի հետ միասին տարիներ շարունակ կրթեց ու դաստիարակեց սերունդ մը ամբողջ որուն ներկայացուցիչները յետագային նշանաւոր դէմքեր դարձան հանրային եւ քաղաքական ու գիտական կեանքի մէջ:

Այդ գիմնազիոնը Փետրուարեան յեղափոխութենէն վերջ յանձնուեցաւ ռուսական ընկերութեան, իսկ Վրաստանի մէջ համայնավար կարգերու հաստատումէն անմիջապէս վերջ վերածուեցաւ Արհեստագիտական վարժարանի որուն տնօրէնն էր Ստ. Լիսիցեան, մինչեւ անոր փակումը 1924ին:

1924ին Լիսիցեան կը նշանակուի Վրաստանի Լուսժողկոմատին կից գիտական խորհուրդի անդամ:

1921 —1922ին Լիսիցեան դասախօսութիւններ կուտար Թիֆլիսի բազմարուեստեան վարժարանի մէջ (պոլիտեխնիկում): 1924ին կը տեղափոխուի Երեւան ուր կը նշանակուի Լուսժողկոմատի (կրթական գործավարութեան) մեթոտ-բիւրոյի անդամ եւ պետ. համալսարանի դասախօս):

Լիսիցեան գործօն մասնակցութիւն է ունեցած «Աղբիւր-Տարազ»ի 1892—1893ի հրատարակման մէջ:

Այդ միջոցին ինքն էր նաեւ խմբագիրը փաստօրէն, բայց գրաքննութեան կողմէ իրեն դէմ յարուցուած հալածանքներու պատճառով ստիպուած էր ձգել այդ աշխատանքը:

1905ին իր կնոջ հետ կը ձեռնարկէ հանրածանօթ «Հասկեր» մանկական ամսագրին հրատարակութեան:

Հասկերու հրատարակութիւնը մեծ նշանակութիւն ունեցաւ հայ մանուկներու գեղարուեստական դաստիարակութեան համար: Ամսագրին մէջ կը տպագրուէին Ս. Լիսիցեանի գողտրիկ մանկական պատմուածքները:

Իր մանկավարժական մեծ պատրաստութեան, հմտութեան, փորձառութեան եւ գեղագիտական նուրբ ճաշակին շնորհիւ մեր մանուկներու մեծ բարեկամը կրցաւ իր շուրջը համախմբել ժամանակակից լաւագոյն մանկական գրողները, ինչպէս Յովհ. Թումանեան, Աւթարեկ Խնկոյեան, Սիմակ, Հայրապետ Հայրապետեան, Ղ. Աղայեան եւ ուրիշներ որոնք Հասկերը դարձուցին մանուկներու ամենասիրելի ամսագիրը: Լիսիցեան ջանք չխնայեց թերթը իր կոչման բարձրութեան վրայ դնելու: «Հասկեր»ը կը մրցէր ժամանակակից Անդրկովկասեան բոլոր մանկական ամսագիրներու հետ:

(Մնացեալը յաջորդով) Վ. ԲԴՈՅԵԱՆ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ [illegible] տարեդարձը պիտի [illegible] մեծ հանդիսաւորութեամբ: Աշխարհի բոլոր մասերէն պատգամաւորութիւններ պիտի երթան: [illegible] [illegible] [illegible] հանդիսաւորութեամբ [illegible] քաղաքապետական [illegible] [illegible] [illegible] է [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], որ մեծ [illegible] [illegible] է [illegible]:

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կազմ Ս. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]: Այս [illegible]:

— «Այս [illegible] յառաջդիմութիւն կը կատարուի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] համար, [illegible] [illegible]: Այս [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Ուսմանց կողմէ »:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible]:

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել [illegible] [illegible]:

3. [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

4. Ուշադրութեամբ [illegible] կատարուած սրբագրութեանց:

Այն սեւ օրերուն...

ԱԹԷՆՔ.—Այսօր, երրորդ տարելիցն է 9 Օգոստոս 1944ի։ Օր՝ արցունքի, վշտի ու սուգի։ Կ'արժէ այսպէս տարին անգամ մը վերյիշել եւ անդրադառնալ այդ պատկերներ օրուան՝ երբ հազարաւոր երիտասարդներ խաչը մեր ուսին բարձրացանք Գողգոթա, մեր չգործած «մեղքերը» քաւելու համար։ Պէտք է հասկցնենք մարդկութեան, մարդուն չարիքը՝ մարդուն դէմ։

Արշալոյսը նոր բացուած էր։ Գուժկան բուն ոճիր կը բօթէր «Ֆարույի» բարձունքէն։ Առաւօտեան ժամը 6էն մինչեւ երեկոյեան ժամը 3ը, Օգոստոսի կիզիչ արեւուն տակ խանձած՝ կաթիլ մը ջուրի կարօտ, սպանդանոց տարուող ոչխարներու նման, կը սպասէինք մեր ճակատագրի վախճանին։

Դիմակաւոր սադայէլները գործի վրայ էին։ Մատնութիւն։ Անոնց աչքերէն ոճիր կը հոսէր։ Բոլորիս սրտերը կը տրոփէին։ Արդեօք այդ հրէշածին մատնիչները որո՞նց հոգիները պիտի այրէին, փոքր կասկածով մը, կամ սգտիկ նմանութիւնով մը։ Գերման ոճրագործ ճիւաղները, իրենց թեւերը սոթտած, ձեռքերը արիւնի մէջ, մէկ դըն դակով վերջ կուտային երիտասարդ կեանքերու։

Լուռ էր ամէն կողմ, ոչ մէկ ձայն եւ շշուկ կը լսուէր։ Ոճիրն էր որ միայն կը տիրապետէր։ Շատ մը անմեղներու կարգին՝ զոհուեցան նաեւ տասնեակ մը հայորդիներ։

Իրիկուան դէմ, դահիճները յղփացած այլեւս, գոռ չէշտով մը, ամէնքս ոտքի հանեցին եւ չորս-չորս կարգի դնելով, էս-էսներու հսկողութեան տակ, մեր կարաւանը ճամբայ ելաւ։

Ո՞ւր կ'երթայինք՝ չէինք գիտեր։ Բոցերու մէջ Փիրէաը կ'այրէր դեռ։ Այս թաղը, որ հայ ժողովուրդի արդար քրտինքով կառուցուած էր, քանի մը ժամուան մէջ մոխիրի կը վերածուէր։ Սակայն, ո՞վ կը մտածէր այդ մասին։ Իւրաքանչիւրս իր ճակատագրին վրայ կը խորհէր։ Կը քալէինք յոգնած, ուժասպառ։ Վայրկեան մը, մեր աչքերուն առջեւ կուգային մեր բոլոր սիրելիները։

Երեկոյեան ժամերուն Հայդարի հասանք։ Այդ անունը վաղուց մեզ սարսափեցուցած էր, իր պէս-պէս ոճիրներով։ Հիմա անոր ամրակուռ պարիսպներէն ներս կը գտնուէինք, մոռցած ամէն բան։ Կեանքը՝ այլեւս ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնէր մեզի։ Մահուան խուցերու մէջ հարիւրաւորներ իրենց հերթին կը սպասէին։ Մեր դիմացը ցցուած էր 15 թիւ ոճիրներու կարմիր շէնքը, ուր շատ չատերուն հետ, քանի մը հայորդիներ ալ մահացան։

Ութ օր, արտաքին աշխարհէն բոլորովին կտրուած, կը սպասէինք այլեւս իւրաքանչիւրս իր ճակատագրին։

Օգոստոս 16, Ցունաց Աստուածածնի երկրորդ օրը, հրամանը, «Օ՜ն»։ Կարգի էինք բոլոր կալանաւորներս, 1500 հոգի, որոնց մէջ՝ 200 հայորդիներ։ Մեր աչքերը լեցուած, սիրտերը փոթորիկ՝ առաջնորդուեցանք դէպի լոյս աշխարհ, ազատ երկինք, պայծառ արեւակ։ Ո՞ւր կ'երթայինք։ Մեր մտքերը կը չարչըրկուէին, բայց չէին կրնար հասկնալ։ Կարաւանը կը քալէր։ Ետ մնացողները հրացանի կոթերով կը խոշտանգուէին։ Հարց տուի քովիս պահակ-զինուորին — որ «բարի» հոգի մը ունէր— թէ՝ ո՞ւր կը տանէին մեզ։ Պատասխանեց.— «Տէօյչլանտ»։ Սիրտս փղձկեցաւ յանկարծ, կը մտածէի միջոց մը գտնել, գաղթակայան լուր ղրկել, վերջին անգամ մեր սիրելիները տեսնելու համար։ Անկարելի էր սակայն։ Եղբայրս անխօս կը հետեւէր ինծի։ Այսպէս, մտածումներու մէջ խորասուզուած, Րուֆի կայարանը հասանք։ Շոգեշարժը կը սպասէր։ Բանտային վագոններու մէջ տեղաւորուելէ վերջ, պատուհաններու երկաթէ ձողերուն առջեւ, յուզուած կը մտածէինք անցեալի եւ անորոշ ապագայի մասին։ Յանկարծ, ճիչ, աղմուկ, աղեկտուր լալագին կանչեր։ Խումբ մը, հրկիզուած գաղթակայանին ժողովուրդէն՝ եկած էր իր սրտահատոր սիրելիները ճամբու դնելու։

Պատկերը սրտայոյզ էր։ Լաց ու կոծ, մազերու փետտում, նուաղում, աղեկտուր կանչեր։ Մենք, կալանաւորներս, իրար հրմշտկելով, կ'ուզէինք մերիններէն տեսնել ու հրաժեշտի վերջին ողջոյնը տալ անոնց։ Ողբերգական էր տեսարանը։ Շոգեշարժը մեկնումի առաջին ազդանշանը տուաւ։ Աղմուկը սաստկացաւ։ Յաջորդեցին երկրորդ եւ երրորդ սոյլերը։ Ամբոխէն վայնասուն մըն էր փրթաւ։ Կարծես երկինքը պահ մը ինք իր վրայ փուլ եկաւ։ Կամաց կամաց շարժեցաւ կառաշարը, պատուհանին փեղկերը գոցուեցան։ Ժամ մը վերջ, մեր աչքերէն փախուստ տուած էին Ակրոպոլը ու Լիքավիթոն։ Կ'երթայինք արձանագրելու համար մեր յոգնած ճակատներուն վրայ նոր ճակատագրեր...։ Այսպէս, 12 օրուան յոգնեցուցիչ եւ ճգնաժամային ճամբորդութենէ մը վերջ, հասանք Գերմանիա։ Նոր աշխարհ, նոր մարդկութիւն եւ նոր կարգեր։ Տաժանակիր աշխատանք, անօթի ծարաւ, մերկ ու բոպիկ, ցուրտ ձմեռին, որուն երբեք վարժուած չէինք։ Ակռաները սեղմելով, մահու ու կենաց պայքար մղեցինք եւ տոկացինք 9 ամիս։ Մի միայն Աստուծոյ ապաւինելով սպասեցինք ազատութեան գեղեցիկ արշալոյսին՝ որ չուշացաւ։ Այդ երջանիկ եւ վերածնունդի ժամը եկաւ՝ 1945 Ապրիլ 23ին, թօթափեցինք մեր գերութեան լուծը, մոռացութեան տալով բոլոր դառնութիւնները։

Ահա միշտ այսպէս եղած է մեր հայրենազուրկ ժողովուրդի տխուր ճակատագիրը։ Այսօր, սակայն մեր սրտերը ցնծութեամբ լեցուած կը հրճուին՝ երբ կը լսենք Արարատի ստորոտէն ազատահաւաքի ազդանշանը, եւ երբ Սփիւռքի հայրենաբաղձ ժողովուրդը, չարան, չարան, խանդավառուած՝ վերջ տալով թափառական կեանքին, կը փութայ «դէպի Երկիր», նուիրուելու հայրենիքի վերաշինութեան եւ բարգաւաճման։

Անշուշտ, բախտաւոր օր մըն ալ, յաջողութեամբ պիտի պսակուի մեր արդար դատը որուն համար տարուած աշխատանքներու արձագանգը կը լսենք արդէն հայրենիքէն եւ արտասահմանէն։

ԱՐԱՄ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

Թրխապատում

ԽՄԲ.— Թուրք թերթերը կը շարունակեն զանազան պատմութիւններ պատմել գրաւեալ երկիրներու կացութեան մասին։ Ռումանիայէն Թուրքիա ապաստանած գաղթական մը պատմեր է «Թանին»ի. (Կ'արտատպենք պարզապէս ի տեղեկութիւն)։—

Ռուս զինուորները առեն մը շատ նուազած էին Ռումանիոյ մէջ։ Ամէն ոք կը կարծէր թէ քաշուած են երկրէն, բայց յետոյ խաղը երեւան ելաւ։ Մէկ միլիոնի մօտ ռուս զինուորներուն քաղաքացիի հագուստ հագցուցեր եւ դաւունք ղրկեր էին հոս ու հոն, ցրուելով երկրին զանազան կողմերը եւ անոնց ռումանական հպատակութիւն տալով։

Այս մարդոց համար մասնաւոր վարժարաններ բացուեցան, եւ Ռուսիայէն եկան դասախօսները։ Իսկ հիմա, մէկէն ի մէկ, ռուս զինուորները շատցած են Ռումանիոյ մէջ։ Ասոնք քաղաքացիի հագուստ կրող հին զինուորները չեն, այլ բոլորովին թարմ ուժեր Ռուսիայէն բերուած։

Ռուսերը ամենուրեք կը պատրաստուին երրորդ համաշխարհային պատերազմին։ Ռումէն զինուորական շրջանակներու համաձայն, ներկայիս Ռումանիոյ մէջ կան մէկուկէս միլիոն ռուս զինուոր, հանդերձ ընտանեօք։ Ամէնէն աւելի Քօսթանցա հաւաքուած են, եւ գիշերները սովիէթ սաւառնակները յարձակողական ռազմափորձեր կ'ընեն։ Այս պատճառով, լուսափակը վերահաստատուած է Ռումանիոյ մէջ։ Բոլոր համայնավարները կը քաջալերեն Ռուսերու այս ռազմափորձերը։ Օրինակի համար Ռումանիոյ մէջ կազմուած են երկու զօրաբաժին, հեղէն պատերազմին մասնակցելու համար։

Անկէ զատ, համայնավար կուսակցութիւնը փամփուշտ կը բաժնէ ժողովուրդին որ կը գալարուի անօթութեան մէջ։ Ժողովուրդին նշանառութիւն կը սորվեցնեն եւ ինչպէս սովորութիւն է Ռուսիոյ մէջ, «շատ կերակուր» կուտան անոնց որ ամէնէն աւելի լաւ նշան կ'առնեն։

Երբ Ռուսերը Քօսթանցա մտան, փլցուցին Գերմաններու շինած ամրութիւնները։ Այժմ անոնց տեղ նորեր շինած են, եւ գիշեր ցերեկ թնդանօթաձգութեան փորձեր կը կատարուին։ Ամէնուրեք եւ մանաւանդ Քօսթանցա, պատերազմական նոյն պատրաստութիւնը աչքի կը զարնէ։ Ռուս զինուորները, որոնք կը գինովնան կապելաներու մէջ, «Լոնտոն պիտի երթանք» կը պոռան։

Ռումէն համայնավար կուսակցութիւնն ալ կրկնապատկած է գործունէութիւնը։ Ռուս իշխանութիւնը բազմաթիւ դպրոցներ բացած է քաղաքային ոստիկաններ հասցնելու համար։

Ընդդիմադիրներուն շունչ առնել չեն տար։ Զանազան հնարքներով կ'առեւանգեն զանոնք։ Այս կերպով ձերբակալուեցան Մանիու եւ ընկերները, որոնք իբր թէ «օտար երկիր մը կը փախչէին»։

Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարները կը հանդիսանան Հայերն ու Հրեաները։ Օրինակի համար Քօսթանցայի ապահովութեան տնօրէնը նախկին սպասեակ մըն է, Մարգարեան։ Ոստիկանները, պաշտօնեաները, ոստիկանապետներն ու կառավարիչները,—բոլորն ալ հայ են կամ հրեայ։

ԿԱՆՏԻ նորէն ծոմ պահել սկսաւ, որպէսզի կարենայ դադրեցնել Հնդկաստանի մէջ պատահած ջարդերը, որոնք դեռ կը շարունակուին։ Որոշած է ծոմապահութիւնը շարունակել մինչեւ մահ։

Կը վախցուի որ չկարենայ դիմանալ։— Խռովութիւնները եւ ջարդերը կը շարունակուին երկրին մէջ, Իսլամներու եւ Հնդիկներու միջեւ։

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԾՈՒԱԾ ՋՈՐԸ

Ամառը բացուելուն պէս՝ ինձ համակում է մի ներքին անհանգստութիւն, եւ ես չեմ կարողանում մնալ քաղաքում ու զբաղուել մի գործով ... Առաջները չէի հասկանում դրա պատճառը, բայց յետոյ հասու եղայ, որ դա անտառների կարօտն է... եւ ես գնում եմ ո՛ւր պատահում, այնինքն մի այնպիսի տեղ ուր անտառ կայ, մանաւանդ խոր անտառ։ Սիրում եմ ես կուսական անտառների մենութիւնը, նրանց զով խաւարը եւ ծանրախոհ լռութիւնը։ Իւրայատուկ մի թովչանք կայ այդ մենութեան ու լռութեան մէջ, երբ ինքդ քեզ հետ ես ու բնութեան հետ։

Այդ ամառ էլ ես ընտրեցի մի այնպիսի վայր, որպէսզի ամբողջովին անտառի ու բնութեան մէջ լինեմ, որ այնպէս բուժել գիտէ սրտի վէրքերը եւ խաղաղեցնել ալեկոծ հոգին, մեր պայծառ հոգին, որ պղտորւում է երբեմն չար խօսքերից ու վարմունքներից։ Ու գնացի ես Աբխազիայի մի այնպիսի խուլ անտառ, որ ամէն կողմով յարմարում էր իմ մենասէր տրամադրութեան։

Միակ մարդը, որ ընկերութիւն էր անում հետս — Աբխազ անտառապահն էր՝ Զամբան (որ հիւրընկալել էր ինձ իր փայտաշէն տնակում), յիսունի մօտ մի մարդ զարմանալի պայծառ աչքերով, եւ մի թաւ մօրուքով, որի մազերը դուրս էին գալիս անգամ աչքերի տակից... Զամբան մէկն էր այն մարդկանցից, չասեմ նախամարդ, որովհետեւ մեզնից ոչ ոք նախամարդ չի տեսել, որ կարծես թէ անտառից — բնութիւնից էր ծնած։ Քաղաքակրթութիւնն այդ մարդուն դեռ չէր աղարտել իր չինծու բարոյականութեամբ, նա էլ թւում էր իր անտառի ծառերի պէս բնական, եթէ չհաշուենք հրացանը, որ նա կրում էր աւելի շուտ ի պաշտօնէ, քան սիրով։ Առաւօտ երեկոյ նա մի քանի ժամով գնում էր իր անտառապահական պարտականութիւնը կատարելու կամ շրջանի կենտրոնը, մի զարմանալի թեթեւ քայլուածքով, որը խոտն անգամ չէր զգում։ Մնացած ժամանակը մենք զրօսնում էինք, կամ նստում տան առաջ ու զրուցում ինչի մասին պատահում էր։

Անտառապահի տնակը գտնւում էր մի ձորում, շրջապատուած փարթամ, մեծածառ անտառներով, որ սարերի հետ բարձրանում ու սեպանում էին դէպի վեր։ Անտառի ծառերի հետ վեր էին բարձրանում եւ ժայռերը, որոնց կրծքին բուսել էին բազկատարած եղեւիններ, որոնք, թւում էր, ահա թռչէին պիտի, կարծես մէկը գրաւ էր բռնել նրանց հետ, թէ կարո՞ղ են արդեօք մնալ այդ դիրքով։ Իսկ ձորի միջով հոսում էր ջինջ վտակը, որի ջրերի տակ աւազը պսպղում էր ոսկու փոշով եւ ուր քարերը, ջրի ծեծքից ողորկուած քարերը կարելի էր համարել մէկ մէկ։ Երբեմն այնպիսի անդորր էր փռւում այդ ձորում ու անտառում, որ ջրի ձայնը դառնում էր տիրական, կարծես տիեզերական ընթացք։

Երբ Զամբան գնում էր իր գործին, ես, մենակ մնալով, շրջում էի ձորում, անտառում ու միշտ զարմանում, որ մի այսպիսի յարմար վայրում, ուր պայծառ աղբիւրներ կան, տափարակ սեւահող, սքանչելի օդ ու դիւրին ճամբաներ — բնակչութիւն չկայ։ Ինչո՞ւ մարդիկ չեն ապրում այստեղ, ուր այնքա՜ն յարմարութիւններ կան եւ ինչո՞ւ այս ձորը կոչւում «անիծած»։

Եւ ահա մի երեկոյ, երբ անտառը կարծես նիրհում էր խաղաղ եւ մենք զրուցում էինք հանդարտ,— ես իմ տարակուսանքները յայտնեցի Զամբային։

— Ինչո՞ւ չեն ապրո՛ւմ,— երկարեց նա իմ հարցը, պապիրոսը վառելով կայծքարի ու աբեթի կրակով։— Նրա համար որ տեղը, էս տեղը անիծած է,— ասաւ նա կողքանց մեկնուելով ու թիկն տալով կանաչների վրայ։— Առաջ էստեղ էլ, ի հարկէ, մարդիկ են ապրել, բայց մի դէպքից, մի դժբախտ դէպքից յետոյ — բոլորը թողել են էս ձորը ու հեռացել ...

— Ի՞նչ դէպք։

— Մի շատ տխուր դէպք, որ կատարուել է վաղուց, շատ վաղուց։ Ծերունիները պատմում են, որ շատ - շատ տարիներ առաջ էստեղ ապրում էր Աբխազների մի գիւղ, իսկ էդ գիւղում խելօք ու անուանի Նօրան, որ տաւարի մեծ նախիր ունէր, շատ ձիեր եւ շատ ոչխար, ունէր եղնիկների նման սիրուն աղջիկներ եւ մի տղայ՝ անունը Դաւիթ։ Բայց ծերունի Նօրան իր միակ որդուն սիրում էր ամէն բանից աւելի,— աղջիկները, տաւարը, տունը, ասում են, ոչինչ էին նրա համար, բոլորից վեր էր Դաւիթը, նրան էր նուիրում նա իր հայրական սէրն ու սիրտը։ Մի աշխարհ էր — մի Դաւիթ, եւ հայրը նրան հագցնում էր էնպէս, ինչպէս չէր հագնուել դեռ ոչ մի թաւադ Աբխազ աշխարհում։

(1)

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

Նախարարական տագնապը կը յետաձգուի

Ռամատիէի դահլիճը ծանր տագնապ մը եւս անցուց երէկ, ուրբաթ, ուղղակի պայքարելով թէ իր կուսակցութեան ձախ թեւին եւ թէ ընդդիմադիրներուն դէմ: Վստահութեան քուէն ապահովուած էր հետեւեալ ձեւով.— Թեր՝ ընկերվարական խմբակցութիւնը, արմատականներ, ժողովրդականներ (M. R. P.) եւայլն: Դէմ՝ համայնավարները եւ քանի մը աջակողմեան խմբակներ:

Եչ. օր ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը լման եօթը ժամ վիճաբանեցաւ, ճշդելու համար իր դիրքը Պ. Ռամատիէի հանդէպ որ նոյնպէս ընկերվարական է, բայց կ՚ընդդիմանայ ձախ թեւի ճնշումներուն: Մէկ օր առաջ ալ բուռն վիճաբանութիւն մը ունեցած էր կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան հետ: Ծայրայեղները կը պահանջեն որ դահլիճը կա՛մ տառապէս գործադրէ Լիոնի համագումարին որոշումները (ղեկավարեալ տնտեսութիւն) եւ կամ հրաժարի: Չափաւորները չեն ուզեր նախարարական տագնապ մը ստեղծել ճիշդ այն պահուն երբ ժողովուրդը անհանգիստ է պարենաւորման դժուարութեանց եւ գիներու բարձրացման հետեւանքով: Տոլարի տագնապը, ամերիկեան ներածումներու սահմանափակումը, նոր կրճատումներու վախը, կարգ մը վարիչներու յուետես յայտարարութիւնները խոր տպաւորութիւն ձգած են ժողովուրդին վրայ:

Թերթերը դիտել կուտան թէ օրէ օր կը աղեն ունեւոր գիները: Ժողովուրդը ի բարանցումի մատնուած ըլլալով, կը ջանայ պաշար ամբարել,— զետնախնձոր, կարագ, շաքար, սուրճ եւն.: Հետեւանքը՝ գիներու բարձրացում: Ցորենը, որուն պաշտօնական գինը 1950 ֆրանք է (կենդինարը), կը ծախուի 4000 ֆրանքի: Ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւը կը պահանջէ խստացնել գիներու հսկողութիւնը, բայց ուրիշներ դիտել կուտան թէ այդպիսի քաղաքականութեան մը հետեւանքը պիտի ըլլայ սեւ շուկայի տագնապ:

Պ. Ռամատիէ առջի օր լրագրողներու ներկայացուցիչներուն հաղորդելով մամուլի ներկայացուցիչներուն; հաստատեց թէ գինին ազատ պիտի ծախուի սեպտ. 10էն սկսեալ եւ աշխարարեց.— «Եթէ բանաւոր չափաւոր չարժինք, այս քաղաքականութիւնն ալ բանաւոր պիտի ըլլայ: Գինին ազատ հռչակուելով, հաւանաբար պիտի ծախուի լիտրը 40—50 ֆրանքի: Այս տարուան հունձքը բաւարար կը համարուի բաղդատելով նախապատերազմեան շրջանին հետ (52 միլիոն հէքթոլիտր), բայց պէտք է չափաւոր խմել: Գարեջուրի արտադրութիւնը պիտի սահմանափակուի, քանի որ գարին անհրաժեշտ է հացի պատրաստութեան համար:

Պաշտօնաթերթը երէկ զեկոյց մը հրատարակեց, որուն համաձայն 9 եւ 6ուկէս ֆրանք գին կը նշանակուի գետնախնձորին համար (համաձայն տեսակին), չարաշահութիւնը արգիլելու համար:

Սրճկուան ցոյցը եւ ուրիշ խլրտումներ

Երէկ, ուրբաթ ժամը 16ին հսկայական ցոյց մը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, Շան տը Մարսի հրապարակին վրայ եւ հետեւեալ պահանջները դրուեցան.— Անփոփոխ պահել աշխատաւորներու հացաբաժինը.— Դադրեցնել գիներու բարձրացումը.— Զսպել չարաշահութիւնը.— վաւերացնել Աշխատանքի Դաշնակցութեան եւ գործատիրական միութեան միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը, — հիմնովին փոխել Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Աւելորդ է ըսել թէ շարժումին գլուխն անցած էին համայնավարները:

Այս ցոյցին հետեւանքով, աշխատանքները դադրեցան գործարաններուն, առեւտրական հաստատութեանց եւ գրասենեակներուն մէջ: Մեթրոն եւ հանրակառքերը չբանեցան ժամը 15.30էն 16.30, «Թաքսի»ները՝ ժամը 17էն 19: Թղթատարական սպասարկութիւնն ալ դադրեցաւ ժամը 16էն 20, բացի հեռագրի եւ հեռաձայնի ճիւղերէն (ԽՄԲ.— Այս պատճառով կրնայ յապաղիլ թերթերու առաքումը): Երկաթուղիները, ջուրի, կազի եւ ելեկտրականութեան սպասարկութիւնները չընդհատուեցան:

★ Խլրտումները եւ բողոքի ցոյցերը կը շարունակուին Փարիզէ թէ գաւառի մէջ: Եչ. օր ծանր անկարգութիւններ պատահեցան Նանթի մէջ: Բողոքելու համար պարենաւորման դժուարութեանց եւ գիներու բարձրացման դէմ, 15.000 բանուորներ փորձեցին գրաւել Լուար-Էնֆէրիէօրի նահանգապետարանը: Զօրքը միջամտեց եւ արտասուաբեր կազեր արձակուեցան ցուցարարները ցրուելու համար: Դատական ատեանի պաշտօնատունն ալ քարկոծուեցաւ:

Տուլոնի մէջ գործադուլ հռչակուեցաւ 48 ժամուան համար (ուրբաթ եւ շաբաթ):

Խլրտումները մեղմացած են կարգ մը շրջաններու մէջ, իսկ ուրիշ տեղեր՝ հետզհետէ կը ծաւալին: Մոնպէլիէի մէջ 20.000 բանուորներ կը շարունակեն գործադուլը:

Փարիզի դերեզմանատուներու պաշտօնեաներն ալ գործադուլ հռչակած են: Դժգոհութիւն կը տիրէ նաեւ ազգ. ապահովութեան տեսչութեան մէջ, քանի որ որոշուած է արձակել 20,000 պաշտօնեաներ:

Թուրքիոյ դահլիճը կը վերակազմուի

Անգարայէն կը հեռագրեն Սեպտեմբեր 4 թուականով.— Վարչապետ Րէճէպ Փէքէր վերակազմեց իր դահլիճը, ներս առնելով հինգ նոր անդամներ, իբրեւ հետեւանք յարանուն դժգոհութեանց որ կը յայտնուին կառավարութեան ներքին քաղաքականութեան դէմ: Նոր նախարարներուն մէջ աչքի կը զարնէ Ֆուատ Սըրմէն, մէկը կառավարական կուսակցութեան այն 35 անդամներէն որոնք Փէքէրի դէմ քուէարկեցին, երբ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջեց անցեալ շաբթու: Այս անձնաւորութիւնը հողագործական նախարար նշանակուած է, յաջորդելով Ֆաիք Քիւրտօղլուի: Միւս նոր նախարարներն են.— Ներքին գործերու՝ Մունիր Կէօլ, ազգ. պաշտպանութեան՝ Մունիր Պիրսէլ, առեւտուրի՝ Նուրուլլահ, ազգ. տնտեսութեան՝ Ճավիտ Էվլին (նախորդը, Թահսին Պալթա նշանակուած է աշխատանքի նախարար):

Այս վերակազմութեամբ, դահլիճը աւելի չափաւոր հանգամանք պիտի ունենայ: Ցայտնուած գանգատներուն համաձայն, կառավարութիւնը թոյլատու ոգի չունէր եւ յաճախ միահեծան իշխանութիւն կը վարէր: Կառավարական կուսակցութիւնը (Հալք) անհրաժեշտ նկատեց այս փոփոխութիւնները, արտակարգ նիստի մը մէջ, առտուն, իսկ Ազգ. Ժողովը անձապարանքով նիստի հրաւիրուեցաւ կէս օրէն վերջը: Նոր նախարարներէն երկուքը նախապէս պաշտօն վարած են Սարաճօղլուի դահլիճին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ եւ համայն Ռուսիոյ պատրիարքը՝ Ալէքսիս արք. նամակ մը ուղղելով Ռումանիոյ պատրիարքին, կը տեղեկացնէ թէ Սեպտեմբերին Մոսկուայի մէջ գումարուելիք համօրթոտոքս ժողովը յետաձգուած է 1948ի գարնան: Ինչպէս յայտնի է, այս համագումարի օրակարգին մէջ կը գտնուի նաեւ Հայ. եւ Օրթոտոքս եկեղեցիներու միացումը:

ԿԱՆՏԻ, որ ծոմ կը պահէր իբրեւ բողոք Հնդկաստանի խառնակութեանց դէմ, դադրեցուց ծոմապահութիւնը, 73 ժամ դիմանալէ վերջ եւ գաւաթ մը օշարակ խմեց.— Ժողովուրդներու փոխանակութիւն կը կատարուի Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ: Երկու միլիոն փախստականներ կան ճամբուն վրայ: Ականատեսներ կը պատմեն թէ 120.000 Հնդիկներ ջարդուած են միայն մէկ շրջանի մէջ:

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած հեռագիրները հակասական տեղեկութիւններ կը պարունակեն կառավարութեան մասին: Հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ խորհրդարանը որոշեց մինչեւ շաբաթ (այսօր) յետաձգել վստահութեան բանաձեւը՝ Ցալտարիսի դահլիճին: Ուրիշ հեռագիր մը կը հաւաստէ թէ դահլիճին կազմութիւնը պիտի յանձնուի նախորդ վարչապետներ Մաքսիմոսի կամ Սոֆուլիսի:— Ետ առնուեցաւ 72.000 պետական պաշտօնեաներու գործադուլի հրամանը:— Կառավարութիւնը հաւանած է արձակել 15.000 պետական պաշտօնեաներ, իբրեւ խնայողական միջոց, համաձայն ամերիկացի մասնագէտներու յանձնարարութեան: Այս առթիւ լրագիրներ դիտել կուտան թէ 1936ին ընդհանուր գործադուլ մը պատճառ եղաւ խորհրդարանի լուծման եւ զօր. Մեթաքսասի դիկտատորութեան, որ տեւեց մինչեւ 1940ի իտալօ-հելլենական պատերազմը:

ԱՆԳԼԻՈՅ արհեստակցական Միութեանց համագումարը մեծամասնութեամբ հաւանութիւն յայտնեց արտաքին նախարար Պ. Պէվինի ճառին: Քննադատութիւններ եղան Յունաստանի եւ Սպանիոյ հանդէպ մշակուած քաղաքականութեան դէմ: Պատգամաւորները դատապարտեցին զօր. Ֆրանքոյի դիկտատուրան, բայց մերժուեցան Սպանիան տնտեսապէս պաշարելու կամ հանրապետական կառավարութիւնը ճանչնալու առաջարկները: Արտաքին քաղաքականութեան բանաձեւը կը յանձնարարէ «շարունակել իր ջանքերը, միաւորելու եւ զօրացնելու համար Եւրոպայի ժողովրդավար երկիրները»: Մերժուեցաւ ուրիշ բանաձեւ մը որ կ՚առաջարկէր Խ. Միութիւնն ալ ընդունիլ այդ երկիրներու շարքին մէջ:— Ամերիկայի մէջ ողջայական կը գտնեն Պէվինի ճառին այն մասը որ կ՚առաջարկէր ամբողջ աշխարհի տնտեսութեան տրամադրել Մ. Նահանգներուն ոսկիի պահեստը:

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ՄԵՌԱՆ, Թուլուզի մէջ, կասկածելի «փաստիս» մը խմած ըլլալով: Ականջի օղ՝ անոնց որ զանազան ոգելից ըմպելիներ կը կոնծեն առանց աջ-ձախ նայելու:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Էնթակոմիտէն, ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Նոյն տեղը:

ՎՈՒԲԼԻՒԶ.— Հ. Յ. Դ. «Մուրատ» խումբի ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, վերջին ժողովին մէջ որոշուած վայրը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խորին ցաւով կը ծանուցանէ մահը իր վեթերան ընկերոջ

ՏՕՔԹ. ՅԱԿՈԲ ՆԵՎՐՈՒԶԻ

(Անդամ Հ. Հ. Պատուիրակութեան)

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, շաբաթ, առաւօտուն ժամը 10ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

Այրի տիկին Սաթենիկ Կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Գր. Կիւլեան եւ զաւակը, Պ. Հարպիկ Կիւլեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Թութաեան եւ զաւակը, Այրի Տիկին Մարիամ Կիւլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկին Վերգինէ Մօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տաճատ Պազօյեան եւ զաւակները (Հայաստան), խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց աղջկան, քրոջ եւ զարմուհիին՝

ՕՐ. ԻՍԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շավիլի Հայոց մատուռին մէջ: 3 rue Trois Champtiers, այսօր շաբաթ, 6 Սեպտեմբեր ժամը 3ուկէսին: Մարմինը կ՚ամփոփուի Շավիլի գերեզմանատունը:

ԼԻՈՆ.— ՀՈԿՏ. 11Ը դրաւուած օր է, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին համար: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Իտալիոյ բոլոր մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները հին թէ նոր վճարել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ, Բժիշկ Ե. Արզումանեանի, Via Cappelari 3 Milano: Տարեկան 3000, վեցամսեայ 1500 իտալական լիրի հաշուով:

Վարչութիւն

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԻԷՆ.— Հայ. Կամ. եւ Մարզ. Միութեան նախաձեռնութեամբ կը տօնուի մեծանուն Զօրավար ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ մահուան 20րդ տարեդարձը, այս շաբաթ, 6 Սեպտ. իրիկուան ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. նորակառոյց սրահին մէջ, մասնակցութեամբ զանազան կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու: Կը նախագահէ՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ: Կը բանախօսեն՝ Գ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ եւ ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Օրուան պատշաճ երգ, արտասանութիւն եւ նուագ:

Մուտքը ազատ է:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐՒԻ.— Նորընծայ Վռամշապուհ քահանայ Գարիպեան իր անդրանիկ պատարագը պիտի մատուցանէ այս կիրակի 7 Սեպտ. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մատրան մէջ: Այս առթիւ պիտի քարոզէ Երուսաղէմի միաբաններէն Գրիգոր վարդապետ Ոսկանեան:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 3?6 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 7 Septembre 1947 Կիրակի 7 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5130-Նոր շրջան թիւ 730 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր

«ՌՕՍՏՐԱ» ԿԸ ՄԵԿՆԻ ԱՅՍՕՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԱԼ ՀԱՐԹՈՒԱԾ ԵՆ

ԽՄԲ.— Երէկ, շաբաթ, հետեւեալ մանրամասնութիւնները ստացանք Մարսէյլի մեր մասնաւոր թղթակիցէն, որ նախապէս հեռագրած եւ հեռախօսած էր.—

Տեղական իշխանութեանց մօտ եղած դիմումներու շնորհիւ, գրեթէ բոլոր դժուարութիւնները հարթուեցան եւ այսօր, ուրբաթ սկսաւ ճամբորդներու նաւ փոխադրութիւնը :

Ներգաղթողներու նաւ մուտքը կարգադրուած է ճահանգներու այբուբենական կարգով : Կը սկսի Ալիէ նահանգէն եւ կը վերջանայ Սէն է Ուազով :

Մասնաւոր հանրակառքեր յատկացուած են ճամբարէն ներգաղթողները շոգենաւ փոխադրելու համար :

Բեռներու փոխադրութիւնը թէեւ չէ աւարտած, բայց որոշուած է փութացնել մեկնումը : «Քամիոն»ներուն համար եղած դժուարութիւններն ալ կարգադրուած են եւ բացի բազմաթիւ «Թուրիզմի» կառքերէ, յիսնեակ մը «քամիոն»ներն ալ պիտի առնուին շոգենաւ :

Սակաւաթիւ ներգաղթողներու մասին եղած դժուարութիւնը կը յուսան հարթել, ձեւակերպութիւնները լրացնելով :

Այսպէս յոյս կայ որ երկու օրէն աւարտի ճամբորդներու եւ վերջին բեռներու տեղաւորումը եւ նաւը մեկնի կիրակի :

Կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. շաբաթ օր նաւ պիտի երթայ իր վերջին օրհնութիւնը տալու եւ կիրակի կը մեկնի Փարիզ, օր մը մնալով Վալանս, Գ. Գ. Թօսունեանի եւ Ս. Քալեանի հետ :

Բազմաթիւ նաւակներ եւ շոգեմակոյկներ վարձուած են, Ռօսիայի մեկնումի պահուն ծովուն վրայ ողջերթ մաղթելու համար անոր :

Շոգենաւին մէջ, մեծ պաստառներու վրայ գրուած են Կեցցէ Ֆրանսա, կեցցէ Հայաստան :

Բարեգործականի Մարսէյլի մասնաճիւղը զբաղած է շոգենաւին մէջ ներգաղթողներու սնունդի խնդրով : Մեծաքանակ պարէն գնուած եւ ղրկուած է նաւ : Նէօթլէի մթերանոցին մէջ պլօքէ եղած խտացեալ կաթերէն 60 տոնուն կառավարութեան հրամանով, տրամադրուեցաւ ներգաղթողներու փոքրիկներուն համար :

★ Տօքթ. Արզումեան որ Մարսէյլ կը բնակի, արտօնութիւն ստացաւ ներգաղթողներու հետ Հայաստան մեկնելու, վերադառնալու պայմանով : Հոն պիտի ուսումնասիրէ բժշկական համալսարանի դասախօսութեանց վերաբերեալ մասը եւ մտադիր է մնալ, եթէ իրեն տրուի դասախօսական աթոռ մը :

★ Կաթող. պատուիրակ Սիւրմէեան արք.ի անցեալ կիրակի Փրատոյի եկեղեցիին մէջ խօսած քարոզին հեռախօսական հաղորդագրութեան մէջ թիւրիմացութեան մը վրիպած էր : Կաթ. պատուիրակին՝ Ֆրանսահիներու ժպիտի մասին իբր թէ ըրած ակնարկը բոլորովին սխալ է : Սիւրմէեան արք. յիշելով Ֆրանսական պետութեան եւ ժողովուրդին մեզի ցոյց տուած ազնիւ հիւրընկալութեան մեծ արժէքը, յանձնարարեց ներգաղթողներուն իրենց հետ տանիլ Ֆրանսայի հանդէպ իրենց երախտագիտական զգացումները, այսինքն չմոռնալ այն երկիրն ու ժողովուրդը որ այնքան ազնիւ ու վեհանձն հիւրընկալութիւն մը ըրին մեզի :

★ Խորհրդային դեսպան Գ. Գօկոմոլով այսօր (ուրբաթ) Մարսէյլ կը հասնի, ներկայ ըլլալու կարաւանին մեկնումին :

★ Ռօսիայի նաւահանգիստի ծախքերը որ չուրջ մէկ միլիոնի կը հասնին, պիտի վճարուին Բարեգործականի կողմէ :

Ռօսիա անբաւական ըլլալով բոլոր բեռները առնելու, վաղը կը հասնի երկրորդ շոգենաւ մը, մնացեալները բեռնալու համար :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Կրոզա, Փրակա հասաւ, կարգ մը բանակցութիւններ վարելու համար : Այս ալ նոր քայլ մը կը համարուի, արեւելեան խմբակցութիւն մը կազմելու համար Մարշըլի ծրագրին դէմ :

ԴԱՇՆԱԿԻՑՆԵՐԸ Խ. Միութեան վրայ պիտի յարձակէին 1940ին, եթէ ռուսեւֆինլանտական պատերազմը երկու օր ալ տեւէր, համաձայն Շուէտի կառավարութեան հրատարակած փաստաթուղթերուն : Այս առաջադրութեամբ, 50.000 զինուոր պատրաստած էին, իբրեւ նախաքայլ :

Մեծ հացկերոյթ ի պատիւ նաւապետին

(Մարսէյլէն հեռաձայնով, ուրբաթ)

Հինգշաբթի իրիկուն հացկերոյթ մը տրուեցաւ Hôtel de la Plageի սրահին մէջ, ի պատիւ Ռօսիայի նաւապետին եւ ընկերներուն : Ներկայ էին Արտաւազդ արք., Խ. Միութեան փոխ-հիւպատոսը եւ պաշտօնէութենէն մաս մը, Ներգաղթի լիազօրը եւ կոմիտէի անդամները, ինչպէս նաեւ ներկայացուցիչներ Մարսէյլի հայ գաղութէն, 50—80 հոգի :

Առաջին անգամ խօսեցաւ Արտաւազդ արք. փառաբանելով Հայոց վերադարձը մայր հայրենիք : Ներկաներէն շատեր խօսք առնելով ի վեր հանեցին հայրենադարձի կարեւորութիւնը եւ աշխարհի ամէն կողմ ցրուած հայութեան բեկորներուն ի մի համախմբումին պատճառած մեծ ուրախութիւնը :

Նաւապետը, որ Վրացի մըն է գրեթէ բոլոր բանախօսներուն առանձին պատասխանեց ռուսերէն : Շատ սիրալիր արտայայտութիւններ ունեցաւ հայ ժողովուրդին հանդէպ եւ յայտնեց նոյնպէս թէ ներգաղթողները ոչ թէ իբրեւ գաղթական կը ճամբորդեն, այլ իբրեւ իրենց հարազատ հայրենիքը դարձող անձեր որոնց համար Խորհրդային Միութիւնը տրամադրեց իր ամենագեղեցիկ նաւերէն մին :

Ներգաղթի լիազօր Գ. Հինայեկեան այս թիւ յայտնեց թէ մեր ժողովուրդին դարերու ընթացքին տեւականութիւնը կը պարտինք Հայ. եկեղեցիին եւ հայերէն լեզուին :

Ներկայ Վրացիները վեր հանեցին առհասարակ Խորհրդային Միութեան բոլոր ազգերուն, մասնաւորաբար Հայերու եւ Վրացիներու միջեւ տիրող եղբայրական զգացումները :

Բանախօսները, մասնաւորապէս կաթող. պատուիրակը չմոռցին իրենց երախտագիտական զգացումները հիւրընկալ եւ ազնիւ Ֆրանսայի հանդէպ որ այնքան վեհանձնութեամբ ընդունեց եւ իր ծոցին մէջ ամէն դիւրութիւն ընծայեց մեզի :

Բաժակներ պարպուեցան Խ. Միութեան, Սթալինի, Մոլոթովի, Միկոյեանի, Բերիայի, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, Խ. Հայաստանի վարիչներուն, եւայլն արեւշատութեան համար :

Նաւապետին նուիրուեցաւ իբր յիշատակ լուսանկարի արժէքաւոր գործիք մը :

Հացկերոյթը փակուեցաւ տէրունական աղօթքով եւ Արտաւազդ արք.ի Պահպանիչով :

Ընկեր Ն. Աղբալեանի յուղարկաւորութիւնը

Թղթատարի յապաղման հետեւանքով, նոր ստացանք (երէկ), մանրամասնութիւնները ողբացեալ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի յուղարկաւորութեան, որուն առաջին լուրը հաղորդած էինք Օգոստոս 26ին :

Արարողութեանց նախագահած է Խադ արք. դամբանական մը խօսելով յանուն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, որ Երուսաղէմ կը գտնուէր : Գերեզմանատան մէջ յաջորդաբար խօսած են ընկերներ Կ. Սասունի (յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, Ճեմարանի Շրջ. Միութեան եւ Հայ Գրողներու, Արամ Սանահեան (յանուն Հ. Յ. Դ. Լիբանանի ամբողջ մարմիններուն եւ Ազդակի), Միհրան Հաբարդեան (յանուն Սուրիոյ Կեդր. Կոմիտէի, «Արեւելք»ի եւ Հայ Օգնութեան Խաչի), Գ. Գրիգալեան (Համազգայինի), Օննիկ Մաճառեան (Եգիպտոսի Կեդր. Կոմիտէ), Արշակ Ցովհաննէսեան (յանուն Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի եւ Օգն. Խաչի) : Անհամար ծաղկեպսակներ եւ ցաւակցական հեռագիրներ ղրկուած էին : Ինչպէս գրած էինք, յուղարկաւորութեան ներկայ եղած են աւելի քան քսան հազար հոգի :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ Թուրինկէնի շրջանին (ռուսական գօտի) նախագահ-վարչապետը, Տօքթ. Ռուտոլֆ, անհետացած է քանի մը օրէ ի վեր : Իրեն հետ էր Հէսի ելմտական նախարարը, Հարալտ Քոխ, որ յաջողած է ամերիկեան շրջանը հասնիլ : Կը կարծուի թէ փախած է կամ առեւանգուած :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ 300.000 թոն ցորեն պիտի ստանայ Խ. Միութենէն, մինչեւ տարուան վերջը :

Գանիրէն փոխուեցաւ 49 ձայնով

Գ. ՌԱՄԱՏԻԷԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ազգ. ժողովը ուրբաթ օրուան նիստին մէջ լսելով Պ. Ռամատիէի յայտարարութիւնները երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին, վստահութիւն յայտնեց 243ի դէմ 292 ձայնով,— ամենատկար մեծամասնութիւնը որ տեսնուած էր անցեալ յունուարէն ի վեր : Այս քուէարկութեամբ ընդունուած կ'ըլլայ կառավարութեան առաջարկը՝ պետական նպաստ հանգածուխի համար, որպէսզի կարելի ըլլայ պահել գինները : Եթէ ներկայ շահ ազատական երեսփոխանները դէմ քուէարկած ըլլային փոխանակ ձեռնպահ մնալու, կառավարութիւնը ինկած պիտի ըլլար : Կառավարութիւնը կը պահանջէր բացէ ի բաց քուէարկել թէր կամ դէմ : Պ. Ռամատիէ այնքան վհատած էր քուէարկութեան արդիւնքէն որ, կ'ըսէին թէ պիտի հրաժարի : Բայց նախարարական խորհուրդի մէկ մասնաւոր նիստէն եւ հանրապետութեան նախագահին հետ կատարուած խօսակցութիւններէ վերջ որոշեց մնալ : Քաղաքապետական ընտրութիւնները պիտի կատարուին հոկտեմբեր 19ին եւ 26ին, եւ ոչ մէկը կ'ուզէ վարչապետութիւնն ստանձնել այդ ընտրութիւններէն առաջ :

Քուէարկութենէն վերջ, Ազգ. ժողովը նստաշրջանը փակեց մինչեւ նոյեմբեր 13, քաղաքապետական ընտրութիւններէն վերջ :

Պ. Ռամատիէ պարզելով կացութիւնը Ազգ. ժողովին առջեւ եւ ակնարկելով նոյն օրը սարքուած բանուորական ցոյցին, ազդարարեց.

— Ո՛չ գործադուլները, ոչ ալ ցոյցերը կրնան աւելի ուտելիք տալ երկրին :

Այս ազդարարութիւնը ուղղուած էր բանուորներուն : Վարչապետը ուրիշ մըն ալ ուղղեց գիւղացիներուն.

— «Ցորենը 50—60 ֆրանքի ծախել կալսիչ մեքենային եւեւ՝ հարեւան քաղաքէն եկած չահադէտի մը՝ նոյնքան մեծ ոճիր է որքան կրակի տալ ագարակը» :

Յետոյ բացատրեց թէ տնտեսական տագնապին դիմանալու համար, պարտաւոր են նախ արգիլել կործանարար չարաչահութիւնը, չարաչահութիւն մը որ նախ կը փճացնէ դրամը, ապա ազգային տնտեսութիւնը, ազդելով բարոյականին վրայ : Կացութիւնը կը պահանջէ զօրացնել ղեկավարեալ տնտեսութիւնը : Օրուան այս ժամուն անհրաժեշտ է խիստ կարգապահութիւն եւ կառավարութիւն մը որ յարգել տայ զայն : Պարոններ, դուք արձակուրդի կ'երթաք երկու ամսուան համար, բայց կրնաք ստիպուիլ եդ կանչելու ձեզ, քուէարկելու համար ստիպողական օրէնքներ : Այդ երկուամսուան ընթացքին, կառավարութիւնը մինակ պիտի գտնուի դժուարութեանց եւ թերեւս դրոհներու առջեւ : Հետեւաբար պէտք է վայելէ ամբողջական հեղինակութիւն մը որ կրնայ տրուիլ միայն անվերապահ վստահութեամբ : Կը խնդրեմ պատասխանել յստակ եւ վճռական» :

Ընկերվարականները եւ ժողովրդականները կը ծափահարէին, ուրիշներ վերապահ կամ թշնամական դիրք մը բռնած էին : Համայնավարները դէմ քուէարկեցին զանազան խմբակներու հետ : Այս առթիւ իրենց ներկայացուցիչը, Էթիէն Ֆաժոն, յայտարարեց.— «Մեզի պէտք է նոր քաղաքականութիւն մը, ժողովրդավար կառավարութիւն մը : Մենք կը դատապարտենք կառավարութեան քաղաքականութիւնը առանց վերապահութեան» :

★ Պ. Ռամատիէ վարչապետութենէն ի վեր հինգ անգամ վստահութեան քուէ պահանջած էր : Առաջին անգամ (22 Մարտ) ստացաւ 411 ձայն, Բ. անգամ (5 Մայիս) 360 186ի դէմ : Գ. անգամ (4 Յուլիս) 331 ձայն 247ի դէմ : Դ. անգամ (11 Օգոստոս) 404 ձայն 184ի դէմ : Ե. անգամ (5 Սեպտեմբեր) 292 ձայն 243ի դէմ :

«Հաց, հաց, հա՛ց»

ՈՒՐԲԱԹ ՕՐՈՒԱՆ ՎԻԹԽԱՐԻ ՑՈՅՑԸ

Ինչպէս գրած էինք, ուրբաթ օր բանուորական ցոյց մը տեղի ունեցաւ Փարիզի մէջ, Շան տը Մարսի հրապարակին վրայ, բողոքելու համար հացաբաժնի կրճատման, պարենաւորման դժուարութեան եւ գիներու բարձրացման դէմ : «Իւմանիթէ» աւելի քան մէկ միլիոն կը հաշուէ մասնակցողներուն թիւը, ուրիշ թերթեր՝ 3—400.000էն մինչեւ 700.000 :

Ցոյցին կը մասնակցէին ոչ միայն բանուորներ, այլեւ պետական պաշտօնեաները : Կազմակերպիչներն էին Աշխատանքի Դաշնակցութիւնը եւ Փարիզի Արհեստակցական Միութիւնները, որոնց տուած ազդանշանին վրայ բանուորները գործարաններէն դուրս թափեցան ժամը 16էն եւ վեց թեւերու բաժնուած, խիտ շարքերով յառաջխաղացին դէպի Շան տը Մարս, ուր կը գտնուի Էյֆէլի աշտարակը : Ժամը 15.30էն մինչեւ 16.30 դադրած էր մեթրոյի եւ հանրակառքերու երթեւեկը : Միայն երկաթուղիները, ելեկտրականութեան, կազի եւ ջուրի սպասարկութիւնները կը բանէին :

Բուն ցոյցը սկսաւ ժամը 18.30ին, բարձրա-

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՑԱՆՈՒՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Հորոյ կը սիրէր «գրական ոստիկան»ի անունն առնել,— ի՞նչ ստեղծեց այս բացատրութիւնը թէ ուրիշ մէկը, չեմ գիտեր,— ու ժուռ գալ Պոլսոյ մեր գրական հրապարակին վրայ՝ որոնելով ուղղագրական սխալներ կամ քերականական փոքրիկ մեղքեր։

Մենք չատա՞նց մոռցած ենք այդ բարի սովորութիւնը։ Ա՛լ չեմ յիշեր հնադոյն Աթէնքի քերականները, որոնք՝ հսկելու համար ոչ միայն գրագէտներուն, այլեւ հռետորներուն լեզուին վրայ, հանդիսական ձեւով կը տեղաւորուէին ճառախօսողին բեմին առջեւ՝ քիչ մը ցածօք, ու դատաւորի փրաւունքով կը միջամտէին ամէն անգամ որ լեզուական սխալ մը կը գործէր ճառախօսը։ Չեմ յիշեր նաեւ քրմական քաղաքակրթութեան շրջանը, երբ մեհեաններու կողքին՝ դպրոցներ հաստատուած էին, բառերուն «աստուածահաճոյ» արտասանութեան հասցնելու համար աղօթող քուրմերու առոգանութիւնը, եւ աղուոր կամ ճշգրտասաց տիտղոսը կուտային յաջողակ քուրմերուն։

Այսպէ՛ս կը պահպանէին անոնք լեզուն, միշտ սուրբ, միշտ գեղեցիկ։

Բոլոր այդ բարի՛ սովորութիւնները մենք նուէր ըրած ենք ժողովրդապետութեան, ազատութիւն տալով քահանայագործելու՝ առաջին թլուատին, ճառախօսելու՝ առաջին ռամիկին, խմբագրելու՝ առաջին աղբահաւաքին, բանաստեղծելու՝ առաջին անշնորհքին։ Թողլով որ ժամանակը, մեծ ընտրողը, պսակէ կամ սատակեցնէ զանոնք՝ համաձայն իր բնական օրէնքներուն։

Բայց տեսէ՛ք անիշխանութիւնը, որ ահա սանձարձակներուն թոյլ կուտայ կոխոտել մեր բարոյական արժէքներն ու ատրճանակարգերը։

Մաքրակրօն դրագէտի ընդվզումով, անհո՛ւն վրդովումով, խօսք կ՛առնեմ, այսօր, այստեղ դատելու համար երկու պարագայ։

Նախ քննութեան պիտի առնեմ սայթաքում մը գրական կեանքի մէջ։ Յետոյ, քանի որ սօթտեցի թեւերս, պիտի մաքրեմ գայթակղութիւն մը հրապարակագրութեան մէջ։ Եւ առա՛նց խնայելու, բարեկամներուս՝ յանուն բարեկամութեան, փղշտացիներուն՝ յանուն զայրոյթիս։

×

Հրանտ Բալուեան երիտասարդ մշակ մըն է մեր գրական դաշտին մէջ,— «Ցարդգող»ի օրէն, տակաւին պատանի՝ կողքիս կ՛աշխատէր անձնուիրութեամբ եւ ընդունակութեամբ։ Անսպառ կորով ցոյց կուտար իր հետաքրքրութեան շօշափուկները բանալու Փարիզի մտաւորական եւ գեղարուեստական նուաճումներուն։ Դիտեցի, որ տեղ - քայլ չէր ըներ,— կը զարգանար իր տարիքին հետ։ Բոլոր թերութիւններուն հակառակ,— մեղքը փնտռել իր ինքնաբոյս աճումին մէջ, - ուժ առի փրեն, որպէսզի բանայ թեւերը։ «Ցարդգող»ի թերթին փոխարէն, որ լոյս չտեսաւ Փարիզին ժամանակաւոր մեկնումիս պատճառով, այլ մանաւանդ իրբեւ հետեւանք այն ընդդիմութեան, զոր «Ցարդգողականները» ցոյց տուին Բալուեանի՝ խմբագրութեան մէջ առնուած ըլլալուն համար, ուզեց հրատարակել իր սեփական թերթը, իմ օժանդակութեամբս։ Քաջալերեցի զինք, թելադրելով «չատ չըացուիլ նիւթապէս»՝ չվնասելու համար իր ընտանիքին, որուն միակ նեցուկն էր, եւ կնքեցի իր թերթը Զուարթնոց անունով (առաջին խմբագրականն ալ իմս է)։ Հարկ եղաւ պայքարիլ իր սերունդին նախանձին դէմ՝ պաշտպանելու համար իր թերթը։ Հակառակ ատոր, երբեմն դառնութիւն պատճառած է ինծի՝ իր անխորհուրդ «ելոյթ»ներով Ահարոնեանի դէմ, «Հայրենիք»ի դէմ, «Մենք»ի դէմ,— անցնի՛նք։ Բայց միշտ մըտածեր եմ թէ տարիքը պիտի սրբագրէր անշուշտ այդ դեղութիւնները։

Է՛հ, 40էն ետքը ներելի չէ այլեւս որեւէ սայթաքում։

Պատերազմի ընթացքին, Զուարթնոցով փորձեց քանի մը յարձակումներ Հայ Գրագէտներու Բարեկամներուն դէմ, Երուանդ Տէր-Անդրէասեանի դէմ, Վ. Շուշանեանի դէմ,— զգաստութեան հրաւիրեցի զինքը այնպիսի խստութեամբ մը, զոր անարդար գտան ոմանք։ Կը սիրեմ Բալուեանը իր յամառ ջանքերուն, իր զարգացող ճաշակին, իր անխոնջ պրպտումներուն համար։ Պէտք է աւելցնել, սակայն թէ տակաւին չունի հասունութիւնը՝ սպառելու համար այն նիւթերը, որոնց ձեռք կը զարնէ յանդգնօրէն։ Ու ներողամտութեամբ կը դիտեմ լեզուական ու տեսաբանական իր սխալները, հասկնալու բայց տակաւին չըմբռնած՝ բան բացատրելու իր փորձերը։ Ճիշդ է թէ միշտ խիստ եղած եմ հանդէպ իրեն՝ զինքը սիրելուս համար, ինչպէս եւ թոյլ չտալու համար որ կարծուի թէ կը քաջալերեմ բոլոր իր յախուռն եւ անմիտ յարձակումները։

Պատերազմէն ետքը, Զուարթնոցի իր առաջին հրատարակութեան բերելով աշխատակցութիւնս՝ ուզեցի դժգոհութիւն յայտնել Ե. Տէր-Անդրէասեանի դէմ կատարած իր յարձակումներուն համար, գրեթէ աննկատելի ձեւով՝ որովհետեւ հրապարակային։ Պատասխանեց թէ պիտի արդարացնէ ինքզինք։ Եւ ահա ,նոր թիւով, փոխանակ արդարացնելու իր քննադատութիւնները, ադդ մը դայթակղեցուցիչ ձեւով։ Ադդ մը որ հետեւանք պիտի չունենայ, ոչ ալ պատասխան, ինք ալ գիտէ, բայց կ՚ուզէ միայն պղտորել։ Եւ ինչո՞ւ,— որովհետեւ ժամանակին Ե. Տէր-Անդրէասեան, «Ազդարար» թերթին մէջ, տարակոյս է յայտներ մտաւորական իր կարողութիւններուն մասին՝ խմբագրելու համար Զուարթնոցը։ Պոլսոյ երբեմնի «չաւթամխատ» խմբագիրներուն սովորութիւնը պիտի չուզէի որ ժառանգէր մեր սերունդը,— հակառակ արտայայտութիւն վէպով ու յօդուածներով սեւցնելու փորձը կը սեւցնէ միայն ստորագրողը։

Հայ գրագէտներու Բարեկամներուն գործը գերագնահատողներէն չեմ, ըսած եմ ու կը կրկնեմ թէ ամէն գրավաճառ կրնայ կատարել ինչ որ տուած են անոնք։ Բայց համեստ այլ գնահատելի այդ աշխատանքը նսեմացնել՝ գոհացում տալու համար անձնական քինախնդրութեան, պարկեշտ բան չէ։

Վ. Շուշանեանի վրայ հիացողներէն չեմ, ու կը մերժեմ նոյնպէս լատինական խօսքը (զոր ոմանք կը վերագրեն Ջեխովի) թէ մեռնողին ետեւէն պէտք է կամ լաւ բան ըսել, կամ բնաւ չըսել,— Շուշանեանի վաստակին մասին առանձին, անձնական պզտիկութիւններուն մասին առանձին, կարելի է արտայայտուիլ ամենայն խստութեամբ, բայց միշտ պարկեշտութեամբ, եւ երբե՛ք քինախնդրութեամբ։

Նայիրի ամսագրին խմբագիրը, Ա. Ծառուկեան, որ ամէնէն հաւատարիմ ու թերեւս վերջին հիացողը կը մնայ Վ. Շուշանեանի վաստակին ու յիշատակին, պատասխանեց Բալուեանի՝ պաշտպանելով իր սիրած գրագէտը(*)։ Պատասխանը խիստ էր, բայց պարկեշտ։ Բալուեան չմարսեց։ Եւ Զուարթնոցի նոր թիւով, փոխանակ հիմնաւորելու իր քննադատութիւնները Վ. Շուշանեանի մասին,— վէճը ծագում առաւ ադկից,— աւելի եւս կատղած՝ Ծառուկեանի մէկ քանի դիտողութիւններէն «Զուարթնոց»ի մասին (վերհրատարակութեան առթիւ), յարձակեցաւ Ծառուկեանի անձին վրայ,— «Ալէգ», «ապուշ» որակումներով, եւ այլ ծանրօրէն վարկաբեկիչ պատմութիւններով։ Եւ չարունակելի՛,— c'est le comble։ Վէճին առարկան լքուած ու մոռցուած, Սփիւռքի հայ գրողներու համագումարի ծրագիր մը… յարձակման պատրուակ։

Եւ ի՞նչ ամօթ ինծի համար,— ա՞յս երիտասարդութիւնն եմ պաշտպաներ, ա՞յս երիտասարդութեան համար հրապարակ պահանջեր։ Երիտասարդութեան դէմ տող մը բան չեմ գրած մինչեւ այսօր, բայց մեղաւորները կրնան վստահ ըլլալ թէ գրական կեանքին հին ու նոր պատմութիւններուն ծանօթ, կարգապահական խիստ ձեւերու պատմութենէն տեղեակ, հոգեկէզ պատիժ տնօրինելու եղանակներ գիտեմ, առանց խնայելու նոյնիսկ երիտասարդութեան։

Հայ գրականութեան տունը ո՞ր կարծեցիք թէ Քէլ-Հասանին անտէր այգին։ Կարգապահութեան մասին գաղափար ունի՞ք, դուք՝ կուսակցական մէկ ընտանիքի երիտասարդներ։ Ձեր վրայ հսկող աչքեր տեսա՞ծ էք, գրական քննադատի աչքեր, եւ ոչ թէ գրախօսական գրողի՝ որ homme — sandwich կը կոչուի։ Աւելի լաւ չէ՞ որ գրադիք ուսումնասիրելով հայ լեզուն իր կախարդական հիւսուածքին մէջ, ճոխացնելով ձեր բառագիտութիւնը եւ քերականական ծանօթութիւնները։

Հրանտ Բալուեանի կը յանձնարարեմ.— Փակուած յայտարարել այս անախորժ միջադէպը եւ դադրեցնել իր «չարունակելի» խուժիկութիւնը։ Բա՛ռ մը չգրել այլեւս այս մասին։

Գալով Ծառուկեանի, կը յուսամ թէ պիտի չպատասխանէ։ Թող այս միջամտութիւնս համարի արդար հատուցում։ Իսկ եթէ մէկն ու մէկը ուզէ արծարծել, կը խոչհինք իր կարգին։

(*) Պաշտպանելու համար Շուշանեանը, զոր հարուածեր էի «Մարտկոց»ի մէջ կատարած իր զզուելի խաղերուն առթիւ, նոյն Ծառուկեանը փորձեց վրէժ լուծել ինծմէ, տարիներ առաջ, «Երիտասարդ Հայուհի» ամսաթերթին մէջ, Պարսամեանի մէկ գրքոյկին մասին գրախօսական մը գրելու պատրուակով։ Ծառուկեանի յարձակումը ծանր էր եւ անխիղճ,— չպատասխանեցի։ Երիտասարդի դէմ չեմ ելլեր,— Երիտասարդը խօսուն մըն է, մաղմաղ ջուր մը, զոր կը զգուշանամ կոխկռտել։ Տարիներ ետքը, Ծառուկեան ինծի կը խոստովանէր իր սխալը, զայն վերագրելով իր բուռն տարիքին եռքին եւ Շուշանեանի հանդէպ իր սիրոյն։

Եւ հիմա կը տեսնեմ որ Ծառուկեան հասուն բանաստեղծ մըն է դարձած, այլեւս պարպած իր կանանչ տարիներու կիրքը։ Բալուեանը եւս կ՚ուզէի տեսնել պարպուած իր կանանչ կիրքերէն եւ դարձած ծանրախոհ։ Ուրախ պիտի ըլլայի, երբ գիտնար պարկեշտօրէն քննադատել Ծառուկեանին գործը,— ես կ՚առնեմ ամէն անգամ, որ, ըմբիշ չունենալով, կը մոռնան գրագէտին գործը եւ կը քննադատեն գրագէտին անձը։

Եւ որպէսզի կարելի ըլլայ երիտասարդութեան հասկցնել թէ հայ գրականութեան տանը մէջ գոյութիւն ունին ատրճանակարգեր եւ կարգապահական աւանդութիւններ, յաջորդով առեան պիտի բերուի ուրիշ դէպ երիտասարդ մը՝ Մաքրութեան այս պայքարին մէջ, վերջին յոդուած մըն ալ՝ դատապարտելու համար անոնք որ վերջերս, հրապարակագրութեան մէջ, ամէն սանձարձակութեան իրաւունք տալով իրենց անձին, իրենց թերթը դարձուցին… աղբաթերթ։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ստեփան Լիսիցեան

(Բ. Եւ վերջին մաս)

Լիսիցեան մեծ ծառայութիւն է մատուցած նաեւ հայագիտութեան։

Շատ հետաքրքրուած է հայ ժողովուրդի ծագումով որուն շուրջ բազմաթիւ դասախօսութիւններ է կատարած Թիֆլիսի զանազան հաստատութիւններու, Երեւանի պետական համալսարանի եւ Ակադեմիայի մէջ.

Վաստակաւոր ազգագրագէտ Երուանդ Լալայեանի ազգագրական աւանդութեանց անմիջական շարունակողն ըլլալով, Ս. Լիսիցեան մինչեւ իր մահը վարած է Սովետական պետական պատմական թանգարանի, (որ իր անունով կը կոչուի այժմ), ազգագրական աշխատանքները։

Իր երկարատեւ ազգագրական ուսումնասիրութիւններու հիման վրայ գրած է շարք մը մենաշխատութիւններ, ինչպէս «Զանգեզուրի Հայերը», ազգագրական տեսակէտով ստուար հատոր մը, «Լեռնային Ղարաբաղի Հայերը», «Բոսնոփուի ճանապարհը Հայաստանի վրայով» եւն.։

Այս աշխատութիւնները ունին ազգագրական - աշխարհագրական եւ պատմական մեծ արժէք եւ ցանկալի է որ հրատարակուին։

1930ին Լիսիցեան ազգագրական նիւթեր գրի առնելու եւ նիւթական մշակոյթի նմոյշներ հաւաքելու նպատակով կազմակերպած է շարք մը գիտական արշաւանքներ դէպի Ախալցխա, Մեղրի, Ապարան, Լոռի, Ղարաբաղ, Աշտարակ, Նոր Բայազիտ եւ Դարալագեազ։ Կարճ ժամանակով այցելած է ուրիշներու նմանօրինակ աշխատանքները տեղին վրայ վարելու համար։ Յաճախ ալ հեռուէն վարած է այդ աշխատանքները։

Լիսիցեանի գրի առած եւ հաւաքած նիւթերը մեծ արժէք ունին թէ գիտական, թէ պատմական թանգարանի համար։

Երուանդ Լալայեանի եւ Ստ. Լիսիցեանի հաւաքածոները բարձրարժէք նմոյշներ կը պարունակեն։

Ծերունազարդ գիտնականը ինչպէս նախորդին նոյնպէս եւ իր հաւաքածոներուն մասին անսահման հոգատարութիւն ունէր եւ զանոնք կը նկատէր անսպառ աղբիւր հայագիտութեան համար։

Լիսիցեան այն կարծիքը ունէր միշտ թէ առանց ազգագրական տուեալներու ուսումնասիրութեան կարելի չէ ունենալ ճշգրիտ ազգային պատմութիւն. «Ամէն մէկ հնագէտ—կ՚ըսէր ան — իր ուսումնասիրութիւններու, որոնումներու, պեղումներու ժամանակ անխուսափելի կերպով ստիպուած է դիմել ազգագրութեան։ Ազգագրութիւնը ուսումնասիրելով հայ ժողովուրդի արդի նիւթական մշակոյթը, հնարաւորութիւն կուտայ մէջտեղ հանելու մեր ժողովուրդին անցեալ մշակոյթին ցարդ մութ մնացած կողմերը։

Իր «Զանգեզուրի Հայերը» մեծածաւալ աշխատութեան մէջ Փրոֆ. Լիսիցեան առաջ կը քաշէ շարք մը նոր տեսակէտներ որոնք նոր խօսք կ՚ըսեն հայ ազգագրութեան տեսական խնդիրներու մասին։

Մենք ունեցած ենք շարք մը ազգագրագէտներ որոնք մինչեւ Լիսիցեանը ոչ մէկ տեսական խնդրով չեն զբաղած. ինքն է որ կը լրացնէ այդ բացը։ Անիկա իր քանի մը աշխատութիւններուն մէջ ամփոփած է հայ ազգագրութեան մասին համար տեսական ուրուագիծեր եւ այդ մասին յատուկ դասընթացք ունէր պետական համալսարանի մէջ։

1946ին, իր մահէն քիչ առաջ լոյս տեսած «Ազգագրական հարցարանին» գոյութիւնը եւս իրեն կը պարտինք։

Լիսիցեանի մանր ու մեծ աշխատութիւնները 200ը կ՚անցնին։ Ասոնց մէջ աչքի կը զարնեն նաեւ աշխարհագրութեան դասագիրքերը։

Գիտական - մանկավարժական երկարամեայ գործունէութեանը համար հայկական ՍՍՌ կառավարութեան կողմէ գիտութեան վաստակաւոր գործիչի տիտղոս ստացաւ, իսկ ՍՍՌՄ գերագոյն սովետի նախագահութեան կողմէ պարգեւատրուեցաւ «Աշխատանքային կարմիր դրօշի» շքանշանով։

1945ի աշնան Հայկ. կառավարութեան որոշումով փրոֆ. Ս. Լիսիցեանի ծննդեան 80ամեակի առթիւ Պետ. Համալսարանին մէջ փառաւոր յոբելենական հանդէս մը կազմակերպուեցաւ, ուր վաստակաւոր գիտնականը ականատես եղաւ հայ աշխատաւորութեան եւ մտաւորականութեան իրեն հանդէպ տածած ջերմ զգացումներուն արտայայտութեան որոնք խորապէս յուզեցին զինքը։

ԳՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

Նոր սովի մը վախը...

Հայրս՛ : *Միայն հացի, միսի, նարինջի կամ կիտրոնի՞ սով կ'ուզէք որ ըլլայ ։ Միայն որկորի՞ համար հնարուած է սով բառը ։*

Ուտեստեղէնի սովը հասարակ ծաղրայթ դար- ձած է այսօր բոլոր ժողովուրդներու համար ։ Տակաւին ի՛նչ զարմանալի սովեր կան որ բացա- ռիկ ազգերու միայն վերապահուած են ։

Հայերս կը պատկանինք այդ բացառիկներու շարքին ։ Մեր ազգային դասն իսկ բացառիկ վիճա- կով կը ներկայանայ քաղաքական բեմին վրայ ։

Թուրքին ճիրաններէն տասնեակներով ազգեր պրծան դուրս ելան եւ չէնք - շնորհք պետութիւն կազմեցին ։ Զէն ու զրահի տիրացան ։ Մերինը ծո- վուն յատակը, ժայռի կառչած ուռկանի մը պէս դուրս չի գար ։

Է՛հ, վերջապէս աս ալ պարծենալիք բան մըն է ։ Բացառութիւն կազմելու հաճոյքը ...

Միայն ա՞յս ։ Մօտ ատենէն, ուրիշ սովի մըն ալ վտանգը կայ մեր գլխուն կախուած ։ Հայհո - յանքի սովը ...

— Հէ՛, աս ի՛նչ բան է ։

— Հայրս՛ ։ Չե՞ս կարդար ։ Բոլոր դաւանա - փոխները, իբրեւ նուիրական պարտականութիւն, օրը բերան մը ֆֆրնի ստիպուած են իրենց երէկ - ուան ուղեկից եւ արենակից եղբայրներուն դէմ ։ Եւ ի՛նչ գունաւոր ածականներով ...

×

— Բարեւ տղա՛յ, աս ի՞նչ է, աս տաֆին աըր- ճայրանի անկիւնը բաշած կը գրես ու կ'աւրես ։

— Ո՛ւֆ, սանկ զօրաւոր հայհոյանք մը կը փնտռեմ փակցնելու համար սա մարդոց ճակտին ։

— Թուրքերո՞ւն ։ Բառգրքին դիմէ ։

— Թուրքը ի՞նչ գործ ունի մեզի հետ, սա «մերիններուն» ։ Ամբողջ բառարանը աչքէ անցու- ցի ։ Բոլորն ալ հինցած - մաշած, գործածուած բաներ են ։ Ազդեցութիւնը կորսնցուցած բառեր ։

— Թուրքերէն բառարան մը ձեռք առ ։

— Հոգիդ ուտեմ, լաւ յիշեցուցիր ։ Բայց թուրքերէնս տկար է քիչ մը ։

— Հոգ չէ, կրնաս թուրքերէնով պճնազարդել գրութիւնդ, թէ աւելի ազդեցիկ կ'ըլլայ եւ թէ «հայ լեզուն կը ճոխանայ» ...

— Կեցցե՛ս պէ ։ Փորձենք բանձր ։ Ասոնք մէ- ջերնիս, շատ աղքատ է սա մեր հայ լեզուն ։ Ազօ- թելու համար ուզածիդ չափ աւելորդ բառ ։ Տի- րացու աղդ ենք նէ ։ Բայց երբ հայհոյել ուզես, որ քաջութեան եւ բարեյուսութեան փաստանիշ է, կ'անճրկիս կը մնաս ։

Այո՛, այո, ջանիդ ղուրպան, գործս դիւ - րացուցիր ։ Թուրքերէնով խփել նրանց ։ Եթէ ոչ, մի օր հայհոյանքի սով կրնայ տիրել եւ մենք բան- ցը կը մնանք ։

— Ա՛ս ։ Ծրագիր մը, որ չահաբեր է, միեւ - նոյն ատեն հայ մատենագրութեան ճոխացումին սատարած կ'ըլլամ ։ «Հայհոյանքի բառգիրք» մը հրատարակելու եմ, ի պէտս հրաժարեալց եւ նո- րափետուր թղթակիցներու ։ Նոր եւ լաւ ընկեր մը ունիմ, ձենէ աղէկ չըլլայ, ան ալ աղուոր յառա - ջաբան մը կը գրէ ։ Շա՛տ ճարպիկ է գունագեղ հայհոյագրութեան մէջ ։

— Կարեւոր գիտ մըն է որ կ'ընես ։ Կ'անմա- հանաս հայ գրականութեան մէջ ։ Բոլոր անճրկող հայհոյանքները, օրհնէնք կը կարդան քու յիշա - տակիդ ։ Կաթիլ մը իւղ ալ ես կ'ուզեմ դնել քու այդ լուսատու կանթեղիդ մէջ ։ Բառ մըն ալ իմ կողմէս յիշեցնեմ քեզի ։ Զօրաւոր եւ ամբայիս ։ Ծով ու ցամաք դողացնող ։ Հակառակորդը ուղղա- կի շշմեցնող, շանթահարող եւ փոշի դարձնող ... մի՛ մոռնա՛ր, բառգրքիդ մէջ զետեղելու սա հիւ- լէաւոումբ «ֆաշիստ» բառը ...

Կ. ԳԵՏՈՒՇ

1947 Յունուար 4ին, մօտ 82 տարեկանին մե - ռաւ բազմավաստակ մանկավարժ-գիտնականը ։

Յունուար 8ին «Ուսուցիչներու տան» բարձ բաւանդակին վրայ կը հանգչէր իր մարմինը ։ Ե - րեւանի մտաւորականութիւնը հրաժեշտ տուաւ գիտութեան անխոնջ մշակին ։ Պետական համա- լսարանի ուսանողութիւնը վերջին հրաժեշտը տը- ւաւ իր սիրելի դասախօսին ։

Ժամը 4ին, Սիմոն Սահակեանի դամբանակա- նէն վերջ, Լիսիցեանի դագաղը իրենց ուսերու վը- րայ բարձրացուցին իր ազգականները եւ աշա - կերտները ։ Թաղման Թափօրը անցաւ Ստալինեան պողոտայէն, բազմաթիւ ծաղկեպսակներով բեռ- նաւորուած կը հետեւէին ուսանողները մասնա- ճիւղերը եւ աշխատաւորները ։

Գերեզմաննոց - Պանթէոն ։ Ահա այն Թումբը որուն տակ կը հանգչի Մեծ Աբեղեանը ։ Հոն կը խօսի դամբանական մը Փրոֆ. Տօքթ. Արարատ Ղարիպեան ։ Եւ դագաղը կ'իջնէ ... նուագի ող - բալի հնչիւններու տակ ։

Հարազատներ, ազգականներ, բարեկամներ, բոլո՛րը, բոլորը վերջին հրաժեշտը կուտան ի - րենցմէ յաւիտենապէս բաժնուող մշակոյթի մեծ գործիչին ...

Երկու հողակոյտ՝ Աբեղեան, Լիսիցեան ։

Վ. ԲԴՈՅԵԱՆ

ՍԱՏԱՆԱՅ. — Եթէ իրականութեան մէջ սա- տանան գոյութիւն ունենայ, ինչո՞ւ աւելի անգութ եւ չար պիտի ըլլայ, քան մարդը ։ Անշուշտ կը պատասխանէք. — Որովհետեւ շատ աւելի խելօք եւ ուժիմ է մեզմէ ։ Սակայն, եթէ մեզմէ աւելի խելացի եւ ուժիմ ըլլայ, ինչպէ՞ս կրնայ չարու - թիւն ընել ։ Ինչ՛ղձ սատանայ, որ աշխարհիմէջ գէշ համբաւ հանած է, մինչդեռ սատանան ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մենք. եւ որպէսզի մենք զմեզ արդա - րացնենք, բոլոր մեր բացասական գիծերը՝ քէն, նախանձ, թշնամութիւն եւ անխղճութիւն, ցնո - րական գոյութեան մը մէջ ծարմնաւորած ենք ։

ՄԵՐ ՎԻՃԱԿԸ. — Կրնայ պատահիլ, որ օր մը այս աշխարհիս մէջ հրապարակ գայ արտասովոր մարդը, եւ այն վերաբերմունքը, որ մենք ունինք դէպի անծանօթները, նոյն վերաբերմունքը ցոյց տայ այդ նոր մարդը՝ մեզի հանդէպ ։ Արդեօք, այդ ժամանակ մենք անոր չունը կ'ըլլա՞նք թէ ոչ ։ Եթէ այդպէս ըլլայ, ես այդ արտասովոր մարդուն շատ կը խղճամ, եւ լաւ կ'ըլլար, եթէ անիկա՝ մե- զի անտեսէր եւ բաւականանար, ճիշդ այս չունե - րով, որ հիմա մեր տրամադրութեան տակ են ։

ՄԵՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ. — Մեր պարտականու- թիւնը՝ չգիտնալն է, սակայն, պայմանաւ որ աշ - խատինք մեր տգիտութենէն տեղեակ ըլլալ, որով- հետեւ դեռ երկար դարեր պէտք են, որպէսզի կա- րողանանք ըմբռնել, թէ ոչինչ գիտենք ։

ՄԵԹԵՐԼԻՆԿ

ՃԱՆԱՉԵԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՐԵՒԵԼՔԸ... ՀԱՅԵՐԻՆ

Հազար ափսոս, որ չեմ ծնուել Հայաստանում ձեր անդին,

Ու չեն կերել Արեւելքի ճառագայթներն իմ հոգին ։

Շատ եմ տանջուել ես հիւսիսում ու կարօտով երազել

Եւ հեռաւոր Արեւելքը անհուն սիրով եմ սի - րել ։

Նա էր, որ ինձ ոգեշնչեց ճանապարհին գի - տութեան

Եւ ուղենիշ աստղի նման լուսաւորեց իմ ճամ- բան ...

Իմ դէմ բացուեց մի նոր լեզու, մի նոր աշ - խարհ ես տեսայ

Ու ղմայլած կախարդանքով մի պահ երկինք վերացայ ։

Ահա Արաքսն ազմկալից կոհակներով հրեղէն.

Ահա Մասիսն Հայոց արքան ճերմակ թագով ձիւնեղէն,

Ապարանքներն ահա կործան ու դղեակներն աւերակ,

Արթնցրին հոգուս խորքում երազանքներ անքանակ ...

Ու յիշեցի առասպելներն այն ժամանակ Հայ - կական,

Գովերգեցի հզօր Հայկին ու Արամին յաղ - թական

Մեծ սարսուռով տրտմաթախիծ ու յարգան - քով անսպառ,

Վերյիշեցի Տիգրան Մեծի արշաւանքներն անհամար ...

Ես երգեցի Քաջ Վարդանի դիւցազնութիւնը վսեմ,

Ու փառահեղ յաղթարշաւներն Իրանական Շահին դէմ ։

Եւ կործանած Հայաստանի սեւ վախճանը տխրալի

Տխուր սրտով ես իմ ազգին հաղորդակից դարձրի ...

Օ՛, լուսածին Արեւելքի դուք զաւակներ յա - ւերժող,

Ես պօէտ չեմ անտառների խլութիւնը գովերգող

Ես կը թռչեմ ամէն վայրկեան Արեւելքը եր - գելու.

Մեծ հիւսիսի երգիչը լոկ երբեք ես չեմ լի - նելու ։

Ձեզ եմ երգում, Հայոց որդիք, կարեկցու - թեան խոր վշտով,

Ու ձեր մասին մի վառ երազ հոգուս խոր - քում պահելով ։

Կը գայ մի օր, եւ անթափանց մշուշն անհետ կը ցնդի,

Ու Հայկական հորիզոնին նոր արշալոյս կը ծագի ։

ԻՒՐԻՅ ՎԵՍԵԼՈՎՍԿԻՅ(*)

Թարգմ. Ա. ԲՈՒՐԵԱՆ

(*) Հայագէտ եւ հայ ժողովրդին ու իր դա - տին ջերմ պաշտպան ռուս գրագէտ ու բանաս- տեղծ ։

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԾՈՒԱԾ ՋՈՐԸ

Եւ ահա, երբ Դաւիթը դառնում է տասնու - հինգ - տասնուվեց տարեկան՝ հայրը տանում է նրան Արխաղիայում յայտնի իմաստուն Շաքրիլի մօտ՝ խելք եւ իմաստութիւն սովորելու որ պայ - ծառացնի հօր անունն ու յիշատակը ։

Իմաստուն Շաքրիլը, ասում են, ապրում էր մարդկանցից հեռու, անտառի մէջ, ճերմակ հա - գած ու ճերմակ մօրուսով, որ հասնում էր մինչեւ գօտին ։ Էդտեղ նա աղօթում էր Աստծուն, աղօ - թում էր մարդկանց համար եւ սովորեցնում իր աշակերտներին ։ Ամէն կողմից նրան էին տանում իրենց տղաներին էն հայրերը, որոնք ցանկանում էին ազնիւ, հաւատարիմ զաւակներ ունենալ ։ Էդ- պէս էլ Նորան ։

— Արեւի ողջո՛յն իմաստուն Շաքրիլին, — ա- սում է Նորան, գլուխ խոնարհելով ծերունու ա- ռաջ ։

— Արեւը պահապան, — պատասխանում է Շաքրիլը, ու հրաւիրում է Նորային նստել իր կողքին, հարցնում է թէ ի՛նչ հոգ կամ վիշտ է նրան բերել իր մօտ եւ ինչով կարող է օգնել ։

— Մի էնպիսի բանով, որ կեանքիս մինչեւ վերջը պարտական մնամ քեզ, — ասում է Նորան ։ — Քեզ եմ բերել էս սարի կենդանին, որ մարդ դարձնես սրան ։ Խելք սովորեցնես եւ իմաստու- թիւն՝ այդ դժուար կեանքում ապրելու համար ։

— Բարի. — ասում է Շաքրիլը. — Թող իմ ա- շակերտները եօթը չլինեն — ութը լինեն ։

Ու Դաւիթը մնում է իմաստուն Շաքրիլի մօտ, նրա եօթն աշակերտի հետ սովորում է էն բոլորը, ինչ սովորեցնում է ծերունին ։ Իսկ Շաքրիլը սո- վորեցնում է շատ բան, էն ամէնը, ինչ հարկաւոր է կեանքում ։

Հինգ տարի Դաւիթը մնում է Շաքրիլի մօտ, Նրա աշակերտների հետ, եւ իմաստունն ամէնից առաջ սովորեցնում է նրանց՝ սիրել իրար, մեռնել իրարու համար եւ մինչեւ իրենց կեանքի վերջը — հաւատարիմ մնալ միմեանց եւ բարի օրինակ լինել մարդկանց ։ Նա սովորեցնում է, թէ ինչպէս մարդ կեանք է մտնում անարատ ու մաքուր, նա պէտք է լինի ազնիւ ընկեր, սիրող հայր եւ բարի եղբայր ։

Էսպէս սովորեցնում, օրինակներ է բերում ու միշտ խրատում ։

— Էնպէս լաւ պիտի պահէք ձեզ, որ դերեզ - մանում էլ ոսկորներս ուրախանան, — ասում է Շաքրիլը ։

Եւ աշակերտներն անսահման սիրում են իրենց իմաստուն ուսուցչին. սիրում են եւ իրար, ու եր- բեք վատ բան չեն անում կամ վատ խօսք չեն ա - սում միմեանց ։ Դաւիթը մօտենում — մտերմա - նում է մանաւանդ մի տղայի, որի անունը Ալիձ- բա է լինում ։ Էս Ալիձբան լինում է Դաւթի հարե- ւան գաւառից ։ Աւելի մօտենում են նրանք վերջին տարում, ամէն բանում օգնում են իրար, ամէն ինչ կիսում են միմեանց հետ. իսկ երբ աւարտում են — վերադառնում են միասին, բայց ճամբից չեն կարողանում բաժանուել՝ իրենց տները գնալու ։ Հերթով մի քանի անգամ ճամբայ են գցում իրար, բայց նորից էլի չեն կարողանում բաժանուել — էնքա՜ն են սիրում իրար ։ Բայց վերջին անգամ, երբ համբուրւում են — Ալիձբան ասում է Դաւթին.

— Նեղութեան մէջ եղար, Դաւիթ, յիշիր ինձ, կեանքս պատրաստ է քեզ համար ։

— Ոչ միայն նեղութիւն, ուրախութիւնն էլ ա- ռանց քեզ տխուր կը լինի ինձ համար, — ասում է Դաւիթը, ու էդ տեղ նրանք խօսք են տալիս ի- րար՝ հաւատարիմ ընկեր ու եղբայր լինել մինչեւ իրենց կեանքի վերջը ...

Ջամբան յանկարծ ընդհատեց պատմութիւնը, նստեց պառկած տեղը, նայեց անտառի վրայ կախ- ուած մութ, անաստղ երկինքին ու ձեռը պարզեց օդում ։ ։

— Մոռնացայ, գնամ քո վերարկուն ու իմ եափնջին բերեմ ։ — Հիմա քամի պիտի սկսուի, — աւելացրեց նա բնութեան լեզուն հասկացող փորձ մարդու վստահութեամբ ։

Քիչ յետոյ նա տնակից բերեց իմ վերարկուս ու իր ծլաւոտ եափնջին ։ Եափունջու մի մասը փռեց տակին, միւս մասն առաւ վրան ու նորից թիկն տուեց ։

... Էսպէս, հինգ տարի սովորելուց յետոյ՝ Դաւիթը, երբ քսան տարեկան էր արդէն, վերա - դառնում է տուն ։ Հայրը՝ Նորան ուրախանում է անսահման, ուրախանում է աշխարհովը մէկ ։

(2)

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

Մոսկուայի 800ամեակը

Կարգ մը տեղեկութիւններ եւս Մոսկուայի հիմնարկութեան 800ամեակին առթիւ, որ կը տօնուի այսօր, կիրակի, արտակարգ հանդիսաւորութեամբ.—

Խ. Միութեան թերթերը, քաղաքական թէ գրական, դավաստանական տողեր կը հիւսեն այս առթիւ, պանծացնելու համար խորհրդային հայրենասիրութիւնը եւ բոլոր քաղաքացիներուն հպարտութիւնը։ Խմբագրականի մը մէջ — «պատմական եւ քաղաքական մեծ դէպք մը» — կուսակցութեան պաշտօնաթերթը, «Փրավտա» (20 Օգոստոս) կը յիշեցնէ իր Մոսկուայի շուրջը համախմբուած են ռուսական հողերը եւ թէ պատմութեան մէջ քանիցս քաղաքը դիմադրութեան կեդրոնն եղաւ օտար արշաւողներու դէմ,— Մոնկոլներ, տեւտոնեան ասպետներ, Շուէտացիներ եւ Լեհեր, Նափոլէոնի մեծ բանակը եւ Հիթլէրի Փաշական հրոսախումբերը։ «Մոսկուա պարծանքն է ռուս ժողովուրդին»։

Անշուշտ չեն կրնար մոռնալ Փեթերպուրկի (այժմ Լէնինկրատ) դերը, նախկին մայրաքաղաքը որ եղաւ նաեւ յեղափոխական շարժումի վառարան մը «ցարական իշխանութեան անիծեալ օրերուն», եղաւ մանաւանդ օրրանը 1917ի յեղափոխութեան։ Լէնինն էր որ կը յայտարարէր.— «Ամէն գիտակից բանուոր կ'ըմբռնէ թէ Փեթերպուրկը առանց Մոսկուայի ձեռք մըն է առանց միւս ձեռքին»։ Միապետութեան անկումէն վերջ, Մոսկուան դարձաւ «աշխարհի առաջին ընկերվարական պետութեան քաղաքական կեդրոնը»։

Մոսկուա է նաեւ «ազգային պարծանքը Խ. Միութեան բոլոր ժողովուրդներուն»։ Իր անունը խորհրդանշանն է անոնց միութեան եւ եղբայրութեան։ Այս առթիւ «Փրավտա» վկայութեան կը կանչէ արեւելեան (ուզբէկ) աշուղը, ծամպուլ որ Մոսկուան կոչած է «բոլոր բոլշեւիկ արծիւին» եւ որ կ'երգէ.— «Դուն սիրելի ես մեզ բոլորիս, դուն բաբախումն ես ամբողջ երկրի սրտին, օ՜ Մոսկուա»։

Մոսկուան իր ութ հարիւր տարուան պատմութեամբ խորհրդային է միայն երեսուն տարիէ ի վեր, բայց ի՜նչ յառաջդիմութիւն այդքան ժամանակի մէջ։ Գարզապէս անճանաչելի դարձած է։ Մոսկուա գլուխն է ազգային արտադրութեան։ Ահագին համախմբում մը որուն տարածութիւնը 1913ի 17.661 հէքթարէն բարձրացած է 33.123 հէքթարի, 1946ին։ Իր ճարտարագործական արտադրութիւնը 1940ին 21 անգամ աւելի էր 1913էն։ Ժամանակին քաղաքը ունէր միայն հիւսուածեղէնի ճարտարագործութիւն, իսկ այսօր իր արուարձանը խճողուած է մետաղագործական եւ մեքենական ծանր ճարտարարուեստի գործարաններով։ Այնտեղ է Խ. Միութեան ինքնաշարժի ամենամեծ գործարանը։

Մոսկուայի արագ կերպարանափոխութիւնը գործըն է Լէնինի եւ մանաւանդ Սթալինի։ Մամուլը լեզու կը թափէ այս առթիւ.— «Սթալինեան Մոսկուան միջնաբերդն է լէնինականութեան, փառաբանը մարդկութեան ամէնէն յառաջդիմական վարդապետութեան։ Սթալինեան Մոսկուան ամենամեծ աշխատանոցն է գիտական եւ արհեստագիտական յառաջդիմութեան։ Սթալինեան Մոսկուան կեդրոնն է համաշխարհային մշակոյթին, աշխարհի քաղաքակրթութեան»։

Խորհրդային Գրողներու Միութեան շաբաթաթերթը, «Լիտերատուրնայա Կազէթա» եւս կը գրէ.— «Մոսկուա դարձած է ամբողջ յառաջապահ մարդկութեան համար խորհրդանշանը ազատութեան, արդարութեան, բանականութեան»։ Ռուս մեծ արուեստագէտներուն համար Մոսկուան քաղաքէ աւելի բան մը եղած է,— «Սիրտը երկրին, ապագայ սիրտը աշխարհին»։ Այս գրական շաբաթաթերթն ալ կը յայտարարէ թէ Մոսկուա «ճըշմարիտ կեդրոնն է համաշխարհային մշակոյթին որ կը խտացնէ քաղքենի քաղաքակրթութեան այնքան փառաբանուած բուրաստանները»։

Մայակովսկի, խորհրդային մեծ բանաստեղծը, կ'աղաղակէր օր մը,— «Պիտի ուզէի Փարիզ ապրիլ եւ մեռնիլ, եթէ Մոսկուան գոյութիւն չունենար»։ Նոյն գրական շաբաթաթերթը արտատպելով այս խօսքը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.— «Այս խօսքերով Մայակովսկի շատ ճիշդ արտայայտած է զգացումը խորհրդային հայրենասէրին, որ գիտէ ճանչնալ ինչ որ յառաջդիմական է եւ պատուաւոր՝ Արեւմուտքի մէջ, բայց կը մերժէ որեւէ կռապաշտութիւն քաղքենի մշակոյթին հանդէպ, որովհետեւ խոր գիտակցութիւնն ունի իր գերազանցութեան»։

Եւ վերջապէս գերագոյն գովասանքը՝ խորհրդային ամթելով.— «Մոսկուան այն քաղաքն է ուր կ'ապրի եւ կը գործէ անմահանայինը, մեր մեծ Սթալինը»։ Մոսկուայի վերաշինութեան գլխաւոր ճարտարապետն էր որ կը յայտարարէր վերջերս,— «Հանճարեղ ծրագիր մըն է այս, յօրինուած՝ նոր աշխարհի ամենամեծ ճարտարապետին կողմէ»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ իր խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ԳՈՒԼՎԱՐ ՕՍՍՕ.— Երեքշաբթի 9 Սեպտ.։
ԳՈՄՈՆ.— Հինգշաբթի 11 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր։
ԿԱՐՏԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.։
ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ՄԱԵԿՐԻԹ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.։
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները։

ՇԱՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» ենթակոմիտէն եւ Նոր Սերունդի «Անդրանիկ» խումբը, ինչպէս եւ «Րաֆֆի» Երիտ. Միութիւնը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Օր. ԻՍԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼՃԱՆի մահուան առթիւ եւ կը նուիրեն 500ական Ֆր. Շավիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը՝ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ Գ. Գ. Եղիշէ, Յակոբ եւ Կարպիս Փափազեան եղբայրներէն շնորհակալութեամբ ստացած է 3000 (երեք հազար) Ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տէսինէն Այրի Տիկին Համասփիւռ Ժամկոչեան (ծնեալ Խաչատուրեան), կը փնտռէ եղբայրը, Վաղինակ Խաչատուրեան, որ կը բնակէր Երեւան եւ պատերազմին դերի մնացած է Դաշնակիցներուն։ Տեղեկացնել Տիկին Ժամկոչեանի, 79 Ave. Jean Jaurès, Décines (Isère), France:

ԼԻՈՆ.— ՀՈԿՏ. 11Ը գրաւուած օր է, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին համար։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Իտալիոյ բոլոր մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները հին թէ նոր վճարել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ, Բժիշկ Ե. Արզումանեանի, Via Cappelari 3 Milano։ Տարեկան 3000, վեցամսեայ 1500 իտալական լիրի հաշուով։

Վարչութիւն

խօսնեըու առջեւ։ Բազմութիւնը կ'աղաղակէր.

— «Ռամատիէ թող հրաժարի։ Մա՛հ սեւ շուկայի մակարոյծներուն, եւայլն։

Վեց թափորները փողոցէ փողոց անցած ատեն, պարզեր էին հազարաւոր նշանաբաններ, աւուր պատշաճի յայտարարութիւններով.— «Հաց, հա՛ց, հա՛ց»— «Հացաբաժնի կրճատումը մահ է».— «Հաց մի տաք դատարկապորտներուն, մակաբոյծներուն».— «Բանտարկեցէք շահադէտները».— «Ցորենը բանուորներուն, եգիպտացորենը զաղուններուն».— «Ներկայ պայմանները գերութիւն են բանուորներուն համար» եւն.։

Գլխաւոր ճառախօսներն էին համայնավար գործիչներ, որոնք պահանջեցին վերահաստատել նախորդ հացաբաժինը, 250 կրամ, անողոք միջոցներ ձեռք առնել շահադէտներուն դէմ, վերջացնել Հնդկաչինի պատերազմը եւն.։

Ցոյցը վերջացաւ խաղաղութեամբ։ Ոստիկանութիւնը չէր մասնակցեր, բաւեացակամ դիրք բռնելով հանդէպ։

ՄԻՇՏ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

Գործադուլները եւ խլրտումները կը շարունակուին գաւառի մէջ։ Վերջին լուրերու համաձայն, կացութիւնը զգալապէս ծանրացած է Սէնթ Էթիէնի ածխահանքերուն մէջ, ուր գործադուլ յայտարարուած է։ Մոնպէլիէի մէջ 20.000 բանթողներ շրջուն խումբեր կազմելով, կը հսկեն խանութպաններուն վրայ, որպէսզի օրինաւոր գիներէն աւելի սուղ չծախեն։ Կը սպառնան աւարի տալ այն խանութները որ չեն համակերպիր օրինաւոր գիներուն։ Գնահատելի արդիւնքներ ձեռք բերուած են, այս միջոցներուն շնորհիւ։ Փուաթիէի մէջ գործադուլ յայտարարեցին կաթնավաճառները, Ամիէնի մէջ՝ գլխաւոր կառատուններու (կառաժ) բանուորները եւայլն։ Միւս կողմէ թղթատարական պաշտօնեաներու դաշնակցութիւնը բողոքելով գործադուլներու կրկնութեան դէմ, կը յանձնարարէ իր անդամներուն զոհ չերթալ քաղաքական խաղերու։

ՊՈԼՍՈՅ Թուրք թերթերուն տեղեկութեանց համաձայն (31 Օգոստոս), ռուսական օդանաւ մը հետապնդուելով ստիպուեր է իջնել Այտընի, Գոճաբըր գիւղը։ Հսկողութեան տակ առնուած են ճամբորդները, որոնց մէկը ռուս զօրավար մըն է, երկուքը ռուս բարձրաստիճան սպաներ, չորրորդն ալ՝ օդաչուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ վարչապետը Սեպտեմբեր 15ին Ազգ. ժողովին ներկայացուց 4 նոր նախարարները, որոնք չափաւոր տարրերը կը ներկայացնեն։ Իրազեկներ դիտել կուտան թէ տագնապը չէ փարատած տակաւին։

ՈՂՈՂՈՒՄ ՄԸ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱՒ... Օփէրա-Քոմիքի մէջ, երբ «Սէվիլլայի Սափրիչը» կը ներկայացնէին։ Եթէ մեքենավարը պաղարիւնը պահած չըլլար, ծանր վնասներ պիտի պատահէին։ Հրշէջ խողովակ մը պայթած էր, ողողելով բեմը։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ազատական-հանրապետականներուն եւ արքայականներուն պայքարը, որ կը տեւէ 37 տարիէ ի վեր, հաւանաբար վերջանայ այսօր վաղը, նոր կառավարութիւն մը կազմուելով նախագահութեամբ Գ. Սոֆուլիսի (ազատական)։ Այդ պարագային նախկին վարչապետը, Ցալտարիս, պիտի նշանակուի փոխ-վարչապետ և արտաքին, թերեւս պատերազմականնախարար։ Առաջին անգամ է որ արքայականները եւ ազատականները պիտի մասնակցին միեւնոյն կառավարութեան։ Կը հաւաստեն թէ նոր կառավարութիւն ալ հակաբոլշեւիկ պիտի ըլլայ.— Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդը պաշտօնէ արձակեց Աթէնքի դեսպանը, ծովակալ Ռոտիանով, «ուրիշ պաշտօնի մը կոչելու համար»։ Մոսկուա այժմ միայն գործակատար մը ունի Աթէնքի մէջ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հեռագրեն թէ հաւանական է որ խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրուի շուտ. Մարշըլի առաջարկով, քննելու համար եւրոպական տագնապը, որ ստիպողական դարման կը պահանջէ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զուարթնոց

Եռամսեայ գրականութեան եւ արուեստի։ Ցարգանքի թիւ՝ մասամբ նուիրուած Գրիգոր Օտեանի մահուան 60ամեակին։ Ուրիշ գրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ։ Հատը ձեռքէ 125 Ֆրանք։ Տարեկան բաժնեգին 500 Ֆրանք։ (Ուրիշ երկիրներ՝ 700 եւ 600 Ֆրանք)։

Հասցէ.— **H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):**

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Dumesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 786

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 9 Septembre 1947 Երեքշաբթի 9 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5131-Նոր շրջան թիւ 740 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

"ՌՕՍԻԱ" ՄԵԿՆԵՑԱՒ ԱՆՆՄԱՆ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ֆրանսայէն ներգաղթի Ա. կարաւանը աննման խանդավառութեան մէջ մեկնեցաւ շաբաթ օր ժամը 4ին :

Ռօսիա գեղակերտ ու հսկայ նաւը որ տասը օրէ ի վեր քարափին կցուած՝ լեցուած էր Հայոց բեռներով ուրբաթ առտու սկսաւ ուղեւորները ընդունիլ : Ճամբարին 1200 ներգաղթողները գիշերուընէ դասաւորուած՝ առտուն երկու ժամուան մէջ փոխադրուեցան քարափ իրենց առձեռն դոյքերով :

Կարգապահական ամէն միջոց ձեռք առնուած էր խառնակութեանց տեղի չտալու համար : Ներգաղթողները կարգով կ'անցնէին ոստիկանական սեղաններուն առջեւէն ուր իրենց արձանագրութիւնները կը կատարուէին, կ'առնուէին ինքնութեան թուղթերն ու պարենատոմսերը : Յետոյ կ'անցնէին ներգաղթի կոմիտէին սեղանէն, ուր իրենց անունին դէմ կը նշանադրուէր նաւ մուտքը :

Այս գործողութիւնը տեւեց մինչեւ շաբաթ առաւօտ, երբ սկսան Մարսէյլի ներգաղթողներու ժամանումը :

Շաբաթ ցերեկ արդէն աւարտած էր բոլորին ալ մուտքը եւ քարափը զոր վերջին պահուն բացած էին ժողովուրդին, խուռներամ լեցուած էր ողջերթի եկողներու անհամար բազմութեամբ :

Նաւին հինգ յարկերը լիքն էին, կարելի չէր շարժիլ եւ ամէն ոք իր կեցած տեղէն ողջոյնի վերջին խօսքեր եւ յանձնարարութիւններ կ'ուղղէին իրարու : Երիտասարդներ կ'երգէին, ու մեծերը մնացողները կը հրաւիրէին հետեւիլ իրենց : Տախտակամածին վրայ պաստառներ կախուած էին : «Շնորհակալութիւն Ֆրանսայի իր վեհանձն հիւրընկալութեան համար», «կեցցէ Ֆրանսահայ բարեկամութիւնը», «կեցցէ Ֆրանսա», «Մենք պիտի ըլլանք Ֆրանսայի լաւագոյն դեսպանները» :

Թէ դացողներուն եւ թէ մնացողներուն դէմքը կը ճառագայթէր ուրախութեամբ ու գոհունակութիւնը անսահման էր : Ոչ մէկ լաց, ոչ մէկ հառաչ :

Ցանկարծ թնդաց «Մարսէյեէզ»ը նաւին գլուխը խռնուած երիտասարդներուն կողմէ որուն ձայնակցեցան բոլորը եւ որոտընդոստ ծափերով վերջացաւ :

Ժամը 1ին առեններ կաթղիկ. պատրիարքը հրջապատուած քահանաներէ, դպիրներէ եւ ներգաղթի կոմիտէի անդամներէն, Ռօսիա հասաւ եւ մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ նաւապետ Պ. Կոմատիցէի եւ ընկերներուն կողմէ :

Նաւին մէջ ի պատիւ այս հիւրերուն սեղան մը տրուեցաւ, յետոյ Արտաւազդ արք. զգեստաւորուած խաչհանգիստ կատարեց եւ նաւին ամէն կողմը հրջելով օրհնեալ ջուր սրսկեց : Շատ յուզիչ էր այս տեսարանը : Նաւապետը արարողութեանց ընթացքին կը խաչակնքէր եւ ներգաղթողներն ալ, մանաւանդ տարէց կիները խաչին տակ ծնրադիր օրհնութիւն կը խնդրէին :

Ժամը ճիշդ չորսին, Արտաւազդ արք. մեկնեցաւ նաւէն կամրջակին գլուխը ողջագուրուելով նաւապետին հետ, ժողովուրդին խանդավառ ու անվերջ ծափերուն մէջ :

Ժամը 4ը հինգ անցած սանդուխը քաշուեցաւ վեր, նաւին եւ ցամաքին միջեւ ամէն կապ խզուած էր : Քառորդ ժամ վերջ, խարիսխը քաշուած՝ Ռօսիայի հսկայ զանգուածը սկսաւ շարժիլ դէպի նաւամատոյցին ելքը : Ցուցման գերագոյն պահն էր այդ երբ ուրախութեան արցունքները սկսան հոսիլ մեկնողներուն եւ ողջերթողներուն աչքերէն :

Տախտակամածին շուրջ բոլորը ճանճերու պէս կը շարժէին մակոյկներ եւ շոգեմակոյկներ՝ ողջերթողներով լեցուն : Քարափին վրայ խռնուած բազմութիւնը մէկ ծայրէն միւսը կը խուժէր նաւին շարժումներուն համաձայն աւելի մօտ գտնուելու համար անոր :

Ռօսիա երբ ծաւահանգիստին մուտքէն դուրս ելաւ, հաղորդակցութիւնը խզուեցաւ, եւ ժողովուրդը խումբ խումբ զուարթ ու գոհունակ խօսակցութիւններով սկսաւ ցրուիլ :

Կարելի է ըսել թէ Մարսէյլի բոլոր հայութիւնը ներկայ էր, առանց հաշուելու Փարիզէն եւ միւս քաղաքներէն եկողները : Շաբաթ մըն է Մարսէյլի Հայոց գործերը գրեթէ դադրած էին, եւ Ֆրանսացիք կը հարցնէին ,

— Ի՞նչ եղած է այս պահուս Հայերուն :

Ամբողջ ներգաղթի ընթացքին կարգապահութիւնը կատարեալ էր, ոեւէ անպատեհութիւն տեղի չունեցաւ, ոչ իսկ արկած : Իսկ Մարսէյլի ոստիկանութեան բարութիւնն ու բարեացակամութիւնը կ'արժէ յիշատակել : Ոչ մէկ կապոց քակուեցաւ, ոչ մէկ սնտուկ բացուեցաւ եւ կրնանք ըսել թէ Մարսէյլի ոստիկանութիւնը ամէն կերպով դիւրացուց այս 3500 հոգիի տեղաւորման դժուարին գործը.

Այժմ քարափին վրայ կը մնան բեռնաշարժերը (քամիոն) եւ ինքնաշարժերը, նաեւ փոքր մաս մը տնական կարասիներու սնտուկներ որոնց համար բեռնատար շոգենաւ մը պիտի գայ զանոնք փոխադրելու համար մինչեւ Պաթում :

Ռօսիա առանց ոեւէ տեղ կանգ առնելու Պաթում կը հասնի ամէնէն ուշը այս շաբաթ օր :

★ Յայտնի է որ ներգաղթի կոմիտէն լուսանկարի գործիք մը նուիրած էր նաւապետ Պ. Կոմատիցէի : Կ'երեւի կոմիտէն չէ խորհեր որ այժմ սինէմա-գործիքներն են որ ընդհանրացած են, մինչ իրենցը նոյնը չէր : Այնպէս որ, նաւին մէջ սեղանի պահուն երբ Պ. Վահէ Թօսունեան կը լուսանկարէր, նաւապետը ըսաւ .

— Իմ ուզած գործիքս ալ ա՛յս էր...

Պ. Թօսունեան, այդ յայտնուած փափաքին վրայ անմիջապէս իր վիզէն հանելով 50.000 Ֆր. արժող գործիքը, ժէսթով մը զոր միայն Թօսունեան կրնար կատարել, զայն յանձնեց նաւապետին, պարզապէս ըսելով.

— Պ. Նաւապետ, ահա ձերն է այս գործիքը :

Յ. Տ.-Յ.

Առաջին խայլը առնուած

Սուրիա - Լիբանանի թերթերէն կ'արտատպենք հետեւեալ պաշտօնական զեկոյցը, որ հրատարակուած է ողբացեալ Նիկոլ Աղբալեանի մահէն հինգ օր առաջ.—

ԶԵԿՈՅՑ

Սուրիա եւ Լիբանանէն խումբ մը գրողներ, 10 Օգոստոս 1947ին հաւաքուելով Զթօրայի մէջ որոշեցին.

— Համախմբել Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրողները եւ կազմել Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու միութիւն մը :

Առ այդ ընտրուեցաւ 6 հոգիէ բաղկացած յանձնախումբ մը— Նախագահութեամբ Ն. Աղբալեանի եւ մասնակցութեամբ Կ. Սասունիի, Ա. Ծառուկեանի, Մ. Իշխանի, Ա. Անոյշի եւ Ե. Գոյաճեանի — որուն պաշտօն տրուեցաւ .

ա) Կազմել Սուրիոյ եւ Լիբանանի Գրողներու Միութեան կանոնագրին նախագիծը ;

բ) Հրաւիրել Սուրիոյ եւ Լիբանանի գրողներու ժողով մը :

գ) Նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել Սփիւռքի հայ գրողներու համագումարին կայացման համար :

Վասն յանձնախումբի.— նախագահ՝ Ն. Աղբալեան, քարտուղար՝ Ա. Ծառուկեան

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ հիմնարկութեան 800ամեակը տօնուեցաւ կիրակի օր, արտակարգ պատրաստութիւններով եւ մասնակցութեամբ բոլոր հանրապետութեանց : Այս առթիւ պատգամագիր մը ուղղելով ժողովուրդին, սպարապետ Սթալին կ'ըսէ թէ աշխարհի բոլոր խաղաղասէր ժողովուրդները իրենց աչքերը դարձուցած են դէպի Մոսկուա, «մայրաքաղաքը խաղաղասէր մեծ պետութեան մը : Մոսկուայի արժանիքը կը կազմէ նաեւ այն պայքարը զոր կը մղէ տեւական խաղաղութեան մը համար : Խաղաղասէր ժողովուրդները երախտապարտ են նաեւ մեր մայրաքաղաքին այն պայքարին համար զոր կը մղէ պատերազմի դրդիչներուն դէմ» : Այս տարեդարձին առթիւ, Գերագոյն խորհուրդը որոշեց Մոսկուա - Վոլկա ջրանցքը կոչել Մոսկուայի ջրանցք :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ազգ. ժողովը միաձայնութեամբ վաւերացուց Իրաքի հետ կնքուած բարեկամութեան եւ բարի դրացնութեան դաշինքը :

«Փոքրիկն Եւրոպան»

ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ՈՒԶԷ ԱՃԱՊԱՐԵԼ

Անգլեւսաքսոն թերթերը կը գրեն թէ զօր. Մարշըլ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, այս շաբթու պիտի խնդրէ Նախագահ Թրումընէն բացառիկ նիստի մը հրաւիրել խորհրդարանը, Եւրոպայի օգնութեան հասնելու եւ «զայն համայնավարական տիրապետութեան վտանգէն փրկելու համար» : Այս բացառիկ նիստին մէջ, խորհրդարանը պիտի քննէ թէ Մարշըլի ծրագիրը, երկարատեւ օգնութեան մը համար եւ թէ միջանկեալ շրջանի օգնութեան խնդիրը, մինչեւ այդ ծրագրին գործադրութիւնը յառաջիկայ ամրան :

Փոխանցման շրջանի օգնութիւնը առնչողական կը գտնէ Պ. Քլէյթըն, Մ. Նահանգներու տնտեսական նախարարութեան ներկայացուցիչը, որ վերջերս Եւրոպա եկաւ, կացութիւնը ուսումնասիրելու համար : Իր կարծիքով, պէտք է փութացնել ձմեռնային օգնութիւնը : Ամէնէն վտանգաւոր ամիսները կը համարուին յունուարը, փետրուարը եւ մարտը :

Կարգ մը հիմնական կէտեր՝ իր տեղեկագրէն.

ԱՆԳԼԻԱ.— Հակառակ ներածումներու կըրճատման եւ սթերլինը ազատօրէն տոլարի վերածելու արգելքին, տոլարի նուազումը կը շարունակուի : Այս վտանգը կասեցնելու համար, Անգլիա կրնայ հարկադրուիլ դադրեցնելու իր եւրոպական յանձնառութիւնները, մինակ ձգելով Մ. Նահանգները, խորհրդային տիրապետութեան փորձերուն դէմ : Այսպէս, հաւանական է որ Անգլիա քաշուի արեւմտեան Գերմանիայէն, խնայելու համար հոն ծախսուած տոլարները : Այդ պարագային Մ. Նահանգները պիտի հարկադրուին կա՛մ ստանձնել անգլեւամերիկեան շրջանին անգլիական բաժնին վարչութիւնը, կամ պիտի ձգեն որ Ռուսերը ստանձնեն : Ամերիկան այս վտանգին առաջքը կրնայ առնել անմիջապէս օգնութեան հասնելով Անգլիոյ :

ՖՐԱՆՍԱ.— Երկիրը կը գտնուի դրամական եւ տնտեսական ծանր տագնապի մը առջեւ : Շատ չանցած տոլար պիտի չունենայ ցորեն եւ ածուխ գնելու համար : Այսպիսի տագնապ մը կրնայ պատճառ ըլլալ որ դէպի ձախ դառնան, իրենց ակնարկն ուղղելով Խ. Միութեան : Այս միջոցին պայքար մը կը մղուի Մ. Նահանգներու արտաքին եւ գանձային նախարարութեանց միջեւ : Առաջինը համաձայն է անմիջական օգնութեան, երկրորդը աւելի վերապահ կ'երեւայ :

Արտաքին նախարարութեան հիմնական տեսակէտը սա է.— Եթէ Ամերիկան օգնութեան չհասնի, տնտեսական փլուզում եւ քաղաքական պայքար պիտի ծագի Եւրոպայի մէջ, ի շահ Խ. Միութեան եւ համայնավարութեան ծաւալման ; Ուրեմն, «կանխելու համար Քրէմլինի յաղթանակը եւ համայնավարութեան տարածումը Եւրոպայի մէջ որ ճակատագրական պիտի ըլլայ Ամերիկայի համաշխարհային շահերուն համար», անհրաժեշտ է արագ օգնութիւն հասցնել Եւրոպայի :

Այս շաբթու տոլարի տագնապի մասին խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին Լոնտոնի մէջ, մասնակցութեամբ Մ. Նահանգներու գանձային եւ Քանատայի ելմտական նախարարներուն ; Խումբ մը ամերիկացի երեսփոխաններ ալ Փարիզ եկած են, կացութիւնը քննելու համար : Պիտի մնան մէկ ամիս, քննական պտոյտներ կատարելով Ֆրանսայի, Պելճիոյ, Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԱ ԻՐ ՎՆԱՍՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՇՈՒԷ...

Ամերիկացիները սկսած են հաշուել իրենց վնասները, քանի որ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Աւստրալիա որոշեցին կրճատել իրենց ներածումները : Այդ հաշիւներուն համաձայն, արդէն կորսնցուցած են մէկ միլիառ տոլար (20 միլիոն սթերլին) : Անգլիա իր ներածումները կը կրճատէ տարեկան 912 միլիոն տոլար խնայելու համար : Ֆրանսա որոշած է 250 միլիոն տոլար խնայել յառաջիկայ վեց ամիսներու ընթացքին : Աւստրալիա եւս 40 միլիոն տոլար կրճատած է իր ներածումներէն : 1947ի առաջին վեց ամիսներու ընթացքին Ֆրանսա 417 միլիոն տոլարի ապրանքներ գնած էր Մ. Նահանգներէն :

★ Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա 500 միլիոն տոլարի նոր փոխառութիւն մը պիտի խնդրէ Միջազգային Դրամատունէն եւ թէ այդ մասին անհրաժեշտ հրահանգները տրուած են Ուաշինկթընի դեսպանին : Ֆրանսա այս գումարին կը կարօտի ստիպողաբար, ցորեն գնելու եւ հացի բաժնեչափը աւելցնելու, ինչպէս եւ միս եւ շաքար ճարելու համար :

Այս ամառ Ֆրանսա 250 միլիոն տոլար ստացաւ Միջազգային Դրամատունէն, մինչդեռ 500 միլիոն պահանջած էր :

★ Պարենաւորման մասնագէտներ դիտել կուտան թէ Եւրոպայի ուտեստի տագնապը միայն տոլարով չի դարմանուիր եւ թէ հունձքի անյաջողութիւնը շատ աւելի կը ծանրացնէ կացութիւնը : Եթէ ամերիկեան հունձքն ալ պակաս գայ, հետեւանքը պիտի ըլլայ «մեծ աղէտ մը Մ. Նահանգներուն եւ անօթի աշխարհին համար» :

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ԳՏՈՑՑ ՄԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ

Մարսէյլում չկայ Փարիզի երաժշտականութիւնը լեզուի, շատ խորթ է թւում ինձ այդ առոգանութիւնը, ց՛հ մանաւանդ երբ կիներն են խօսում։

Ինչո՞ւ այսպէս, ինչո՞ւ գեղեցիկ ֆրանսերէն լեզուն աղաւաղուած է այդպէս։ Ասում են Իտալացիներ շատ կան Մարսէյլ, նրանց ազդեցութիւնն է, բայց միթէ՞ իտալերէնը տգեղ լեզու է։ Գիտցողները ասում են գեղեցկագոյն լեզուներից մէկն է իտալերէնը։ Գուցէ՞ ծովն է յանցաւոր, գուցէ՞ ծովի յաւիտենական երաժշտութիւնն իր դրոշմն է դրել Մարսէյլցու հոգում, տարածուն, անյատակ։

Առաւօտեան ժամը 9ն է։ Փնտռում եմ Մարսէյլի մեր անդիկին՝ Արամ Գեւորկեանին։ Տօն է, խանութները փակ են, Արամն էլ չկայ։ Բարձրանում եմ Մարսէյլի մեր տանուտէրին՝ Ասատուր Քէօսէեանի խանութը, Photo Rex։ Նա եւս հեռացել է քաղաքից։

Մտամոլոր թափառում եմ փողոցներում, յանկարծ հանդիպում եմ մեր փիլիսոփային՝ Տիգրան Թադոյեանին։ Հեզ, գլուխը կախ, նման կաթոլիկ վարդապետի։ Մեր Տիգրանը Էջմիածին չէ տեսած, սակայն ինչքա՜ն նման է այնտեղի ճեմարանցիներին։ Մենակ, ինքնամփոփ, լուռ։ Փողոցով անցնելիս կարծես Էջմիածնի Ներսէսեան Լճի եզրին է։ Ձայնն էլ կարծես վարդապետական է։ Խօսում է կամաց, հազիւ լսելի, վեհ։

Հին բարեկամներ ենք լաւ եւ վատ օրերի։ Շաղակրատում եմ, իսկ նա լուռ հետեւում է ինձ։

Բարձրանում ենք Ծերիկեանի խանութը։ Փոքրիկ մէկ Հայաստան, Հայոց անպաշտօն առաջնորդարան։ Հայերէն թերթեր, գրքեր, քարտէսներ։ Հաւաքուած են մի խումբ մարդիկ, խօսում են, բոլորի վրայ սակայն իշխում է աշխարհ տեսած Ծերիկեանը։ Արեւելեան սարաֆի պէս, անշարժ նստած սեղանի առջեւ, իր նուրբ հեգնանքով, փիլիսոփայօրէն ծաղրում է բոլորին։

— Ծօ՛, Նորէն հոտ առիք, զարմանալի են աս Դաշնակցականները, հեռուէն հոտ կ՚առնեն եւ անմիջապէս քով - քովի կուգան։

Օրուան խօսակցութիւնը Ներգաղթն է։ Բոլորը անհամբեր են։ Ի՜նչ, դարովալի խօսքեր գնացողների, երկրի, հայրենիքի մասին։ Ի՜նչ կարօտ հոգիների մէջ եւ ի՜նչ տրտունջ, «Ա՜հ, եղբայր, ինչո՞ւ ազատութիւն չկայ մեր երկրի մէջ, բոլորս ալ կրնայինք երթալ,— ահա ընդհանուր մրմունջը։

Իսկ Ծերիկեանը խորամանկօրէն ժպտում է քթի տակ։

Ի՜նչ խանդավառ են սա դաւառի մեր տղաները, անշէջ արեւ կայ իրենց հոգիների մէջ։ Կարդում են, վիճում, ընդվզում ու հայրենիքի կարօտով այրւում։

Ծերիկեանի խանութը հաւաքավայր է բոլոր Հայերի, յատկապէս Դաշնակցականների։ Օրուայ բոլոր ժամերին այցելու կայ այնտեղ, մանաւանդ Օգոստոս ամսուն։ Մարսէյլ են թափւում Փարիզից, Լիոնից, Վիէնից, Վալանսից, ամէն կողմից եւ առաջին այցելութիւնը տալիս են իրեն։ Գրավաճառը քէն ունի Փարիզցիների հանդէպ։

— Աղբար, զարմանալի են սա Փարիզցիները, կը տեսնես ներս կը մտնեն, եթէ լիազօր է, կոկոզավիզ կ՚ըսէ— «Թերթը դեռ չեկա՞ւ» (ակնարկը «Յառաջ»ին է), եթէ հասարակ մահկանացու, «Թերթը չեկա՞ւ, բարեւ ձեզ» ու կ՚երթան։

Ծերիկեան համեստ է, բայց խայթող հեգնանք ունի։ Գոչ մը կը փակցնէ անպայման այցելուին։

Մարսէյլցիները ընդհանրապէս հիւրասէր են, բայց սարսափելի դիւրազգած։ Զգոյշ նրանց հետ։ Sans façon են, բայց շատ զգայուն։ Առէք մեր Յովհաննէսը՝ Տէօքմէճեան, Ասատուրը՝ Քէօսէեան, Կարապետը՝ Ճանիկեան, Նշանը՝ Կակոսեան, Արամը Արմաղանեան, ո՞ր մէկը ասեմ, բոլորը, բոլորը, լաւ ընկերներ են, բայց փորձիր մէկ սխալ բառ ասել, կը հեգնեն քեզ այնպէս, որ եկած ճանապարհդ կը մոռանաս։

Հաւաքուել են ահա տեղացիները եւ դրսեցիները։ Ահա Իսիի տղաները Հրաչի գլխաւորութեամբ, ահա՛ Լիոնը՝ Միսաք Միրզէ, Հայաստանի Անգլիացին, Վիէնը՝ Սերոբը, պուրժուա տիպար, Փարիզը՝ Ցէրմանեանը հպարտ։ Ահա Մարսէյլը, իր Ժիրայրը (Նոր Սերունդ) մշտազուարթ, Տէօքմէճեանը մտածկոտ, Տիգրանը՝ փիլիսոփայ, հապա՛ սա մեր մօտ դաւառացի համեստ ընկերները եւ այդ բոլորը հեգնող Ծերիկեանը։ Բոլորի դէմքին Հայաստանի դրոշմ կայ եւ անսահման կարօտ մեր լեռների եւ ջրերի։

Կէս օր է, ճաշի ժամ, դրսեցիներս գնում ենք ճաշարան, անպայման հայկական։ Ահա՛ հեղլիկ մէկ ժողոցում Ճօշկունեանի փոքրիկ ճաշարանը։ Դրան առաջ արդէն ճենճերում է «տէօնէր քէպապ»ը։ Ներսը արեւելեան ճաշերի անգուգական հոտը։ Ահա ինքը ճաշարանապետը, հաստիկեկ մէկ կաղնի, վարդ երեսով, սեւ խոշոր հայկական աչքեր, միշտ ուրախ։ Հոգով տեղափոխւում եմ Հայաստան, Գիւմրի - Ալեքսանդրապոլ, այժմ Լենինական, Աւետիք Իսահակեանի հայրենիքը։ Ահա՛ Ուստա Կարօն, Կապիտան Ղազարը, Գօլոզ Մուկուչը։ Կապէք գօտի Ճօշկունեանի մէջքին, Գիւմրին Փիզիքապէս փոխադրած կը լինէք Մարսէյլ։ Նոյն ուրախ, զուարթ տրամադրութիւնը, երգը, կանչը եւ արդէն ներկայ երաժիշտները իսկ յիշեցնում են Հայաստանը։ Նուագում են հայկական երգեր՝ «Սոֆիկ», «Ա՜խ, ջան Երեւան», եւայլն։ Զուարթ են բոլորը։ Ահա գալիս է Մարսէյլի փողոցների յաւիտենական շրջիկը՝ Եօզկաթցին, 2 խոշոր ձմերուկներ թեւերի տակ։ Ուր էլ գնաք, կը տեսնէք այս մարդը, անբաժան իր երկու ընկերներով, 10—12 քիլօ ձմերուկներով։ Թախիծ կայ իր հոգում, բայց արտաքնապէս միշտ զուարթ է։ Գիւմրիի Գօլոզ Մուկուչը, միշտ զուարթ, միշտ խնդումերես, միշտ գլուխը տաք։

Ճաշում ենք, երաժիշտները հայկական մեղեդիներ են նուագում, Եօզկաթցին պար է բռնել։ Ճաշում է եւ պարում, պարում է եւ ճաշում։

Ահա Բանիկը, ճաշարանի սպասաւորը։ «Մէկ «տէօնէր քէպապ», «մէկ սարմա», «մէկ շիշ քէպապ»։ Ամրակազմ մէկ կաղնի, նման մեր Փէտային Լորտոյին, խոհուն, դանդաղաշարժ ու համակրանք ներշնչող։ Մտքով տեղափոխւում եմ Կիզիստրա, յոյն Մանդալեան իշխանների քաղաքը, ուր Մանդալեանները նենգօրէն սպանեցին Գագիկ Երկրորդը, Թագաւոր Հայոց։ Մէկ ուրիշ առիւծասիրտ հայ շինական՝ Բանիկ գաղտնի առաւ տարաւ Հայոց Թագաւորի աճիւնը։

Արդեօ՞ք նա էլ լսակեաց էր, յաղթանդամ ու խոհուն։

Հապա՛ սա ազրբէյջանցի Թառ նուագո՞ղը։ Գանգատւում է.— «Եղբայր, այս մարդիկ մեզ չեն հասկանում (նախկին գերի), նուագում եմ մեր երկրի, Հայաստանի երգերը, նրանք Տաճկաստանի «շարքի»ներ են ուզում։

Ով մէկ անգամ եղել է Հայաստանում, նրա ջուրն է խմել, օդը շնչել, յաւերժօրէն կապւում է նրան, սիրում է նրա երգը, լեզուն, ժողովուրդը, նիստ ու կացը։ Ահա՛ այս օտարը, որ մեր երկիրն է տեսել, աւելի է կապուած նրան, քան նրանք, որ ծնունդով Հայ են, բայց դժբախտ պայմանների շնորհիւ հեռու են եղել երկրից, օտար ափերում, օտարն է նստել իրենց հոգում։ Զգացումներով կապուած մեր երկրին, բայց սովորութիւններով քիչ հաղորդակից են երկրի ժողովուրդին։

«Երեւան բաղ եմ առել»ը զրնգում է ականջիս, Իսիի տղաները ձայնակցում են, Եօզկաթցին խանդւում է։

Ժամերը անցնում են աննկատ եւ այսպէս ամէն օր։ Ծիծաղ, մշտատեւ ծիծաղ։

Երեկոյեան, իմ անմահ «չիչերոն»ս՝ Տիգրանը առաջնորդում է ինձ Ste. Marguerite.վաղեմի բարեկամիս՝ Սահակի տունը։ Հին բարեկամներ ենք դեռ Պուլկարիայից։ Սկաուտ խմբապետ, համակ եռանդ ամէնտեղ, այստեղ մի քիչ գիրացել, լըջացել։ Հին - հին յուշեր, ընդհանուր ծանօթներ եւ ափսոսանք ներկայ դաժան օրերի եւ ընկերների համար։ Կինը, տիպիկ հայուհի, հասակ նետած Մարսէյլ, քաջ Ֆրանսախօս, ճարտարօրէն խօսում է հայերէն եւ մաքուր հայերէն։ Թէեւ աչքերը բացած այս երկրում, ողջ էութեամբ մնացել է Հայ, նման մեր երկրի հեզահամբոյր քոյրերին։ Հայերէնը պարտադիր է իրենց ընտանիքում եւ զաւակները ճռողում են հայերէն։ Ի՜նչ անուշ է հնչում մայրենի բարբառը տիկնոջ բերնում։ «Պատրիկ, մանչս, հանգիստ կեցիր, հօրեղբայրը ի՜նչ կարծիք կ՚ունենայ քու մասին»։

Յորդառատ հիւրասիրութիւն, հայկական անուշ սովորութիւն։ Հապա՛ բարեկամիս աներանք, գիւղի հայ հացագործը, Ուէս Ֆէչօի ճոխութեամբ ու սրտով։

Հապա՛ Ste. Margueriteի նպարավաճառ Կիրակոսը, մոլի Դաշնակցական ու հաւատաւոր Հայ։ Ամէն տեղ հայկական բարքեր, հայկական բացարտութիւն եւ հայկական ոգի։ Մէկ անգամ միայն հոգիս արիւնեցաւ։ Սովորական երեկոներից մէկը, Ճօշկունեանի ճաշարանն եմ, հաւաքուած են 10—15 առողջ, պարթեւահասակ երիտասարդներ հազիւ 20—22 տարեկան։ Զուարթ են բոլորը, սակայն ես մռայլ եմ, բոլորը խօսում են օտար լեզու։ Ոչինչ արժէ մեծերի սաստը։

Ափսո՜ս, առոյգ հայ երիտասարդներ, կտրուած մայր երկրից, այդքան շուտ մոռացաք պահակի ձեր պաշտօնը։ Դարեր շարունակ ձեր նախնիքները անվարան վառ են պահել հայութեան անշէջ կրակը, առկայծող ճրագը առանց իւղի չեն թողել, որ չմարի Հայոց արեւը։ Իսկ դուք հազիւ երկու տասնեակ տարի հեռու մեր երկրից, արդէն մոռանում էք պահակի ձեր պաշտօնը։ Սիրեցէք օտարը, բայց պաշտեցէք ձեր հարազատը, ձեր մայրը, ձեր հնադարեան լեզուն։ Յաւիտենական է նա, ով սիրել, գուրգուրել գիտէ իր անցեալը, ներկան ու գորով ունի ապագայի հանդէպ։

ԱՆՑՈՐԴ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ։ Մանաւանդ յստակ՝ անունները։

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը։

Վարպետին մօտ

Երկու տարի առաջ, գերութենէ վերադարձիս այցելած էի իրեն։ Այն ատեն լաւ էր, առողջ, բաւական տոկուն, շարժուձեւը հանդարտ։ Թիկնաթոռի մը մէջ բազմած, սուր հայեացքով կը դիտէր այցելուն, եւ հատիկ - հատիկ բառեր կ՚արտասանէր։

Իր անբաժան ընկերուհին՝ Տիկին Նուարդը (Տիկին Ահարոնեան) նոյնպէս առողջ կ՚երեւար, ժպտադէմ։ Այս անգամ, ափսո՜ս, շատ աննպաստ վիճակի մէջ գտայ թէ մէկը, թէ միւսը։ Մեծ վարպետը մահիճին մէջ փռուած, անխօս, անշարժ աչքերը միայն բաց, հայեացքը անթարթ… Ո՞ւր կը նայի… Աստուածներո՞ւն որ զինքը անկողինի մը գերութեանը դատապարտեցին։ Երկինքի՞ն։ Այն որ այնքան անողոք եղաւ իրեն հանդէպ, այն որ տաժանելի կապանք մը դրաւ իր հրաշունչ լեզուին։ Աստղերո՞ւն, որոնք իրենց հոյլովն ու փայլովը անզօր եղան յարալէզի մը դերն իսկ կատարելու։ Ո՞ւր կը նայի մեծ հանճարը այդպէս անթարթ, անընդհատ։ Եւ ինչո՞ւ կը նայի…

Ո՞վ պիտի կրնար ըմբռնել անբարբառ հանճարի մը անթարթ հայեացքին խորունկ, անճառելի իմաստը։

Եւ ահա կողակիցն ալ կը տառապի իրեն հետ, տասնըչորս տարիէ ի վեր։ Անկէ անբաժան, իր հոգին քամեր է բանով մը աւելի օգտակար ըլլալու իր անխօս, անդամալոյծ ամուսինին։ Հարկաւ այդ բոլորը, տասնըչորս տարիներու կսկիծը իր անողոք հետքը պիտի ձգէր նաեւ իր վրայ։ Ապիտակ ձիւնը ծածկեր է իր վարսերը։ Դէմքը նիհար, գունատ։ Մարմինը ազազուն, ջղայնոտ։ Գլուխը, ձեռքերը կը դողան։ Կը դողան նաեւ իր արտասանած խօսքերը։ Միայն յիշողութիւնն է զօրաւոր։ Կրնայ ոեւէ այցելուի ըսել թէ, իրմէ առաջ, իր շրջանէն (տարիներ առաջ) ո՞վ, եւ ե՞րբ այցելած է, կամ որ ատենը ի՞նչ գրուած է իր ամուսնոյն մասին։

Տառապանքի Մեծ Երգիչին մօտ երեք վայրկեան միայն մնացի։ Նոյնքան ալ Տիկին Նուարդին մօտ, բայց երկու անգամ երեք վայրկեանները աշխարհ մը խռովք պատճառեցին ինծի։ Այսօր, շաբաթ մը վերջ, կրկին հոգիս աւելի քան ալեկոծ է։ Շաբաթներ, ամիսներ, տարիներ վերջն ալ մեր հոգիներ ալեկոծ պիտի մնան Ա. Ահարոնեանի տառապանքովը։ Չէ՞ որ ինքն էր որ իր խօսքովն ու գրչովը ալեկոծեց մեր մատղաշ հոգիները։ Չէ՞ որ իրմով մենք սորվեցանք սիրել տառապանքը — մեր՚ցեղին անանուն եւ մեծ տառապանքը,

Մենք, Մեծ Վարպետը սիրողներս շատո՜նց այդ տառապանքը մեր ուսերուն վրայ կրելու կամաւոր արձանագրուած ենք։ Երդում ըրած ենք…

Փա՛ռք իր անունին եւ հանճարին…

ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ

ՄԱՄՈՒԼ

ՏԱԿԱՒԻՆ ՉԵՆ ՑԱԳԵՑԱԾ

ԽՄԲ.— «Երեւան», պուլկարահայ գաղութին Համանուն Միութեան օրկանը, որ կը հրատարակուի նոր ուղղագրութեամբ, հետեւեալ «հայրենասիրական - յեղափոխական» խորհրդածութիւնները կ՚ընէ Օգոստոս 15ի խմբագրականով։ Եթէ չենք սխալիր, ակնարկուած տնօրէնը հնչակեան Յարութիւն Պօղոսեանն է, եւ աքսորուած։

— «Հարցը այն է սակայն, թէ մենք պուլկարահայ հասարակական կեանքին մէջ ինչ ենք ըրած ցարդ դիմակազերծ ընելու համար մեր մէջ գտնուող եւ բարեբախտաբար շատ չնչին թիւ մը կազմող թագնուած թշնամիները, երկերեսանիները եւ կեղծաւորները։ Պէտք է խոստովանիլ որ այս ուղղութեամբ մենք գտնուած ենք չափազանց թոյլ, դատապարտելիօրէն անտարբեր, անհոգ եւ մանաւանդ՝ ներողամիտ։ Իսկ այդ սրիկաները գիտցած են օգտուիլ մեր թոյլատրած քաղաքական այս խոշոր սխալէն։ Մեր անհոգութիւնը եւ ներողամտութիւնը տկարութեան նշան նկատելով, անոնք տեղ տեղ դուրս գալով իրենց պատեանէն, ունեցած են ու կը շարունակեն ունենալ ելոյթներ, որոնք կը յայտնաբերեն իրենց տածած բովանդակ ատելութիւնը եւ թշնամանքը Օֆէական Պուլկարիոյ եւ Սովետական Հայաստանի հանդէպ։

Այդ թագնուած թշնամիներէն մին կծկուած էր Սոֆիայի ազգային վարժարանին մէջ տնօրէնի հանգամանքով եւ երբ մասնաւոր ժողովի մը մէջ, ի ներկայութեան մայրաքաղաքի բոլոր ազգային մարմիններու անդամներուն, քննադատուեցան իր որոշ արարքները ու բացատրութիւններ պահանջուեցան իրմէ, ան շպրտեց իր երեսէն ամէն դիմակ ու ի յայտ եկաւ մերկապարանոց ուխտեալ թշնամին թէ պուլկարահայ յառաջդիմական շարժման, թէ Օֆէական Պուլկարիոյ, թէ Սովետական Հայաստանի։ Պարզուեցաւ բոլորին համար թէ այս մտքով ու հասակով թզուկը Սեպտեմբեր 9էն յետոյ ոչ մի հին բան չէ մոռցած եւ ոչ մի նոր

Ընկեր Ն. Աղբալեանի Յուղարկաւորութիւնը

Ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի յուղարկաւորութիւնը համազգային սուգի, անվերապահ սիրոյ եւ երկիւղած յարգանքի աննախընթաց արտայայտութիւն մը եղաւ, Երեքշաբթի օր, Օգոստ. 19ին: Անվարան կարելի է յայտարարել թէ ամբողջ հայ ժողովուրդը ոտքի էր կանգնած եւ անվերջանալի ալիքներով կը հոսէր Պէյրութի փողոցներէն, հետեւելով իր մեծ առաջեալի դագաղին: Պէյրութ քաղաքը այսպիսի վիթխարի ցոյց չէր տեսած երբեք: Երթեւեկութիւնը հսկայ տարածութեանց վրայ կանգ առած էր: 20.000է աւելի բազմութիւն մը, կարգապահ շարքերով եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներու եւ արենոյշներու առաջնորդութեամբ քալեց գլխահակ, աւելի քան ժամ մը, Ս. Նշան եկեղեցիէն մինչեւ Ազգ. գերեզմանատուն: Մարդկային այդ ծովուն վերեւ, ընկեր Աղբալեանի դագաղը կը ծփար երազի ոսկեղէն նաւու մը նման: Թաց էին անոր յառած գրեթէ բոլոր աչքերը: Թափօրի առջեւէն կը շարժէր խաչաձեւ կամ պսակաւոր թարմ ծաղիկներու ամբողջ պարտէզ մը: 12 քահանայ հայրեր, Գնէլ վարդապետի առաջնորդութեամբ եւ բազմաթիւ դպրապետներու ընկերակցութեամբ՝ կը հնչեցնէին մեր ողբացեալ մեծ ընկերոջ այնքան սիրած թաղմանական տրտում շարականները: Ոմանք, սգակիրներու բազմութեան մէջէն, բաղդատութեան եզր մը փնտռելով, Հ. Ց. Դաշնակցութեան հիմնադիր Սիմոն Զաւարեանի յուղարկաւորութիւնը կը յիշէին Պոլսոյ մէջ, ուր, 35 տարիներ առաջ, հայութիւնը նոյն ոգիով ժողովրդական մեծաշուք թաղման արժանացուցած էր գաղափարի ուրիշ հսկայ մը:

Խորապէս յուզիչ էին հազարաւոր սրտերէ բըխած ափսոսանքները, օրհնութիւններն ու խոր-հրդածութիւնները, ճամբու ամբողջ ընթացքին: Զարմանքէն անշարժացած տեղացի ականատեսներու հարցումներուն գոհացում տալու համար, համեստ հայ աշխատաւորներ միայն մէկ բան ունէին ըսելիք.— «Հայութեան Հայրիկը կը տանինք թաղելու»:

Ժողովուրդը դժուար զսպեց իր հեծկլտանքները հանգրուանէ հանգրուան, Ամերիկեան հիւանդանոցէն, (ուր կը մնար ընկեր Աղբալեանի մարմինը 4 օրէ ի վեր) մինչեւ Ս. Նշան եկեղեցի եւ ապա մինչեւ գերեզմանատուն; Յուզումի ալիքները բարձրացան մանաւանդ այն պահուն, երբ ձեռամբարձ իր դագաղը վայրկեան մը կանգ առաւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Ակումբին առջեւ, երբ յուղարկաւորութեան արարողութենէն վերջ, զեկավար եւ երէց ընկերներ իրենց ուսերուն վրայ եկեղեցիէ դուրս հանեցին զայն եւ երբ եռագոյնով փաթթուած այդ դագաղը իջաւ հող, Հայր Աբրահամի կողքին, յաւիտենական հանգիստին յանձնելու համար ընկեր Աղբալեանի վաստակաբեկ ոսկորները:

Ցարգանքի իրենց բաժինը բերած էին Պէյրութի ոստիկանապետը՝ յանուն Լիբանանեան կառավարութեան, Խորհրդարանի նախկին նախագահ Հապիպ Ապի Շահլա եկեղեցւոյ մէջ մատոյց վերջին իր տուրքը անբասիր Առաջնորդին, իսկ գերեզմանատան մէջ Անրի Ֆարաօն իր մեծ ցաւը յայտնեց Դաշնակցութեան, որ կէս մը կ'որբանար այս մեծ կորուստով: Ապտալլա Եաֆի եւ Ռիատ Սօլհ իրենց ցաւակցութիւնները յայտնած էին արդէն, բազմաղբաղ իրենց վիճակը չթոյլատրելով անձամբ ներկայ ըլլալ արարողութեանց:

Յուղարկաւորութիւնը ազգային շուք մը կը զգենուր անով որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը «Իր վիշտը յայտնած էր «Իր վաղեմի ընկերոջ ու տաղանդաւոր իմաստասէր Աղբալեանի անդարմանելի կորուստին» համար, իսկ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը, ինք եւս գիտակցելով թէ հսկայական արժէք մը կը պոկուի Հայութենէն, մասնաւոր ծաղկեպսակով բերած էր սուգի իր բաժինը. նոյնը ըրած էր նաեւ Ազգ. Առաջնորդարանը:

Թափօրին, խոր երկիւղածութեամբ ու անլուր վիշտով հետեւեցան հայ զոյգ երեսփոխաններ, Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ Տօքթ. Մելքոն Հայրապետեան, ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչները, հայ մեծամեծները, ներկայացուցիչներ՝ հայ Կաթողիկէ ու Աւետարանական համայնքներէն եւ Հնչակեան ու Ռամկավար կուսակցութիւններէն՝ ականաւոր դէմքեր:

Հայ մամուլը եւս խոր սուգով համակուած, բերաւ հիացման իր վերջին տուրքը, յանձին՝ «Ցառաջ»ի, «Արմենիա»յի, «Յուսաբեր»ի, «Ազդակ» օրաթերթի ու «Շարաթօրեակ»ի, «Արեւելք»ի, «Մասիս»ի, եւ «Ազդարար»ի ներկայացուցիչներուն:

բան չէ սոռված, այլ անընդհատ նիզակ ճօճած է «Երեվան» յառաջդիմական միութեան դէմ, «Սեպտեմբերեան» շարժման դէմ, սապոթաժի ենթարկած է Սոֆիայի ազգային վարժարանի մէջ Օֆէական լուսաւորական ծրագրի կիրարկումը, անբարտաւան ու նախատական վերաբերմունք ունեցած է ազգային վարժարանի ուսուցչական կազմին հանդէպ, Սովետական Հայաստանի պետական դրօշակը կոչած է կուսակցական դրօշակ ու արգիլած աշակերտութեան զայն կրել տօղանցքներու առթիւ, ընդդիմացած է ազգային վարժարանի մէջ հայկական նոր ուղղագրութեան կիրարկման եւ ընդհանրապէս թագուն կամ բացայայտ ձեւերով, գործօն կամ կրաւորական միջոցներով, սուտով ու կեղծիքով ան նկրտած է թումբ հանդիսանալ պուլկարահայ յառաջդիմական շարժման խորացման ու ծաւալման:

Ժողովականները ափ ի բերան ականջալուր եղան այս փոքրոգի ու իր սեփական մաղձին մէջ խեղդուող մարդուկին լպիրշ հայհոյչներուն, զըզուելի քսութիւններուն: Հաւանաբար ան պահ մը կարծեց թէ կը գտնուի ծանօթ խանութին մէջ, որ հաւաքատեղի կը ծառայէ ի մէջ այլոց նաեւ հայազգի թրքական խաֆիէի մը եւ ուրկէ շրջանառութեան կը հանուին բոլոր զարշահոտ սուտերն ու պառաւական բամբասանքները:

Բայց այս մասին բաւական է: Գործի նմանող եւ գործի ու եղան պատմութիւնը յիշեցնող լարախաղացը ընդմիշտ գլորեցաւ հասարակական աղբանոցը:

Պուլկարահայ հասարակական կեանքին մէջ բոլոր անոնք որ կ'ըմբռնեն յառաջդիմական ուժերու մղած պայքարին խոր իմաստը, բոլոր անոնք որ կը գիտակցին վեհութիւնը այն նպատակներուն, որոնց իրագործման ի խնդիր կը մաքառին ժողովրդական զանգուածները, բոլոր անոնք որ ծանօթ են մարմնչող բազմութիւններու գերագոյն զոհաբերութիւններուն, որպէս հայ եւ որպէս պուլկար քաղաքացի նուիրական պարտականութիւնն ունին անխնայ դիմակազերծ ընելու ժողովուրդի բոլոր թագնուած թշնամիները, բոլոր երկերեսանիները, կեղծաւորներն ու լարախաղացները»:

ԶԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ԽԱՆԱՍՈՐ»Ը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, 2 Սեպտ.— Հ. Ց. Դ. «Գէորգ Զավուշ» խումբը եւս տօնեց Խանասորի Արշաւանքի յիսնամեակը, մեծ խանդավառութեամբ:

Ժամանակէն առաջ օթօքարը լեցուած էր: Ամբողջ ճամբու ընթացքին մեր հայրենակիցները կը ցնծային ազգային ու յեղափոխական երգերով: Վերջապէս հասանք: Անհատական կառքերն ալ եկան յաջորդաբար: Տեղաւորուեցանք ընկեր Գարեգինի ագարակին թզենիներու շուքին տակ:

Կէս օրուան ճաշէն վերջ՝ որ տեղի ունեցաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ, դաշտահանդէսի բացումը կատարուեցաւ «Կարկուտ տեղաց»ով, բոլորին մասնակցութեամբ, ոտքի վրայ: Օրուան նախագահը հրաւիրեց ներկաները որ մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգեն ընկերներ Համօ Օհանջանեանի եւ Նիկոլ Աղբալեանի յիշատակը: Ընկեր Գղ. Խոսրովեան պարզեց մեր հերոսներու յեղափոխական ոգին, որուն շնորհիւ հիմը դրուեցաւ այսօրուան Հայաստանին 1918 Մայիս 28ով: Այդ ափ մը հողին կը պարտինք այսօրուան ներգաղթը:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր: Մեր երիտասարդները զարմանք պատճառեցին իրենց անակնկալներով, շնորհիւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդին: Երգուեցան խմբերգներ, «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Ցառաջ նահատակ», «Մըշակ բանուոր» եւ ուրիշներ:

Երիտասարդ Թուրիկեան եղբայրներ (Փարիզէն) արտասանեցին Ա. Ահարոնեանի «Մասիս»ը, եւ «Վանի հերոսամարտը»: Գեղեցիկ առոգանութեամբ, Տիկին Գաբիկեան երգեց «Սեւորակ աչերը», Օր. Գասպարեան արտասանեց «Հայաստանի արեւը»:

Ներկաներու փափաքով ընկեր Շահան Զօտեան խօսք առնելով, պանծացուց Խանասորի 250 հերոսներու յիշատակը: Ընկերը մասնաւոր յուզումով խօսեցաւ Համօ Օհանջանեանի եւ Նիկոլ Աղբալեանի մահուան առթիւ, կորուստներ որոնք խոր վէրք մը բացին Հ. Ց. Դաշնակցութեան սրտին վրայ, եւ մեծ բաց մը ձգեցին հայ մտաւորականութեան մէջ: Այս առթիւ Նիսի Հ. Ց. Դ. Գէորգ Զավուշ խումբը իր բոլոր ընկերներու կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ անոնց ընտանիքի անդամներուն եւ Հ. Ց. Դաշնակցութեան բարձրագոյն մարմիններուն:

Ցետոյ յաջորդաբար երգեցին Օր. Աւագեան (Մարսէյլէն), «Ես աղջիկ եմ շատ սիրուն», «Աստղերը կը շողշողան» եւ «Պլպուլը», Տիկին Մալխասեան «Անուշ գարունը», երիտասարդ Աւագեան, «Գարունքները», «Սարերը մեղմ-մեղմ» ու «Սօֆի», Տիկին Վարդիթեր Քօսեան «Աղթամարի երգը», Տիկին Պէրպէրեան՝ «Փոքրիկ տղան», ընկեր Հայաստան Միրզաեան Սայաթ Նովայէն կտոր մը, եւ «Վարդ բացուել ա»:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Ս. Ցակոբեան մի-

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԾՈՒԱԾ ՋՈՐԸ

— Ամէն բան սովորեցիր, որդիս, — հարցնում է նա:

— Այո, հայր, ամէնը, ինչ տվորեցրել է Շաքրիլը:

Ու նորան հրաւիրում է իր բոլոր հարեւաններին, հրաւիրում է ամբողջ գիւղը եւ մե՜ծ, մե՜ծ ուրախութիւն է սարքում որդու պատուին:

Իսկ երբ անցնում է մի երկու ամիս — նա կանչում է Դաւիթին եւ ասում.

— Դու արդէն քսան տարեկան ես, որդիս: Գնա և մի հարսնացու գտիր քեզ համար, մի էնպէս աղջիկ, որի նմանը չլինի ողջ Արդազիայում:

Եւ գնում է Դաւիթը հարսնացու փնտռելու:

Գնում է նա գիւղեր ու աւաններ — մտնում է ձորերը, բարձրանում է լեռներն ու իջնում ծովափերը, բայց ոչ մի տեղ չի գտնում իր սրտի ուզածը, մի էնպէս աղջիկ որի նմանը չլինի ողջ Աբխազիայում:

Երկար փնտռելուց յետոյ, վերջապէս, վերադառնալիս՝ Դաւիթը մի գիւղում, աղբիւրի մօտ հանդիպում է մի աղջկայ, մի լուսերես աղջկայ, որ արեւին ասում է,— դու դուրս մի գայ, ես արդէն դուրս եմ եկել:

Տարւում, գերւում է Դաւիթը նրա տեսքով, խելքը կորցնում է ու մնում կանգնած:

— Իմ նշանածը հէնց դու ես,— ասում է նա, վերջապէս ուշքի գալով:

Աղջիկը շփոթւում է, կարմրում, ինչպէս կարգն է:

— Դու պէտք է իմ կինը լինես,— ասում է Դաւիթն ու բռնում աղջկայ ձեռը:

Էստեղ աղջիկը կանգնում է, թէ էդպէս հասարակ ձեւով ինքը մարդ չի առնի, թէ ինքը որոշել է առնել էն տղային — ո՛վ կը բերի իրեն Ահմէտ բէկի սպիտակ ձին, էն ձին որը շատ փեսացուներ են ցանկացել բերել, բայց չեն կարողացել:

Ադաթ կայ Աբխազ աշխարհում — ինչ որ ցանկանայ աղջիկը փեսացու տղայից, նա չպէտք է մերժի. պէտք է կատարի, որքան էլ դժուար լինի:

— Ո՞րտեղ է էդ Ահմէդ բէկը, որտե՞ղ է նրա սպիտակ ձին — հարցնում է Դաւիթը:

— Մեծ սարի էն կողմը, ցոյց է տալիս աղջիկը:— 7 օրից բերիր— քոնը կը լինեմ, չբերիր— դու քո ճամբէն կ'երթաս, ես կը մնամ իմ հօր տունը:

— Լաւ, ասում է Դաւիթը, ու մտքի մէջ է ընկնում՝ միտք անում, թէ ինչպէս բերի Ահմէտ բէկի սպիտակ ձին:

Ու գնում հարց ու փորձ է անում գիւղում, թէ ի՞նչ մարդ է էդ Ահմէտ բէկը եւ ի՞նչտեսակ է նրա սպիտակ ձին: Ու ի՞նչպէս կարելի է բերել նրան:

— Օ՜, Ահմէտ բէ՜կը, ասում են նրան.— շատ խիստ մարդ է Ահմէտ բէկը, իսկ նրա սպիտակ ձին՝ մի հրեղէն, որին շատ մարդ է փորձել ձեռք գցել, բայց ինքն է ընկել Ահմէտ բէկի ձեռքը: Օ՜, շատ դժուար է բերել նրա սպիտակ ձին:

Տխրում է Դաւիթը, յուսահատութեան մէջ ընկնում: Մտածում է, որ ինքը երբեք չի կարող փախցնել Ահմէտ բէկի սպիտակ ձին որին ձեռք գցել կամեցողը ինքն է միշտ ձեռք ընկնում:

Բայց հին օրէնք է Աբխազ աշխարհում, որ սիրահար տղան պէտք է կատարի սիրած աղջկայ ցանկութիւնը — նրան իր խելքը, հնարքն ու քաջութիւնն ապացուցանելու: Էլ ի՞նչ ջահել, էլ ի՞նչ սիրահար, որ էդ բանը չփորձի, չանի:

Մտածում է Դաւիթը երկար, մտածում աղջկայ ցանկութեան մասին ու տխրում աւելի: Ի՞նչպէս փախցնել Ահմէտ բէկի սպիտակ ձին... Թւում է դժուար, անկարելի, անհնարին բան: Բայց էստեղ յիշում է յանկարծ իր սրտակից, մտերիմ ընկեր Ավիձբային, որի հետ սովորել էին իմաստուն Շաքրիլի մօտ եւ որն ասել էր թէ նեղութեան ատեն թող յիշի իրեն:

Ցիշում է Դաւիթը Ավիձբային ու գնում նրանց գիւղը, նրանից խորհուրդ հարցնելու կամ նրա օգնութիւնը խնդրելու:

Գնում գտնում է Դաւիթը նրա գիւղը, գտնում է նրանց տունը, եւ ընկերները գրկում են իրար, համբուրւում կարօտով, ու Ավիձբան ասում է նրան:

—Կարող ես շնորհաւորել ինձ, Դաւիթ, ես տասը օր է ամուսնացել եմ արդէն:

(3)

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

ջննկեալ բողոքեց մեծ պետութիւններուն դէմ տրոնք հակառակ մեր բոլոր զոհողութիւններուն, մոռացութեան տուին իրենց խոստումները: Եզրակացնելով ըսաւ թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պատրաստ է ամէն զոհողութիւն ընելու իր խոստումներու իրականացման համար, — այն է Միացեալ Հայաստան եւ հայ ժողովուրդի ամբողջական ներգաղթ:

Դաշտահանդէսը վերջացաւ «Բամ փորոտան» ով: Օր. Աւագեան իր չնորհալի ձայնով եւ երիտասարդ Աւագեան իր զուարթ երգերով ջերմապէս գնահատուեցան ներկաներու կողմէ: Բոլորս բաժնուեցանք խոր տպաւորութեամբ:

Աճուրդ մը աճուրդի դրուեցաւ կնքահայրութեամբ Տէր եւ Տիկին Գարախանեանի: Գումարը բարձրացաւ աւելի քան 12.000 ֆրանքի:

Ներկայ մը

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ռամատիէի դահլիճը տքնաջան աշխատանքի լծուած է մեղմացնելու համար ներքին տագնապը, հիմա որ Ազգ. Ժողովը փակուած է երկու ամսուան համար: Իր գլխաւոր հոգն է բարւոքել պարենաւորումը եւ իջեցնել գինները, որքան կարելի է: Այս առթիւ, մեծ յոյսեր դրած է ամերիկեան օգնութեան եւ Մարշըլի ծրագրին վրայ:

Մինչ այս մինչ այն, ընկերվարական կուսակցութեան վարիչ մարմինը կը շարունակէ ճնշել, որպէսզի ընկեր-վարչապետը չչեղի Լիոնի համագումարին որոշումներէն: Թերթերը կը գրեն թէ չարունակ բողոքներ կը հասնին շրջաններէն եւ թէ ընդհ. քարտուղարը դառն խօսքեր փոխանակած է Պ. Ռամատիէի հետ:

Վարիչ մարմինը շաբաթ օրուան նիստին մէջ, երկար վիճաբանութիւններէ վերջ որոշեց արտակարգ ընդհ. ժողով մը հրաւիրել քաղաքապետական ընտրութիւններէն վերջ: Յետոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ, որով հրաւէր կ'ուղղուի Պ. Ռամատիէի հետեւիլ վերջին համագումարին մէջ մշակուած տնտեսական քաղաքականութեան:

★ Վարչապետութեան դիւանէն կը հերքեն դահլիճին հրաժարման մասին շրջած զրոյցները, ինչպէս եւ հանրապետութեան նախագահին վերագրուած խօսքերը:

Հունգարիան ալ կը կարմրի...

Վերջին ընտրութիւններէն ի վեր, որոնց մէջ հարիւր աթոռ շահեցան, Հունգարիոյ համայնավարները տիրաբար կը գործեն եւ ծրագիրներ կը պարզեն: Այսպէս, իրենց վարիչը, Մաթիաս Ռաքոցի, շաբաթ օր ճառ մը խօսելով 20.000 ունկնդիրներու առջեւ, յայտարարեց.—

«Ոչ մէկ Հունգարացի կրնայ ամսական 3000 ֆորինտէն (250 տոլար) աւելի եկամուտ ունենալ, պետութիւնը պէտք է գրաւէ մնացեալը»:

Անոնք որ կը փորձեն արտասահման փախցնել իրենց ստացուածքը, նոյնպէս պիտի պատժուին բռնագրաւումով: Ինչ կը վերաբերի կառավարական ծրագրին, համայնավարները կը պահանջեն 18էն 12ի վերչել նախարարներուն թիւը եւ ուրիշ խնայողութիւններ կատարել: Ապրուստի անհրաժեշտ պիտոյքները երկու տեսակ գին պէտք է ունենան, մէկը՝ բանուորներու, միւսը՝ հարուստներու համար: Նոր սահման մը պիտի կազմուի բանուորներէ, դատելու համար չարաշահութեան բոլոր խնդիրները:

Ուրիշ ծրագիրներ ալ պարզելէ վերջ, Ռաքոցի սպառնալիքներ ուղղեց ընդդիմադիրներուն, որպէսզի դժուարութիւններ չյարուցանեն:

Հրէական դաւ մը

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ թէ Փարիզի ոստիկանութիւնը շատ կարեւոր դաւ մը երեւան հանած է շաբաթ օր: Իբրեւ թէ հրէական «Սթէրն» կոմիտէն ծրագրած էր Լոնտոնը ռմբակոծել օդէն, վրէժ լուծելու համար 4500 տարագիրներու Համպուրկ փոխադրութեան դէմ: Խուզարկութիւն կատարուելով Վիլեթի սպանդանոցներուն մօտերը, տան մը մէջ, գտեր են առնուազն վեց ռումբեր եւ ձերբակալած՝ երկու հոգի, Ժաք եւ Օլկա: Դաւադիրները իրենք շինած էին այս ռումբերը, օգտագործելով հրշէջ գործիքներ:

Գրեթէ միեւնոյն պահուն, 25 գաղտնի ոստիկաններ իբրեւ օդանաւային մեքենավարներ եւ բանուորներ ներկայանալով, օդանաւ մը կը գրաւէին Թուսիւ լը Նոպլի մէջ, Վերսայլի մօտ եւ կը ձերբակալէին հրեայ բարոնի մը, Պարուխ Քորֆ, որ վճռած է անկարգելներով Հրեաներ իջեցնել Պաղեստին, օդանաւորդը՝ նախկին զինուոր Կիլ-պըրթ եւ կարմիր մազերով կին մը: Բարբին միեւնոյն ատեն կը փոխադրէր բազմաթիւ թռուցիկներ, Լոնտոնի վրայ նետելու համար: Անհաւասիկ բովանդակութիւնը.

— «Ազատարարութիւն մըն է այս: Մենք պայքարը պիտի փոխադրենք բուն իսկ բրիտանական կայսրութեան սրտին վրայ: Մենք պատրաստուած ենք ազատութեան պատերազմ մը մղելու այսօր, խուսափելու համար ստրկութեան պատերազմէն՝ վաղը»: Ստորագրութիւնը՝ «Ռազմիկներ Իսրայէլի Ազատութեան»:

Բարոնին Օթէլ Քլէյթըն իջած էր: Ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ օդանաւը Լոնտոնի վրայ պիտի թռչէր շաբաթ օր, կողմնակի փողոցներու մէջ ձգելով թռուցիկները: Երկուշաբթի օր երկրորդ թռիչք մը պիտի կատարուէր, ռումբերը նետելու համար, ուրիշ գործակիցներու միջոցաւ:

Ձերբակալութիւններէն անմիջապէս վերջը, ոստիկանութիւնը բացարձակապէս արգիլեց որեւէ տեղեկութիւն հաղորդել, բայց կը հաստատուի թէ կալանաւորները հսկողութեան տակ էին առնուազն մէկ շաբաթէ ի վեր:

Բարոնի Քորֆ, որ Ռուսաստան ծնած Հրեայ մըն է, ուրբաթ օր յայտարարած է լրագրողներու.— «Կը վստահեցնեմ թէ Լոնտոն նուազ ապահով պիտի ըլլայ ապրելու համար քան Երուսաղէմը»:

Ոստիկանութիւնը պաշտօնապէս մանրամասնութիւններ պիտի հաղորդէ այսօր-վաղը:

★ Բրիտանական իշխանութիւնը արտակարգ միջոցներ ձեռք առած էր Համպուրկի մէջ, կիրակի օր, երբ ցամաք պիտի հանուէին 4500 հրեայ տարագիրները: Ինչպէս կը յիշուի, անոնք Պաղեստին մտնել կ'ուզէին, բայց երեք նաւերով փոխադրուեցան ֆրանսական նաւահանգիստ մը, մէկ ամիս մնացին, մերժելով ցամաք ելլել եւ յետոյ քշուեցան Համպուրկ, գաղթակայաններու մէջ տեղաւորուելու համար: Եթէ իրենց յօժար կամքով ցամաք չելլէին, արտասուաբեր ռումբեր եւ ուրիշ բռնի միջոցներ պիտի գործածուէին: Նախապէս ձերբակալուած էին անոնք որ կրնային խռովութիւններ յարուցանել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԱՆԻՈՅ մէջ դատել սկսան 24 ընդդիմադիրներ — մէկ մասը երեսփոխան — որոնք ամբաստանուած են թէ զինեալ դաւադրութիւն մը կը պատրաստէին, գաղտնի տեղեկութիւններ կը հաղորդէին անգլիացի եւ ամերիկացի գործակալներու, անգլեւամերիկեան միջամտութիւն կը պահանջէին եւն.:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱՅԷՆ Իտալիա հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ 50—70.000 ըմբոստներ կը կռուին լեռներուն մէջ, մարէշալ Թիթոյի զօրքին դէմ:

ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ կարեւոր գործիչներէն Քիւլիօլի կ'ամբաստանուի թէ մատնած է մասնաճիւղ մը, «Փրէնչ Սէքշըն»: Ամբաստանեալներէն մէկն է Գերմանուհի մը, որ լրտեսական գործեր կը վարէր: Դիմադրական Ճակատէն ալ մեղադրողներ կան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. ժողովը պիտի բացուի Սեպտեմբեր 16ին, Նիւ Եորքի մէջ: Օրակարգին վրայ կան քառասուն կարեւոր խնդիրներ — Պաղեստին, Յունաստան, վեթոյի հարց, իտալական դաշնագրի վերաքննութեան առաջարկ եւն: Իսկ Հայկ. Դա՞տը... Կ'ըսուի թէ Մոլոթով եւ Վիշինսկի ներկայ պիտի չըլլան, ուրիշ խնդիր, եթէ ստիպողական պարագայ մը ներկայանայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճը պիտի կազմուի նախագահութեամբ Պ. Սոֆուլիսի (ազատական) որուն կուսակցութիւնը 48 անդամ ունի խորհրդարանին մէջ, Ցալտարիսի 141ին դէմ: Այս վերջինը (արքայական) հարկադրուեցաւ տեղի տալ, անգլեւամերիկեան միջամտութեամբ: Նոր վարչապետը ծրագիր մը մշակած է, ընդհ. ներում շնորհելու համար ապստամբներուն:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ հողագործական կուսակցութեան անդամներէն ութ հոգի Յունաստան ապաստանելով, պատմեր են թէ տասնեակ հազարաւոր հակաբոլշեւիկներ արգելափակուած են, ուրիշներ ալ կը թափառին լեռներու մէջ:

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ — 1922 Սեպտ. 7.— Թուրք ազգայնականները Իզմիրի վրայ կը քալեն, 400 յոյն սպաներ եւ 10.000 զինուորներ գերի բռնելէ վերջ: Կ'ըսուի թէ Փոքր Ասիոյ յունական բանակին մնացորդները խուճապահար կը փախչին: (Ն. Ե. Հէրըլտ):

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զարթօնք

Եռամսեայ գրականութեան եւ արուեստի: Յարգանքի թիւ՝ մասամբ նուիրուած Գրիգոր Օտեանի մահուան 60ամեակին: Ուրիշ գրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ: Հատը ձեռքէ 125 ֆրանք: Տարեկան բաժնեգին 500 ֆրանք: (Ուրիշ երկիրներ՝ 700 եւ 600 ֆրանք):

Հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ.— Երեքշաբթի 9 Սեպտ.:
ՊՈՄՄԸ.— Հինգշաբթի 11 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր:
ԿԱՐՏԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.:
ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.:
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.:

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տէսինէն Այրի Տիկին Համասփիւռ Ժամկոչեան (ծնեալ Խաչատուրեան), կը փնտռէ եղբայրը, Վաղինակ Խաչատուրեան, որ կը բնակէր Երեւան եւ պատերազմին գերի մնացած է Դաշնակիցներուն: Տեղեկացնել Տիկին Ժամկոչեանի, 79 Ave. Jean Jaurès, Décines (Isère), France:

ԼԻՈՆ.— ՀՈԿՏ. 11ը գրաւուած օր է, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին համար: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Իտալիոյ բոլոր մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները հին թէ նոր վճարել մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ, Բժիշկ Ե. Արզումանեանի, Via Cappelari 3 Milano: Տարեկան 3000, վեցամսեայ 1500 իտալական լիրի հաշուով:

Վարչութիւն

Օր. Թորոսեանի երգերը

Հրապարակ կ'ելլեն հինգ կտորով, օգոստոս 1ին, 1.—Մի լար կ'անցնի (Ռ. Մելիքեան) եւ Համբարձման երգ (Վ. Սարգսեան):

2.— Սիրուհիս (Սրուանձտեանց) եւ Հոյ Նար (Վ. Սարգսեան):

3.— Հայրիկ, հայրիկ (Սպենդիարեան) եւ Ղարիբ պլպուլ (Սպենդիարեան):

4.— Կալի երգ (Կոմիտաս վրդ.) եւ Կանչէ կռունկ (Կոմիտաս վրդ.):

5.— Հով արէք (Կոմիտաս վրդ.) եւ Քէլէ քէլէ (Կոմիտաս վրդ.):

5 ձայնապնակներու գինն է 1700 ֆրանք, առանձին պնակներ 300 ֆրանք, իսկ 3րդ եւ 4րդը 400 ֆրանք:

Ձայնապնակները սահմանափակ թուով հրապարակ կ'ելլեն: Ցանկնարարութիւնները դրաւոր ուղղել «Յառաջ»ի խմբագրատունը եւ կամ Օր. Թորոսեանի, 221 rue de Tolbiac, Paris (13):

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Dameame - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Արտաս. ... ֆր. Արտաս. ...

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 10 Septembre 1947 Չորեքշաբթի 10 Սեպտ.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5132-Նոր շրջան թիւ 741 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԱՍՏ

Երբ այս տողերը կը գրենք, չորս կարաւաններ ճամբայ ելած են Սուրիա-Լիբանանէն, (մօտ 12000 հոգի): Երկու թէ երեք՝ Յունաստանէն: Մէկ՝ Եգիպտոսէն (երկրորդ մըն ալ մօտերս): Մէկ՝ Ֆրանսայէն (երկրորդը եւս կը պատրաստուի):

Լուր չունինք հեռաւոր Իրանէն: Իսկ Ռումանիոյ հայ գաղութը վերջին պահուն իրաւունք ստացաւ 1500 հոգինոց կարաւան մը կազմելու: Պուլկարիան ալ, որ այս տարի բաժին չունէր, դիմում կատարած է, քաջալերուելով Ռումանիոյ օրինակէն:

Դեռ երթալիքներր եւ անցեալ տարուան աւելի քան 51.000ն ալ հաշուելով, առ նուազն հարիւր հազար տարագիրներ հայրենիք վերադարձած պիտի ըլլան:

Ուրիշ խօսքով, նոր արիւն, բարոյական թէ նիւթական տեսակէտով:

Ցիրուցան, իրարմէ տարբեր միջավայրերու մէջ ապրած բազմութիւններ են որ կը համախմբուին հայրենի հողին վրայ, ծառայելու համար անոր բարգաւաճման:

Նոր արիւն մանաւանդ անոր համար որ, երիտասարդներ և մանուկներ են գացողները, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ:

Այսպէս իրար խառնուելով բնիկն ու եկուորը, 25 տարի առաջ գացածն ու իր ետեւէն հասնողը, հին ու նոր սերունդը, անօրինակ խմորում մըն է որ պիտի կատարուի մեր հայրենիքին մէջ:

Ո՜րքան առաւելութիւններ այդ խմորումէն, շատ մը տեսակէտներով: Մանաւանդ երբ աւելի լայն հնարաւորութիւններ տրուին գործելու:

Դժբախտութիւն պիտի ըլլար, եթէ ամէն ինչ կլլեցնելու, հարթելու, միօրինակ, ձուլածոյ կաղապարի մը վերածելու ձգտումը տիրապետէր:

Իւրաքանչիւր կարաւան որ Հայաստան կը հասնի, միասին կը տանի զանազան արժէքներ եւ արժանիքներ որոնք անփոխարինելի գանձ մը պիտի կազմեն ամբողջութեան համար:

Միւս կողմէ, գացողները հայրենի հողին վըրայ պիտի գտնեն շարք մը նորութիւններ, որոնց մասին աղօտ գաղափարներ ունէին:

Անհրաժեշտ է իմաստուն հաւասարակշռութիւն մը, որպէսզի կարելի ըլլայ առաւելագոյն օգուտը քաղել երկու պարագաներէն ալ:

Մասնաւորապէս ծանրանալով մշակոյթի գետնին վրայ, պիտի ուզէինք որ գացողները, մանաւանդ «ուսումնականները» արժեցնէին իրենց գիտելիքները:

Մենք բառերը չենք ծամծմեր: Գացողները եթէ սորվելիքներ ունին, կրկնապատիկ ալ բան կրնան սորվեցնել: Կը բաւէ որ մէկ անգամէն գլուխը կախ նորընծաներ չդառնան:

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, անցեալ տարի գացած գրող-բրոցներէն շատեր արդէն մոռցեր են իրենց տարրական հայերէնը եւ «տերմինոլոգիական» կամ «ֆիլոլոգիական» մարզանքներ կը կատարեն: Անշուշտ մեքենաբար:

Այս ընթացքով, մայրենի գանձարանն է որ պիտի աղճատուի եւ աղքատանայ:

Մենք միշտ այն կարծիքն ունինք թէ Երեւանցիներու լեզուական սայթաքումներուն գլխաւոր մէկ պատճառն ալ սա է որ չափազանց տարրական ծանօթութիւններ ունին Հայկական Արտասահմանի մտաւոր վաստակի մասին:

Սրբազան պարտականութիւն է փարատել այս թիւրիմացութիւնը եւ ուրիշ ծուռ տեսակէտներ:

Ի վերջոյ միայն խնամութիւններով չէ որ պիտի հաստատուի նոր պատուաստը: Ոչ ալ գերադասի եւ ստորադասի կարգեր հաստատելով:

Արարատի շուքը իրաւունք չի տար անտեսելու, արհամարհելու Հայկական Արտասահմանի մշակոյթին անբաւ հարստութիւնները:

Օգտուիլ՝ փոխադարձաբար ծաղկեցնելով իւրաքանչիւրին յատկանշական առաւելութիւնները:

Ցաջորդական կարաւաններն ալ իրենց կարգին նոր շունչ մըն է որ կը տանին Երեւան:

Նոյնիսկ զանազան գաղութներու բազմութիւնները իրար խառնուելով, բացառիկ երեւոյթ մը պիտի կազմուի:

Ամբողջ ժողովուրդ մըն է որ պիտի պատուաստուի: Փոխադարձաբար:

Շ.

ՆԵՐԳԱՂԹԻ Բ. ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Ներգաղթի կոմիտէի անդամներուն հաւաստիքներուն համաձայն Ֆրանսայէն երկրորդ կարաւանը, շուրջ 3500 հոգի, պիտի մեկնի հոկտեմբերի սկիզբները:

Ցանկերը արդէն պատրաստ ըլլալով, մօտ օրէն հրաւէրները պիտի ուղղուին:

Հաւանաբար դարձեալ «Ռօսիա» շոգենաւն է որ իր երկրորդ ճամբորդութեան փոխադրէ զանոնք Պաթում, եթէ ուրիշ փոփոխութիւն տեղի չունենայ:

★ Ռօսիա անասուններու փոխադրութեան յատուկ վանդակներ չունենալով, ներգաղթողներուն շուներն ու կատուները վար դրուած են Մարսէյլի մէջ եւ պիտի ղրկուին Հայաստան, այն նաւին հետ որ մնացեալ բեռները պիտի փոխադրէ:

★ Ներգաղթողներուն մէջ է նաեւ պելժիական Քոնկոյէն վերադարձող անասնաբոյժ տօքթ. Յովհաննէս Մահտեսեան, ինչպէս նաեւ Կըընոպլէն բժիշկ Հայկ Տ. Մկրտիչեան իր հինգ զաւակներով: Դիերասաններէն Մանպաշն է որ մեկնած է եւ ոչ թէ Բշտիկեան, ինչպէս սխալմամբ գրուած էր:

★ Վալանսի Կարմիր Խաչուհիները հաճոյքով ընդունեցին Կապոյտ Խաչի կողմէ նուիրուած սփռոցները ու բաժնեցին զանոնք ներգաղթողներուն. մինչ իրենց Մարսէյլի քոյրերը անիմանալի վերաբերումով մը մերժեցին տեղւոյն Կապոյտ Խաչի սնդղեզէնի նուէրը....:

Ուր ժամ ներգաղթողներուն հետ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 5 Սեպտ. (յապաղած) — Ութ ժամ, անմոռանալի ժամեր ապրեցայ Ռօսիա հըսկայ շոգենաւին մէջ, ներգաղթող հայրենակիցներու մօտ:

Ուրբաթ, 5 Սեպտեմբեր առաւօտեան ժամը ութէն սկսեալ Քան Առինասի ներգաղթողները սկսած էին փոխադրուիլ «Քափ ժանէ» ուր շարաթէ մը ի վեր կը սպասէր շքեղ «Ռօսիա»ն, իր գիրկին մէջ ընդունելու համար մօտ 3500 Ֆրանսահայեր:

Շոգենաւին մուտքի սանդուղէն սկսեալ տախտակէ ցանկապատներով լայն ու երկայն պողոտայ մը պատրաստուած էր, որուն մէջ աջ կողմը երկայն սեղաններու առջեւ նստած էին հայ եւ ֆրանսացի պաշտօնեաներ: Մէկը՝ ինքնութեան թուղթերը կ'առնէր ու կ'արձանագրէր, ուրիշ մը սնունդեղէնի տետրակները եւ հացի կտրօնները կը քննէր ու վերջապէս տարիքն ու հպատակութիւնը ճշդուելէ վերջ, պզտիկ թղթիկով մը կ'արտօնուէր մուտք գործել հայրենիքէն ներս, Ռօսիա:

Ատեն մը բաւական դժուարութիւններ տուին քաւըրմէկ տարեկանէն վեր Ֆրանսահպատակներու, սակայն շնորհիւ եղած դիմումներու, ամէն թիւրիմացութիւն հարթուելով, ներգաղթողները սկսան կարգով մտնել շոգենաւ:

Օտար ականատես մը սրտի անհուն գոհունակութեամբ պիտի տար ամէնէն բարձր բարենիշը Մարսիլիոյ հայ գաղութին, կարգադիր յանձնախումբին եւ հայ սկաուտներուն, որոնք, լուրջ եւ կարգապահ կ'օգնէին ներգաղթողներուն անոնց բեռները ձեռքէ ձեռք փոխադրելով մինչեւ շոգենաւ: Կ. Խաչի Տիկիններն ալ եռանդով կ'աշխատէին առաջնորդելով հիւանդները, ծերերը, եւ մանուկները:

Քիչ մը անդին մեծ Հանկարին դրան առջեւ խումբ մը ոստիկաններ կը վիճէին ներգաղթող երիտասարդ հայրենակիցներու հետ:

— Ինչպէ՞ս կը ձգէք այս գեղեցիկ Ֆրանսան, աշխարհի թագուհին, ազատութեան խորհրդանիշը: — Մենք ալ քաղաքակիրթ ազգ մըն ենք, Արեւելքի լուսաւորիչը դարեր շարունակ, բայց ապրած ենք միշտ իրաւազրկուած, հալածուած մեծ մասով ջարդուած, իսկ մենք խլեակներս թափառական աշխարհի չորս ծագերուն: Այսօր Հայաստան մը ունինք, Հայաստանը Հայուն համար է, ինչպէս դուք կ'ըսէք՝ «Ֆրանսան Ֆրանսացիներուն կ'երթանք չէնցնել:

Ներսը ժողովուրդը բաժնուած է նահանգներու, Փարիզ, Լիոն, Պորտօ, Վօջլիւզ: Կը շրջիմ նահանգէ նահանգ: Կին մը կուլայ, կը հարցնեմ պատճառը.

— Ա՜խ, զաւակս փախաւ, 18 տարեկան միակ մանչ զաւակս չուզեր Հայաստան երթալ:

— Մի լար, մայրիկ, հիմա կուգայ ուր որ է, ինչպէս եկաւ Քանտ'Արենասէն փախչողՀայուհին:

ՀԻՆԳԱՄԵԱՆ ԾԱՆԿԸ
Լոնտոնի ռմբակոծման ծրագիրը

Թշուառականութիւններ եւ ճարպկութիւններ

Ինչպէս հաղորդած էինք, հրեայ ահաբեկիչներ դաւադրութիւն մը կազմակերպած էին Ֆրանսայի մէջ, Լոնտոնի վրայ ռումբեր եւ թռուցիկներ նետելու համար, օդանաւով: Կը յուսային այսպէսով ճնշում բանեցնել բրիտանական կառավարութեան վրայ, արգիլելու համար անգլիական իշխանութիւնները, որպէսզի Պաղեստինէն վերադարձուած իրենց հայրենակիցները Համպուրկի մէջ ցամաք չհանեն: Թերթերը դիտել կուտան թէ ձեռնարկը կատարուած էր տարօրինակ միամտութեամբ: Ապացոյցը սա է որ դաւադիրները շուտով ինկան ֆրանսական ոստիկանութեան ծուղակը:

Այն անձը՝ որ դաւադիրներու պետը ըլլալ կը կարծուի երիտասարդ բարունի մըն է, Պարուխ Դորֆ, որ սակէ երեք շաբաթ առաջ Փարիզ եկած էր դաւադրութիւնը կազմակերպելու համար: Սակայն, այնքան անխոհեմութեամբ վարուած էր որ շուտով ուշադրութիւնը գրաւած էր ֆրանս. ոստիկանութեան: Խիստ վայելչօրէն հագուած, քաղաքին մէջ կը պտտէր ամերիկեան ինքնաշարժով մը: Իջած էր մեծ պանդոկ մը եւ ամէն օր կ'ընդունէր անհամար այցելուներ, որոնց հետ կ'ունենար խորհրդաւոր տեսակցութիւններ: Նոյնիսկ, համարձակած էր արտաքին նախարարի փոխանորդին հետ տեսակցութիւն մը ունենալ, որուն հետեւանքով իր մասին տիրող կասկածները հաստատուած էին:

Ոստիկանութիւնը՝ որուն մատնիչ մը յաւելուածական տեղեկութիւններ հաղորդած էր կատարուելիք դաւին մասին, պատրաստակամութիւն յայտնած էր դաւադիրներու տրամադրութեան տակ դնել տալու համար օդանաւ մը, Թրուսի լը Նոպլի օդակայանին տնօրէնին միջոցաւ: Սեքենավարի հագուստով ծպտուած տասնըհինգ ոստիկաններ՝ քօմիսէր Փինայի ղեկավարութեան տակ, կազմակերպած էին կատարեալ ծուղակ մը եւ ձերբակալած՝ բարունի Դորֆը եւ իր քարտու-

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

— Ուր էր թէ գար, կէս ժամէն կարգը մեզի կուգայ ներս մտնելու:

Եւ արցունքներ կը գլտորին այտերէն վար:

Դուրս կ'ելլեմ քիչ մը օդ առնելու, կը տեսնեմ դեռ վակոն - տնտուկներ եւ հսկայ ինքնաշարժեր, բոլորին վրայ հայկական անուններ եւ Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Երեւան:

«Ռօսիա» նաւը լեցուած է արդէն մինչեւ բերանը, իսկ մնացած ապրանքները ուրիշ նաւով մը պիտի փոխադրուին:

Երկրորդ նաւով փոխադրուելիք վակոն սընտուկները, եւ ինքնաշարժները ամբողջութեամբ դրի առած ըլլալով, շահեկան կը գտնեմ հրատարակել անոնց տէրերուն անունները.—

Սնիկ Թէքեան, Գ. Ս. Փափազեան, Յովհաննէս Սահակեան, Խ. Գամճեան, Յ. Գամպուրեան, Բ. Բարսեղեան, Ա. Գաբրիէլեան, Մ. Եփրեմեան, Մուքօֆեան, Ս. Կիւլպօլեան, Գ. Գոստիկեան, Պ. Գարօղլանեան, Լ. Ն. Շ. Ս., Խաչիկ Սահակեան, Մեսրոպ Փափազեան, Անդրանիկ, Հ. Այվազեան, Գրիգոր Սէթէֆեան, Սուրէն Կէօլիւրեան, Արամ Սապունճեան, Միքայէլ Իշլէմէճեան, Սան. Նալպանտեան, Կարապետ Ստեփանեան, Եղեկիէլեան, Անանիկեան, Յ. Բօյաճեան, Ա. Սիլիճեան, Հմայեակ Աչճեան, Մ. Ճանճիկեան, Կարապետ Տօնկաեան, Գրիգոր Պետրոսեան:

Ինքնաշարժեր.— Կ. Կօչկարեան (Նորխարբերդ); Մ. Աժիրխանեան երկու ինքնաշարժ: Պետրոսեան, Պօղջալեան, Տօք. Հայկ, Յ. Անանիկեան, Զալըքեան, Ստանպուլեան, Աւետիս Պասմաճեան, Նազարեան, Սրապեան, Մ. Մուքօֆեան, Գոմշուեան, Ասատուր Բարսեղեան, Հայկ Գարօղլանեան, Հ. Պարիկեան, Գըրպըյքեան, Զէօրէքճեան, Ք. Տէր Ղուկասեան:

Մարսէյլէն մեկնող հայրենակիցներու ինքնաշարժերը դեռ հաշուի մէջ չկան: Կ'ըսեն թէ ինքնաշարժերու ընդհ. թիւն է 86:

ԳԱՐԹԵՐ

ԲԺԻՇԿ Յ. ՆԷՎՐՈՒԶԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ առտու Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ մեր ողբացեալ վեթերան ընկեր Բժիշկ Յակոբ Նէվրուզի յուղարկաւորութիւնը:

Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ, յանուն իր գաղափարի ընկերներուն, դամբանական մը խօսեցաւ ընկեր Հրանտ Սամուէլ, վեր հանելով հանգուցեալին կեանքն ու գործը, իր ծննդավայր Ռոտոսթոյէն ու Պոլսէն մինչեւ Գահիրէ եւ Փարիզ: Ծանրացաւ մասնաւորաբար «Հայկական Լեգէոն»ի կազմութեան մէջ իր կատարած դերին վրայ եւ յիշեց իր մասնակցութիւնը Փարիզի Ազգ. Համագումարին եւ յետոյ Ազգային ու Հ. Հ. Պատուիրակութեանց:

Մարմինը ամփոփուեցաւ Փէր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ:

ԸՆԿԵՐ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Մեծատաղանդ դրագէտ - քննադատ, վաստակաւոր ուսուցչապետ եւ գաղափարապաշտ Դաշնակցական ղեկավար՝ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի անակնկալ մահը խոր սուգի մատնեց բովանդակ հայութիւնը: Անակնկալ կ'ըսենք, որովհետեւ 74 տարեկան այս ծերունին ընդհանուր առմամբ ամրակազմ էր եւ կորովի: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին սկսած էր տառապիլ թեթեւ հիւանդութենէ: Ցաճախ կը գանգատէր թէ արիւնը գլուխը կը խուժէ աշխատած միջոցին: Անցած տարի, մօտ շաբաթ մը Ամերիկեան հիւանդանոց մնաց՝ ընդհ. քննութեան ենթարկուելու համար: Բժիշկները վտանգաւոր հիւանդութեան ոեւէ ախտանիշ չգտան իր վրայ: Թելադրեցին միայն որոշ պահեցողութիւն: Ընկեր Աղբալեան անկէ ի վեր հրաժարած էր ծխախոտէն եւ կը զգուշանար ճարպային ուտելիքներէ:

Իր ամէնէն մեծ ցաւը այն էր, որ չէր կրնար առաջուան պէս դրական լուրջ աշխատանքի մը վրայ կեդրոնանալ: Երկարատեւ ընթերցումն իսկ, որ իր կեանքի գլխաւոր հաճոյքը կազմած է, կը յոգնեցնէր զինք: Դասախօսութիւնները դժուարաւ յանձն կ'առնէր, որովհետեւ բեմին վրայ, խօսելու պահուն, շունչի պակասը արդէն կը հանդիսանար իր գաղափարներու ազատ յայտնաբերումին: Ուժասպառ եւ յոգնած կ'իջնէր բեմէն: Դպրոցական վերջին տարեշրջանին Ճեմարանի իր դասերն իսկ կէս առ կէս զեղչած էր:

Ընկեր Ն. Աղբալեանի վերջին գործը եղաւ «Պատմութիւն Հայ Գրականութեան» մեծարժէք հատորը, որ նախապէս «Ակօս»ի մէջ յօդուածներու ձեւով լոյս տեսաւ եւ յետոյ «Համազգային»ի կողմէ հրատարակուեցաւ իբրեւ ամբողջական գիրք մը: Այդ հատորը տեսակ մը ընդարձակ ներածականն է Հայ Գրականութեան պատմութեան, որուն ծրագիրը ունէր մտքին մէջ, բայց չկրցաւ իրագործել, առողջական վերոյիշեալ պատճառներով:

Վերջերս «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ի մէջ սկսած էր շարունակել Սայաթ Նովայի տաղերուն նուիրուած վերլուծական յօդուածաշարքը եւ խոստացած էր ամբողջացնել զայն: Սակայն այդ գործն ալ ընդհատուեցաւ 10րդ տաղէն: Մահէն երեք օր առաջ, Շթօրայի մէջ, տեսակցութեան մը ընթացքին յայտնեց թէ 11րդ տաղը վերլուծել սկսած է եւ թէ քիչ մը պիտի երկարի, երկու յօդուածի ծաւալը գրաւելով: Աւաղ սակայն, մահը աւելի արագ շարժեցաւ:

Ընկեր Աղբալեանի համար կազդուրիչ դրախտ մըն էր Շթօրայի իր տունը, զոր քար առ քար կանգնած էր իր անձնական հսկողութեամբ, կարելի է ըսել իր իսկ ձեռքերով: Ամէն տարի նոր սենեակ մը կ'աւելցնէր վրան, նոր պակաս մը կը լրացնէր: Ձմեռն անգամ կը սիրէր շաբթուան քանի մը օրերը մեկուսանալ Շթօրա, իր բնակարանին մէջ:

Ընկեր Ն. Աղբալեան յանկարծամահ եղաւ Օգոստոս 14էն 15ի գիշերը, Շթօրայի իր տան մէջ: Մահէն քանի մը օր առաջ, Կիրակի Օգոստոս 10ին, նոյն գիւղը հաւաքուած խումբ մը գրողներու հաւաքոյթին մասնակցելով, «Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայ Գրողներու Միութեան» ծրագիրը ձեւակերպեց եւ այդ նպատակին համար կազմուած առժամեայ մարմինին ալ նախագահութիւնը ստանձնեց: Երկու օր վերջ Պէյրութի մէջ իր մասնակցութիւնը բերաւ Ճեմարանի հողի գնման խնդրին շուրջ տեղի ունեցած խորհրդակցութեան:

Շթօրայի իր բարեկամները կը պատմեն թէ մահուան գիշերը ընկեր Աղբալեան շատ զուարթ տրամադրութիւն ունեցած է: Ոտքով կատարուած երկար պտոյտէ մը վերադառնալով, իրիկունը կ'անցընէ ընկերներու եւ բարեկամներու հետ, իր սովորական զուարթամտութեամբ կը խօսի, կատակներ կ'ընէ, կ'երգէ նոյնիսկ եւ յետոյ թուղթ կը բանայ: Հիւրերու մեկնումէն վերջ, ժամը գիշերուան 11ի առեններ, խոհանոց կը մտնէ եւ հոն յանկարծակի տագնապէ մը բռնուած գետին կ'իյնայ անշունչ: Ոչ ոք լուր կ'ունենայ աղէտէն: Առտուն կանուխ երբ իրեն սուրճ տանող հայ օրիորդ մը (Ճեմարանի շրջանաւարտուհիներէն) վեր կը բարձրանայ, զարմանքով կը տեսնէ որ Ն. Աղբալեան կօշիկներով եւ հագուստով պառկած է խոհանոցին մէջ: Վայրկեան մը կը խորհի թէ իր սիրելի ուսուցիչին քունը տարած է հոն եւ չէ կրցած անկողին մտնել: Կը մօտենայ, կ'ուզէ արթնցնել, կը շարժէ թեւը եւ զգալով յանկարծ թէ մարմինը սառած է՝ բարձրաձայն կը ճչայ: Վարէն ու քովէն տնեցիները օգնութեան կը հասնին: Բժիշկներ կը հաստատեն թէ Ն. Աղբալեան մեռած է մօտ 6 ժամէ ի վեր:

Ահա այսպէս, բոլորի սիրոյ եւ պաշտամունքին առարկայ մեծատաղանդ մտաւորականը մեր աշխարհէն կը մեկնի լուռ ու մունջ, զգուշաւորութեամբ, առանց ոչ ոք անհանգստացնելու եւ առանց ինքն ալ տառապելու...

Իրաւունքի եւ Արդարութեան դատը

(ԳԷՈՐԳ Զ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԿՈՆԴԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ամենայն Հայոց Հայրապետին երկար կոնդակը, ուղղուած Նիւ Եորքի «Համահայկական Համագումար»ին, որ մամուլի սեփականութիւնն է արդէն, չափազանց ուշագրաւ է իր յայտնած մտքերով եւ քաղաքական վաւերաթուղթ մը կարելի է նկատել: Պարզ եւ անկեղծ լեզուով գրուած այդ կոնդակը ամբողջովին նուիրուած է Հայ. Դատին, անոր ձեւակերպումին, իրաւական հիմնաւորման եւ զայն հետապնդելու եղանակին:

Հայկ. Դատը ըմբռնելու, արժեւորելու եւ ներկայացնելու երեք հիմնական կէտերը, որոնց մանրամասն անդրադարձած է Էջմիածնի կոնդակը, կրնան երկար խորհրդածութեանց նիւթ հայթայթել: Առայժմ կը բաւականանանք արագ ակնարկ մը նետելով անոնց վրայ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ընդունի թէ ներկայիս «Ազգն ու հայրենիքը կանգնած են անկրկնելի եւ բախտորոշիչ դարաշրջանի հանդէպ»: Պատմական վայրկեան մը կ'ապրի հայութիւնը հաւաքաբար: Երկու կենսական հարցեր դրուած են իր առջեւ — ա) հայութեան ազգահաւաքումը իր նուիրական հայրենի հողին վրայ եւ բ) վերատիրացումը Մայր Հայրենիքի բռնագրաւուած հողերուն:

Այս երկու խնդիրները միասին ներկայացնելով, Գէորգ Զ. Կաթողիկոսը անջատ եւ ինքնանպատակ երեւոյթ մը չի նկատեր հայրենադարձի շարժումը, այլ Հայկ. Դատի լրացուցիչ ազդակներէն մէկը, բռնագրաւուած մեր հողերու արդար պահանջքին զօրաւոր յենարան մը: Ներգաղթի բարիքները կը թուէ մի առ մի, անմիջապէս աւելցնելու համար թէ՝ «նեղ են մեր Հայրենիքի նուիրական սահմանները, Հայ Հայրենիքի հարազատ հողերը տակաւին գտնւում են օտարի տիրապետութեան ու բռնադատութեան ներքոյ»: Ահա այն կամուրջը, որ հայրենադարձի շարժումը կը կապէ մեր դատին, մեր հողային արդար պահանջներուն:

Կոնդակը ի՞նչ ձեւով կը հիմնաւորէ մեր դատի արդարացիութիւնը:

Վեհափառ Հայրապետը, տասը փաստերու լոյսին տակ, աշխարհի խղճին առջեւ Հայկ. Դատը կանգուն կը տեսնէ բարոյական եւ իրաւական զոյգ հիմքերու վրայ: Ինչպէս կը շեշտէ առաջին առթիւ իսկ՝ «մեր դատը քաղաքական ողորմածութեան եւ ողորմութեան հարց չէ»: Հայ ժողովուրդը դարերու պայքարով, անհաշիւ զոհաբերութեանց ու փայլուն ծառայութիւններու վաստակով, բազմաթիւ սերունդներու արեան գնով շահած է իր իրաւունքը: Մեր գոյութեան ու զարգացման բարոյական մեծագոյն կռուանն է մեր մշակոյթը, որ առաջաւոր մարդկութեան շարքին մէջ ապրելու եւ մարդկային քաղաքակրթութեան ձեռնհասօրէն ծառայելու վկայականը կ'ընծայէ մեզի: Հայը ստեղծագործեր է շարունակ, պաշտպաներ ու տարածեր է Եւրոպայի յոյսը ասիական խաւարամտութեան մէջ, նահատակուեր ազատութեան, կրօնի եւ եղբայրութեան ամէնէն ազնիւ սկզբունքներուն համար եւ հանճարեղ իր զաւակներուն ձեռքով կանգներ է անմահ կոթողներ՝ արուեստի, գրականութեան եւ գիտութեան բոլոր մարզերուն մէջ: Վկայութիւններ՝ որքան որ կ'ուզէք. Կլատստոններու, Ճէյմս Պրայսներու, Լորտ Ճորճերու, Անաթոլ Ֆրանսներու, Ժան Ժոռէսներու, Քլէմանսօներու անունները կը տողանցեն իրարու ետեւէ:

Այս չէ սակայն ամէնը: Գուցէ այսքանը բաւարար չըլլար՝ քաղաքական դատէ մը բարոյական հատուցումներ պահանջելու: Վեհ. Հայրապետը մասնաւոր գուրգուրանքով կը յիշատակէ 90ական թուականներէն մինչեւ 1921 թուականը հայ ժողովուրդի մղած հերոսական կռիւները՝ ի խնդիր իր հայրենիքի ազատութեան: Ոչ միայն կոնդակին մէջ չեն մոռցուած բռնատիրական ուժերու կազմակերպած ջարդերը 1915—18ի շրջանին, այլ նաեւ Ապտիւլ Համիտներու եւ Էնվէրներու կողքին հանդէս կուգան նաեւ Նուրի փաշաներն ու Քեազիմ Գարապէքիրները, որոնք ջանացին Ֆիզիքապէս ոչնչացնել մեր ազգը եւ իրաւապէս թաղել մեր դատը: Այս վերջիններու կանոնաւոր բանակներուն դէմ հայկական կոտորակուած ուժերու տարած դերմարդկային յաղթանակներն էին որ դարբնեցին Մայիս 28ի մեր անկախութիւնը:

Հոս ալ կը սկսի արդէն մեր դատի իրաւական հիմնաւորման միջազգային վաւերականութիւնը: Կոնդակը լուռ կ'անցնի թէեւ 1918էն 1921ի անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայէն, բայց ամրօրէն կը փարի Սեւրի Դաշնագրին, որ մեր անկախութիւնը եւ պետական կեանքը կերտողներուն գործն ու յաղթանակն էր, այս անգամ դիւանագիտութեան սեղաններուն շուրջ: «Սեւրի դաշնագիրը, կը գրէ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, միջազգային — իրաւական ու քաղաքական — պաշտօնական ճանաչումն է մեր իրաւունքների, իսկ Ամերիկեան դեմոկրատիայի մեծանուն նախագահ Վ. Վիլսոնի պատմական որոշումը նուիրագործումն է Հայաստանի պետական սահմանների: Իր իսկ օրուան թուրք օրինական կառավարութեան կողմից ստորագրուած այդ դաշնագիրը ցարդ անկատար է մնացել շնորհիւ մեծ պետութիւնների շահերի հակամարտութեան եւ բռնի ուժերի ժամանակաւոր յաղթանակի»:

Մինչեւ այս կէտը, մենք ներկայացուցինք Հայկ. Դատը ըմբռնելու եւ արժեւորելու Էջմիածնի մտածելակերպը: Ամէնուն համար պարզ ըլլալով, որ Կոնդակի իւրաքանչիւր բառն իսկ Սովետ Հայաստանի իշխանութեան քննութենէն եւ հաւանութենէն անցած պէտք է ըլլայ արտասահման ուղարկուելէ առաջ, կարելի չէ՝ ուշադրութիւն չդարձնել նորօրինակ երեւոյթի մը վրայ.— Այն ինչ որ կը դատապարտուէր երէկ, այսօր Էջմիածնի խողովակով համամտութեան կ'արժանանայ: Հայկ. Դատի մասին Դաշնակցութեան բանաձեւած տեսակէտներն են որ նոյնութեամբ կը դրուին հրապարակ: Կը փառաբանուի մեր յեղափոխական ամբողջ գործունէութիւնը, 90ական թուականներէն սկսած մինչեւ 1921, կ'իւրացուի Սեւրի Դաշնագիրը, Միացեալ Հայաստանի ծրագրով, որուն տակ Աւետիս Ահարոնեանի ստորագրութիւնը կը հանգչի:

Պատկերը ամբողջացնելու համար խօսինք սակայն երրորդ կէտի մասին ալ, որ Հայկ. Դատը հետապնդելու եղանակը կը մատնանշէ: Հոս բեկումը աւելի որոշ է:

Անցած ու մոռցուած կը թուին Էջմիածնի Համագումարի այն եղերական օրերը, երբ մեր Դատի լուծումը, կոնդակը ստորագրող կաթողիկոսի հովանաւորութեամբն իսկ, Խորհ. Ռուսիայէն միայն կը սպասուէր եւ դուրսի ու ներսի «յառաջդիմական» միթինկներու բոլոր դիմումները Սթալինին միայն կ'ուղղուէին:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը այժմ ուրիշ լեզու կը գործածէ: «Մեր դատի յաղթանակը, կը յայտարարէ կոնդակը, խնդրում եւ ակնկալում ենք աշխարհի զօրեղներից, դեմոկրատական հզօր պետութիւններից, յուսալով որ դէթ այս անգամ հնադարեան քաղաքակիրթ ու հերոս հայ ժողովուրդի ձայնը լսելի կը դառնայ Միացեալ Ազգերի Մեծ Ատեանում եւ Հայ բազմաչարչար ժողովուրդը այս անգամ զոհ չի դառնայ մեծ պետութիւնների ընթացիկ ու ընչաքէր հակամարտութիւնների»:

Գիտենք որ «Համահայկական Համագումարն» ալ, մեր արդար դատը «Միացեալ Ազգեր»ուն (ՄԱԿին) յանձնելու որոշում տուաւ: Հետզհետէ աւելի յստակ կը դառնայ այն ճշմարտութիւնը, թէ Խ. Միութիւնը կ'ուզէ իր ձեռքերը լուալ եւ հայ ժողովուրդի դատին բովանդակ պատասխանատուութիւնը նետել Միացեալ Ազգերու ուսերուն: Գիտենք նոյնպէս թէ ինչ կը նշանակեն «Մեծ պետութեանց ընթացիկ եւ ընչաքէր հակամարտութիւնները» եւ ինչ վիճակ կը ստանայ դատ մը, երբ Ազգերու Մեծ Ատեանին կը յանձնուի:

Ամենայն Հայոց հայրապետի կոնդակը իր ամբողջութեան մէջ պարզ է եւ յաւելեալ մեկնաբանութեանց չի կարօտիր:

(Խմբագրական «ԱԶԴԱԿ» շաբ.ի)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Քուլի խուզարկութիւնը

Պէկի վերադարձին, Ղալամները պատմեցին մեր կռիւի մասին եւ յանցս անոր ալ ես քաջ կռուող մը համարուեցայ: Պէկը ի նշան քաջալերանքի, Մօշապէն բերած իր նժոյգն ինծ նուիրեց եւ խոստացաւ մօտ ատեն ինծի իր հետ Սալմաստ տանիլ, որ «փոքր հօրեղբայրս» տեսնեմ:

Այդքանն արդէն բաւական էր, որ իմ համարձակութիւնս կրկնապատկուէր:

Պէկին յանձնարարուած էր Քուլ գիւղի Հայերու տուները խուզարկել եւ գտած զէնքերը Մօշապ ղրկել:

Գիտէի թէ Քուլցիները բաւական թիւով հրացաններ ունէին: Ջանանք ազատելու մտահոգութեամբ, ընկերոջս հետ բարձրացանք պէկի սենեակը, երբ ան Շիմշիրի հետ առանձնացած, իր կրտսեր տղու հարսանիքի մասին կը մտածէր:

— «Նստէք նայիմ, ըսաւ պէկը, իմ քաջ տղաքըս, բնաւ բանի մը համար հոգ չընէք, ձեր մազին դպչող չկայ քանի ես կ'ապրիմ»:

Ընկերս նայեցաւ աչքերուս եւ հասկցնել ուզեց թէ ժամանակն է մեր մտածումը յայտնելու:

Նստեցանք եւ քանի մը անգամ «ըսե՞մ թէ չըսեմ» կրկնելով մտքիս մէջ, վերջապէս որոշեցի ըսել:

— Պէկը ողջ մնայ, եկած ենք ձեզմէ բան մը խնդրելու, կմկմացի ու նայեցայ իր աչքերուն:

— Ըսէ, տղաս, եթէ կարելի բան է, ձեզ պիտի չմերժեմ բնաւ:

—Ձեզի համար անկարելի չէ, ըսի եւ շարունակեցի: Լսեցի որ Քուլը պիտի խուզարկէք, ենթադրենք որ զէնքեր ունենան Քուլի Հայերը եւ դուք

այդ զէնքերը յանձնէք Տաճիկներուն, ապա ի՞նչ կը չահիք:

Պէկը զարմացած նայեցաւ եւ հարցուց,—Հապա ի՞նչ պէտք է ընել:

— Գը ներէք, որ կը համարձակիմ ձեզ առաջարկ մը ընել:

— Ըսէ նայիմ, մի վախնար :

— Եթէ կարելի է, թոյլ տուէք որ ես խօսիմ Քռէյլի Հայերու հետ եւ սորվիմ թէ ինչ զէնքեր ունին: Եթէ պիտանի բաներ կան թող բերեն ձեզի յանձնեն, իսկ անպէտներն ալ ձեր միջոցով կը ղրկեն Խօշապի կառավարչին :

Այդպիսով՝ դուք ձեր պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլաք, ձեր դրացի եւ ձեր հողերուն վրայ աշխատող, ձեզ հաւատարիմ սպասաւորող Հայերն ալ զերծ կը մնան բանտէ ու չարչարանքներէ : Լաւ զէնքերն ալ կը պահեն եւ երբ երէկուան նման ձեր թշնամիները յարձակին ձեր հօտն ու նախիրը յափշտակելու, Քռէյլի Հայերը օգնութեան կը հասնին եւ ձեզի օգտակար ծառայութիւններ կը մատուցանեն :

Պէկը սկսաւ մտածել եւ միեւնոյն ատեն ջղաձգօրէն իր պեխերն ոլորել :

Իսկ Շիմշիրը փութաց իր հաւանութիւնը յայտնել, «Աստուած վկայ, ճիշդ է» կրկնելով:

Լուռ կը սպասէինք պէկի պատասխանին որ կ'ուշանար :

Վերջապէս, ան ձեռքի ինստինինոց համրիչը քանի մը անգամ մատներուն մէջ շարժելէ վերջ սկսաւ.

— Լաւ ես մտածեր , եթէ կը կարծես որ կարելի է, գնա խօսէ եւ կարգադրէ, միայն երեք օր ժամանակ ունինք :

—Շնորհակալ եմ , եթէ թոյլ կուտաք, ես անմիջապէս կ'երթամ :

— Մհէին ըսէ թող ձիերը պատրաստել տայ եւ ինքն ալ ձեզի ընկերանայ, պատասխանեց.

Մեր ուրախութեան չափ ու սահման չկար:

Մէկ ժամ վերջ, մենք Քռէյլայ տէրտէրի հիւրն էինք: Տէրտէրը անծանօթ էր մեզի, բայց Գաբոյի եղբայրն ու քեռին քանիցս հանդիպած էին մեզի վերին Վարագի եւ Կարմրուորի մէջ :

Բացատրեցի մեր մտադրութիւնը եւ անհրաժեշտ համարուեցաւ բոլոր զէնք ունեցողները ժողովի հրաւիրել: Իսկ ժողովի յարմար ատենն էր գիշերը եւ մենք հարկադրուած էինք տէրտէրի տան մէջ գիշերելու եւ նախօրօք պէկի հաւանութիւնն ապահովելու:

Մհէն ձին հեծաւ ու սուրաց դէպի Պհանց: Պատասխանը դրական էր:

Ընթրիքէն վերջ, գիւղացիներով լեփ-լեցուն էր տէրտէրի թոնրատունը:

Հարցը պարզ էր բոլորին ալ, բայց վիճաբանութիւնները երկար տեւեցին :

Վերջապէս որոշուեցաւ հաւաքել բոլոր հին եւ անգործածելի հրացանները, սուրերը եւ ատրճանակները եւ «կափագլիծները» տալ պէկին, որ Թուրք կառավարութեան յանձնէ :

Մնացած պիտանի հրացանները եւ փամփուշտները գիւղէն հեռացնել եւ լեռներու մէջ, ապահով տեղ մը պահել, պայմանաւ որ՝ միայն մէկ հոգի գիտնայ զինապահեստին տեղը եւ այդ անձն ալ գիւղէն հեռանայ ու պահուըտի: Որպէսզի, եթէ Թուրք կառավարութիւնը չգոհանայ յանձնուածներով եւ փորձէ ծեծի եւ բռնութեան դիմել, գիւղացիները ծեծին չդիմանալով, զէնք չունենան յանձնելու :

Ցաշօրդ առաւօտ, գիւղական սայլը ճռճռալով ճամբայ ինկաւ, որուն վրայ փայտի նման դիզուած էին անպէտ զէնքերը, իսկ տասնոց ատրճանակը որ պէկին նուիրեցին գիւղացիները, իմ ջոցս էր:

Երբ սայլը կանգնեցաւ պէկի դրան առջեւ, Քիւրտերը հաւաքուեցան սայլին շուրջը եւ զէնքերը կը զննէին:

Պէկը պատշգամէն զննեց եւ հրահանգեց ներս տանիլ հրացանները :

Ուրախ, ուրախ վեր բարձրացայ եւ տասնոցը դրի պէկի թախտին վրայ,— աս ալ ձեզի կընուիրեն, ըսի:

— Ես ասկէ բան չեմ հասկնար, տղաս, ես ալ քեզի կը նուիրեմ :

Քիչ մը նազ ըրի, ըսելով թէ իրեն կը վայլէ, պէտք է որ տասնոց ատրճանակ մը ունենայ:

Բայց անդրդուելի մնաց եւ տասնոցն ու հարիւր փամփուշտներ մեր խումբին սեփականութիւն կը դառնային, ապագային՝ Վանի հերոսամարտի կռիւներուն գործածուելու համար:

— Լաւ զէնքեր ալ չա՞տ ունէին, հարցուց Մասուրը, չեչտակի հայեացքը աչքերուս սեւեռելով:

Դժուարին եւ փափուկ խնդիր էր, բայց ասանց դժուարութեան պատասխանեցի, որովհետեւ խոստացած էի որ Քռէյցիները օգնեն:

— Քանի որ այդպէս է, չատ լաւ, ասկէ վերջ, երբ փախաքիս, կրնաք այցելել ձեր ազգակիցներուն: Ալ մի վախնաք, ես Խօշապի քաղաքապետին ալ, ոստիկանապետին ալ բերանները մէկմէկ ոսկոր նետեցի, անոնք մեր չուներն են եւ պիտի չուզեն խնդիր ունենալ ինձ հետ : Մէկ շաբաթ վերջ Սալմաստ պիտի երթանք տղուս հարսանիքին համար անհրաժեշտ բաներ մը գնելու: Ընկերդ թող հոս մնայ, թէեւ իր վէրքը թեթեւ է, կրնայ ճամբորդել, բայց յարմար չէ որ երկուքդ միասին սահմանէն անցնիք: Տատէն իր վէրքը կը դարմանէ եւ ինքն ալ կ'օգնէ, մանաւանդ որ Շիմշիրն ալ պիտի տանիմ հետս:

ԶԱՐԶԱՆԴ

35 ԶՕՐԱԲԱԺԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Զօր. Օլիվըր, Թուրքիոյ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութեան նախագահը, հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Շիքակոյի մէջ, զինուորական Միութեան մը ժողովին մէջ .

— Անհրաժեշտ է որ, Թուրք բանակը սպառազինուի աւելի արդիական միջոցներով եւ աւելի քիչ թիւով զինուոր զէնքի տակ պահէ: Այս կերպով միայն հնարաւոր կ'ըլլայ Թրքական ճարտարարուեստը զօրացնել :

Զօր. Օլիվըր որ երկու ամիս քննական պտոյտ կատարեց Թուրքիոյ մէջ եւ իր ուղեւորութենէն դեռ նոր վերադարձաւ, ամերիկեան կառավարութեան տեղեկութիւններ տուած է Թուրքիոյ կացութեան մասին եւ ամէնէն նպատակայարմար թելադրութիւնները կատարած: Ճշդած է թէ հարիւր միլիոն տոլարի օժանդակութիւնր ինչ նպատակներու պէտք է գործածել :

Զօրավար Օլիվըր չեշտեց նաեւ թէ Թուրքիա հարկադրուած է կէս միլիոն հոգի զէնքի տակ պահել, որքան ատեն որ Ռուսիա 35 զօրաբաժին դիզած է Թուրքեւռուս սահմաններուն վրայ :

— Ռուսիոյ նպատակն է Թուրքիան ստիպել որ կարելի եղածին չափ զինուոր պահէ զէնքի տակ , եւ այսպէս ցնցուի իր ազգ. տնտեսութիւնը, ըսաւ Օլիվըր :

Զօրավար Օլիվըրի համաձայն, պէտք է Թուրք բանակին կարեւոր մէկ մասը արձակել որպէսզի արդիւնաբեր եւ արտադրող բազուկները չատնան, եւ անկախաբար զինուոր. օժանդակութենէն , անհրաժեշտ է որ Ամերիկա օգնէ Թուրքիոյ հոգածութեան: Այս կերպով միայն կարելի է առաւելագոյն արդիւնք սպասել իր տնտեսութենէն:

Զօրավարը եզրակացուց.

— Պէտք է ամէն աջակցութիւն ընծայենք այն երկիրներուն, որոնք ենթակայ չեն Ռուսիոյ տիրապետութեան :

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՏԷՍԻՆ, (Ցառաջ) — Օրեր չարունակ հսկաւ անտուկներ դամուելէ եւ հակեր պատրաստուելէ վերջ, 20ի մօտ ընտանիքներ՝ 101 անձերէ բաղկացած, ծախելով տուն ու տեղ, ծանր բեռներով միացան կարաւանին դէպի հայրենիք:

Կ'երթան անոնք վառ հաւատքով, առանց սակարկութեան, առա՛նց վարդապետական աշխարհահայեացքի եւ սկզբունքներու: Կ'երթան՝ մեր պապերուն հողին կառչելու, անոր օդը շնչելու եւ զայն բարգաւաճելու :

Շատ չանցած ասոնց պիտի հետեւին ուրիշներ՝ ակօսելով դէպի հայրենիք երկարող օրհնեալ ու փրկարար ճանապարհը:

Բանուորներ են բոլորը. զինուած՝ ճարտարարուեստի զանազան ճիւղերու գիտելիքներով եւ արհեստներու մասնագիտութեամբ, տոգորուած հայրենիքին ծառայելու եւ չինարար աշխատանքի լծուելու վճռականութեամբ: 25 տարիներէ ի վեր գոյութեան պայքար մղեցին այստեղ: Աշխատեցան, տքնեցան ի խնդիր պատառ մը հացի, վատառողջ գործարաններու մթնոլորտը շնչելով, յաճախ վտանգելով նաեւ իրենց առողջութիւնը: Ընտելայն համակերպեցան կարգ մը անիրաւութիւններու, հանդուրժեցին զանազան անարգանքներու, բայց ահա վերջ գտան այդ բոլորը:

Ի սրտէ բարի ճանապարհ մեր հայրենակիցներուն, որոնց հետ ապրեցանք երկար տարիներ , բաժնելով կեանքի դառնութիւնները:

Մեր հայրենաբաղձ համբոյրները տարէք մեր սիրելի եղբայրներուն ու քոյրերուն, երկնասլաց Մասիսին, արագահոս Արաքսին ու գեղատեսիլ Սեւանին ...

★ Յանասորի արշաւանքի յիսնամեակը հոս եւս տօնուեցաւ մեծ շուքով Օգոստ. 3ին, դաշտահանդէսով մը: Անտառը դարձեալ պճնուեցաւ իր տօնական պատմուճանով„ բարձրախօսը իր երգերով թափանցեց հոգիներէն ներս: Օրուան բանախօսները՝ ընկերներ Թ. Հերոյեան, Թ. Այվազեան եւ Մ. Միրզէ արծարծեցին բոցը հայրենասիրութեան, քրքրեցին յիշատակը Յանասորի դաշտին վրայ ինկած քաջերուն ու թռիչք տուին մեր երեւակայութեան:

Դաշնակցութիւնն էր որ իր բուռ մը քաջերով կը բարձրացնէր արդարութեան ու վրէժխնդրութեան մարտակոչը: Յանասորներն էին որ հիմ -

Ի. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԽԾՈՒԱԾ ՋՈՒՐԸ

Շնորհաւորում է Դաւիթը, ինչպէս կարգն է, բայց տխրում է, որ Ավիձբան ամուսնացել է արդէն, էլ չի կարող նրա օգնութիւնը խնդրել, խանգարել նրա երջանկութիւնը… Շատ էլ քաջ ու ընկերասէր, բայց Ավիձբան իր կնոջը մինակ կը թողնի՞ հիմա ու կը միանա՞յ իրեն՝ էդ վտանգաւոր գործի համար… Մտածում է Դաւիթը եւ էն, թէ ամօթ չի՞ էդպէս բանի համար դիմել ուրիշի, թէկուզ մօտիկ ընկերոջ :

Ու տխրում է Դաւիթն աւելի: Տխրում է ու հետն էլ աշխատում ուրախ պահել իրեն: Բայց որքան էլ աշխատում է ուրախ ցոյց տալ իրեն — Ավիձբան նկատում է նրա տխրութիւնը:

— Եղբայր եմ, — ասում է, ինչո՞ւ ես տխուր: Ի՞նչ վիշտ ունիս՝ ասա իմանանք, ի՞նչ ցաւ ունես ասա — դարմանենք.

— Է՜, — հոգոց է քաշում Դաւիթը: — Չեմ ուզում.— ասում է իմ վշտով խանգարել քո ուրախութիւնը :

— Գամիր, տեսնեմ, — Ասում է Ավիձբան, — ի՞նչ ուրախութիւն կարող է լինել ինձ համար, երբ ընկերս տխուր է: Ի՞նչպէս կարող եմ հանգըստանալ, երբ դու ցաւ ունիս …

Ու Ավիձբան էնպէս է ստիպում Դաւիթին, որ նա սիրտը բաց է անում ընկերոջ առաջ— պատմում է իր ցաւը:

— Ու տխրում ես դրա համար ,— զարմանում է Ավիձբան :

— Ի՞նչ անեմ հապա, երբ չեմ կարող բերել Ահմէդ բէկի սպիտակ ձին:

Էստեղ Ավիձբան ասում է նրան:

— Քանի որ դու չես կարող բերել էդ ձին, ես ինքս կը բերեմ, Դաւիթ, որ քեզ էդպէս տխուր չտեսնեմ: Քանի որ ես երջանիկ եմ, դու էլ պէտք է երջանիկ լինես :Հէնց վաղը ճամբայ կ'ընկնեմ ես, դու կը մնաս էստեղ :

— Չէ՛, ասում է Դաւիթը, — մենակ չեմ թողնի քեզ, ես էլ պիտի գամ քեզ հետ :

Բայց Ավիձբան չի թողնում նրան :

— Դու պիտի մնաս,— ասում է,— հօրս ու կնոջս պահելու :

Ու միւս օրը պատրաստ՝ ասում է Դաւթին:

— Եօթ օր սպասիր ինձ: Եօթ օրուայ մէջ եկայ — լաւ, չեկայ — մխիթարիր ծեր հօրս ու կնոջս :

Ասում է Ավիձբան , իր ջահել կնոջն ու ծեր հօրը յանձնում է Դաւթին եւ ձի նստում գնում…

■

Այստեղ անտառապահը՝ Զամբան նորից ընդհատեց պատմութիւնը, նայեց թիկն տուած տեղը եւ հետաքրքրուեց՝ լսո՞ւմ եմ, թէ յոգնեցի արդէն: Իմանալով լսում եմ — նա թոյլտուութիւն խնդրեց մի նոր պապիրոս չինելու :

— Հիմա դու ինձ էն ասա, — հետաքրքրուեց նա խօսքս ուղղելով ինձ:— Դու կարդացող մարդ ես, ի՞նչն է ամենալաւ բանը աշխարհում :

Հարցը չատ անակնկալ էր, եւ ես անորոշ պատասխան տուի :

— Նայած ում համար, Զամբա: Մարդ կայ՝ գինի է սիրում , մարդ էլ կայ — ոսկի:

Ծը՛— լեզուն արագացրեց նա, կայծքարով աբեթը վառելով:— Ոսկին — հէչ: Աշխարհում ամենալաւ բանը՝ ընկերասիրութիւնն է,— աւելացրեց նա առարկութիւն չվերցնող ձայնով եւ նորից նայեց երկնքին, նայեց ծառերի կատարներին ու եափնջին քաշեց վրան:— Մեծ քամի է լինելու: Ծածկուիր…

… էսպէս, աղպերս, Ավիձբան գնում է նրա առաջ, Դաւիթը նոր միայն տեսնում է, թէ ինչ գեղեցիկ կին է ունեցել Ավիձբան ու զարմանում է որ առաջին հանդիպումին էդ չէր նկատել, երեւի հոգսով տարուած: Սրա հասակը նման էր չինարու, դէմքը կաթի պէս ճերմակ, աչքերը՝ վառ աստղեր, քայլուածքը նազուկ, ասես կին չէր քայլում, այլ կաքաւ էր սորում—հպարտ ու գեղեցիկ:

Ու գերւում — տարւում է Դաւիթը սրա գեղեցկութեամբ :

— Ափսոս,— ասում է, քեզ առաջ չեմ պատահել :

— Ինչո՞ւ համար,— հարցնում է Ավիձբայի կինը:

Նա չի հասկանում Դաւթի միտքը:

— Ես քեզ կ'առնէի ու էնպէս կը պահէ՛ի, — ասում է Դաւիթը :

— Միթէ՞ ուրախ չես, որ ես քո ընկերոջ կինն եմ ,— զարմանում է Ավիձբայի կինը:

— Ես քեզ էնպէս կը պահէի, — ասում է Դաւիթը նորից ու ախ քաշում :

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

նաքարը հանդիսացան հայրենիքի ազատագրութեան :

★ Շուտով կը սկսին Ազգ. դպրոցի դասաւանդութիւնները: Կը կարծենք թէ մէկդի թողլով դանազան նախապաշարումներ, գաղութը բարոյապէս թէ նիւթապէս զօրավիգ պիտի հանդիսանայ դըպրոցին որ միակ ապաւէնն է այլասերման դէմ մըղուած պայքարին: Անհապաղեցէք արձանագրել մեր փոքրիկները:— Գ. Պ.

դարուհին, Տիկին Ցուդիթ Բոզընպէրկէր, 23 տարեկան հրեայ հունդարուհի մը: Այս երկու անձերուն վրայէն գտնուած են ծրարներ՝ 10000 անգլերէն թռուցիկներով: Ձերբակալուածներու վրայէն գտնուած գրութիւններէ առաջնորդուելով՝ ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարած է Փարիզի այլեւայլ պանդոկներու մէջ. գտնուած են հարիւր քիլոյի չափ թռուցիկ, դաւին կազմակերպութեան վերաբերեալ գրութիւններ ինչպէս եւ պայթուցիկներ եւ ռումբերու շինութեան համար պատրաստուած ծրագիրներ: Խուզարկութիւններն ու ձերբակալութիւնները կը շարունակուին: Մինչեւ հիմա արգելափակուած են 13 Հրեաներ:

★ Փարիզի սիոնական շրջանակները բնականաբար վերապահութիւն ցոյց կուտան: Կը տարակուսին որ Ֆորֆ նպատակ ունեցած ըլլայ Լոնտոնը ռմբակոծելու, եւ եթէ իրապէս ունեցած է այս դիտաւորութիւնը, հրեայ հանրային կարծիքը ուժգնօրէն կը պարսաւէ այսպիսի ձեռնարկ մը :

Անգլիացի Հրեաներու տեսակէտն ալ պարզուած է փրոֆ. Պրոտէսքիի կողմէ, անգլիացի Հրեաներու Ներկայացուցչական վարչութեան նախագահը, որ «յիմարի գործ» անուանած է դաւը, եւ աւելցուցած.— «Անգլիոյ Հրեաներս բացարձակօրէն կը պախարակենք զայն, ինչպէս նաեւ բոլոր ահաբեկչական արարքները՝ ուր որ ալ գործդրուին, Պաղեստինի մէջ թէ այլուր»:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր նաեւ օդանաւին ուղղորդը (փիլօթ), 24 տարեկան անգլիացի մը, Բէճինըլտ Կիլպըրտ, որ յայտարարած է թէ՝ նախապէս լուր տուած էր ոստիկանութեան օդանաւին մեկնումը: Ասոր վրայ ազատ արձակուած է :

Տարագիր Հրեաները դուրս հանուեցան բռնի

Պաղեստինի կէս ճամբէն վերադարձուած Հրեաները փոխադրող երեք անգլիական նաւերէն առաջինը, «Օշըն Վիկօր», առջի օր Համպուրկ ցամաք հանեց իր մէջ գտնուող Հրեաները, որոնք հանդարտօրէն թողուցին նաւը, իրենց բեռները դուրս հանուեցան անգլիական զինուորներուն կողմէ: Իրենց երեւոյթէն յայտնի կ'երեւար որ բոլորովին ուժասպառ եղած էին եւ կը զգային որ լուրջ դիմադրութիւն ընել անկարելի պիտի ըլլար: Անմիջապէս շոգեկառք դրուեցան փակուելու համար Համպուրկէն 75 քիլոմեթր գտնուող կայան մը: Որեւէ ծանր միջադէպ չպատահեցաւ: Միայն շոգեկառքին մեկնած պահուն գաղթականները ազմկած եւ բողոքած են իրենց հանդէպ ցոյց տըրուած վարմունքին դէմ :

Երէկ ալ դուրս հանուեցան «Օշըն Վիկօր» նաւուն Հրեաները, բայց այս անգամ, կարգ մը միջադէպեր պատահեցան: Կարգ մը ճամբորդներու ցոյց տուած դիմադրութեան վրայ, անգլիացի զինուորները հարկադրուեցան բռնի դուրս հանել զանոնք: Թերթերը կը գրեն թէ նոյնիսկ կիներ եւ տղաքներ քաշկռտուեցան եւ լաց ու կոծի աղաղակներ լսուեցան: Բարեբախտաբար, այս ցաւալի դէպքերը երկար չտեւեցին: Այս առթիւ կը հաւաստեն թէ անգլիացի զինուորները ընդհանրապէս չթերացան իրենց մարդկային պարտականութեանց մէջ: Այսպէս, ճամբորդներուն բեռները իրենք փոխադրեցին, օգնեցին կիներուն եւ մանուկներուն որ դիւրութեամբ վար իջնեն շոգենաւէն, եւ երթան իրենց սպասող շոգեկառքերը :

Գաղթականյան փոխադրուած առեն, խումբ մը Հրեաներ կառքերէն մէկուն դուռը եւ պատուհանը խորտակեցին ճիշդ այն միջոցին՝ երբ քովէն կ'անցնէր գերման ճամբորդներ փոխադրող ուրիշ շոգեկառք մը: Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուեցան:

Երէկ, Պէլըրնի կայանին մէջ 5000 Հրեաներու ցոյց մը կազմակերպեցին Անգլիացիներուն դէմ: Ցուցարարները այրեցին Պ. Պէվինի մէկ պատկերը, որուն վրայ հիթլէրական նշանը գըծուած էր: Այրուեցաւ նաեւ բրիտանական դրօշ մը:

Գերմանիոյ ամերիկեան շրջանին մէջ գտնուող 140.000 Հրեաները որոշեցին ծոմ պահել, բողոքելու համար :

---

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 1922 Սեպտ. 9.— Յոյները կը սկսին պարպել Իզմիրը, թուրք ազգայնականներու կողմէ Փոքր Ասիոյ մնացած մասէն եւս մղուելէ վերջ: Կը սպասուի որ Մուսթաֆա Քէմալ երեք օրէն բանակցութեան մտնէ Դաշնակիցներու հիւպատոսներուն հետ որոնց յանձնուած է քաղաքին վարչութիւնը:

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան կոչը

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան տնօրէն ժողովը երէկ գիշեր աշխատաւորներուն ուղղուած կոչ մը հրատարակեց, որով կը յայտարարէ թէ պարէններու անբաւականութեան պատճառը, մէկ կողմէ, միջնորդ առեւտրականներու շատութիւնը եւ միւս կողմէ, հինցած վարչական մեթոտներու տակաւին գոյութիւնն է: Կը դատապարտէ հաւաքական կարգապահութեան չգոյութիւնը, եւ կը պնդէ սա կէտին վրայ թէ՝ ներկայ պարագաներուն մէջ, տնտեսական կարծեցեալ ազատութիւնը ծնունդ կուտայ անկարգութիւններու եւ չահադիտութեան: Տնօրէն ժողովը կը պահանջէ որ Լիոնի ընկերվարական վերջին համաժողովին կողմէ հանրային փրկութեան համար առաջարկուած եւ ընդունուած միջոցները գործադրուին, այսինքն՝ ապրանքներու բաշխումը կազմակերպուի եւ հակակշռի ենթարկուի, շրջաբերութեան մէջ գտնուող թղթադրամներու քանակը զեղչուի՝ Ֆրանքի անկումը արգիլելու համար, եւն.: «Հանրային փրկութեան համար ձեռք առնուելիք այսպիսի միջոցներով եւ անոնց կիրարկումով միայն կրնայ արդարանալ մեր ներկայութիւնը կառավարութեան մէջ», կ'աւելցնէ կոչը:

Զոր. տը Կոլի նոր ճառը համայնավարութեան դէմ

Զօր. տը Կոլ նոր ճառ մըն ալ խօսեցաւ կիրակի օր, Պայոնի մէջ: Ահաւասիկ էական մասերը.

— Ֆրանսա մեծ օժանդակութիւն չի կրնար ստանալ օտար երկիրներէն: Կեդր. եւ Արեւել. Եւրոպա մեկուսացուած են աշխարհի միւս մասերէն Խ. Միութեան կողմէ, որ կը շահագործէ այդ երկիրներու բոլոր հարստութիւնները, իր իսկ թշուառութիւնը մեղմելու համար: Գալով Արեւմտեան Եւրոպայի, այս երկրամասին մէջ, Անգլիա շատ տկարացած է, Իտալիա քանդուած է, գերմանական երկիրներն ալ խորապէս տակնուվրայ եղած են: Հետեւաբար, փոխադարձութեան հիման վրայ է որ միայն, Ֆրանսա կրնայ օգնութիւն ստանալ առանցմէ: Ամերիկա, անաղարտ եւ բարգաւաճ մնացած է, ճիշդ է, բայց ամէն կողմէ փոխառուները դիմում կը կատարեն հոն: Ուաշինկթըն տրամադիր է օժանդակելու կարօտներուն, բայց վստահ չէ տակաւին թէ իր ընելիք օժանդակութիւնները պիտի կրնան արդիւնք տալ: Ճիշդ է որ մեզի օգնեց արդէն ու տակաւին պիտի օգնէ: Սակայն, ներկայ պայմաններուն մէջ, սխալած կ'ըլլանք ծանրապէս, եթէ հրաշք յուսանք Ամերիկայէն:

Հնդկաչինի մէջ Ֆրանսական հեղինակութիւնը բարձր բռնելու անհրաժեշտութեան վրայ ծանրանալէ ետք, զօր. տը Կոլ խօսեցաւ Խ. Ռուսիոյ մասին, «ժողովուրդներու եւ բնական հարստութեանց այս հսկայ զանգուածը որ մեկուսի դիրք բռնած է սովետ վարչաձեւին երկաթեայ գաւազաններուն տակ»: Ոչ ոք կրնայ ըսել այսօր թէ՝ ինչ պիտի ըլլան վաղը այս հսկայական զանգուածին վարիչներուն փառասիրութեան սահմանները: Իրենք ալ թերեւս չեն գիտեր այս, որովհետեւ, շատ յաճախ, դիկտատորութիւնը խաղալիկ կը դառնայ այն ուժերուն՝ զորս կ'օգտագործէ իր դիրքը ամրացնելու համար. բայց, ինչ որ շատ լաւ կը տեսնենք մենք, սա է թէ մեր հայրենիքին համար ծանր վտանգ մը կը ստուերագծուի: Այս վտանգը կը սպառնայ աւելի ծանրակշիռ դառնալու այն ձեռնարկներուն պատճառով՝ զորս, Ֆրանս. հայրենիքի ծոցին մէջ իսկ, կը կատարէ անջատողականներու խումբ մը որ կուրօրէն անձնուէր է այս օտար տիրապետութեան: Այս մարդիկը, ճարտար միջոցներով, կը շահագործեն Ֆրանսայի դժուարութիւններէն ամէն մէկը, ձգտելով աւելցնելով արդէն ստեղծուած չփոթութիւնը: Այսպէս կը յուսան թէ ազգային ջղագրգռութիւնն ու վհատութեան շնորհիւ ի վերջոյ պիտի կրնան ազգին պարտադրել իրենց ուղածները, այսինքն՝ ձեռք դնել Հանրապետական իշխանութեանց վրայ եւ Ֆրանսան ենթարկել այն ստրկական դրութեան՝ որուն առաջընթացներն են իրենք:

Զօրավարը յետոյ կրկնեց իր տեսակէտները երկրին վարչութեան մասին,— Մեզի այնպիսի վարչաձեւ մը պէտք է, որուն մէջ Պետութիւնը մէկ գլուխ ունենայ միայն, պետ մը՝ որուն ժողովուրդը պաշտօն եւ միջոցներ տայ, որպէսզի ան, կարենայ հանրային օգուտին ծառայել, ինչ որ ալ պատահի: Պէտք է որ իրական կառավարութիւն մը, իրական Խորհրդարան մը եւ իրական արդարութիւն գոյութիւն ունենայ :

ՈՒՂՂԱԿԻ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ բաշխիչ «քոմիսէր»ները հարկատուներուն բողոքները պիտի լսեն եւ տեղեկութիւններ պիտի տան անոնց առկէ վերջ քաղաքապետարաններուն մէջ, ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը, ժամը 14էն 16:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՅ Ազգ. դրամատուը որոշեց այսօրուընէ սկսեալ դադրեցնել ոսկիի վաճառումը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ նախկին արբանեակ երկիրներու հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագիրները Սեպտեմբեր 15էն սկսեալ պիտի գործադրուին իրապէս եւ վերջնապէս :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ լուծուեցաւ շնորհիւ ազատականներու եւ ժողովրդականներու միջեւ գոյացած համաձայնութեան: Վարչապետը եւ տասը նախարարներ ազատականներէն պիտի ընտրուին. իսկ միւսները պիտի ստանան փոխ-վարչապետութիւնը եւ 12 նախարարութիւն: Այսպէսով, Սօֆուլիս կ'ըլլայ վարչապետ, իսկ Ցալտարիս՝ փոխ վարչապետ եւ արտաքին նախարար: Նոր դահլիճը վստահութեան քուէ պիտի ուզէ խորհրդարանէն, որ իսկոյն պիտի դադրեցնէ իր նիստերը, հոկտ. 1ին նորէն գումարուելու համար:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ (Սալոն) որուն բացումը հոկտեմբեր 2ին տեղի պիտի ունենար Կռան Փալէի մէջ, յետաձգուած է հոկտ. 23ին:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ լինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ԳՈՄՈՆ.— Հինգշաբթի 11 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր:
ԿԱՐՏԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր:
ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.:
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր :
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.:

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղին, Bar du Globe: Օրակարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ծանօթ.— Այն բոլոր անդամները որոնք վճարած չեն իրենց ամսականները իրաւունք չունին ժողովին մասնակցելու:— Վարչութիւն

Արա Գեղեցիկը

ՍԱՐԱ ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ ներկայացում, երկուշաբթի, 3 Նոյեմբեր, 1947, ժամը 20ին, Թէաթր Սառա Պէրնարի մէջ: Պիտի ներկայացուի Խորհր. Հայաստանի գրողներէն Նաիրի Զարեանի ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿը, ոտանաւոր ողբերգութիւն 5 արար, 4 տեսարան, կազմակերպութիւնը եւ բեմադրութիւնը Պ. Արմէն Ենովքեանէ :

Այրի Տիկին Սաթենիկ Ավանոզեան եւ զաւակը Վազգէն, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ճոճոեան եւ զաւակները (Փարիզ), Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Ավանոզեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Վարդանեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Մարկոս Ղօզանեան (Լա Սիոթա), Այրի Տիկին Սիրանոյշ Եապուպեան (Լասիոթա), Տէր եւ Տիկին Կիւլիզար Կիւմիւշեան (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Միհրան Տաթլեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մաթոսեան եւ զաւակները (Եգիպտոս), Հայկ, Գառնիկ, Հնազանդ, Հայկանոյշ Ճոճոեան եւ զաւակները (Փարիզ), սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր, հօրեղբօր եւ ազգականին

Պ. ԳԷՈՐԳ ԱՎԱՆՈԶԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն, 6 Սեպտեմբեր Մարսէյլի իր բնակարանին մէջ 58 տարեկան հասակին, խոր սուգի մատնելով իր պարագաները:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 786
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C. C.P. Paris 1678-63
Jeudi 11 Septembre 1947 Հինգշաբթի 11 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année Nº 5133-Նոր շրջան թիւ 742 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ԱՆՈՒՆՑ ՄՕՏ ՈՒ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

ՀՐԱԺԵՇՏԸ

ԵԹԷ ՄԷԿ երախտիք կը պարտինք Խորհրդային Միութեան որ կ'ընդունի մեզ մեր հայրենիքին մէջ,

ԵՐԿՈ՛Ւ երախտիք կը պարտինք Ֆրանսայի որ թէ՛ հիւրընկալեց մեզ քառորդ դար եւ թէ թոյլատրեց որ թողունք զինք ու հեռանանք։

Պէտք է յայտնել թէ այն միօանական խանդավառութիւնը որ ելեկտրացուց Ֆրանսայի ամբողջ հայութիւնը՝ այս պատեհութեամբ, դժգոհութեան ցոյց մը չէր հիւրընկալ երկրին դէմ, ինչպէս կրնան դատել դաս մը Ֆրանսացիներ, այլ դարերու տառապանքին ու զրկանքին մէջ խորը խտացուցած ու ամբարած հայրենասիրութեան յեղակարծ ժայթքումը եւ այնքան կարօտակէզ մեր մայր հայրենիքին հետ, վ՛երջապէս, հաղորդութեան ընծայած արբեցութեան մէկ թռիչքը։

Եղածը դարերու բռնի պանդխտութենէ մը վերջ սիրտերու մէջ կուտակուած սիրոյ հոսանուտին ալացքն էր, Մայր եւ Որդիի գիրկընդխառնում մը որ մոլեգնութիւն կը պատճառէ։

Այս միահաղոյն ուրախութիւնը ո՛չ թէ անոր համար որ մենք աւելի լաւ ու աւելի հանգիստ երկիր մը կը տարուինք, այլ որովհետեւ կ'երթանք համբուրել եւ ապրիլ մեր նախահայրերու հողին վրայ, մե՛ր անփական հայրենիքին մէջ, գիտնալով թէ հոն աւելի դիւրին ու աւելի լայն պայմաններ պիտի չգտնենք դէթ առայժմ։

Պէտք է հոս անկեղծ ըլլալ ըսելու համար թէ այս աքանչելի ժողովուրդին ծոցին մէջ ունեցանք նաեւ սրտաբեկումներ, ամէն օր Ֆրանսական թերթերուն մէջ իսկ քննադատուած վարչական մեքենային անյարիր ու անկապ ընթացքին հետեւանքով։ Մինչ Նանսէնեան Կանոնագրով «օրդեզրէ»-ներ էինք հոս, ընդհանրապէս բոլոր օտարական-ներէն աւելի դժկամակութեանց ենթարկուեցանք, աշխատանքի ու հպատակութեան գիծերուն վրայ։ Մենք մեր արիւնը չխնայեցինք պատերազմի դաշտին վրայ, մեր Ֆրանսացի եղբայրներուն հետ դերութեան դառնութիւնները կրեցինք, ազատագրութեան պահուն հաւասարակաց թշնամիին դէմ Ֆրանսացի ընկերներու կողքին մաքառեցանք անհաւասար ուժերով, եւ սակայն պատահեցաւ որ երբեմն մերժուեցաւ կամ չկամութեանց ենթարկուեցաւ այս մեծ ընտանիքին մաս կազմելու մեր անկեղծ ցանկութիւնն ու շահուած իրաւունքը։ Եւ այս բանին պատճառը ոչ թէ այս ազնիւ ժողովուրդն է, այլ վարչական մեքենային մէջ սպրդած եւ ծագումով օտար որով եւ «քան զպապն պապական» օտարատեաց կարգ մը մարդիկ։

Բայց միւս կողմէ, ահա այսօր երախտապէտ ենք դարձեալ Ֆրանսայի որ իր անհման ազատասիրութեամբ եւ վեհանձնութեամբ կը թողու որ իրմէ հեռանայ ոչ միայն մարդկային հարստութիւն մը, այլ կը թոյլատրէ որ մենք այս երկրին մէջ չարաչար քրտինքով շահուած հարստութեան փոխադրելի մասն ալ միասին տանինք, հակառակ երկրին տնտեսական նեղութեան։

Կը կրկնենք, դժգոհութեամբ չէ որ կը մեկնինք մեր երկրորդ հայրենիքէն, այլ կը հնազանդինք դարերու մէջէն խուլ արձագանգող մեր առաջին հայրենիքին կարօտաբաղձ հրաւէրին։

Եթէ յուսախաբութիւններ ալ սպասեն մեզ հոն, մենք կը մխիթարուինք անխարդախ հայրենասիրութեան նշանախօսքը կազմող Հայրիկի սրտառուչ երգով զոր միշտ երգած ենք ու կ'երգենք յուզումնալից.

Հայրիկն ասաց. «Իմ հայրենեաց
Փուշն անուշ է քան զվարդ,
Ես այդ փշոց մէջը դա՛րձեալ
Կը որոնեմ սիրուն վարդ»։

●

Բայց այս երգէն զատ ուրիշ երգեր ալ, Նոր Հայաստանի խանդավառ նոր երգերն ալ կը լսենք պարման ու պարմանուհիներու բերնէն, երբ կը շրջագայինք Ռոսիայի ճերմակ շուքին տակ քարափին վրայ խռնուած բազմութեան մէջ։

Տեսարանը գիս կը տանի 1915ի Թրքական տարագրութեան պատկերները ուր մարդիկ խլեակներ էին եւ հոգիները քուրջեր։ Խարազանն ու հայհոյութիւնը ամենօրեայ հացը եւ կաթիլ մը ջուրն իսկ գողութեամբ կը խմէինք։

Իսկ հոս ահա, իրենց գոյքերուն վրայ գոհունակութեամբ ընկողմանած, կը ճաշեն, կ'երգեն, կը խօսակցին, կը նուագեն, իրենց աչքերը յառած փառաւոր նաւին՝ բոլոր ծակերէն ու պատշգամներէն դուրս յորդող գլուխներուն ու մարդկային խուրձերուն որոնց միանալու համար իրենց կարգին կը սպասէին։

Վրացի երիտասարդ նաւապետը որ բաց գոյն քաղքենի զգեստով կը տեմնուի երբեմն կամրջակին վրայ չէ՞ որ յայտարարած էր օր մը առաջ իր ճառին մէջ.

— Դուք Հայերդ, այս անգամ Տարտանէլը պիտի անցնիք անվախ, առանց սրտադողի... ։ Ուրիշներու նաւերը Արարատ չէին կրնար բարձրանալ. բայց մեր նաւը ահա ձեզ կ'առաջնորդէ անոր շուքին տակ։

Պատկերներ իրարու կը յաջորդեն

Երախաներ որ իրենց մօրը ստինքներէն կախուած կը ծծեն անարատ կաթը, մանուկներ իրենց մեծ-մայրերուն գիրկը կը մրափեն, ուրիշներ՝ մեծ հայրիկներուն ուսերը կը մագլցին, երիտասարդ-երիտասարդուհիներ որ դեռ չյայտնուած սիրոյ ըղձացումներէն մղուած իրարու հետ գիրկընդխառն կը կատակեն։

Կը թափառիմ՝ արցունք տեսնելու ի խնդիր։ Հազիւ երկու երեք դէմք կը տեսնեմ ցողաթուրմ.

— Տղաս, վար եկուր, մի՛ թողուր մեզ, կ'աղերսէ մայր մը որու զաւակը առանց արտօնութեան սողոսկած էր նաւ ուրիշ ընկերներու հետ, որոնք կը ծափէին ու կ'երգէին։

— Ջէ՛, մայրիկ, չեմ գար։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ մայրիկիդ վիճակը, ձագո՛ւկս։

— Կը մռնաք ...

— Ա՛խ մայրերը կրնա՞ն մոռնալ ...

Կը մօտենայ կոյր մը որ եկած էր իր ականջներովը տեսնելու եւ հաղորդուելու ընդհանուրին զգացումներուն, կը մրմնջէ կինը, որուն կը մասնակցի նաեւ սպատակահեր պառաւ մը.

— Մի՛ լար, քո՛յր, օտար երկիր չերթար տղաղ։ Իր երկիրը կ'երթայ, վաղը դուն ալ կ'երթաս, կը միանաս զաւկիդ։

Ուրիշ մը կ'արտասուէր՝ ստիպուած ըլլալով բաժնուիլ իր քրոջմէն, որուն հետ պիտի մեկնէր բայց հարկադրուած էր դեռ ատեն մը սպասել իր ամուսինին համար։

Երախայի մը ըմբոստ լացը կը լսեմ, կը մօտենամ, սեւադանդուր աղջնակ մըն է որ դուցէ ակռաներէն կը տառապի։ Անոր մօտ, կապուտաչուի մանչուկ մը թեւերը թափ տալով կը ժպտի արեւծաղիկ պէս։

Երիտասարդներ՝ իրենց «խօսատացեալ»ներուն կուտան վերջին համբոյրները, Ֆրանսերէնով կը ժամադրուին Երեւան, ու կ'ոստնուն սանդուխն ի վեր։

Քարափէն ուտելիքի ու նուէրներու ծրարներ կը տեղան դէպի նաւը երիտասարդներու միջոցով որոնք կը մագլցին սանդուխին վրայ քրտնաթոր։

— Նամակ գրեցէք, նամակ գրեցէք, մի՛ մոռնաք, կը ձայնեն վարէն վեր։

— Պիտի գրենք, պիտի գրենք, չենք մոռնար, կը պատասխանուի վերէն։

Ահա նաւը պատրաստ է արդէն։ Անծայրածիր աղմուկ մը փոխադարձ խոստումներու, յանձնարարութեանց, խրատականներու եւ բարեւներու, մինչեւ սպիտակ հսկային շարժումը դէպի բաց ծով։ Թաշկինակ, թաշկինակ, բազուկներ, բազուկներ... եւ գոհունակութեան փլուզում մը ամէնուն սրտին մէջ, եւ մանաւանդ խորախոր ու երկարատեւ շնչառութիւն մը բոլոր անոնց համար — տօֆէրներ, Կարմիր Խաչուհիներ, Հ. Մ. Ը. Մ.-ականներ եւ անհամար երիտասարդներ ու կամաւորներ, որոնք անհման անձնուիրութեամբ ու հայրենասիրութեամբ՝ գիշերներ անքուն ու ցերեկներ անօթի ոգիած, վաստակած ու յաջողութեամբ տարած էին փոխադրութեան ու տեղաւորման այնքան ծանր աշխատանքը։

Մինչ նաւը կը կորսուէր հորիզոնին վրայ, այս բոլորէն դուրս ականջներս կը չոյէին դեռ ճամբաբին մէջ Թարմատի աղջիկներուն երգի քաղցր բեկորները, հալածող մեղեդիի մը պէս.

Միջերկրական ծովին մէջէն կարաւան անցաւ
Հա՛յ կարաւան, ջա՛ն կարաւան
Հասնի՛ս Երեւան։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՓԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԻՐԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 9 Սեպտեմբեր — Թեհրանի սովետ հիւպատոսարանը կը հաղորդէ իր կառավարութեան թէ՝ Իրանի կառավարութիւնը, բռնաբարելով 1945ին Իրանի նախարարաց խորհուրդին կողմէ տրուած որոշումը՝ որ արտօնութիւն կուտար երկրին մէջ բնակող Հայերուն փոխադրուիլ Հայաստան, հիմա կը փորձէ արգելք ըլլալ, անոնց իրենց հայրենիք վերադարձին։

Քարիւղի մասին Իրանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ 1946ին կնքուած համաձայնութեան առթիւ Սովետ դեսպանին Իրանի կառավարութեան վերջերս ներկայացուցած երեք ծանուցագիրներէն ետք, Թեհրանի ուղղուած այս «ազդարարութիւնը» նոր ապացոյց մըն է թէ Մոսկուա նորէն շահագրգռութիւն ցոյց կուտայ Իրանի հանդէպ։

Թուրք դահլիճը կը հրաժարի

ՀԱՍԱՆ ՍԱՔԱ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Թուրք վարչապետ Րէճէպ Փէքէր հրաժարեցաւ երէկ, առողջական պատճառներով։ Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ արտաքին նախարար Հասան Սաքայի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Նոր վարչապետը 62 տարեկան է եւ նկատուած է ելմտական խնդիրներու եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերու մասնագէտ։ Ատեն մը վարած է ելմտական նախարարի պաշտօն։

Թրքական գործերու լաւատեղեակ անձնաւորութեանց կարծիքին համեմատ, նոր վարչապետը կարճ ժամանակ մը միայն պիտի մնայ պաշտօնի գլուխ, եւ իրեն պիտի յաջորդէ Ալի Ֆուատ Ճէպէսոյ, որ Խալք կուսակցութեան չափաւոր անդամներէն է։

Ինչպէս յայտնի է, վերջերս շատ քննադատուեցաւ Րէճէպ Փէքէրի ուղղութիւնը ներքին քաղաքականութեան մէջ, մանաւորաբար այն օրէն սկսեալ՝ երբ իր պատկանած կուսակցութիւնն իսկ (Խալք) մեղադրեց զինքը որ իմաստուն գործ մը չըրաւ դահլիճին միութիւնը խախտելով եւ անոր մէջ մտցնելով չորս նոր նախարարներ։ Մնաց որ, ամիսներէ ի վեր արդէն, դժգոհութիւններ կային իր դէմ իր հետեւած ներքին քաղաքականութեան պատճառով, մանաւորապէս տնտեսական մարզին մէջ։

Ենթադրաբար նոր-դահլիճը առժամեայ հանգամանք պիտի ունենայ, մինչեւ խորհրդարանին գումարումը որ տեղի պիտի ունենայ նոյեմբերին։

Կարեւոր որոշումներ Ֆրանսայի նախարարաց խորհուրդին մէջ

Նախարարաց խորհուրդը իր երէկուան նիստին մէջ տուաւ կարեւոր որոշումներ, որոնք ցոյց կուտան թէ՝ կառավարութիւնը հաստատապէս մտադրած է գործադրել անցեալ շաբթու մէջ իր պատրաստած տնտեսական ծրագիրը։

Դահլիճը որոշեց մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմել, Էնֆլասիոնի վտանգին եւ գիներու յարատեւ բարձրացման դէմ պայքարի ծրագիր մը պատրաստելու համար։ Այս յանձնախումբը պիտի բաղկանայ չորս կարեւոր նախարարներէ, երկու հոգի ալ դահլիճին մաս չկազմող անձերէ, մէկը՝ Ֆրանսական Դրամատան ընդհանուր կառավարիչ, Մոնիք, եւ միւսը՝ Ժան Մօնէ է, որ Բարձր Քոմիսէր տիտղոսով ծրագրին գործադրութեան պիտի հսկէ։ Յանձնախումբը իր տեղեկագիրը պիտի մատուցանէ այս ամսու վերջէն առաջ։

Ազգ. տնտեսութեան նախարար Անտրէ Ֆիլիփ իր պաշտօնակիցներուն պարզեց այն ազդեցութիւնը՝ որ այլեւս տոլար չգնելու համար տրուած որոշումը պիտի գործէ էսանսի բաշխումին վրայ։ Անհրաժեշտ դատուած է Օգոստոսին բաշխուած քանակութեան բաղդատմամբ, 40 % զեղչել։ Այս ուղղութեամբ, գործնական որոշումներ տրուած են արդէն։ Այսպէս, եղած են հետեւեալ կարգադրութիւնները, 1. մասնաւոր անհատներու պատկանող ինքնաշարժերու տրուած ամսական 20 լիտրը ջնջուած է, 2. Ինքնաշարժ հեծանիւներու տրուած քանակութիւնը 5 լիտրի զեղչուած է, 3. Արգիլուած է 15 ձիու ուժ ունեցող ինքնաշարժերուն երթեւեկը։

Սթալինի քննութիւնը Սեւ Ծովու նաւատորմին

Մոսկուայի կայանը կը հաղորդէ թէ Սթալին քննութիւն մը կատարեց Սեւ Ծովու սովետ նաւատորմին վիճակին մասին այցելելով նաւերը, ընկերակցութեամբ Սովետ. Միութեան խորհուրդին

(Լուրերը շարունակութիւնը Դ. էջ)

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ

Ուղեւորւում եմ Digne :

Օթոքարը, սանձուած երիվար, սլանում է Մարսէյլից Digne: 150 կիլոմեթր է մեր կտրելիք ճամբան: Անցնում ենք անթերի ճամբաներով: Հմայիչ են ձորն ու լեռը, ծառն ու կանաչը, ողն ու ջուրը: Առջեւը ցցուած են Ալպեան լեռները: Չորս դիս կանանչ, անտառ, խոտ, մացառ, Բլուրները վայելում է հարաւը տաք արեւը: Տղամար – բնութիւնը Ֆրանսայի, իսկ այստեղ դրախտանման: Յուկէս ժամուան ճամբորդութիւնը անցնում է առանց ձանձրոյթի: Փոքրիկ գիւղեր, քաղաքներ, ամէն տեղ զուարթութիւն, տօնական տրամադրութիւն:

Ժողովուրդը խռնուած սրճարանները, փողոցները ողողում է հարաւի տաք արեւը: Տղամարդիկ, ծեր թէ երիտասարդ իրենց շրջանին յատուկ «պօլ»ն են խաղում :

Զարմանում եմ սրանց, հասակ առած մարդիկ, առանց ամաչելու ընկած են երկաթեայ գնդակի ետեւից: Մեր երկրում երեխաներն են միայն գնդակ խաղում ու մտածում եմ,— երջանիկ մարդիկ, ոչ ցաւ ունին, ոչ վիշտ: Մեծ երեխաներ են քմահաճ, նախանձոտ: Կարճատեւ գրաւումը իրենց երկրի Գերմանների կողմից, օճառի մէկ պղպջակ է եղել, նորից ազատ են, ինքնիշխան, երջանիկ :

Քանի մօտենում ենք Ալպեան լեռներին, օդը զովանում է եւ տեսարանները գեղեցկանում: Երեկոյեան 8ին հասնում ենք Digne :

Ծանօթ չէի քաղաքին: Մարսէյլում ասել էին, դիմիր պատահական անցորդի եւ հարցրու Գ. Գոչունեանին, նա քեզ կ՚առաջնորդի նրա մօտ: Մըտնում եմ ծխավաճառի պատահական մէկ խանութ, ծխախոտ գնելու պատրուակով հասկանալու Գոչունեանի հասցէն: Առաջին իսկ հարցումիս խուլացի նախկին գերի մը առաջնորդում է նրա պտուղի պահեստը: Ահա նա՝ Գոչունեանը: 40ոց մէկ մարդ, թուխ դէմքով, սեւ, ճերմակիլ սկսող մազերով, արծուեքիթ արտայայտիչ աչքեր: Մռայլ է դէմքը, սակայն խիստ հաճոյակատար: Բաւական է, որ Հայ է իր այցելուն, չի էլ հարցնում թէ որի հետ գործ ունի, թողնում է իր գործը եւ իր ծառայութիւնները առաջարկում այցելուին: Երուանդ է իր անունը, միջակից բարձր մէկ մարդ: Տարիներ առաջ հաստատուել է այստեղ: Իր զբաղումն է պտուղ մատակարարել, Տինյըի ժողովուրդին: Ունի մէկ ուրիշ գործ եւս: Լինելով գիւղատնտես, աւարտած Մոնպէլիէի գիւղատնտեսական դպրոցը, զբաղւում է նաեւ մեղուաբուծութեամբ: Իր մեղուի փեթակները ցրուած են, տօթ այս օրերին, լայնատարածութեան լոմեթր տրամագիծ ունեցող մէկ տարածութեան վրայ: Շուրջ 250 փեթակ ունի: Ծրագրում է բազմապատկել նրանց թիւը: Հապա՛ իր երազը, Սուրիայից բերել 10ի չափ երիտասարդներ գիւղատնտեսական կրթութիւն տալ եւ լծել մեղուաբուծութեան: Իր ընկերն է, իր փեսան՝ Գ. Փայլակ Ճէլալեանը, մէկ ուրիշ համակրելի մարդ, միջահասակ, թիկնեղ, ծաղկոտ երեսով, ամբողջ եռանդ, համակ հայրենասիրութիւն: Անսահման երազ ունին երկուսն էլ, հայրենիք գնալ եւ այնտեղ աշխատել: Հանրածանօթ մարդիկ են Երուանդ ու Փայլակը Digneի շրջանում, կարող էք իրենց անունները չտալ, դիմէք պատահական անցորդի, հարցրէք ո՞ւր է cousinը (այդպէս աւելի ծանօթ են այդ շըրջանում) եւ ձեզ անպայման կ՚առաջնորդեն իրենց պտուղի պահեստը:

Կրթուած, ազնիւ մարդիկ են նրանք, իրենց մաքրութեամբ, շիտակութեամբ յարգանք են ըստեղծել իրենց շուրջը: Այդ շրջանում Հայը յայտնի է իբրեւ ազնիւ, ճշմարտախօս, խօսքը յարգող ժողովուրդ եւ այդ շնորհիւ Երուանդի եւ Փայլակի :

Digne բնակւում է եւ մէկ ուրիշ հայ, ծերունի Տէր Յակոբեանը: Իր երազն է երկիր վերադառնալ եւ Թուրքն էլ պատժուած տեսնել: Մարդը այնքան տարուած է մանաւանդ վերջին հարցով, որ երազում իսկ տեսնում է Թուրքը պատժուած: Անխուսափելի է, եթէ հայ անցորդ տեսնի եւ իր երազը, սրանից 23 տարի առաջ տեսած, չպատմէ: Ի՞նչ որ անյայտ տեսիլք իրեն ներշնչել է, ո՞ր Թուրքը անպայման պիտի ջախջախուի, բայց ե՞րբ, ինքն էլ չի գիտէ եւ այրւում է այդ հանելուկը լուծելու հարցով: Այդ երեքից դուրս ամառները պատահական այցելուներ են գալիս մէկ-երկու շաբաթով: Digne զմայլելի վայր է շրջապատուած լեռներով, ազատ խիստ հովերից, ամառը զով է, ձմեռը բարեխառն: Ինչ յիշեցնում է Սուրիա-Լիբանանի Զահլէն եւ Հայաստանի Ծաղկաձորը: Բնութիւնը մեղմ է, ժողովուրդը միամիտ, բարի: Ի՞նչ լաւ, պատեհութիւն ամառանոց գացողների համար: Հանգիստ, խաղաղ, աժան մէկ շրջան, ծովի մակերեւոյթից 600 մեթր բարձր :

Դեռ նոր ենք ծանօթացել, բայց արդէն հին բարեկամներ ենք Երուանդի եւ Փայլակի հետ:

Վերյիշում ենք Հայոց անցեալը, Ներկան ու երազում ապագան: Խանդավառ մարդիկ են, հայրենիքի կարօտով տոչորուն: Երկար ժամեր անցնում ենք միասին ու չենք ձանձրանում:

Որոշում ենք միւս օրը բարձրանալ Le Vernet, Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի երեխաների արձակուրդի կայանը:

Le Vernetն գտնւում է Ալպեան լեռների մէջ, 1240 մեթր բարձրութեան վրայ, շուրջ 35 քիլոմեթր հեռու Digneից, կորած լեռների մէջ: Առաւօտեան Երուանդի եւ Փայլակի հետ միասին օթոքար ենք առնում դէպի Vernet: Բարձրանում ենք ու բարձրանում: Ալպեան լեռները մեծ մասամբ կանաչազարդ են: Օձապտոյտ գալարումներով օթոքարը բարձրանում է դէպի վեր: Անտառներ, գետեր, գետակներ շրջապատել են մեզ: Այս այն վայրերն, ուր Ֆրանսական ապստամբ ուժերը ապաստանած էին գրաւման շրջանին: Մեր Երուանդն ու Փայլակն էլ իրենց բաժին մասնակցութիւնը բերած են ապստամբներին: Հասնում ենք արծուաբոյնը: Le Vernetէն ընկած է ձորի մէջ, իսկ կայանը՝ մենաւոր տուն, ցցուած է սարահարթի մը վըրայ: Փոքրիկ արահետով մագլցում ենք դէպի հայկական ժամանակաւոր կայանը: Հեռուից լսում ենք մանուկների կանչը: Անսպասելի հիւրեր, մանուկները ուրախ են: Կայանի դիմաց, լեռներում ձիւնի շերտեր են երեւում :

50ի չափ երեխաներ բոլորուած են սեղանների շուրջ, ճաշի ժամ է: Այստեղ ենք գտնում մեր աննման Արամին՝ Պետիկեան, իր ժրաջան կինը, Տիկին Զապէլը, Տիկ. Վարժապետեանը, անձնուրաց խաչուհին, եռանդուն ընկեր Փիլիկեանը, Քանից Գ. Տէրտէրեանը, Պետիկեանի աղջիկը եւ փեսան ու մի քանի ինձ անծանօթ մարդիկ: Բոլորը գուրգուրում են երեխաների վրայ:

Երեխաները մեզ ընդունում են հայկական երգերով, չէնշող :

Զանգը հնչեց, աղօթքի ժամ է, յետոյ ճաշ: Ճաշացուցակն է բրինձի փիլաւ, խոշոր կտոր միսով: Երեխաները լափում են, իսկ մեր քոյրիկները, Կապոյտ Խաչուհիները աշխատում են բոլորին բաւարարել: «Երեխաներ նորէն կ՚ուզէ՞ք»: Ծառանում են անտառ ձեռքեր: Զմայլելի օդը, լեռները, կանաչութիւնը գայլի ախորժակ են առթում: Բոլորը բաւարարուած են, յետոյ ուտում են պտուղ, ապա թռչկոտելով ցրւում չորս կողմ :

Հիւրերը եւ Խաչուհիները ապրում են իրենց սեփական ծախքով, երբեք բեռ չդառնալով Կապոյտ Խաչին: Զարմանում եմ այս մարդոց վրայ, թողած տուն տեղ, գործ, եկել են անշահախնդիր ծառայելու մեր մատաղ սերունդին: Մարդիկ իրենց գրպանից են ծախսում, բայց ծառայում ընդհանուր գործին:

Սնունդի մատակարարումը կատարւում է կանոնաւոր, գիւղացիները բերում են ամէն ինչ, իսկ պտուղը եւ մեղրը Digneից մեր աննման Գոչունեանը: Շուրջ երկու ժամ մնում եմ արծուաբոյնում ու ամբողջ հոգով կապւում եմ փոքրիկ համայնքին: Շնորհապարտ եմ դիպուածին, որ ընկայ հայկական այդ շրջանակի մէջ: Կեանքը իմաստ է ստանում այս միջավայրի մէջ: Պէտք է սակայն այսօր իսկ վերադառնալ Մարսէյլ: Թաղուած մարդաղում դիզուած չոր խոտերի մէջ, որ նոյն ժամանակ անկողին է այցելու հիւրերի համար, չեմ ուզում բաժանուել այստեղից: Ուրախ եմ, որ երեխաները հանգիստ են, ունին իրենց մահճակալները, առաւօտները խմում են առատ կաթ, լաւ ճաշում են ամբողջ օրը, պարզ օդի մէջ են ու 3 շաբաթուայ իրենց արձակուրդը պարապ չի անցնում: Բոլորը գիրացել են, բոլորը գոհ են իրենց վիճակից: Հապա՛ ինչքան գոհ են տիկինները՝ Պետիկեան, Վարժապետեանը, եւ միւսները որոնց մականունները դժբախտաբար չգիտեմ, երեխաների համար որ գոհ են եւ երջանիկ:

Ցաւում եմ որ ժամանակը շուտ անցաւ, երեքշաբթի պիտի գան նորերը Լիոնի, Վալանսի, Վիէնի եւայլ շրջաններից, իսկ հինները պիտի մեկնին:

Հրաժեշտ եմ տալիս իմ նոր բարեկամներին եւ ուղեւորւում Մարսէյլ: Երեկոյեան ժամը 9ին հասնում եմ Մարսէյլ: Canebièreը կորած է լոյսերի մէջ, կեանքը եռում է եւ ինձ թւում է թէ մարդիկ այստեղ չեն քնում, միշտ արթուն, միշտ զուարթ:

Օրերը ինձ սահմանուած անցնում են արագ, ահա շաբաթը լրացաւ, պարտաւոր եմ նորից Փարիզ վերադառնալ: Մնաք բարեւ, իմ սիրելի ընկերներ, նոր ծանօթներ ու ազնիւ բարեկամներ, ներողամիտ եղէք, եթէ ակամայ ոեւ մէկիդ սիրտը ցաւացրի:

ԱՆՑՈՐԴ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Խ. Միութիւնը Թէհրանի դեսպանին միջոցաւ Իրանի վարչապետին մատուցած է ծանուցագիր մը, որով կ՚ամբաստանէ Իրանը իր «թշնամական եւ կողմնակցական քաղաքականութեան համար» :

ԻՐԱՆԻ նոր դահլիճին մէջ արտաքին նախարարն է Նուրի Էսֆէնտարի, Անգարայի իրանեան դեսպանը: Միւս նախարարութիւններուն մեծ մասը, ինչպէս նախորդ դահլիճին, նմանապէս ներկայ դահլիճին մէջ, յանձնուած է անկախ անձնաւորութիւններու :

Բժիշկ Յ. Նէվրուզ

(1864 — 1947)

1947ի ամառը յիշատակելի պիտի մնայ Դաշնակցական տարեգրութեանց մէջ :

Մէկը միւսին ետեւէն կորսնցուցինք չորս վեթերան եւ վաստակաւոր ընկերներ, որոնց իւրաքանչիւրը իր յատուկ տեղն ունէր:

Համօ Օհանջանեանէն եւ Նիկոլ Աղբալեանէն վերջ — որոնց կորուստը իրաւամբ անդարմանելի եւ անփոխարինելի է, մէկը իբրեւ առաքելատիպ եւ տիպար մարդ, միւսը իբրեւ ներհուն մտաւորական եւ գրականութեան մշակ — ահա՛ Հայրապետ Պանիրեան (Իրանէն) եւ բժիշկ Յակոբ Նէվրուզ (Փարիզէն), որ մեզմէ անդարձ կը բաժնուէին:

Համօ Օհանջանեան եւ Նիկոլ Աղբալեան հանրածանօթ դէմքեր էին եւ իրենց մասին շատ բան գրուեցաւ արդէն եւ դեռ պիտի գրուի:

Հայրապետ Պանիրեան՝ անունով միայն ծանօթ է մեզ: Իր անունը յիշուեցաւ մանաւանդ Միքայէլ Վարանդեանի մահէն վերջ, երբ Հ. Յ. Դ. Բիւրոն որոշած էր լրացնել մեր ողբացեալ ընկերոջ սկսած «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պատմութիւնը», որուն առաջին հատորը միայն գրուած եւ հրատարակուած էր: Բիւրոն այդ պարտականութիւնը յանձնեց Հայրապետ Պանիրեանի, իբրեւ ամէնէն աւելի իրազեկ Դաշնակցական, որ կրնար ձեռնհասօրէն գրել կուսակցութեան պատմութիւնը :

Ուրիշներ պիտի գրեն անշուշտ իր մասին, աւելի լաւ ծանօթացնելու համար մեր այս վաստակաւոր ընկերոջ կեանքն ու գործը :

Բժիշկ Յակոբ Նէվրուզը ճանչցայ Փարիզի մէջ 1920ին, երբ իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէր ազգային եւ քաղաքական ձեռնարկներուն, իբրեւ անդամ Պօղոս Նուպարի Ազգային Պատուիրակութեան, եւ ետքն ալ Ահարոնեանի Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան :

Ծնած էր 1864ին Ռոտոսթոյի մէջ:

Նէվրուզեան գերդաստանը ծանօթ է, հայ ազգին պարգեւած ըլլալով հերոս մը, որուն անունը յիշատակուած է նոյնիսկ հայրենասիրական երգի մը մէջ,— Օննիկ Նէվրուզ, հանգուցեալ բժիշկին հօրեղբայրը, Բասենի եւ Դէլիբաբայի վրայ արշաւող Դաշնակցական զինուորներու խմբապետը, որ Խէչոյի հետ միասին Պարսկաստանի մէջ կազմակերպած էր այդ արշաւախումբը: Նոյնպէս՝ իր եղբայրը Լեւոն, պզտիկ տարիքէն նուիրուած է յեղափոխական շարժումին: Ռոտոսթոյի մէջ Դաշնակցական կազմակերպութեան մասնակցելէ վերջ, Նանսիի մէջ Գարեգին Փաստրմաճեանի (Արմէն Գարօ) եւ Հայկ Թիրեաքեանի (Հրաչ) հետ միասին գաղափարական եւ հայրենանուէր ուսանողներու եւ երիտասարդութեան ռահվիրաներէն մէկն է եղած, Քրիստափորի շունչին տակ:

Յակոբ Նէվրուզ Ռոտոսթոյի ազգային վարժարանը աւարտելէ վերջ գացած է Պոլիս եւ հոն բժշկական վարժարանի դասընթացքին հետեւելով վկայուած է իբրեւ բժիշկ: Իր ծննդավայրը դառնալով, զբաղած է բժշկութեամբ, միեւնոյն ժամանակ մասնակցելով ազգային կեանքին: Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մասնաճիւղին կարկառուն դէմքերէն մէկն էր գաղտնի գործունէութեան շրջանին, Սուլթան Համիտի օրով:

Մեծ համակրութիւն շահած էր իր հայրենիքին մէջ. այնպէս որ 24 տարեկան էր, երբ պատգամաւոր ընտրուեցաւ Էջմիածնի կաթողիկոսին ընտրութեան համար :

Էջմիածնէն վերադառնալէ վերջ, շատ չանցած Պոլսոյ մէջ կոչուեցաւ Թաղապետական բժիշկի պաշտօնին ու հոն մնաց քանի մը տարի :

Պանք Օթոմանի եւ Սամաթիոյ դէպքերէն վերջ, չկրնալով այլեւս մնալ Պոլիս, բժիշկ Յ. Նէվրուզ անցաւ Եգիպտոս, ուր կրնար ազատօրէն գործել :

Գահիրէի մէջ հաստատուելով իբրեւ բժիշկ, հոն ընտանիք կազմեց եւ աւելի քան քսան տարի Եգիպտոսի հայգաղութի կեանքին մէջ իր կարեւոր եւ օգտակար դերն ունեցաւ :

Մեր ողբացեալ ընկերներ Ստեփան Եսայեանի եւ Արտաւազդ Հանըմեանի հետ եղբայրութիւն մը կազմած էին «Յուսաբեր»ի շուրջ: Անձնուէր ու անշահախնդիր գործիչ մը եղած է:

Իր աշխատանքները աւելի արդիւնաբեր դարձան առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին: Գահիրէի մէջ էր որ առաջին անգամ հիմը դրուեցաւ Հայ Ազգային Միութեան մը, մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց: Տոքթոր Նէվրուզ Ազգային Միութեան մէջ գլխաւոր դերակատարն էր: Արտասահմանի Հայերուն մասնակցութեամբ «Արեւելեան լեգէոն» (Légion d'Orient) մը կազմելու գաղափարը յղացան Եգիպտոսի մեր հայրենակիցները, խորհրդակցութեամբ Փարիզի Ազգային Պատուիրակութեան եւ Ֆրանսացի Colonel Romieuի:

Տոքթոր Նէվրուզ եւ Արտաւազդ Հանըմեան Փարիզ եկան այս նպատակով: Բժիշկը քանիցս ընդծովեայով ճամբորդեց Եգիպտոսէն Ֆրանսա՝ պատերազմի գէշ օրերուն: Հանըմեան եւ Սապահգիւլեան գացին մինչեւ Ամերիկա, կամաւորներ

հաւաքելու համար: Իսկ բժիշկ Նմվրուզ մնաց Փարիզ, աջակցելու Պօղոս Նուպարի Ազգ. Պատուիրակութեան:

Երկունքի եւ յոյսի օրեր էին: Մինչ ապրիլեան եղեռնը լխաի հարուածը տուած էր հայ ժողովուրդի գոյութեան, Անատոլուի հայութիւնը ջարդուած, տարագրուած, իր հայրենի հողէն արմատախիլ եղած էր, անդին Կովկասեան ճակատին վրայ մեր կամաւորական գունդերը իրենց արիւնով Հայուն վրէժը կը լուծէին: Իսկ այդին, Եգիպտոսի, Կիպրոսի, Ֆրանսայի ու Ամերիկայի Հայերը չէին ուզեր անմասն մնալ եւ իրենց հայրենասիրական պարտականութիւնը կատարեցին անձնազոհութեամբ՝ արձանագրուելով «Արեւելեան Լեգէոն»ին մէջ, որ ետքէն դարձաւ «Հայկական Լեգէոն», Ֆրանսական զինուորական ղեկավարութեամբ եւ 1918—20 իր քաջութեան ապացոյցները տուաւ Պաղեստինի (Արարա), Սուրիոյ եւ Կիլիկիոյ ճակատներուն վրայ:

Տօքթոր Նէվրուզ իբրեւ Եգիպտոսի պատգամաւոր 1919ին մասնակցեցաւ Փարիզի Ազգային Համագումարին, որուն կարկառուն դէմքերէն մէկն էր: Նոյն Համագումարէն ընտրուեցաւ անդամ Ազգային Պատուիրակութեան, որուն օգտակար եղաւ իր խորհուրդներով:

1922ին վարիչն էր Փարիզի մէջ Հ. Հ. Պատուիրակութիւն եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ հրատարակուած «Ձայն Հայաստանի» անուն շաբաթաթերթին:

Իր եւ ընկերներուն ջանքերը ի զուր չանցան: 1918ին ունեցանք մեր անկախ Հայաստանը, որ այսօր ալ կանգուն է տարբեր վարչաձեւիմբռնակ, 1920ին ունեցանք Սէվրի դաշնագիրը, որ այսօր հիմը կը կազմէ մեր քաղաքական եւ հողային պահանջներուն:

Լօզանի դաշնագրէն վերջ՝ քաշուած գործօն կեանքէ, բժիշկը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր ազգային կեանքին եւ տղու պէս կ'ուրախանար ամէն անգամ, որ Հայաստանի կամ հայութեան մասին լաւ լուրեր կ'իմանար:

Իր մահով կը կորսնցնենք 80ամեայ մաքուր, անձնուէր եւ հայրենասէր գործիչ մը, որուն յիշատակը վառ պիտի մնայ միշտ իր հայրենակիցներու եւ բարեկամներու սրտին մէջ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ Նոր Տէլհի քաղաքին առեւտրական թաղը թալանի, հրացանաձգութեան եւ մարդասպանութեան թատր եղաւ: «Ֆրանս Փրէս» ժամուլի գործակալութեան դրասենեակն ալ թալանի տրուեցաւ: Անդորրութիւնը շուտով վերահաստատուեցաւ, բայց, խառնակութիւններր նորէն սկսան երէկ, հին Տէլհիի շատ մը թաղերը կրակի տրուեցան: Մինչեւ հիմա Նոր Տէլհիի մէջ պատահած չփոթութիւնները այսքան սաստիկ եղած չէին: Կը կարծուի որ կրօնական ատելութիւնը պատրուակ ծառայած է յափշտակութեան, որովհետեւ յարձակողները աւարի տուած են թէ Հնդիկներու եւ թէ իսլամներու խանութները:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ կնքուած յիսնամեայ զինակցութիւնը վաւերացուեցաւ 8 Սեպտեմբերին, Լոնտոնի մէջ Պ. Պէվինի եւ Ֆրանսըզեսյան Պ. Մանիկլիի ներկայութեան:

Հ. ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՇՏՈՒՏԳԱՐՏ, 17 Օգոստոս, (յապաղած) — Այսօր տեղիս հայկական ճամբարի եկեղեցում Ս. Աստուածածնի տօնական ժամերգութիւնից վերջ տեղի ունեցաւ հոգեհանգիստ նուիրուած Հայաստանի Հանրապետութեան նախարարապետ Համօ Օհանջանեանին:

Պատարագին բացի տեղիս քահանայէն մասնակցում էր նաեւ Գ. Ծ. Վ. Շահլամեան, որ եկեղեցու բեմից խօսեցաւ Հ. Օհանջանեանի —որպէս կատարելատիպ Հայի մեծութեան մասին:

Եկեղեցին լիք լեցուն էր հաւատացեալներով եւ մեծ Հային համակիրողներով: Ժողովրդի մէկ հսկայական մասը դրսումն էր:

Եկեղեցու կենտրոնում դրուած սեղանը, նուիրուած Հայաստանի Հանրապետութեան պատմական վարչապետի յիշատակին, ծածկուած էր մօտ երկու տասնեակի հասնող հսկայական պսակներով, եռագոյններով, սուգի ժապաւէնները ոսկետառ նշանախօսքերով:

Սեղանի չորս անկիւնում պատուոյ պահակ էին կանգնած սկաուտները: Ժողովուրդի անհուն յարգանքը իրենց սիրելի առաջնորդի հանդէպ արտայայտւում էր հարիւրաւոր մոմերի վառումով եւ աղօթքներով:

Ժողովուրդն աւելանում էր ու աւելանում: Եկեղեցում շնչել այլեւս անհնար էր, օրուան տաքից, աղօթողների խտութիւնից եւ հարիւրաւոր մոմերի արձակած ջերմութիւնից: Դրա համար էլ վճռուեց հոգեհանգիստը դրսում կատարել: Արարողութիւնը դարձաւ ցոյց յարգանքի, երախտապարտութեան, եւ անհուն սիրոյ:

Օրուան դամբանախօսը շեշտեց — «Անիմաստ է կեանքը — Ասեց նա — Եթէ նա բեղնաւոր չէ, եթէ նա չի նուիրուած ընդհանրութեան բարօրութեանը, եթէ նա չի ծառայում իր անբախտ ժողովրդի բախտաւորութեան, իսկ վեհ, սուրբ եւ օրինաւոր է այն կեանքը, որը Համազասպ Օհանջանեանի կեանքի նման է ապրել: Հ. Օհանջանեանը նման է այն ցորենի հատիկին, որ ընկաւ հողում, անէացաւ, պատճառ դառնալու համար, ստեղծելու հարիւրաւոր նոր հատիկներ: Հ. Օհանջանեանը իր կուսակցութեան եւ ժողովրդի առաքելատիպ զաւակն էր, իր ժողովրդի ցաւով տառապած եւ այդ ցաւը թեթեւացրած մեծագոյն գործիչը» ...

Երկնքից կարծես կրակ էր թափում: Երբեք այդպէս տաք չէր եղել Շտուտգարտում, բայց այդ չէին զգում արեւի տակ կանգնած ներկաները:

Հայ ժողովուրդը կորցրել էր իր մեծագոյն զաւակներից մէկին: Մեզանից հեռացել է մէկը, որ հարիւրաւոր տարիների մեր սեւ պատմութեան անիւր ցանկացել էր շուռ տալու դէպի ազատ եւ լուսաւոր, հարազատ հայկական ապագան:

ԱՐԱՔՍ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԼԲՈՄ ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ (Նկարներով եւ կենսագրական տեղեկութիւններով): Հրատ. Գրատուն Էրօս, Մ. Ստեփանեան, Թէհրան: Գին 15 ռիալ:

ՈՒՂԻՆ, գրեց՝ Մկրտիչ Անդրանիկ (հայրենասիրական խոհրդածութիւններ): Գին 20 ե. դ.: Հասցէ — 26 rue Affarine, Alexandrie (Égypte):

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՁՈՒՆԻ ՀԷՔԵԱԹԸ

ՎԻԷՆ — Վերջերս «Ձայնատ»ի օրկանը բան գործ ձգած, հէքիաթներ կը պատմէ: Ահա նորէն Գէորգ Չավուշի սպանութեան անճոռնի պատմութիւնը, որ կը կրկնուի Սմբատի բերնով, հայրենադարձի այս օրերուն:

Տարիներ առաջ հանդուցեալ «Նոր Երկիր»ի սիւնակներուն մէջ կարդացեր էինք, այդ զզուելի ցնդաբանութիւնները,— իբրեւ թէ Գէորգ Չավուշ սպաննուած է Ռուբէնի, ուրիշ խօսքով Դաշնակցութեան կողմէ:

Թշուառականնե՛ր: Գէորգ սպաննուեցաւ 1907-ին, Թուրքիան սահմանադրութիւն հռչակեց 1908-ին, մէկ տարի վերջ: Այդ օրերէն սկսեալ երկիր վերադարձան Կոտոյի Հաճի Յակոբ, Սմբատ, Յարօն, Մեծ ու պզտիկ Արամներ, Վարդինիսու Հասոյ, Ալվառինջու Վարդան, Բժիշկ Զաւրեւ, Զաւարեան, Ապուլիսցի Մաթէոս: Շուտով Տիգրանակերտէն Հասան Սեբաստացի Մուրատ: Հոն էր եւ Գարմէն:

1909ին, Մշոյ պատմական ձորին մէջ կը տօնեն Խանասորի արշաւանքը: Հոն են նաեւ Թուրքիոյ իթթիհատականները, Ֆալամազ իր շքախումբով: Հոն մէկ սեղանի վրայ էին Սմբատ եւ Ռուբէն:

Կը զարմանամ, Սմբատ ի՞նչպէս դիմացաւ այդ ոճրագործի ներկայութեան, եւ իր կողքէն կախուած ատրճանակ չուղղեց Ռուբէնի ճակատին ըսելով—դաւաճան, դուն սպաննեցիր Գէորգը, ես ալ կը սպաննեմ քեզ: Իր ձեռքը բռնող չկար ...

Անցան օրեր ու տարիներ, Սմբատ գնաց Կովկաս, յետոյ Պարսկաստան, հոն դարձաւ Սմբատ խան: Յետոյ գնաց Ամերիկա, վայելեց այն տեղի կեդր. կոմիտէի բարիքները, Զօր. Սեպուհի հետ: Սակայն, բարիքից չարիք ծնաւ: Սայթաքեցաւ, եկաւ Ֆրանսա, եւ դարձաւ գործիք Դաշնակցութենէն վտարուած ողորմելիներու:

Տարօնցին շատ լաւ գիտէ յարգել իր մեռելները, թող ստախօսները իրենց աղտ լոյսը, իրենց նոր տէրերուն դէմ վառեն:

Մարգար Բարխեան

ՍՈՒՐԻՈՅ Փութպոլի համագումարին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան ատենապետ եղբայր Մասպանաճեան, 57 ընտրողներէն 46 ձայն ստացած ըլլալով, ընտրուած է անդամ Հալէպի վերաքննիչ յանձնախումբին:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ: Մանաւանդ յստակ՝ անուննները:

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը:

3. Ժամանակին ղրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ:

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց:

Ի. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԾՈՒԱԾ ՋՈՐԸ

Ավիծրայի կինը փոյն է տալիս, փոյն է առնում ու հեռանում: Բայց Դաւիթը չի հանգստանում: Նրա սիրտը հետեւում է նրան: Երկար կռիւ է տալիս նա ինքն իր հետ, թէ ինչպէս կարելի է աչք ունենալ ընկերոջ կնկայ վրայ, էն ընկերոջ որ իր համար, իր երջանկութեան համար գնացել է վտանգաւոր գործի: «Չէ, ասում է Դաւիթը,— լաւ չի, որ էսպէս բաներ եմ մտածում»: Բայց ամէն անգամ երբ տեսնում է Ավիծրայի կնոջը — խելքը կորցնում է նորից: Աչքերը փակում, դուրս է գալիս տնից, որ նրան չտեսնի, ամօթանք է տալիս ինքնիրեն իր մտքերի համար, որոշում է՝ էլ չնայել նրան, մինչեւ ընկերոջ գալը:

Բայց մի օր էլ վերջին օրը կիրքը յաղթում է ընկերական սէրը:

Վրայ եօթ գիշերը, երբ միւս օրը Ավիծրան պիտի բերէր Ահմէդ բէկի ձին — Դաւիթն ամէն ինչ մոռացած, մոռացած ընկեր ու աշխարհ, — գնում է նրա կնոջ սենեակը ...

Աղաչում է ջահել կինը — խնայել իր պատիւը, յիշել ընկերոջ Ավիծրային, որ վտանգաւոր տեղ է գնացել նրա համար, որ վաղը կը գայ ... Բայց ոչինչ չի օգնում: — Դաւիթի կիրքը յաղթում է ընկերական սէրը:

Եւ հէնց նոյն գիշերը, դեռ լոյսը չբացուած, Դաւիթն իր արածից ամօթով, դուրս է գալիս Ավիծրայի կնոջ սենեակից ու փախչում ընկերոջ տնից ու գիւղից:

Բայց հէնց էն ժամանակ, երբ Դաւիթը փախչում է տունից — Ավիծրայի կինը ոտնաձայն է լսում դրսից: Ճանաչում է, որ իրենց ձին է... Մտածում է գնալ, ինչպէս կարգն է, դիմաւորել մարդուն, բայց ամօթից չի կարողանում դուրս գալ:

Զարմանում է Ավիծրան դրսում, որ մարդ չի դիմաւորում իրեն, որ դուռը չեն բանում ու ձայն է տալիս:

— Դաւիթ ... Նա՛րդ ... ես եկայ ... էս անգամ Ավիծրայի կինը՝ Նարդը դուրս է գալիս ու կանգնում մարդու առաջ — գլուխը կախ ու տխուր:

— Ահա Դաւթի ուզած ձին,— ասում է Ավիծրան ուրախ, ցոյց է տալիս հետը բերած սպիտակ ձին եւ հարցնում, թէ Դաւիթն ո՞ւր է հապա, ինչո՞ւ դուրս չի գալիս:

— Դաւիթը ... գնաց,— ասում է Նարդը, ու էլ չի կարողանում խօսել:

— Գնաց, ե՞րբ,— զարմանում է Ավիծրան եւ, իմանալով՝ գնացել է քիչ առաջ, ձին քշում է, Ահմէդ բէկի ձին էլ հետը, էն ճամբով, որ գնացած պիտի լինէր Դաւիթը: Գնում է Ավիծրան ու մտածում, թէ Դաւիթը յոյսը կտրել է, երեւի, դրա համար թողել է գնացել: Ու շտապում է Ավիծրան հասնել ետեւից, որ ուրախացնի նրան, ու ետ բերի:

Գնում է, գնում, շատ է գնում թէ քիչ — էդ ինքը գիտէ, գնում, վերջապէս հասնում է Դաւթին:

— Դէ, ուրախացիր, Դաւիթ,— ասում է Ավիծրան: — Ահա Ահմէդ բէկի ձին: Չլինի՞,— ասում է,— մտածել ես՝ գերի եմ ընկել կամ սպանուել, եւ դու, հօրս ու կնոջս վիշտը չտեսնելու համար— հեռացել ես մեր տնից...

Դաւիթն ամօթից խօսք չի գտնում ասելու, ընկնում է Ավիծրայի ոտները եւ խոստովանում իր մեղքը, ներողութիւն է խնդրում ու թողութիւն, որ չարը մոլորեցրել է իրեն...

Լսում է Ավիծրան ընկերոջ դաւաճանութիւնը, լսում է տխուր ու ասում.

— Աւելորդ է, դու ինձնից ներողութիւն մի խնդրիր, Դաւիթ, գնա էդ բոլորը պատմիր մեր ուսուցչին եւ թող նա անէ ինչ որ ուզում է: Եթէ ների՝ ես էլ ներած կը լինեմ:

Դաւիթն ամօթից թողնում է ընկերոջը, թողնում է նրա բերած ձին ու ճամբայ ընկնում — գնում իր ուսուցչի մօտ:

Ու երկու օր յետոյ հասնում է նրա տուն: Տեսնում է իմաստուն Շաքրիը՝ ճերմակ հագուստով, ճերմակ մօրուսով իր շէմին նստած՝ մի գիրք է կարդում, հին ու իմաստուն մի գիրք:

Աշակերտին տեսնելով՝ ծերունին վեր է կենում տեղից ու ձեռները տարածում ուրախ:

— Օ՛, Դաւիթ սիրելի, արի դրկեմ, որ չես մոռացել ծեր ուսուցչիդ:

Բայց Դաւիթը գլուխը կախ՝ կանգնում է նրա առաջ եւ խօսք չի գտնում ասելու:

— Խօսիր, որդիս,— ասում է Շաքրիը:— Ի՞նչն է բերել քեզ իմ մօտ: Խօսիր, սաւ. եթէ վիշտ ունես — դարմանենք, եթէ կասկած — փարատենք: Եթէ անյաջողութիւն — յաջողութեան ճանապարհ գտնենք:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(5)

փոխ նախագահներ՝ Քոսիկինի եւ Փօզքրէպիչէվի, եւ ծովակալներ՝ Եումաշէվի եւ Օքթեթիապրիսքիի: Սթալին նախ այցելած է Եալթայի առջեւ խարսխող նաւերը, յետոյ «Մոլոթով» յածանաւով գացած է Սոչի, ուր ընդունուած է արտաքին նախարար Մոլոթովի կողմէ:

[illegible]

ԳԻՐԿԸՆԴԽԱՌՆ ԿՌԻՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Էքսոտուս 47ի հրեայ գաղթականները Համպուրկ փոխադրող երրորդ շոգենաւը, «Րընմըրոդ Փարք», պարպուիլ սկսաւ երէկ առտու, ամենամեծ դժուարութեամբ: Ձայնասփիւռներու կրկնակի կոչերէն ետք, երգեր լսուեցան շոգենաւին մէջէն, երբ սաղաւարտաւոր զինուորներ բիրերով զինուած, դիրք կը բռնէին քարափին վրայ: Տասներինգ հոգի, մեծ մասամբ կիներ, ցամաք հանուեցան առանց դժուարութեան, բայց միւսները իրենց տեղէն չշարժեցան: Այն ատեն, ձայնասփիւռով ծանուցուեցաւ ուղեւորներուն որ եթէ ինքնայօժար դուրս չելլեն, բռնի պիտի հանուին: Այս կոչը արդիւնք չտուաւ: Անգլ. զինուորներուն շոգենաւ մտած ատեն, Հրեաները պահածոյի տուփեր եւ շիշեր նետեցին անոնց գլխուն: Սկսաւ իրարանցումն ու կռիւը, ճամբորդները, բիրերով ծեծուեցան, բայց պատասխանեցին իրենց կրած հարուածներուն, եւ գիրկընդխառն կռիւը սկսաւ: Քիչ յետոյ, բազմաթիւ վիրաւորներ եւ տուապած կիներ դուրս հանուեցան եւ՝ տարուեցան շոգեկառք: Ճամբան, գաղթականները սկսան անարգել զինուորները եւ պոռացին. «Կէսթափօ, Էս Էս, աւկցի՛ Անգլիա»: Սակայն, հակառակ այս բոլորին, շոգենաւը պարպուեցաւ ժամը 2.30ին: Վիրաւորներու թիւը քառասուն, որոնց տասներինգը գաղթական եւ երեքը՝ Անգլիացի:

Եւ ահա, այս կերպով վերջ գտած/եղաւ Էքսոտուսի ոդիսականը..

Հրէական դաւը

ՔՈՐՖ՝ ՆՈՐ ՔՐԻՍՏՈՍ...

Բարոնի Քորֆ, որ Լոնտոնի վրայ ռումբ նետելու յանցանքով ամբաստանուած է, երէկ սկսաւ ծոմ պահել Դատական Ոստիկանութեան մէջ, ուր արգելափակուած է եւ ուր երկու անգամ թալուկ ունեցաւ, բայց շուտով դարմանուեցաւ: Մեղսակիցները կը փնտռուին: Ձերբակալուեցաւ Լոնտոնի վրայ նետուելիք թռուցիկները տպող տպարանատէրը, Սաբրիս, որուն ռումանահպատակ տնօրէնը, Շլայէր, բանտարկուեցաւ անմիջապէս:

Քորֆ, տժգոյն եւ դիմագծերը բոլորովին աւրուած՝ իր շուրջը գտնուող լրագրողներուն ըսած է. «Ըսէք Ամերիկայի որ նոր Քրիստոս մը կ'ըսեն զիս»: Ու երբ հարցուեցաւ իրեն թէ՝ ինչո՞ւ այսպէս կ'ըսէ, բարոնին պատասխանեց շատ սրտնեղած. «զիս գետինը պառկեցուցին եւ ծածկոց մը անգամ չտուին վրաս»: Լրագրող մը հարցուց. «Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Րիճինըլտ Կիլպըրտի մասին»: Ու Քորֆ պատասխանեց վայրկենական. «Ձե՞ր կարծիքը ինչ է Փիէռ Լավալի մասին», եւ աւելցուց. «Կիլպըրտ ինծմէ հազար տոլար գողցաւ Քուիյյօն պանդոկին մէջ»:

Ինչպէս գրած էինք, Կիլպըրտ այն ամերիկացի օդաչուն (փիլօթ) է որ Քորֆը եւ իր քարտուղարուհին Անգլիա պիտի տանէր օդանաւով: Հրեաներու կողմէ վրէժխնդրական արարքի առարկայ չըլլալու համար, Կիլպըրտ Ֆրանսայէն խակոյն Անգլիա փոխադրուեցաւ: Բրիտանական ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ անոր լրատուութեան շնորհիւ է որ հրէական դաւը երեւան ելաւ:

★ Լոնտոնը ռմբակոծելու համար շինուած ռումբերը անհետացուած են դաւադիրներուն կողմէ, ոստիկանութեան հասնելէն առաջ: Փընտռտուքները կը շարունակուին մեծ փութկոտու- մէջ արգելափակուած:

Բարոնի Քորֆ, դատական ոստիկանութեան թեամբ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը կը հաղորդէ թէ՝ ոստիկանութիւնը հարկադրուած է Հալէպի մէջ միջամտել ցուցակատարութեան մը ատեն, որ կազմակերպուած էր կեանքի սղութեան եւ նպարեղէնի նուազութեան դէմ բողոքելու համար: Վիրաւորուած են 37 հոգի, որոնցմէ ութը ծանրապէս:

ԱՐԱԳԱՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՎ զինուած չորս չարագործներ խուժած են Լըգիւէօր փողոցը գտնուող ճաշարան մը: Բոլոր յաճախորդները կողոպտելէ ետք փախած են, եւ ինքնաշարժ հեծելանիւով զիրենք հալածող ոստիկաններուն վրայ զէնք պարպած: Չարագործներուն կառքը գտնուած է Քատէ փողոցին մէջ:

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ համայնավարները Պուտաբէշտի մէկ փողոցին մէջ սպաննած են նախկին փոքր կալուածատէրերու կուսակցութեան գործօն անդամներէն Բէչտի նախկին կառավարիչը, որ հակառակ եղած է միշտ ծայրայեղ ձախակողմեաններուն:

ՖՐԱՆՍ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ խնդրած է վերակառուցման Միջազգ. դրամատունէն 250 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ընել: Դրամատունը արդէն 250 միլիոն տոլարի փոխառութեան մը համար պէտք եղած բաժնեթուղթերը շրջաբերութեան դնելու որոշում տուած է, այնպէս որ կարելի պիտի ըլլայ գոհացում տալ Ֆրանսայի խնդրանքին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Առեւտրական Տոմարին կամ Արհեստներու Տոմարին մէջ արձանագրուած խանութպանները պարտաւոր են իրենց քով գտնուած սննդեղէններու (պահածոյ ձուկի եւ միսի, ճարպային նիւթեր, ալիւր եւ նման նիւթեր, կաթ եւ կաթնային նիւթեր, սուրճ, թէյ, բրինձ, քաքաօ, շաքար եւ շաքարային նիւթեր) քանակը ամէն ամիս յայտարարել կառավարութեան, համաձայն երէկուան պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած որոշման մը:

Սովորական անհատները զերծ կացուցուած են այս յայտարարութիւնը ընելէ:

ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՐՔԻ 4րդ մասը նախապէս որոշուած պայմանաժամէն երկու ամիս առաջ պիտի գանձուի: Վճարման նոր թուական որոշուած է 18 սեպտեմբերը: Վճարումները պիտի տեւեն մինչեւ 17 Նոյեմբեր, հարկատուներու այբուբենական կարգովը: Նոր ազդարարութիւն չպիտի ըլլայ այլեւս, հետեւաբար այս տուրքին պարտք ունեցողները պէտք է փութան կատարել իրենց վճարումները:

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ
ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի գլխաւոր քաղաքները Tournéeի ելլելէ առաջ Պ. ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ կու տայ Փարիզի մէջ իր դաշնակի առաջին Récitalը, ԿԻՐԱԿԻ 12 ՀՈԿՏ. Salle Gaveauի մէջ, ժամը 17ին.

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Զ. թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԻՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ:

Վարչական հասցէ — H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris:

Հատով կը ծախուին հայ գրատուները՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Պարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին:
ՔԱՇԱՆ եւ ՊԱՆԵԷՕ՝ Մինաս Ալթունեանին:
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի:
ՊՈՐՏՕ՝ Կարօ Տոնէրեանի:
ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի:
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի:
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի:
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի:
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի:
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի:
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի:
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Ծերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի:
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՍՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի:
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի:
ՊՈՄՄՈՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի:
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի:
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի:
ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի:
ՆԻՄ՝ Շ. Զօտեանի:

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ:

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ԳԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Dameame - 13e

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՊՈՄՄՈՆ — Հինգշաբթի 11 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ԱՆ — Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր:
ԿԱՐՏԱՆ — Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր:
ՔԱՂԱՔ — Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ — Ուրբաթ 19 Սեպտ.:
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ — Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ — Ուրբաթ 26 Սեպտ.:

Խումբերէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղին, Bar du Globe: Օրակարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ծանօթ.— Այն բոլոր անդամները որոնք վճարած չեն իրենց ամսականները իրաւունք չունին ժողովին մասնակցելու:— Վարչութիւն

ԼԻՈՆ.— Համախարբերդցիական Միութ. Լիոնի մասնաճիւղը վարչ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին: 71 rue de Bonnelի սրճարանի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչական ընտրութիւն: Անդամատոմսերը միասին բերել:

ՇԱՎԻԼԻ եկեղեցական վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս կիրակի Տօն Ս. Խաչի, իր մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ յետոյ Խաչհանգիստ պիտի կատարուի:

ՈՂԲԱՑԵԱԼ ՕՐ. ԻՍԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ Պ. Հմայեակ Տօղրամաճեան կը նուիրէ 500 ֆրանք Շավիլի «Րաֆֆի» Երիտ. Միութեան եւ ընկեր Փիլիպպոս Օհաննէսեան 200 Ֆր. Շավիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին:

Արա Գեղեցիկը

ՍԱՐԱ ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ ներկայացում, երկուշաբթի, 3 Նոյեմբեր, 1947, ժամը 20ին, Թէաթր Սառա Պէրնարի մէջ: Պիտի ներկայացուի Խորհր. Հայաստանի գրողներէն Նաիրի Զարեանի ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿը, տատանաւոր ողբերգութիւն 5 արար, 4 տեսարան, կազմակերպութիւնը եւ բեմադրութիւնը Պ. Արմէն Եանըգեանէ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ — 21 Յուլիս — 28 Յուլիս

ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Նիկ.— Պետ.— Քիւլ.— 500ական ֆրանք, ՇԱՎԻԼ՝ Քար.— Աննա.— 500ական, Կօշկ.— Տէմ.— 1000ական, ՄԷՏՈՆ՝ Գապ.— հազար, ՍԱՐՍԷՅԼ՝ Մաս.— 2000, ՆԻՄ՝ Տ. Մ.— 400, ԺԻԷ՝ Քէօ.— 500, ՔԱՇԱՆ՝ Սթա.— հազար, ՄԷԶՈՆ ԱԼՖՈՐ՝ Քէշ.— հազար, ՓԱՐԻԶ (14)՝ Մեծ.— հազար, ԱՆԿԷՆ՝ Փափ.— 1000, ՓԱՐԻԶ՝ Անթի.— 1000, ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Ղ. Թ.— Կ. Թ.— Տ. Ա.— Մ. Ն.— 1000ական, Օ. Պ. 300, Արապ. 500, ՎԱԼԱՆՍ՝ Սնա. հազար, ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ՝ Ամա. 500, ՓԱՐԻԶ (17)՝ Թոր. հազար, ԻՎՐԻ՝ Կապ. հազար, ՓԱՐԻԶ (15) Թիֆ. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Հաց. հազար, ՖԻԷԶՍԸ՝ Լ. Մ. 1200, ԿԱՐՏԱՆ՝ Ա. Ն. 250, ՓԱՐԻԶ (11)՝ Բագ. 500, ԹՈՒՆՈՒԶ՝ Եղիշ. հազար, ՊՈՐՏՕ՝ Եսա. հազար, ՔԱՍԻՍ՝ Ա. Փ. 1500, ՍԷԹԻՖ՝ Էլպ. հազար, ԷՔՍ՝ Տէր. հազար, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Պօյ. 1000, ՓԱՐԻԶ (9)՝ Լ. Հ. 1000, ԿՐԻՆԵՅԻ՝ Գ. Ա. 2000, Թուր. հազար, ՔԱՇԱՆ՝ Ղոն. 500, ՔՈԼՈՄՊ՝ Պուր. հազար, ԻԶԷՌ՝ Քէշ. 500, ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Թեր. 500, ԷՆՏՐ Է ԼՈՒԱՐ՝ Իսկ. հազար, ՆԻՄ՝ Երա. հազար, ՍԱԼԷՆ ՏԸ ԺԻՐՈՆՏ՝ Գուլ. հազար, ՔԱՇԱՆ՝ Պալ. 2000, Մ. ԽՈՒԺ՝ Վ. Հ. հազար, ՎԻԹՐԻ՝ Աճէ. հազար, ՓԱՐԻԶ (2) Շմա. հազար, (13)՝ Շմա. հազար, ՊԱՆԵԷՕ՝ Հէք. 2000, ՓԱՐԻԶ (19)՝ Պօշ. 500, ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ՝ Տ. Պ. հազար, ՓԱՐԻԶ (15)՝ Կ. Յ. հազար, ՓԱՐԻԶ (12)՝ Մ. Զ. հազար, ՎԻԼՖՐԱՆՇ՝ Յ. Մ. 2000 ֆրանք:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 —

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 12 Septembre 1947 Ուրբաթ 12 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 5134-նոր շրջան թիւ 743 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍ. ՎԻՃԱԿԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Միջազգային ամուլ վիճաբանութիւնները՝ որոնք տեղի ունեցան վերջին ատեններս ՄԱԿի եւ Ապահովութ. Խորհուրդին մէջ թէ այլուր, հետաքրքրութիւն շարժող եւ հասարակութեան հաճելի ժամանցներ հայթայթող նիւթեր էին, քաղաքականութեան սիրահարներուն համար: Տեսակ մը կրկէսի խաղեր՝ որոնք կիրքեր կը գրգռէին, յոյսեր կը զարթուցանէին կամ զայրոյթի արտայայտութիւններու տեղի կուտային: Այս խնդիրներու կարգէն են. Թրիէսթէի խնդիրը, Յունաստանի բողոքը Եուկոսլաւիոյ դէմ, այլեւայլ պետութեանց ելոյթները Սպանիոյ մէջ ներկայիս գոյութիւն ունեցող վարչաձեւին վերաբերմամբ, Եգիպտոսի բողոքը Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, Պաղեստինի խնդիրը, Արաբական լիկային բողոքները, եւն. եւն.:

Այս բոլորը լրագրի սովորական ընթերցողին համար զուարճութեան նիւթեր կրնան ըլլալ, հակառակ այն լուրջ վերաբերմունքին՝ զոր կ'ունենան պետութիւնները այս ամէն խնդիրներու մասին: Բայց, ոչ մէկ կերպով կրնան դարման տանիլ այն տնտեսական ահաւոր դժուարութիւններուն՝ որոնց ենթարկուած են Եւրոպայի ժողովուրդները, պատերազմին վերջաւորումէն ի վեր:

Այդ դժնդակ կացութեան մէջ, Եւրոպայի երկիրները իրենց աչքերը յառած են Ամերիկայի վրայ, իբրեւ միակ ովասիս եւ ապաւէն, իրենց կարօտութիւնները դարմանելու համար: Բայց, Ամերիկա հազիւ երկու ամիսէ ի վեր է որ լրջօրէն նկատի առնել սկսած է անհրաժեշտ եւ արագ օգնութեան մը պէտքը: Մարդկայնական զգացումներէ շարժած —կ'ըսուի: Թերեւս: Սակայն, իրականութիւնը սա է որ Միաց. Նահանգներու շահն իսկ կը պահանջէ աշխատիլ Եւրոպայի վերականգնման: Իր ճարտարարուեստական արտադրութիւնը անհամեմատօրէն կ'աւելնայ հետզհետէ. մթերանոցները կը լեցուին շարունակ: Ուրո՞ւ պիտի ծախէ իր ապրանքները, եթէ, թշուառացած Եւրոպա չկարենայ գնել զանոնք, դրամի պակասութեան պատճառով:

Ամերիկայի փութկոտութեան երկրորդ պատճառն ալ Խորհրդային Միութեան հետ իր մրցակցութիւնն է, խաղաղական հողի վրայ: Ռամկավարական սկզբունքներու մասին երկու պետութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները տեւական վէճերու աղբիւր կ'ըլլան, երբ մանաւանդ խնդիրը կը դառնայ Արեւել. Եւրոպայի երկիրներուն՝ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Սերպիոյ, Լեհաստանի մէջ հաստատուած եւ, Ամերիկացիներու կարծիքով, հակառամկավարական մեթոտներով կազմուած կառավարութիւններու շուրջ:

Միաց. Նահանգները մեծ մտահոգութեամբ կը դիտեն որ Խորհրդային Միութիւն, ուղղակի կամ անուղղակի կերպով կը քաջալերէ այդ երկիրներուն մէջ ամէն խմբակցութիւն՝ որ նպատակ ունի կազմելու սովետական տիպով կառավարութիւններ: Վախով կը տեսնէ որ, եթէ այս վիճակը շարունակուի, քիչ ատենէն, սովետ գերակշռութիւնը ոչ միայն վերջնական պիտի ըլլայ Արեւել. Եւրոպայի եւ Պալքաններու մէջ, այլ նաեւ՝ պիտի տարածուի Իրանի, Յունաստանի, Թուրքիոյ նման երկիրներու մէջ:

Բնականաբար, — գոնէ առայժմ — զինուորական ուժ գործածելու խնդիր չի կրնար ըլլալ: Բայց, Ամերիկա նո՛յնքան զօրաւոր ուժ մը ունի հակազդելու համար Մոսկուայի միջամտութիւններուն: Տոլարներու բանալին է ան, որով կը յուսայ կարթել փոքր պետութիւնները, եւ նոյնիսկ մեծերէն՝ Անգլիան ու Ֆրանսան:

Այս նկատողութիւններէն ծնունդ առած է Մարշըլի ծրագիրը, որով Ուաշինկթըն եւրոպական համագործակցութիւն ստեղծել կը ջանայ, տնտեսական վերականգնման միջոցներ հայթայթելու տրամադրութիւն ցոյց տալով: Իր հովանաւորութեան տակ, 16 պետութիւններէն կազմուած յանձնախումբը շաբաթներէ ի վեր կ'աշխատի Փարիզի մէջ, մարմին տալու համար ամերիկեան ծրագրին: Այս յանձնախումբը անցեալ օր փակեց իր առաջին խորհրդակցութիւնները, վաւերացնելով հողագործութեան, ելեկտր. ուժի եւ ծովային հաղորդակցութեանց մասին պատրաստուած տե-

ՍՐԸ ՍՐԻՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ

Երկու շաբաթէ ի վեր հեւ ի հեւ կը կարդանք ներգաղթող հայրենակիցներու մասին տրուած լուրերը: Հեռուէն իսկ կը հետեւինք եւ կը զգանք այն խանդավառութիւնը զոր հայրենադարձը ստեղծած է մեր գաղութին մէջ, մասնաւորաբար Մարսէյլ: Իւրաքանչիւրս ունինք մեր մտածելու եւ դատելու կերպը որուն կը հետեւին անշուշտ զանազան խորհրդածութիւններ:

Գնահատական ինչպէս եւ քննադատական խօսքեր կը լսես աջէն ու ձախէն:

Այս բոլորէն վեր մէկ բան դուրս կ'իյնայ աշխարհի բոլոր քննադատութիւններէն, այն ալ մեր ժողովուրդին, մեր գլխագիր, բուն ժողովուրդին հայրենասիրութիւնն է, իրապէս անման:

Հարցուցէք գացողներուն, թէ այս վերջին քառորդ դարէն ի վեր քանի՞ անգամ իրենց տունը աւրած ու շինած են: Գիտեմ մարդիկ որ տասն անգամ տուն տեղ եղած են 1914էն ի վեր: Եւ սակայն տասնըմէկերորդ անգամն ալ յանձն կ'առնեն նոյն յոգնութիւնը, իրենց սեփական հայրենիքին մէջ ապրելու համար իրենց քանի մը վերջին տարիները:

Մարդիկ քսան տարի քրտինք են թափեր, աշխատանոցներ են հիմներ եւ իրենց համար հանգիստ կեանք ստեղծեր. բայց կը քակեն այդ արհեստանոցը, իր բոլոր սարքով ու աշխատաւորներով հայրենիք փոխադրելու համար:

Այսպէս է մեր խոնարհ ժողովուրդը որուն փառքը միշտ պիտի փայլի պատմութեան մէջ:

Հետաքրքրութեամբ պրպտեցի մեկնողներուն մէջ մեր գրոց-բրոց երեւելիները, — հազիւ քանի մը տժգոյն նմոյշներ: Մէկ նկարիչով, երկու դերասանով գարուն չի գար:

Գիտէ՞ք պատճառը. — հոս շատ կարեւոր գործ ունին եղեր բոլորն ալ: Մէկ մասը «ա՜խ հայրենիք, վա՜խ հայրենիք» պիտի աղաղակէ դրամ դիզելով, իսկ մաս մըն ալ ունի «նուիրական» պարտականութիւն մը, — հայհոյել, պառակտել, «յառաջդիմել» ամբոխավարութեան մէջ:

ՍՕՍԻ

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ. — Նիսի Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Գէորգ Զաւուշ» խումբը կը խոնարհի՝ Հայաստանի Հանրապետութեան կրթական նախարար, հայ մշակոյթի անխոնջ մշակ եւ Դաշնակցութեան անփոխարինելի ղեկավարներէն ընկեր ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆի, հողակոյտին առջեւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի, ընկեր Օհանջանեանի եւ Աղբալեանի մահուան առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրէ Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու Ֆոնտին:

ղեկագիրները, ու ցրուեցաւ առաջիկային նորէն գումարուելու որոշումով:

Սակայն, վախ կայ որ վերջնական կարգադրութիւնը յապաղի, որովհետեւ Մարշըլի ծրագրին գործադրութիւնը ամերիկեան կառավարութենէն կախում չունի միայն, այլ Քոնկրէսէն, որուն անդամներէն շատեր վախ եւ կասկածամտութիւն ցոյց կուտան Ամերիկայի տնտեսական միջամտութեան, լայն սահմանի մէջ: Յատկապէս կազմուած խորհրդարանական մարմին մը եկած է Եւրոպա քննութիւն կատարելու համար, եւ Նոյեմբերէն առաջ չպիտի կրնայ վերադառնալ Ուաշինկթըն: Իսկ անոր ներկայացնելիք տեղեկագիրը Քոնկրէսի Յունուարի նստաշրջանէն առաջ չի կրնար քննուիլ:

Առ այժմ, Եւրոպայի տնտեսական եւ ելմտական կացութիւնը անտանելի ըլլալու աստիճան վատթար է ու աւելի պիտի վատթարանայ: Ի՞նչ ապահովութիւն կայ որ բոլորովին յուսահատական չդարձած՝ Ամերիկա կարենայ վերջնական կարգադրութիւն մը ընել: Մնաց որ, մինչ այդ, միջազգային նոր կնճռոտութիւններ կրնան ընդհանուր կացութեան տալ անախորժօրէն անակնկալ հանգամանք մը:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ֆրանսայի ելմտ. կացութեան մասին

Ելմտ. նախարար, Ռոպէր Շուման, ձայնասփիւռով ճառ մը խօսեցաւ երէկ, պարզելու համար կառավարութեան ջանքերը՝ էնֆլասիոնի եւ գիներու բարձրացման դէմ պայքարելու համար:

Վերջին շաբաթներուն, յայտարարեց նախարարը, հանրային կարծիքը յուզուեցաւ իրաւամբ, տեսնելով որ կեանքը կը սուղնայ եւ պետութիւնը կանխավճարներ կը ստանայ Ֆրանսական դրամատունէն: Կառավարութիւնը չծածկեց կացութեան ծանրութիւնը եւ պարզեց զայն ժողովուրդին. հիմա ալ, կորովի ձեռնարկներ կ'ուզէ ընել, այս վիճակը դարմանելու համար:

«Երբեք չեմ կրցած խանդավառուիլ այն հակաճառութիւններով՝ որոնք տեղի կ'ունենան ղեկավարող տնտեսութեան եւ ազատ տնտեսութեան տեսաբաններուն միջեւ: Սա գիտեմ միայն թէ՝ որքան ատեն որ տիրէ էնֆլասիոնը, ունայն է բունի միջոցներ գործածել, ինչպէս որ վտանգաւոր է ազատ տնտեսութիւնը կիրարկել»:

Գալով Ֆրանսական դրամատան փոխատուութեանց, նախարարը յայտնեց թէ՝ 1948էն սկսեալ պետութիւնը այլեւս փոխ դրամ չպիտի առնէ այս դրամատունէն: Անշուշտ, աւելցուց, կարելի չէ այս արդիւնքը ձեռք բերել առանց օտար օգնութեան, բայց այն ատեն միայն պիտի դիմենք օտարին երբ մենք մեզի գլուխ հանենք մեր վերականգնումը, բան մը՝ որ մեր ձեռքն է:

Ինչո՞ւ հրաժարեցաւ թուրք դահլիճը

Վարչապետ Րէճէպ Փէքէրի հրաժարման պարագաներուն մասին թերթերը կը գրեն թէ՝ ան յուսացած էր որ քանի մը նախարարներ փոխելով պիտի կրնար ընդդիմադիրները հանդարտեցնել: Սակայն, խորհրդարանի հանրապետական կուսակցութեան անդամները անհրաժեշտ դատած էին դահլիճին ամբողջական փոփոխութիւնը: Միւս կողմէ, ընդդիմադիր դեմոքրաթ կուսակցութեան պետը, Ճէլալ Պայար, դիտել տուած էր հանրապետութեան նախագահ, Իսմէթ Ինէօնիւի թէ՝ անկարելի է գործակցիլ դահլիճի մը հետ, որուն գործունէութիւնը «պէտք եղածէն աւելի ներշնչուած էր ֆաշական ոգիէ»:

Կը յուսացուի որ նոր դահլիճին պաշտօնի ձեռնարկելէն սկսեալ, Խալք եւ ընդդիմադիր կուսակցութիւններու փոխադարձ յարաբերութիւնները կանոնաւորուին:

Սոֆուլիս իր դրացիներուն մասին

Յոյն վարչապետը, Սոֆուլիս, յայտարարած է յոյն եւ օտար լրագրողներուն.

— Յունաստանի հողային ամբողջութիւնը պիտի ըլլայ այնպէս ինչպէս որ որոշուի հաշտութեան վերջնական դաշնագիրներուն կողմէ: Խաղաղական ամէն միջոց գործ պիտի դնենք մեր ազգային պահանջներուն գոհացում տալու համար:

Հիւսիսային կողմը գտնուող երկիրներու թշնամական վարմունքը Յունաստանի հանդէպ առնչութիւն չունի բնաւ այս երկրին ներքին կացութեան հետ: ՄԱԿի քննիչ մարմինը ապացուցուց որ այս դրացի երկիրները գրգռած են ըմբոստութիւններ եւ զանոնք շահագործած՝ Յունաստանի դէմ թշնամական նպատակներ իրագործելու համար:

★ Յունաստանի պատերազմական նախարարը հրամայած է յետաձգել գործադրութիւնը այն մահուան պատիժներուն՝ որոնք մինչեւ հիմա որոշուած էին զինուորական ատեաններուն կողմէ:

Սովետ զօրախումբերու կազմութիւնը

ԶՕՐ. ԲԱԿՐԱՄԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

«Փարի Փրէս»ի տեղեկութեանց համաձայն, Խորհրդային Միութեան զինուորական իշխանութիւնները (սպայակոյտի գրասենեակ թիւ 1, «վարչութիւն եւ կազմակերպութիւն» գրասենեակ թիւ 2, Զօրաշարժ), 1 Յունուար 1948ի համար բանակը պիտի բաղկանայ 120 զօրաբաժինէ, որոնց վրայ պիտի աւելնայ 30 զօրաբաժին, սովետ զինուորներէ գրաւուած գօտիներուն համար: Իւրաքանչիւր զօրաբաժին բաղկացած է 12.000 զինուորէ, որով սովետ բանակին ընդհանուր թիւը կ'ըլլայ 1.800.000 զինուոր, խաղաղութեան ատենի համար:

Սովետ հողին վրայ գտնուող 120 զօրաբաժինները վեց խումբի բաժնուած են, որոնք, պատե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՑԱՆՑՈՒՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ

Բ.

Ահա մէկը եւս, որ չորս կէտ յուղեց մեր գրական ջուրերը:

Մինաս Թէօլէօլեան,— ծանօթ է նախ ուսումնասիրութեան ներհատ փորձով մը Վ. Թէքէեանի մասին. յետոյ՝ բանաստեղծութեանց երկու հատորներով, Նախերգանք եւ Մթնոլորտ: Տակաւին կազմուած չէր՝ երբ հրապարակագրութիւնը խլեց զինք բանաստեղծութեան խանձարուրին մէջէն, նուիրելու համար՝ «ճչալու արուեստին», ինչպէս կ'ըսեն Ֆրանսացիները:

Լեզու ունի, ամուր եւ անսայթաք: Իր հետաքրքրութեանց հորիզոնը կ'ընդգրկէ միայն գրականութեան ածուն, մինչ կ'աշխատի, հրապարակագրութեան մէջ, այն եղանակով՝ որ կը կոչուի «ականջով խմբագրութիւն»:

Կը սիրէ դիւրին աշխատանքը, զոր կ'ոսկեզօծէ ամպրոպին փայլակով: Ատոր համար՝ իր անտարբերութիւնը բնական տանը պատմութեան մասին, զայն աւելի եւս արդիականացնելու պայմաններուն եւ միջոցներուն մասին: Ատոր համար՝ իր անհոգութիւնը պատասխանատուութեան եւ կարգապահութեան պայմաններուն ճանաչման մէջ:

Ատկէ՝ իր մեղքը, որ ահաւասիկ:

×

Պէյրութի մեր երիտասարդ բանաստեղծներէն Վահէ Վահեան Փարիզ էր եկեր: «Արեւմուտք»ի խմբագրութիւնը, այն հետաքրքրութեամբ՝ զոր մենք ալ ցոյց կուտանք Սուրիոյ եւ Լիբանանի հայ գաղութին բերքին, թէյասեղան մը կազմակերպեր էր ու հրաւիրեր Փարիզի հայ մտաւորականները եւ խմբագիրները:

Կը կարծեմ թէ «Յառաջ»ի խմբագրապետը, որ ներկայ էր ու խօսք առաւ՝ ինչպէս ես, աւելի լաւ գիտէ կշռել տաղանդ մը, քան Մինաս Թէօլէօլեան: Բայց մեր Մինասը, կարգապահութեան մասին իր անփութութեան ոսկեզօծ ապացոյց մը եւս տալու համար կարծես, արձագանգ տալու ժամանակ այդ թէյասեղանին, ներկաները որակեց «թեթեւսօլիկ» եւայլ անուշիկ բառերով, ինչպէս Գ. Խոնդկարեանը՝ «գրականութեան ոջիլը» պատկերով: Թէօլէօլեան ապահովաբար սքանչացած է ինքն իր վրայ, ի տես բանաստեղծի իր ուղեղէն ժայթքած այս գիւտին, որ, սակայն, ծանօթ էր մեզի, միայն թէ երկար ատենէ ի վեր գործածութենէ դադրած՝ չէինք գիտեր թէ ո՛ւր էր պահուած: Եթէ առաջուընէ գրած ըլլար ինծի, ի մանտրիպ ալպոմէս կրնայի փրցնել եւ իրեն ղրկել երկփեղկեակ մը աման, թերեւս աւելի գեղեցիկ, ասութիւններ, ի պէտս հանապազօրեայ իր գործածութեանց:

■

Վահէ Վահեան մեզի ծանօթ է իր գործովն ու գործունէութեամբը, իր տաղանդովն ու հանրային կեանքովը: Որքան ալ բարեխառն, անշուշտ տակաւին չունի Դաշնակցական գրագէտին պատասխանատուութիւնը, որ կը թելադրէ յարգել պարկեշտ հակառակորդին տեսակէտները, ամէ՛ն ճակատի վրայ: Դաշնակցակա՛նը, եւ միա՛յն Դաշնակցականը գիտէ մեծարել տաղանդը, համայնավար ըլլայ թէ ռամկավար, Դաշնակցական թէ հակադաշնակցական: Վասնզի Դաշնակցականին իտէալն է աշխատիլ

Ի ՓԱՌՍ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻՆ:

Մենք հայրենիք կ'ուզենք՝ հայ մշակոյթին համար, լեզուն կը պաշտպանենք՝ հայ մշակոյթին համար, կը կռուինք՝ հայ մշակոյթին համար: Ըստ մեզի, հայրենիքը հողով հայրենիքը չէ միայն, մանաւանդ երբ հոնկէ վտարուած է ինչ որ Տէրեան կը կոչէ «հոգեկան հայրենիք», ինչպէս մարդը ոսկորով մարդը չէ միայն, մանաւանդ երբ անկէ հեռացած է ինչ որ Պօղոս կը կոչէ «հոգի»՝ ըստ քրիստոնէական վարդապետութեան: Հայրենիքը ֆիզիքական գոյութիւն չէ միայն, վասնզի չո՛ւնն ալ կ'ապրի, ձագ ալ կը բերէ, բայց մենք որ չուն չենք՝ չենք գոհանար ֆիզիքական գոյութեան պահպանումով, ու կը պահանջենք այն անուշ բանը, զոր չենք փոխեր կեանքի՛ն հետ: Եւ ով որ ունի այդ անուշ բանէն, սիրելի է մեզի:

Վահէ Վահեան, միշտ նեղմիտ կուսակցութեան մը սաստին տակ՝ համակերպողի իր նկարագրովը հանդերձ, կը ծառայէ հայ մշակոյթին,— այդքանը բաւական էր, որ երթայինք իր մէջ մեծարելու հայ մշակոյթին սէրը:

Այն երեկոյին՝ բոլորին հոգւոյն մէջ կը թրթռար միայն հայ մշակոյթին սէրը, համերաշխութեան ընդհանուր հրաւէրով մը: «Յառաջ»ի խմբագրապետը, Հաաստանէն մինչեւ Սուրիա, մինչեւ Ֆրանսա եւ Ամերիկա, բոլոր երիտասարդ գրողներուն ուղղելով իր կոչը՝ կը հրաւիրէր նուիրել ստեղծագործ աշխատանքի, նուիրուիլ արեւմտահայ գեղեցիկ լեզուին պահպանութեան, ուրանց տարուելու քանդիչ պայքարներէն, որոնց լծուած են կարգ մը ուսու մտաւորականներ: Իսկ այս տողերը գրողը, ակնարկելով նոյն այդ մարդոց, որոնք որոմ կը ցանեն հոս ու հոն, «վկայեալ սրիկաներ» անուանեց «հակահայաստանեան» հրէշային բառը գործածողները բոլորը մէկ, նոյնքան փաղաքշական որակում մը նուիրելով անոնց ալ՝ որոնք չեն գիտեր յարգել հակառակորդին տեսակէտները:

Աւելցնեմ որ գրեթէ բոլոր խօսողներն ալ կանգ առին գլխաւորաբար այս հարցին վրայ: Ի հարկէ խօսուեցաւ նաեւ Վահէ Վահեանին արուեստին մասին, ցոյց տրուեցան կրած ազդեցութիւնները, կատարած նուաճումները եւ ինքնատպութեան գիծերը:

Թէօլէօլեան նախանձելու պատճառ մը պիտի չունենար անշուշտ, եթէ իմանար որ երեկոյթը կազմակերպողներուն ու սեղանին վրայ խօսողներուն մէջ կը գտնուէին մտաւորականներ, որոնք տարիներով կռիւ են մղեր՝ յարգել տալու համար երիտասարդ ուժերը, կամ ճանչցնելու համար նորահաս տաղանդները: Պատիւն ու գիւտձօնքը մինչեւ ե՞րբ մօրուսաւորներուն: Հասեր են նոր արժէքներ,— ահա ճանչցէ՛ք:

Այս քաղաքակրթութեան քարոզիչները ընաւ պատճառ մը չունին թէյասեղան մը չտալու Թէօլէօլեանին ալ, երբ Փարիզ այցելէ՝ իր կանանց կիրքէն պարպուած:

Եւ սակայն մեր երիտասարդները թող չմոռնան սա պարագան.— Նոր գրողներ մեծարելու համար պայքար վարողները լուսաթիթեռն չեն, որ թռչտին օրուան լուսափառ հիւրին շուրջ: Իրենց մտաւոր աճումին մէջ կասածներ ալ չեն, որ սաստ լսեն Սուրիայէն: Հրապարակը թարմացնելու համար ամէն ջանք թափելով հանդերձ, կը մերժեն ասպարէզ տալ անպատկաններուն, յայտարարելով թէ ջնջուած չեն աստիճանակարգերը, ոչ ալ կարգապահութիւնը,— յանուն գրականութեան՝ իրենց կռնակի չապիկը ծախողներ կան, այստեղ, որոնք իրենց նուիրման եւ պատրաստութեան համար ոչինչ խնայած են, այնքան որ երբ յայտարարեն թէ գեղեցիկ թռչուն մըն է ագռաւը, Թէօլէօլեաններուն կը մնայ ընդունիլ որ գեղեցիկ թռչուն մըն է ագռաւը:

Երկրորդ պարագայ մը եւս.— Մեր երիտասարդները տակաւին շատ խակ են վիլիպպական արուեստին մէջ: Կը յանձնարարեմ զգուշանալ վիճաբանութիւններէն՝ առանց կանխաւ պատրաստուելու: Վիճաբանութիւնը արուեստ մըն է՝ որ կը պահանջէ նախ հմտութիւն, երկրորդ ԲԷՔՆԻՔ, երրորդ տաղանդ: Այլապէս կը դառնայ զէնք մը, որ կը պայթի գործածողին գլխուն:

Հմտութիւն ամբարելու համար՝ ամէնէն երջանիկ սերունդն է այս սերունդը: Հինները եւրոպական մէկ գիրք ստանալու համար արտասահմանէն, ստիպուած էին վտանգել իրենց կեանքը: Դուք այսօր ձեր տրամադրութեան տակ ունիք աշխարհի բոլոր հրատարակութիւնները եւ մեծագոյն մատենադարանները:

Վերջացնելով.— Հրանտ Բալուեան, իր այս ձախող «Ելոյթ»ներէն անկախ, մտած է ուսումնասիրութեան աղուոր ճամբու մը մէջ,— կ'ուրախանամ տեսնելով իր վերելքը եւ հմտութեան պաշարին աճիլը: Վստահ եմ որ հետզհետէ պիտի տայ գործեր՝ որոնք պիտի մնան ի պատիւ իր հպարտութեան, մինչ «Ելոյթ»ները պիտի կազմեն տխուր յիշատակ մը իր կեանքին մէջ: Իբրեւ իր յառաջդիմութեան անկեղծ ցանկացող մը, որ միշտ ձեռք երկարեր է իրեն՝ երբ պէտք է ունեցեր ինքը, կը յանձնարարեմ թաղել այդ տխուր յիշատակները իր երիտասարդ տարիներու մոխիրին տակ, եւ այժմ այլեւս հասուն՝ տալ միայն գործեր մնայուն:

Ընդհակառակն Թէօլէօլեան վերջերս ինքզինք տուած է միայն պռուչտան աշխատանքներու: Ստեղծագործական ապրող գործեր տալու մասին եթէ չմտածէ երբեք, կրնանք չհետաքրքրուիլ իրմով: Եթէ խիստ է այս միջամտութիւնը, հետաքրքրութիւն մըն է սակայն, ընկերական եւ անկեղծ: Իրեն կը՛ մնայ գնահատել զայն:

Ցօղուած մը եւս այն մամուլին մասին, որ ճախճախուտ է դարձած՝ կրկնացող դուռներով լեցուն, առած՝ գրագէտի անուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գէորգ Կառվարենց

Տարին լրացաւ իր մահուան:

Անկէ առաջին ինչքան մահեր, ի՜նչ թանկագին կորուստներ՝ հանրային - կուսակցական եւ մշակութային անդաստանէն: Սակայն իր մշանջենական բաժանման կսկիծը մնաց խոր:

Իրմէ յիշատակներ չէ որ գրի պիտի առնեմ, թէեւ անոնք կրնային ըլլալ հիւթեղ եւ կենդանի: Այլ պիտի ողբամ իր վաղաժամ մահը: Այդ ցաւը կը կրծէ սիրտս տարիէ մը ի վեր:

Կառվարենցով անհետացաւ արուեստագէտ ստեղծագործող մը, վաստակաւոր դաստիարակ մը, եւ իր բարեկամութեանց հաւատարիմ մարդը, հաւատաւոր ընկերն ու եղբայրական հոգի մը:

Բնութիւնը զինք օժտած էր այլազան շնորհներով: Արդարեւ շատ քիչերուն տրուած է ըլլալ բանաստեղծ եւ երաժիշտ միանգամայն, ունենալ գոռ ու յղկուն ձայն, երգել գիտնալ, ըլլալ երգահան - խմբավար, արտայայտուիլ բազմաթիւ լեզուներով, լաւ ճանչնալ բեմը, նկարչութիւնն ու գեղեցիկ դպրութիւնը: Եւ վերջապէս ըլլալ Հայ եւ բարձրօրէն Դաստիարակ, նուիրուիլ սերունդներու պատրաստութեան՝ մեծ սրտով, հաւատքով եւ հմտութեամբ:

Մեր մէջ բացառիկ տաղանդներ միայն կը լրացնեն այս պայմանները, եւ քիչեր արժանի են «արուեստագէտ» գրողի տիտղոսին: Արթիսթ էր Կառվարենց: «Ամբողջական գրագէտ», եթէ կ'ուզէք: Եւ բոլոր ճշմարիտ արուեստագէտներուն նման սթիլ: Գոհեմ՝ կենցաղով եւ հակումներով: Կենսուրախ, մշտաժպիտ, ցաւին մէջէն ծիծաղիլ գիտցող իմաստուն մը:

Յաճախ նկատած էի, սակայն, որ իր ժպիտին մէջ թախիծ մը կար: Տրտմութեան եւ խաղաղութեան պահեր ունէր, երբ հայեացքը անհունին, կորսուած երազին մշուշին մէջ, անձնատուր կ'ըլլար ինքնաբաւութեան արբեցումին:

Կը սիրէր կեանքը: Եւ սակայն այդ կեանքը հարուստ խանձարուր մը միայն տուած էր իրեն: Այնուհետեւ, դպրոցական նստարաններէն աղբին, իր քաղցր ասպարէզին մէջ, թէ՝ բանտի եւ աքսորի ճամբաներուն վրայ՝ ճաշակեց տառապանքին եւ զրկանքին անբաժան մտերմութիւնը: Դէմ յանդիման եղէականի զոյգ կապոյտին, ան յաճախ կը պատմէր ինծի, գեղեցիկ հպարտութեամբ մը, ճակատագրին դաժանութիւնները՝ փոքրիկ գաւաթ մը ըմպելի իր մատներուն մէջ, եւ հետզհետէ սուզուելով վշտին յուզիչ գեղեցկութիւններուն մէջ:

Եւ սակայն, հակառակ կեանքի անողորմ վերիվայրումներուն, ան հաւատարիմ մնաց իր Բնաւորին — որ տաւիղ մըն էր իրեն համար—, Երգին եւ Կոչումին:

Իր գրական նախասիրութիւններուն մէջ առաջին տեղը մրաւեցին Եայլոր, Պոտլէր եւ Վեռլէնը: Պատահական չէին այս ընտրութիւնները:

Կառվարենց խորունկ պաշտամունքով աշակերտեց երեքին ալ: Ես իրմով ճանչցայ Ուայլտը, անոր արուեստագէտի մեծ հոգին, անհնարին անկումները, տառապանքն ու փառքը: Ան անկէ վերջ De Profundisը ինծի համար եղաւ հոգեկան մեծագոյն ապրումներու եւ տուայտանքի մատեանը:

Կառվարենց ապրեցաւ հանրային եւ գրականգեղարուեստական բեղուն կեանք մը, եւ չիջեցաւ յանկարծակի՝ ահարկու փոթորիկէ մը բռնուած:

Մէկ տարիէ ի վեր լռած է իր քնարը: Այլեւս պիտի չլսենք ոչ իր երգը եւ ոչ ալ իր գեղգեղայուն հոգիին մրմունջը: Ան հեռացաւ կեանքէն դառնացած, իր հոգիին բոլոր ծաղիկները թափելէ վերջ՝ անհաշիւ եւ սրտաբուխ յափշտակութեամբ մը: Ան հեռացաւ մեզմէ, մորմոքն ու կոտտանքը սրտին մէջ:

Ու մեկնումէն առաջ ամէն ինչ պարուրեց բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան քղամիդով, որովհետեւ գիտէր թէ պիտի մեկնէր ...

Իր եւ մահուան միջեւ հանդիպումը տեղի ունեցաւ փոքրիկ, անշան կայարանի մը մէջ: Տարերային վերացումով մը ծխատուփը ձեռքէն ինկաւ, եւ մահն ու բանաստեղծը ճամբայ ինկան, փնտռելու համար կորսուած խաղաղութիւնը ...

ՎՐԱՄ

Ընկ. Ն. Աղբալեանի յիշատակին

ԵՐԿՈՒ ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆՆԵՐ

Ինչպէս հաղորդած էինք, ողբացեալ ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, առաջին դամբանականը խօսած է Յակ. արք., յանուն Կիլիկիոյ կաթողիկոսին, որ Երուսաղէմ կը գտնուէր: Ահաւասիկ ամփոփումը.—

... Ծնիլ, հասակ նետել, ասպարէզ իջնել, աշխատիլ, եւ ամէնէն վերջը իջնել գերեզման, եւ թէ այս է կեանքին վախճանը, եթէ սեւ գերեզմանին մէջ վերջնական կործանումը կայ, այն ատեն քրիստոնէական կրօնքը կը դառնայ աւեղծուած մը. եւ շատեր կ'ըսեն արդէն թէ կեանքը աւեղծուած մըն է, որ գերեզմանի կը յանգի, ուրեմն չարժեր ապրիլ այս կեանքը: Սակայն յոռետես սկեպտիկ մարդոց յաւիտենականութեան մասին ունեցած տեսակէտին մէկ պատկերն է այս:

Պատկերին միւս երեսը սակայն, քաջալերիչ է եւ հաւատքի ուժը կուգայ եւ մեզ կը գօտեպնդէ. բնութեան մէջ ամէն ինչ յաւիտենական է:

Դուք, ժողովուրդ սգաւոր, դուք որ չարունակ կը գիտէք բուսեթիւ ը, կը տեսնէք իրեր, որոնք ունին իրենց յարաբերական արժէքը, արժէքներ՝ որոնք չեն կորսուիր:

Անշունչ իրին մէջն ալ արժէք մը կայ: Հապա արժէքը բանաւոր եւ կենդանի էակին որ աստուածային հոգիին մէկ մասնիկն է, Աստուծոյ՝ որ կեանքի աղբիւրն է:

Այս վայրկեանիս, հաւատքի ուժով, երբ կը

մնտենք տիեզերքին դոյապատճառը, կեանքին իմաստը, կը յանգինք այն եզրակացութեան որ մարդուն արժէքը, մարդուն բարձրութիւնը իր հոգիին մէջն է, որովհետեւ այդ հոգին ունի յաւիտենականութեան դրոշմը։

Աղբալեան կը հաւատար հոգիի յաւիտենականութեան ; Ան մեծանուն Հայ մըն էր, քրիստոնեայ Հայ մը, հոգիով բարձր, մտքով բարձր, զարգացումով բարձր, մեծ հայրենասէր մը։

Աղբալեան Թիֆլիսի համեստ ընտանիքի մը զաւակ, իր ուսումը առած է էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի մէջ, եւ ժողովուրդէն ստացած մտային հարստութիւնը բաշխած է լիաբուռն նոր սերունդներուն, զարգնելով անոնց իմացական եւ հոգեկան կեանքը։

Ան ունեցած է նաեւ քաղաքական բեղուն գործունէութիւն, եւ 1918—20 Հայաստանի Հանրապետութեան եղած է կրթ. նախարար։ Յեղափոխութենէն յետոյ կ'անցնի Պարսկաստան, անկէ Եգիպտոս, ի վերջոյ Լիբանան ուր կը մնայ մինչեւ իր կեանքին վերջալոյսը։

Այսչափ սիրուած մէկու մը դագաղին առջեւ բոլորս ալ սգաւորներ ենք։ Կը ցաւինք մանաւանդ երբ կը տեսնենք որ հին սերունդը կ'երթայ։ Աղբալեան մեծ կորուստ մըն է։ Չկայ այլեւս գրասէր ու բանիմաց Մեծ Հայը, հայ լեզուին ու գրականութեան քաջատեղեակ ու արդիւնաւոր մշակը։ Լսած ենք զինք յաճախ բեմէն, երբ այնքան հմտօրէն կը վերհանէր հայ մշակոյթի արժէքները. անիմաստ բառ չկար անոր բերնին մէջ։

Այսօր ես կը խօսիմ յանուն Վեհ. Կաթողիկոսին որ երկու օր առաջ Երուսաղէմէն հեռաձայնով հաղորդեց թէ շատ ցաւալի լուր մը ստացած է՝ իր բարեկամ սքանչելի Նիկոլ Աղբալեանը ոչ եւս է, եւ խնդրեց ինծմէ որ իր կողմէ նախագահեմ անոր յուղարկաւորութեան։

Ազգ. Իշխանութեան, կրօնական եւ քաղաքական խորհուրդներու կողմէ իմ ցաւակցութիւններս կը յայտնեմ իր կնոջ եւ զաւակներուն, որոնք կը գտնուին Հայաստան, եւ իր բոլոր ընկերներուն եւ համակիրներուն։

Աղբալեան մեռած չէ, անիկա պիտի ապրի իր հոգիով, իր մտքով, իր գաղափարներով եւ իր գրչով։

Վառ պահենք յիշատակը մեծ Հայուն, եւ մաղթենք որ Տէրը լուսաւորէ անոր հոգին։

ԸՆԿԵՐ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻԻ ԽՕՍՔԸ

Սգակիր հայրենակիցներ,

Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, Ճեմարանի եւ հայ գրողներու կողմէ պարտականութիւն տրուած է ինծի հայ մեծագոյն զաւակներէն մէկուն դագաղին առջեւ քանի մը խօսք ըսելու։

Երբ Նիկոլ Աղբալեանը Փիզիքապէս մեզմէ պիտի հեռանայ այսօր, անոր հոգին 50 տարիէ ի վեր մեր վերեւ կը սաւառնի իբր մտքի մշակ, գրագէտ եւ պետական գործիչ։ Այս երեք հանգամանքներով հարուստ՝ հանճարեղ մարդ մըն է որ կը յանձնենք հողին։ Գէտք է գիտնան հին ու նոր սերունդի պատկանողները թէ այս սահմաններէն անդին բովանդակ Սփիւռքը եւ մտաւորական աշխարհը ծունկի եկած սուգը կը պահեն Ն. Աղբալեանին։ Ամերիկայէն մինչեւ Եգիպտոս, Ֆրանսայէն մինչեւ Պարսկաստան սգաւոր են Կոստան Զարեաններ, Համաստեղներ, Վրացեաններ, Դարբինեաններ, Նարդունիներ, Միսաքեաններ եւ Նաւասարդեաններ։ Սգաւոր է նաեւ Մայր Հայրենիքի ժողովուրդը։

Աստուծոյ մատը դպած էր ճակտին այս հանճարեղ ու հայու մեծ սրտով մարդուն, որ այսօր կը յանձնենք հողին եւ որ 57 տարիէ ի վեր գրիչ չարժեց, փայլեցաւ հոյակապ հորիզոնին վրայ, ու առաջինը եղաւ առաջիններուն, ամբասիրը՝ ամբասիրներուն, եւ փառքը՝ փառաւորներուն մէջ։

Մէկը կը բաժնուի յանկարծ մեզմէ, որ իր ետին կը թողու ստեղծագործութեան հրաշալիքներ։ Երբ ես կը դառնամ՝ չեմ նայիր հողին. կը տեսնեմ որ Նիկոլ Աղբալեան, լուսարձակի մը պէս իր թափանցող մտքով հայոց մշակոյթի, գրականութեան եւ յեղափոխութեան վրայ լոյս սփռեց, միշտ գիտուն, միշտ ներհուն։ Ստեղծեց մթնոլորտ մը Հայաստանի, Կովկասի, Վրաստանի ու վերջին 25 տարիներու ընթացքին Սփիւռքի մէջ։ Անոր հոգին տարածուեցաւ ու սեփականութիւնը դարձաւ բովանդակ հայութեան՝ մատչելի ըլլալով մանուկներուն, եկեղեցիին ու գրականութեան։ Ան եղաւ հայ քաղաքական եւ մշակութային կեանքի կաթողիկոսը։

Սուրբ մը, մտքի տիտան մը կը թաղուի այսօր, որ Յրդ դարը կը կապէր այսօրուան։ Հայ գրականութեան վերջին յիսնամեակին չկայ գրագէտ մը որուն վրայ անոր լուսարձակը լոյս սփռած չըլլայ։ Այսօր ձեզի հետ սգաւոր է նաեւ Հայաստանի համալսարանը իր գիտնական Աճառեանով, Աւետիք Իսահակեանով, Դերենիկ Դէմիրճեանով եւ Ստեփան Զօրեանով։ 1897ին, ասկէ 50 տարի առաջ, Աւետիք Իսահակեանի առաջին գործին մէջ տեսաւ ապագայի մեծ բանաստեղծը, ու այսօր Ա. Իսահակեան մեծ բանաստեղծ մըն է։ Անիկա նոյն դուշակութիւնը ըրած է Յովհ. Թումանեանի եւ Եղիշէ Չարենցի մասին։ Լոյս մը կը հեռանայ որ ոչ միայն դպրոց հիմնեց, գրագէտ ստեղծեց, յեղափոխականներ դարբնեց, այլ նաեւ բարձրացաւ հայ քաղաքական կեանքին մէջ, եղաւ կրթական նախարար Անկախ Հայաստանի եւ հիմնեց Հայաստանի առաջին համալսարանը։

Եթէ այսօր Հայոց անմահներու Ակադեմիա մը կազմէին, Աղբալեան պէտք է ըլլար անոնցմէ մէկը որպէս գիտնական, գրագէտ, քննադատ եւ հանրային գործիչ։

Համառարած սուգով կ'ափսոսանք մարդ մը, որ իր հոգիով լեցուց Հայոց աշխարհը, մեծ դաշնակցական մը, որ եղաւ իր կուսակցութեան յաւագոյն տեսաբանն ու գաղափարախօսը։

Անիկա անմահ մըն է, մտքի տիտան մը։

Ն. Աղբալեանի կորուստով Հ. Յ. Դ. կը զրկուի իր մտքի ընկերէն, իսկ հայութիւնը՝ կը կորսնցնէ իր մեծագոյն սիւներէն մին, որուն նմանը 2—300 տարիներ հազիւ կը ծնին մեր պատմութեան մէջ։

Երեւակայեցէք որ օր մը Մասիսը փլի. հսկայական բաց մը պիտի գոյանայ Հայոց աշխարհին մէջ. այսպիսի բաց մըն է որ առաջ կը բերէ Աղբալեանի կորուստը։

Վստահ եմ որ իր աշակերտները, ընկերները, համակիրները, երիտասարդութիւնը ամբողջ՝ իրենց սրտին մէջ կը պահեն բազմակողմանի այս մարդը, ուսուցչապետը, գաղափարապաշտը եւ հայ յեղափոխութեան նուիրեալը, կրթ. նախարարը եւ հայ համալսարանի հիմնադիրը։

Ընկեր Աղբալեան, երբ այս պահուս քանի մը դողդոջ խօսքեր կ'արտասանեմ քու դագաղին առջեւ, կը վստահեցնեմ քեզ՝ քու յիշատակը սրբութեան մը պէս պիտի պահենք մեր սրտերուն մէջ։

Անմահ մնայ քու այդ յիշատակը, Ն. Աղբալեան. դուն Աստուածը կը պաշտէիր, հաւատք ունէիր։ Օրհնեա՛լ ըլլաս այս հաւատքով։

Երբ «Ռօսիա»ն կը մեկնէր

(Թաղի մը պատկերներ)

ՄԱՐՍԷՅԼ (յապաղած) — Քարափին վրայ, քովս կեցած էր պառկառելի ծերունի մը ձիւնի պէս ճերմակ մազերով, բայց առողջ կազմով։ Հեռադիտակը աչքերուն կը դիտէ նաւը եւ կը ձայնէ.

— Գացէք, իմ աղուորիկ ձագուկներս, գացէք Հայաստան եւ մայրենի լեզուով նամակ գրեցէք ձեր այստեղի ընկերներուն որպէսզի անոնք ալ պատրաստուին ձեզի հետեւիլ։

Ներգաղթողներուն կը բաժնուի կէս օրուան իրենց հացարաժինը։ Նաւապետ մեծաքանակ ալիւր տրամադրած էր որ քաղաքին մէկ փուռին մէջ ճերմակ հացի վերածուած, բեռնաշարժերով կը բերուէին նաւ։

— Առէք կերէք, հաղորդուեցէ՛ք հայրենիքի ճերմակ հացով։

Քիչ յետոյ ուրիշ անակնկալ մը նամակներու տեղատարափ, վերջին նամակներ Ֆրանսայէն մեկնումի պահուն։ Երիտասարդ մըն է որ կը պոռայ նաւուն լուսամուտէն, նամակի տրցակ մը նետելով.

— Կը խնդրենք նամակատուն ձգել մեր այս նամակները, նամակադրոշմի դրամ չունինք, բայց կը խոստանանք Երեւանէն նամակագրոշմ ղրկել ձեզի։

Հոս, վարը քարափին վրայ երգ ու նուագ։ Առատ պաշարէն զատ մօտ տասնըվեց (16000) Ֆր.ի դեղ գնուած ու յանձնուած է Տօքթ. Արզուեանի որ իբրեւ առաջին կարաւանի ներգաղթողներու բժիշկ, ստացած էր երթեւեկի արտօնութիւն։

Քարափին վրայ կը հանդիպիս նաեւ բազմաթիւ Ֆրանսացիներու, որոնք զանազան կարծիքներ կը յայտնեն։ Ֆրանսացի հայր մըն է որ կը խօսի իր աղջկան հետ.

— Աղջիկս, քեզ տեսնեմ, գրէ շարունակ, մի մոռնար ծնողներդ, մանաւանդ մեծ ծնողքդ՝ գեղեցիկ Ֆրանսան։

Ֆրանսուհին կուլայ նաւուն վրայէն գլխով հաւանութեան նշաններ կուտայ եւ ձեռքերով համբոյրներ կը ղրկէ հայրիկին։ Կը հարցնեմ

— Հայ երիտասարդի՞ մը հետ ամուսնացած է ձեր աղջիկը։

— Ոչ, նշանուած էին, ուզեցինք տղան հոս մեր քով պահել, գործ, դրամ, ամէն ինչ կար բայց ան չուզեց իր ծնողքէն զատուիլ, ու պարտուեցանք, ահա աղջիկս կը ղրկեմ Հայաստան։

Ժամը չորսն է։ Ահա Արտաշէսը որ ձայն կուտայ.— Կ'երթամ հայրենիք իմ պզտիկ բանակովս, ինը հատ, իսկ տասներորդը պիտի ծնի հայրենի հողին վրայ...

Եւ վերջին մաղթանք մը.

— Երթանք բարով, երթաք բարով, բարի լուրեր ղրկեցէք մեզի հայերէն գիրով։

Ճերմակ մազերով ծերունին էր որ կը կրկնէր պատուէրը։

★ Մեկնողներուն մէջ էր զօր. Սմբատ։

ՊԱՐԹԵՒ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻԾՈՒԱԾ ՋՈՐԸ

Դաւիթը դարձեալ խօսք չի գտնում ասելու, նա անխօս ծունկի է գալիս ուսուցչի առաջ ու պատմում բոլորը, ինչ կատարել է ընկերոջ տանը։

— Վա՛յ ինձ, — ասում է,— որ մէկին դաւաճանել եմ իբրեւ հաւատարիմ, անձնուրաց ընկեր, միւսին՝ իբրեւ պատուի գող...

Ու փոքրիկ սուրը, գօտուց հանելով, խրում է ծեր կուրծքը, ու հէնց Դաւթի առաջ՝ ճերմակ մօրուսով փռւում է գետնին, շունչը փչում։

Իսկ Դաւիթը... Իր ամօթից հալածուած Դաւիթն էս անգամ գնում է հօր տուն։ Այսինքն՝ գալիս է էն ձորը,— ձեռը դէպի մութ ձորը մեկնեց Զամբան, թիկն տուած տեղը նստելով։

... Ուրախանում է հայրը նրան տեսնելով։

— Բարի տեսանք որդիս,— ասում է։— Ընտրեցի՞ր արդեօք մի էնպէս հարսնացու, որի նմանը չլինէր ողջ Աշխարհայում։

Դաւիթը տխուր կանգնում է հօր առաջ եւ, նրա հարցին պատասխանելու փոխարէն,— պատմում է ամէնը, ինչ պատահել է իրեն, ընտրած աղջկայ մասին, ընկերոջ լաւութիւնը, իր ապերախտութիւնը եւ ապա ծեր, իմաստուն ուսուցչի մահը։

Լսում է հայրը՝ ծերունի Նոքան իր որդուն, լսում է զարմացած ու երեսը ծածկում ձեռներով։

— Ու էդ բոլորից յետոյ, Դաւիթ, դու ուզում ես մնալ կենդանի, եւ ապրի՞լ մեր արեւի տակ,— ասում է հայրը։— Գնա՛, դնա խեղդուիր քեզ էն ժայռից,— ու ցոյց է տալիս հայրը ահա էն ցցուած բարձր ժայռը։

Ու Դաւիթը անխօս բարձրանում է ժայռի կատարն ու էնտեղից նետւում ձորը, որ իր ամօթը մարդ չիմանայ...

Բայց մարդիկ նոյն օրն իմանում են նրա արարքը, ու բոլորը հեռանում են էն ձորից, փախչում են դաւաճանի գիակից։

Ու էդ օրուանից ահա էն տեղը կոչւում է — Անիծած ձոր...

●

Խորին գիշեր էր արդէն, երբ Զամբան վերջացրեց իր պատմութիւնը։ Անտառի վրայ իջել էր թանձր մութը, եւ այդ մթան մէջ՝ նոր բարձրացած քամին, Զամբայի գուշակած մեծ քամին ալեկոծում էր ծառերը, նրանք շաչում, ճռնչում էին վերեւում, ասես ահեղ մի տագնապով բռնուած։ Մերթ այդ տագնապը մեղմանում էր մի երկու վայրկեան, փոխելով շշունչի, մերթ սաստկանում այնպէս, թւում էր դարաւոր անտառն ուզում է պոկուել իր տեղից...

Զամբան լուռ էր. նա հանդարտ մի նոր ծխախոտ էր փաթաթում նորից։ Իսկ ես՝ դեռ խորհում էի երկու ընկերների մասին։

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(6 եւ վերջ)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆԻ ՄԸ

ԿԱՐԾԻՔԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս ծանօթ է, ամերիկեան Քոնկրէսը խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբ մը ղրկած է Եւրոպա Գերմանիոյ վիճակը ուսումնասիրելու համար։ Այս յանձնախումբի անդամներէն երկուքը, Ռըբըսըլ եւ Քօքս, երեք օր Փարիզ անցուցին, որոշապէս կ'երեւայ թէ — կը գրէ «Լը Մօնտ», գոհ մնացած չեն Ֆրանսայի մէջ իրենց տեսածներէն, եւ թէ՝ իրենց միւս պաշտօնակիցներն ալ նոյն աննպաստ տպաւորութիւնը ունեցած են։ Զարմանքով տեսած են որ ամէն օր ահագին բազմութեամբ մարդիկ սրճարաններու մայթերուն վրայ նստած՝ երկար ժամեր արեւուն մէջ կ'անկնին կը տաքցնեն։ Ամերիկացիներէն մէկը գիտել տուած է որ ասիկա թերեւս ժամանակ սպաննելու հաճելի ձեւ մըն է բայց նշան մը չէ թէ այդ մարդիկը հաստատ դիտաւորութիւն ունին չարաչար աշխատելու երկրին վերաշինութեան համար։

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԷԿԱՆՈՑ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ։ Մանաւանդ յստակ՝ անունները։

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը։

3. Ժամանակին ղրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ։

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց։

բաղմի պարագային, ապագայ ճակատներու կո-րիզը պիտի կազմեն. 1. Հիւսիսային, կեդրոն՝ Լե-ւինկրատ, 2. Արեւմտեան, կեդրոն՝ Մինսք, 3. Հա-րաւային, կեդրոն՝ Օտէսա, 4. Կովկասեան, կեդ-րոն Թիֆլիս, 5. Թուրքաստան, կեդրոն Թաշքէնտ, 6. Ծայր. Արեւելք, կեդրոն՝ Ջիթա-Վլատիվոս-թոք։ Կովկասի խումբին հրամանատար նշանակ-ուած է զօր. Պակրամեան։ Միւս խումբերու հրա-մանատարներն են, վերոյիշեալ կարգով, զօրա-վարներ՝ Վորոշիլով, Սօքոլովսքի, Եուքով, Թի-մօշէնքօ եւ Մալինովսքի։

ԷՔՍՈՏԻՒՍԻ 47Ի ՀՐԷԱՆԵՐԸ

Անգլերէն թերթերէն «Մանչեսթըր Կարտիըն» եւ «Թայմզ» կը քննադատեն Պէվինը Էքսոտուս 47ի Հրեաները Գերմանիա փոխադրել տուած ըլ-լալուն համար։

«Մանչեսթըր Կարտիըն» կ'ըսէ թէ այսպիսի վարմունք մը չէր սպասուեր բրիտանական կառա-վարութեան մը կողմէ, մանաւանդ այնպիսի դահ-լիճի մը կողմէ որ աշխատաւորական կուսակցու-թեան կը պատկանի։ Կարելի է մեղադրել օտար-ները եթէ կառավարութեան վարմունքը ապացոյց նկատեն անգլիական կեղծաւորութեան։

«Թայմզ» ալ երկու տեսակ պատասխանատու կը տեսնէ այս գործին մէջ։ Նախ, անոնք՝ որոնք կազմակերպեցին Էքսոտուս 47ի գաղթը։ Յետոյ, անոնք՝ որոնք քաղաքական նպատակներով, ամէն բան ըրին, որպէսզի գաղթականները մերժեն ըն-դունիլ Ֆրանսայի կողմէ առաջարկուած հիւրըն-կալութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻՆ 1943ի վերջերը ազատող գըն-դապետ Սքորցէնի եւ իր մեղսակիցները ազատ արձակուեցան Տախաուի զինուորական ատեանին կողմէ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ բնակիչներու թի-ւը, անցեալ Ապրիլի վիճակագրութեան համա-ձայն, 142 միլիոնը կ'անցնի։ Բնակչութեան յաւե-լումը, 1940ի բաղդատմամբ տասնուեկէս միլիոն եղած է, այսինքն՝ մօտ 8 առ հարիւր։

ՍԹԱԼԻՆԻ ճառերը պերլինցի հրատարակիչի մը կողմէ հրատարակուած են իբրեւ ընթերցման գիրք ծառայելու համար Գերմանիոյ սովետ գօ-տիի մէջ գտնուող դպրոցներուն համար, կը գրէ «Նիւյէ Ցայթունկ», գերման ժողովուրդին համար լոյս տեսնող ամերիկեան թերթը։

«ԲԱԶՄԱՎԷՊ»Ի ՅՈԲԵԼԻՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐԸ

Բազմավէպի Յոբելինական չքեղ հանդէսները, որոնք Օգոստոսի վերջերը պիտի կատարուէին Վենետիկի մէջ, յետաձգուած են Հոկտեմբերի 18 եւ 19 թուականներուն, ժամանակ եւ դիւրութիւն տալու համար մասնակցիլ փափաքողներուն եւ թերթերու ներկայացուցիչներուն՝ անցագիրներու դժուարութեանց պատճառաւ։

Կը հրաւիրենք Մայր Հայրենիքը եւ գրական Գաղթաշխարհը բերելու իրենց բարոյական եւ նիւթական գործօն մասնակցութիւնը։

Ո՛ եւ իցէ հեռագիր, նամակ եւայլն, դրկել ուղղակի խմբագրութեանս՝ Rédaction de la Revue **«Pazmaveb», St. Lazare,** VENISE **(Italie).**

Լոյս տեսաւ «ԳԵՂՈՒՆԻ»ն, շքեղ հրատարա-կութիւն Բազմավէպի հարիւրամեակին առթիւ, ընտիր թուղթի վրայ եւ բազմաթիւ գունատիպ քլիշէներով։

Փութալ ապահովել օրինակ մը։ Գինն է Ամե-րիկայի համար՝ 12 տոլար, Բրիտանական կայս-րութեան և Եգիպտոսի համար՝ 3 սթերլին, Ֆրան-սայի համար՝ 2500 ֆր., Սուրիոյ եւ Լիբանանի համար՝ 25 թուղթ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Զուարթնոց

Եռամսեայ գրականութեան եւ արուեստի։ Յարգանքի թիւ՝ մասամբ նուիրուած Գրիգոր Օտեանի մահուան 60ամեակին։ Ուրիշ գրական նիւ-թեր եւ ուսումնասիրութիւններ։ Հատը ձեռքէ 125 ֆրանք։ Տարեկան բաժնեգին 500 ֆրանք։ (Ուրիշ երկիրներ՝ 700 եւ 600 ֆրանք)։

Հասցէ.— **H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):**

ԶԵԿՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԿՐՕՆ. Ընկերակցութեան վարչութենէն ստացուած զեկոյցէն կ'ամփոփենք.

Ներգաղթի առաջին կարաւանին մեկնումին առթիւ, Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին կողմէ վար-չութեան ուղղուած հրաւէրին պատասխանելով՝ դիւանի փոխ նախագահ Գ. Վահէ Թօսունեան, ատենադպիր Գ. Սեդրաք Քարեան կաթ. պատ-ուիրակ Արտաւազդ արք.ի հետ մեկնեցան Մար-սիլիա։

Կիրակի առտու (31 Օգոստոս), Արտաւազդ Արք. Փրատոյի Մայր եկեղեցիին մէջ քարոզեց։

Պատուիրակութիւնը ամէն օր այցելեց Քան տ'Առէնասի կայանը։ Երեքշաբթի օր, (2 Սեպտեմ-բերին) կայանին տաղաւարներէն մէկուն մէջ, պա-տարագին արարողութենէն վերջ կաթ. պատուի-րակը խօսեցաւ ներգաղթողներուն։

Հինգշաբթի օր (4 Սեպտեմբերին) տեղի ունե-ցաւ հացկերոյթ մը ի պատիւ ներգաղթողները փո-խադրող «Ռոսիա» նաւուն հրամանատար՝ Գ. Կո-կէտաիծէի, նախագահութեամբ Արտաւազդ արք-եպիսկոպոսի։

Մեկնումի օրը, շաբաթ (6 Սեպտ.ին) կաթ. պատուիրակը շրջապատուած չորս քահանաներէ, կատարեց ջրօրհնէքի արարողութիւնը նաւուն վը-րայ, եւ առաջնորդութեամբ հրամանատար Գ.Կո-կէտաիծէի շրջեցաւ նաւուն բոլոր յարկերը օրհնե-լով մեկնողները։

Արարողութենէն ետք, Գ. հրամանատարը նա-ւուն մէջ ներկայ հիւրերը հրաւիրեց ճաշի։

Կրօն. Ընկեր. վարչութեան ներկայացուցիչ-ները գոհունակութեամբ հաստատեցին ներգաղթի կազմակերպութիւնը ստանձնող մարմիններու եւ ընդհանրապէս Մարսիլիոյ հայութեան հայրենա-սիրական նուիրումը եւ խանդավառութիւնը, այս հանդիսաւոր առիթով։ Ինչպէս գրուեցաւ, «Ռո-սիա» շոգենաւը ճամբայ ելաւ շաբաթ օր, ժամը 4.10ին։ Կաթ. պատուիրակը եւ վարչութեան ան-դամները ներկայ եղան մեկնումին, ու յետոյ վե-րադարձան Փարիզ, հանդիպելով Վալանս եւ Լիոն։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրգանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Զ. թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵ-ՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ։

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris :

Հատով կը ծախուին հայ գրատուները՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Գարասեան 46 rue Richer, լրագրավա-ճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Տաղանդաւոր դաշնակահար Արթօ Պենոնի նը-ւագահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Հոկտեմ-բեր 12ին, յետաձգուած է Նոյեմբեր 12ին,— Կի-րակի, կէս օրէ ետքը, ժամը 14ին, — սրահին նո-րոգութիւններուն պատճառով։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարե-կամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին։
ՔԱՇԱՆ եւ ՊԱՆԵԷՕ՝ Մինաս Ալթունեանին։
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի։
ԳՈՐՏՕ՝ Կարօ Տօնէրեանի։
ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի։
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի։
ԿՐԸՆՈԲԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի։
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի։
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի։
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի։
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի։
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Ծերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի։
ԳՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի։
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի։
ԳՈՄՈՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի։
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի։
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի։
ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի։
ՆԻՍ՝ Շ. Ջօտեանի։

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ։

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ԿԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱ-ՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ԳԱՒԱՌԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Երկուշաբթի օր ելեկտրական հոսանքը ժամը 13—19 ընդհատուած ըլլալով, կարելի չեղաւ ժա-մանակին հասցնել գաւառի բաժանորդներու մէկ մասին թերթերը։

Հոսանքի ընդհատումը պիտի շարունակուի Բշ. եւ Եշ. օրերը (մեր թաղին մէջ)։ Միջոցներ ձեռք առնուած են, որպէսզի նոր յապաղումներ չպատահին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մար-սէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—
ՍԷՆԹ ԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր։
ԿԱՐՏԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր։
ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.։
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։
Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերո-յիշեալ թուականները։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժա-մը 8.30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղին, Bar du Globe։ Օրակարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ծանօթ.— Այն բոլոր անդամները որոնք վճա-րած չեն իրենց ամսականները իրաւունք չունին ժողովին մասնակցելու։— Վարչութիւն

ԼԻՈՆ.— Համախարբերդցիական Միութ. Լիո-նի մասնաճիւղը վարչ. ժողովի կը հրաւիրէ բո-լոր անդամները այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին։ 71 rue de Bonnelի սրճարանի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչական ընտ-րութիւն։ Անդամատետրերը միասին բերել։

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ Հայրապետական պատուի-րակ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան պիտի պատա-րագէ եւ քարոզէ, այս կիրակի, Խաչվերացի տօ-նին առթիւ, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկր-տիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին։ Իսկ կէսօրէ վերջ (ժամը 4ին) պիտի նախա-գահէ Խաչվերացի թափօրին։

ՇԱՎԻԼԻ եկեղեցական վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ, այս կիրակի Տօն Ս. Խաչի, իր մատ-րան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատու-ցուի եւ յետոյ Խաչհանգիստ պիտի կատարուի։

Արա Գեղեցիկը

ՍԱՐԱ ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ ներկայացում, երկուշաբթի, 3 Նո-յեմբեր, 1947, ժամը 20ին, Թէաթր Սառա Պէր-նարի մէջ։ Պիտի ներկայացուի Խորհր. Հայաստա-նի գրողներէն Նաիրի Զարեանի ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿը, ստանձնելով ողբերգութիւն 5 արար, 4 տեսարան, կազմակերպութիւնը եւ բեմադրութիւնը Գ. Արմէն Ետրգեանէ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 256
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 13 Septembre 1947 Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5135-Նոր շրջան թիւ 744 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ ԽՆԴԻՐԸ

Հնդկաչինի կացութիւնը կը զբաղեցնէ դարձեալ Ֆրանս. կառավարութիւնն ու մամուլը, Բարձր քոմիսէր Պոլաէրի Հանոյի մէջ (Թոնքին) անցեալ օր խօսած կարեւոր ճառէն ետք, զորուն կ՚սպասուէր արդէն մեծ հետաքրքրութեամբ մէկ երկու շաբաթէ ի վեր, որովհետեւ կը յուսացուէր որ Պոլաէր կարեւոր առաջարկութիւններ պիտի ընէր, վերջ տալու համար մօտ երկու տարիէ ի վեր տեւող գաղթային այս ցաւալի խնդրին:

Այս ակնկալութիւնները մասամբ միայն պիտի կրնան իրականութիւն դառնալ: Ֆրանսական հանրային կարծիքը ընդհանրապէս համաձայն է որ Հնդկաչին չանջատուի բոլորովին Ֆրանսական պետութենէն, բայց համայնավարներէն՝ զատ, բացի քանի մը ժողովրդական նկատումներէ, կը պնդեն Վիէթ Նամի յաղթելու անկարելիութեան վրայ, եւ կ՚առաջարկեն դառնալ Հօ-Շի-Մինհի ամբողջովին, վերջնական խաղաղութիւնը հաստատելու համար Ծայր. Արեւելքի այս գաղթավայրին մէջ:

Պոլաէր ամենամեծ կերպով պարզեց Ֆրանս. կառավարութեան տեսակէտը.— Հնդկաչինի ժողովուրդին եւ Դ. Հանրապետութեան յարաբերութիւններու հիմը այս երկրին տրուելիք ազատութիւնն է, պայմանաւ որ Հնդկաչին մնայ միշտ անդամ Ֆրանսական Միութեան: Ֆրանսա պիտի հրաժարի երկրին վարչութեան մէջ ուղղակի կամ անուղղակի միջամտելէ. կառավարութիւնը պիտի յանձնէ տեղացի տարրերուն, եւ —եթէ պէտք ըլլայ — իր մասնագէտ պաշտօնատարները այդ կառավարութեան տրամադրութեան տակ պիտի դնէ:

Անկէ զատ, Ֆրանսա ժողովուրդին պիտի թողու Հնդկաչինի երեք մասերուն (երեք «Քի»եր) իրարու հետ միացման կամ իրարմէ անջատման խնդիրը, որովհետեւ զայն կը նկատէ ներքին հարց:

Բայց, Ֆրանսական միութեան մաս կազմելու պարագան անհրաժեշտ կը դարձնէ որ միակ արտաքին քաղաքականութիւն մը գոյութիւն ունենայ Միութիւնը կազմող երկիրներուն մէջ: Ներելի չէ որ գաղթավայրի երկիր մը կարենայ իր ուզածին պէս անկախօրէն կնքել դաշնագիրներ, կամ ջնջել զանոնք: Պարագան նոյնն է բանակին համար, որ չի կրնար բաժնուիլ. Ֆրանսական Միութեան ազգ. պաշտպանութիւնը մէ՛կ պէտք է ըլլայ: Ուրեմն, մէկ դիւանագիտութիւն եւ մէկ բանակ: Տնտեսական մարզին գալով, հոս ալ անհրաժեշտ է սերտ գործակցութիւն Ֆրանսայի եւ Հնդկաչինի միջեւ:

Ահա՛ ասոնք են Ֆրանսայի առաջարկները Վիէթ Նամի: Պոլաէր մասնաւորաբար կը շեշտէ սա կէտը թէ՝ իր առաջարկները ամբողջութիւն մը կը կազմեն. հետեւաբար զանոնք ամէնքը հարկ է ընդունիլ կամ մերժել:

Չենք կարծեր որ Վիէթ Նամ տրամադիր ըլլայ ընդունելու խաղաղութեան համար իրեն ներկայացուած պայմանները: Ան կատարեալ անկախութիւն կը պահանջէ: Տեղի տայ թերեւս կարգ մը երկրորդական խնդիրներու մէջ: Բայց, մինչեւ հիմա Վիէթ Մինհի կուսակցութեան հետեւած քաղաքականութիւնը ցոյց կուտայ որ Վիէթ Նամ անդրդուելի պիտի մնայ դիւանագիտական եւ զինուորական հարցերուն մէջ, որոնց կարգադրութիւնը, իր փաստերուն համաձայն, էական անհրաժեշտութիւն կը նկատէ ազգային անկախութեան համար:

Համաձայնութիւնը անկարելի չըլլայ թերեւս, եթէ արտաքին ազդակներ չգան կնճռոտելու վէճը: Օտար պետութիւններ — Ամերիկա, Չինաստան եւ Խորհրդ. Միութիւն, եւ մանաւանդ այս վերջինը— կը հետաքրքրուին Հնդկաչինի խնդրով, եւ Ֆրանսայի ու Վիէթ Նամի միջեւ ծանր ճգնաժամի մը կը սպասեն իրենց ընելիքը որոշելու համար: Մոսկուայի դիրքը շատ մեկին է. առանց վերապահութեան կը քաջալերէ Հօ Շի Մինհը՝ որ Ֆրանսայի համայնավարներուն տեսակէտով ալ, յարմար անձն է վարելու համար Հնդկաչինի ճակատագիրը: Որոշ է նաեւ Չինի դիրքը. բայց թէ՝ ի՞նչ կը խորհի Ամերիկա, տակաւին յայտնի չէ:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վերջացաւ արձակուրդը, ամէն մարդ վերսկսաւ իր աշխատանքը:

Մասնաւորաբար Օգոստոս մեռած ամիս է Փարիզի համար, իսկ բոլորովին «կրիտիկական» թերթերու վարչութեանց համար, քանի մը պատճառներով:

Այս չէր ըսելիքս: Կ՚ուզէի ուշադրութեան յանձնել երկու անմիջական հարցեր — Մեր վարժարաններուն:

Նախ դպրոցները: Երազ մը կար, բոլորը մէկ վարչութեան յանձնելու, միօրինակութիւն, կարգ կանոն դնելու համար մեր հայերէնի դասընթացքներուն մէջ: Մանաւանդ մարելու կիրքերը, ան ձոռնի խաչակրութիւնները, «իմս, քուկդ»ի նման տմարդի վերաբերումները:

Ձեղաւ, այս շրջանին համար ալ, ափսոս: Ուրեմն պիտի բացուին, ամէն մէկը իր մասնակարաբոզին հայեցողութեամբ, գործզգոյն դասագիրքերով եւ նոյնքան դունաւոր ուսուցիչներով: Ո՜րքան փափաքելի էր մեր տղաքը հեռու պահել մեծերու վէճերէն. եւ մտահոգուիլ միայն անոնց սորվեցնելու իրենց մայրենի լեզուն: Նիւթական պայմանները դարձնելու, աւելի տանելի եթէ ոչ արդիական: Շէնք, գրասեղան, լոյս եւ ջերմութիւն ապահովելով բաւարար ձեւով:

Գոնէ ուսուցիչներու ընտրութիւնը կատարել ասպարէզին հետ կապ ունեցող անձերէ, առանց «դաւանանքի խտրութեան» եւ մանաւանդ թօթափել պանիր հացով վարժապետ վարձելու սովորութիւնը: «Պիտանի չունինք»ը պատրուակ կրնա՞յ ծառայել Ֆրանսահայ գաղութին համար, երբ հազարներ ջուրին հոսանքին տալը մոլութեան կարգ է անցած այլեւս:

Մեր միւս մտահոգութիւնը կուգայ հանդէսներէն:

Եղանակին բացումն է շուտով, նախ արուեստագէտները իրենք ի՞նչու չունին ընդհ. միութիւն մը, որ ներքնապէս գոնէ համաձայնին եւ վայել ձեւով հրապարակ իջնեն, ներկայանան ժողովուրդին, իրար չխաչաձեւեն, իրենց ընտրութեամբ, իրենց խնամքով եւ աշխատանքով սորվեցնեն հանրութեան որ ողորմութիւն տալու համար չէ որ կ՚երթան այսինչ կամ այն ինչ ներկայացման ու նուագահանդէսին:

«Քաջալերելու» դասական վերաբերումը, թող հնավաճառներուն տան եւ երթան հանդէս գեղարուեստական վայելքի համար:

Գալով միւս հանդէսներուն, անոնք որ կը կազմակերպուին զանազան Միութիւններու կողմէ հոն եւս շատ բան կայ ընելիք եթէ աշխատանքը չպակսի:

Նախ խճողումը, իրարու ետեւէ տասնեակներով 3—4 ամսուան միջոցի մը մէջ: Անշուշտ չենք ուրանար իրենց դերը նոյնիսկ ազգապահպանման տեսակէտով. բայց լաւ է գոնէ խուսափիլ կրկնութիւններէ, արտասովոր երեւալու մարմաջէն. շատ յաւակնութիւններէ:

Ունինք կարգ մը ուրիշ հանդէսներ ալ ուր մարդ ինքզինքը Պոլիս կը կարծէ. ալ ինչ սազ կ՚ուզէք, արեւելեան երգչուհի, զորն ասեմ եւ զորն խոստովանիմ: Քսան հինգ տարի Եւրոպայի մայթերը չափչփելէ եւ այդ կարգի «կարօտախտ»երէ տառապելու համար, մարդ առնուազն պէտք է յիշէ 1915 ապրիլ 11ը:

Փարիզի նման քաղաքի մը մէջ կ՚ապրինք ուր ամէնէն աւելի աչքի զարնող բանը ճաշակն է դեղեցիկ, նուրբ, սրամիտ: Գոնէ օգտուինք մեր հանդէսներուն համար եւ ուրիշ բաներու կարգին մտահոգուինք անոնց գեղարուեստական բաժինը կազմելու որոշ ճաշակով:

ՍՕՍԻ

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Յառաջ»ի խոստացած բացառիկ թիւը, ամբողջովին նուիրուած՝ Ն. Աղբալեանի, լոյս պիտի տեսնէ Սեպտեմբեր 27ին, երբ տեղի պիտի ունենայ նաեւ ոգեհանգիստ մը, Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէին կողմէ:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ քանակը, Ֆրանս. դրամատան շաբաթական վերջին հաշուեկշռին համաձայն, 15 միլիառ 16 միլիոն Ֆր. աւելցած է եւ հասած՝ 854 միլիառ Ֆրանքի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

Երէկուան նախարարաց խորհուրդին մէջ՝ որուն կը նախագահէր Ռամատիէ, արտաքին նախարար Պիտօ ընդհանուր գիծերով պարզեց Ֆրանսայի միջազգային քաղաքականութիւնը: Խորհուրդը հաւանութիւն յայտնեց Պիտոյի տեսակէտներուն, եւ մասնաւորաբար անոնց՝ որոնք կը վերաբերին Ֆրանսայի դիրքին Գերմանիոյ հանդէպ: Այս դիրքը 1946 Մարտէն ի վեր փոխուած չէ:

ՖՐԱՆՍ. ԳՕՏԻԻՆ ՄԻԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ ՄԻՒՍ ԳՕՏԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ տնտեսական միութիւն մը առաջ բերելու ծրագրին գալով՝ դահլիճը փափաքելի նկատեց որ նախ մաքսային միութիւն մը կազմուի որ ողնասիւնը ըլլայ Եւրոպայի կեանքին: Քննուեցաւ նաեւ Գերմանիոյ Ֆրանս. գօտիին անգլ. եւ ամերիկեան գօտիներուն հետ միացման խնդիրը, բայց նախամեծար համարուեցաւ յետաձգել այս մասին տրուելիք որոշումը, աւելի մեկին տեղեկութիւններու չգոյութեան պատճառով:

ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԿԱՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ ԵԹԷ ...

Պիտօ հասկցուցած է որ Ֆրանսա կրնայ նոր փոխառութիւն մը ստանալ Ամերիկայէ եթէ յօժարի Գերմանիոյ Ֆրանս. գօտին միացնել անգլ. եւ ամերիկեան գօտիներուն: Ընդհ. տպաւորութիւնը այն է որ այս միացումը տնտեսական կրնայ ըլլալ միայն եւ ոչ թէ քաղաքական:

«Տասնըվեց»երու յանձնաժողովին տեղեկագիրը անգործացուցիչ...

Հակառակ նախապէս տրուած որոշման, «տասնըվեց»երու յանձնաժողովը չպիտի կրնայ փակել իր նիստերը, որովհետեւ երէկուան հաւաքոյթին մէջ «մեծամասներորդ ժամու» արգելք մը առջեւ գտնուեցաւ:

Ուիլեըմ Քլէյթըն, ամերիկեան փոխ նախարարը, որուն Ուաշինկթըն պաշտօն յանձնած էր հետեւելու խորհրդակցութեանց եւ պատրաստելու վերջնական ծրագիր մը, յայտարարեց թէ «Տասնըվեց»երու տեղեկագիրը Եւրոպայի տնտեսական վիճակին մասին, գոնէ իր ներկայ ձեւին մէջ, ընդունելի չի կրնար ըլլալ Միաց. Նահանգներու հանրային կարծիքին եւ ծերակոյտին, որովհետեւ պէտք եղածին չափ համոզիչ չէ:

Քլէյթընի գլխաւոր փաստերն են.

1.— Տեղեկագիրը չի պարունակեր այնպիսի գրական միջոցներ՝ որով կարելի ըլլայ օգտակար գործակցութիւն առաջ բերել պետութեանց միջեւ,

2.— Եւրոպական ազգերու միջեւ մաքսային համաձայնութեան մը խօսքը չկայ հոն,

3.— Եւրոպայի պէտքերուն մասին ցոյց տրըւած թուանշանները զատ զատ նշանակուած չեն իւրաքանչիւր պետութեան համար:

4.— Տեղեկագիրը ճշդած չէ թէ Եւրոպայի պետութիւնները ի՛նչ միջոցներ ձեռք առած են իրենց ազգ. դրամները «փոխանակելի» վիճակի մէջ դնելու համար, որովհետեւ ասկէ կախում ունի այդ դրամները տոլարի հետ փոխելու խնդիրը, համաշխարհային գետնի վրայ:

Քլէյթըն թելադրած է նաեւ որ ամերիկացի փորձագէտ մը մասնակցի Յանձնաժողովին պատրաստելիք վերջնական տեղեկագրին խմբագրութեան:

Բուռն ցոյցեր Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտոսի մէջ խորունկ յուզում առաջ եկաւ, երբ ժողովուրդը իմացաւ թէ ՄԱԿի Ապահով. Խորհուրդը նկատի առած չէ Գահիրէի բողոքը Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, եւ այս մասին որեւէ որոշում տուած չէ: Խուժանը տողանցք կատարած է Գահիրէի, Աղեքսանդրիոյ եւ Բոռ Սայիտի փողոցներուն մէջ, «Անկցի Ապահով. Խորհուրդը, անկցի Անգլիա» պոռալով: Հիւսուածեղէնի 40.000 բանուոր գործադուլ հռչակեցին երէկ կէս օրին, եւ շրջեցան Աղեքսանդրիոյ փողոցներուն մէջ: Ոստիկանները ստիպուեցան օդին մէջ հրացան պարպել: Բազմաթիւ վիրաւորներ հիւանդանոց փոխադրուած են:

Գահիրէի մէջ «ստիպողական վիճակ» հռչակուած է: Սաղաւարտակիր ոստիկաններ կը շրջին փողոցներուն մէջ, որովհետեւ կարգ մը օտար դեսպանատուններ սպառնական նամակ ստացած են:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ զինուորական իշխանութիւնները արգիլեցին այս երկրին եւ Իտալիոյ եւ Թրիէսթէի շրջանին միջեւ կատարուող փոխադրութիւնները:

«ՎԵՐՑՈՒՔ ԱԼԻՆ, ԲԵՐ ՎԷԼԻՆ»

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Ցառաջի)

Կը ճշդէինք, թէ օրակարգի վրայ է «դահլիճի փոփոխութեան» խնդիր մը: Նաեւ, յարակից բալեփոխութիւններ՝ Հիմնական Կազմակերպութեան օրէնքին թէ վարչական մեքենայի մէջ: Անաւասիկ անտիպ մտածումներ՝ «յառաջապահ» թէ պահպանողական թերթերէ:

★ «Ճիւմհուրիէթ», խնդրոյ առարկայ դարձնելէ վերջ «իսկական ժողովրդավարութեան» երազը ու այսօրուան արդիւնքը, կը խորհրդածէ: — «Ջենք անդրադառնար թերեւս, որ ժողովրդապետութեան վերջին փորձն ալ դատապարտուած է բացարձակ ձախողանքի: Սան Ֆրանչիսկոյի խորհրդաժողովի օրերուն, ամէն մարդ համոզուած էր, թէ ազատութեան վարչակարգերը պիտի յաղթանակեն: Երեք մենատիրական վարչակարգեր (Գերմանիա, Ճափոն եւ Իտալիա, Մ.) խորտակուեր էին: Բոլոր ժողովուրդները համոզուած էին, թէ միակ կուսակցութենէ բխող բոլոր վարչաձեւերը պիտի տապալին: Ու մինչ արտաքին նախարար Հասան Սաքա կը մասնակցէր Սան Ֆրանչիսկոյի ժողովին, մենք եւս, մեր կարգին, պատրաստութիւններ կը տեսնէինք՝ դէպի իսկական ժողովրդապետութեան քայլ նետելու համար:

Մէկուկէս տարի անցաւ առաջին փորձերէն ասդին, բայց ի՞նչ կը տեսնենք:— Արեւմտեան իմաստով ժողովրդապետութիւն մը հաստատելու ամէն յոյս կորսուած է Թուրքիոյ մէջ: Հակառակ բոլոր ճիգերուն, անկարելի կը դառնայ ոեւէ հաշտեցում կողմերու միջեւ: Դեմոկրատներն ու ընդդիմադիրները կ'ուզեն բան մը փոխուած տեսնել մենատիրական կարգերու մէջ: Բայց, հակառակ բազմիցս տրուած խոստումներուն, ոչինչ կ'իրագործուի: Այս ընթացքով, երկրի ներքին կեանքը կը պարզէ անմխիթար ու պառակտուած վիճակ մը»:

★ «Աքշամ»ի մէջ, Նէճմէտտին Սատագ, երբեմնի Ազգերու Դաշնակցութեան Թուրքիոյ Ներկայացուցիչը, «վերցուր Ալին, բեր Վէլին» խորագրին տակ կը խորհրդածէ իր կարգին.

— «Կր տարուինք խորհելու, թէ Հալք կուսակցութեան ղեկավար դէմքերը չեն ուզեր ասպարէզ թողուլ նորահաս ուժերու: Մինչդեռ, նորահաս տարրերու մուտքը՝ խորհրդարանական կեանք եւ քաղաքական ասպարէզ, հնարաւորութիւն պիտի ընծայէր, որ հասնէին նոր ուժեր: Որքան ատեն որ կր շարունակուի արդի չկամութիւնը, անկարելի կը դառնայ ողջունել նոր տարրեր, բեմրասացները բեմերու վրայ, իսկ պետական մարդիկը քաղաքական ասպարէզի մէջ կը հասունան: Քառորդ դարու ընթացքին՝ Հանրապետական վարչաձեւը քանի՞ նոր արժէք հասցուց կամ փորձեց: Նոյն մարդիկն են միշտ՝ նոյն սեղաններուն առջեւ եւ աթոռներուն վրայ: Առասպելին՝ Ալին կը հեռացնենք, Վէլին բերելու համար: Ընդդիմադրութիւնը անտեսուած է միշտ, ու Հալքը իր մարդիկն է որ կր քշէ ասպարէզ:Ցաւալի պատկեր:

Նոր կեանք, նոր արիւն անհրաժեշտ է կուսակցութեան: Ջխուսափինք նորեր բերելէ գործի գլուխ: Քաղաքական դէմքերը այս ձեւով կր հասնին: Նորեր, երիտասարդներ թող մտնեն Երեսփ. ժողով: Նոր մարդիկ դեր թող ստանձնեն կառավարութեան մէջ: Եթէ նորերու մէկ տասանորդը միայն հասնի, հայրենիքի հաշւոյն մեծ շահ է արդէն:

— «Երիտասարդներ չեն հասնիր», կը տրտընջանք անվերջ: Բայց կուտա՞նք հնարաւորութիւնը, որպէսզի հասնին անոնք: Կ'արթնցնե՞նք անոնց մէջ աշխատելու, գործելու եռանդը:

Նոր վարչակարգի գլխաւոր մտահոգութիւնը այս պէտք էր ըլլար:

★ «Թանին»ի մէջ, երեսփոխան խմբագիր Հիւսէին Ճահիտ Եալչըն կր խորհրդածէ դահլիճի փոփոխութեան զրոյցներուն ու ընդդիմադիր թերթերու տեւական քննադատութեանց շուրջ:

— «Անշուշտ թէ Րէճէպ Փէքէրի կառավարութիւնն ալ յաւիտենական կեանքի մը սահմանուած չէ: Բայց այսօրուան պայմաններուն մէջ, ոեւէ պատճառ չենք գտներ, որ կառավարութիւնը ենթարկուի փոփոխութիւններու: Ընդդիմադիրները գիտել կուտան, թէ Հալքի «բարեխառն» կուսակիցներն իսկ «անհրաժեշտ» կը նկատեն այդ փոփոխութիւնը:

Անշուշտ պատիւ կ'ընեն ինծի՝ զիս եւս «բարեխառն» նկատելու, եւ իմանալու կարծիքս: — Կը հաւատամ, թէ Փէքէրի կառավարութիւնը իր տարուան մը գործունէութեան ընթացքին բարեբար գործունէութիւն ունեցաւ, եւ կրնայ ունենալ ասկէ վերջ եւս: Անժամանակ կը նկատեմ նաեւ փոփոխութեան շուրջ շրջող յամառ շշուկները, եւ կր կարծեմ՝ թէ երկու երրորդի մեծամասնութեամբ, Ազգ. ժողովը պիտի ուզէ զայն տեսնել գործի գլուխ:

Ոմանք կը յուսան տեսնել Փէքէրի հրաժարումը, թելադրուելով Ինէօնիւի ծանօթ յայտարարութենէն: Եթէ իրօք նման հաւանականութիւն մը գոյութիւն ունենար, անշուշտ Փէքէր ցարդ հրաժարած պիտի ըլլար:Աթոռամոլութեան ոեւէ ցանկութիւն ցոյց տրուած չէ ցարդ վարչապետին կողմէ: Ընդհակառակն, ան միշտ զգայուն եղած է այս տեսակէտով»:

★ «Քուվվէթ», Դեմոկրատներու Անգարայի պաշտօնական օրգանը, սակայն, կր յամառի պընդել դահլիճի փոփոխութեան անհրաժեշտութեան շուրջ: Փրօֆ. Ցուսա Քէօփրիւլիւ կը խորհրդածէ այս առթիւ.

— «Փէքէրի կառավարութեան միակ բարեբար գործունէութիւնը եղած պիտի ըլլայ իր հաւաքական հրաժարումը, տեղ բանալու համար ժողովրդապետութեան սկզբունքներու: Կացութիւնը լուրջ է, ու որքան շուտ իրականանայ կառավարական փոփոխութիւնը, այնքան կ'օգտուի երկիրը»:

ԽՄԲ.— Ինչպէս հաղորդած ենք արդէն նախ 4 նախարարներ փոխուեցան, իրենց տեղը տալով աւելի չափաւոր տարրերու, եւ վերջապէս ինկաւ դահլիճը:

Մ.

Մոսկուայի հիմնադրութեան 800ամեակին առթիւ

Մոսկուայի 800ամեակին առթիւ մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք հետեւեալ շահեկան յօդուածը՝ քաղելով ամերիկեան թերթէ մը:

Քրէմլինի կարմիր աղիւսէ պատերուն եւ կոթական երեւոյթով աշտարակներուն վրայ, որոնք դիմացան հինգ դար ժամանակի աւերներուն եւ թշնամիներու հրացանին, կը շողշողան հիմա հինգ հսկայական կարմիր աստղեր: Այս աստղերը ձաներու կայսրական արծիւներուն տեղը կը բռնեն այն օրէն ի վեր, երբ մեծամասնականները տապալեցին Ռոմանովի արքայական ցեղը:

Մոսկուայի հիմնադրութեան 800ամեակի առթիւ, որոնք տեղի ունեցան Սեպտեմբեր 7ին, պատերը նորոգուեցան, այնպէս որ աւելի քան երբեք տոկուն են հիմա:

Ձեղքերը դարաւոր պատին, շինուած Իվան Գ.ի կողմէ, 1485էն 1495, վերջերս լեցուեցան: Մաշած աղիւսներուն տեղ նորերը դրուեցան: Պատը որ տասներկուքէն տասնըհինգ ոտք թանձրութիւն ունի եւ մէկուկէս մղոն երկարութեամբ անկանոն եռանկիւն մը կը կազմէ Քրէմլինի շուրջը, տոկացած է տարբերու յարձակման: Ներկայ պատը չորրորդն է որ շինուեցաւ Քրէմլինի շինութեան թուականէն ի վեր (12րդ դար) 130 ոտք բարձրութեամբ բլուրի մը վրայ, որ կը տիրապետէ Մոսկուայի: Առաջին պատը՝ զոր կանգնեց Իշխան Եուրի Տոլկորուքին 1156ին, շինուած էր շոճիի կոճղերով: Ան ծառայեց իբրեւ բերդ որ այս ռուս կառավարիչը շինեց Մոսկուայի եւ Նիկլինայա գետերուն վրայ 1147ի յաղթական պատերազմէն վերջ: Ասիկա Մոսկուայի առաջին գրաւոր յիշատակութիւնն է, եւ հետեւաբար, այս քաղաքի տարեդարձին համար նշանակուած թուականը:

Երկրորդ պատը՝ աւելի հաստատուն քան առաջինը՝ շինուած էր կաղնիի կոճղերով, Մեծ Իշխան Իվան Քալիթայի կողմէ 1330էն առեննբը: Ան էր որ գրաւ Քրէմլին անունը: Բառին ծագման մասին այլազան մեկնաբանութիւններ կան: Վերջինը որ Սովիէթ մատենագէտ մը տուաւ սա է թէ ան յառաջ կուգայ յունական Քրէմնաս բառէն զոր Ռուսերը փոխեցին Քրէմլիքի, եւ քն ալ Քրէմլի որ կը նշանակէ «ցից բլուր մը որ գետափի մը վրայ կը նայի»: Այս մեկնաբանութիւնը հիմնուած է այն իրողութեան վրայ թէ յունարէնը ատեն մը գործածուած էր շատ մը զարգացած Ռուսերու կողմէ: Այս լեզուն երկրին մէջ մտցուցած էին այն յոյն քահանաները, որոնք օգնեցին Ռուս Օրթոտոքս Եկեղեցիին հաստատման:

Քալիթայի Քրէմլէնը եւ կաղնիէ պատերը հիմնայատակ այրեցան 1331ին:

Երրորդ պատը աւելի հաստատուն քան առաջինները: Շինուեցաւ Տիմիթրի Տօնսքօյի կողմէ 1367ին, բայց, մոխիրի վերածուեցաւ Թաթար Խան Թոքհթամշիի կողմէ 1382ին, ուրկէ վերջ Մոնկոլ հորդաներու կողմէ աւարի տրուեցաւ:

Բայց, չորրորդ պատը՝ զոր շինեց Իվան Գ. շատ աւելի հաստատուն էր, այնպէս որ կրցաւ դիմանալ, Թաթարներու, Լեհերու, ի վերջոյ Ֆրանսացիներու յարձակումներուն, Նափոլէոնի օրով, 1812ին: Քրէմլէն անգամ մը եւս վնասուեցաւ 1917ի յեղափոխութեան ատեն, բայց, այս թուականէն ի վեր այլեւս երբեք չի գրաւուեցաւ որեւէ օտար իշխանութեան կողմէ: Հիթլէր պընդեց թէ 1941 Նոյեմբերին Քրէմլինի առջեւ երեւցաւ, բայց երկար չի մնաց եւ չի վայելեց տեսարանը:

Մեծ ժամացոյցը՝ որ 1625ին դրուած է Քրէմլէնի գլխաւոր աշտարակին վրայ, յղկուած է եւ կը շողշողայ: Ոսկիի նոր շերտեր աւելցած են հին բիւզանդական մայր եկեղեցիներու գմբէթներուն վրայ, Քրէմլինի պատերէն ներս:

Քրէմլէն՝ Սովիէտ իշխանութեան ղեկը եւ միեւնոյն ատեն ամէնէն մեծ պատմական յիշատակարանը ըլլալով շատ մը այցելուներ կը կարթէ, որոնք աշխարհի ամէն կողմէն կու գան տեսնելու այս հոյակապ պալատը:

Պատին շատ մօտերը կը գտնուի Լենինի մահարձանը: Այն օրերը՝ երբ գերեզմանը բաց է հասարակութեան, հազարաւոր ժողովուրդ խուռներամ կ'անցնի Սովիէտ պետութեան հիմնադիրին դամբանին առջեւէն:

Մինչ Քրէմլէն կը պահէ իր հնամենի երեւոյթը, իր շուրջ բարձրացող քաղաքը, կը ներկայանայ մեզի իբրեւ արդիական ոստան՝ երրորդ մայրաքաղաքը աշխարհի:Բազմամարդութեան եւ մեծութեան տեսակէտով կրնայ բաղդատուիլ Նիւ Եորքի եւ Լոնտոնի հետ:

Ժօզէֆ Սթալին առաջին խրախուսողն է Մոսկուայի արդիացման եւ տարածման: 1911էն 1939 քաղաքը կրկնակի ընդարձակեցաւ. իր տարածութիւնը բարձրացաւ 41.900 հեկտարէն 79.040 հեկտարի: Սթալինի ծրագիրը կը նախատեսէ 148.200 հեկտար տարածութիւն քաղաքին համար:

Մայրաքաղաքը Լէնինկրատէն Մոսկուա փոխադրուելէն ի վեր ժողովուրդն ալ աճեցաւ: 1918ին 1.700.000 բնակիչ ունէր, որ 1939ին 4.137.000ի բարձրացաւ: Բնակարանի հարցը դժուարացաւ, 1917ին 12 միլիոն քառակուսի մեթրի վրայ 6 միլիոն քառակուսի մեթր բնակելի տեղ աւելցաւ: Հնգամեայ ծրագիրը մինչեւ 1950 յաւելեալ 3 միլիոն քառակուսի մեթր կը նախատեսէ:

1937էն ի վեր, երբ 67 մղոն ջրանցք մը իրարու կը միացնէ Մոսկուա եւ Վոլկա գետերը քաղաքը դարձաւ երեք ծովերու նաւահանգիստ՝ ելքեր Կասպից, Պալթիկ եւ Ճերմակ ծովերուն վրայ: Վերջին տասը տարուան ընթացքին, ջրանցքը 19 միլիոն թոն բեռ փոխադրած է, 25 միլիոն ճամբորդներով: Պատերազմը ընդհատեց այն ծրագիրը՝ որ պիտի կապէր Վոլկան Տօն գետին, որով Մոսկուան պիտի դառնար հինգ գետերու նաւահանգիստ, իբրեւ յաւելեալ ելք ունենալով Ազով եւ Սեւ Ծովերը: Ապագայի ծրագիր կը մնայ ասիկա:

1913ի բաղդատմամբ, կ'ըսուի թէ, եղած են նաեւ հետեւեալ յառաջդիմութիւնները. — քաղաքային փոխադրութիւնը եւ ջուրի հայթայթումը տասն անգամ աւելցած են, դպրոցներու թիւը՝ հինգ անգամ, բուժարանները՝ ութն անգամ, եւ հիւանդանոցներու անկողիններու թիւը՝ երեք անգամ:Ճարտարարուեստական մարզին մէջ ալ եղած են հսկայական յառաջդիմութիւններ:

Խորհրդ. Միութեան վարիչներուն փառասիրութիւնն է Մոսկուան դարձնել համաշխարհային կեդրոն՝ գիտութեան, երաժշտութեան, արուեստի եւ գրականութեան:

Բնութեան հռաշալիքներէն

Ծնած՝ անոյշ օրօրներու մեղեդիին տակ, հասակ նետած եմ, Աստուածամերձ ու անտառապատ լեռներ աչուըներուս մէջ, կապոյտ ջրաձող լայնանիստ ու ապառաժուտ սարերու գոգը, ուրկէ դեռ դառնալ հովիտ մը հիւսիսէն հարաւ՝ երթալով կը նեղնար, արծաթափայլ գետակէ մը ծարուըցած կողերը թրջելով ու հագեցնելով:

Լեռներ, սարեր մինչեւ երկինքի դռները՝ անոր կապոյտ, անպարագիծ տարածութեան մէջ մխրճուած գագաթներով:

Ո՞ւր որ ըլլամ, ո՞ւր որ երթամ, քայլ նետեմ՝ տեղէ տեղ, անոնք հետս են: Հոգիիս մէջ, աչքերուս խորունկը թաղուած, ինծի պլլուած, գըրկուած՝ անբաժան պիտի մնան մինչեւ հողվրտիքս:

Ու ամէն անգամ, երբ լեռներու, ապառաժուտ սարերու դէմ յանդիման կը գտնուիմ էութիւնս փոթորիկի կը բռնուի, կ'ալեկոծի, կը փրփրի ու հոգիիս անդունդէն հարազատ, սիրելի, կարօտախտի սրտակեղէք ձայներու վժվժոցներ ականջներս կը լեցնեն, կը խլացնեն: Կ'իյնամ անելք երազներու՝ երեւակայութիւններու մէջ գոյութիւնս մոռնալով պահ մը: Ու կ'երթամ, կ'երթամ թեւեր առած, քովինները՝ ընկեր, բարեկամ, ուղեկից ձգած կը սլանամ անծանօթ ուղիներէ, ծովերէ ու ցամաքներէ....

⁂

— Վարուժան, զգո՜յշ մանչս, ահա գնացքը կը մօտենայ:

— Րաֆֆի՛, մեղրուկ աչուըներով տղաս, պայուսակ - բեռդ տէր եղիր, հոս չմոռնաս....:

— Գէորգ, Արշակ դուք ալ մամային կողքին միշտ, բարի տեսնել կ'ուզեմ ձեզ ճամբորդութեան ընթացքին:

— Լուսինը ամէնէն բարին է: Փափլիկ թաթիկը մամային ափին մէջէն չի հաներ: Այդպէս: Շաքարն ու շոքոլան-չահեցար: Սակայն, դուն ցերեկները ի՞նչ գործ ունիս հոս՝ վարը: Դուն պէտք է գիշերները՝ երկինքին մէջ պտտիս, ու ցերեկներն ալ պաճիկ ընես, քնանաս վերը, վե՛րը Աստուած պապիկին քովիկը:

Լուսին կը խնդայ՝ գլգլ: Թուշիկներուն վրայ փոսիկներ՝ նշաձեւ աչուկներուն մէջ մանուշակի ծաղիկներ կը բուսնին:

Ու խումբով — տասնըվեց — կը նետուինք գնացք: Կր կտրենք կարճ ճամբայ մը: Ան մեզ կը թողու՝ կ'անցնի ճչալով ու սողալով: Ցետոյ, կ'անցնինք ոտքով ջրառատ ու սլացիկ ծառներով

պզտիկ քաղաքին մէջէն, կամզ կ'առնենք մար-դատար ինքնաշարժներու կայանը ու կը լեցուինք մէկուն մէջ։

Քանի մը րոպէ միայն։ Կանաչաւէտ ու ջրաւոր քաղաքը մեր ետեւէն կը նայի հիմակ։ Կը մտնենք լայն ու երկու կողմերէն բարձրաբերձ լեռներով հովիտի մը մէջ։ Մեզ կը դիմաւորէ յստակ, ապակիի պէս փայլուն ցոլքերով գետակ մը։ Պիտի հասնինք մինչեւ իր ակը ....։

Ինքնաշարժը կը թռչի արագ։ Լեռները հետզհետէ կը բարձրանան երկու դին։ Հովիտը երթալով կը նեղնայ։ Ցստակ, ցոլցլուն գետակը կը թափի ապառաժներուն վրայէն երգելով ու փրփուր գրկած։ Քսան վայրկեանէն կը հասնինք սա պզտիկ գեղը՝ Վոքլիւզ, որուն անունովը մկրտուած է եւ մեր նահանգը եւ իր աղբիւրը — «Ֆօնթէն տը լա Վոքլիւզ»։

Հինգ հարիւր մեթր ալ ոտքով՝ ու մեր խումբը կը հասնի ակը։

Ապառաժուտ սարեր գորշագոյն, հովիտին երկու կողմերէն առաջանալով ու եռանկիւն կազմելով մեր առջեւը կը փակեն։ Հարիւրաւոր մեթր բարձրութիւններով պարիսպներ կը շինեն։ Աշտանակներ կը տնկեն։ Շարք-շարք բերդեր կը կապեն, կը հիւսեն։ Առապարներ, դերբուկներ ու դժուարին կածաններ բերդերն ու աշտարակները կը դծագրեն։ Իրենց ստորոտներուն՝ կողերուն վրայ վայրիթզենիներու, մասրենիներու ու ձիթենիներու թուփեր երբեմն իր լերկութիւնը կը ծածկեն։ Սեւ, վայրի ճայեր ու այլ թռչուններ վերերը երգելով պտոյտ կուտան իրենց թառերուն ու բոյներուն բոլորտիքը։ Չկան, չեն երեւնար մինակ արագոտն այծեամներ....։ Աւելի ցածերը հազարաւոր յիշատակի արձանագրութիւններ ապառաժներուն վրայ։ Ու դեռ բազմաթիւ բնական քարայրներ մթին, ստուերոտ, տամուկ ապառաժներու ու բերդերու կողերն ի վար ամէն դի։

Քիչ առաջ, թէեւ երկինքը ամպամած ու մռայլ կախած էր, բայց ահա արեգակը կուգայ, կը շողայ։ Բարձր։ Ահագնատեսիլ սարերը, լանջերը արեւով կը ջնարակուին։

Աղբիւրին'էն խորունկ ու առատ ակը իջած՝ նուազած է ջուրը, որուն ցամքած բաժինին խորութիւնը առնուազն քանի հինգ՝ ու լայնութեան շրջանակը հարիւր մեթր կայ։ Ստորերկրեայ լիճի մը պատմութիւնը կայ... որմէ այս ակերը։ Երբ լիճը բաձրանայ անձրեւոտ ու ձիւնոտ եղանակներուն, նուազած խոշոր ու խորունկ ակը լենալով ջուրը կը շրջուի ապառաժներէն վար, առնուազն հինգ-վեց ջաղացքներ բանեցնելով։ Աւելի ցածր գտնուած ակերը հազիւ երկու ջաղացքի բաւելիք ջուր ունին ու շարունակ կը հոսին ու կը կազմեն «քանալ Վոքլիւզ»ը, լայն տարածութիւններ ոռոգելով։

Այս լեռներն ու սարերը մաս կը կազմեն ստորին Ալպեան լեռնաշղթաներուն։ Անոր մէկ ճիւղն է, որ գրեթէ Վոքլիւզի դաշտին մեծ մասը կ'երիզէ, ու այս Ակն-աղբիւրին ծնունդ կուտայ։ Կարելի է անուանել բնութեան հրաշալիքներէն մէկը։

Քանի մը ժամուան համար կայք կը հաստատենք ստորին աղբիւրին մօտիկը։ Կը խմենք բոլորը անհագօրէն պաղ ու վճիտ ջուրը։ Ցենած բարձրկեկ ապառաժի մը, կը դիտեմ բիւրեղանման ջուրերը տեղ տեղ փրփուրը բերնին։ Ու կը վերյիշեմ, աչքերուս առջեւ կուգայ բոլէպպէս մեր Շնապկանը»։ Կ'ուզեմ նետուիլ մէջը, խմել, ծծել խեղդուելու աստիճան։ Սակայն, մէկ դաւաթ հազիւ կրնամ ըմպել ....։

Դիմացը՝ մեր աջին, սարալանջի մը ուսին վրայ նշանաւոր, պատմական դղեակ մը իր անցեալի փառքերը կ'ողբայ կիսակործան պարիսպներովն ու պատերովը։

Զոյգ ընկերներով կը մագլցինք ու հոն կը բարձրանանք։ Անտէր, մինակուկ այծ մը մեր ետեւէն կը մայէ, կը կանչէ..։ Սահելով, սողալով ու թուփերուն կառչելով կ'ելլենք մինչեւ դղեակը։ Հովիտին կողմէն ան նստած է ձկան մէջք ապառաժի մը վրայ։ Ինչպէս բռնել տուած են ու բարձրացուցած յարկերը։ Հիներու կորովն ու հանճարը մեզ կը հիացնէ։

Դղեակին պարիսպներուն առջեւը կանգ կ'առնեմ ու վայրի թզուկ թզենիի մը բարեկամ կը դառնամ ...։

Վերէն՝ դղեակին բարձունքներէն Ցակոբին (Հիսայեան) ակնոցները կը փայլին արեւին ճառագայթներէն։

Իր քովէն, Զաքէոսին ճակատը կը ծփծփայ նոյնպէս արեգուն դիմաց։

Վարէն, Գրիգորին ծխամորճը խրճիթի մը բուխերիկին կը նմանի դղեակէն քիչ անդին թառած։

Ես անդադար արեւոտած թուղեր կը փնտռեմ մեր խումբին բաժնելու համար։

— Վեր բարձրացիր, — կը պոռայ Զաքէոս։

— Հանգիստ ձգէ տղան իր թուզերուն հետ, կ'ընդդիմախօսէ Ցակոբ։

— Պատմական բարձունքները համնելու ոյժ չունինք, — ձայն կուտայ Գրիգոր, վարէն։

— Թո՛ղ կ'ուզեմ, թո՛ղ արեւին ճառագայթները մէջը, երգելով կը պատասխանեմ իրենց դիմացէն, Նարդոսին յիշելով ...

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Գիտական անկիւն

Ընդհանուր առմամբ ծերութիւնը կը սկսի 60 տարեկանին, սակայն այդ սկզբնաւորութիւնը կարելի է կանխել կամ ուշացնել, համաձայն շատ մը պարագաներու, ինչպէս անհատական կազմը, կենցաղի տեսակը, քրոնիկ հիւանդութիւնները։ Ծերութիւնը կեանքի այն շրջանն է, երբ մարդուն բոլոր գործառնութիւնները աստիճանաբար կը դանդաղին ու կը դադրին։ Ծերութիւնը հիւանդութիւն մը չէ, այլ վիճակ մը, եւ յառաջ կուգայ սկզբնական պայմաններէ, որոնց հետեւանքով հաւկիթէն սերած բջիջները, փոխանակ իրարմէ բաժնուելու եւ առանձին ապրելու, իրարու փակած կը մնան եւ կը հաստատեն փոխադարձ յարաբերութիւններ։

Արդարեւ, մարմինի գործառնութենէն յառաջ եկած աւելորդ մասերը երկու տեսակ են, ոմանք լուծելի են եւ դուրս կ'ելլեն երիկամունքին, մորթին, թոքերուն եւն. միջոցաւ, ուրիշներ անլուծելի են եւ կը տեղաւորուին բջիջներուն մէջ։ Ուրեմն, ժամանակէ մը ետք, այդ անլուծելի մնացորդները բջիջներուն վրայ կեղեւ կը կապեն, որուն հետեւանքով հետզհետէ աւելի կը դժուարանայ իրենց փոխանակութիւնը միջավայրին հետ։ Անկէ յառաջ կուգան ծերութեան բոլոր երեւոյթները՝ խորշոմներ, յօդերու անճկունութիւն, մկաններու կարծրացում, ոսկորներու դիւրաբեկութիւն, լսողութեան, տեսողութեան, մտային կարողութիւններու տկարացում, եւն.։

Ներկայիս Սովիէտ բժիշկները փորձերով կը յուսան մարդկային կեանքին տեւողութիւնը երկարել մինչեւ 120 եւ աւելի տարիներ։— Տօքթ. Սիւրիքով, որ Մոսկուայի բժշկական հաստատութեան կենսաբանական ճիւղին անդամ է, յաջողած է կզզիացնել այսպէս կոչուած «ծերութեան երփնանիւթը» (pigment)։ Իր յայտարարութեան համաձայն, այդ նիւթը գոյութիւն չունի երիտասարդ տղոց գործարաններուն մէջ, կը նուազեցնէ ջղային բջիջներու ազդեցութիւնը եւ յաճախ զայն բոլորովին կը ջնջէ։

Վերոյիշեալ հաստատութեան աշխատանոցներու պետ Փրօֆ. Ն. Ա. Իլլին իր կարգին կը յայտարարէ թէ իրենց տրամադրութեան տակ կը գտնուի փոշի մը, որ շատ կը նմանի ծեր մարդոց ուղեղային ֆիւթին, եւ որուն «ծերութեան նիւթ» անունը կուտայ։ Պէտք է ուսումնասիրել այդ նիւթը, հաստատել թէ ինչով կը տարբերի կենդանի բջիջներուն մէջ գտնուած երփնանիւթէն, եւ քննել զայն փճացնելու միջոցները կամ թերեւս բոլորովին սահմանափակել գործարաններուն այդ նիւթը։ Ասիկա պիտի թոյլատրէ ուշացնելու ծերութիւնը։

Փրօֆ. Իլլին քննելով կանխահաս մահուան պատճառները, կ'ըսէ թէ ծխախոտը առանց այլեւայլի վնասակար է, ինչպէս նաեւ բոլոր չափազանցութիւնները։ Անհրաժեշտ են հանգիստ եւ ֆիզիքական մարզանքներ։

★ Լօնկ Այլընտի Պրուքհէվըն ազգային աշխատանոցին մէջ մասնագէտները սկսած են շինել 10 միլիոն տոլար արժողութեամբ հիւլէական մարտկոց մը (pile), որ պիտի ծառայէ մասնաւորապէս հիւլէական ուժին խաղաղասիրական նպատակներու իրագործման։ Հաւանական է որ այդ նոր մարտկոցին կամ հիւլէական հակազդակին շինութիւնը մէկ տարիէն աւարտի։ Անոր վերաբերեալ հետազօտութիւնները պիտի շօշափեն բժշկական, բնագիտական, կենսաբանական, քիմիական եւ մեքենական կալուածները։

500 գիտնականներ իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն այդ նոր աշխատանոցին, որուն ծախքը թէեւ Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան կողմէ պիտի հոգացուի, սակայն համալսարանականներու ընկերակցութիւն մը պիտի վարէ եւ շահագործէ այդ հաստատութիւնը։ Մարտկոցի «նէօթրոն»ներուն խտութիւնը պիտի գերազանցէ մինչեւ հիմա գոյութիւն ունեցող նէօթրոնները, եւ պիտի կրնայ հայթայթել աւելի գործօն ճողարձակ «իզօթօփ»ներ, որոնք կ'օգտագործուին բժշկական, կենսաբանական եւ ուրիշ հետազօտութիւններու ընթացքին։

Տօքթ. Լիր Պօսթ կը յայտարարէ թէ աշխատանոցը զինուորական հաստատութիւն մը չէ, եւ առ այժմ իր նպատակը պիտի ըլլայ միայն հետազօտութիւններ կատարել եւ ոչ թէ հիւլէական ուժ արտադրել։ Իր ծրագիրն է յառաջիկային շինել աւելի յարմար ու դիւրատար մարտկոցներ, կատարել «նէօթրոն»ներու ռմբակոծումներ մարտկոցներէն դուրս, ճառագայթել կենսաբանական հիւսուածները եւ ուսումնասիրել նէօթրոններուն յատկանիշները։

Միացեալ Նահանգներու հիւլէական ուժի մասնախումբի անդամ Սըմնըր Փայք կը մատնանշէ այդ նոր աշխատանոցին մեծ կարեւորութիւնը գիտական եւ ճարտարարուեստական տեսակէտով։

★ Անդրադարձ (réflexe) երեւոյթները մեծ կարեւորութիւն ունին մեր կեանքի առօրեայ գործողութեանց մէջ, երեւան կուգան ամէն վայրկեան, եւ անկախ են մեր կամքէն, քանի որ կը յայտնուին մինչեւ իսկ քունի ատեն։ Անոնք յառաջ կուգան ողնածուծի զգայուն ջիղերուն միջոցաւ կամ մեծ «Սէմփաթիք»էն, ինչպէս նաեւ մէկ կամ միւս դրութեան պատկանող շարժիչ կամ կեդրոնախոյս ջիղերէն։

Անդրադարձ երեւոյթները մեծ մասամբ ընդոծին են, սակայն կան շատեր որ ստացական հանգամանք ունին։ Անոնց վերագրելի են.

1) Այն բնազդական շարժումը, որուն հետեւանքով մեր թարթիչները ուժգնօրէն կը գոցենք, երբ օտար մարմին մը յանկարծ մեր աչքերուն մօտենայ։

2) Կուլ տալու գործողութիւնը, որուն ազդեցութեան տակ մնդական կծիկները ըմբանին միջոցաւ կը բռնուին եւ կը տարուին դէպի ստոդ, այսինքն բերնի խորէն մինչեւ ստամոքսի բացուածքը եղող խողանթային խողովակը։

3) Փռնգտուքը, որ ատեն շնչառութեան ամբողջ գործարանը սաստիկ ցնցում մը կը կրէ քթի լորձնամաշկի քերուըտուքին հետեւանքով։

4) Բերնի լորձունքին հիւթանջատումը, լեզուին վրայ գտնուած համոտ նիւթի մը ազդեցութեան տակ։

5) Մարսողական խողովակին կծկումի շարժումները, որոնք կը դիւրացնեն գործողութիւնը։

6) Քալելու ատեն մեր ոտքին եւ գրելու ատեն մեր ձեռքին շարժումները, որոնք տեղի կ'ունենան առանց գրաւելու մեր ուշադրութիւնը։

7) Դաշնակահարին կամ ջութակահարին մատներուն խաղը այնքան արագ որ հազիւ կարելի է աչքով հետեւիլ անոնց շարժումներուն եւն.։

Վերջերս Ֆրանսացի բժիշկ Տօքթ. Ժիլէ դարմանումի նոր մէթոտ մը հնարած է, որ սերտ աղերսութիւն ունի անդրադարձ երեւոյթներուն հետ։ Ցիշեալ բժիշկը ողնայարի ջղային դրութեան մաս կազմող «սէմփաթիք» ջիղին ծայրի մասերուն վրայ ազդելով, յաջողած է դարմանել զանազան ջղային ցաւեր, ինչպէս՝ լանջացաւերը, անքնութիւնը, անդամալուծութիւնը, անդութիւնը, եւն.։

Այդ նպատակաւ կը խաղտացնէ ռունգերուն պատերը, ուր կը վերջանան «սէմփաթիք» ջիղին թելերը։ Այդ գործողութիւնը յառաջ կը բերէ անդրադարձ երեւոյթ մը, ենթակային երեսը կը կարմրի, աչքերէն արցունք կը հոսին։ «Սէմփաթիք»ը գրգռելով՝ սիրտը, թոքերը, ստամոքսը եւ այն բոլոր գործարանները, որոնց բնախօսական գործողութիւնները «սէմփաթիք»էն կախում ունին, վառ ու աշխոյժ գործունէութիւն մը ցոյց կուտան։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԱՅՑ ՄԸ ՆԻՍ

Անակնկալ պատճառով մը, Օգոստոս 23ին ընկեր Փափազեանի (Վալանսէն) հետ այցելութեան գացինք Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան Վէնիէի կայանը։

Մօտաւորապէս 35 քիլոմեթր ճամբորդութիւն մը լեռներու մէջ ու ահա կը հասնինք կայանը, ուր մեր ժիր մանուկներու ցնծութեան աղաղակները կը լսուին հեռուէն իսկ։ Հոն են Վալանսի Կ. Խաչի ժրաջան անդամուհիներէն տիկ. Թեպոյեանը, տիկ. Անուշ Փափազեան եւ տիկին Սիրարփի Փերպիկեանը, որոնց խնամքին յանձնուած է վերջին խումբը 30է աւելի մանուկներ։

Միջին Ֆրանսայի հայ երախաներն են այս անգամ, որ փոխարինած են հարաւային Ֆրանսայի տղաքը։

Արդարեւ, երանելի պահեր կ'ապրի մարդ այդ մանուկներու ցնծութեան ձայներուն, երգին ու պարին, ցեղին ապագան են այս փոքրիկ մարդերը եւ ահա ենթակայհարազատներու գուրգուրանքին։ Կը ստանան բաւարար սնունդ եւ մաքուր օդին հետ հայ ոգի եւ շունչ, կը սորվին երգել ու արտասանել հայերէն։

Կը բաժնենք իրենց անսահման ուրախութիւնը, կը միանանք իրենց ու կը հրճուինք այդ մեղուանոցով։ Հարկադրուած ենք կայանը մնալու եւ կողքին գիշերելու։

Կը պառկինք չոր խոտերու վրայ եւ հանգիստ կը քնանանք։

Ցաջորդ օրը կեանքն աւելի հաճելի է ու հմայիչ։ Դարձեալ երգ, պար ու խաղեր։

Որոշ են զուարճութեան, ճաշի եւ հանգիստի պահերը։

Օրինակելի կարգապահութիւն կը տիրէ հոն։

Հոն կը ծանօթանանք նաեւ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի անդամուհիներէն տիկին Սաթենիկ Թիւթէլեանին, որ նոյնպէս անձնուիրաբար ինքզինքը տրամադրած է կայանի աշխատանքներուն։

Միասին կ'այցելենք մօտակայ գիւղերն ու շրջանները ու կը հիանանք բնութեան սքանչելիքներուն վրայ։

Որքան կրկնենք քիչ է, Տինեը բնակող մեր հայրենակիցներէն Պ. Ե. Գոչունեանի անձնուիրութիւնը։ Իր խիստ բարեացակամ վերաբերմունքը եւ ամէն տեսակ օժանդակութիւն ի նպաստ հայորդիներու կայանին, վեր է ամէն գովեստէ։

Ո՜ր մէկը շնորհաւորենք այս սքանչելի ձեռնարկին համար։ — Ցակոբ

Անգլիոյ բողոքը Պուլկարիոյ դէմ

Անգլիոյ արտաքին գործերու նախարարութիւնը երէկ իրիկուն հրատարակեց զեկոյց մը, որով կ՚ըսէ թէ՝ Սոֆիայի բրիտանական ներկայացուցիչը ծանուցագիր մը ներկայացուցած է պուլկար կառավարութեան բողոքելով հողագործական ընդդիմադիր կուսակցութեան լուծումին դէմ։ Անգլիա այս լուծումը հակառակ կը նկատէ Պուլկարիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագրին Հրդ. յօդուածին։

Յունաստանի կռիւները

ԱԹԷՆՔ, 11 Սեպտ.— Լէոնայէն կը հաղորդեն թէ՝ յոյն բանակը մեծ յարձակողական մը սկսած է ծայրայեղ ձախակողմեան ըմբոստներուն դէմ, Փառնասս լերան շրջանին մէջ։ Քսանըչորս ժամէ ի վեր, կատաղի կռիւներ կը մղուին։ Ըմբոստները, մշուշէն օգտուելով, այս լերան գագաթը ապաստանած են, բայց, պաշարուած են, եւ, այս պահուս, կառավարական օդային ուժերուն եւ հրետանիին կրակին տակ կը գտնուին։

★ Վարչապետ Սոֆուլիս յայտարարած է որ կառավարութիւնը փոխած չէ իր ծրագիրը ընդհ. ներումի մասին։ Վարչապետը այս յայտարարութիւնը ըրած է չոր. Մարկոսի այն թելադրութեան վրայ, որով իբր թէ ըմբոստները պիտի յօժարին զինադուլ կնքելու, եթէ ԷԱՄի անդամներէն ոմանք առնուին հելլէն դահլիճին մէջ։

Դժոխային մեքենաներ ղրկուած են Չեխ նախարարներու

Չեխոսլովաքիոյ ոստիկանութիւնը երեւան հանած է երեք դժոխային մեքենայ։ Ասոնք ծրարներու մէջ դրուած էին եւ այնպիսի կերպով լարուած՝ որ պիտի պայթէին, եթէ այդ ծրարները խղճատան կողմէ երեք նախարարի հասցէին ղրկուելէ ետք, բացուէին ասոնց կողմէ։ Դժոխային մեքենաները ուղղուած էին փոխ վարչապետ եւ ազգ. ընկերվարական պետ Զէնքիի, արդարութեան նախարար Դրաւգոֆ Տրթինայի եւ արտաքին նախարար Մազարիքի։

Ազգ. ընկերվարական կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որով կազմակերպուած դաւին պատճառ ցոյց կուտայ այն պայքարն ու գրգռութիւնները՝ որոնց ձեռնարկած է առնէ մը ի վեր համայնավար կուսակցութիւնը, կը գրէ «Փոփիւլէռ»։ Զեկոյցը հանդարտութեան կը հրաւիրէ ժողովուրդը եւ կը յայտարարէ կորովի կերպով. «տեղի չպիտի տանք ոչ մէկ բռնութեան եւ ոչ մէկ անհարկաւոր արարքի»։

Տոլարի ապօրինի գործածութիւններ

ԳԱՅԹԱԿՂԱԼԻՑ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

Ամերիկեան ինքնաշարժ կառքերու սովորականէն աւելի մեծ թիւը ուշադրութիւնը գրաւած էր ոստիկանութեան։ Քննութիւն կատարուելով, տեղեկացաւ որ, Օֆիս տէ Շանժի կարգ մը պաշտօնեաներուն մեղսակցութեամբ, ոմանք մեծաքանակ տոլար ստանալու արտօնութիւն կ՚առնէին, որպէս կանխավճար (ծանուցումի ծախքերու համար), իբր թէ Միաց. Նահանգները ղրկուելիք ապրանքներու փոխարէն։ Բայց, այս ապրանքները իրականին մէջ գոյութիւն չունէին. տոլար ստանալու համար պէտք եղած ցուցակները կը պատրաստուէին եւ կը յանձնուէին Օֆիս տէ Շանժի, որ, առանց լուրջ քննութեան, խնդրարկուին կուտար տոլարի արտօնութիւն։ Տոլարի չէքերը յետոյ կը փոխանցուէին Միաց. Նահանգներու դրամատան, եւ անոնց փոխարէն, խարդախող խնդրարկուն այս երկրէն կը ստանար ինքնաշարժ-կառքեր՝ իբրեւ բարեկամական «նուէր»։

Այս խարդախողներէն մէկը՝ Էպրէօյլէն, որ արդէն ամբաստանուած էր գինիի վերաբերեալ զեղծումին մէջ, յաջողած էր այս կերպով 800.000 տոլարի արտօնութիւն առնել անտիվ Ամերիկա ղրկելու համար եւ կանխավճար ստանալ՝ 75.000 տոլար։ Այս անձը, մեղսակցութեամբ իր հոմանուհիին, որ կոմսուհի տ՚Ափրըմոն կեղծ անունը կը կրէ, իր ստացած տոլարները սեւ շուկայի գինով ծախած է Արօն անունով մէկուն (39, Քոլիզէ փողոց)։ Արօն այս տոլարներով ամերիկեան ապրանք եւ ինքնաշարժ կը մտցնէր Ֆրանսա եւ զանոնք կը ծախէր, բնականաբար սեւ շուկայի գինով։ Այս գործին մէջ իբրեւ մեղսակից ձերբակալուած են նաեւ Սալոմոն Էտէնպուրկ եւ իր հոմանուհին, Սէսիլ, եւ ուրիշներ։ Այս անձերը ամէնքն ալ խոստովանած են իրենց արարքը։

Թերթերը դիտել կուտան թէ՝ օտար դրամ ստանալու համար գոյութիւն ունեցող օրէնքներուն եւ ձեւակերպութիւններուն կնճռոտ ու անորոշ հանգամանքն է պատճառ եղած այսպիսի գայթակղալից արարքի մը, եւ այս՝ այնպիսի առեն մը, երբ կառավարութիւնը տոլարի ամենամեծ նեղութեան մը մէջ կը գտնուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐԵՍՈՒՆ ՄԱՑՐԱՊԵՏՆԵՐ ծանր կերպով թունաւորուած են ուտելիքէ Նոթր Տամ տէ Շան փողոցի մէկ մայրապետանոցին մէջ։ Այս մայրապետներէն եօթը վտանգաւոր վիճակի մէջ։

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ մէջ աշխատաւորական վէճերն ու գործադուլները կը շարունակուին։ Գրէսթի, Րուպէի, Լա Ռոշէլի, Լը Մանի, Շէրպուրկի, Թուլոնի, Լիմոժի, Լիլի, Լա Փալիսի մէջ կարգ մը գործարաններու բանուորները գործադուլ ըրած են ու կ՚ընեն, պահանջելով օրավարձի յաւելում եւ բողոքելով կեանքի սղութեան դէմ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Երկուշաբթի (15 Սեպտ.) ժամը 11.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի ԱՐՏԱՇԷՍ ՀԱՆԸՄԵԱՆի հոգւոյն համար։ Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրգանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Չ. թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ։

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris :

Հատով կը ծախուին հայ գրատուններէ՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Պալուեան 43, rue Richer, Մ. Գարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին ։
ՔԱՇԱՆ եւ ՊԱՆԵԼՕ՝ Մինաս Ալթունեանին։
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի։
ՊՈՐՏՕ՝ Կարօ Տոնէրեանի։
ԼԻՈՆ՝ Թագւոր Այվազեանի ։
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի։
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի։
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի։
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի։
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի ։
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի։
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Մերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի ։
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՏՏՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի։
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի ։
ՊՈՄՈՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի։
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի։
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի ։
ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի ։
ՆԻՍ՝ Շ. Ջոտեանի ։

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ։

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ԳԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՑԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Եռամսեայ գրականութեան եւ արուեստի։ Ցարգանքի թիւ՝ մասամբ նուիրուած Գրիգոր Օտեանի մահուան 60ամեակին։ Ուրիշ գրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ։ Հատը ձեռքէ 125 ֆրանք։ Տարեկան բաժնեգին 500 ֆրանք։ (Ուրիշ երկիրներ՝ 700 եւ 600 ֆրանք)։

Հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ իր խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՍԷՆԹ ԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր։
ԿԱՐՏԱՆ.— Շաբաթ 13 Սեպտեմբեր։
ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.։
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր ։
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր ։

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղին, Bar du Globe: Օրակարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ծանօթ.— Այն բոլոր անդամները որոնք վճարած չեն իրենց ամսականները իրաւունք չունին ժողովին մասնակցելու։— Վարչութիւն

ԼԻՈՆ.— Համախարբերդցիական Միութ. Լիոնի մասնաճիւղը վարչ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին։ 71 rue de Bonnelի սրճարանի սրահին մէջ ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Անդամատետրերը միասին բերել։

Հ. Յ. Դ. Ս. ԷԹԻԷՆԻ «Անտոք» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին, բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է, (14 rue Brossard):

ՄԱՑՐ ԱԹՈՌՈՅ Հայրապետական պատուիրակ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, այս կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին։ Իսկ կէսօրէ վերջ (ժամը 4ին) պիտի նախագահէ Խաչվերացի Թափօրին ։

ՇԱՎԻԼԻ եկեղեցական վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս կիրակի Տօն Ս. Խաչի, իր մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ յետոյ Խաչհանգիստ պիտի կատարուի ։

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեկնումի առիթով եթէ կան ծախու տուներ, Փարիզի թէ մօտակայ արուարձաններու մէջ, կը խնդրուի նամակով տեղեկացնել «Յառաջ»ի վարչութեան Վ. Մ. սկզբնատառերով ։

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԲԻՐԼԵԱՆ (Ֆրէժիւսէն) խոր կսկիծով կուգան ցաւակցութիւն յայտնել իրենց դպրոցական ընկերուհիին ՕՐ. ԻՍԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ, ամբողջ Կիւլեան ընտանիքին ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, շարահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք ։ Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ։ Տպ. Պէյրութ, 1947։

Կ'ուզուի

Թրիքօի Jaige 10, մեքենայ ունեցող ձեռնարկուներ (entrepreneur) : Դիմել ԹԷՐԶԵԱՆ ՏԱՆ, 3, Rue Poissonniere, Paris :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — fondé en 1925 — R. C. Seine 376 246

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս 300 ֆր. Արտաս. 10 ...

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 14 Septembre 1947 Կիրակի 14 Սեպտեմբեր

ԻԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 5136-Նոր շրջան թիւ 745 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Տարօրինակ, նոյնիսկ անսովոր ալեկոծութեան մէջ է ան։

Երբեմն հակասական, իրերամարտ. երբեմն՝ համակամ ու համախոհ. բայց ի վերջոյ՝ համապատասխան կը ներկայանայ ան հայոց պատմութեան յուզումնալից շրջաններուն։

Անկիւնադարձի մը առջեւ կը գտնուինք, ուր հայ կեանքը խոշոր յեղաշրջումներու ենթակայ է։ Նոր կեանք մը կը կերտուի, նոր հայրենիք մը, նոր մշակոյթ մը, ճիշդ է, խոշոր գծերով նման երէկուան մեր ունեցածներուն, բայց նաեւ նոյնքան խոշոր գծերով, տարբեր երէկուընէ։ Ժամանակի ընթացքին միայն պիտի գայ ընդհանուր ներդաշնակութիւնը։ Պատմական այս ժամանակաշրջանին, միայն արտաքին կամ շրջապատի տարրական ոյժերը չեն որ կը գործեն սակայն, այլեւ ժողովուրդներու, անոնց ղեկավար ու յառաջադէմ տարրերու կամքը, հասկացողութիւնը, իրատեսութիւնը։

Պիտի ուզէինք որ ամէն հայ կենար պահ մը, այս խոշոր երեւոյթներուն առջեւ. ըմբռնէր զանոնք եւ ուղղի փնտռէր անոնց մէջէն։ Պատմութիւնը չի պարտադրուիր միայն, այլեւ կը ստեղծագործուի տրուած ժողովուրդի մը կամքովը, բաղձանքովը, գործովը։

Մեր փոքրիկ հայրենիքը, կազմակերպուած կորիզ, հայ ժողովուրդի ստեղծագործական թափին մէկ արտայայտութիւնը կը ներկայանայ։ Կտրուած արտաքին աշխարհէն, ուրացուած իրմէ զուրս ամէն բանի, բայց, ի վերջոյ, օրէ օր կը դառնայ շարունակութիւնը հայոց պատմութեան լաւագոյն շրջաններուն։ Արտասահմանը այլապէս հետաքրքրական, իր ոգիին, ազատատենչ ձգտումներուն, լայն հորիզոններուն եւ կատարած նուաճումներուն մէջէն։

Երկու խոշոր պատերազմներ քայքայեցին աշխարհը, արիւնով ու աւերով լեցուցին ժողովուրդներու հայրենիքներն ու հոգիները։ Հայաշխարհը եւ հայ ժողովուրդի ողբերգութիւնը առանձին կերպարանքով այս բոլորին մէջ։ Հայութեան եւ իր հայրենիքի աւերածութիւնը անբաղդատելի՝ բոլոր միւսներուն հետ։ Բայց հակառակ այս դաժան իրողութեան, այս ընդհանուր քայքայման մէջ, վերականգնումի ճիգ մը կայ հայ կեանքին ներս, դարմանումի ու ստեղծագործութեան անհուն թափ մը։

Զարդ, տարագրութիւն, կործանում, բաժան բաժան կեանք. բայց նաեւ կեդրոնաձիգ շարժում մը, առանցք ունենալով հայրենիքը եւ անոր վերելքը։ Այսօրուան հայրենիքը, ծնունդ հերոսական պայքարներու եւ մեր վաղուան հայրենիքը. այն՝ որ պիտի գայ, նոր ու հարազատ հողերու կցումով, ժողովրդական ցիրուցան դանգուածներու համախմբումով։

Անշուշտ տխուր երեւոյթներ չեն պակսիր։ Շատ են հակամարտութիւններն եւ ուրացումները. համազգային զգացողութիւնը կը թուի պատռտած ու բեկ, բայց պակաս չեն նաեւ դրական երեւոյթները, լուսաւոր հորիզոնները, որոնք կրնան բացուիլ վաղը, եթէ մենք ուզենք, մեր ժողովուրդի բոլոր դասերը, վարիչ թէ հետեւորդ։

Հայաստան, յանձին իր վարչակարգի ղեկավարութեան, կը ժխտէ Սփիւռքը. անոր գաղափարաբանութիւնը, անոր հասկացողութեան չափանիշները, նուիրական թուականներն ու անոնց մեկնաբանութիւնը, ազգային ու մշակութային արժէքներն ու անոնց կշիռքը, լոյսը։ Կը ժխտէ այս բոլորին մայրը, «Մայիս 28»ը ու անովխորհրդանշուած գաղափարականները, բայց ըստ էութեան, նոյն այս գաղափարականները կը հետապնդէ։

Սփիւռքը, իր կարգին, կը ժխտէ հայրենիքի կեանքէն ու վարչակարգէն շատ բան, կը ժխտէ Նոյեմբեր 29ը, բայց ի վերջոյ, կը ճանչնայ իրականութիւնը, վարչակարգին բերած ապահովութեան վրայ կենալով։

Հայութիւնը, ուր ալ ըլլայ, թող մտածէ իր յաւիտենական ու ամբողջական հայրենիքին վրայ։ Թող զոհէ, քաջալերէ ու աշխատի եւ շահողը պիտի ըլլայ մեր կեանքը։

Հայ կեանքը հաւատքով կրցած է տեւել։ Պահենք այս հաւատքը, մեր պատմութեան լոյսին եւ մեր հազարամեայ ժողովուրդին շունչին տակ։

(ՑՈՒՍԱԲԵՐի խմբագրականէն)

ՍՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ ՑԱՒԸ

Չեմ գիտեր որ մեր գրողները որոնք շատ անգամ առանց աջ-ձախ նայելու թուղթին կուտան ինչ որ իրենց խելապատակէն կանցնի, զայն կոչելով անշուշտ «բարձր գրականութիւն». կը կարդա՞ն այդ գրուածքներու մասին եղած քննադատութիւնները։

«Բաղմավէպ» մը անցաւ ձեռքս, ուր քաղուածքը կար «Հայրենիք» ամսագիրներու յաջորդական շատ մը թիւերու բովանդակութեան մասին։ Եւ հոն ստորագրուած ամէն մէկ գրութեան ու գրողին համար գնահատական կամ քննադատական քանի մը տող։

Այդ հարեւանցի ակնարկը մասնաւոր արժէք մը ունէր իր շատ զուսպ, փափկանկատ արտայայտութեամբ։ Գրողը, ինքն ալ բանաստեղծ, հաստատ գրական գետնի վրայ, որքան ճիշդ դատումներ ունէր եւ որքան օգտակար, եթէ սակայն մեր բանդէտները ուզեն կարդալ եւ նոթ առնել։

Ցաւ մըն ալ աս, մեր գրական անդաստանին մէջ։ Ոչ մէկը չի հանդուրժեր արդար կամ տեղին քննադատութեան մը։ Ամէն մէկը ինքնիրմով ուռած, արդէն կատարեալ է եւ եթէ համարձակիս որեւէ բառ փախցնել բերնէդ, կը բանայ հայհոյանքին տոպրակը, անշուշտ վնասելով ամէնէն առաջ իրեն։

Պիտի ըսէք «իրաւ» գրագէտը, ան որ անվիճելի արժէք է, չիյնար հոն, այո, բայց որքան քիչ ունինք այդ տեսակէն։

Ընթերցողներս անձկութեամբ կը նայինք իրենց, -երկու մտահոգութեամբ,— նախ ունենալ ոչ թէ «քիլօներով գրականութիւն» այլ դիմացկուն հատորներ, եւ յետոյ մաքուր հրապարակ մը գրական ուր տեղ չունենան փողոցային վէճերը ըլլրճուկ ոխերը եւ հայհոյանքը։

ՍՕՍԻ

Աշխատաւորական ցոյցեր

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԼԸ ՄԱՆԻ ԵՒ ԱԼԱՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

Աշխատաւորներու բողոքները կը շարունակուին գաւառի մէջ,— պահանջելու համար պարէնի յաւելում եւ գիներու զեղչ։ Երէկ, ցոյցեր կատարուեցան Սէն Պրիէօքի, Թիւլի, Պրէվի, Մոնփէլիէի, Մոնթոպանի, Սէն Ֆլորանթէնի, Պէլֆորի եւ Տօրտօնեըի նահանգի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ։

Ռուպէի շրջանին մէջ, գործադուլը կը շարունակուի զանազան ձեռնարկներու մէջ։ Սէնթ Էթիէնի հանքերուն բանուորները որոշած են երկու ժամուան գործադուլ ընել, 16 Սեպտեմբերին։ Պրէսթի նաւարանին գործաւորներն ալ պիտի դադրեցնեն իրենց աշխատանքը երկուշաբթի, ժամը 6ին։ Թուլուզի ծխախոտի գործարանին բանուորներն ալ երեքշաբթի գործադուլ պիտի ընեն։ Պառ լը Տիւքի նաւավարները ընդհ. գործադուլ հռչակեցին, միայն ինքնաշարժ նաւերը պիտի շրջին։ Լա Ռօշէլի մէջ, Լա Փալիսի տօքէրները գործադուլի մէջ են հինգշաբթիէն ի վեր բողոքելու համար հացի պարէնին զեղչման դէմ։

★ Առջի օրուան խարանցումներէն ետք, հանդարտութիւնը չվերահաստատուեցաւ դեռ Լը Մանի մէջ։ Հինգշաբթի, ամբողջ օրը, մեծ ջղագրգռութիւն տիրեց քաղաքին մէջ։ Սարթի Սէնտիքաներու նահանգային միութիւնը մեծ ցոյց մը կազմակերպած էր բողոքելու համար կեանքի յարատեւ սղութեան եւ պարէնի անբաւականութեան դէմ։ Ցուցարարներ նահանգապետի շէնքին վանդակորմերը խորտակեցին եւ մտան բակ։ Ոստիկանները հարկադրուեցան արցունքաբեր ռումբեր նետելու, որուն վրայ ցուցարարները ցրուեցան, բայց քարեր նետեցին նահանգապետարանի շէնքերուն վրայ եւ շատ մը ապակիներ կոտրեցին։ Նահանգապետը դուրս ելաւ հանդարտեցնելու ցուցարարները. սակայն, չկրցաւ խօսք հասկցնել անոնց։

Ցոյցին սաստկութեան պատճառով Թուրի C. S. R.երը կանչուեցան, եւ անմիջապէս կռիւն ու խարանցումը սկսաւ։ Անդորրութիւնը ուշ ատեն միայն կրցաւ վերահաստատուիլ։

Պիտոյի յայտարարութիւնները Արտաքին գործերու յանձնաժողովին մէջ

ՄԱՐՇԸԼԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ազգ. ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին մէջ, արտաքին նախարար, Ժորժ Պիտօ, տեղեկութիւններ տուաւ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Ըսաւ որ, եթէ «Տասնըվեց»երու տեղեկագիրը կատարելապէս չհամապատասխաներ ամերիկեան հանր. կարծիքին, ասիկա լոկ ձեւական դժուարութիւններու պատճառով է։ Ամերիկա Մարշըլի ծրագրին գործադրութեան հակառակ չէ, բայց Ամերիկացիք կ'ըսեն մեզի, «օգնեցէք մեզի՝ ձեզի օգնելու մեր ջանքերուն մէջ»։

ԳԵՐՄԱՆ ԳՕՏԻՆԵՐՈՒ ՄԻԱՑՄԱՆ ԽՆԴԻՐ

Գերմանական խնդիրներուն մասին, նախարարը յայտարարեց թէ՝ որոշ առաջարկներու կը սպասէ, կարենալ կարծիք յայտնելու համար գրաւման երեք գօտիներու ապագայ վիճակին վերաբերմամբ։ Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսայի դիրքը փոխուած չէ այս հարցին մէջ. Ֆրանսական գօտիին անգլօսաքսոն գօտիներու հետ կատարեալ միացման խնդիր չկայ։ Այս կէտին մէջ օգտակար եւ վերջնական ո՛չ մէկ կարգադրութիւն կարելի է ընել, Չորս Մեծերու գումարումէն առաջ, որ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ, յառաջիկայ Նոյեմբերին։

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Պիտօ բացձանք յայտնած է որ Սպանիոյ քաղաքական կացութեան մասին չխօսուի ՄԱԿի առաջիկայ նիստին մէջ։ Սպանիացի հանրապետականներու միջեւ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը ա՛յնքան չեչտուած է այս պահուս որ կրնայ տկարացնել անոնց դիրքը։ Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա հաստատապէս որոշած է իր օժանդակութիւնը բերել սպանացի ռամկավարներու պայքարին՝ Ֆրանքոյի վարչաձեւին դէմ։ Ֆրանքօ-սպանիական սահմանագլուխը փակուած պիտի մնայ դեռ. միայն Մարոք եւ Փորթուկալ երթեւեկող ճամբորդներուն առջեւ պիտի շարունակէ բաց մնալ այս սահմանագլուխը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՊ

Յունական խնդրին գալով՝ Պիտօ յայտարարեց է որ Ֆրանսա յունական գործերուն մէջ պէտք է զգուշաւոր եւ վերապահ դիրք մը բռնէ։ Աւելցուցեր է որ Յունաստան Արեւել. Եւրոպայի երկիրներուն մէջ միակ պետութիւնն է որ ընդունած է միջազգային հակակշիռը։ Պէտք է նկատի առնել Թէյնքի այս բարի կամեցողութիւնը, յաւելեց է Պիտօ։

Խ. Միութիւնը չի հետաքրքրուիր Լոնտոնի ժողովով

Մոսկուայի դիւանագիտական օտար շրջանակներուն մէջ սա կարծիքը կը տիրէ թէ Նոյեմբերին Լոնտոնի մէջ գումարուելիք չորս արտաքին նախարարներու հաւաքոյթը չըահագրգռեր Խորհ. Միութիւնը։ Սովետ կարգ մը ղեկավար անձնաւորութեանց տեսակէտով, այս ժողովը աւելորդ է գումարել, վերջերս Անգլօսաքսոններու միջեւ Գերմանիոյ մասին կնքուած համաձայնութեանց պատճառով։

Սակայն եւ այնպէս, Մոսկուա դեռ պաշտօնապէս որոշ յայտարարութիւն մը ըրած չէ. իր սովորութեան համաձայն, վերապահ պիտի գտնուի մինչեւ գումարման օրը։ Միայն սովետ թերթերէն է որ կարելի է գաղափար մը կազմել Քրէմլինի դիտաւորութեանց մասին։ Այսպէս, ռուս մամուլը չի դադրիր արդարեւ կրկնելէ թէ՝ վերջին ատեններս, Ամերիկայի եւ Անգլիոյ իրենցգերմանական գօտիներուն մէջ ձեռք առած միջոցները հակառակ են Փոցտամի մէջ Երեք Մեծերու կողմէ տրուած որոշումներուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Երէկ առտու, ցուցարարները, բազմաթիւ խումբերու բաժնուած, մտան շուկայ եւ ստիպեցին վաճառորդները որ գիները պակսեցնեն։ Կեդր. շուկային մէջ, եղան միսը ծախուեցաւ քիլօն 100 ֆրանքի, ձիու միսը՝ 70 ֆրանքի, տանձը՝ 10—12 ֆրանքի եւայլն։

Խռովութիւնները կը շարունակուին։ Դեռ երէկ, C. S. R.երը կռուեցան ցուցարարներուն հետ։ Ոստիկանները ամէն տեղ խուզարկութիւն կատարեցին, բայց քարերը կարկուտի պէս տեղացին իրենց վրայ։

★ Ալանսոնի մէջ ալ բուռն ցոյցեր կատարուեցան երէկ։ Ցուցարարները փորձեցին նահանգապետարանին վանդակորմերը խորտակել եւ քարեր նետեցին ոստիկաններուն վրայ որոնցմէ մէկը վիրաւորուեցաւ։ Այն ատեն կառավարութիւնը արցունքաբեր ռումբեր նետել տուաւ ցուցարարներուն վրայ, զանոնք ցրուելու համար։

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԼԵՒՈՆ ԲԱՆԻԿԵԱՆ

Կարելի չէ երբեք քանի մը տող մահագդով փակուած նկատել կեանքը առաքինի Հայու մը՝ որ իր մահէն յետոյ աւելի քան ութսուն երկար տարիներու բեղուն գործունէութեան մը յիշատակը կը թողու իր ետեւ: Ու շատ ցաւալի պիտի ըլլար, արդարեւ, եթէ բոլորովին մոռացութեան տրուէր գրեթէ իր ամբողջ կեանքը իր ընտանիքին, իր առեւտրական գործին ու մանաւանդ իր ազգային ծառայութեան նուիրած այս պատուական մարդը:

Շատ կանուխէն ճանչցած էի ողբացեալը, աւելի քան քառասուն տարիներ առաջ, երբ պատանի եւ ուսանող էի Գատը Գիւղի Արամեան վարժարանի մէջ ու երբ ինքը մեր գիւղի Թաղական խորհրդոյ անդամ էր ու հոգեւին նուիրուած ժողովական՝ եկեղեցիին ու դպրոցին պայծառութեան ու յառաջդիմութեանը: Իրեն պաշտօնակից բոլոր ընկերներուն մէջ ինք բացառիկ դէմք մըն էր, ըսել է՝ ինք որ պատանութեանը որբ մնացեր էր իր ծննդավայրին մէջ եւ ընդունուեր էր Գալըր Չէշմէի Ազգ. Որբանոցը ու հոն էր ստացեր իր տոհմային դաստիարակութիւնը: Ի բնէ ուշիմ եւ բարի երիտասարդ, դպրոցը աւարտելէ յետոյ մտեր էր առեւտրական կեանքի մէջ եւ իր ցեղին յատուկ ձեռներէցութեամբ կրցեր էր շուտով ապահովել առեւտրական անկախ դիրք եւ մայրաքաղաքի հայ վաճառականներու դասուն մէջ ապահովել պատուաբեր անուն: Պարկեշտ եւ ուղղամիտ առեւտրական էր հանգուցեալը եւ մինչեւ իր մահը մնաց նոյն պարկեշտ եւ ուղղամիտ ազգայինը: Իրմէ առաջ մեռնողներն բարի համբաւով աշխարհի հրաժեշտ տուեր էին ժողովական իր բոլոր ընկերները, Գառնիկ Սարգիսօֆ, Տիգրան Բարաղամեան, Ցեսու Շամտանճեան, Տիգրան Ծիլաճեան, Բարսեղ Ստամպուլեան, բոլորն ալ, իրենցմէ առաջ եւ յետոյ, Գատը Գիւղի լրջախոհ, համեստ եւ ծառայասէր ազգայինները՝ որոնց երախտապարտ պիտի մնայ յաւէտ Թաղին ուսումնական սերունդը: Լեւոն Բանիկեանի հանրային ծառայութեան դաշտը մեր Թաղին, իր Թաղին մէջ չսահմանափակուեցաւ երբեք: Հանգուցեալը որբութեան բոլոր դառնութիւնները ճաշակած մարդ, ուզեց ազգին հանդէպ իր երախտագիտութիւնը գործնօրէն յայտնել՝ երբ ողբացեալ Պատրիկ Կիւլպէնկեանի առենապետած Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան մէջ հանգիսացաւ ամէնէն գործունեայ ու Ազգին Տանը նուիրուած անդամը, իրեն պէս ազգասէր Թաղեցիի մը, հանգուցեալ Ներսէս Օհանեանի հետ: Գատը Գիւղ շատ հեռու էր Եէտի Գուլէէն, բայց այս պատուական ազգայիններուն համար Հիւանդանոցը շատ աւելի մօտ էր իրենց տունէն ու վաճառատունէն: 1908ին Բանիկեանի հանրային ծառայութեան դաշտը ինքնին կ'ընդարձակուի՝ երբ իր Թաղին անունով երեսփոխան կ'ընտրուի Ազգ. ընդհ. ժողովին: Հոս ալ հանգուցեալը միեւնոյն լուրջ, խոհեմ ու պարզասէր ժողովականն է, կարեւոր յանձնաժողովներու մնայուն անդամը: Յարգուած ժողովական մը եւ հետեւաբար հանրային գործիչ մը մնաց միշտ Լեւոն Բանիկեան, բայց ան չգոհացաւ միայն իր ազգին հանդէպ ունեցած պարտականութիւնները ժողովական աթոռներու վրայ միայն լրացուցած համարել. ամէն առիթով լայնօրէն մասնակցեցաւ ազգային բազմազան պէտքերուն Վանայ Սովելոցէն սկսեալ մինչեւ նորագոյն աղէտները, իր հոգածութեան գլխաւոր առանցքը նկատելով Ազգին Տունը:

Հանրային ծառայութեան նուիրուիլ գիտցող մը, շատ բնական պիտի ըլլար անշուշտ որ գիտնար նաեւ ջերմօրէն նուիրուիլ իր ընտանեկան յարկին: Հանգուցեալը, առողջ ու բարեկազմ անձ, եւ կը հաւատամ որ մինչեւ իր սգալի մահը մնաց միշտ նոյնը, կանուխէն կազմեց ընտանեկան շատ երջանիկ բոյն մը: Բարեպաշտ, առաքինի եւ գործունեայ երիտասարդ առեւտրականի մը համար դժուար չէր ապահովել ընտանեկան քաղցր յարկ մը, իր անձին օրինակովը մեծցնելով, դաստիարակելով եւ գործնական կեանքի համար պատրաստելով շնորհալի ուսումնական զաւակներ՝ որոնց անխառն սիրոյն եւ գուրգուրանքին տակ կը փակէր երէկ իր աչքերը, սրտի մեծ գոհունակութեամբ որ գիտցեր եւ կրցեր էր իր ազգին եւ իր ընտանիքին համար լրիւ կատարել իր պարտքը: Նման պարագաներու մէջ մահը կը դադրի սուգ մը ըլլալէ իր ետեւ թողած սիրելիներուն համար, ու ընդհակառակը կը դառնայ մխիթարութիւն մը, սփոփանք մը:

Փարիզ գալէս յետոյ շատ կը ցաւիմ որ պատեհութիւն չունեցայ զինքը տեսնելու եւ բոլորովին անտեղեակ էի իր դրութեան եւ իր հասցէին: Լոնտոն չմեկնած ես իրմէ ստացայ չորս էջնոց ընդարձակ նամակ մը՝ ուր, հակառակ իր գրեթէ անընթեռնլի վիճակին, կը ներկայանար միեւնոյն ազգասէր Հայը, հակառակ իր խոր ծերութեան եւ զոր պիտի պահեմ գուրգուրանքով: Համակրական տողերէ յետոյ, ան թելադրութիւններ ունէր իր համայնքին օգտակար թելադրանքներ ու կարծէք աւելի քան քառասուն տարիներ առաջուան համբայլն դէմքն էր, ծառայասէր ու անշահախնդիր ժողովականը: Կը ցաւիմ նոյնպէս որ Անգլիոյ մէջ անցուցած իմ տառապագին ամիսները եւ անոնց հետեւող թեմական իմ այցելութիւնները թոյլ չտուին որ անձամբ պատասխանէի իր նամակին ու հոս Մարսիլիոյ մէջ կը տեղեկանամ որ խաղաղ մահով մը, մտեր է իր յաւիտենական հանգիստը՝ երբ իր մահէն քանի մը օր յետոյ կ'իրականանային արդէն իր ազգային բաղձանքները, 3500 հայրենադարձներու Ռօսիա նաւը մտնելով: Պիտի գիտնամ պահել իր յիշատակը:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Գրողներու համագումար Սփիւռքի մէջ

Նայիրի ամսաթերթին խմբագրութիւնը կ'աշխատի կազմակերպել Հայ Գրողներու Համագումար մը Սփիւռքի մէջ, ինչպէս արձագանգը տուաւ «Յառաջ» եւ խմբագրականներով պարզեց իր տեսակէտն ալ:

Գեղեցիկ է գաղափարը: Չեմ կարծեր որ գտնուի գրող մը, որ դէմ ըլլայ նման ձեռնարկի մը: Ճիշդ է թէ կարգ մը խեչափառներ, կարմրած՝ տակաւին չեփած, սկսան աջ ու ձախ քաշել ձեռնարկը,— առանց մասին՝ ետքէն:

Ի՞նչ կը նշանակէ համագումար եւ ի՞նչ կը սպասուի նման ձեռնարկէ մը:

Ֆրանսացի մը խնդալէն պիտի ճաթէր, եթէ չգայթակղէր, իմանալով սկզբնական իմաստը congrès բառին, զոր մենք կը թարգմանենք համագումար, մինչ Պուալօ կը յարձակի բառին ու սովորութեան վրայ.

Et jamais juge entre eux ordonnant le congrès,
De ce burlesque mot n'a sali ses arrêts.

Անճոռնի եւ այլանդակ չէ հայերէն իր համադրը, ոչ ալ բարբարոս, ինչպէս կ'անուանէ Ֆրանսացի ուրիշ հեղինակ մը, բայց տակաւին պատմութիւն չունի մեր լեզուին մէջ: Ընդհակառակն շատ խոնարհ բառ մըն է, որ ոչինչ կը պահանջէ երբեմնի վեհաժողովներու շուքէն ու ծանրութենէն: Այսուհանդերձ այժմեան խորհրդաժողովներուն նմանելու վախկոտ փորձով մը՝ կը սիրէ կոչուիլ նաեւ համաժողով, թէեւ կրնար գործածել պարզապէս ժողով անունը, որ այնքան փառաւորուած է, անտնօք, եկեղեցական մտաւորականներու աշխատանքով:

Ինչ որ ալ ըլլան իր յաւակնութիւնները, համագումարը կրնայ փոխ առնել congrès բառին այն նշանակութիւնը, զոր լատին դասական հեղինակները կուտային իրեն,— հանդիպում: Եւ այդ էր, ըսէք՝ լաւագոյն պաշտօնը կամ առաքելութիւնը, որ «Յառաջ»ի խմբագրապետը կուտար համագումարին, եթէ ան իրականութիւն դառնայ եւ էջ մը բանայ մեր Գրականութեան Պատմութեան մէջ: Սփիւռքի Հայ Գրողներու առաջին Համագումարը անունով:

Բառին տրուած սահմանումը, այսքան պարզ, կը կարծեմ թէ կ'առաջնորդէ մեզ ոչ միայն կազմակերպելու համար այդ համագումարը, այլեւ դասաւորելու համար կատարուելիք աշխատանքներու ծրագիրը: Ինչո՞ւ համագումարը համեստ ու պարզ ժողովի մը սահմաններուն մէջ դնելու այս փորձը,— բացատրեմ:

Երբեք զիս չի հետաքրքրեր ոմանց այն մտավախութիւնը թէ նման համագումար մը կրնայ Հայաստանի կառավարութեան աչքին երեւնալ ցոյց մը Սովէտ Գրողներու Միութեան համագումարին դէմ՝ այս կամ այն նշանակութեամբ: Մենք, գրող՝ ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր, փոլիթիքօս չենք՝ գոհութի՛ւն Աստուծոյ: Ոչ ալ մեր նկարագրի կազմութիւնը ստացած ենք Պապը Ալիի պողոտային վրայ: Ու կը դաւանինք.— Եթէ գրականութիւնը բոլորովին ապաքաղաքական (apolitique) իրողութիւն մը չէ, պայման է որ իր քաղաքական թելադրանքները ստանայ միայն իր ծոցէն, գրական կազմութեամբ ուղեղներէ: Այս տեսակէտով՝ մենք դէմ ենք «ղեկավարեալ գրականութեան» (littérature dirigée) տեսութեան, ու եօթը մեթր խորութեան մէջ կը թաղենք նման տեսութեանց վիժուկները, ծիծաղելով ոմանց այն փաստաբանութեան վրայ թէ Վիրգիլիոս ալ, իր իսկ խոստովանութեամբ, ղեկավարեալ գրականութիւն ըրած է եւ ճառագայթած՝ Օգոստոսի դարէն մինչեւ մեր օրերը, վասնզի մենք չենք շփոթեր Մեկենասի երգչին երախտապարտութեան խօսքը ղեկավարեալ գրականութեան մը «դեկրետ»ներուն հետ:

Ես երբեք չեմ մեղադրեր Հայաստանի գրողները, որո՛նք, փա՜ռք Աստուծոյ, հարկադրուած չեն դեռ ոտանաւորի վերածելու այդ «դեկրետներ»ը,— առանց նմոյշներուն ծանօթ են անոնք որ կարդացած են յեղափոխութեան Պատմութիւնը,— թէեւ պարտաւոր՝ գրելու վէպ եւ բանաստեղծութիւն, երբեմն հայրենասիրական en série կամ à la chaîne, երբեմն «բովանդակութեամբ՝ միջազգային»: Ընդունեցէք որ, իրենց քիրքին մէջ, ուրիշ բան պիտի չկարենայիք ընել դուք: Անկեղծօրէն, ես կ'ուրախանամ՝ երբ կը տեսնեմ որ կը գրեն ու կ'արտադրեն Երեւանի մեր գրչեղբայրները, հոգ չէ, երբեմն հայհոյելով մեզի: Դուք ալ ուրախ պիտի չըլլայի՞ք՝ եթէ շարունակէին գրել Բակունցն ու Չարենցը, Ալազանն ու Մահարին: Կը զարգանայ հայ լեզուն, այդքանն ալ շահ մըն է արդէն:

Կը խոստովանիմ, որ խիթի ցաւ պատճառեց՝ երբ, արտասահմանէն, ոմանք ծանր խօսքեր ըրին Թոփչեանի հասցէին, Երեւանի Գրողներու Համագումարին ներկայացուցած իր տեղեկագրին առթիւ՝ Սփիւռքի հայ գրականութեան մասին: Վերջապէս այս կամ այն անծանօթը չէ որ մեզի պիտի զեկուցանէ թէ հայ գրականութեան ծանրութիւնը արտասահմանի՞ մէջ կը գտնուի թէ Հայաստանի: Կ'ընդունիմ որ հայ համայնավար մտաւորական հոսանք մը [illegible] ունի, եւ այնքան լաւ՝ որքան հայ միտքին մէջ իւրացնէ, մարսէ եւ հայացնէ համայնավար վարդապետութեան տեսակէտները, բայց ոչ կը կլլեմ հայրենադարձութեամբ օծուած դեղահատները ոմանց, կառավարութեան սաստով հրամցուած պատառները այլոց, ոչ ալ կը տարուիմ կարգ մը գիտուններու նահանջականութեամբ՝ արտասահմանի գրական կարելիութիւններուն ու նուաճումներուն մասին թերահաւատութեան մէջ իյնալով: Անոնց քունն է փախեր թէ խելքը, չի հետաքրքրեր զիս,— արտասահման իրաւունքներ ունի մեր Պատմութենէն ժառանգած եւ յանուն այդ իրաւունքներուն՝ մենք կը շարունակենք մեր աշխատանքը:

Ուրեմն, Համագումարին կազմութեան առթիւ՝ երբ համեստ առաքելութիւն մը կուտայի գրողներու այդ հանդիպումին, պատճառը «դիւանագիտութիւն» չէր Հայաստանէն ներշնչուած:

Երկու տեսակ են համագումարները.— Մէկը հիմնուած է droit disciplinaireի վրայ, կարգապահական իրաւունքով, միւսը՝ droit d'exposerի սկզբունքին վրայ: Աւելի ճիշդ, առաջինը՝ արեւելեան աւանդութեամբ, երկրորդը՝ արեւմտեան աւանդութեամբ:

Քաղաքական կամ եկեղեցական հին ժողովներէն անկախ, որոնք զանազան անուններ եւ կանոնական կազմութիւններ ստացած են դարէ դար, առաջին անգամ Զուիցերիան էր, որ տուաւ գիտական համագումարներու օրինակը (չեմ յիշեր թուականը): Այս համագումարները ազատ հանդիպումներ էին աշխարհի մեծագոյն գիտնականներուն համար, որոնք տարին մէկ անգամ քով քովի կուգային՝ իրարու հաղորդելու համար իրենց յաջողութիւնները եւ գաղափարի փոխանակութիւններ կատարելու համար վիճաբանութիւններով: Զուիցերիոյ օրինակին հետեւեցաւ Գերմանիա, յետոյ՝ Ֆրանսա:

Շուտով, սակայն, ստեղծուեցաւ հոսանք մը, որ կասկածի տակ կը դնէ գիտական նման համագումարներու օգտակարութիւնը: Պիտի ներկայացնեմ այդ քննադատութիւնները համագումարներու կազմութեան արեւմտեան եղանակին մասին, ինչպէս եւ սխալները արեւելեան եղանակին մասին, խորհելով որ Սփիւռքի Հայ Գրողներու Համագումարը, կազմակերպուելու համար ըստ այդ քննադատութեանց, կրնայ օգտուիլ ներկայացուած ծանօթութիւններէն ու փորձերէն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Երզնկա»

(ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ)

Վերջերս լոյս տեսաւ Գ. Սիւրմէնեանի Երզնկա հատորը, գիրքը տպուած է Եգիպտոս, Սահակ Մեսրոպ տպարանը: Կը բաղկանայ 512 մեծադիր էջերէ, ունի հարիւրէ աւելի նկար, խմբանկարներ ու գեղեցիկ քարտէս մը գունաւոր:

Գրքին թուղթը, կողքը, տպագրութիւնը, մէկ խօսքով գրքին ընդհանուր վիճակը խիստ գոհացուցիչ է:

Հեղինակը բացի գաւառի անցեալ ու ժամանակակից անցուդարձերու պատմութենէն «Երզնկան ընդհանուր պատերազմի նախօրեակին» բաժնի մը, 186 էջերու մէջ գեղեցիկ ու մանրամասն նկարագրութիւնը կ'ընէ Եկեղեաց գաւառի, գիւղերու, վանքերու, եկեղեցիներու: Լայն տեղեկութիւններ կուտայ դպրոցներու, արհեստներու, հոն ապրող ազգութեանց նկարագրի, բարքերու, սովորութիւններու, մշակոյթի, ինչպէս նաեւ գաւառի ու քաղաքի ընդհանուր վիճակի մասին:

Նկատի ունենալով, որ այդ ամէնը 1915էն ի վեր դադրած է գոյութիւն ունենալէ, Գ. Սիւրմէնեանի այս աշխատասիրութիւնը անոնց յիշատակը վերապրեցնելու տեսակէտէն թանկագին ծառայութիւն մըն է իր ազգին ու ծննդավայրին համար, այլապէս անոնք անհետ կրնային կորսուիլ պատմութեան համար:

Գ. Սիւրմէնեան իր երկին մէջ լայն տեղ տուած է ջարդերու եւ տեղահանութեան պատմութեան, որուն մէջ իր յուշերը որպէս ականատեսի կարեւոր տեղ կը բռնեն ու անոր վերջաւորութեան

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱԶԴԱՆԻ ԵԶԵՐՔԷՆ

Նրանք սեղան են բացել Հրազդանի եզերքին,
Հին հին վշտերը յանձնել ուրախութեան կրակին,
Շիւղեր էին մայր ծառի, երբ խորշակը խելագար
Պոկեց նրանց ու գցեց ամէն մէկին մի աշխարհ։

Օտար հողում մաշեցին հոգիները տարադիր՝
Յաւերժօրէն դեգերում, անօթեւան, անեռկիր։
Ելան կեանքի սանդուխքով՝ մանկութիւնից ծե-
րութիւն,
Հայրենիքի կարօտը միշտ վառ պահած սրտերում։

Քանի՜-քանի՜ պանդուխտներ՝ փակած Հայոց օ-
ջախին՝
Զոհ գնացին վշտերի ամենակուլ երախին։
Բայց կանչում էր, դուրգուրում Նոր Հայաստանը
հեռուից,
Մօր պէս ճամբում էր նրանց իր կենարար արեւից։

Եւ արդ, նստած հայրենի Հրազդանի եզերքին,
Երգում, խնդում են զուարթ, բաժակ-զարկում
բաժակին։

ՍԱՐՄԷՆ

իր վերլուծումը տեղահանութեան օրերում կա-ցութեան ու մտայնութեան մասին բաւական լոյս կը սփռեն պատմութեան այդ ահռելի ոճրի մասին տալիք որոշման համար։

Գ. Սիւրմէնեան այդ բաժնին մէջ տեղաւորած է տասը հատընտիր յուշեր ջարդերէն ազատուող-ներուն, որոնք մօտաւոր պատկերը կուտան Հա-յերու տեղահանութեան եւ այդ ճամբուն իրենց կրած տառապանքներու մասին։

Այդ էջերը առանց յուզումի եւ առանց խոր-ցունքի կարելի չէ կարդալ, դայն կարդացողին մէջ ինքնաբերաբար վրէժի զգացում մը կ'արթըն-նայ, բայց այդ զգացումը յանկարծակի կը շիջի եւ կամ մարդ իր մխիթարութիւնը կը գտնէ, երբ կ'անցնի յաջորդ երկու գլուխներուն, ուր ոճրա-գործներու պատժուած ըլլալը կը տեսնես։

Գ. Սիւրմէնեանի ոճը գեղեցիկ, պատմելու ձեւը հաճելի եւ իր լեզուն գոնէ այս երկի համար խիստ համապատասխան է։ Սիւրմէնեան այս գիր-քը գրած է շատ պարզ եւ հասկնալի լեզուով, բարդ նախադասութիւններ, մանուածապատ մըտ-քեր չիկան անոր մէջ, հեղինակը նոյնիսկ որոշ ճիգ ըրած է իր վրայ այս երկու թերութիւններէն խուսափելու համար ու այդ պատճառաւ նկատելի է որ ան տեղ տեղ հրաժարած է մանրամասնու-թեանց մէջ մտնելէ։

Երգնկա գրքին մէջ հեղինակին չունեցը կայ, ան ապրած է ինչ որ գրած է։

Այս գիրքը բազմակողմանի բովանդակութիւն ունի ու ազգապահպանման տեսակէտէն խոշոր ար-ժէք մը կը ներկայացնէ ։

Ան թէեւ Տաճկահայաստանի միայն մէկ գա-ւառի անունը կը կրէ, քայց իրականութեան մէջ համայն տաճկահայկական գաւառներու պատմու-թիւնն է ան, որոնց իւրաքանչիւրին վիճակը — ճակատագիրը, քիչ մը աւելի, քիչ մը պակաս նոյնն է եղած։ Կ'արժէ որ ամէն հայ կարդայ այդ գիրքը։

Մ. Կ.

ՊՈՒՏ'Մ ԾԻԾԱՂ

«Որ համբերեսցէ...»

Մէկը կար, մէկը կար. Ժընեվի Ազգաժողով մը կար։ Այս ժողովը — Մնացածը դոց գիտէք։ Աստուած հոգին լուսաւորէ։

Եւ այս Ազգաժողովը Ժընեվէն Նիւ Եորք գաղ-թեց, անունն ալ փոխելով, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւն (ՄԱԿ) կոչուեցաւ։

Աստուածատուր աղբարը աէրտէր եղաւ, Տէր Փիլիպպոս կոչուեցաւ ։

— Կարն կ՚ուզէ այդ մասալները։ Վե՞րջը։

— Վե՛րջը՝ Այս ՄԱԿը, «վերջ տալու համար ցեղասպան ոճրին, կը պատրաստէ եղեր պայմա-նագիր մը, զոր պիտի ներկայացնէ եղեր, յառաջի-կայ Ընդհ. Ժողովին»։

— Օ՜, «կը պատրաստէ եղեր», «պիտի ներ-կայացնէ եղեր»։ Պիտի, պիտի... Եւ ի՞նչ բանէ յուլացուած արդեօք։

— «Ցեղասպանութիւնը, խիստ մեծ վնասներ կը պատճառէ եղեր բովանդակ մարդկութեան ... «Ժողովուրդներ բնաջնջելով՝ ջարդուած կ՚ըլլան եղեր, ապաքայ շատ մը հանճարներ, տաղանդներ»։ «Միջազգային առեւտուրն ալ կը վնասուի» եղեր.. «Ոճրագործներն ալ ազատուելով, մասնաւոր պա-տիժներու եւ գնահատութեան արժանացած են» ե-ղեր ...

— Սխա՜լ։ Թուրք հայասպան ոճրագործները, աքսորուեցան Մալթա, ժամանակ մը խղճամտաք-րութեան հետեւելու համար։ Մի քանիներն ալ «ա-ւազակ» տիտղոսով՝ գահի վրայ բարձրանալու դատապարտուեցան։ Այս բաները չի գիտե՞ր ՄԱԿը։

— Կ'երեւայ թէ մոռցած կամ կոճակ ըրած է՝ առ ի քաղաքավարութիւն։

— Հա՜, կրնայ ըլլալ, քանի որ «յաղթական Թուրքիոյ» ներկայացուցիչն ալ իրենց մէջ է իբրեւ ընկեր։ Բայց անոր ներկայութեան, ինչպէ՞ս կը խօսին ցեղասպանութեան կամ ջարդի մասին։

— Կ'երեւայ թէ՝ Թուրք պատուիրակները ապ-տէստի, նամազի գացած ըլլալով, համարձակու-թիւն առած են ՄԱԿեաններ։

— Ա՜խ, շատ ջուր կը վերցնէ այդ խնդիրը։ Օրինակ, Թուրքերը վէճ պիտի առնեն թէ՝ ո՞ր ազգերը ցեղ կամ ժողովուրդ կը նկատուին։ Թէ՝ ջարդուելու արժանի՞ են կամ ոչ։ Թէ՝ ներքին բարեկարգութեան համար հատիկ - հատիկ գլուխ թռցնելը ջա՞րդ կը նշանակէ։ Թէ՝ առանց գլուխ թռցնելու, Հայերը իբրեւ զինուոր կամ հարստու-թեան տուրքի պատրուակով ներքին գաւառները քշելով, հոն, անօթի ծարաւ, չարաչար աշխատ-ցնելով հոգին առնելը ջա՞րդ կը նշանակէ թէ բնա-կան մահ։

— Կամ Թուրքը, վերջին վայրկեանին առար-կութիւն ընէ եւ իր անկախութեան դէմ ոտնձգու-թիւն համարի այդ պայմանագրութիւնը։ Կամ պաշտպանելու ելլէ իր պապենական ջարդարհես-տը, որ իր երկրին հաստատուն եկամուտը կը կազմէ ...

— Եւ կամ, «բարեխնամին» արժանապատուու-թեան դէմ նկատուի այդ ջարդարգել օրէնքը ու վէթօյով մը օդը հանուի ...

— Ցոռետեսութի՛ւն։ Ամերիկայի մեր հաղա-րաւոր հայ քաղաքացիները, հօ՛ չեն քնանար։ Մարդիկը հայու արիւն կը կրեն։ Անշուշտ պէտք եղած դիմումը կը կատարեն Թուրքիոյ մէջ, ժամէ — աղօթքէ, զրկուած, աչքէ հեռու վայրերու մէջ քար կոտրելով, հող փորելով բնաջնջուող իրենց եղբայրներուն ի նպաստ ։

— Եւ սակայն ամերիկահայեր, ներկայիս խիստ զբաղած են։ Գլուխ քերելու, քիթ սրբելու ժամանակ չունին։ Դեւոնդեան — եակաղեւոնդ-եան, «Հառաջդիմական», «ոչ հառաջդիմական» պայքարներով այնքա՜ն տարուած են որ նոյնիսկ ստիպուած են իրենց եկեղեցիները բաժնել, թէեւ երկու կողմն ալ Լուսաւորչի անունով կ'երդնուն։ Իրարմէ աղջիկ, առնել տալն իսկ արգիլուած է...

— Կարծեմ թէ՝ մօտերս նոր ժամ մըն ալ պի-տի տնկեն Նիւ Եորքի մէջ, մէկ միլիոն տոլար ծախքով։

— Անշուշտ երկրորդ մըն ալ միւս կողմիններս պիտի կանգնեն իբրեւ մրցում։ Նոր կաթողիկոսի մըն ալ պէտք պիտի տեսնուի, կը յուսամ...

— Անկարելի չէ։ Երբ այս ազգաշէն գործերը գլուխ հանեն, այն ատեն թերեւս կարգը կուգայ Թուրքիոյ Հայերու մասին ալ մտածելու ...

— Եւ եթէ, մինչեւ այն ատեն, Թուրքիոյ Հա-յերուն գլուխներն ալ, իրենց ուսերուն վրայ տի-տիկ ընելու համբերութիւնը ունենան...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԷՋ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Անցեալ կիրակի, Օգոստոս 31ին տեղի ունե-ցաւ Լա Գօքայի եւ Քանի գաղութին կողմէ այն -քան հետաքրքրութեամբ սպասուած հանդէսը։ Դպրոցի Կրթ. մարմինը յաջող կերպով կազմա-կերպած էր զայն, սիրուն յայտագրով մը։

Օգափոխութեան եկող բազմաթիւ հայրենա -կիցներ ներկայ էին, որոնցմէ Գ. Հրաչ Սարգիս-եան, օրուան պատշաճ բանախօսութեամբ մը, ո-գեւորեց ներկաները։ Շեշտեց մասնաւորաբար հայեցի կրթութեան անհրաժեշտութիւնը, պատ-րաստելու համար մեր երիտասարդները որ հայ -րենի հողին վրայ կարենան աշխատիլ արժանաւո-րապէս ։

Բանախօսը, պանծացնելով Հայենիքի գաղա-փարը, բացատրեց ներգաղթին ազգօգուտ նպա -տակը։

Գեղարուեստական խնամուած բաժին մը փայլ տուաւ հանդէսին, ղեկավարութեամբ Գ. Յակոբ Զօթթեանի։ Տիկին Ա. Սարգիսեան, նուրբ տա -ղանդով մը, արտասանեց մեր նոր բանաստեղծնե-րէն կտորներ, ստանալով ներկաներուն շնորհաւո-րութեանց հետ ծաղկեփունջ մը։ Մեր տեղական ուժերէն Տիկին Աստուրեան իր հաճելի երգերով գնահատուեցաւ ջերմապէս։ Ձեռնարկէն գոյացաւ 34000 ֆրանք, որ պիտի յատկացուի կրթ. գոր -ծին։— Հանդիսական

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երգիչը

Երբ 19... թուին Թուրքերը գրաւեցին Կարսը՝ երիտասարդ ենթասպայ Վահրամը, որ լաւ երգչի համբաւ ունէր իր հայրենի քաղաքում եւ մինչեւ բանակ կանչուելը երգում էր երեկոյթներին, գե-րի ընկաւ քաղաքին դիրքերը պաշտպանելիս։ Երբ նրան իր զօրամասի ողջ մնացած զինուորների հետ տարան քաղաքից հեռու ընկած մի ինչ որ աուն փակելու նա իրեն պահում էր այնպէս, որ թշնա-մին նրան չտարբերի զինուորներից. դեռ մինչեւ գերի ընկնելը՝ նա ոչնչացրեց սպայական իր բո-լոր նշանները եւ հագաւ զինուորի պարզ հագուստ-ներ ։

Առաջին երկու օրը նրանց պահեցին փակած, յետոյ մի առաւօտ հանեցին ամբողջ խմբով եւ, պահակներով շրջապատած, տարան նախ քաղաքի փողոցները մաքրելու, ապա հող փորելու։ Եւ այս շարունակուեց մի քանի օր։ Զինուորները երկիւղի մէջ էին, որ Թուրքերն անպայման վնասելու են իրենց . այսօր աշխատեցնում են, բայց վաղը, միւս օրը, երեւի, բոլորին կը սպաննեն։ Եթէ չսպաննեն էլ, երեւի, սովամահ կ'անեն ։

— Ոչինչ էլ չի լինի,— յուսադրում էր Վահ-րամը նրանց։— Իմ քաղաքը ես գիտեմ, այնպէս կ'անեմ՝ մեզ կ'ազատեն մի օր, իսկ եթէ սոված մնանք՝ նամակ կը գրեմ՝ հաց կը բերեն... պահակին մի բան տանք՝ հեշտ է...

Զինուորները, որ մեծ մասամբ գիւղացի մար-դիկ էին, անխօս օրօրում էին գլուխները եւ հա-ւաչում անփարատ տխրութեամբ. եւ միաժամա-նակ նկատում էին, որ Վահրամը թէեւ սիրտ է տալիս իրենց եւ հանգստացնում, բայց ինք էլ հանգիստ չէ, յաճախ գնում գալիս էր փակ նկուղի երկարութեամբ կամ մեկուսի մտածում երկար...

Ու մի օր էլ նրանք լսեցին, թէ ինչպէս նա քթի տակ մռմռում է ինչ — որ, որը չուտով փոխ-ւեց մեղմ մի երգի, մի պարզ երգի, որ ծանօթ էր շատերին ։

Սկզբում զինուորները զարմացան.— գերու - թեան մէջ երգե՞լ...

Դա շատ տարօրինակ թւաց նրանց, եւ ոմանք ընկճացին իրար.

— Զլինի սրան մի բան է պատահել...

Ու ձեռները թափադաբար տարան դէպի գլուխ-ները ։

Բայց երբ երգը կրկնեց երկրորդ, երրորդ եւ չորրորդ օրերը՝ ընտելացան այնպէս. կարծես օտարոտի ոչինչ չկար դրա մէջ։ Վահրամը թէեւ նոր էր նրանց շրջանում ու մինչ այդ եղել էր պաշ-տօնական, բայց այժմ զգացան կարծես, որ դժբախտութիւնը մօտեցնում է մարդկանց, ու մի երկու օրում նրանց մէջ վերացաւ պաշտօնականը եւ նրանք Վահրամին վերաբերւում էին իբրեւ հաւասարի, մանաւանդ նրա երգից յետոյ, եւ երբ Վահրամը չէր երգում՝ նրանց թւում էր մի բան պակաս է իրենց միօրինակ կեանքում, մի կարեւոր ու հաճելի բան, որ պահ մը մոռցնել է տալիս իրենց ծանր կացութիւնը ու խնդրում էին.

— Մի բան երգի Վահրամ Ջան։

Գերուած զինուորները Վահրամից տարիքով էին, տան— ընտանիքի տէր, մինչեւ քառասուն եւ աւե-լի տարեկան մարդիկ, իսկ Վահրամը հազիւ լինէր քսանը հինգ քսանըվեց, եւ թերեւս այդ էր պատ-ճառը որ շատերը նրան անունով էին կանչում, իսկ ոմանք նրան համարում էին «անտարբեր տղայ» որ ոչ տան մասին է մտածում, ոչ ընտանիքի, ոչ էլ կարծես իր գոյութեան, ու երգում է, երբեմն էլ մասալներ է ասում անհոգ։

Սակայն չէին էլ դատապարտում իրենց սրտի խորքում — ջահել տղայ է, արիւնը եռո՜ւմ է... եւ գոհ էին, որ իրենց հետ է ու օրէց օր աւելի էին մօտենում նրան, կարծես աւելի էին զգում նրա զրոյցների ու երգի կարիքը։ Ու յաճախ էր պա-տահում, որ այս կամ այն զինուորը այդ փակ նկուղում տիրող լռութեան մէջ դիմում էր նրան ․

— Մի բան երգի, Վահրամ Ջան։

Ու Վահրամը երգում էր սկզբում մեղմ ու ցածր ձայնով որ դուրսը պահակները չլսեն, ապա կարծես երգով տարուելով, ձայնը բարձրանում էր աննկատելի։ Զինուորները նրան լսում էին իրենց անկիւններում նստած, գլուխները կախ կամ ձեռ-ները ճակատներին... Թւում էր երգը նրանց մէջ զարթեցնում է նուիրական յուշեր եւ նրանք մըտ-քով տարւում են իրենց գիւղերն ու տները, եւ գուցէ այդ էր պատճառը, որ յանկարծ երգի կէ-սին լսւում էր խոր մի հառաչանք, որ դուրս էր գալիս որեւէ մէկի սրտից, կամ արցունք էր փայ-լում մէկի սրտի կամ միրուքի վրայ։

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(1)

Անմիջական օգնութիւն Եւրոպայի

Անգլօսաքսոն շրջանակներու մէջ հետզհետէ աւելի կը շեշտուի եւրոպական երկիրներուն անմիջական օգնութիւն մը ընելու անհրաժեշտութիւնը, մինչեւ որ Մարշըլի ծրագիրը կարենայ գործադրուիլ։ Կարելի՞ է յուսալ որ այսպիսի առժամեայ կարգադրութիւն մը՝ որ իր բազմապիսի դժուարութիւնները ունի, շուտով դրուի գործնական հողի վրայ։ Դժուար է ըսել։

Ամէն պարագայի մէջ, Եւրոպա յոյս դնելու չէ, գոնէ Վերակառուցման Միջազգ. Դրամատան վրայ որուն նախագահը, Մաք Քլոյ, ընդհ. ժողովին մէջ յայտարարեց երէկ թէ՝ Դրամատունը պատրաստ չէ անմիջական որեւէ օժանդակութիւն ընելու Եւրոպայի երկիրներուն, որովհետեւ Հարաւային Ամերիկայի, Ափրիկէի եւ Միջին Արեւելքի տնտեսական վերակառուցման գործը աւելի փութկոտութեամբ նկատի առնել հարկ է։ Արդէն, Դրամատունը առանձինն չի կրնար հանել ամէնուն, իր դրամագլուխին անբաւականութեան պատճառով (1 միլիառ 600 միլիոն տոլար)։

Անորպէս կ'ամբաստանէ Խորհրդ. Միութիւնը

Միաց. Նահանգներու արտաքին գործոց պաշտօնատունը, պաշտօնական յայտարարութեամբ մը, կ'ամբաստանէ Խորհրդ. Միութիւնը, որ — իր կարծիքով — փախանարար դիրք բռնած է Ապահով. Խորհուրդին գերակշիռ մեծամասնութեան յայտնած կամքին հանդէպ՝ Յունաստանի մասին։ Յայտարարութիւնը կ'ամբաստանէ նաեւ Մոսկուայի արբանեակ պետութիւնները — Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա եւ Ալպանիա,— որոնք կը յապաղեցնեն, կը դժուարացնեն կամ կ'արգիլեն ՄԱԿի կողմէ կազմուած Պալքանեան յանձնախումբին քննութիւնները, եւ կ'աւելցնէ թէ՝ այս պետութիւնները քաջալերած են յոյն ըմբոստական շարժումը եւ օգնած այս շարժումին ծաւալման։

Իրանեան զինուորներ Թուրք սահմանագլուխին վրայ

Իրանի քարիւղներուն մենաշնորհը ստանալու համար Խորհրդ. Ռուսիոյ կողմէ Թէհրանի վրայ կատարուած ճնշումը հետզհետէ սաստկանալուն հետեւանքով, պարսիկ կառավարութիւնը զինուորական ինքնաշարժ կառքերու երեք ջոկատ ղրկած է երկրին հիւսիսային սահմանագլուխը։

Թէհրանի Ամերիկեան դեսպանը յայտարարած է վերջերս թէ՝ Միաց. Նահանգները ուժ պիտի տան Իրանի, երկրին բնական հարստութիւնները պաշտպանելու ձեռնարկին մէջ։ Միւս կողմէ, Անգլիա հաղորդած է Իրանի կառավարութեան թէ՝ լաւ է որ ջանայ բաց դուռ մը թողուլ նոր բանակցութեանց համար։

Ցոյցեր Գահիրէի մէջ

Երէկ, Ուրբաթի արարողութիւններէն ետք, հարիւրաւոր խմբեր Ալ Ազհարի հնադարեան մզկիթէն դուրս ելան, պոռալով. «Ապստամբի՛նք. անկցի՛ Ապահով. Խորհուրդը»։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց խուժանը, բայց, շրջակայ փողոցներուն մէջ շուտով կազմուեցան դարձեալ փոքրիկ համախմբումներ։ Ցուցարարները քարեր նետեցին ոստիկանական կառքի մը վրայ, վիրաւորելով մէջը գտնուողներէն հինգ հոգի, որոնցմէ մէկը սպայ։ Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

ՀԱՅ ԱՒԱԶԱԿ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Անցեալ Օգոստոս 26ին, Վէռըռի փողոցը Թըղթատարական ցրուիչի մը վրայ յարձակող չարագործներէն մէկը Ցակոբիկ Ցակոբեան անունով 25 տարեկան Հայ մըն է, որ «Պօպ» կեղծանունը կը կրէ ու ժամանակին արդէն հինգ անգամ դատապարտուած է, եւ գրաւման ատեն ալ Թօտ գերման կազմակերպութեան մէջ ծառայած է եղեր։

Երէկ առտու ժամը վեցին, քոմիսէր մը եւ 10 ոստիկան կ'երթան անոր տունը (Ավընիւ Պէրթըլօ, Մոնթրէօյլ) ու երբ դուռը խորտակելու գրաղած էին, Ցակոբիկ, ամբողջովին մերկ, պատուհանէ մը ցատկելով վար, կը փախչի պարտէզէն, բայց շուտով կը բռնուի։ Ոստիկանները կը հագուեցնեն զայն ու կը տանին բանտ։

Ցակոբիկի սենեակին մէջէն կը գտնուին 2 մեծ վեցհարուածեան եւ 30 հատ հարիւր ֆրանքնոց թղթադրամ, որոնց համար ըսած է թէ շատ աժան գնով գնած է։ Խոստովանած է որ ինքն ալ անձնապէս մասնակցած է ցրուիչին վրայ կատարուած յարձակումին։ «Ես էի որ կը վարէի ինքնաշարժ կառքը, բայց գործը կազմակերպուած էր Միլոյի կողմէ որուն ով ըլլալը չեմ գիտեր, ան էր որ կրակ ըրաւ անցորդներու վրայ, կարենալ փախչելու համար», յայտարարած է Ցակոբէկ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ մէկ միլիոն երկրագործական բանուորներ գործադուլի մէջ են այս պահուս։ Ցայտնի չէ թէ ե՞րբ վերջ պիտի գտնէ այս գործադուլը։

ԱՆԳԼՕՍԱՔՍՈՆ այն զինուորները՝ որոնք Թրիէսթէի Եուկոսլաւիոյ բաժին ինկած մասին մէջ կը գտնուէին ցարդ, սկսան մեկնիլ երէկ, որովհետեւ Իտալիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագիրը գործադրութեան կը դրուի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՇԱԲԱԹՈՒԱՆ մէջ 12000 Հրեաներ Ռումանիայէն մեկնած են դէպի Վիէննա, սպասելով որ իրենց արտօնութիւն տրուի, նախ՝ ամերիկեան գօտի, եւ անկէ ալ Պաղեստին երթալու համար, Ֆրանսայէն կամ Իտալիայէն անցնելով։ Գունատած, վտիտ եւ ընկճուած են այս Հրեաները եւ կը պատմեն թէ Ռումանիոյ մէջ հակասեմականութիւնը միշտ վառ է։

ՉԷՆՔԵՐՈՎ բեռցուած ամերիկեան փոխադրանաւ մը այս օրերս մեկնեցաւ Միաց. Նահանգներու արեւելեան ծովեզերքի մէկ նաւահանգիստէն Յունաստան երթալու համար։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար եւ ընկերալ–դէմոքրատ կուսակցութիւնները համաձայնութիւն մը կնքեցին իրարու հետ, միասին դարման տանելու համար հունձքի անբաւականութեան եւ իրականացնելու համար վերակառուցման երկամեայ ծրագիրը, կը գրէ «Իւմանիթէ»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ նոր դահլիճին առաջին գործը եղաւ արգիլել ոսկիի անարգել վաճառումը, որ արտօնուած էր անցեալ տարուան Սեպտեմբերէն ի վեր։ Զրոյց կը շրջի թէ՝ կառավարութիւնը որոշած է Թրք. ոսկին նորէն արժեզրկել ընել, այս անգամ թեթեւ համեմատութիւնով մը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Երկուշաբթի (15 Սեպտ.) ժամը 11.30ին Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի ԱՐՏԱՇԷՍ ՀԱՆԸՄԵԱՆի հոգւոյն համար։ Իր յիշատակը յարգողները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Ա. Ղազարեան, վերջին բնակավայրը Լեհաստան Զամոյց, կը փնտռէ Սէնիկ Ղազարեանը ծնած 15 Սեպտեմբեր 1915ին, Լեհաստան, որմէ 1945 ապրիլ 20էն ի վեր տեղեկութիւն չունի։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

Տաղանդաւոր դաշնակահար Արթօ Պէնոնի նուագահանդէսը, որ տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 12ին, յետաձգուած է Նոյեմբեր 12ին,— Կիրակի, կէս օրէ ետքը, ժամը 14ին, — սրահին նորոգութիւններուն պատճառով։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՕՐ. ՀՐԱՆՈՅՇ ԳԷՈՐԳ ԳԱՋԱՋԵԱՆ
Պ. ՍՏԵՓԱՆ ԹԷՐՉԵԱՆ
Ամուսնացած
Կնքահայրութեամբ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԻ
30 Յուլիս 1947 Փարիզ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն՝ իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.։
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի տարեկան ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հաւաքատեղին, Bar du Globe։ Օրակարգ.— Տարեկան հաշուետուութիւն եւ նոր վարչութեան ընտրութիւն։

Ծանօթ.— Այն բոլոր անդամները որոնք վճարած չեն իրենց ամսականները իրաւունք չունին ժողովին մասնակցելու։— Վարչութիւն

ԼԻՈՆ.— Համախարբերդցիական Միութ. Լիոնի մասնաճիւղը վարչ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները այս կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2ին։ 71 rue de Bonnelի սրճարանի սրահին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Անդամատետրերը միասին բերել։

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ Հայրապետական պատուիրակ Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան պիտի պատարագէ եւ քարոզէ, այս կիրակի, Խաչվերացի տօնին առթիւ, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին։ Իսկ կէսօրէ վերջ (ժամը 4ին) պիտի նախագահէ Խաչվերացի Թափօրին։

ՇԱՎԻԼԻ եկեղեցական վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի Տօն Ս. Խաչի, իր մատրան մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի եւ յետոյ Խաչհանգիստ պիտի կատարուի։

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեկնումի առիթով եթէ կան ծախու տուներ, Փարիզի թէ մօտակայ արուարձաններու մէջ, կը խնդրուի նամակով տեղեկացնել «Յառաջ»ի վարչութեան Վ. Մ. սկզբնատառերով։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 375 356

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, 3ամս. 300 ֆր. Արտաս. ...

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 16 Septembre 1947 Երեքշաբթի 16 Սեպտեմ.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5137-Նոր շրջանի թիւ 746 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 Ֆր.

ՀԱՆԳԱՆԱԿԻ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐՈՒ ՄՍԽՈՒՄ

Քանի մը օր առաջ մեր թերթի մէջ հրատարակուեցաւ Հ. Բ. Ը. Միութեան զեկոյցը Ներգաղթի հանգանակութեան արդիւնքի եւ Միութեան ինչ ինչ վարչական կարգադրութիւններու մասին։

Զեկոյցէն կը պարզուի, որ Հ. Բ. Ը. Մ. Ներգաղթի հանգանակութեան գումարը հասած է մէկ միլիոն 9.857 տոլարի։ Այդ գումարի 869 հազար տոլարը տուած է Միացեալ Նահանգներու հայ գաղութը. մնացածը հանգանակուած է Հար. Ամերիկայի եւ Քանատայի մէջ։ Հայաստանի Խորհրդ. կառավարութեան այդ գումարէն փոխադրուած է 700.000 տոլար, մնացեալ գումարը ծախսուած է Սուրիայէն, Յունաստանէն, Իրանէն եւ Պուլկարիայէն ներգաղթողներու կարիքներու վրայ։

Ներգաղթի հանգանակութեան գործի կազմակերպութեան համար ծախսուած է 16.500 տոլար, եւ ի հաշիւ այդ հանգանակութեան գանձը կը մնայ շուրջ 45.000 տոլար։

Հաշուական այս տեղեկատուութենէն զատ, զեկոյցի մէջ հաղորդուած են տեղեկութիւններ Հ. Բ. Ը. Միութեան ներքին վարչական կարգադրութիւններու մասին։

Այդ կարգադրութիւններէն մէկն արժանի է մասնաւոր ուշադրութեան։

Զեկոյցը կ'ըսէ, որ Բարեգործականի «Ընդհանուր Տնօրէն եւ Վարիչ Պատուիրակ» Պ. Վ. Մալէզեան ներկայացուցած է իր հրաժարականը իր կրկնակ պաշտօններէն։ Բարեգործականի Կեդր. Վարչութիւնը «յակամայէ եւ ցաւ ի սիրտ» ընդունած է այդ հրաժարականը եւ «բարձրօրէն գնահատելով անոր արդիւնաւէտ ծառայութիւնները» որոշած է յառաջիկայ 1948 յունուարէն սկսեալ հանգստեան կոչել զինք «Պատուական Վարիչ Պատուիրակ» տիտղոսով։

Կը տեղեկանանք, որ Պ. Վ. Մալէզեանին տրուած «Պատուական Վարիչ Պատուիրակ» տիտղոսին Բարեգործականը միացուցած է տարեկան 5000 տոլարի կենսաթոշակ մը։ Անկասկած, իր «արդիւնաւէտ ծառայութեան» ընթացքին ալ Պ. Մալէզեան վայելած է տարեկան 5000 տոլարի (եթէ ոչ աւելի) աշխատավարձ։

Բարեգործականը առեւտրական հիմնարկութիւն չէ, որ իր շահած դրամով կենսաթոշակ վճարէ իր նախկին պաշտօնեաներուն. Բարեգործականի պաշտօնեաներու առեւտրական ճարպիկութիւնը չէ, որ հասոյթներ կ'ապահովէ Բարեգործականին, այլ հայ նուիրատուներու հայրենասիրութիւնը եւ զոհողութեան ոգին։ Հայրենիքի վերաշինութեան եւ կարօտեալ Հայերու օգնութեան անունով հաւաքուած դրամով կենսաթոշակ կապել մէկու մը, որ պաշտօնի գլուխ եղած առեն տասնեակ տարիներ առատօրէն վարձատրուած է, — ասկէ աւելի գէշ վատնում չէր կրնար ընել Բարեգործականը։ Երբ պարզ գործաւոր մը իր ճակտի քրտինքով վաստկածէն բաժին կը հանէ Բարեգործականին, ան կ'ակնկալէ որ Բարեգործականը պարկեշտ եւ օգտաշատ կերպով գործածէ գործաւորի վաստակը եւ ոչ թէ կենսաթոշակ կապէ նախկին պաշտօնեայի մը, որուն անցեալ ծառայութեան օգտակարութիւնը աւելի քան խնդրական է։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԾԱՆՕԹ (Յառաջ) **5000** տոլարի կենսաթոշակ մը նոյն իսկ օրինաւոր սակով կ'արժէ մօտ **600.000** ֆրանք. Ֆրանսայի երեսփոխաններուն տարեթոշակը …

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին վաճառականութեան բացը ներկայ տարուայ սկիզբէն մինչեւ Օգոստոսի վերջ, 82 միլիառ Ֆրանք եղած է (222 միլիառ ներածումի դէմ 140 միլիառ արտածում միայն)։

ՓԱՆՏԻԹ ՆԵՀՐՈՒ յայտարարած է թէ վերջին մէկ ամսուան միջոցին տեղի ունեցած խառնակութիւններուն առեն սպաննուած Հնդիկներուն, Սիքհերուն եւ Իսլամներուն թիւը 45000 եղած է։

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ — 14 Սեպտեմբեր 1922.— Դաշնակիցները հաղորդեցին Մուսթաֆա Քէմալի կառավարութեան թէ հաստատապէս որոշած են պաշտպանել Կ. Պոլիսը եւ Տարտանէլի Նեղուցը եթէ Թուրք ազգայնականները գրաւելու ձեռնարկեն այս վայրերը, մինչդեռ Ֆրանսա յայտնեց Անգլիոյ որ «Թուրքիոյ օրինաւոր պահանջները պէտք է երաշխաւորուին»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈԽ ԴՐԱՄ

Աղտոտ անուն մըն ալ աս հանեց պատերազմէն վերջ։

Ժամանակին փոխ տուող գտնելու համար հազար դուռ պէտք էր ափ առնել, գրաւներ դնել, մուրհակներ ստորագրել, երաշխաւորներ ճարել, եւ ասոնց նման շատ մը դժուարութիւններու յաղթել, մինչեւ որ հասնէիր երանելի մամոնային։

Հիմա, շրջուած են դերերը։ Ու չարամիտներ կ'ըսեն թէ բան չէ փոխուած պատերազմէն ասդին. ինչպէ՞ս թէ… հապա մեր կերած համ՞ը, հագած կօշիկի՞ դի՞նը, աշխարհի խաղաղութի՞ւնը եւ մանաւանդ ամերիկեան վարկե՞րը։

Մարդիկը դրամ ունին քիլօներով, եւ կ'ուզեն փոխ տալ բոլորին։ Առ՛ող կա՞յ թէ չկայ։

Առջի օր ձայնասփիւռով կը վիճէին այդ մասին քանի մը լրագրողներ եւ տնտեսագէտներ։

— «Ա՛լ ծախեցին իրենց երկրին անկախութիւնը տոլարով, ազատութիւնին ջուրը առաւ տարաւ, դեմոկրասին մեռաւ. երկրին տնտեսութիւնը անցաւ ձեռքէ ձեռք»։ Ո՞ր մէկը թուել։

Քիչ վերջը ատոնք բոլորը ետ եկան դարձեալ, ուրիշ խմբագրի մը բերնով։ Կարեւոր այն էր որ բոլորն ալ կը վախնային «փոխ տրուած» դրամէն։

Հապա եթէ Եւրոպան փլի այդ լեռնակուտակ դրամներուն ծանրութեան տակ…

Մէկ բանի կը զարմանամ, — գրեթէ նոյն մարդիկը — վարիչներ — ամէն բան ըրին որպէսզի Ամերիկան պատերազմին մէջ մտնէ, աս իրենց այնքան սիրած Եւրոպան փառաւորապէս քանդելու համար, իսկ այժմ երբ կ'ուզէ գոնէ իր աւերած մասը վերաշինել, վախով կը նային կանանչ տոլարներուն, տակը բան մը փնտռելով։

Մեր խելքը ի՞նչ կը հասնի բարձր քաղաքականութեան…

ՍՕՍԻ

Տոլարի զեղծարարութիւններ

Օֆիս տէ Շանժէն ապօրինի կերպով 130.000 եւ ըստ ոմանց 160.000 տոլար ստացած ըլլալով ամերիկեան ինքնաշարժ կառքեր Ֆրանսա մտցուցած ըլլալու յանցանքով արգելափակուած Էպրէօլէնի եւ Արոնի մասին քննութիւնները դանդաղ կը յառաջանան։ Բարձրաստիճան պաշտօնատարներու ձերբակալման մասին ոստիկանութեան ակնարկութիւնները արդիւնք չտուին։ Ձերբակալութիւններ կատարուելու համար հարկ է որ քննութիւնները վերջանան։ Թերթերը յոյս կը յայտնեն որ, այս անգամ գոնէ, խնդիրը պիտի պարզուի ամբողջովին, եւ ոչ թէ թաղուի, ինչպէս ասկէ առաջ պատահած է բազմաթիւ աղմկալից գայթակղութիւններու առթիւ։

Հացի պարենատոմսի զեղծարարութիւն

Շանփինեի գոնուող գաղտնի տպարանի մը մէջ ոստիկանութիւնը գտաւ եւ գրաւեց հացի 120 հազար թերթ պարենատոմս։ Կեղծարարներու պետը՝ Գռնըրֆուա եւ իր երկու մեղսակիցները, Մայօ եւ Թէմփոն, ձերբակալուեցան, առանց ընդդիմանալու, «Փոլէթ» Վիլլան, քարտինալից հրացաններով զինուած ոստիկաններէ պաշարուելէ ետք։ Ձերբակալուածները խոստովանած են թէ՝ մէկ օրուան մէջ կը տպէին հարիւր հազար պարենատոմս, շնորհիւ իրենց կատարելագործուած մեքենաներուն եւ գործիքներուն։ Մինչեւ հիմա քանի մը միլիոն հացի, կօշիկի եւ հագուստի տոմս շինուած եւ ծախուած են։ Կը կարծուի որ կեղծարարները կը գործէին դրամատէրերու հաշւոյն։ Քննութիւնը կը շարունակուի բուն պարագլուխները գտնելու համար։

ՀԵԼԼԷՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ վաւերացուց կառավարութեան ներկայացուցած օրինագիծը անպայմանօրէն ներումի մասին։ Զինուորական օգնաւեր պիտի սաւառնին ըմբոստներէ գրաւուած տեղերուն վրայ, եւ օրէնքին բնագիրը պարունակող հազարաւոր թռուցիկ պիտի նետեն վար։ Այս լուրին վրայ, 40 ըմբոստներ անձնատուր եղած են արդէն իրենց զէնքերով։

ՄԱԿի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Վաղը Լէյք - Սըքսէսի մէջ պիտի գումարուի ՄԱԿի սովորական ընդհ. ժողովին երկրորդ նիստը, որուն ներկայ պիտի ըլլան 55 պետութեանց պատուիրակները։ Օրակարգը խիստ ծանրաբեռնուած է, վաթսունէ աւելի խնդիրներու մասին խորհրդակցութիւն պիտի կատարուի։ Նախագահութեան համար երկու գլխաւոր թեկնածու կայ. մէկը՝ Իվադ, Աւստրալիոյ արտաքին նախարարը, եւ միւսը՝ Արանհա, Պրազիլիոյ պատուիրակը։ Հաւանական կը նկատուի որ Մոլոթով ալ ներկայ ըլլայ, գոնէ նիստերու մէկ մասին, մանաւանդ որ, շրջած լուրերուն նայելով՝ Խ. Միութիւն «զգայացունց յայտարարութիւն» մը պիտի ընէ ՄԱԿի այս ժողովին։

Եւրոպայի օգնելու առիպողականութիւնը

Ինչպէս գրած էինք, Մարշըլ անհրաժեշտ դատած էր Քոնկրէսը արտակարգ նիստի մը հրաւիրելու, որպէսզի որոշում տայ Եւրոպայի կատարուելիք «առիպողական օգնութեան» մասին, ան պատճառաբանութեամբ որ ամերիկեան արտաքին նախարարին համբաւաւոր ծրագրին ամբողջ. գործադրութիւնը կրնայ շատ յապաղիլ. կենսական կարեւորութիւն ունի այս պահուս անմիջապէս պայքարիլ «յառաջիկայ ձմրան ցուրտին եւ անօթութեան դէմ», Եւրոպայի մէջ։

Արդ, հետզհետէ աւելի որոշ կ'երեւայ որ ոչ Թրումըն, ոչ ծերակոյտը, ոչ ալ Ներկայացուցչական ժողովը տրամադիր են ընդունելու որ Քոնկրէսը արտակարգ նիստի հրաւիրուի։ Ամէն պարագայի մէջ, ամսոյն 20ին Թրումընի եւ Մարշըլի տեսակցութենէն կախում պիտի ունենայ այս խնդրին վերջնական լուծումը։

Անգլիա իր գործերը կարգի կը դնէ

Անգլիոյ առեւտր. Նախարար, Քրիփս, ճառի մը մէջ, հետեւեալ կերպով պարզեց կառավարութեան ծրագիրը տնտեսական վերակազմման մասին.—

1. Անգլիա պէտք է իր բոլոր ճիգերը թափէ արտածումները աւելցնելու համար, եւ Ամերիկայի օժանդակութեան վրայ յոյս դնելէ աւելի, ջանայ իր ներքին սպառումները պակսեցնել,

2. Անգլիա պէտք է որ — գոնէ առժամապէս — իր միջազգային առեւտրական փոխանակութիւնները կատարէ իւրաքանչիւր պետութեան հետ առանձին առանձին կնքուած համաձայնութիւններու հիման վրայ, միեւնոյն առեն իր առեւտր. փոխանակութիւնները իրենց ամենամեծ չափին հասցնելով՝ Բրիտանական Միութեան մաս կազմող երկիրներուն հետ, 3. Հարկ է ուժ տալ ածուխի եւ ելեկտր. ուժի արտադրութեան եւ փոխադրական միջոցներու բարելաւման։ Այս ծրագիրը գլուխ հանելու համար պէտք եղած նիւթական միջոցները պիտի հայթայթուին ներածումները սահմանափակելով եւ զինուորական ծախքերը դեղչելով, ինչպէս նաեւ պակսեցնելով ուրիշ ձեռնարկներու մէջ գործածուելիք դրամագլուխները։

Այս ծրագիրը սկսաւ գործադրուիլ, եւ կ'արժանանայ մամուլին հաւանութեան։

Ամերիկա մտահոգ Իտալիոյ մասին

Իտալիոյ մէջ կացութիւնը երթալով կը վատթարանայ։ Մէկ միլիոն բանուոր գործադուլի մէջ են արդէն, եւ ռէնտիքաններու հրաւէրին վրայ երկումիլիոն աշխատաւորներ ալ, թերեւս այսօրուընէ իսկ, գործադուլ հռչակեն։ Ամէն պարագայի մէջ, 800.000ի չափ մետաղագործներ հրաման ստացած են ընդհ. գործադուլ ընել վաղուընէ սկսեալ։

Միւս կողմէ, համայնավարները կորովի կերպով կը պահանջեն կառավարութեան գլուխ գալ եւ այս նպատակին հասնելու համար — յայտարարած է իրենց պետը Թոկլիադդի — ամէն միջոցի պիտի դիմեն, եւ թէ 30.000 զինուած կողմնակիցներ ունի իր տրամադրութեան տակ կռուելու պատրաստ։ Զրոյց կը շրջի թէ՝ համայնավարները բաւական մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ ամբարած են Հիւս. Իտալիոյ մէջ։

Այս կացութիւնը մտահոգութիւն կը պատճառէ Ամերիկայի որ կը վախնայ թէ՝ մի գուցէ համայնավարները, որոնց բնականաբար կ'օժանդակեն Խ. Միութիւն եւ Եուկոսլաւիա, բռնական միջոցներու դիմեն կառավարութեան ղեկը իրենց ձեռքը առնելու համար։ Վտանգը հաւանական կը դառնայ այն պատճառով որ ամերիկացի եւ անգլիացի զինուորները հարկադրուած են թողուլ Իտալիան հաշտութեան դաշնագրին գործադրու-

---

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱԹՈՐԹԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

«Նիւ Եորք Թայմզ Մէկէզին»ի վերջին համարին մէջ Գ. Րեյմընտ Դանիէլ գիտել կու տար ցաւագին թէ զինուորական նախայարձակում մը ընդդէմ Ռուսիոյ կրնայ սկսիլ Թուրքերուն կողմէ։ Ան կը գրէր. «Անոնց թերթերն ու քաղաքագէտները յայտնապէս կ'ուրեն Արջին պոչը եւ Սովետներու մարտական քայլերուն զուգընթաց գոյութիւն ունի նոյնիսկաւելի մեծ վտանգը թէ Թուրքերն իսկ կրնան գրգռել միջադէպ մը, որ պիտի առաջնորդէն պատերազմի»։ Եւ սա, լոյսին տակ այն դերին, զոր համաթրքական կամ համաթուրանական շարժումը կը խաղայ Թուրքիոյ մէջ, զանցառելի վտանգ մը չէ։ Բուռ մը մոլեռանդ երիտասարդ սպաներ կրնան յուսահատական փորձ մը ընել սուզելու աշխարհը պատերազմի մէջ, որմէ պիտի յուսային շահիլ գրաւումը Ղրիմի, Պաքուի եւ Թուրքիստանի։

Երկրորդ ընդհանուր պատերազմին տեւողութեան՝ համաթրքականք կազմակերպեցին Ղրիմի մէջ լուրջ ապստամբութիւն մը ի նպաստ հիթլէրեան Գերմանիոյ ինչպէս եւ քանի մը ըմբոստութիւններ Կովկասի լեռնականաց մէջ։ Նոյն պատերազմի միջոցին Թուրք կառավարութիւնը՝ յոյն, հայ եւ հրեայ քաղաքացիներու կալուածները գրաւելու նպատակաւ՝ դրաւ 200 առ հարիւր բացառիկ տուրք մը անոնց առեւտրական ձեռնարկութեանց վրայ։ Վճարելու անկարողները, — շուրջ 30.000 անձեր,— զետեղուեցան կեդրոնացման ճամբարներու մէջ։ Անոնք ազատ չարձակուեցան մինչեւ այն օրը, երբ նախագահ Րուզվէլթ տեսակցութեան հրաւիրեց Իսմէթ Ինէօնիւն։ Բայց բռնագրաւեալ ձեռնարկները մնացին Թուրքերուն մօտ, կառավարական բարեհաճ հաւանութեամբ։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ցանուն համաթրքութեան, բազմաթիւ Թուրքեր կը պահանջեն անմիջական գրաւումը ռուսական լայնածիր շրջաններու եւ Թուրքիոյ կցումն այն ամէն խորհրդային հանրապետութեանց, որոնք ունին թաթար, ուզպէկ, քիրգիզ, խազախ, թիւրքմէն, պաշխիր, քիփչաք, եաքութ, տաճիկ, ոյիրոթ եւ խաքաս բնակչութիւն։ Ղրիմ, Ազրպէճան, Տաղիստան, մէկը մասը Վոլկայի աւազանին, Թուրքիստան, Խորհրդային Կեդրոնական Ասիա ամբողջութեամբ եւ Սիպերիոյ մէկ մասը պարտին իսկոյն մտնել թրքական վարչութեան տակ։ Բոլոր այն ժողովուրդներն ու ազգերը որ կը խօսին թուրքերէնին առնչական լեզուներ կամ բարբառներ, պարտին հրաժարիլ ասոնցմէ եւ ընդունիլ փոքր ասիական թուրքերէնը — կը պնդեն համաթրքական շարժման ջատագովք։ Ի յաւելումն, անոնք կը հաւատան թէ ցեղային այս ծաւալումն օր մը պիտի պարփակէ նաեւ թաթարաբնակ, պարսկական Ատրպատականը։ Համաթուրք մոլեռանդներու բորբոքեալ երեւակայութեամբ, այս ժողովուրդներէն շատեր կը սերին Օկուզ խանէն, որ իրենց տեսութեամբ նախահայրն է նաեւ օսմանեան Թուրքերու։

ԿԸ ՆԱՑԻՆ ԱՒԵԼԻ ՀԵՌՈՒ

Թուրք ցեղապաշտութիւնն այս ապագայ համաթրքական կայսրութեան ստեղծումով ալ կանգ չառներ։ Անոնք կը խորհին թէ իրենց պատմական առաքելութիւնն է շարունակել նուաճումները Աթթիլայի, Ճենկիզ Խանի, Թիմուր Լէնկի, Ալփ Ասլանի, պարագլուխներուն հոն, մոնղոլ եւ թաթար հրոսախումբերու, որոնք դուրս ժայթքեցին Թուրանի խորհրդաւոր խորերէն։ Կը պնդեն նաեւ թէ համաթրքական դրաւմանց պիտի յաջորդէ համաթուրանական աշխարհակալութիւնը, ծաւալում, որ պիտի տայ Թուրքիոյ տարածութիւն մը նոր հողերու պարփակելով չինական Թուրքիստանը, բարձրաւանդակն Ալթայէն մինչեւ Փամիր, ամբողջ երկրամասը, որ կ'երկարի ընդմէջ Մոնկոլիոյ եւ Իրքուցքի լերանց եւ Ամուրի ափանց։ Միեւնոյն ատեն համայն տարածութիւններն ընդմէջ Ղրիմի եւ անդրկասպեան շրջաններու, Վոլկայի եւ Ուրալ լերանց, Արալի եւ Պայքալի, պարտին դառնալ թրքական։ Այս համաթուրանական կայսրութեան կէտ նպատակին պիտի ըլլայ վերամիացումը բոլոր Թուրք, թաթար եւ մոնկոլ ժողովուրդներուն եւ ռազմագիտական նկատումներով անոր տիրապետութիւնը պիտի տարածուի նաեւ նաւթաբեր Իրաքի եւ Մուսուլի վրայ։

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏԵՍԱԲԱՆՆԵՐԸ

Այս զինապաշտական եւ ցեղային վարդապետութիւնն ու տեսաբանութիւնը կարգացուցին հետեւեալներուն նման համաթրքական եւ համաթուրանական մեծ գրագէտներ.— Զիա Կէօք Ալփ, Քաշենզատէ, Թեքին Ալփ, Էօմէր Սէյֆէտտին, Մէհմէտ Իզզէթ, Ահմէտ Աղայեւ, Իւսուֆ Աքչուրա, Հիւսէյինզատէ, Կասփրինսքի, Բաուլ Զատէ, Համտուլլահ Սուպհի։ Եւ ասոնց գաղափարները կը շարունակեն տիրապետել ժամանակակից Թուրք բռնակալութեան ղեկավարներու մեծ մասին։

Ի՞նչ սոսկալի մոլորումով Թուրք մտաւորականները թունաւորուեցան այս յարձակողական եւ վինապաշտ գաղափարաբանութեամբ, որկը սպառնայ մարդկութեան ուրիշ երկու կամ երեք համաշխարհային պատերազմներ։

Դար մը առաջ, Թուրքիա, որ բազմահարիւր տարիներ կը գտնուէր արաբ եւ պարսիկ մտաց հոգեւոր տիրապետութեան տակ, ենթարկուեցաւ «Թանզիմաթ» կոչուած ազատական շարժման։ Սա չունեցաւ տեւական յաջողութիւն եւ Թուրքիա վերադարձաւ իր քրիստոնեայ հպատակները բարբարոսաբար հալածելու քաղաքականութեան։ Թուրք յետադիմութիւնն իր յաղթանակը տարաւ իշխանութեան միջոցին արիւնոտ Սուլթանին, Ապտիւլ Համիտի, որ կոտորեց Հայերը եւ միջնադարեան համիսլամութեան մը վրայ հիմնեց իր քաղաքականութիւնը։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԹՈՒՐՔԵՐԸ
ԿԸ ԼՈՒԾԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ապտիւլ Համիտի անկումէն վերջ Երիտասարդ Թուրք յեղափոխութիւնը ջանաց օսմանեան ազդին հասարակաց գաղափարին մէջ միացնել Թուրք, արաբ, քուրդ եւ քրիստոնեայ զանազան ազգութեանց քաղաքացիները։ Շատ ուշ էր։ Բացի Թուրքերէն ոչ ոք, ոչ իսկ Թուրքիոյ միւս մահմետական հպատակները, կրնային խորհիլ թէ պիտի նուիրուէին թրքական դատին։ Երիտասարդ Թրքաց հիասթափութիւնը մղեց զանոնք այն գաղափարին թէ Թուրքիա պիտի ծաւալէր ի հաշիւ արենակից ասիական ժողովուրդներու։

Առաջին ընդհանուր պատերազմի տեւողութեան, անոնք կոտորեցին աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր՝ բանալու համար ճանապարհը հողային հպման ընդմէջ Թուրքիոյ եւ թաթար Ազրպէճանի, որ կը պատկանէր Ռուսիոյ։ Թալէաթ փաշա, երիտասարդ Թուրք պետական մարդ մը եւ մեծ ջարդարարն Հայոց, ըսաւ մի անգամ.— «Հայկական խնդիրը լուծելու նպատակաւ ես աւելին արի երեք ամսէն, քան Ապտիւլ Համիտ երեսուն տարիէն»։ Եւ սակայն դեռ կը մնային կենդանի Հայեր։

Հայկական փոքր պետութիւն մը ձեւ առած էր ռուսապատկան հողամասերու մէջ ռուս կոմունիստ յեղափոխութեան եւ Կովկասի կազմալուծման միջոցին։ Առաջին ընդհանուր պատերազմէն յետոյ, յաղթական ռամկավար Դաշնակիցներն ուզեցին անջատել թրքական Հայաստանը՝ պատեհութիւն տալով անոր միանալու արդէն իսկ գոյ Հայկական Հանրապետութեան։ Անոնք որոշեցին նաեւ բաժնել Թուրքիայէն բոլոր արաբաբնակ շրջանները։

Փոքր Ասիոյ մէջ, Թուրք ազգայնականք կը սկսէին հակադաշնակից շարժման մը ընդ ղեկավարութեամբ Մուսթաֆա Քէմալի եւ համաթրքական ներշնչումով.— Թուրք ազգայնական համագումարն ի Սեբաստիա պատուիրակներ ունէր թաթարներէն եւ Կովկասի, Պարսկաստանի ու Թուրքիստանի զանազան ժողովուրդներէն։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊՈՐԻՍ ԿՈՒՐԵՆԻՁ

«Հայրենիք» Թարգմ. ՏԻՐԱՆ ՓԱՇԱԼԵԱՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ծրարուած ուխտավայրեր

Ա.

Քոչերի զէնքերու խնդիրը կարգադրելէ ետք, պէկի եւ Քոչցի Հայերու յարաբերութիւնները սերտ հանգամանք առին, փոխադարձ վստահութիւն ստեղծելով։

Հայերը այլեւս ինքզինքնին ազատ կը զգային, եւ աւելի քիչ տուրք կը վճարէին, քան՝ մինչ այդ վճարած էին։

Ես ու ընկերս յաճախ կը մտածէինք թէ՝ ինչո՞ւ մեր ղեկավար մարմինները հայ-քրտական բարեկամութիւն մը ստեղծել չեն փորձեր։

Կարելի չէ՞ արդեօք քիւրտ պէկերը կաշառելով, կազմակերպել, գործի լծել զանոնք, եւ, ի պահանջել հարկին, կռուի մղել Թուրքերու դէմ։ Մեր երեւակայութիւնը մեծամեծ ու դեղեցիկ ծրագիրներու ծնունդ կու տար եւ մեր տհաս միտքերը կը զարդարուէին ապագայ շողշողուն հեռանկարներով։

Բայց, մենք, այդ օրերուն, արդէն հիմը դըրած էինք հայ քրտական մանրանկար համերաշխութեան մը, որ հետզհետէ մեծցաւ, եւ որուն արդիւնքը Մըհամտանի եւ Խօշապի շրջաններու հայ գիւղերը վայելեցին, 1914—1918ի պատերազմի օրերուն։

«Պատրաստուիր, ըսաւ օր մը պէկը, Սալմաստ պիտի երթանք, կը հագուիս նոր հագուստներդ, կը վերցնես կարճ ախալուն եւ ֆէտայական ատրճանակդ (տասնոցը)»։

Ուրախութիւնս չափ ու սահման չունէր։

Նոր երկիր կ'երթայի, հայ յեղափոխութեան անուանի օրրանը, ուրկէ անցած էին մեր բոլոր հերոսները, հայդուկները ու գործիչները, դէպի Թրքահայաստան խոյանալով, ուր կը պատրաստուէին, կ'ամբարուէին Մուշ ու Սասուն, Բաղէշ ու Վասպուրական ղրկուելիք շողշողուն ու հեռաձիգ մօսինները, ռումբերը եւայլ զէնքերը ինչպէս նաեւ յեղափոխական գրականութիւնը։

Սալմաստի մէջ պիտի հանդիպէի փոքր հօրեղբօրս, Տ...ին, որուն յեղափոխական եւ անհարեկչական գործունէութեան մասին շատ բան լսած էի իրազեկներէ։ Մանաւանդ «Դրօշակ»ի մէկ համարին մէջ կարդացած էի Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի մարմնին մէկ յայտարարութիւնը, որ աւելի կը շարժէր իմ հետաքրքրութիւնս։

Այդ յայտարարութիւնը կ'աւետէր, այո, կ'աւետէր, կ'ըսեմ, վասնզի, այդ օրերուն բոլոր մանուկները, հայրենասէրները կը պատմուէին, եւ յեղափոխական մրէժխնդիր առեանր կը յայտարարէր, որ ինքն է պատմիչ սերնդոց եւ ազգային չարիքը արմատախիլ ընող։ Ու նման յայտարարութիւն մը իրական աւետիս մըն էր մեզ համար։

«Հ. Յ. Դ. Ատրպատականի Կեդր. Կոմիտէի վճիռով մահապատժի ենթարկուեցաւ Քէօհնա-Շահարի դաւաճան Ակօն (Թրք. փոխ հիւպատոս). անհարեկիչն ազատ է»։

Դատուանցի, Տորք Անգեղի նման հսկայ Սօզօն, Սալմաստէն բերած էր «Դրօշակ»ի այդ համարը եւ յայտնած թէ հօրեղբայրս է պատմողը։

Հայրս եւ հօրեղբայրս Վանէն մեկնած էին Արմենական անմահն Աւետիսեանի խումբին հետ, որ հերոսաբար կռուելէ ետք, նահատակուած էր Ս. Բարթուղիմէոս վանքի եւ Հասփըստան գիւղի մէջտեղը, ազատուած էին միայն 9 հոգի, (ըստ ոմանց 11 հոգի) որոնցմէ մէկն էր փոքր հօրեղբայրս։

Հօրս նահատակութենէն 6 ամիս վերջ ես աշխարհ եկած էի եւ մայրս հեքիաթանման բաներ կը պատմէր ինծի Աւետիսեանի, Պետոյի, Մարտիկի, Զէյթունցի Հաճիի եւ ուրիշ հերոսներու քաջագործութեանց մասին։

Եւ ահա օրերը կը մօտենային, եւ այդ օրհասական եւ անհաւասար կռիւներու մասին, ես պիտի լսէի ամէնէն կախարդիչը, բուն ականատեսի եւ մասնակցողի բերնէն։

Անհամբեր կը սպասէի մեկնումի օրուան։ Բայց քիւրտ պէկերու սակարկութիւնները կը շարունակուէին։

Հարմնացուի հայրը Ռավշան պէկ, ըստ քըրտական «Ղալան» կոչուած սովորութեան, փեսացուի հօրմէն պահանջած էր երկու նժոյգ, երկու այնալու հրացան, երկու պարսկական գորգ, Քիրմանի շալեր, եւ 30 օսմ. ոսկի, այլապէս կը մերժէր իր աղջիկը նշանել Մասուր պէկի փոքր տղուն։

Վերջապէս այդ օրուան ալ արժանացայ։

Պէկը, Շիմշիր խանումը, երկու նաժիշտներ, 25 ձիաւորներ եւ ես ճամբայ ինկանք դէպի Սալմաստ։

Այգեստան գտնուած ատենս, թէեւ յեղափոխական գրականութենէն մեզի ինկած բաժինը շատ փոխր էր, բայց այդքանն ալ կը բաւէր, որ մենք ծանօթ ըլլայինք նախայեղափոխական կարգ մը դէմքերու եւ դէպքերու, ինչպէս նաեւ յեղափոխական շարժման նախակարապետներու, պատմական վայրերէն «Ջուխ Կեատուկ»ի, «Աղբակ»ի, «Խանասոր»ի եւ ուրիշ շրջաններու պատմութեանց։

***

Մեր ձիերը քրտինք փրփուրի մէջ թաղուած կ'առաջանան, քիւրտ տաղմաճներ (երգասացներ) փոխասացներու նման փոխն ի փոխ, իրենց «լօ՜, լօ՜»ներով լեռ ու ձոր կ'արձագանգեն։

Մտահոգ եմ ընկերոջս վիճակով, բայց եւ հըրապուրուած եմ մօտալուտ օրերու հեռանկարներով։

Ահա սեւ ամպերու մէջ ծրարուած «Ջուխ Կեատուկ»ը, (վերեւը) լեռներ ու բլուրներ իրարու շղթայուած, կիսալուսնի նման նստած մեծ հովտին եզերքը, մոռցնել կու տան դաշտն ու անտառը, կարկաչուն ու սառնորակ աղբիւրները, հնդարերիեան ծաղիկները եւ Խօշապայ շօրօրացող պըղտոր՝ մերթ արենագոյն ջուրը։

Արենագոյն, վասնզի, պատմութիւնը կ'ըսէ թէ՝ Պարսկա Հասմէկեան, արաբական եւ ուրիշ արշաւանքներու ատեն, այդ գետն ալ տասնեակ հազարաւոր Հայերու արիւն ու արցունքն է խմեր։

«Ջուխ Կեատուկ»ի վերելքը պիտի սկսի։

Անոր ստորոտը, իր բարակ ու նիհար կոնակը քարաբլուրին տուած միակ աղբիւրը արցունքի կաթիլներու նման ծնծանալով, կը լճանայ, ինչպէս մեծ մօրս արցունքները իր գոգնոցին մէջ, երբ՝ իր զաւակին սպանութեան գոյժը հասաւ։

Աղքատ եւ անտէր մեռելակառքին ուղեկցողներու նման, հազիւ չորս հինգ գներբուկներ՝ իրենց պսակները կ'երերցնեն հովերէն, աղբիւրի եզերքին՝ քանի մը թզաչափ խոտերու մէջ։

Բոլոր ձիաւորները վար կը ցատկեն ու, մէյ մէկ խոշոր քար դրկած, կը դիմեն դէպի քարաբլուրը։

Այդ քարերը խունկ ու մոմ են, ժամ ու պատարագ, բոլոր ուղեւորներու համար, հոն թաղ-

ուած անտէր մեռելներու եղբայրական չիրիմին առջեւը ։

Փիւրոը գիտէ յարգել նոյնիսկ իր նախկին թշնամի, քաջ նահատակներու յիշատակը։

Մեղք է, սրբապղծութիւն, անցնիլ նահատակներու չիրիմին առջեւէն, առանց հիացումի եւ պաշտամունքի արտայայտութեան ։

Ու քարերը երկիւղածութեամբ կը դետեղուին քարաբլուրին վրայ ։

Լուռ են բոլորը։ Մտամփոփ կը խոկան...

Քանի մը վայրկեան յետոյ, սրբազան պարտականութիւն կատարողի մը գոհունակութեամբ, կը հեծնեն ձիերը եւ երթը կը շարունակուի։

Կը մօտենամ պէկի ծերունի թիկնապահին ։

— Այդ մեր սովորութիւնն է. «մեր է մէրան» (թերեւս կարելի ըլլայ ըսել Արի արանց) յիշատակը յարգելը ամէն Կուրմանճի (քրտի) պարտականութիւնն է։

Մարդիկ քաջ էին, կռուեցան մեր դէմ, մինչեւ վերջին փամփուշտը կրակելով, ապա դաշոյններով փորձեցին յարձակիլ, բայց սպաննուեցան», ականատես ու կռիւին մասնակից քիւրտն էր որ կը պատմէ հիացումով եւ ափսոսանքով ։

Ու կը շարունակէ «Վարդան Գօլօշեան եւ Յովհաննէս Ագրիպասեան (1889), հէյ կիտի օրեր, ինչպիսի քաջեր էին, հաւատա որ՝ մենք այդ տեսակ քաջեր քիչ ունինք, մէկը հարիւրի դէմ, հազարի դէմ կռուող, մահէն վախցող»։

Ծարժանկարի ժապաւէնր կը քակուի։ Կը վերյիշեմ, Գօլօշեանի եւ Ագրիպասեանի, յեղափոխութեան անմրման եւ անմահ առաքեալներու կռուի եւ նահատակութեան մանրամասնութիւնները (1889) ։

Կը մտաբերեմ մօրս անգուն գիշերները երբ՝ ան, անտեղեակ հօրս արիւնափառ մահէն, իր դեռատի սիրտը կը հալեցնէր, կուլար, կ'աղերսէր Աստծոյ, տխուր ու սրտակեղէք երգելով՝

«Մի՛ լար, մայրիկ, մի՛ լար, հայրիկ,
Մի՛ քոյր, եղբայր, ամուսին,
Հայրենիքի փառքին համար
Մենք հոս ինկանք միասին»։

Առաջին ուխտավայրն էր այս, որ անջնջելի կը մնայ իմ յիշողութեան մէջ։

ՋԱՐՋԱՆԴ

ՊԱՕ-ՏԱՅ կայսեր Վիէդ Նամ վերադառնալու ուղեւորութեան առթիւ, բարձր քօմիսէր Պօլաէր յայտարարած է թէ Անամի քաղաքական ներքին խնդիրները պէտք է Վիէդնամցիները լուծեն իրենք իրենց. ժողովուրդը միայն կարող է որոշել թէ որոնք պիտի ըլլան իրենց ներկայացուցիչները ։

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ և ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ: Մանաւանդ յստակ՝ անունները:

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը:

3. Ժամանակին ղրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ:

4. Ուշադրութեամբ հետևիլ կատարուած սրբագրութեանց:

Հայ կեանքը Դոֆինէի մէջ

Dauphine Ֆրանսայի հին նահանգներէն մին է, մայրաքաղաքը՝ Կրընոպլը։ 1349ին Ֆիլիփ Զ. կայսեր օրով նոյն նահանգին զանազան քաղաքներու միացումով կազմուեցաւ Իզէռի նահանգը։

Կրընոպլը կը գտնուի Փարիզի հարաւային արեւելեան կողմը, 641 քիլ. հեռաւորութեան մը վրայ, շրջապատուած Ալպեան ձիւնապատ լեռնաշղթաներով Իզէռ նահանգին մեծագոյն քաղաքն է, Drac եւ Isère գետերու վրայ։ Տռաք Ալպեան հեղեղներէն կազմուած գետ, ունի 150 քիլ. երկայնութիւն որ կը թափի Իզէռի մէջ, իսկ Իզէռ ունի 290 քիլ. երկայնութիւն որ իր գիրկը ընդունելով Տռաքը եւ խառնուելով Սոն, Արտէշ եւ Տռոմ գետերուն կը թափի Ռոն գետը ։

Կրընոպլը իր լեռնային դիրքին շնորհիւ կայան է զբօսաշրջիկներու ,որոնք մեծ մասով կուգան ski խաղալու։ Հոս կան թօքախտաւորներու առաքինարաններ։ Կլիման ձմեռը սաստիկ ցուրտ է, իսկ ամառը անձրեւախառն տօթ կ'ըլլէ։

Քաղաքը ունի մօտաւորապէս հարիւր հազար բնակիչ, տեղացի թէ օտար։ Ունի նահանգապետութիւն, եպիսկոպոսարան, վճռաբեկ ատեան, համալսարան, իրաւագիտական եւ բժշկական եւ երաժշտանոց ։

Ճարտարապետական հնութիւններէն կ'արժէ յիշել Նոթր Տամի եւ Սէնթ Անտուէի եկեղեցիները հիմնուած ԺԳ. դարերուն ։

Կան նաեւ գեղարուեստական թանգարաններ, որոնք այցելուներու հետաքրքրութիւնը կը շարժեն։ Նշանաւոր են ձեռնոցներու ճարտարարուեստը եւ ցիմանը։

Քաղաքին հաղորդակցութիւնները կը կատարեն ելեկտրաշարժ հանրակառքեր որոնք խիտ ցանցերով կ'երթեւեկեն քաղաքին մէջ եւ մօտաւոր եւ հեռաւոր արուարձանները։ Օթօքարի սպասարկութիւններն ալ բազմաթիւ են որոնք որոշ պահերու մէջ կ'երթեւեկեն հեռաւոր քաղաքներ եւ մինչեւ Ժընեւ։ Եւ վերջապէս թէլէֆէրիքը որ շինուած է 1932ին եւ որ երեք վայրկեանէն կը կտրէ եօթը հարիւր մեթր բարձրութիւն մը։

1922ի վերջերը Զմիւռնիոյ տպածոյի վաճառականներէն Պ. Գէորգ Աւետիքեան աղէտէն ազատելով ընտանիքով Կրընոպլը գաղթած առաջին Հայը եղած է եւ է գաղութին նահապետը։ Հետզհետէ Զմիւռնիայէն, Պոլսէն եւ զանազան տեղերէ գաղթող Հայեր հաստատուած են նոյն քաղաքը որ այժմ կը կազմեն 120 ընտանիք մօտաւորապէս 7–800 հոգի։

Հայերուն մեծագոյն մասը հաստատուած է Croix Rouge արուարձանը։ Ոմանք ունին իրենց սեփական տուները, իսկ փոքրաթիւ մասը կը բնակի բուն քաղաքին կեդրոնը։ Կան նաեւ քսան եւ հինգ հայ ընտանիքներ Fontaine եւ Rondo կոչուած գիւղերուն մէջ։

Գնահատութեան արժանի է Կրընոպլի կազմակերպեալ գաղութը, իր Կապոյտ Խաչի վարչական կազմով։ Ատենապետուհին է Տիկին Իսկուհի Աբաջեան։ Իրենց գլխաւոր հոգն է նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութիւնը։ Ունին Սան-Սանուհիներու խումբ մը, ղեկավարութեամբ Տիկին Սիպլեանի, թատերական, երգչական եւ մարզական ճիւղերով։

Ազգ. Միութիւնը իր ծրագիր կանոնագրով հաստատուած է 1928ին եւ վաւերացուած է կառավարութենէն։ Ներկայիս անդամներն են Պ. Պ. Արմենակ Գըլըճեան, Արամ Սփէնջեան, Գրիգոր Քէփրազեան, Տրդատ Սողոմոնեան եւ Երուանդ Տէր Կոմսեան։ Այս մարմինը կը զբաղի միայն եկեղեցական խնդիրներով։ Մնացեալ գործերը կը վարէ Ազգ. Միութիւնը։ Ա. կարաւանով Կրընոպլէն մեկնեցան տասներկու ընտանիքներ։ Բ. Կարաւանով մեկնելու պատրաստ են երեսուներկու ընտանիքներ։ Ներգաղթի հանգանակութիւնը յանձնուած է երկու հարիւր հազար ֆրանքի, կ'աշխատին մինչեւ կէս միլիոնի հասցնել գումարը։

Հայերուն մեծագոյն մասը բարեկեցիկ վիճակ մը ունի։ Կը զբաղին զանազան արհեստներով եւ առեւտուրով։ Կ'արժէ յիշել հոս confectionի վրայ մեծաքանակ գործ ընողներէն՝ Աւետիքեան, Մարկոսեան եւ որդիք, Կիւմիւշեան եղբարք, Մանուկ Անտոնեան, Քիւրազեան եւ Ջիֆթճեան, Վահրամ Կարմրուկեան տուները, որոնք իրենց ձեռներեցութեամբ եւ ինքնաշխատութեամբ նախանձելի դիրքի մը տիրացած են։

Երիտասարդութիւնը գործարաններու յոգնեցուցիչ կեանքէն խուսափելով շուկայ իջած է։ Ընդհանրապէս կանացի պատրաստ հագուստեղէնի եւ մեքենաժի վրայ գործառնութիւններ կ'ընեն, հետզհետէ յառաջդիմելով ։

Նպարեղէնի տուներէն մեծագոյններն են Արմենակ Գըլըճեանի եւ Արզարեան եղբարց խանութները։ Կենսանիւթերու մեծ գործառնութեանց ներկայացուցիչները՝ Պ. Պ. Օննիկ Գըլըճեան եւ Տիգրան Ստամպօլեան։

Որքան կրցայ ստուգել, նախկին տխուր դէպքերը եւ ատելութիւնները վերջացած են, բայց փափաքելի է որ երկու կողմերն ալ աւելի հաշտարար ոգիով աշխատին յօգուտ հայ մատաղ սերունդին, հայրենիքին եւ եկեղեցիին։

ԳԷՈՐԳ ՔՀՆՅ. ՆԻԶԱՄԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ
ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Միութիւնը իր ընկերներէն Հայաստան մեկնողներուն բարի ճանապարհ մաղթելէ վերջ՝ որոշեց 12 Հոկտ. Կիրակի օրուան յետաձգել իր մեծ պահանջքը որը տեղի պիտի ունենար Հոկտեմբեր 5ին նոյն թուականին՝ պիտի մասնակցին Ֆրանսական կամաւորներու համաժողովին որ տեղի պիտի ունենայ Թուլուզի մէջ եւ իր ներկայացուցիչը Պ. Թէքեան Հայ Լեգէոնականներու շահերը պիտի պաշտպանէ ։

Այս տարուան մեր 12 Հոկտ.ի ռգահանդէսը իրարու մօտ պիտի հաւաքէ նոյնպէս մեր բոլոր դուրսի ընկերները։ Ուրեմն կը խնդրենք որ Փարիզի, Լիոնի, Նիսի եւայլ շրջաններէ անոնք որ կ'ուզեն մասնակցիլ այս հաւաքումին մեզ տեղեկացնեն մինչեւ Սեպտեմբեր 30։ Բոլորն ալ սիրով պիտի ընդունուին Մարսէյլի ընկերներու կողմէ եւ իրենց համար հարկ եղած բնակարանը պիտի ապահովուի ։

Վարչութիւն

Ի. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երգիչը

Վահրամը սակայն, թւում էր չէր նկատում այդ բաները եւ շարունակում էր տխուր երգը, երբեմն միայն նայելով դէպի վերի նեղ պատուհանները, որոնցից շատ քիչ լոյս էր ընկնում իրենց գերութեան անկիւնը։ Երգում էր եւ հետզհետէ տարուելով իր երգով, ձայնը բարձրացնում էր աւելի, մոռանալով որ դուրսը կը լսեն իրեն։

Բայց մի անգամ էլ, երբ նա ձայնն այդպէս բարձրացրած երգում էր, թիկունքը պատին տըւած, անկիւնի փակ դուռը բացուեց եւ մէկն անսպասելի ներս։ Բոլորը նաեցին լարուած. թուրք պահակն էր։

— Էս ո՞վ էր երգում,— առաջ եկաւ նա՝ հրացանը ձիւնափայտի պէս բռնած, բայց հանգիստ ձայնով։

Դա մի երիտասարդ զինուոր էր՝ թուխ դէմքով եւ սեւ, խոր նստած աչքերով, բայց վտիտ ու վատ հագնուած, Զննյած նրա խաղաղ տրամադրութեան ու ձայնին — գերի հայ զինուորներն իրար նայեցին շփոթուած։ Իսկ պահակը, նկատելով, որ իր երեւումն ընդհատեց երգը, եւ իր հարցին պատասխան չստանալով աւելի առաջ եկաւ։

— Դո՞ւ էիր երգում,— դարձաւ նա առաջին պատահած զինուորին, որ սթափ նայում էր նրան։

Զինուորը գլուխը շարժեց բացասաբար, չկամենալով կարծես յայտնել երգողի ով լինելը, բայց Վահրամն անմիջապէս միջամտեց.

— Ես էի երգում, ի՞նչ կայ,— ու ձեռքով պահակին կանչեց իր կողմը։

— Բան չկայ,— ասաւ պահակը։— Լա՛ւ էր.. բայց ձայնդ շատ մի բարձրացնի, անցնողները, սպաները կ'իմանան՝ լաւ չի։

Պահակի խոր նստած սեւ աչքերը թախծի թէ կարօտի արտայայտութիւն ունէին, նա մըտքով կարծես փոխադրուել էր իր հայրենի գիւղը եւ հիմա մի տեսակ զմայլած նայեց Վահրամին ու կրկնեց հանդարտ.

— Լա՛ւ էր..

Ու դուրս գնաց։

Այս դէպքից յետոյ Վահրամն իր երգերն սկսում կամաց, երգում էր գրեթէ կիսաձայն, բայց երբեմն, երգով տարուելով ձայնը բարձրացնում էր աննկատելի, մոռանալով, որ դուրսը պահակներ կան, անցորդներ են լինում, կարող է պատահել, որ դրանց մէջ լինի եւ թուրք սպայ, իսկ երբ սթափում էր, թէ նոյն պահակն է դուրսը, որ նոյնպէս հաւանում է իր երգը, ու այդ ժամանակ նրա ձայնը թեթեւակի դողում, ելեւէջներ էր տալիս այդ գետնափորում, ինչպէս բանտարկուած մի թռչուն, որ թեւածելիս դիպչում է միայն իր վանդակի պատերին։ Զինուորները նրա երգի մէջ մերթ տեսնում էին կարծես հայրենի կանաչ դաշտեր, վճիտ աղբիւրներ, մերթ զգում էին հարազատների կարօտ ու ազատ օրերի քաղցրանք եւ իրենք էլ Վահրամի նման երգով տարուած՝ թէ երգից յուզուելով, երբեմն բացականչում էին ինքնամոռացութեան մէջ։

— Ապրե՛ս, Վահրամ ջան, ապրե՛ս...

Եւ Վահրամը չգիտես ոգեւորուելով իր դըժբախտութեան ընկերների խօսքերից, թէ նրանց ու իր վիշտը ցրելու նպատակով — երգում է նորից իրեն մոռացած, այնինչ՝ մոռանալով որ գերութեան մէջ է. ինքնաբեր տարուելով երգի յիշողութեամբ թէ ռիթմով՝ նա ձայնը բարձրացնում էր կրկին՝ պայմանների ներածից աւելի, այնքան, որ ոչ միայն պահակը կարող էր լսել, այլեւ գուցէ ամէն մի անցորդ ։

Ու մի օր էլ ահա, նրանց գերութեան եօթերորդ թէ ութերորդ օրը երեկոյեան, ուշ, երբ նրանք պատրաստւում էին պառկել քնելու իրենց չոր տախտակներին ու յատակին փռած խոտերին— նորից ներս մտաւ պահակը, նրա հետ եւ մի ուրիշ թրով զինուած տարիքն զօրական ու պահանջեցին, որ Վահրամը կամ ինչպէս իրենք ասին՝ «երգողը դուրս գայ»։ Կանչում են ...

Գերի հայ զինուորները շփոթուած ու վախեցած իրար նայեցին, իսկ Վահրամն այլագունեց մի պահ, ապա իրեն հաւաքելով, հարցրեց մի խուլ ու բեկուած ձայնով, որի մէջ աւելի կասկած կար, քան հետաքրքրութիւն։

— Ո՞վ է կանչում ։

— Գնանք՝ կը տեսնենք։

Պատասխանը քաղաքավարի էր, բայց եւ այնպէս կասկածելի ։

Վահրամը վեր կացաւ եւ ուզում էր դուրս գնալ գլխաբաց ու առանց վերարկուի, կարծելով թէ կանչողը դրան մօտ է, սակայն պահակի հետ եկած զօրականը նրան առաջարկեց «հագնուել»։

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

թեան դրուելէն սկսեալ մինչեւ 90 օր: Ամերիկա որոշած է դրամական օգնութիւն մը ընել Իտալիոյ, յուսալով նպաստել ժողովուրդին նիւթական բարօրութեան եւ առաջքը առնել համայնավարներու գրգռութիւններուն:

★ Արիւնալի դէպքեր պատահած են Թրիեստէի շրջանին մէջ իտալացի գաղթականներու եւ Եուկոսլաւ ոստիկաններու միջեւ: Իտալացիք քարկոծած են սերպ ոստիկանները, որոնք կրակած են զանոնք: Կարգ մը տեղերու մէջ սպանուածներ եւ վիրաւորներ կան:

Զօր. Փաուլուս Գերմանիոյ մէջ

Լուր տարածուած էր վերջերս թէ գերման զօրավար Փաուլուս Պերլին վերադարձած է Մոսկուայէն: Այս լուրը հերքուեցաւ սովետ իշխանութեանց եւ գերման համայնավարներու պետ, Վիլհէլմ Փիքի կողմէ: Սակայն, «Նոյէ Ցիւրիխէր Ցայթունկ» զուիցերիական թերթը լաւատեղեակ աղբիւրէ մը կ'իմանայ որ, եթէ ոչ Փաուլուս, գէթ անոր գլխաւոր գործակիցը, կոմս Այնզիտըլ, է որ Պերլին եկած, եւ յետոյ վերադարձած է նորէն Մոսկուա:

Այս այցելութեան հետեւանքով — կ'ըսուի — զօր. Փաուլուս եւ իր համախոհները քաղաքական առաջնակարգ դիրք մը գրաւելու կոչուած են Գերմանիոյ մէջ, անմիջապէս ետքը Լոնտոնի մէջ մօտերս գումարուելիք Չորս Մեծերու ժողովէն, որուն ձախողութիւնը հաւանական կը նկատուի գերման եւ սովետ համայնավար շրջանակներուն մէջ:

Ինչպէս ծանօթ է, Սովետները արգիլած են գերման սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութիւնը իրենց գօտիին մէջ, մինչ քրիստոնեայ ռամկավարները ազատօրէն կը գործեն: Մոսկուա այս կուսակցութեան միջոցաւ կը յուսայ իր ազդեցութիւնը տարածել նաեւ անգլ., ամերիկեան եւ ֆրանս. գօտիներուն մէջ, ուր քրիստոնեայ ռամկավարները մեծամասնութիւն ունին: Անոնց պատգամաւորական ժողովին (Պերլին 6 Սեպտեմբերին) ներկայ եղաւ նաեւ ռուս գնդապետ Թուլփանով: Սովետ սպան յայտարարեց որ, եթէ Գերմանիոյ տնտեսական եւ քաղաքական միութիւնը կարելի եղած չէ իրականացնել, ասոր պատասխանատուն Մոսկուա չէ, այլ Անգլիա եւ Ամերիկա, որոնք գերման շահերուն կը նախադասեն իրենց սեփական շահերը:

Նեղուցներու խնդիր

Ֆրանսայի Թուրք դեսպան, Մէնէմէնճիօղլու, Անգարայէ Փարիզ վերադարձին յայտարարեց թէ Թուրքիա իր հողերէն թիզ մը անգամ չպիտի թողու, ոչ ալ թոյլ պիտի տայ որ իր վեհապետական իրաւունքներէն ամենափոքր մաս մը անգամ փոխանցուի օտար պետութեան մը: Մենք Տարտանէլը անբռնաբարելի կը նկատենք. բանակցութեան մտնելու խնդիր չկայ, որովհետեւ այս կէտին մէջ ո՛չ մէկ հաշտարար բանաձեւ կարելի է գտնել, աւելցուցած է դեսպանը:

ՀՐՈՍԱԿԱՅԻՆ ՈՃԻՐ ԷՏԻՐՆԷԻ ՄՕՏԵՐԸ

Անցեալները, Պուլկարիայէն եկող ճեպընթացը ծանր արկած մը անցուց Գափըգուլէի եւ Արտայի միջեւ: Հրոսակները ումբ արկներ դրած էին գիծին վրայ, եւ անոնց պայթումով կառախումբին վայրաշարժը տապալեցաւ դէպի Մարիցա: Արկածը պատահեցաւ հելլէն հողի մէջ: Ծանրապէս վիրաւոր է հելլէն զինուոր մը, եւ երկու յոյն ուղեւորներ ալ թեթեւապէս վիրաւորուած: Պայթումին հետեւանքով, գիծն ալ քանդուեցաւ քառասուն մեթրի չափ:

Ճշդուած է որ, կ'ըսէ Անգարա, արկածահար կառախումբը Պուլկարիայէն կուգար եւ ականները այթեցան թրք. սահմանին մօտիկ: Կառախումբը երբ կանգ առաւ չուրջէն կրակ բացին եւ 2 պուլկար մեռան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին նախարար Պիտոյի եւ եւրոպական տնտեսական ժողովին իտալացի ներկայացուցիչ Քամփիլլիի միջեւ ստորագրուեցաւ յայտարարութիւն մը՝ որով Ֆրանսա եւ Իտալիա իրենց համաձայնութիւնը կը յայտնեն Ֆրանքօիտալական մաքսային միութիւն մը հաստատելու կարելիութիւնները ուսումնասիրելու համար:

Ինչպէս յայտնի է, Պելճիքա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ ունին արդէն այսպիսի միութիւն մը, որ վաւերացուեցաւ առջի օր այս երկիրներու կառավարութեանց կողմէ, այնպէս որ, եթէ ֆրանքօիտալական ծրագիրը իրականանայ, երկրորդ մաքսային միութիւնն է որ կնքուած պիտի ըլլայ Եւրոպայի մէջ:

ԿԱԹԻՆ ԳԻՆԸ վաղուընէ սկսեալ 23 ֆրանք պիտի ըլլայ լիտրը, փոքրաքանակ առեւտուրի մէջ, իսկ կաթնագործներու վճարուելիք գինը 15 ֆրանք որոշուած է:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ Ֆրանսայի մէջ կը շարունակուին Անըմասի, Ավինեոնի, Մոնլիւսոնի, Փէրիկէօի, Լա Ռոշէլի, Սէնթ Էթիէնի, եւ Քանդալի մէջ, այլեւայլ գործարաններու մէջ եւ առաւել կամ նուազ սաստկութեամբ:

Լը Մանի մէջ հանդարտութիւնը վերահաստատուած է: Ամսոյս 11 եւ 12ին կատարուած ցոյցերու առթիւ ձերբակալուածներու մեծամասնութիւնը 15էն 20 տարեկան պատանիներէ կը բաղկանայ: Քննութիւնը կը շարունակուի, բուն դրդիչները գտնելու համար:

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ մտադրած են ՄԱԿի տրամադրութեան տակ դնել իրենց բանակը «խաղաղութեան եւ ապահովութեան պաշտպանութեան համար», Յունաստանի հիւսիսային սահմանագլուխին երկայնքը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ սովետական գօտիի տակ գտնուող Թիւրինկըն նահանգի կառավարութեան նախագահ Ռուտոլֆ Փաուլ՝ որուն համար Ռուսերը կ'ըսէին թէ անհետացած է, իրականին մէջ ապաստանած է ամերիկեան գօտին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին:
ՔԱՇԱՆ եւ ԳԱՆԵԷՕ՝ Մինաս Ալթունեանին:
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի:
ԳՈՐՏՕ՝ Կարօ Տոնէրեանի:
ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի:
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի:
ԿՐԸՆՈԲԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի:
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի:
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի:
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի:
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի:
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Տէրիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի:
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՍՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի:
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի:
ՊՈՄՈՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի:
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մըլոյեանի:
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի:
ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի:
ՆԻՄ՝ Շ. Ջոտեանի:

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ:

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ԳԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ: ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Ա. Ղազարեան, վերջին բնակավայրը Լեհաստան Զամոյց, կը փնտռէ Սէնիկ Ղազարեանը ծնած 15 Սեպտեմբեր 1915ին, Լեհաստան, որմէ 1945 ապրիլ 20էն ի վեր տեղեկութիւն չունի: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13ᵉ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.:
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.:
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Չորեքշաբթի 17 Սեպտ. ժամը 20.30ին, Ակնունի ենթակոմիտէն:

Հինգշաբթի 18 Սեպ. ժամը 21ին Հայաստան ենթակոմիտէն:

Հինգշաբթի 18 Սեպտ. ժամը 21ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն:

Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէն:

Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Կարօ ենթակոմիտէն:

Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Իշխան խումբ:

Կիրակի 21 Սեպտ. ժամը 20.30ին Վռամեան ենթակոմիտէն:

Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 20.30 Թաթուլ խումբը:

Չորեքշ. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը:

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը:

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը:

Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտ.:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 Սեպտեմբերին Պ. ՍԱՔԸՉԼԵԱՆ Միլանոյի ձայնասփիւռէն պիտի երգէ հայերէն երգեր: Իսկ Վենետիկի ձայնասփիւռէն 20 Սեպտեմբերին շաբաթ, ժամը 12.10ին իտալական ժամով:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տարի 1000, 6 ամս. 500, Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 17 Septembre 1947 Չորեքշաբթի 17 Սեպտ.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5138. Նոր շրջան թիւ 747 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՄԱԿի ժողովին բացման առթիւ

Այսօր Լէյք - Սըքսէսի մէջ կը բացուի ՄԱԿի ընդհ. ժողովին երկրորդ նստաշրջանը 55 պետութեանց պատուիրակներուն ներկայութեամբ, զբաղելու համար 62 մեծ ու պզտիկ հարցերով, որոնց ամէնէն կարեւորները Յունաստանի, Պաղեստինի, Սպանիոյ եւ վէթոյի խնդիրներն են։

Հիմակուընէ իսկ կրնանք ըսել թէ պայքարը բուռն պիտի ըլլայ, մանաւանդ Ամերիկայի եւ Խորհրդային Միութեան մէջ։ Անցեալ տարի, Մոլոթով եղաւ որ տիրապետեց վիճաբանութեանց իր դիւանագիտական ռազմավարութեամբ, որովհետեւ Միացեալ Նահանգներու այն ատենուան արտաքին նախարար, Պըրնս, Զորսերու ժողովով զբաղած էր, եւ իրեն կը փոխանորդէր իր օգնականը։ Այս տարի, Մարշըլ ինք, անձամբ, ներկայ պիտի ըլլայ, հակազդելու համար Մոլոթովի հաւանական երոյթներուն, թէեւ լուրեր կան թէ սովետ արտաքին գործերու նախարարը թերեւս ժողովին առաջին մասին միայն ներկայ ըլլայ։

Յունաստանի խնդիրը այս անգամ փորձաքարը պիտի ըլլայ երկու Մեծերու ուժի քաղաքականութեան։ ՄԱԿը կորսնցուցած է այլեւս միջազգային գործակցական եւ խորհրդակցական ժողովի իր հանգամանքը եւ դարձած՝ տեսակ մը հռոմէական կրկէս, ուր երկու գլխաւոր սուսերամարտներ կը կռուին աչքին առջեւ իրենց արբանեակներուն։ Պետութիւնները, երկու գլխաւոր խումբի բաժնուած են եւ իւրաքանչիւր խումբ անձկութիւնով կը սպասէ իր պաշտպանին յաղթանակին։

Աշխարհի խաղաղութեան համար ցաւալի է այս. բայց նաեւ բիրտ իրականութիւն է, զոր երբեք անտեսելու չէ, եթէ կ'ուզուի կացութեան ծանրութիւնը ըմբռնել։ Այս նորանշան կրկէսին ախոյեաններէն մէկը Ամերիկան է, միւսը՝ Խորհրդ. Միութիւն։ Առաջինին մտահոգութիւնն է թումբ կանգնել իր հակառակորդին ազդեցութեան տարածման Եւրոպայի եւ Ծայր. Արեւելքի մէջ, պաշտպանելու համար իր տնտեսական շահերը։ Իսկ Խորհրդ. Ռուսիա ամերիկեան դիմադրութեան մէջ կը տեսնէ տնտեսական նպատակներու տակ ծածկուած գլուխներ՝ քաղաքական գերակշռութիւն ապահովելու համար կռուադաշտ դարձած երկիրներու մէջ։

Կարծողներ շատ կան թէ այս հակամարտութիւնը փոխադարձ անվստահութեան արդիւնք է, եւ թէ՝ եթէ իւրաքանչիւրին կասկածամտութիւնը փարատի, դիւրին կ'ըլլայ լուծել ամէն վէճ։ Այս ենթադրութիւնը կացութիւնը պէտք եղած կերպով ըմբռնած չըլլալու արդիւնք է։ Ճիշդ չէ նաեւ այն կարծիքը՝ որուն համաձայն հակամարտութիւնը խտէաբանական պատճառներու արդիւնք է։ Իրականութիւնը այն է որ համայնավարութեան խնդիր չկայ։ Համայնավարութեան դէմ պայքարը պարզապէս միջոց կը ծառայէ քաղաքական նպատակներու։ Ցարական Ռուսիա ալ բռնակալական պետութիւն մըն էր, բայց ատիկա արգելք չեղաւ որ 1914ի պատերազմին Միաց. Նահանգներու եւ Անգլիոյ նման ռամկավարական պետութիւններ դաշնակից ըլլային անոր։— Դարձեալ, վերջին պատերազմին նմանապէս Անգլօսաքսոնները չվարանեցան կռուելու Խորհրդ. Միութեան հետ միասին՝ Հիթլէրի դէմ, առանց նկատի առնելու այս պետութեան համայնավար վարչաձեւը։

Ամերիկայի եւ Խորհրդ. Միութեան ներկայ հակամարտութիւնը արդիւնքն է 1945էն ի վեր տիրող դէպքերու։ Ո՛չ ՄԱԿը, ո՛չ ալ Լոնտոն, Փարիզ կամ Մոսկուա գումարուած ժողովներն են որ պիտի կրնային վերջ դնել անոր։ Այսօր, — իրերու բնական բերումով, երկու հսկայ ու զօրաւոր պետութիւններ իրարու դէմ կը գտնուին, իւրաքանչիւրը իր «էական» շահերը պաշտպանելու հաստատամտութեամբ։ Քանի որ անկարելի եղաւ ցարդ ուժերու հաւասարակշռութեան վրայ հիմնուած քաղաքականութիւն մը վարել, զարմանալի չպիտի ըլլայ որ հիմա ուժի բաղաբախմանութեան մնայ վճռելի հարցերը լուծել։ Հարկ է որ ամէնէն տկարը տեղի տայ։ Բայց, ո՞վ է ամէնէն տկարը։ Ատիկա յայտնի չէ. Ուաշինկթընի կամ Մոսկուայի կողմէ առնուելիք վճռական քայլ մըն է որ ցոյց պիտի տայ այդ։

Երբեք չպիտի զարմանանք, երբ ՄԱԿի առաջիկայ վիճաբանութիւնները ամուլ ըլլան, եւ աւելի ամուլ՝ քան նախորդները։ Ի՞նչ հաշտարար լուծում կարելի է սպասել Յունաստանի խնդիրին համար այն փուլին մէջ՝ ուր կը գտնուի։ Պաղեստինի կնճիռը յայտնի է իր եղերական իրադարձութիւններովը։ Իսկ վէթոյի խնդիրը որ ծիծաղելի եւ անզօր դարձուց Ապահ. Խորհուրդին վերջացող տարուան գործունէութիւնը, ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ է որ պիտի կրնայ կարգադրուիլ։ Նոյնը կարելի է ըսել զինաթափութեան համար. ցնորք մըն է անոր լուծման սպասել։

Այս պայմաններուն մէջ, անակնկալ մը չպիտի ըլլայ մեզի համար, բայց ցաւալի իրողութիւն մը պիտի ըլլայ, եթէ օր մը տեսնենք որ ՄԱԿն ալ զոհ դարձած է այն անփառունակ ճակատագրին, որուն զոհ գնաց իր երէց քոյրը, — Ժընեւի Ազգերու Ընկերակցութիւնը։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԹԷ...

Հայրենիք ունինք, ի՜նչ մեծ երջանկութիւն է մեր ժողովուրդին այսքան դարերու երազէն վերջ, այնքան տառապանքէ, այնքան յուսախաբութիւններէ յետոյ։

Այդ հայրենիքն ալ ունի այսօր վարչաձեւ մը որ ամէնէն արդիականն է, ամէնէն ժողովրդավարը, ամէնէն մարդկայինը, ամէնէն արդարը, կ'ըսեն, շատ լաւ։ վարչաձեւ մը ուր «իմս-քուկդ»ի խնդիր չկայ. անհատական սեփականութեան կռիւ չկայ, անօրէն ձեւով իւրացումներ չկան. վերջապէս երկիր մը ուր տիրող օրէնքը մանաւանդ Հաւասարութիւնն է։ Եթէ այս գեղեցիկ բաներուն մէկն ու մէկը կասկածի ենթարկես, գիտէք արդէն հայրենադաւ էք անուանուած։

Կարեւորը այն չէ սակայն որ հայրենիքին համար «մատը մատին չխփած» մարդիկ հայրենասէր են այսօր, իսկ իրենց արիւնը քամողներ դաւաճան։ Մարդիկ որոնք իրենց ամբողջ կեանքը դորդի վրայ են քալեր պրոլետար, իսկ հայրենի հողին փուշն ու տատասկով իրենց ոտքերը արիւնողներ, անոր քարերը իրենց բարձը ընողներն ալ ֆաշիստ։

Այս բոլորը «կուգան ու կ'երթան» պիտի ըսէր Ճիվանին։

Ուրիշ բան մը սակայն ուշագրաւ է, անշուշտ ձեր ուշադրութիւնն ալ գրաւեց մասնաւորաբար այս վերջին հայրենադարձին առիթով։

Ամէն բանի մէջ արդարութիւն եւ մանաւանդ հաւասարութիւն աղաղակող մարդիկ, որոնք կ'ուրանան մէկ մէթր հող ունենալու անհատի մը իրաւունքը, սեփականցուցեր են Հայուն հայրենիքը։ «Իմս է քուկդ չէ, դուն իրաւունք չունիս մտնելու ներգաղթողին. մի՛ քուէիր, չոգենաւին չելլես նայիր, յանկարծ ծովամոյն կ'ըլլայ...» Եւ տակաւին ի՜նչ պատկերալից պատմութիւններ։ «Հայրենիքին սեփականատէրերուն» վերաբերումը Մարսէյլ կամ այլուր, բոլոր անոնց հանդէպ որոնք իրենցմէ շատ աւելի հայրենասէր, կարօտով եւ իրենց Հայու սիրտով փորձած են մտնել իրենց սրտակիցներուն, դուրս է որեւէ որակումէ, եւ կը հաստատէ մէկ բան որ «սեփականութիւն» բառն իսկ ժխտողներ սեփականացուցած են բան մը որ կարելի չէ սեփականացնել Հայուն Հայրենիքը։

ՍՕՍԻ

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԷՆ ՍՏԱՑԱԾ ԵՆՔ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ.—

Այս տարուան ներգաղթի Բ. կարաւանին արձանագրութիւնները վերջնականապէս փակուած են։ Կը խնդրուի այդ նպատակով որեւէ դիմում չկատարել այլեւս, ոչ գրաւոր եւ ոչ ալ անձնապէս։ Բ. կարաւանին մաս կազմողները մօտ ատենէն պիտի ստանան իրենց կոչնագիրները։

ԷՏԻՐՆԷԻ ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ

Էտիրնէէն կը հաղորդեն թէ վերջին ատեններս թրքական սահմանին մօտ հրասակային բախումները շատցան։ Էտիրնէ - Իսթանպուլ երկաթուղային այն մասը, որ Յելլէն հողէն կ'անցնի, ամէն վայրկեան ենթակայ է վտանգի։ Իբրեւ զգուշութիւն, որոշուած է դադրեցնել Ուզունքէօփրիւ - Գարաաղաճ երկաթուղային սպասարկութիւնը։ Իսթանպուլի կառախումբը հիմա կուգայ մինչեւ Ուզունքէօփրիւ եւ հոնկէ ուղեւորները եւ թղթատարը օթօպիւսներով կը փոխադրուին Էտիրնէ։

Հաշտութիւն Եւրոպայի մէջ...

Այսօրուընէ սկսեալ գործադրութեան կը դրուին Գերմանիոյ արբանեակ պետութեանց հետ — Իտալիա, Ռումանիա, Հունգարիա, Պուլկարիա եւ Ֆինլանտա — կնքուած դաշնագիրները, որոնք ստորագրուած էին Փարիզի մէջ 10 Փետրուարին։

Դաշնակից պետութիւնները երէկ այս դաշնագրութեանց պաշտօնական պատճէնները յանձնեցին. Իտալիայինը՝ Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան, իսկ ռումանական, հունգարական, պուլկարական եւ ֆինլանտական դաշինքներու պատճէնները՝ Մոսկուայի սովետ կառավարութեան։

Այսօրուընէ սկսեալ մինչեւ 90 օր ամէնէն ուշ, դաշնակից զինուորները պէտք է պարպեն զինադադարէն ի վեր իրենց գրաւած հողերը՝ վերոյիշեալ պարտուած երկիրներուն մէջ։

Անկարելի է գիտել չտալ որ, միջազգային ներկայ խառնակ վիճակին մէջ, Իտալիոյ եւ Կեդր. Եւրոպայի երկիրներուն մէջ հաշտութիւն կնքուեցաւ ըսելը դառն հեգնութիւն մըն է...

Նոր ձգտում Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ միջեւ

Սուտանի ընդհ. կառավարիչ, Ճէյմս Րոպէրթսըն, պաշտօնական յայտարարութիւն մը ըրաւ Սուտանի ժողովուրդին, ըսելու համար որ կառավարութիւնը կարգն ու կանոնը պիտի պահպանէ կորովի կերպով. անյապաղ պիտի գումարէ օրէնսդիր ժողովը, եւ պիտի կազմէ գործադիր խորհուրդը, բայց, երբեք թոյլ չպիտի տայ որ օտարները (իմա Եգիպտացիք) միջամտեն երկրին գործերուն։

Եգիպտոսի նախարարաց խորհուրդը գումարուեցաւ, պատասխանելու համար այս յայտարարութեան։ Որ եւ է որոշում տրուած չէ։ Բայց, հեռագրուած է Նիւ Եորք, Նոքրաշի փաշայի, իր կարծիքը առնելու համար։ Միայն, ազգ. պաշտպանութեան նախարար, Ահմէտ Աթթիա փաշա յայտարարած է «Ալ - Պալաղ» թերթին մէջ թէ՝ Եգիպտոս «պիտի կռուի մինչեւ իր արեան վերջին կաթիլը», արգիլելու համար Անգլիան որ գրաւէ նորէն Գահիրէն եւ Աղեքսանդրիան։

★ Թոթէրի համաձայն, Ամերիկա Ապահովութեան Խորհուրդին պիտի առաջարկէ որ որոշէ հրաւիրել Անգլիան եւ Եգիպտոսը՝ բանակցութեանց վերսկսելու։ Ամէն պարագայի մէջ, անգլօ-եգիպտական վէճը Ապահովութեան Խորհուրդին կողմէ կրկին քննուելու խնդիր չի կրնար ըլլալ, կ'աւելցնէ հեռագիրը։

★ Այս լուրին վրայ, արաբ ուսանողները ցոյցեր կատարեցին երէկ Աղեքսանդրիոյ մէջ Ապահովութեան Խորհուրդին դէմ, եւ «անկցի՛ Նոքրաշի փաշա» պոռացին։ Ցոյց կատարեցին նաեւ հիւսուածեղէնի 4000 գործաւոր։

Սուտանի մէջ ալ, խուժանը նախատեց Ապահ. Խորհուրդը եւ ծափահարեց Խորհրդ. Միութիւնը, Լեհաստանը եւ Սուրիան։

Իրանի կառավարութեան խաղաղականութիւնը

Մաճլիսին մէջ կարդացած կառավարական յայտարարութեան մէջ վարչապետ Կավամ յայտնեց թէ՝ նոր դահլիճը կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Խորհրդ. Միութեան, Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ միւս պետութեանց հետ։ Իր կողմէ անցեալ 21 Մարտին հրատարակուած եօթնամեայ ծրագիրը պիտի գործադրուի։

Կավամ ակնարկութիւն չըրաւ ո՛չ սովետներու հետ ստորագրուած պայմանագրութեան՝ հիւս. Իրանի քարիւղներուն մասին, ո՛չ ալ Ամերիկայէն գնուած պատերազմական իրերու գնման։ Միայն, Էդդըլաադ թերթին մէկ հարցման պատասխանելով՝ ըսաւ թէ սովետ դեսպանը առաջարկած է քարիւղի ընկերութեան պայմանագրութիւնը ստորագրել, բայց ինք պատասխանած է թէ՝ պարտաւոր է նախ այս մասին տեղեկագիր մը ներկայացնել Մաճլիսին։ Եթէ Մաճլիսը ընդունի պայմանագրութիւնը, այն ատեն է միայն որ Կավամ Մոսկուայի կողմէ առաջարկուած պայմանագրութեան մասին պէտք եղած օրինագիծը պիտի մատուցանէ Իրանի օրէնսդիր ժողովին։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ԽՆԴԻՐԸ ՆՈՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԿՈՒԳԱՅ...

Չինաստանի կառավարութիւնը հրատարակեց 16 Օգոստոսին նախագահ Թրումընի մասնաւոր ներկայացուցիչին մատուցած յուշագիրը, որով կը յայտարարէ թէ՝ որոշած է ամբողջովին գործադրել չինական ծրագիրը։ Այս ծրագրին գլխաւոր կէտերն են, 1. Համայնավարներու ջնջումը, ինչ որ Չինաստանի վեհապետական իրաւունքներուն տեսակէտով մահու եւ կենաց խնդիր է, 2. պայքար էնֆլասիոնի դէմ, 3. տնտեսական վերականգնում եւ քաղաքական բարենորոգմանց կիրարկում

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Համադաշնակցայիններ Մոնթրէօի մէջ

Զուիցերիա հանգրուան եւ դրկարաց կ'ընդունի այն ամէն պաշտօնական կազմակերպութիւնները՝ որոնք կապ ունին միջազգ. խաղաղութեան հետ: Այսպէս, 1946ին Մոնթրէօի (Montreux) մէջ տեղի ունեցան խառն համադաշնակցայիններու (fédéra - listes) ընդհանուր ոչ - պաշտօնական ժողովը, բայց կարելի է ըսել որ հիմը այնտեղ դրուեցաւ — եւ Richard Coudenhove - Kaleggi, որ նախորդ պատերազմէն վերջ արդէն այդ գաղափարին լծուած էր եւ ինքն էր Պրիանի նախակարապետ հանդիսացողը, այս անգամ եւս մղում տուած է համադաշնակցային վերակազմութեան: Լսուած է իր ուղերձը, եւ այսօր, մօտ քսան ազգութիւններ նըպաստաւոր պատասխան տուած են, թէ ընդհանուր համերկրային համադաշնակցութեան, թէ մասնակի համեւրոպական համադաշնակցութեան համար:

Անցած տարի Լիւքսէնպուրկի մէջ առաջին պաշտօնական ընդհ. ժողովը կազմելէ վերջ, այս տարի Մոնթրէօի մէջ գումարեցին իրենց տարեկան ընդհանուր ժողովները: Նկատելի էր որ, երկու խումբին մէջ ալ, իրենց նախնական կազմէն ի վեր որ հազիւ մէկ կամ երկու տարուան խնդիր է (համերկրայինները աւելի հին են քան համեւրոպականները), կազմակերպական շատ մեծ առաջդիմութիւն տեղի ունեցած է, եւ այսօր համադաշնակցայիններու թիւը մօտ 15 միլիոնի կը հասնի, թիւ մը որ գործաւորականմիութիւններուանդամներու թիւին կը մօտենայ գրեթէ:

Պէտք է ըսել որ համադաշնակցային գաղափարը նոր չէ, Քրիստոսէ առաջ գոյութիւն ունեցած է եւ իր պատմականը շատ հետաքրքրական երեւոյթներ կը պարզէ: Անոնք առաջ մղուած են ամէնէն լուսամիտ ազատախոհ կազմակերպութիւններէ եւ անհատներէ, որոնց մէջ կան նշանաւոր գիտուններ եւ իմաստասէրներ, ինչպէս Սիւլլի, Քանդ, Պէնթհամ, Տէքարդ, Ռուսօ եւայլն, եւ վերջին Մոնթրէօի համեւրոպական դաշնակցային ժողովին իր բարձր աջակցութիւնը բերաւ աշխարհահռչակ գիտուն Այնշթայն: Այս կէտը ցոյց կուտայ շարժումին լրջութիւնը:

Ուրախ երեւոյթ մըն է որ Հայերն ալ ինչպէս ամէն յառաջդիմական երեւոյթներու մէջ, հոս ալ, ունեցած են իրենց բաժինը եւ Հ. Յ. Դ.ը որ հիմա այնքան անիրաւ կերպով կը դատափետուի, իր կազմութեան առաջին օրէն ընդունած է համադաշնակցային գաղափարը եւ մտցուցած է այդ ուղղութիւնը իր ծրագրին մէջ, թէ օսմանեան պետութեան վարչաձեւին եւ թէ իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ:

Դաշնակցութիւնը սխալներ գործած է — կ'ըսուի,— բայց, ո՞վ չէ գործած եւ ով չի գործեր: Սակայն,ան եղած է յառաջապահերքին մէջ,դեր կատարած է եւ ճիշդ չըլլար այսօր զայն վարկաբեկել: Պէտք է համոզուինք որ մենք պէտք ունինք, շատ պէտք ունինք Դաշնակցութեան պէս ներկուռ կազմակերպութեան վրայ հիմնուած կուսակցութեան մը եւ չենք գիտեր ինչ նոր պարագաներ, ինչ նոր անակնկալներ պիտի բերեն աշխարհի եւ մասնաւորապէս մեզ: Հաշտ ապրիլ:

Անցողակի այս մէջբերումը ընելէ վերջ ըսեմ թէ, ցաւալի էր որ Դաշնակցութիւնը չունէր ներկայացուցիչ մը Մոնթրէօի համերկրային-համեւրոպական ընդհանուր նիստերուն մէջ. մինչդեռ մեր դիրքը կը պահանջէ որ ուր որ տեղի կ'ունենան այս կարգի միջազգային հաւաքումներ, մենք պէտք է ունենանք մեր հայ ներկայացուցիչը, հայ տեսակէտը կապելու միջազգային տեսակէտին հետ, ունենալու առիթը առաջ մղելու մտածումները: Միակ Հայը որ ներկայ էր Պ. Թագւոր Գասպիկեան, Ass.Progressiste Internationaleի ընդհանուր քարտուղարը որ յարած ըլլալով, միեւնոյն ատեն համադաշնակցային գաղափարին անդամ արձանագրուած է թէ Société Italienne pour l'Organisation Mondialeի, (Fédération Mondiale, մասնաճիւղ, La Fédération խումբին, Փարիզ, Rue Aubert No. 9) եւ թէ Novemento autonomiste Vello — Federazione Europeaի Հռոմ), այս վերջինին կողմէ պատգամաւոր ղրկուած է Մոնթրէօ եւ ուր հարց բարձրացուցած է երկու հակոտնեայ համադաշնակցայիններու մէջ, Mondiale եւ Europeenne, ըստեղծել Fédération Continentaleը սկսելով սահմանակից երկիրներէ: Իր առաջարկը լաւ ընդունելութիւն գտած է եւ այդ մասին խորհրդարանական միութիւններ ստեղծուած են:

Գալով պատերազմի մը պարագային համադաշնակցայիններու դիրքին, իր դիտողութիւնը չէ ուզուած հրապարակային վիճաբանութիւններու ենթարկել, բայց փափուկ դրութիւնը նկատի ունենալով: Իր երրորդ առաջարկը, փոքրամասնութիւններու մասին, ուր հայ պատգամաւորը կը մտածէր հայ դատը վերարծարծել եւ ուշադրութիւնը հրաւիրել թէ դաշնակցային եւ թէ ոչ դաշնակցային խմբակներու, յետաձգուած է առաջիկայ նիստին, քանի որ իր ժամանած ատեն ծրագիրը կազմուած եւ վիճաբանութիւնները սկսած էին արդէն:

Իրապէս շատ խճողուած ծրագիր մը, բացի ընդհանուր տեղեկագրէն, զոր ընդարձակ կերպով եւ գիտական տուեալներով ներկայացուց վարչական ճիւղին նախագահ Տօքթ. Գուիկման, կային տնտեսական, (ներկայացուած Փրօֆ. Ալտիի կողմէ, քաղաքական (ներկայացուած երեսփոխան Սիյյօնի կողմէ), մշակութային, մտափոխումի եւ միացական (ներկայացուած այդ ճիւղերուն յատուկ կարող մասնագէտներու կողմէ): Կար նաեւ գերմանական հարցը որ ինքնին նիստերուն 1/3ը գրաւեց եւ Տօքթ. Շէնք, տեղեկաբերը եւ ուրիշ Գերմանացիներ առարկայապէս ներկայացուցին գերմանական հարցը, որուն պատասխանեցին համախոհներ եւ հակառակորդներ միշտ առարկայական եւ դրական ուղղութեամբ, 2 կողմերն ալ պահած իրենց վիճելու ազատութիւնները:

Յետոյ մասնագիտական դասախօսութիւններ տեղի ունեցան երեկոյեան, ուր խօսեցան Քաֆանքօ, Տէնի, Բուժըմօն, փրօֆ. Ժան Լէրմըրու, նախկին նախարար Տանիէլ Սէրու, ընդհանուր վիճաբանութիւններ, եւ վերջապէս փակումը՝ զոր կատարեց բարձրաթռիչ ճառով զուիցերիական նախարար Պ. Սէքրէթօն: Հոն խօսեցաւ նաեւ Պ. Վերքեօ, Սէնի Քօնսէյ Մունիսիփալի փոխփրատը շատ գնահատուած ճառ մը, որ որոշտրնդոստ եւ չարունակական ծափեր խլեց: Խօսեցան նաեւ Զըրչիլի փեսան եւ ուրիշներ, թէ ինչպէ՞ս եւ ե՞րբ պիտի իրականանայ համադաշնակցային գաղափարը ուր սպարզային Հայերն ալ պէտք է բերեն անպայման իրենց գործակցութիւնը: Այդ կարգի համագործակցութիւն մը շատ բան կրնայ թելադրել մեզի ներկայ հայ քաղաքական կեանքին մէջ, ցոյց տալով այն ուղղութիւնը՝ զոր պէտք է ընդգրկեն Հայերը:

**

ՀԱՄԱԹՈՐՔԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՌՈՒՍԻԱ ԴԻՒՐԱՑԱՒ ՔՈՀԸ ՔԵՄԱԼԻ

Դիւանագիտական եւ զինուորական պայքարին մէջ՝ ընդմէջ Քէմալի հետեւորդներուն եւ արեւմտեան Դաշնակիցներուն՝ ռուս համայնավարները իրենց ուժը տրամադրեցին ի նպաստ Քէմալի, որուն դիւրախաբ զոհերն եղան՝ մղուած ատելութենէն, զոր կը տածէին Անգլիոյ դէմ: Անոնք դիւրութիւն տուին Քէմալի յափշտակելու անկախ Հայաստանի կէսը փոխանակ՝ անոր թողլու երկար դարերէ ի վեր հայաբնակ թրքական վիլայէթները, ինչպէս Դաշնակիցներ կը պնդէին: Քէմալականները կը հաւանէին կորսնցնել արաբական բոլոր հողերը, կ'ուզէին սակայն պահել եւ ընդլայնել դէպի Ազրպէճան երկարող կամուրջը, որ կազմուած էր հայկական հողերէ:

1920ի աշնան, օգտուելով ռամկավար Վրաստանի չէզոքութենէն, ռուս համայնավար եւ քէմալական Թուրքեր կնքեցին համաձայնութիւն մը տարօրինապէս նման Հիթլէր Սթալինեան համաձայնութեան, որ երկուքին միջեւ կը բաժնէր Լեհաստանը: Անկախ Հայաստանը պիտի բաժնուէր Սովէտներու եւ Թուրքիոյ միջեւ: Ազրպէճան կը մնար խորհրդային դաշնակցութեան մէջ՝ որպէս խարիսխ Քէմալի հետ գործակցութեան:

1920, Նոյեմբեր 30ին, Սովէտները ներկայացուցին հայ կառավարութեան վերջնագիր մը՝ պահանջելով տիրապետութիւն Հայաստանի այն մասին վրայ, որ դեռ գրաւուած չէր քէմալական բանակներէն, որոնք ապատակած էին փոքրիկ երկիրը:

1921, Մարտ 14ին, խորհրդային կառավարութիւնը Թուրքիոյ զիջեց Կարսի, Արտահանի եւ Սուրմալուի շրջանները: Պաթում՝ վերադարձաւ Ռուսիոյ: Թուրքերը նոյնպէս յաջողեցան անջատել ռուսական Հայաստանէն Նախիջեւանը եւ կցեցին զայն Ազրպէճանի, որպէսզի հասարակաց սահման մը ունենային վերջնոյս հետ, զոր կ'ուզէին կլանել առաջին պատեհութեամբ:

Ռուսերը հաւանեցան այս նուաստացուցիչ պայմանին, զի՝ ինչպէս միշտ՝ կուրացած էին համաշխարհային յեղափոխութեան հեռանկարով: Վըստահ էին թէ Քէմալ պիտի չկրնար սատանայ Անգլիայէ՝ եւ միւս դաշնակիցներէն ընդունելի պայմաններ խաղաղութեան: Կը յուսային թէ Ազրպէճանի թաթար կոմունիստները պիտի հրաւիրուէին ի Թուրքիա ձեւելու հոն համայնավար հանրապետութիւն մը, որ պիտի կռուէր Անգլիոյ դէմ:

Այսու հանդերձ, Մուսթաֆա Քէմալ ըրաւ գոհացուցիչ կարգադրութիւններ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի հետ եւ զարհուրելի պարտութեան մը մատնեց յոյն բանակները, որոնց կ'օժանդակէր Անգլիա: Յաղթանակած էր գաղափարը թուրք ցեղային պետութեան, Հայաստան մոռացութեան տրըւած ռամկավար դաշնակիցներու եւ դաւաճանուած Խորհրդային Ռուսիոյ կողմէ: Լօզանի դաշնագիրը յաղթանակն էր ազգայնական Թուրքիոյ:

«Էսփէրանթօ» եւ Հայերը

Շտուտկարտէն կը գրեն.—

Սեպտեմբերի 5ին, Շտուտկարտի մէջ տեղի ունեցաւ Վիւրտէնպէրկի «Էսփէրանթօ» Ընկերակցութեան 60ամեայ տարեդարձին առթիւ հանդէս մը, որ կը բաղկանայ գրական եւ երաժշտական բաժիններէ:

Դահլիճը լեցուն էր նախկին ականաւոր «Էսփէրանտիստներով» հիւրերով: Համալսարաններու փրօֆէսէօրներ, գրողներ եւ յայտնի դէմքեր ներկայ էին հանդէսին: Հայկական ճամբարի կողմէն հրաւիրուած էին փրօֆ. Ս. Աղամեան եւ երաժիշտներ Ա. Սեւանեան եւ Օր. Վիքթորիա Բաբայեան:

Հանդէսը բացաւ փրօֆ. Ցիգլէրը, գերմաներէն լեզուով, ողջունելով ննջած բոլոր ականաւոր եւ վաստակաւոր էսփէրանտիստները,յակաւէ անուանէ, որոնք իրենց կեանքի մեծ մասը, մի քանի տասնեակ տարիներ, նուիրած են միջազգային լեզուի տարածման եւ զարգացման ու հասեր են 60ամեայ տարեդարձին: Փրօֆէսէօրը ըսաւ «մեր մէջ է գտնուում նաեւ հայ փրօֆ. Ս. Աղամեանը, որ կ'աւանդէ միջազգային լեզուն քաղաքիս ժողովրդական համալսարանին մէջ եւ քիչ յետոյ ձեզի պիտի խօսի «էսփէրանտօ» լեզուով:

ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏՈՒՄՆԵՐ

Քէմալի ամենասերտ գործակիցները, ինչպէս Համտուլլահ Սուպհի, համաթրքական էին եւ հաթուրանեան: Այս շարժման լոյսին տակ թուրք ուսումնականք բոլորովին փոխեցին իրենց ըմբռնումն ի մասին Թուրքիոյ պատմութեան եւ առաքելութեան: Անոնք երջանիկ էին կորսնցնելով Պալքանեանց քրիստոնեայ երկրամասերը եւ կը տեսնէին Թուրքիոյ ապագան, տարամերժաբար, Թուրանի եւ Թուրքիստանի հարթավայրերու տարածութեանց վրայ: Սուլթան Պայազիտ Ա., որ ազգային մարտիրոս մը համարուած էր՝ մեռած լինելով երկաթէ վանդակի մը մէջ՝ որպէս գերին Թիմուրլէնկի, այժմ կը նկատուէր դաւաճանը թուրք ազնիւ ցեղին, զի յանդգնած էր ընդդիմանալ Թիմուրլէնկի, որ գլուխն էր թուրք տուրանեան աշխարհին:

Բիւրոս դանակոծման առարկայ եղաւ արուեստագէտ մը, որ քնդապատական բառեր արտասանած էր Ճէնկիզ Խանի մասին.— Ազգային հերոս մը կը համարուէր Աթթիլա, զոր թիւր ըմբռնած էին Եւրոպացիք: Ատանց ամենադոյն ապացոյցի՝ թրքաց նախահայրերը կը նկատուէին վաղընջական Սումերացիք:

Նմանութիւնը Նացիներու հետ յատկանշական կը դառնայ, երբ գիտնանք թէ Թուրքերուն նշանաբան էր. «կինակ դարձնենք Մէքքէն եւ Իսլամութեան եւ աչքեր խօսեցնենք Ալթայի, լեռնային ոլորաններին Թուրքերու եւ Թաթարներու ենթադրական նախնեաց»:

**

Յայտնի է ամբողջովին թէ ռամկավար տէրութիւնները, որոնք հետամուտ են հիմերուն տեւական խաղաղութեան, բաղձային կանխել Թուրքիոյ դէմ խորհրդային յարձակում մը, որուն նըպատակը պիտի լինէր զինու զօրութեամբ լուծել նեղուցներու եւ Կարսի ու Արտահանի խնդիրները: Ինչ որ նուազ ծանօթ է, յարձակողական ոգին է թուրք ղեկավարներուն իսկ, արբշիռ այն մոլեռանդ երազով, որ կը ձգտի գրաւել բոլոր շրջանները, ուր բնակչութիւնն արենակից է Թուրքերուն եւ կամ կ'ենթադրուի խօսիլ Թուրքերէնին մերձակայ լեզու մը:

Այս գաղափարաբանութիւնը կը ներկայացնէ տեսակ մը Թրքական նացիզմ, այն տարբերութեամբ թէ փոխան արիականին դէմ առ դէմ կը գտնուինք համաթրքական կամ համաթուրանական մոլեռանդութեան:

Ա. Թոյնպի թոյլ չի տար մեզ օրօրուիլ պատրանքներով: Իր «Պատմութեան Ուսումնասիրութիւնը» գործին մէջ գրած է.—

«Պահանջը, որուն պատասխանը կը կազմէր օսմանեան սիսթէմը, փոխադրութիւնն էր թափառական հասարակութեան մը միջավայրի մը մէջ, ուր անոնք պարտէին կառավարել նստակեաց հասարակութիւններ: Անոնք լուծեցին խնդիրը վարուելով իրենց նոր հպատակաց հետ որպէս հօտերու եւ նախիրներու եւ երեւան բերելով մարդկային համազօրները թափառականաց խաշնապահներուն՝ զինուորներու եւ վարիչներու ընտանիքի մը ձեւին մէջ»:

Թուրքիոյ այժմու վարիչները կը ձեւափոխեն թուրք լեզուն, որպէսզի աւելի մօտեցնեն զայն լեզուներուն թաթար բնակչութեանց, զորս կը տենչան նուաճել:

Ժողովուրդներն ու կառավարութիւնները, որոնք կը փափաքին ապահովել խաղաղութիւնը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, պարտին աչքէ չվրիպեցնել համաթրքականներն ու համաթուրանեաններն այսօրուան բանակալ եւ զօրապաշտ Թուրքիոյ մէջ:

«Հայրենիք» ԲՈՐԻՍ ԿՈՒՐԲԵՒԻՑ

Թրգմ. ՏԻՐԱՆ ՓԱՇԱԼԵԱՆ

Շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր հիւրերուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ պատուեցին ընկերակցութեան 60ամեայ տարեդարձը։

Համերգի բաժինը բաղկացած էր գերմանական երաժշտական եւ երգեցիկ խումբերէ, որոնք կը մասնակցէին՝ հայաստանեան կարգի ...։

Հայկական ճամբարի երաժիշտները եւս մասնակցեցան եւ մեծ աշխուժութիւն եւ թարմութիւն մտցուցին այդ հանդէսին մէջ, արժանանալով գոհունակութեան եւ խանդավառութեան։

Փրոֆ. Ս. Աղամեան խօսեցաւ «էսփէրանտօ» լեզուով, որ թարգմանուեցաւ գերմաներէնի, եւ հասարակութեան կողմէ յաճախակի ծափահարուեցաւ։

Պ. Աղամեանը նախ կանգ առաւ «էսփէրանտօ»ի շարժման պատմութեան վրայ, թէ ինչպէս մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը, խոշոր յաջողութիւններ եւ նուաճումներ է ունեցեր այս միջազգային լեզուն, զանազան երկիրներու մէջ։ Հետզհետէ կ՚աճէր համակրողներու թիւը, ստեղծուած էր գիր-գրականութիւն, միայն թերթերու թիւը աշխարհի մէջ հասած էր 250ի եւ կը խոստանար բարգաւաճիլ խաղաղ պայմաններու մէջ։ Բայց վրայ հասան Ա. եւ Բ. համաշխարհային պատերազմները, որոնց կատարած աւերածութիւնները չափազանց ծանր եւ սոսկալի էին համայն մարդկութեան համար, ինչ որ անդրադարձաւ նաեւ «էս» ընկերակցութեան գործունէութեան վրայ, որ կ՚ուզէր ստեղծել չէզոք միջազգային լեզու մը առանց ժխտելու մայրենի լեզուն, որ անհրաժեշտ է բոլոր ժողովուրդներուն համար։ Երկար կանգ առաւ, այն բոլոր հալածանքներուն, հետապնդումներուն վրայ որոնք եղած են զանազան երկիրներու զինապաշտ իշխանութիւններու կողմէ, բայց եւ այնպէս ընկերակցութեան գաղափարը, անշէջ մնացած է եւ այսօր անոնք որոնք ունին մաքուր եւ զգայուն սիրտ, պէտք է որ սկսին բուժել վէրքերը, միանան եւ աջակցին մեզի»։

Զայնասփիւռը Պ. Աղամեանի ճառը, սեպտեմբեր 13ին, շաբաթ օրը հաղորդեց բոլոր գերմանական կայաններէն։

Ցետոյ սկսաւ ճամբարի երաժիշտին Պ. Սեւանեանի նուագը (քանոնի վրայ), եւ Օր. Վ. Բարսեղեանի դաշնակի։ Ցայտագիր էր՝ 1. Հայկական ժողովրդական երգ ու պար, մշակուած Ա. Սեւանեանի կողմէ դաշնակի եւ քանոնի համար։

2.— Կարսի երգը, Կոմիտաս վարդապետի, Ա. Սեւանեանի փոփոխակներով դաշնակի ընկերակցութեամբ։

3.— Ժողովրդական երգ եւ պար, Սեւանեանի կողմէ առանձին։

Ժողովուրդը չափազանց գոհ մնաց, առաջին անգամ կը լսէր քանոնի վրայ հայկական եղանակներ։ Բոլորը հետաքրքրութեամբ կը հետեւէին վարձատրելով երաժիշտները կրկնակի ծափերով եւ ծաղկեփունջերով։ Հասարակութիւնը սրահէն հեռացաւ ուրախ տրամադրութեամբ։

Նման ձեռնարկներ հայկական ճամբարի կողմէ գովելի է եւ արժանի քաջալերանքի, քանի որ երեք հոգին իսկ բաւական է, որ օտարներու աչքին բարձրանայ հայ մշակոյթին արժէքը։

«ՍՏԵՓԷԼ»

ՀԱՅԸ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ ՓԱԽԱԾ»

Ասկէ աւելի սեւ մուր՝ կարելի չէ քսել հայ մարդու ճակտին։

Դարեր սպասել, սերունդէ սերունդ փոխանցել, անմար ջահը, հայրենիքի համար ողջակիզուիլ, եւ հիմա Հայաստան երթալ եւ... Հայաստանէն փախչիլ։ Զարհուրանք է այս։ Հայ մարդուն համար ասկէ աւելի մեծ նախատինք կարելի չէ երեւակայել։ Նման տիպարները հայութենէ պէտք է արտաքսել, կը թելադրէր ընկեր Ս. Վրացեան։

Ամէն ոք տեսաւ փախչողները։ Ոչ ոք իրաւունք տուաւ անոնց։ Բայց, «յառաջդիմական» մամուլը, այս խնդիրն ալ մատի փաթթոց դարձուց, եւ իր բերանը բացաւ լուսինին։ Կրկին, Դաշնակցութեան հասցէին խօսքեր.

— «Հակառակ եկած նամակներուն, հակառակ մեռելներու ղրկուած բարեւներուն, եւ հակառակ Դաշնակցական մամուլի բացած խաչակրութեան(!), հազարաւորներ կը դիմեն հայրենիք։

Այսպէս կը գրէ, սեւով ճերմակի վրայ, «յառաջդիմական» կոչուած մամուլը։ Այսպէս կը քարոզէ «յառաջդիմական» կոչուած հայ մարդը։

Հայաստանի բանալիները իրենց ձեռքը, Հայաստան ղրկողները իրենք, ղրկուելիքները ընտրողները դարձեալ իրենք, «գգուանքով կը հեռանամ»ի բանաձեւը պատրաստելով Դաշնակցութեան հետ հեռաւոր կամ մօտաւոր կապ ունեցողներէն կամ բնաւ կապ չունեցողներէն ստորագրութիւն կորզողները կրկին իրենք։ Իսկ այս բոլորին վրայ, Հայաստանէն փախչողները՝ բոլորն ալ, բոլշեւիկ, հնչակեան, ռամկավար եւ բոլորովին-եաններ։

Ահա մէկը անոնցմէ, յառաջդիմական «Ժող. Ձայն» եւ «Արարատ» թերթերէն քաղելով տանք այս մէկուն պատմութիւնը։

Ճէրէճեան անունով երիտասարդ մը, ներգաղթելէ վերջ, կը փախչի Հայաստանէն, եւ կ՚ապաստանի Պէյրութի Նոր Հաճըն բոլշեւիկ թաղի իր ազգականներուն մօտ։

Հաւարը կը փրթի հնչակ-բոյներէն ներս։

Պէյրութի բոլշեւիկ «Բագրամեան» ակումբին մէջ, համայնավար-հռետոր կիսադրագէտ Ե. Էլլէզեան, բեմ կը բարձրանայ եւ կը ճարճատէ.— «Հայաստանէն փախած Ճէրէճեանը Հաճընցի է. այս՝ պատիւ չի բերեր Հաճընցիներուն։ Հայաստանէն փախած Ճէրէճեանը հնչակեան է, անպատուութիւն հնչակեան կուսակցութեան։ Հայաստանէն փախած Ճէրէճեանը՝ հնչակեան գործիչ Վահրիճ Ճէրէճեանի ազգականն է, ասիկա նախատինք մըն է Ճէրէճեան ընտանիքին, եւն. եւն.»։

«Արարատ» հնչակեան օրկանը կը պատասխանէ.

— «Ճէրէճեան Հաճընցի չէ, Շարցի է, Հաճընէն քիչ հեռու գիւղէ մը։ Ճէրէճեան՝ Վ. Ճէրէճեանի հետ ազգականական կապ չունի։ Ճէրէճեան Հնչակեան չէ, այլ բոլշեւիկ Նոր Հաճըն թաղի համայնավար խմբակի քարտուղարին եղբայրն է. համայնավար օղլու համայնավար է ան։ Էլլէզեանին կը դարձնենք իր փախածները»։

Կը տեսնե՞ս, սիրելի ընթերցող. հնչակեաններ մարս ըրած եղան բոլշեւիկները։

Բանից դուրս կուգայ, որ բոլշեւիկացած նախկին հնչակեան մըն է այս հայրենադաւ փախստականը։ Այսինքն, հնչակ բոլշեւիկ հայանուն հայրենասէրներու (?) չունեցով մեծցած երիտասարդ մը։ Ահա աս մարդիկն են, որ իրենց հասցուցած այլասերած սերունդին սեւ խարանը իրենց ճակատին, Դաշնակցութեան կը հայհոյեն։

«Յառաջդիմական» ջայլին կրծելու նիւթ մը պէտք է, թող կրծէ աս, ան, եւ թող շարունակէ իր վայնասունը, կ՚ըսէ Եագուպ աղան։

(Արեւելք)

ՔՐԻՍ

«ԱՆՈՒՆՑ ՀԱՅՈՑՆԵՐԸ ԱՐՁԱԳԱՆԳԵՑԻՆ ՎՈՍՓՈՐԻ ՄԷՋ» Կ՚ԸՍԷ ԱՊԻՏԻՆ ՏԱՎԷՐ

Կը մաղթենք որ նամակագիր ներգաղթողները փուռը չմնտուին»։

Երբեմնի երեսփոխան եւ այժմու քաղաքապետական պաշտօնեայ Պայ Ապիտին Տավէր այսօրուան «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ «Դրախտ գացողները» խորագրին տակ հետեւեալ բառերով կը նկարագրէ Սուրիահայ ներգաղթողներուն Իսթանպուլէն անցքը.

«Անցեալ օր, սպիտակ շոգենաւ մը դէպի Սեւ Ծով կ՚երթար անցնելով թրքական Իսթանպուլի Վոսփորի նեղուցէն, որ դարերէ ի վեր թրքական տիրապետութեան տակ կ՚ապրի։

Այդ սպիտակ շոգենաւին ծխնելոյզին վրայ կը տեսնուէր Կարմիր Գօտի մը, իսկ կայմին վրայ կը ծածանէր սովորականէն շատ խոշոր դրօշակ մը, որուն մէկ անկիւնը կը տեսնուէր մուրճն ու մանգաղը։

Շոգենաւին մէջ գտնուող բազմութիւնը կ՚երգէր, բարձրաձայն կը պոռար, կը կանչէր ձեռք կը շարժէր, ոչ թէ զուարճանալու, այլ ցոյց կատարելու յայտնի նպատակով։

Չեմ գիտեր թէ «Տաշնաք» խաղացողներ կայի՞ն այդ բազմութեան մէջ, որուն հաչոցները կ՚արձագանգէին Վոսփորի կապոյտ ջուրերուն եւ կանաչ բլուրներուն վրայ։

Եթէ կային, առատօրէն թող պարեն, որովհետեւ անգամ մը որ ոտք կոխեն «Դրախտ»ը, պարտաւորիչ աշխատանքի, անօթութեան, թշուառութեան եւ ամէն տեսակ ազատութիւններէզրկումին հետեւանքով պիտի չկարենան ոչ միայն քաղաքօ պարելու, այլեւ իրենց մատները շարժելու։

Կ՚ըսուի թէ անոնք Սուրիայէն Սովիէթ Հայաստան ներգաղթող Հայերն են եղեր։ Բարեկամի մը հետ Եէնիգիւղի «Սիփահի Օճաղի» ակումբին պատուհանէն դիտեցինք այդ շոգենաւն ու մէջը գտնուողներուն կատարած ցոյցերը»։

Ապիտին Տավէր այս առթիւ կը կրկնէ ներգաղթողներու կողմէ ղրկուած ծածկագիր նամակներու պատմութիւնը (փոքրիկն Ցակոբի պառկած եւ ոտքի վրայ կամ նստուկ լուսանկար քաշելու դրոյցը) եւ կ՚եզրակացնէ.

«Այս պատմութիւնները սխալ ըլլան թէ ճիշդ, կարմիր գրաքննիչները այսուհետեւ պիտի կասկածին արտասահման ղրկուած ամէն նամակէ եւ լուսանկարէ ու զանոնք փուռը պիտի նետեն։ Ցանուն մարդկութեան կը մաղթենք միայն որ նոյն ճակատագրին չարժանացնեն նաեւ նամակներուն տէրերը»։

ՅԱՌԱՋ. Արտատպելով այս թրքական թերթին նկարագրութիւնը, կ՚ուզենք բոլոր Հայերու ներգաղթող կամ ոչ, ուշադրութիւնը յայտնել այդ բացառիկ հոգատարութեան համար դէպի ներգաղթողները, հոգատարութիւն որուն չենք վարժեցուցած մեզ Պ. Ապիտին Տավէրներ։ Կը հարցնենք իրեն։ Իրենց հայրենիքը վերադարձող Հայեր որոնք այնքան անթաղ մեռելներ ունին իրենց եւ անոնց ձգած թրքական անապատներուն մէջ. եթէ ունեցեր են դառն խօսքեր, անոնցմով կարելի՞ է փոխարինել ինչ որ կը կոչուի Ապրիլ 11։

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Եղիշը

Այս մի հատիկ բառն աւելի չփոթ ու շւարում առաջ բերեց գերիների մէջ եւ ամէնից աւելի իր Վահրամի։ Ու՞ր են ուզում տանել եւ ինչո՞ւ։

— Ի՞նչ կայ, ակամայ հարցրեց նա պահակին, երբ մօտեցել էր։

Պահակն ուսերը վեր քաշեց միայն։ Իսկ գերի հայ զինուորներն անհանգստացան աւելի, պառկածները նստեցին, նստածները ոտքի կանգնեցին ասես կարկամած. նաւթալամպի բոցկլտող լոյսը մռայլութիւն էր դրոշմել նրանց դէմքերին, եւ նրանց ամէնքի մտքով համարեա միեւնոյն բաներն անցան.— իմացել են, երեւի, ապայ է կամ թէ երգը լսել են, տանում են պատժեն...

Նոյն ենթադրութիւնն անցաւ իր՝ Վահրամի մտքով. սակայն նա, ներքին տագնապը թաքցնելու համար կարծես, արագօրէն սեղմեց մօտը կանգնածների ձեռները, իսկ միւսներին գլխով արաւ մտերմաբար։

— Մնա՛ք բարով տղերք.— ասաւ հայերէն.— Լաւ կացէք։ Զտխրէ՛ք։

Վահրամի ձայնը բեկւած էր եւ խուսափուկ, իսկ գերի զինուորների խօսքը նոյնպէս ցաւագին եղանակ ունէր, երբ ասին.

— Գնաս բարով, Վահրամ ջան...

Ու էլ ուրիշ խօսք չկարողացան աւելացնել, որովհետեւ չգիտէին ո՞ւր են տանում նրան եւ ինչու։

Վերջապէս, երբ նա հաղնելով դուրս եկաւ բակը՝ նկատեց, որ մթան մէջ կանգնած սպասում էին երկու ուրիշ Թուրք զինուոր էլ, որ իրեն եւ հետի զօրականին տեսնելուն պէս՝ առաջ եկան եւ բռնեցին նրա աջ ու ձախ կողմը։

— Գնանք,— ասաւ երիտասարդ զօրականը թուրքերէն։

Վահրամը ուզեց նորից հարցնել ո՞ւր, բայց աւելորդ համարեց։ Եւ նրանք երեքով Վահրամին տարան դէպի քաղաք։

Գիշերը մութն էր. երկնքում չէր երեւում եւ ոչ մի աստղ, իսկ տներում եւ ոչ մի ճրագ, ոչ մի լոյս, եւ նրանք խաւար փողոցով գնում էին անխօս եւ մի տարօրինակ փութկոտ ու ցրիւ քայլւածքով։

Թուրքերից մէկը՝ զօրականը, որ հրացան չունէր, այլ միայն թրով էր, քայլում էր Վահրամի հետ կողք կողքի, իսկ միւս երկուսը գալիս էին ետեւից, եւ, չգիտես ինչու, Վահրամին թւում էր՝ գալիս են հրացանները պատրաստ պահած։ Ու նա մէկ ուզում էր հարցնել, թէ ո՞ւր են տանում իրեն, բայց անմիջապէս էլ վանում էր այդ միտքը. «ի՞նչ ուզում է լինի» ասում էր նա ինքն իրեն, ու առաջ էր գնում առանց քայլերը դանդաղեցնելու։

Նուաճւած քաղաքը թւում էր մեռեալ. փողոցներն ամայի էին. չէր երեւում ոչ մի անցորդ, չէր լսւում ոչ մի ձայն, անգամ շներ չէին հաչում։

Նա գնում էր ընդարմացած, կարծես ծանր երազի մէջ։ Բայց մի տեղ՝ եկեղեցու փողոցում նա սթափւեց, երբ ջրի ձայն լսեց։ «Սա Գոլոշենց աղբիւրն է» անցաւ նրա մտքով, եւ նա զարմացաւ, որ թուրքերի քաղաք մտնելուց յետոյ էլ, այս ծանր օրերին, այս մթանը աղբիւրի ջուրը գնում է առաջւայ պէս զուլ զուլելով եւ, մինչեւ իսկ, թւում էր, աւելի բարձրաշառաչ...

Ու նորից նրան համակեց այն մտածումը, թէ ուր են տանում իրեն, արդեօք գնդակահարելո՞ւ, թէ իմացել են իր սպայ լինելը՝ տեղափոխում են հայ սպաների մօտ... սակայն ինչո՞ւ գիշերով... Թերեւս որոշել են նրանց գնդակահարել — ինձ էլ տանում են նրանց միացնելու,— անցաւ նրա մտքով եւ մի տեսակ բութ անտարբերութիւն զգաց. «ինչ լինելու է՝ թող լինի» ասաւ նա մտքում։ Բայց քիչ յետոյ մտածեց, որ եթէ կարողանար փախչել՝ գուցէ եւ ազատուէր... Բայց արդեօ՞ք կարող է ազատուել...

Մի երկու կարճ փողոց անցնելուց յետոյ, երբ նրանք թեքւեցին մի նոր փողոց՝ Վահրամը կանգ առաւ ակամայ. նրա առաջ կանգնած էր վաճառական Անդրէասի երկյարկանի տունը, որ պայծառ լուսաւորւած էր, նրա բոլոր լուսամուտներից առատ լոյս էր թափւում փողոց։ Եւ Վահրամը զգաց, որ իրեն առաջնորդում էին դէպի այդ տունը։

— Հասանք,— ասաւ Թուրք զօրականը։ Թէ տան լուսաւորութիւնը եւ թէ Թուրքի խօսքերը զարմացրին Վահրամին, եւ նա մտածեց, թէ այստեղ հաւանօրէն զինուորական ատեան է, ուզում են, երեւի, նախ հարցաքննել իրեն։ Ներս մտնելիս սակայն, նկատեց, որ իրենից առաջ տան աստիճաններով վեր է բարձրանում իրենց քաղաքում յայտնի ջութակահար Երիկոն՝ պատեանով ջութակը թեւի տակ։

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

համայնավարներէն գրաւուած շրջաններուն մէջ, 4. ռամկավարական և սահմանադրական կառավարութեան մը հաստատում:

★ Համայնավար զինուորական ուժերը այս պահուս հասած են Նանքինէն 80 քիլոմեթր հեռու գտնուող վայրերը:

ԴԱՒ ՁԵԽ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Փրակայի ազգ. ապահովութեան հրատարակած զեկոյցին նայելով՝ երեւան հանուած է աջակողմ գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն գլխաւոր նպատակներն են. 1. Քամիզիչ եւ ահաբեկիչ խումբեր ստեղծել, զինեալ ապստամբութիւն կազմակերպելու համար, 2. Գործակցիլ այն ուքրէնացի ըմբոստներուն՝ որոնք վերջին ատեններս Սլովաքիա ապաստանած են: Ոստիկանութիւնը դաւին մէջ դեր ունեցող 80 հոգի ձերբակալած է:

Դաւադիրներուն նպատակն է նաեւ մահափորձի ենթարկել քաղաքական անձնաւորութեանց, եւ մասնաւորաբար նախագահ Պէնէշի վրայ: Խուզարկութիւններ կատարուելով, գտնուած են զէնքեր, գաղտնի տպարան մը, անթել հեռագրի գործիքներ, եւն.: Կացութիւնը շատ լուրջ կը նկատուի:

ԹՐՔ. ՈՍԿԻՆ ԱՐԺԵԶՐՈՒՐԿ ԶԳԻՏԻ ԸԼԼԱԼ

Թուրք ելմտ. նախարար Քէչմիրի յայտարարութեան համաձայն, կառավարութիւնը բնաւ մտադրութիւն չունի թրքական ոսկին արժեզուրկ ընելու: Ոսկիի ազատ վաճառման համար առժամապէս հաստատուած արգելքին պատճառը այս մետաղի գիներուն կրած ելեւէջներն են, միջազգային հրապարակներուն վրայ: Անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր — աւելցուցած է նախարարը — կառավարութիւնը ներքին հրապարակին վրայ ծախած է միայն Ցուկէս թոնօ ոսկի, ինչ որ ապացոյց է ժողովուրդին ունեցած վստահութիւնը՝ թրքական դրամին հաստատուն վիճակին վրայ...

«ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ» ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԷՅԻ ՃԱՄԲԱՐԻՆ ՄԷՋ

Թուլուզէն 20 քիլոմեթր հեռու գտնուող Նուէյի ճամբարը ուր արգելափակուած են ժամանակիր աշխատութեան դատապարտուած 1100 հոգի, գրաւման շրջանին Գերմանացւոց հետ աշխատակցած ըլլալնուն համար, կիրակի օր թատր եղաւ ծանր միջադէպերու: Պահապաններէն մէկը փախչելու ձեռնարկող բանտարկեալ մը սպաննեց, որ նախկին զինուորական նաւապետ էր: Միւս բանտարկեալները, երբ տեսան իրենց ընկերոջ դիակը, բուռն ցոյցեր կատարեցին, այնպէս որ հսկիչները խոհեմութիւն սեպեցին հեռանալ:

Բանտարկեալները պատուիրակութիւն մը ղրկեցին ճամբարի փոխ տեսուչին, որ տեսաւ թէ անոնց ուղածը պարզապէս ներկայ ըլլալ է սպաննուած սպային յուղարկաւորութեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ թափորով, ուրկէ վերջ դատապարտեալները մեռեալներու յիշատակարանը դիմեցին, վայրկեան մը լռութիւն պահեցին, յարգանքի համար, եւ երգեցին Մարսէյյէզը: Սակայն, վերադարձին, բանտարկեալներէն 50 հոգի փախած էին, որոնց տասնըհինգը բռնուեցան յետոյ:

Միջադէպին ծանրութեան պատճառով, Հօդ-Կառօնի նահանգապետը եկաւ եւ սպառնաց բանտարկեալներուն որ գնդացիրներ զետեղել պիտի տայ ճամբարին շուրջ, եթէ հանդարտութիւն չտիրէ: Բայց, ցուցարարները երկաթէ ձողերով զինուած, սպառնական դիրք բռնած էին, այնպէս որ պահապանները չհամարձակեցան բռնուածները ձերբակալելու: Կը կարծուի թէ հանդարտութիւնը վերահաստատուած էր երէկ առտու: Ցուցարարներուն պարագլուխն է գնդապետ տը Վէրշէր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ սովետ գօտիէն փախչող Թիւրինկէնի կառավարութեան նախագահ եւ նախարար Ռուտոլֆ Փաուլէն ետք, փախած են նաեւ, դարձեալ սովետ գօտիէն, Մէքլէմպուրկի ազգ. կրթութեան պաշտօնատար, Տօքթ. Մանթէ, նախկին օդաչու եւ այժմ խորհրդական մշակութային գործերու, Զիմօն, ինչպէս նաեւ Սթիւքէր, Միւլհաուզընի քաղաքապետը:

ԻԲՐԵՒ ՓՈՐՁ մէկ ամսուան համար, որոշուեցաւ Սէնի նահանգին մէջ, հացավաճառներու խանութները մէկ օր միայն փակ պահել: Հետեւաբար, հացավաճառները բաց պիտի ըլլան վաղը, չորեքշաբթի:

ՍՈՎԵՏ աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Գերմանիոյ գործարաններու քանդումի գործողութիւնները վերջ պիտի գտնեն այս՝ տարի ռուս գօտիին մէջ, եւ թէ սխալ է որ Սովետները ամէն ճարտարարուեստական գործունէութիւն պիտի ջնջեն. Գերմանիոյ գործարանները պիտի չարունակեն չինել ոչ զինուորական նիւթեր:

ԱՐԱԲ պետութեանց արտաքին նախարարները այսօր կը գումարուին Սօֆարի մէջ: Օրակարգի վրայ են Եգիպտոսի, Պաղեստինի եւ «Մեծ Սուրիայի» խնդիրները:

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ եւ բողոքի ցոյցերն ու արտայայտութիւնները հանդարտած են քիչ մը: Գործաւորական նահանգային եւ տեղական Սէնտիքաները 15 օրէ ի վեր գործարաններու մէջ գործադուլ եւ փողոցներու մէջ հետզհետէ աւելի բազմաթիւ տողանցներ կը կազմակերպէին՝ նախապէս ճըշդուած միօրինակ ծրագրի մը համեմատ, որուն վերջին մասը կը կազմէր նահանգապետին կամ փոխ նահանգապետին ապարանքը երթալ, յանձնելու համար իրենց բողոքն ու պահանջները պարունակող գրութիւն մը: Այնպէս կը թուի թէ—կը գրէ «Փօփիւլէր»— այս գրգռիչ արարքները վերջանալու վրայ են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլ. գօտիի գերմաններէն թերթերու քաղաքական խմբագիրներէն չորս հոգի այս պահուս հիւր են Անգլիոյ մէջ, հրաւիրուած ըլլալով Մեծն Բրիտանիոյ Տեղեկատուութեանց կեդր. պաշտօնատան կողմէ:

ԼԸ ՄԱՆԻ մէջ կատարուած աշխատաւորական ցոյցերուն առթիւ ձերբակալուածներուն հարցաքննութիւնը կը շարունակուի: «Փօփիւլէռ»ի եւ ուրիշ ֆրանսական թերթերու գրածին նայելով՝ ձերբակալուածներէն շատերը խոստովանած են որ իւրաքանչիւր օրուան համար 100էն 150 ֆրանք ստացած են ցոյց կատարելու եւ անկարգութիւններ առաջ բերելու համար:

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 16 Սեպտ. 1922.— 1914 Օգոստոս 2էն ի վեր Եւրոպայի խաղաղութիւնը երբեք այսքան մեծ տագնապ մը անցուցած չէր: Քէմալականները Կ. Պոլսոյ եւ Խտիրնէի վրայ կը քալեն, եւ կը սպառնան ոչ միայն ամբողջ Թրակիոյ, այլ նաեւ՝ Եգէականի բազմաթիւ կղզիներուն: Մեծն Բրիտանիա կը յայտարարէ թէ պատրաստ է պատերազմելու՝ հեռացնելու համար Քէմալականները Կ. Պոլսէն եւ Տարտանէլէն: Անգլիոյ Միջերկրականի նաւատորմը հրաման ստացած է միջոցներ ձեռք առնել՝ արգիլելու թրքական նաւերը որ զինուոր փոխադրեն Ցունաստան. Տարտանէլի ամբողջ երկայնութեան վրայ, անգլիական թնդանօթներ զետեղուած են: Սովետ Ռուսիա իր ուժերը կը համախմբէ Կովկասի մէջ, եւ Սեւ Ծովու ռուս նաւատորմը հրաման ստացած է շարժելու: Ռուսական բանակ մը կը գտնուի թըրքական սահմանին վրայ, պատրաստ՝ օգնելու Թուրքիոյ որ գրաւէ Կ. Պոլիսը:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 Սեպտեմբերին Գ. ՍԱՔԸԶԼԵԱՆ Միլանոյի ձայնասփիւռէն պիտի երգէ հայերէն երգեր: Իսկ Վիէննայի ձայնասփիւռէն 20 Սեպտեմբերին շաբաթ, ժամը 12.10ին իտալական ժամով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնենք բժշկապետ Գ. Կորիւն Շատեանի (Գերմանիա, Շտուտկարտ հայկ. ճամբարէն) որ իր փորձառու մասնագիտութեամբ կարողացաւ բժշկել կինոջիդերու իր հիւանդութենէն, որմէ երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր, հակառակ բըժիշկներու խնամքին: — Գրիգոր Սանդիկեան

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Զ. թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ:

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris:

Հատով կը ծախուին հայ գրատուներբը՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Պարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao:

Կը փնտռուի

Վարձու կամ ծախու երկու կամ չորս սենեակ Փարիզի կամ մօտիկ արուարձաններուն մէջ: Դիմել Համբարեան, Issy les Moulineaux, 9 rue de la Fraternité:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.:
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.:
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Չորեքշաբթի 17 Սեպտ. ժամը 20.30ին, Ակնունի ենթակոմիտէն:

Հինգշաբթի 18 Սեպ. ժամը 21ին Հայաստան ենթակոմիտէն

Հինգշաբթի 18 Սեպտ. ժամը 21ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն:

Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէն:

Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Կարօ ենթակոմիտէն:

Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Իշխան խումբ:

Կիրակի 21 Սեպտ. ժամը 20.30ին Վռամեան ենթակոմիտէն:

Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 20.30 Թաթուլ խումբը:

Չորեքշ. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը:

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը:

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը:

Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտ.:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները:

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ Միութեան 5րդ նիստը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 20 Սեպտ. 1947, երեկոյեան ժամը 8.30ին 19 rue Caumartin, Studio Caumartin: Օրակարգ՝ Բ. կարաւանով ղրկուելիք կենդանիներու եւ տունկերու ընտրութիւն:

ԾԱՆՕԹ.— Այս նպատակին համար նուիրատուութիւններ ընել փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի դիմել ժպտունիի, 12 Passage du Caire, Paris (2), Tél. Cen. 72-75: Նուիրատուներու ցանկը պիտի յայտարարուի թերթերու միջոցաւ:

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան ակումբը:

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Սրծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն «Հրայր» ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հայրենակից Լեւոն Տօնիկեանի բնակարանը, 52 rue Gustave Courbet, Պանեօ, մէթրօ Տանֆէրէն Սօ գիծը առնել եւ իջնել Արքէօյ Քաշան: Կամ Փորթ տ'Օրլէանէն 187 եւ 188 թիւ օթօպիւս, իջնել Grange Ory կայարանը:

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, 43 rue Paul Bertի սրճարանին ժողովասրահը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Ա. Ղազարեան, վերջին բնակավայրը Լենինական Զամոյց, կը փնտռէ Սէնիկ Ղազարեանը ծնած 15 Սեպտեմբեր 1915ին, Լենինական, որմէ 1945 ապրիլ 20էն ի վեր տեղեկութիւն չունի: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

LA PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN FRANCE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e).
Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 18 Septembre 1947 Հինգշաբթի 18 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5139-Նոր շրջան թիւ 748 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Ընտրական պայքար

Կուսակցութիւնները իրենց պայքարը սկսան հիմակուընէ իսկ սաստիկ կերպով քաղաքապետական ընտրութիւններուն առթիւ, որոնք տեղի պիտի ունենան Հոկտեմբեր 19ին եւ 26ին: Վերջացող շաբաթուան մէջ, անոնք ջանացին ճշդել իրենց բռնելիք ուղղութիւնը: Քաղաքական մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս անգամուան ընտրութեանց:

Ընկերվարականներն ու Ժողովր. Հանրապետական Շարժումը պիտի զգուշանան քաղաքական հանգամանք տալէ ընտրութեանց: Եւ սակայն, իրենց ժողովներուն մէջ թաղապետական հարցերէ աւելի զուտ քաղաքական եւ տնտեսական խնդիրներ յուզուեցան: Ուրիշ կերպ ալ չէին կրնար ընել, քանի որ համայնավարները 13 Սեպտեմբերի իրենց պաշտօնական յայտարարութեամբ, ցոյց տուին թէ ամէն հարց միջոց մըն է իրենց համար, իրենց դիրքը զօրացնելու քաղաքական հողի վրայ:

Յայտարարութիւնը կ՚ըսէ թէ՝ համայնավարները, միշտ առաջապահ հանրապետական ուժերուն, ընտրական գործողութեանց ընթացքին համեմատ, եթէ հարկ ըլլայ, առանձին առանձին պիտի համաձայնին ընկերվարականներուն եւ միւս ռամկավար եւ աշխարհիկ կազմակերպութեանց հետ, ճամբան փակելու համար յետադիմականներուն:

Այս տակտիկան անոնց սիրելի պատեհապաշտ քաղաքականութեան բնական հետեւանքն է եւ ոչ ուրիշ բան. Եւ իրենց գործողութեանց մէջ անոնք բացառիկ դիրք մը պիտի ունենան, անոր համար մանաւանդ որ, մաս չկազմելով դահլիճին պիտի կրնան անկաշկանդ պայքարիլ, որովհետեւ այս անգամուան քաղաքապետական ընտրութիւնը առաջինն է իրենց ընդդիմադիր ըլլալէն ի վեր:

Յայտարարութիւնը բացորոշ կերպով կը հրաչակէ նաեւ որ, տիրող ողբալի կացութիւնը չի կրնար իրականապէս բարելաւուիլ, եթէ համայնավարները մաս չկազմեն ռամկավար կառավարութեան մը եւ բոլոր հանրապետական ուժերը իրարու չհաւաքուին: Անոնց համոզումով յառաջիկայ Հոկտեմբերի ընտրութեանց նպատակն է յետադիմականները պարտութեան մատնել, ամէն գնով: Արդէն տրուած է միութիւն մը կազմել ընկերվարականներու եւ համայնավարներու միջեւ, ՍԷ. ԺԷ. ԹԷի եւ գործարանատէրերու միջեւ օրավարձերու մասին կնքուած համաձայնութեան գործադրութիւնը պահանջել, անմիջապէս հաշտութիւն կնքել Վիէդ Նամի հետ, գերման հատուցումներու վճարումը ապահովել, եւ, վերջապէս, «Նիւթական օժանդակութիւնը դիմել դաշնակից կամ բարեկամ այն երկիրներուն՝ որոնք տնտեսական աւելի բարգաւաճ վիճակ ունին քան Ֆրանսան»:

Աւելին կայ. կեդր. կոմիտէի նիստին մէջ Ֆաժոն յանձնարարեց շրջաններուն «կատարելապէս արժանի ըլլալ արդիւնաւոր ժողովուրդին, տառապանքներուն վրայ պատկերելով իրենց տիպարը, որպէսզի տնտեսական (մարքսականութիւն) մեծ լոյսը առաջնորդէ իրենց գնացքը»:

Այս ամենամեծ յայտարարութիւններէն ետք, միւս կուսակցութիւնները ստիպուած են, կամայ կամ ակամայ, հետեւիլ համայնավար կուսակցութեան, եթէ չեն ուզեր իրենց դիրքը տկարացնել, անոր բաղդատմամբ:

Համայնավարներու միութեան հրաւէրը ընկերվարականներուն ուղղուած՝ կը խրտչեցնէ այս վերջինները, գոնէ առայժմ. շատ շատ հետեւին Լիոնի վերջին համաժողովի որոշման, որ է չմիանալ այն բոլոր ընտրական համաձայնութիւններուն՝ որոնք չեն պաշտպաներ զուտ ազգային աշխարհականացումը եւ ոչ- պետական դպրոցներու տրուած պարգեւներն ու օժանդակութիւնները:

Ժողովրդ. Հանրապետական Շարժումը վարանոտ կ՚երեւայ: Մեծամասնութիւնը մերժած է որ եւ է գործակցութիւն Ֆրանսական Ժողովրդ. Համախմբումի (Ըռ. Փէ. Էֆ.) հետ, բայց, միւս կողմէ, կ՚երեւայ թէ համակրանքով լսած է Ազգ. կոմիտէին մէջ նախկին նախարար Միշըլէի կոչը «կապը բոլորովին չխզելու տը Կոլի հետ»: Ա՛չ տը Կոլի հետ ոչ ալ անոր դէմ, ա՛ս ըլլալ կը թուի Շարժումին կողմէ գոնէ լռելեայն ընդունուած կարգախօսը: Բայց, այսպիսի տակտիկա մը կրնայ կասկածելի թուիլ ձախակողմեաններուն:

Օ Ր Է Օ Ր Ի Ն

ՆՈՐ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

Օրինակելի նախանձախնդրութեամբ մը արտասահմանի հայրենակցականները կ՚ուզեն իրենց քաղաքը, գիւղը վերաշինել հայրենիքին մէջ, դիւրացնելով ներգաղթողներու զետեղումը, բնակարաններու պակասի այս ընդհանուր տագնապի օրերուն: Նոր չէ անշուշտ այս նախաձեռնութիւնը: Երկրին մէջ տարիներէ ի վեր կայ արդէն Նոր Արաբկիր մը, Նոր Մալաթիա մը, շինուած Սփիւռքի Արաբկիրցիներու կամ Մալաթիացիներուն կողմէ, որոնք Թուրքին քանդածը հայու քրտինքով կ՚ուզեն վերաշինել, սփակամ հայրենիքին մէջ, տեսակ մը փոխ-վրէժ մեր ժողովուրդը մահուան դատապարտող եւ անոր բնաջնջումը ստորագրող թշնամիին հանդէպ:

Այսպէս յաջորդաբար պիտի շինուին Նոր աւաններ, միեւնոյն ոգեւորութեամբ ու եռանդով, ամէն մէկը քիչ մը աւելի ամուր կապելով իր Հայրենիքին, եւ իր երբեմնի ծննդավայրին, իր կորսնցուցած օճախին կարօտովը խանդավառելով զայն:

Նոր կոչ մը կարդացի Հաճընցիներու կողմէ, Նոր Հաճըն շինելու համար մայր հողին վրայ, այս առթիւ խելայերութիւն մը ընել աւելորդ չէ թերեւս բոլոր «Վերաշինաց»ներուն: Կարելի չէ արդեօք այդ նոր աւաններուն համար փոխ շառնել թուրքօրէն անունները՝ այդ երբեմնի քաղաքներուն կամ գիւղերուն եւ տալ անոնց կամ զուտ հայկական անուններ. կամ անոնց հին, պատմական անունները դնել եւ կամ զանոնք կոչել թուրքին ջարդած մեր մեծ մտաւորականներուն անունով. ինչպէս Վարուժան, Սիամանթօ, Սեւակ, Թլկատինցի, Երուխան եւայլն, որոնք նոյնպէս մեզի պիտի յիշեցնեն նոյն ձորերը ու լեռները, նոյն քաղաքները ու գիւղերը, որոնք եղանօրօրանը Հաճընցիին ու Արաբկիրցիին եւ որո՛նք ունին այսօր իրենց սեւ հողին տակ թաղած մեր մեծ մեռելները:

Չէ՞ք կարծեր որ Հաճընցին կրնայ Մուրատ դնել իր շինած գիւղին անունը ի յիշատակ հնչակեան Մուրատին ինչպէս եւ ամէն մէկը իր վերաշինած աւանով վառէ ջահը ի պատիւ հայ մտքին ու հայ բաղուկին, տիտաններուն, որոնք սեւ օր մը հեռացան անդարձ: Եթէ Նոր Սեբաստիան ու Նոր Խարբերդը փոխ-վրէժն է մեր մարած օճախներուն Զօհրապաւան մը նոյնքան եւ աւելի:

ՍՕՍԻ

Գալով Ըռ. Փէ. Էֆ.-ի, որ տը Կոլի անձնական հեղինակութեան կռթնած է անվերապահօրէն թեամբ, որոշ ծրագիր չունի. բայց, շատ տեղեր, իրեն յատուկ ընտրելիներ պիտի ներկայացնէ: Իր կարծիքով, քաղաքապետական յառաջիկայ ընտրութիւններէն կախում պիտի ունենայ երկրին քաղաքական ուղղութիւնը:

Այս կուսակցութիւնը — որովհետեւ կուսակցութենէ տարբեր բան չէ, հակառակ իրենց ըրած դաւամներուն — կը սարքէ հրապարակային բազմաթիւ ժողովներ՝ որոնց մէկուն մէջ Անտրէ Մալրօ յայտարարեց. «Իրական ռամկավարութիւն գոյութիւն կրնայ ունենալ միայն այն երկիրներուն մէջ՝ ուր չկայ համայնավար կուսակցութիւն ... Ֆրանսա երկու տարիէ ի վեր կը կառավարուի աշխատաւորական կուսակցութեանց կողմէ, եւ, սակայն, բանուորներու կեանքի պայմանները երբեք այսօրուան չափ աննպաստ եղած չեն հարիւր տարիէ ի վեր»:

Մալրօ կը մոռնայ սակայն ըսելու որ երկու տարիէ ի վեր պաշտօնի վրայ գտնուող դահլիճները աշխատաւորական չէին, այլ Դաշնակցային, եւ թէ՝ կացութեան պատասխանատուութիւնը աշխատաւոր դասակարգին վրայ չի ծանրանար:

Իսկ Ձախերու Համախմբումը (Rassemblement des Gauches), որ U. D. S. R.ի եւ արմատականներու ամենախոշոր մեծամասնութեան միացումէն առաջ եկած է, իր գործելակերպը պիտի փոխէ պարագային համեմատ: Իւ ուժը կրնայ տկարանալ R. P. F.ի պատճառով, որ անոր մրցակից կը ներկայանայ, մանաւանդ տնտեսական ազատական սկզբունքներու ջատագովութեան մէջ:

Այսպէս, կը տեսնուի որ քաղաքապետական ընտրութիւնները քաղաքական բնոյթ կը ստանան, հետզհետէ աւելի շեշտուած կերպով, շատ աւելի շեշտուած՝ քան 1939էն առաջ: Այս ընտրութիւն

ՄԱԿի ընդհ. ժողովը բացուեցաւ

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀ

ՄԱԿի ընդհ. ժողովին երկրորդ նստաշրջանը երէկ կէս օրէ վերջ բացուեցաւ Ֆլըշինկ Միտօզի մէջ (Նիւ Եորք): Նախագահ ընտրուեցաւ Պրազիլիայի արտաքին նախարար Օսվալտօ Արանա, որ, հակառակ իր պատկանած կառավարութեան հակասովետ ուղղութեան, ռուս պատուիրակութեան քուէն ստացաւ, սովետ շահերուն համար նուազ վտանգաւոր նկատուելով՝ քան անոր մրցակիցը, Աւստրալիոյ արտաքին նախարար Իվադ: Փոքրագոյն չարիք...

Վիշինսկի առ այժմ կը փոխանորդէ Մոլոթովի իբրեւ նախագահ սովետ պատուիրակութեան, որովհետեւ Մոսկուայի արտաքին նախարարը դեռ հասած չէ Նիւ Եորք: Կը կարծուի նոյնիսկ որ Մոլոթով ներկայ չպիտի ըլլայ ՄԱԿի այս նստաշրջանին:

★ Երէկ կ՚ըսուէր որ 62 զանազան խնդիրներ կան օրակարգի վրայ, այսօր այս թիւը ութսունի բարձրացած է: Ի՞նչպէս պիտի քննուին այս հարցերը երեք ամսուան մէջ: Արդեօք հարկ պիտի ըլլա՞յ նստաշրջանը երկարաձգել թէ «կարճ պիտի կապուին» շատ մը հարցեր: Պիտի տեսնենք:

★ Լոնտոնի պաշտօնական լրատեղեակ աղբիւրէ մը լուր կը տրուի թէ՝ ՄԱԿի անգլ. պատուիրակութիւնը պիտի խնդրէ ընդհ. ժողովէն որ Մեծն Բրիտանիա ազատ կացուցուի Պաղեստինի հովանաւորութենէն եւ այս երկրին վարչութիւնը ՄԱԿի յանձնուի:

Ապահովութեան խորհուրդին նոր վախճանը

Ապահովութեան Խորհուրդին անցեալ գիշերուան նիստին մէջ, Խորհրդ. Միութիւն երկու անգամ գործադրեց իր վեթոյի իրաւունքը, որպէսզի յունական խնդիրը ՄԱԿի ընդհ. ժողովին ենթարկելու մասին Ամերիկայի բրած առաջարկը չըմ դուռուի. Այս խնդիրը բուռն պայքարի պատճառ եղաւ Խորհրդ. Ռուսիոյ եւ Միաց. Նահանգներու միջեւ, անգամ մը ալ սաստկացնելով արդէն գոյութիւն ունեցող ձգտումը: Հակառակ քուէ տըւած է նաեւ Լեհաստան:

Ամերիկեան պատուիրակութիւնը նոր բանաձեւ մը ներկայացուց ըսելու համար որ յունական հարցը ընդհ. ժողովին ենթարկելու խնդիրը ձեւական հանգամանք ունենալով՝ վեթոյի իրաւունք կարելի չէ գործադրել: Այս առաջարկն ալ առաջինին նման 9 քուէ ստացաւ 2ի դէմ, եւ Կրոմիքօ երկրորդ անգամ ըլլալով, գործադրեց իր վեթոյի իրաւունքը:

Ի վերջոյ որոշուեցաւ որ Ապահով. Խորհուրդը չզբաղի այլեւս յունական խնդրով, եւ հարցը յանձնուի ՄԱԿի ընդհ. ժողովին: Այսպէսով, պալքանեան յանձնաժողովը՝ որ Ապահ. Խորհուրդին միայն ենթակայ է, պարտաւոր կ՚ըլլայ դադրեցնելու իր աշխատութիւնները: Այս պարագան Ամերիկայի համար լուրջ ձախողութիւն մը կը նկատուի: Պալքանեան յանձնաժողովին լուր տըրուեցաւ որ անմիջապէս մեկնի Յունաստանէն:

ԱՆԳԼԻԱ «ՉԷԶՈՔ»

Լոնտոնի թերթերը շատ կը զբաղին Խորհրդ. Ռուսիոյ եւ Ամերիկայի հակամարտութեամբ, առանց, սակայն, ըսելու թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Մեծն Բրիտանիոյ դիրքը այս հակամարտութեան մէջ: Տիրող կարծիքը այն է որ Անգլիա բան մը չի կրնար շահիլ միջամտելով երկու Մեծերու վէճին: Ասիկա ըսել չէ թէ բրիտանական պատուիրակները որեւէ գործօն դեր չպիտի խաղան ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ: Պաղեստինի խնդրին մէջ մասնաւորապէս անոնք կոչուած են ունենալու շատ կարեւոր դեր մը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ները ժամանակին ալ ցոյց կուտային թէ ի՛նչ պիտի ըլլար երկրին քաղաքական ուղղութիւնը, որովհետեւ ծերակոյտը կար, որուն անդամներու ընտրութիւնը քաղաքապետական մարմիններու քուէներովը կ՚ըլլար: Այսօր, ծերակոյտ չկայ եւ անոր տեղը բռնող ժողովին — Հանրապետութեան Խորհուրդ — անդամները կ՚ընտրուին ճիշդ Ազգ. Ժողովի ներկայացուցիչներուն նման, այսինքն՝ ժողովուրդին ուղակի եւ ընդհանուր քուէարկութեամբը, առանց քաղաքապետական ժողովներու մասնակցութեան:

Հոկտեմբերի ընտրութիւնները կրնան ազդեւ արտաքին խնդիրներու վրայ, որոնցմէ տմանք կենսական կարեւորութիւն ունին Ֆրանսայի համար: Մաղթելի է ուրեմն որ ներկայ ընտրական պայքարը զգուշութեամբ եւ չափաւորութեամբ առաջ տարուի:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՑՐԵՆԻ ԾԶՈՒՇԵՐ

Հայրենիքս իմ Շ. Գարահիսար, տես յաղթանակի հաւատքով տոգորուն, այսօր եկած եմ քերթելու քու մոխրակոյտերդ։ Քայլերս դիս կ'առաջնորդեն մեր տան մոխրակոյտին՝ լացող ու հեծեծող մեռելատան մէջ, ալ հիմա ուժ չունիմ ինքզինքս մխիթարելու։ Թուրք որբանոցի թրքացած որբ եմ, գոյութիւնս քարշ կուտամ, կերած պատառ մը հացս աղուի պէս սիրտս կը ծակծկէ ու հանգիստ քուն չի տար աչքերուս։ Ամէն օր դաղտուկ վախնի վախով կը դեգերիմ մտամոլոր ձեզմէ ուեէ մէկը գտնելու խաբուսիկ յոյսով։ Ծիրդ դէմըս, քչիկ մը վերը Նիկոլենց հարսը իր ամօթէն ու վիշտէն յուսախաբ, փաթթուած է սեւերու մէջ ու իր տան մոխրակոյտերը քրքրել կուտայ դահիճի մը հսկողութեան տակ։ Դեռ յոյս ունի գտնելու հայրենական արդար վաստակ մը։ Քանի կը փորեն՝ մուխ ու կրակ կը ժայթքէ, բորբոս ու մահ կը հոտի....։ Վարը Թաշխանին քով Սօպաճենց Միհրանը Մասիսին հետ թրքացած՝ կօշիկ կը շինեն իրենց գոյութիւնը քարշ տալով։ Սիրուհի վարժուհին մէկ հատիկ տղուն մահը չալկած, ամբողջ ամիսներ խոտ կերած, լեռներ դաշտեր կըտրած, եկեր է իր հայրենի տունը գտնելու։ Մարդ չի՛մօտենար, բորոտ է, կը հոտի, զինք կը հալածեն որպէսզի մարդու չմօտենայ։ Հրապարակին վրայ Օզանենց Աշոտը ա՛լ հետս չի խաղար, ինծի պէս լաճ է դարձեր, խոտ կը ծախէ իր աղային համար, ան ալ պատառ մը հացի կարօտ։ Գաղչին թաղը, Հիւսիսենց Զամ Գէորին տան բաղնիքը Թուրք գեղուհիներ ամէն օր լոգանք կ'առնեն, եւ պարտէզին մէջ իմ ու Կարօին սիրած թթենիներու տակ պորտ կը խաղցնեն, ալ իրաւունք չունիմ ներս մտնելու... Զուլարիկ մայրիկը մազերը հովուն տուած խենդի պէս կը դեգերի օրն ի բուն, սեւ բուի պէս մահ ու գոյժ կը բաշխէ հանդիպողին, կը պատմէ իր տեսածները — «չալը մտնիմ, չալը մտնիմ, պոռալով, պէտք է որ ես ալ իմանամ թէ ինչ եղան իմիններս»...

— Զալարիկ մայրիկ, Զալարիկ մայրիկ, ո՞ւր գնաց մայրիկս, ո՞ւր ղրկեցին մերինները...

— Ծօ եավրուս, դուն Արդարենց Աւետիսին թոռը չե՞ս... հա՛, հա, տեսայ մայրիկդ մեծ մօրդ հետ էր... երբ քեոկինդ՝ Հիւսիսենց Գէորին Հայկուհին մօրաքրոջդ հետ Թուրքերը խլեցին, Մայրդ խենդեցաւ, պոռաց կանչեց Աստուծոյ ըըփրեց, օգուտ չըրաւ... Կէս ճամբան մնացին, գիշեր վրայ հասաւ, ալ չտեսայ... Դուն ապրէ, եավրուս, ապրէ որ հօրդ տեղը բռնես։ Անոնք ա՛լ ետ չեն գար ...

Հայրենիքս իմ Շ. Գարահիսար, երեսուներկու տարի վերջ տարագիր, բայց հայրենապատ՝ քեզի եմ եկած կրկին, ամբողջ էութեամբս յանձնուելու քեզի։ Տես, սիրտս խոցուած, հոգիս որբացած անմեղ մանուկ եմ դարձած, դժնդակ օրերու տառապանքը չալկած կուրծքիս վրայ հեկեկանքս սեղմած, կը դեգերիմ աննպատակ քու մահասարսուռ աւերակներուդ մէջ, որոնք լեզու ելած, յիշողութիւնս կը քարկոծեն։ Պէտք է հետդ աւելի համարձակ, սիրտ սրտի խօսիմ։

Կը յիշեմ, Թուրք որբանոցի սա հրեայ ծերունի բժիշկը մեր ցաւէն կը հասկնար, ու մեր մանկապարտէզի օրիորդը անոր կ'օգնէ, մեր ինքնութիւնը չի ծածկեր, գուրգուրանքով ու թախիծով աչքերը յառած մեր վրայ, մեզ մօտիկ կ'ըլլէ։ Սուտ հիւանդ կ'ըլլանք, չի մերժեր, թուղթ կուտայ որ դուրս ելլենք իբր թէ հիւանդանոց պիտի երթանք, մեր ճպռոտած, արցունքէն ուռած աչքերը դարմանելու։ Բայց այդ օր մեր ճամբան փոխեցինք, Տագեւէնց Թոռան՝ Հրանդին հետ երկու Բաբերդցիներ, մեզ պէս թրքացած հայորդիներ առնելով գաղտուկ ուխտի ելանք Բերդը՝ մեր հոգիները վերանորոգելու, մեր հերոսներու աճիւնը փնտռելու ... ։

Այդ օրը անմոռանալի եղաւ։ Առաջնորդն էի ընկերներուս, հատիկ հատիկ կ'ոգեկոչէի, կը պանծացնէի ձեր փառքը, մանուկ եւ որբացած հոգիներս ղօղացուցի, Նոր կեանք ու յոյս ներշնչեցի մեզի, որպէսզի տառապինք, տոկանք, բայց ապրինք ձեզի համար։Այո ես դեռ կ'ապրիմ առանց գիտնալու թէ ինչ եղան այդ օրուան սրտակից, անբաժան ընկերներս։ Ու, կը յիշեմ, հեւ ի հեւ բարձրացանք Բերդի կողերէն վեր, մտանք խոշորկեկ յայն բացուած դռնէն ներս, ոչ շիրիմ, ոչ մէկ խօսուն յիշատակ, ամայութիւն... հսկայական քար ու կոյտ, անզարդ, խոպան, մոռացուած դամբարան...

Կը քալենք գլխիկոր առանց խօսելու։ Հասած ենք Ճնկլի հարսին բաղնիքին առջեւ, մեր խեղդուած կանչին ձայն տուող չկայ, մեզի բարեւ տուող, չուրջպար դարձող կաքաւներդ ալ չկան, անոնց բոյնն ալ քանդուեր է մերիններին պէս։Գլխիվայր Ջրհորներու ջուրը որդնոտեր է, Կորեկին ամբարը մեզի վախ կը պատճառէ, իրար փակած կը քալենք ու մեր քայլերուն տակ կը դողանք։ Ղիւլէին մէջ քարակոյտի դէզեր լեցուած են, վախցանք քրքրել, ձեր հանգիստը չխռովելու համար։ Ծունկի եկանք չորս մէկ, մեր գիտցածին չափ երկու պուտ աղօթք... «Հոգւոյն հանգուցելոց» երգեցինք ձեր յիշատակին, հսկայ պարիսպներուդ մէկ անկիւնը մեր այցելութեան իբր նշան կարմիր ժապաւով մէկ, մէկ, խաչ շինեցինք մեր անուններս գրելով։ Հիմա բարձունքին վրայ ենք, ազատ դաշտ, հո՛ն՝ ուր Գարակէօզեան Հմայեակը զոհուեցաւ ռումբը ձեռքին։ Ալ չենք վախնար, ով կ'ուզէ թող տեսնէ մեզ, ձեր ուժով ու քաջութեամբ զինուած, մէկ մէկ կորիճներ դարձած, մեր աչքերը արիւնով լեցուած, մեր վրէժին ծարաւը կը յագեցնենք ուխտելով եւ երգելով ...

Կը դիտենք մեր չորս կողմը, անյագօրէն։ Վարը, Ծիպուիի դաշտը խոպան է դարձեր, Թուրք բոշաներ կր ալքատն վանքերու կիսաքանդ պարիսպներուն տակ։ Ճամբուն վրայ սեւ թթենիին ճիւղերը չորցած մեզ պէս կուլան։ Անդին Ս. Եղիայի փրփրուն ջուրը չի վազեր, ան ալ չորցուցեր են։ Մեր դէմը, Գաղչին թաղը իր մերկութիւնը ծածկելու ամօթէն կըթնած է քանի մը մեկուսացած տուներու։ Գզոիկ Բերդի «Գայա Տաղի» առուակներու Փչփչոցը, փրփուրը անհետացեր է, Ս. Սարգիսի յաղթանդամ ուռենիները ծեր, դեղներ են, Այգեստանը, Ղշերը, Պէյլէրենց պաղջան մեզի պէս անտէր, անտիրական իրենց փառաւոր անցեալը կ'ողբան....։ Ալ Վարդավառի չեն սպասեր եւ ոչ ալ հարմնետր՝ շէն ու շինական ուխտաւորներու ....։

Մեր մանուկ հոգին կրակ է առեր, կը վառի, ամբողջ շրջանի դաշտերն ու գիւղերը կը խօսին եւ ձայն կուտան։ Ահա կր համրենք հատիկ, հատիկ, Թամզարան, Բիւրք, Անդրէաս, Մշակնոց, Կթանոց, Այծպտեր, Սիվրիտիք, Արզաւի, Զրախի, Գուաէտ, վերի վարի Աներղի։ Ալ որ մէկը յիշենք, որ մէկին պատմութիւնը պատմեմ։ Բոլորը, բոլորը ամայացած, ոչ մուխ եւ ոչ ալ ծուխ բուխերիկներու վրայ։ Զօրս դին մահ կը հոտի, ամայութիւն, աւերակ։ Կարծես բնութիւնն իսկ ընդվզած է ջարդարարներու դէմ, չի ինդար, չի հմայեր։ Ո՞ւր են, ինչ եղան այս աշխատասէր շինարար ժողովուրդին ստեղծագործ անհամար տոկուն բազուկները ...։

Իրիկուն է, յոգնաբեկ, գլխիկոր, մեռելաթաղէ վերադարձող սգաւորներու պէս կամաց, կամաց կ'իջնենք վար։ Ալ թուրք լաճերու քարկոծութեան չենք հանդիպիր եւ ոչ ալ Բերդի տակի շէն ու շինական Հայոց աշխարհի արդասաբեր տուներու։ Չկան մեր խաթուն մամիկները իրենց Նազենի հարսերով, Թօմպուլիկ կլորիկ թոռներով։ Ամէն կողմ ամայութիւն, փլատակ մոխրակոյտ։ Ալ Ղըճղենց տղոց ՃԷՄԷՃԷՃԷՄ չի հնչեր, պարող ու երգող չկայ, Վեցիկենց կաւի բլուրը դատարկ է, չէլիկ խաղցող դուռ ու դրացի ընկերներէս ոչ մէկը մնացեր է... Քիչ վարը Հաւտալուց էրզիքը ծուեր, ցորենի ամպարները դատարկուեր՝ աղբանոց է դարձեր։ Գզուըտող, կոճակ խաղցող, յուլունք գողցող, իրարու ճակատ պատռող, հայ բարբառը երգող, մանուկներու բազմութիւնը տուղի մէջ է մտեր... բոլորը, բոլորը, տարտղներ են, ինծի պէս որբ դարձած կը տանջուին իրենց ջարդարարներուն լուծին տակ...

Հիմա ժամուն դրան առջեւ ենք։ Մուտքի շըրջափակը ախոռի են վերածեր, աղբիւրը չի գըլգլար, խոշոր թթենին չորցեր է, իսկ երկու Թաշխանները դէմ դիմաց կանգուն կը մնան Հայու պէս տոկուն։ Մեր պարծենկոտ դամբանան լուռ, իր բարձր գմբէթին տակ մեկուսացած միս մինակ կը տքայ, մեր սրտերուն պէս վրէժի բողոք ունի, չեմ գիտեր ո՞ր օրուան կը սպասէ...։ Աւելի վար Սեփոնին սրճարանին խորդ ու բորդ մոխրակոյտերուն վրայէն կ'անցնինք։ Կը զարհուրիմ կարծես դեռ հոն է։ Քէլ Հասանի բարբարոս, խէնէչ կանչը ականջներնուս արձագանգ կուտան, քանի քանիներ խոշտանգուեցան եւ քանի քանիներ բոցերու մէջ հրոյ ճարակ եղան, մահ կամ ազատութիւն կանչելով... Աչքերս կը մթագնին, չեմ ուզեր տեսնել Զախմախճիներու տունը, դեռ կանգուն է, այս շնածին մարդակեր գազանին որջը, ճիշդ քովիկը մեր հին գերեզմանատունը իր կիսաքանդ պարիսպներով հին ու նոր մեռելներով անէծք կը թափէ օրն ի բուն ....։

Արեւը մարր մտած է, վերջացած էր մեր ուխտագնացութիւնը, Նորոգուած գալիք օրերու տարտամ երազով հատիկ, հատիկ կր վազենք դէպի որբանոց վախը միշտ մեր սրտերուն մէջ թէ՝ կը բռնուինք մեզ հետապնդող աներեւոյթ չարագործներէ....։

... Այսօր քու փառքդ կրկին կ'երգեմ, դուն իմ անմոռաց Շ. Գարահիսար, որ մեր հոգիներուն մէջ վառեցիր ազատութեան սէրը։ Թող ապրին մեր բոլոր հերոսամարտերը սերունդէ սերունդ, անոնք են որ հիմնաքարը դրին այսօրուան մեր հայրենիքին ....։

ԱՆՇԷՆ ԿԱՐՕՏՈՒՆԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԱԶ ՕՐԵՐ, Յովհ. Մահտեսեան (Հոկտ. 1939 — Փետրուար 1940)։ Տպագրութիւն Զաւէն, Մարսէյլ ։

Այգեկութ/

Մթնշաղ է տակաւին։ Այգեպանները դեռ իրենց ձիակառքերը շարժման մէջ չեն դրած։Իրենցմէն առաջ դուրս կ'ելլեմ ու կը բարձրանամ գեղին վերէն, բլուրին վրայէն նախ՝ արեւագալը դիտելու։

Ցածլիկ բլրակներէ կազմուած երկար շղթայ մը կաղնիի ու ձիթենիի թփերով պատնեշուած ու հիւսիսէն հարաւ երկարելով Վօքլիւզի դաշտը երկուքի կը բաժնէ ։

Նայէ՛, դիտէ՛ երկու կողմիդ վրայ, ամէն դի ծով կանանչ այգիներ առատօրէն բեղնաւոր, պլուլուկ խաղողի բազմաթիւ տեսակներով։Արդարեւ, այս նահանգն է, որ գլխաւորապէս Ֆրանսայի շրջանի խաղողը կ'արտադրէ ։

Կը տեղաւորուիմ գաճաճ ձիթենիի մը տակ ու կռնակս կուտամ՝ բունին, աչքերս մխրճելով հեռաւոր սարերին Ալպեաններու գագաթներուն։

Ու ահա արշալոյսը կը ճեղքուի խակ նուռի մը հանգոյն։

Զուշանաց արեւագալը։ Արեգակը կ'արծթէ, կ'ոսկեջրէ կանանչ այգիները համակ։ Քաղուորներն ալ վաղուց հասած են արդէն ու սկսած՝ օրհնեալ աշխատանքը ։

Խաղաղութիւն ու լռութիւն ամէն կողմ ։ Ոչ մէկ խաղի ու երգի ձայներ...։ Առանց խաղի, երգի աշխատա՜նք...։ Սպիտակ կողովները կանանչ այգիներուն մէջ մաքիներու պէս կուռնայ են կապած...։ Ձիակառքերը թումբերուն վրայ կը սպասեն։ Լայնեզր գլխարկներով այգեպանները լեցուած կողովները հետզհետէ, կը կրեն ու կը շարեն կառքերու կողքին։ Քաղուորները՝ գոյնզգոյն լաթեր իրենց գլուխնուն, կը ծռկին ու կը չոկուին անդադար, խաղողի ողկոյզները իրենց մատներէն կախ ։

Կր խլուիմ տեղացս ու կ'ուղղուիմ էն մօտիկ այգին ։

Կը ներկայանամ բրդոտ, կէս մէջքէն վեր՝ մերկ ու պղնձացած այգեպանի մը, միջին տարիքով, կուռ ու երկայն պեխերով։

— Վարձու բազուկ։ Քաղուոր եմ, եթէ պէտք ունիք։

Այգեպանը քովընտի ակնարկ մը կը նետէ վըրաս։ Ու թաւուտքի պէս յօնքերը վեր սօթթելով կը հարցնէ ծխամորճը մխրցնելով ․

— Մխո՞ղ էք... ներեցէք հարցումիս ։

— Ծխող եմ, բայց խմող չեմ....։

— Աւելի կը նախընտրէի խմող ըլլալնիդ քան թէ ծխող ։

— Այսինքն, տարբերութիւնը ։

— Տարբերութի՞ւնը։ Տասնըհինգ վայրկեանը անգամ մը ծխախոտ պլորելով ...

— Պատրաստ կը ծխեմ, պատասխանելով խօսքը կը կտրեմ այգեպանին։

— Միեւնոյնն է։ Ծխող մը ժամական փոխանակ յիսուն քիլօ խաղողի՝ կրնայ հինգ քիլօ պակաս կտրել ....։

— Իսկ եթէ խմող, կոնծող ըլլայի ։

— Այդ պարագային կր շահիմ։ Հոս՝ «Բագոսի Տաճար» չկայ։ Այսինքն, այգին գինի բերելու սովորութիւն չունինք։ Նամանաւանդ, ներկայիս լիթրան յիսուն ֆրանք կ'արժէ։

— Լաւ, այն ատեն չեմ ծխեր աշխատանքի ժամերուն ։

Այլեւս առարկութիւն ունի՞ս ։

— Ատիկա կարելի չէ։ Եթէ ծխող էք՝ առանց ծխելու չէք կրնար աշխատիլ, կամ՝ շատ աւելի պակաս կրնաք կտրել....։ Ես շատ եմ փորձած ։

Կոճղ - այգեպանը ծխամորճը օրթառունկին կը զարնէ պարպելու, ու կրկին նորոգելու համար։ Իսկ ես, շնորհակալութիւն յայտնելով երբ կ'ուզեմ մեկնիլ, բաժնուիլ այգիէն, կը կեցնէ զիս ուրիշ կարգ մը հարցումներ ուղղելով.

— Խաղող կտրել գիտէ՞ք ։ Աշխատա՞ծ էք երբեք ։

— Այո, կարծեմ դժուարին ու նուրբ արհեստ մը չէ ։

— Օրինակ, բացատրեցէք թէ՝ ի՞նչպէս պիտի կտրէք մկրատով ։

— Ձախ ափս ողկոյզին տակէն...

— Ձեղաւ, կեցէք։ Այդ ձեւով միայն գինիի խաղող կը կտրեն։ Մեր ունեցածը, քաղածը սեղանի, ուտուելու համար է։

— Երկրորդ ձախողութիւն մը։ Ա՛յ անբախտ կը մտածեմ ես ինծի ։

Ու ահա, այգեպանը գործնական ձեւով կը բացատրէ.

— Պէտք է բռնել այսպէս։ Խաղողին կոթանէն ու ողկոյզին առանց ձեռք դպցնելու կտրել ու տեղաւորել կողովը։

— Ձեռք չդպցնելու պատճառը կ'ուզեմ իմանալ։

— Ծծումբին փայլը վրան՝ պէտք է ներկայացնել գնորդին ... ։ Մատներդ հպելու պարագային անոր փայլունութիւնը, ջնարակը կանհետանայ։ Այժմ իմացա՞ր գաղտնիքը։

— Այո, քանի մը վայրկեանէն կրնամ վարժուիլ ։

Թանի փառատօնին բացումը

Քանի մը օրէ ի վեր արդէն, Քանը անսովոր երեւոյթ մը ունի: Զգալի է որ պտոյտ ժողովուրդը չէ եկած ծովին կամ արեւին համար: Գիշեր-ցերեկ խուռն բազմութիւն մը Croisetteին վրայ ուր կարծես ամէն մարդ կ'աշխատի, վերջացնելու համար փառատօնին համար շինուած պալատը: Կ'ըն-դունինք որ այդքան քիչ ժամանակուան մէջ իրա-գործել այդ հսկայ ծրագիրը, շատ դժուար էր, եւ եթէ արտաքինէն տակաւին վերջացած չթուիր, եւ տարօրինակ տպաւորութիւն մը կը ձգէ, սրահը սակայն պատրաստ է, գեղեցիկ, գոյներու ներ-դաշնակ ամբողջութեամբ մը: Ուրբաթ իրիկուն պաշտօնապէս բացումը պիտի կատարուի: Շատեր չեն հաւատար թէ կարելի է, բայց քաղաքին պա-տիւը փրկելու համար ամէն ինչ որ մարդկայնօրէն կարելի էր ըրին արդէն:

Հինգշաբթի գիշեր Grand Hôtelի շքեղ պարտէզ-ներուն մէջ փառատօնին բացումը կատարուեցաւ արդէն մասնաւոր փայլով մը, գեղեցիկ երկար հա-գուստներ կանանցութեան եւ լոյսերու մէջ իրապէս ճաշակի եւ վայելչութեան ամբողջութիւն մը կը կազմէին:

Պաշտօնական մասէն անմիջապէս յետոյ, առա-ջարկուեցաւ մէկ վայրկեան լռութիւն պահել յու-ընկալս յարգելու համար Տիկին Կրասմուսի յիշա-տակը որ պատւոյ քաղաքացուհին էր քաղաքին, յետոյ Տիկին Տաւի՝ ի յիշատակ երգչուհիին երգեց անոր սիրած երգերէն մէկը:

Ինչպէս ծանուցուած էր՝ Օփերայի եւ Օփերա Քոմիքի պարի խումբերը մասնաւոր շուք մը տը-ւին երեկոյթին: Երգչախումբէ մը վերջ որ քանի մը վայրկեան ապրեցուց վիէննական վալսերու ա-ւանդական հրապոյրը, Ժաք Հէյլամի (Միքայէլ-եան) նուագախումբով պարերը սկսան: Ժամը 2ին արդէն ժողովուրդը ցրուած էր, շլացած հրախա-ղութեան գոյնզգոյն լոյսերէն՝ կ'ուզէր տուն երթալ վերջապէս, բայց կարելի՞ էր անտարբերութեամբ անցնիլ փառատօնին պալատին առջեւէն ուր գոր-ծաւորներ ուշ գիշերով, կ'աշխատէին անսահման եռանդով եւ կարելի է ըսել հաւատքով:

Ուրբաթ ցերեկ, քաղաքապետութիւնն էր որ որեւէ ծախք չէր խնայած պատուելու համար իր հիւրերը: Հացկերոյթ մը ի պատիւ լրագրողներուն եւ հիւրերուն, Քանի դէմ նազանքով ծփունկղզիներէն մէկուն մէջ, ուր երեք ժամ տեւող կերուխումի ընթացքին, Պ. քաղաքապետը խօսք առաւ եւ բա-ցատրեց տեղացիներուն ըրած ճիգը կարելի եղա-ծին չափ վայելուչ կերպով կազմակերպելու այս միջազգային տօնը, միջազգային այս՝ հակառակ Մ. Միութեան բացակայութեան:

Այս առաջին պատկերը վերջացնելէ առաջ, անհրաժեշտ է ըսել որ ամբողջ փառատօնին ժա-պաւէնը կը պատրաստէ Պ. Էտիկ Պետրոսեան, որ պաշտօնապէս հրաւիրուած է այդ նպատակին հա-մար: Մեզի համար նոր առիթ մը հպարտանալու այս արդէն ծանօթ արուեստագէտին գրաւած մի-ջազգային դիրքին համար:

Ա. Մ.

— Քանի մը վայրկեանէ՞ն, թէ՝ առնուազն ամբողջ օրուան մը ընթացքին...: Ու օրական քանի մը անգամ ալ մատներդ ջարդել փոխան կօթունին ու խաղողներդ կարմիր ներկել:

— Ատիկա ալ սորվեցանք: Շնորհակալութիւն...:

— Կեցի՛ր: Տակաւին ուրիշ բաներ կան, պէտք է քննութիւնը լրիւ կատարուի: Կտուել ալ գիտե՞ք:

— Կտուե՞լն ինչ է: Խնդրեմ, բացատրեցէք:

— Ահաւասիկ: Այսպէս — միշտ գործնական ձեւով — ողկոյզը կտրելէ առաջ ու կողով տեղաւորելէ առաջ պէտք է զայն կտուել, սոկել իր վրայի աւրուած հատիկներէն, մնացածները չփարակելու համար:

— Ատիկա աւելի դիւրին է եղեր...:

Լայն եղր գլխարկով բրդոտ այգեպանը կը ծիծաղի յանդգնութեանս ու դիւրավարժութեանս համար... ու կ'աւելցնէ.

— Տակաւին կայ ուրիշ բան մըն ալ: Ամենանուրբն ու դժուարը: Այդ նուրբ աշխատանքը յարդարելն է (գուաֆէ): Կողովին չորրորդ մասը պէտք է ընտրովի ու ներդաշնակ ողկոյզներով յարդարել, հաւասար կերպով լեցնել, չակել փայլուն ու խոշոր հատիկներ ունեցող ողկոյզներով: Կարծեմ, այժմ դաղտնիքին թափանցեցիք: Այլեւս երկարելու հարկ չեմ տեսներ դասախօսութիւնս: Երկու երեք օրէն հազիւ կրնաս մասնագէտ դառնալ գուաֆէ աշխատանքին համար: Հիմակ, կրնաս մեկնիլ: Առ. այժմ պէտք չունիմ քեզի, նամանաւանդ, մկրատով (սիզըլէ) աշխատանքին այլեւս չատ գործածելու սովորութիւն չունինք: Երբ որ պէտք ունենամ...:

Ա՛յ թշուառական: Տուած դասէն, բացատրութենէն կը կարծէի թէ՝ պիտի վարձէ այսօր իսկ: Մանը, լայն թոներով ծխամորճը բերնէն քաշել՝ գլխուն փակցնելս եկաւ...: Գէթ ողկոյզ մը խաղող ձեռքս տար...:

Օգոստոսեան արեգակը սկսած է վառիլ, հալիլ, ու բոցեր արձակել ճամբաներուն վրայ: Գլուխս կախ՝ դէպի գեղ՝ տուն կը վերադառնամ ու դրանս չէմքին վրայ նստած «Ցառաջ»իս ճամբան կը սպասեմ...:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

ԵՐԳԻՉ Գ. ՍԱՔԸԶԼԵԱՆ

Երեքշաբթի օրուան «Ցառաջ»ով յայտարարած էինք թէ իտալահայ երգիչ Գ. Սաքըզլեան հայերէն երգեր պիտի երգէ Միլանոյի (Սեպտ. 17) եւ Վենետիկի ձայնասփիւռէն (20 Սեպտ.):

Հայ երգիչը որ ջերմապէս գնահատուած է օտար գեղարուեստասէրներէ՝ Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանի 1931ի շրջանաւարտներէն է որ 1935ին Պոլսոյ մէջ իր Ա. երգահանդէսը տալէ վերջանգած է Ռումանիա եւ աւարտած է Պուքրէշի Պետ. երաժշտանոցը: Ռումանիոյ կայանէն 120է աւելի անգամներ երգած է մեր տոհմիկ-երգերը:

Ասոնցմէ դուրս տուած է նաեւ երգահանդէսներ, օտարներուն ծանօթանցնելով մեր երգերը եւ ունի երգացանկներ հայերէն երգերու: 1945ին, Կաթ. ընտրութեան առթիւ՝ գացած է Երեւան, ուր տուած է երկու երգահանդէս եւ մասնակցած է Սպենդարեանի անուան Օփերայի ազգ. բեմէն Հայաստանի արուեստագէտներուն հետ տրուած ներկայացման:

Մեր հայրենակիցը կը պատրաստուի շուտով Ֆրանսա գալ եւ Փարիզի ու Մարսէյլի մէջ կազմակերպել երգահանդէսներ:

Այս առթիւ կը հաղորդենք Միլանոյի եւ Վենետիկի ձայնասփիւռի կայաններէն իր երգերուն յայտագիրը, «Կռունկ» եւ «Քէլե քէլէ»ն Կոմիտասէն, Սարոյի երգը, Աղջի Անստառուած եւ Բարձր սարեր «Անուշ» Օփերայէն Պըճինկօ — Սրուանձտեանցէ Արեգայի երգը —«Սեւտա» օփերայէն Ա. Տէր Ղեւոնդեանէ, Սայաթ Նովայի աշուղական երգերէն եւ Իմ երգը Ալէմշահէն: Լրատու

ՄԻՇԷԼ ՀԱՃԵԱՆ

Թէհրանի «Ալիք»ին մէջ կը կարդանք. — —

Օգոստոս 20ին յանկարծամահ եղած է Միշէլ Հաճեան որ Իրանի պարբերական մամուլի երկարատեւ աշխատողներէն էր: Կրթութիւնը ստացած է Պոլիս ուր աւարտած է զինուորական վարժարանը: Ուսումը կատարելագործած է Եւրոպա հետեւելով լրագրական դասընթացքի: Իրան գացած է Սահմանադրականներու յաղթանակի առեն եւ մըտած Եփրեմի կազմակերպած ոստիկան զինուորութեան մէջ սպայի պաշտօնով:

Ատրճանաբար բարձրացած է եւ իր ցոյց տըւած ծառայութիւններու շնորհիւ՝ Եփրեմ անոր վստահած է հայահատիկներու ամբարման գործը:

Հրաժարելով զինուորական ծառայութենէն, Հաճեան հիմնած է առաջին Ֆրանսերէն թերթը Իրանի մէջ, հրատարակելով «Նուվէլ» անուն պարբերականը: Համագործակցութեամբ բացած է «Պոսֆոր» տպարանը որ իր ժամանակին իբրեւ առաջնակարգ տպարան որոշ ծառայութիւն մատուցած է Իրանի մամուլին, տպագրելով մայրաքաղաքի առաջնակարգ թերթերը:

Իր թերթը դադրելէն վերջ, հանգուցեալը աշխատակցած է եւրոպական թերթերուն եւ Իրանը ծանօթացուցած արտասահմանին:

1934ին «Ժուռնալ տը Թէհրան»ի հրատարակութեան առաջին օրէն՝ հրաւիրուած է թերթին իբրեւ խմբագիր վարիչ, շարունակելով այդ պաշտօնը քանի մը տարի, իսկ յետոյ իբրեւ գլխաւոր աշխատակից կապուած է թերթին:

Աշխատակցած է նաեւ «Էթթըլաաթ»ի ուշադրաւ յօդուածներով:

Մահը տեղի ունեցած է կաթուածի հետեւանքով եւ թաղումը կատարուած կաթոլիկներու գերեզմանատունը:

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ: Մանաւանդ յատուկ՝ անուները:

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել համդէսներու նկարագրութիւնը:

3. Ժամանակին գրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուի նոյն շաբթուան մէջ:

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած ուղղագրութեանց:

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երգիչը

Դա աւելի զարմացրեց Վահրամին: Ուրեմն Երիկոյին նոյնպէս բերել են հարցաքննելո՞ւ: Բայց ինչո՞ւ ջութակով... եւ այստեղ Վահրամի գլխով մի նոր միտք անցաւ. չլինի իրեն երգելու համար եւ պատասխանատուութեան կանչում, Երիկոյին՝ ջութակ նուագելու, համարելով այդ երգն ու նըւագը արհամարհանք դէպի իրենց: Չէ՞ որ յաղթողը տանել չի կարող պարտուածի ուրախութիւնը:

Բայց, աստիճանները բարձրանալիս, նա յանկարծ այնպիսի ձայներ լսեց ներսից, որ բնաւ նման չէին զինուորական առեանի ձայների — լսում էին խառն ի խուռն ուրախ կանչեր եւ ծիծաղ:

Դա շատ տարօրինակ թւաց նրան. ուրեմն, զինուորական ատեան չէ... ի՞նչ կարող է լինել հապա եւ ինչո՞ւ համար են իրեն ու այս ջութակահարին բերել այստեղ:

Մի վայրկեան յետոյ սակայն ամէն ինչ պարզւեց նրան:

Երբ նրան աստիճաններով բարձրացնելով տարան մտցրին մի սենեակ, ուր մի քանի սպասաւոր զինուորներ էին, Վահրամը նկատեց, որ հարեւան սենեակում վաճառական Անդրէասի ընդարձակ դահլիճում մի խումբ թուրք սպաներ էին ուրախանում մի երկար ճոխ սեղանի շուրջը, որ այնպէս էր լցուած ամէն տեսակ ուտելիքներով եւ մեծ ու փոքր շշերով, որ ճերմակ սփռոցն այդ ամէնի տակ հազիւ էր երեւում: Միւս կողմից՝ ընդարձակ դահլիճում մի քանի լամպ էր վառւում, բայց նա այնքան էր յագեցած ծխով, որ մարդիկ երեւում էին մշուշի մէջ, ստուերների պէս: Դրանից յետոյ միայն Վահրամը նայեց ջութակահարին եւ նրանց հայեացքները հանդիպեցին իրար: Ջութակահարը ժպտաց մի տեսակ ինքնագոհ, սպասելով նոյնը կարծես Վահրամից: Բայց Վահրամն այն աստիճան զարմացած էր այստեղ բերւելու հանգամանքով, որ անտարբեր միայն նայեց յոյն ջութակահարին, աչքերը ծխից թէ լոյսից բացխփելով: Իսկ նրան առաջնորդող զօրականը, իրեն բերելով այս սենեակը, ինքը պատկառանքով ու պատրաստակամ անցաւ դահլիճ, մօտեցաւ սեղանի մօտ նստած մի սպայի եւ ինչ որ փսփսաց նրա ականջին: Ու մինչ Վահրամն սթափուելով կը մօտենար ջութակահարին, սեղանից ելաւ միջահասակ մի սպայ եւ à la Վիլհէլմ պեղերը սրելով, եկաւ մօտեցաւ եւ փոխն ի փոխ նայեց յոյն ջութակահարին եւ նրանից փոքր ինչ հեռու կանգնած Վահրամին, ապա պեղերը թողնելով, մատը բարձրացրեց:

— Գիտէք, — ասաւ նա թեթեւ երերալով, — ձեզ կանչել ենք՝ մեզ ուրախացնէք, — եւ, նորից նա հերթով նայեց ջութակահարին ու Վահրամին: — Մենք էլ զինուորական ենք՝ կը կատարենք մեր ... մեր... — Նա, բառ երեւոյթին չգտաւ ցանկացած բառը եւ աւելացրեց — դէ, խնդրեմ...

Ու ձեռով ցոյց տւեց խնջոյքի սենեակը:

Վահրամը, որ մինչ այդ, մինչեւ սպայի խօսելը, մի վայրկեան մտածեց, թէ հաւանօրէն իմացել են, որ ինքն սպայ է, կանչել են երեւի, խնջոյքի, ինչպէս երբեմն մեծահոգութիւն են անում յաղթող երկրի սպաները գերի ընկած սպաներին, այժմ սակայն լսելով թուրք սպայի խօսքերը եւ մանաւանդ նրա «խնդրեմ»ը, (որ նման էր հրամանի, Վահրամին գոնէ այդպէս թւաց), նա մտածեց, թէ արդեօք ո՛վ է իր տեղը յայտնել սըրանց, իբրեւ երգչի.. ճանապարհին, իր մասյ ենթադրութիւնների մէջ նա երբեք մտքով չանցրեց, թէ իրեն կարող են կանչել որպէս երգիչ... թշնամի, թուրք սպաների խնջոյքին երգելու: Ճանապարհին նա մինչեւ իսկ մոռացել էր, որ ինքը երգիչ է:

Երգե՛լ... թուրք սպաների խնջոյքի՞ն...

Այդ անսպասելի առաջարկը լսելով՝ նրա ականջները խշշացին եւ նրան թւաց ոտների տակ յատակն օրօրւում է... երգե՛լ... Չէ, սրանք, անշուշտ, ծաղրելու, ստորնացնելու համար են բերել իրեն:

Մտածում էր Վահրամը եւ նորից նրան տանջում էր այն միտքը թէ արդեօք ո՛վ է իմացել իր տեղը, ով է ասել, որ ինքը երգիչ է... թերեւս ինքն է իր երգով մատնել իրեն...

Վահրամն ի հարկէ չէր կարող իմանալ, որ մի երկու ժամ առաջ այդ սրահում, երբ կերուխումը տաքացաւ, յիսունն անց մի ծերացող թուրք ըսպայ, որ հիմա նստած էր սեղանի գլխավերեւ, սկսեց երգել իր խռպոտ ձայնով, յետոյ ըստ սովորութեան, ինքն իրեն չհաւանելով, պահանջեց, որ երիտասարդները երգեն.— Հերթով հրաժարւեցին: Ծերունին նեղացաւ. «Ի՞նչ երիտասարդներ էք, որ չէք կարող երգել: Ո՞վ է տեսել առանց երգի քէֆ»... Այդ ժամանակ երիտասարդ սպաներից մէկը վեր կացաւ տեղից:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

ԹԷՆՏ ԵՒ ՊՈՒԿ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿԸ ԿՑՈՒԻՆ

Իտալիոյ հետ կնքուած դաշնագիրը վերջնական հանգամանք առած ըլլալով երէկուընէ ի վեր, Պուկի եւ Թանտի շրջանները Ֆրանսայի փոխանցուեցան, առանց կարեւոր միջադէպերու։

ԿՌՈՒՆԵՐ ԹՐԻԷՍԹԷԻ ՄԷՋ

Ընդհակառակն, ցաւալի դէպքեր պատահեցան Թրիէսթէի շրջանին մէջ, ուրուն փոխանցման գործողութիւններն ալ կատարուեցան երէկ։ Դաշնակից զինուորներու մեկնումին հետեւանքով, շփոթութիւններ պատահեցան։ Քաղաքին տեղական ոստիկանութիւնը անբաւական ըլլալով անդորրութիւնը պահելու, բնակիչները — իտալացի եւ եուկոսլաւ — ծեծկուեցան իրարու հետ։ Վաթսունէ աւելի զինուոր եւ քանի մը մեռածներ կան։

ՏԸ ԿԱՍՓԷՐԻ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԷ ՉԸՄԲՈՍՏԱՆԱԼ

Իտալիոյ վարչապետ տը Կասփէրի ձայնասփիւռէն յայտարարեց իտալացի ժողովուրդին որ «չըմբոստանայ ճակատագրին դէմ», այլ իր կորովը կրկնապատկէ ցոյց տալու համար որ Իտալիա, իր մշակոյթովն ու աշխատութեամբ, արժանի է գործակցելու որ աշխարհ լաւագոյն վիճակ մը ստանայ, առանց պատերազմի եւ առանց դիկտատորութեան ու կառավարուի արդարութեան սկզբունքներուն համաձայն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ բարձրաստիճան եւ հեղինակաւոր պաշտօնատար մը յայտարարած է որ Ֆրանսա Հոկտեմբերին պիտի ստանայ 150 շոգենաւ ածուխ, մօտ 1.350.000 թոն։

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 17 Սեպտեմբեր 1947.— Անգլիա կոչ ըրաւ բրիտանական կայսրութեան անդամներուն եւ Դաշնակիցներուն որ պաշտպանեն Տարտանէլի ազատ մուտքը եւ հեռու պահեն Քէմալականները Կ. Պոլսէն, եւ, վերջապէս ստիպեն Յունաստանը, Եուկոսլաւիան եւ Ռումանիան որ արգիլեն ըլլան Թուրքերու մուտքին՝ Եւրոպական հող։

Ֆրանսա մերժեց պատասխանել Անգլիոյ այս կոչին։

Միաց. Նահանգները յայտարարեցին որ բացարձակապէս հեռու կ'ուզեն մնալ Թրքական եւ յունական կռիւին առաջ բերած կնճռոտութիւններէն։ Յայտարարեցին նաեւ որ Միաց. Նահանգները Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գործող ամերիկեան օգնութեան մարմիններովը միայն կ'ուզեն շահագրգռուիլ եւ ոչ ուրիշ գործերով։

ԵՐԷԿ կէս օրէ ետք, չորս վայրկեան միայն անձրեւեց Փարիզի մէջ։ Բայց, քանի մը օրէն տեղատարափները պիտի սկսին, կ'ըսեն օդերեւութաբանները։

ՏՈՒԱԼԱ ՄԷՆԿԱ ՊԷԼ, Քամէրունի երեսփոխանը Ֆրանսայի ազգ. ժողովին, հրացանով ըսպաննեց իր որդին Տուալայի մէջ։ Կ'ըսուի թէ մրցորդական արկած մըն է այս եւ ոչ թէ ոճիր։ Բայց, դեռ վերջնականապէս ճշդուած չէ ոճրին շարժառիթը։

ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ կը շարունակեն իրենց արարքները Հոդ Վիէնի մէջ։ Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալու գիշերը, ռումբ մը պայթեցաւ դրասենեակին մէջ Գուիվլի գործարանատէրերէն մէկուն՝ որ Էռ ՓԷ ԷՖ կուսակցութեան նահանգային նախագահն է։ Կարեւոր վնասներ կան։

Գոր սիւռ Մառնի մէջ ալ, մեքենագործի մը տան մուտքին մէջ զետեղուած ռումբ մը պայթեցաւ երկուշաբթի իրիկուն։ Մեքենագործին կինը եւ զաւակը ծանրապէս վիրաւորուեցան, եւ տան շէնքը լուրջ վնասներ կրեց։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ելմտական շրջանակներու կարծիքին համաձայն, Եւրոպայի տրուելիք օգնութեան ընդհանուր գումարը 17էն 19 միլիառ տոլար պիտի ըլլայ։ Յիշեցնենք որ «տասնըվեցներ»ը Քլէյթընի ներկայացուցած բայց մերժուած իրենց տեղեկագրով 22ուկէս միլիառ պահանջած էին, այսինքն՝ ճիշդ այն գումարը՝ որ պէտք է 16 եւրոպական երկիրներու Ամերիկայի հետ իրենց կատարած առեւտր. եւ ուրիշ փոխանակութիւններէն գոյացած բացը գոցելու։

ԱՆԳԼԻՈՅ խնդրանքին վրայ, Միջազգ. դրամական հաստատութիւնը որոշեց այս երկրին փոխ տալ 60 միլիոն տոլար, փոխարէնը անգլ. ոսկի առնելով։

Անգլիա 320 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ուղղած է Միջազգային Դրամատունէն, մասամբ դարման տանելու համար այն անտեսական տագնապին՝ որուն մէջ կը գտնուի ատենէ մը ի վեր։

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն, Հ. Ե. Դ. Գուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն, Հ. Ե. Դ. Գուլվար Օտտոյի Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբը խորունկ կսկիծով կը սգան դառնաղէտ մահը մեր անձնուէր Դաշնակցական ընկերոջ, ՏԻԳՐԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, որ տեղի ունեցաւ 12 Սեպտեմբերին, պարզ գործողութեան մը հետեւանքով։ Այս առթիւ մեր ցաւակցութիւնը իր Այրիին եւ զաւակներուն։

ԹՈՒԼՈՆԷՆ հայրենակից մը ընկեր ՀԱՄՕ Օ-ՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ եւ ՆԻԿՈՂ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ մահուան առթիւ հազար ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

Ընկերութեանս ԼԴ. տարեկան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի 1947 Նոյեմբեր 22ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Միութեան կեդրոնական դրասենեակին մէջ, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.։

Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ, այն պարագային որ Ա. անգամ օրինական մեծամասնութիւն չգոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր Բ. հրաւէր եւ ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի 1947 Դեկտ. 6 եւ 7, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9ին, Hotel Pennsylvania, 7th Avenue et 33rd Street, New York։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. հաշուեկշիռ եւ վեցամեայ տեղեկագիր (1940—1945)։ 2. Համարատուութիւն 1946 տարեշրջանի։ 3. Ընտրութիւն Կեդր. ժողովի հրաժարեալ եւ վիճակաւ դադարեալ անդամներու։ 4. Վաւերացում հիմն. կանոնագրի ծրագրուած բարեփոխումներու։ 5. Առաջարկ յառաջիկայ ընդհ. ժողովը Լոզան գումարելու։ 6. Թելադրութիւններ։ 7. Ուղերձներ։

Նիւ Եորք, 3 Սեպտ. 1947 — Դիւանն կեդր. վարչ.

ԾԱՆՕԹ.— Հեռաւոր վայրերու այն իրաւասու անդամները որ բանաւոր պատճառով չեն կրնար անձամբ ընդհ. ժողովին ներկայ գտնուիլ, կրնան փոխանորդ նշանակել Ամերիկա բնակող իրաւասու անդամ մը։ Դիւրութեան համար կը ներփակենք ցանկ մը այդպիսիներու որ կը լրացնեն կանոնագրի պայմանները։ Ընտրուած փոխանորդ մը եթէ չկարենայ այդ պաշտօնը կատարել, իրաւունք ունի նշանակելու ուրիշ իրաւասու անդամ մը, որ ներկայացնէ իր փոխանորդեալը։ Արտասահմանի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի ի հարկին ուրիշ փոխանորդագրեր եւս պատրաստել եւ ամբողջը միատեղ ղրկել օդային թղթատարով։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը շաբաթ երեկոյ Սեպտ. 20ին, ժամը 8.30ին, Խրիմեան ակումբին մէջ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
Գեղարուեստական բաժին։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

Կը փնտռուի

Վարձու կամ ծախու երկու կամ չորս սենեակ Փարիզի կամ մօտիկ արուարձաններուն մէջ։ Դիմել Համբարեան, Issy les Moulineaux, 9 rue de la Fraternité։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Ա. Ղազարեան, վերջին բնակավայրը Լեհաստան Զամոյց, կը փնտռէ Սէնիկ Ղազարեանը ծնած 15 Սեպտեմբեր 1915ին, Լեհաստան, որմէ 1945 ապրիլ 20էն ի վեր տեղեկութիւն չունի։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.։
ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։
ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։

Խումբերէն կը խնդրուին նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները։

Հ. Ե. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Հինգշաբթի 18 Սեպ. ժամը 21ին Հայաստան ենթակոմիտէն։
Հինգշաբթի 18 Սեպտ. ժամը 21ին Քրիստափոր ենթակոմիտէն։
Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէն։
Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Կարօ ենթակոմիտէն։
Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Իշխան խումբ։
Կիրակի 21 Սեպտ. ժամը 20.30ին Վռամեան ենթակոմիտէն։
Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 20.30 Թաթուլ խումբը։
Չորեքշ. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը։
Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը։
Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը։
Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դումանի ենթակոմիտէ.։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

Հ. Ե. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Ե. Դ. Ա. Ահարոնեան ակումբը։

Հ. Ե. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Ե. Դ. ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն «Հրայր» ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, 43 rue Paul Bertի սրճարանին ժողովասրահը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդին Իսի լէ Մուլինոյի դասախօսութեանց շարքը կը սկսի յառաջիկայ երեքշաբթի 23 Սեպտեմբերին, Խրիմեան սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հայրենակից Լեւոն Տօնիկեանի բնակարանը, 52 rue Gustave Courbet, Պանթէօ, մեթրօ Տանֆէրէն Սօի գիծը առնել եւ իջնել Արքէօյ Քաշան։ Կամ Փորթ տ'Օրլէանէն 187 եւ 188 թիւ օթօպիւս, իջնել Grange Ory կայարանը։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ Միութեան 5րդ նիստը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 20 Սեպտ. 1947, երեկոյեան ժամը 8.30ին 19 rue Caumartin, Studio Caumartin։ Օրակարգ՝ Բ. կարաւանով ղրկուելիք կենդանիներու եւ տունկերու ընտրութիւն։

ԾԱՆՕԹ.— Այս նպատակին համար՝ նուիրատուութիւններ ընել փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի դիմել Ծպտունիի, 12 Passage du Caire, Paris (2), Tél. Cen. 72-75։ Նուիրատուներու ցանկը պիտի յայտարարուի թերթերու միջոցաւ։

«ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ» Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Խարբերդցիները։ Ժողովը 21 Սեպտեմբեր, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գար տիւ Կլօպի մէջ, 7 Bld. Dugommier։ Զեկոյց 7րդ պատգ. ժողովի։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 3~6 286
Directeur-Propriétaire: SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 19 Septembre 1947 Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր
ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année No 5140-Նոր շրջան թիւ 749 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Անցեալները ամէն երկրի թերթերը հրատարակեցին լուր մը, որ հասարակութեան ուշադրութիւնը չգրաւեց, այն պատճառով որ մամուլը չծանրացաւ անոր վրայ: Խնդիրը այն յայտարարութեան մասին է՝ զոր Ֆրանսա եւ Իտալիա ստորագրեցին Փարիզի մէջ, 13 Սեպտեմբերին: Նպատակն է ուսումնասիրել թէ՝ ի՞նչ կարելիութիւններ կան այս երկու երկիրներուն միջեւ մաքսային միութիւն հաստատելու համար: Գրեթէ անմիջապէս խառն յանձնաժողով մը կազմուեցաւ, որ պիտի զբաղի այս խնդրով, եւ իր տեղեկագիրը պիտի տայ ամէնէն ուշ այս տարւոյ վերջ:

Մաքսային միութիւնը անշուշտ ազատ փոխանակութիւն ըսել չէ, եւ չենք կարծեր որ Իտալիա եւ Ֆրանսա դիտաւորութիւն ունեցած ըլլան մաքսերը ջնջելու: Այս դրութիւնը կանխահաս է վերոյիշեալ պետութիւններուն նման երկիրներու համար, որոնց ազգային տնտեսութիւնները զիրար չեն լրացներ. ընդհակառակը, իրարու մրցակից են: Բայց, երբ ապրանքներու փոխանակութիւնը դիւրացնող կարգադրութիւններ ըլլան, ատկէ կրնան թանկագին օգուտներ ստացուիլ, երկու երկիրներու տնտեսական վիճակին ի նպաստ:

Արդարեւ, շատ անգամ ներածուող ապրանքներէն առնուած տուրքերը չեն միայն որ կը վնասեն վաճառականութեան: Ներածումի հետ սերտ առնչութիւն ունեցող բազմաթիւ վարչական խնդիրներ կան, որոնք կը վհատեցնեն ներածող գործարանատէրը կամ առեւտրականը, իրենց պատճառած ձգձգումներուն եւ յապաղումներուն հետեւանքով: Անոնց կարգին են երկաթուղային եւ շոգենաւային փոխադրութիւնները, ապրանքներու վճարման եղանակներու աւելորդ կնճռոտութիւնները, դրամական փոխանցումները, առեւտրականներու ճամբորդութեան համար գոյութիւն ունեցող դժուարութիւնները, եւն. եւն.:

Մաքսային միութիւն մը ստորագրուեցաւ քանի մը ամիս առաջ Պելճիքայի, Հոլանտայի եւ Լիւքսէմպուրկի միջեւ, եւ անցեալները վաւերացուեցաւ նոյնիսկ այս երկիրներու կառավարութեանց կողմէ: Ֆրանքօ - իտալականը ուրեմն երկրորդ փորձը պիտի ըլլայ այս ուղղութեամբ, եթէ յաջողի:

Մաքսային սակացոյցներու միօրինակացումը եւ մաքսային միութիւն հաստատելու խնդիրը մօտ քսան տարի առաջ Ժընեւի Ազգերու Ընկերակցութեան հովանաւորութեան տակ կազմուած յատուկ յանձնաժողովի մը կողմէ տարիներով քննուեցաւ, բայց — ինչպէս ամէն խնդիր — այս ալ ոչ մէկ դրական լուծում գտաւ: Ընդհակառակը, կարծես, այս քննութիւնը պատճառ եղաւ որ պետութիւններէն շատեր, 1930էն ասդին աւելի խստացնեն իրենց մաքսային օրէնքները:

Երկու տարիէ ի վեր, Եւրոպայի վերակառուցման խօսք կ'ըլլայ: Տասնեակներով ծրագիրներ մշակուեցան, լիաշուրթն լոզունք թափուեցաւ միջազգային եւ մասնաւոր բեմերու վրայ. բայց, վերակառուցման գործը, փոխանակ առաջ երթալու, աւելի խափանուեցաւ, այնպէս որ ազգերու նիւթական կարօտութիւնը աւելի չէչտուեցաւ՝ քան առաջ: Արդ, տնտեսական զարգացման գլխաւոր ազդակներէն մէկը արտաքին փոխանակութեանց դիւրութիւնն ու յաճախութիւնն է, եւ այս կէտին մէջ ալ, մաքսային օրէնքները կոչուած են կարեւորագոյն դերը կատարելու:

Ասոնք ամէնուն ծանօթ եւ ակներեւ ճշմարտութիւններ են, ու եթէ նկատողութեան չեն առնուիր, պատճառը այն է որ քաղաքական հարցեր կուգան խառնուիլ անոնց:

Մաքսային միութիւններու ծրագիրները մեծ համակրութեան արժանացան Միաց. Նահանգներու կողմէ. բայց տեղի տուին նաեւ սովետներու խիստ քննադատութեանց: Մոսկուա հաշտ աչքով չի դիտեր այսպիսի միութիւններու կազմութիւնը արեւմտ. եւ հիւս. Եւրոպայի մէջ, եւ Ուաշինկթընի մատը կը տեսնէ անոր մէջ: «Իզվեստիա» բացէ ի բաց գրեց նոյնիսկ թէ՝ Ամերիկա կը ջանայ ընել, այն՝ ինչ որ Հիթլէր փորձեց ընել իր Նոր կարգաւորութիւն անուն ծրագրով, պատերազմի ամբողջ տեւողութեան:

Խորհրդ. Ռուսիոյ տեսակէտով, այսպիսի ձեռնարկները ուշ կամ կանուխ կը յանգին քաղաքական եւ զինուորական համաձայնութիւններու: Եւ յայտնի է թէ՝ ո՛րքան դիւրագրգիռ է Մոսկուան այսպիսի համաձայնութիւններու համար, որոնք իրեն դէմ գործածուելու համար կը կնքուին — կը կարծէ:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԼԵՐ Է ԱՐՏՍ

Ի՞նչ դիւթական հմայք եւ ուժ ունին արտն ու արօրը բոլոր երկիրներու եւ բոլոր ժողովուրդներուն համար: Ահա աշխարհ տագնապի է մատնուած ի խնդիր հացահատիկի, այդ ծլած ու ծաղկած արտերն են որ ունին իրենց վճռական խօսքը բոլոր խնդիրներու մէջ: Ի՞նչ օգուտ հանճարեղ ղեկավարի մը իմաստութենէն երբ անոր երկրին արտերը անմշակ են, անջրդի ու խոպան: Ի՞նչ բարիք կարելի է սպասել այդ կարգի տասը գլուխներէ, եթէ գիւղացիին բազուկը կը մերժէ աշխատիլ ու ծաղկեցնել իր հողը աստուածատուր բերքով:

Զարմանքով մտիկ կ'ընես միջակօրեար Ֆրանսացին, երբ համոզումով կը կրկնէ — դէշ կը կառավարեն մեր երկիրը:

Աւելի ճիշդ պիտի չըլլա՞ր ըսել — դէշ կ'արտադրէ մեր երկիրը, մեր գլուխներն ու մանաւանդ լեզուներն են որ կ'աշխատին օրն ի բուն, փոխանակ մեր բազուկներուն»:

Գիւղացին, հարուստ ու ապահով կը մտածէ՞ քաղաքացի բանուորին մասին որ կը չարչարուի անօթի փորով իր զաւակները կերակրելու մտահոգութեամբ:

Ի՞նչ ունի ան որպէս միջոց ձայնը լսելի ընելու համար. գործադո՞ւլը, խախուտ զէնք մը, որ ոչ մէկ բարիք բերաւ գործնական գետնի վրայ: Սենպոլիկ նշանակութիւն ունին միայն բոլոր այդ աշխատանքի դադարները, «Այդ մենք ենք գալիս», այո, բայց արտադրողը, ան որուն քրտինքով պիտի ծլի արտը, չհասկնար ո՛չ ղեկավարին օրէնքէն, ոչ բանուորին սպառնալիքէն, կը շարունակէ ծալլել թեւերը այս կամ այն թերթին կամ ճառախօսի [illegible] համեմատութեամբ:

Աշխատանքը, Սուրբ աշխատանքն է որ պիտի լուծէ այնքան դժուարին խնդիրներ:

Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար որ քիչ մը՝ քիչ գործէին լեզուները եւ նոյն համեմատութեամբ ալ շարժէին բազուկները որպէսզի կարենային երգել հայ գիւղացիին հետ «ծլեր է արտս, թողել է տարտս»:

ՍՕՍԻ

ՄԵԾՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԾՐԱԳԻՐԸ ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ԿԸ ՀՐԱՀՐՈՒԻ, Կ'ԸՍԷ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

Եգիպտական թերթերը միահամուռ կերպով կ'ընդդիմանան Մեծն Սուրիոյ ծրագրին, որուն վերաբերմամբ Ապտալլահ թագաւորը բացայայտ ակնարկութիւններ ըրած է: Խմբագրականի մը մէջ, «Ալ Մօքատտամ» աչքէ կ'անցնէ այս ծրագրին հակառակորդներու և կողմնակիցներու տեսակէտները: Արաբներու մէջ — կը գրէ այս թերթը — ի նպաստ Մեծն Սուրիոյ ծրագրին կ'արտայայտուին՝ Ապտալլահ թագաւորը, անոր կողմնակիցները եւ փոքր թիւով Սուրիացիներ, Լիբանանցիներ եւ Իրաքցիներ:

Ոչ - Արաբներու մէջ՝ Ամման, Դամասկոս, Պէյրութ եւ Գահիրէ բնակող Անգլիացիները:

Միւս կողմէն Սուրիացիներ, Լիբանանցիներ եւ Անդրյորդանանցիներ մեծամասնութեամբ դէմ կը կենան այս ծրագրին, որովհետեւ Արաբները համոզուած են թէ ծրագիրը զուտ արաբական չէ, այլ օտար մատ կայ մէջը:

Բաժնել տիրելու համար առածը

«Ալսապահ» թերթը կ'ընդլայնէ յօդուածի մը մէջ որ կը կրէ հետեւեալ խորագիրը.— Անգլ. ձեռքերն ու լեզուներն են որ աղմուկ կը հանեն Մեծն Սուրիոյ ծրագրին շուրջ արաբական Լիկայի անդամ տէրութեանց միջեւ անհամաձայնութիւն առաջացնելու համար:

Իրանի խաւիարներ՝ յաւիտենական խնդիր

Գրած էինք թէ Իրանի դահլիճը երկիցս մերժած էր Խ. Միութեան պահանջումը՝ ստորագրելու քարիւղի մենաշնորհի մասին երկու կառավարութեանց կողմէ պատրաստուած պայմանագրութիւնը, առարկելով որ զայն ապօրինի կերպով ստորագրած կ'ըլլայ, եթէ նախապէս վաւերացուած չըլլայ Մաճլիսին կողմէ:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ» կը գրէ որ Ամերիկա պէտք չէ արգելք ըլլայ Ռուսիոյ, եթէ այս երկիրը «մօքի մօտիկ» պայմանագրութիւն մը կնքած է քարիւղի շահագործման համար: Սակայն կ'աւելցնէ այս թերթը — Ամերիկա ալ իր կողմէ իր իրաւունքին մէջ եղած կ'ըլլայ, եթէ Խ. Միութիւն ուզէ սպառնալիքի տակ պահանջել այդպիսի համաձայնութիւններու գործադրութիւնը, որովհետեւ պէտք չէ քաղաքական տարրեր մտցնել խնդրի մը մէջ, որ զուտ տնտեսական է:

★ Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ՝ Մաճլիսին մէջ տրամադրութիւն կայ օրէնք մը հրատարակելու, որով քսան տարուան համար պիտի արգիլուի քարիւղի որ եւ է մենաշնորհ տալ օտար ընկերութեանց կամ կառավարութիւններու:

ՎԻԷԴ - ՆԱՄՑԻՆԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ

Վիէդ - Նամի մէջ հանրային կարծիքը կը զբաղի տակաւին բարձր քօմիսէր Պոլաէրի վերջերս խօսած ճառով: Հօ Շի Մինհի կառավարութեան արտաքին նախարարը, Կիամ, յայտարարած է. «Ազատութիւնը, առանց անկախութեան, բան մը ըսել չէ. մեզի առաջարկուած ինքնավարութիւնը իրաւունք չի տար մեզի Վիէդ Նամի յատուկ բանակ եւ դիւանագիտութիւն ունենալու:

Կիամ կը մեղադրէ Պոլաէրը որ կ'ուզէ Վիէդ Նամի ժողովուրդը բաժնել, տիրելու համար: Ու կ'աւելցնէ. «Մենք կ'ուզենք անկախութիւն Ֆրանսական Միութեան ծոցին մէջ, բայց, կ'երեւայ թէ Պոլաէրի ըմբռնումը այս մասին շատ նեղ է»:

«ՏԱՍՆԸՎԵՑ»ՆԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ ՍՐԲԱԳՐՈՒԱԾ

Ինչպէս գրած էինք, «Տասնըվեց»ները, Ամերիկայի տնտեսական գործերու փոխ-նախարար Քլէյթընի պահանջումին վրայ, փոխած են իրենց տեղեկագիրը: Սրբագրուած տեղեկագիր ներկայացուած է հիմա ամերիկացի նախարարին որ «կատարելապէս գոհացուցիչ» գտած է զայն:

Քլէյթըն հաւանած է նաեւ Ֆրանսայի առաջարկած հետեւեալ փոփոխութիւններուն. 1.— Եւրոպական երկիրները յանձն կ'առնեն ամենակարելի միջոցներով իրենց նիւթական վիճակը բարելաւել եւ առաջքը առնել էնֆլասիոնի վտանգին, 2.— Մնայուն յանձնաժողով մը կազմել, որուն պաշտօնը ըլլայ ճշդել թէ՝ իւրաքանչիւր պետութիւն ի՞նչ արդիւնք ձեռք բերած է իր երկրին տնտեսական վիճակին մէջ:

ՎԷՃ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԵՈՒԿՕՍԼԱՒՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Թրիէսթէի շրջանին մէջ Եուկոսլաւ զինուորներու տեղափոխութեանց մասին Ամերիկացիներու հետ ծագած վէճը շուտով վերջանալու երեւոյթ չունի: Ամերիկացի զօր. Էյրի կը յուսայ որ խնդիրը փոխադարձ հասկացողութեամբ կարգադրուի: Եուկոսլաւները երկու անգամ չեն յարգած իրենց յանձնառութիւնները: Զօրավարը յայտարարած է որ, եթէ այս վիճակը շարունակուի, հրաման տուած է իր զինուորներուն տեղի չտալ:

ԱՆԳԼԻԱ ԻՐ ԲԱՆԱԿԻՆ ԹԻՒԸ ԿԸ ՊԱԿՍԵՑՆԷ

Կառավարական օրաթերթ «Տէյլի Հէրըլտ»ի նայերով, Անգլիա դիտաւորութիւն ունի արձակելու 500.000 զինուոր, որով առաջիկայ ելմտացոյցին մէջ 300 միլիոն անգլ. ոսկիի խնայողութիւն մը կատարած պիտի ըլլայ, զինուորական ծախքերու վրայ: Այս կերպով բանակին ընդհանուր թիւը մէկ միլիոնէն քիչ մը պակաս կ'ըլլայ: Կը խորհուի, մինչեւ 1949 Մարտ, բանակին թիւը 700.000 զինուորի իջեցնել:

Կառավարութիւնը կը խորհի նաեւ, ըստ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի, առաջիկայ տարուան յետաձգել ազգայնացումներու ծրագրին գործադրութիւնը, որովհետեւ կը վախցուի որ ներկայ տնտեսական տագնապին մէջ, ազգայնացումի պատճառով, կրնան խանգարիլ այս պահուս լաւ աշխատող ճարտարարուեստական ձեռնարկներուն արտադրութիւնը:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖԱՐՈՒՔ ԹԱԳԱՒՈՐ, գնահատելով Սուրիոյ ոստիկան զօրաց ընդհանուր հրամանատար գնդ. Հրանտ Պէյ Մալոյեանի ջանքերը երկրին ապահովութեան համար, անցեալ տարի Պլուտանի մէջ Արաբական Լիկայի գումարած նիստի միջոցին, Նեղոսի շքանշանը զրկած է հայ պաշտօնատարին:

«ՊՈԼՍՈՅ ԴԵՐԸ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ»

Այս է խորագիրը այն գրքին, որ Թուրք ընդհ. սպայակոյտի պատերազմի պատմութեան բաժանմունքին հրահանգով, գրի առած է, այժմ հանգստեան կոչուած զօրավար մը՝ Ճալիլ Քէմալ Քօչէր։

«Անկախութեան պատերազմի ընթացքին ձեռք բերուած յաջողութեանց գլխաւոր ազդակներէն մէկն ալ, կ'ըսէ պաշտօնագիրը, զէնք եւ ռազմանիւթ հայթայթելն էր։ Այդ աշխատանքը ինքնին հերոսական դրուագ մը կը կազմէ, եւ անհրաժեշտ է գրի առնել կարելի մանրամասնութեամբ։

«Անկէ զատ, զոհաբերութեան ոգիի օրինակներ, հերոսական արարքներ, ինչպէս նաեւ գործին կազմակերպութեան եւ գործադրութեան ընթացքին ցոյց տրուած ուշիմութիւնն ու կորովը կրնան զմայլելի օրինակներ ըլլալ նոր սերունդին համար, եւ դառնալ ոգեւորութեան եւ հպարտութեան աղբիւր։

«Ձերդ մեծութիւնն է միակ իրաւասու անձնաւորութիւնը, որ կրնայ լոյս աշխարհ բերել՝ մութին մէջ մնացած այդ արժանիքը»։

Սպայակոյտի բաժանմունքը պատահական ընտրութիւն մը չէ որ կը կատարէ։ Արդարեւ, զօրավար Քէմալ Քօչէր այն հեղինակաւոր անձն է, որ պետը եղած է Պոլսոյ զինուորական մթերանոցները պարպող, եւ անոնց պարունակութիւնը Անատոլու փոխադրող «գաղտնի խմբակցութեան»։

Ինչպէս կ'երեւի, իր տեղեկագիրը ընդհ. սպայակոյտին մատուցանելէ յետոյ, զօրավարը օգտակար համարած է լայն քաղուածքներ կատարել այդ աշխատութենէն, եւ հանրութեան տրամադրել՝ պատմական շրջան մը ընդգրկող 240 էջնոց հատոր մը։

Գիրքը լեցուն է արկածալի պատմութիւններով, յուշերով եւ փլուզումի ենթակայ կայսրութեան մը ցաւագին ճիչերով։ Հայրենասիրական ոգիի արտայայտութիւնը թէեւ լայն տեղ կը գրաւէ, որպէս մղիչ ազդակ, բայց տիրապետող գիծը պետական ըմբռնումն է եւ քաղաքական հասունութիւնը, որով համակուած ըլլալ կը թուին բոլոր գործող տարրերը։ Գիրքը կը բովանդակէ նաեւ իրատեսութեան, զգաստութեան եւ դէպքերու գնահատման հրահանգիչ օրինակներ։

Բնականաբար զօրավարը որեւէ գաղտնիք դուրս չի տար։ Հանրութեան սեփականութիւն կը դարձնէ գործին արդիւնքը միայն։

Երեւակայեցէք որ Պոլսոյ բոլոր զինուորական պահեստները կը պարպուին, եւ յետին փամփուշտըն ու պայտը անգամ կը փոխադրուի Անատոլու։ Թիւերը շատ խոշոր կը թուին, բայց իրողութիւնը այն է որ Վրանկէլի բանակին զէնքերն իսկ փոխանցուած են Քէմալականներուն։ Թուրքը յաջողած է «ուղտը ասեղին ծակէն անցնել», եւ Պոլսոյ ջուրերուն մէջ, մինչեւ կամրջակները զէնք եւ ռազմանիւթով բեռնաւորուած նաւեր, կրցած են վրիպիլ, Դաշնակիցներու զինուորական եւ գաղտնի սպասարկութեանց հսկողութենէն, հրաշքով իմն։

Ի հարկէ մաքսանենգութեան բոլոր պայմանները յարգուած են, եւ թոյլ չէ տրուած որ «նիզակին ծայրը տոպրակէն դուրս ելլէ»։

Զօրավարը շատ ուշադիր է իր արտայայտութիւններուն մէջ, եւ կարգ մը մասնաւոր դրուագներու պատմութեան ընթացքին միայն կը զգացնէ թէ՝ իրենք կրցած են լաւագոյնս օգտագործել ու «օտար բարեկամութիւն»ներն ու ներկայացած պատեհութիւնները։ Համոզուած «Թրքասէրներ» եւ «Թրքական դատին արդարութեան» հաւատացող բարեկամներ անպակաս եղած են, եւ ինքնամատոյց ձեւով։

Այս շարքին մէջ, դժբախտաբար, առաջին տեղը կը գրաւեն Ֆրանսացիները։ Մեծ է հետաքրքրութիւնը «Ֆրա սական Արեւելքի Ընկերակցութեան», որ իր անհատնում խոստումներով եւ օգտակար միջամտութիւններով կը շլացնէ Թուրքը։

Յիշատակութիւն չկայ Իտալացիներու մասին, եւ ոչ ալ Անգլիացիներու։ Բայց մութին մէջէն կը նշմարէք ստուերը Ալպիոնին, որուն կ'իյնայ վճռական դերը։

Յետոյ կուգան հայանուն «վաստակաւորները» որոնց շարքը կը բացուի համբաւաւոր Բանթիկեանով։ Ազդեցիկ է ան եւ տիրաբար կը գործէ։ Բանթիկեանին բովէն անցած ամէն ձեռնարկ ապահովութիւն կը ներշնչէ, եւ վտանգաւոր պահերուն ան է որ կացութիւնը կը հաւասարակշռէ։ Թէ վախ կը ներշնչէ եւ թէ յարգանք կը վայելէ։

Երկրորդ ականաւորն է Շաւլ Գալչի, «Լա Ֆրանսէզ» շոգենաւային ընկերութեան տնօրէնը եւ սեփականատէր միանգամայն։ Բոլշեւիկեան յեղափոխութեան սկզբնական օրերուն Ռուսաստանէն Պոլիս ապաստանած։ Ծագումով հայ։ Զօրավարին վկայութեան համաձայն, ցարական Ռուսաստանի մէջ եղած է դրամատան տնօրէն, տնտեսագէտ և մեծահարուստ անձնաւորութիւն մը։ Այս մարդն է որ շոգենաւ կը տրամադրէ, զէնք եւ ռազմանիւթ փախցնելու համար։ Մաքսանենգ այս նաւերը Ֆրանսական դրօշ կը պարզեն։

Յետոյ կուգան Փափազեաններ, Ղուկասեաններ, Թէրզիեաններ, եւայլն, որոնք իրենց «թանկագին ծառայութիւններ»ով արժանի կ'ըլլան Թուրքին երախտագիտութեան եւ մեծարանքին։ Բաւ է յայտնել որ, գիրքը պատկերազարդող տասնըհինգ լուսանկարներէն հինգը վերապահուած է «մերայինոց»։

Այս հպանցիկ եւ ընդհ. ակնարկէն յետոյ, որ ամբողջական չէր կրնար ըլլալ ի հարկէ, յաջորդաբար պիտի աշխատինք տալ գրքին էական մասերը եւ վեր առնել կարգ մը մասնաւոր դրուագներ, որոնք երեւան կը հանեն պառակտուած Դաշնակիցներու մեքենայութիւնն ու մեղսակցութիւնը։

Այդ դասերը ի վերջոյ յանգեցան Փոքր Ասիոյ փլուզումին, յունական բանակի քայքայման եւ բազմաթիւ քաղաքներու կործանումին։

Աղէտը կատարեալ եղաւ։ Մէկ միլիոնէ աւելի Յոյներ եւ Հայեր, լքեցին իրենց հազարամեայ հողերը, եւ տասնեակ հազար զոհեր տալէ յետոյ ապաստանեցան Յունաստան։

Ալ անկէ յետոյ հարթուած էր Լօզանի ճամբան։

Հ. ՎՌԱՄ

Պօլսեցին

« Յառաջ »ի 13 Սեպտեմբերի շաբաթ օրուան թուին մէջ «Օրը Օրին»ը կարդացի առաջին առիթով ինչպէս միշտ։ Ներկայիս մեր արեւելեան բարքերուն ձաղկումին առիթով որպէս Թրքական թիփիկ սովորութիւններու օճախ Պօլսոն օրինակ բերուած էր։ Անշուշտ ատիկա կապ չունէր Հայ Պօլսեցիին հետ, սակայն հարազատ Պօլսեցի մը ըլլալով, առիթը կ'ուզեմ օգտագործել մեր այնքան հայրենասէր Պօլսեցիին մասին որոշ գաղափար մը տալու մտահոգութեամբ։

Պօլսոն ունեցած է դարեր շարունակ Հայ գաղութ մը, Ղարաբաղի մնացորդներէն գաղթած ու հաստատուած բոլորովին ինքնուրոյն՝ հեռի Թըրքական թաղէ, ապրած է ինքն իր մէջ իր լեզուով, իր բարքերով, իր տոհմիկ սովորութեամբ, աւանդութիւններով, ազգ. առաքինութիւններով եւ փոխանցած սերունդէ սերունդ մինչեւ մեր օրերը։

Համիտեան բռնակալման շրջաններուն գաղտնի ազգ. երգերու մրմունջներ լսած ըլլաս կը յիշեմ մեր նախնիքներու բերնէն, 908ի ազատութենէն վերջ հրապարակը ողողող ազգ. երգերը 80-ամեայ ծերուկներու բերնին մէջ իսկ սովորական երեւոյթներ էին։ Բարեբախտաբար Հայ Արեւելեան երգչուհի երբեք չէ տեսած Պօլսոն։

Վերջին քառորդ դարու աստանդական կեանքի ընթացքին Պօլսոյ ժողովուրդը գիտակցեր է իր ազգ. պարտականութեանց։ 1918—20ի դժբախտ ջարդին մազապուր ազատուածները սարսափահար լքելով իրենց պապերուն օճախը երբ եկան ապաստանեցան Պոլիս, հոն հիմնեցին անմիջապէս մեր հայրենակցական միութիւնը, իրենց ուժը եւ աշխատանքը ի սպաս դնելու համար մեր հայրենակիցներու։ Արտասահման փոխադրուելէ վերջ մեծ մասամբ Ֆրանսա, Լիոնի մէջ ունեցանք 926ին նոյն միութիւնը եւ ուր կ'ապրի կենսունակ մինչեւ այսօր։

Տարին մէկ անգամ կը կազմակերպենք յաջող հանդէս - ներկայացում մը, օրինակ 927ին Անմահըն Ակնունիի Դէպի Երկիր թատերգութեան վերածեցինք եւ ներկայացուցինք որպէս առաջին հանդիսութիւն, հայրենակիցներու մէջ վառ պահելու համար հայրենասիրութեան եւ հայրենադարձի ոգին։ Երկրորդ տարին Մեծն Տրդատ եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը մեծ ազգ. խաղը, միշտ նուազագոյն վաթսուն երկսեռ հայրենակիցներ բեմի վրայ հանելով, որպէսզի գոնէ երիտասարդութեան մէջ ազգասիրութեան եւ կրօնասիրութեան աւանդական ոգին պահպանուի։ Մեր յաջորդական բազմաթիւ ձեռնարկները ճաշակով, գեղեցիկ ու սրամիտ՝ միշտ ալ քաջալերուած ու գնահատուած են արժանաւորապէս անվերապահօրէն ամէն խաւերէ։ 928ին Շիրակի աղէտեալներուն օգնութեան հասնելու գործին մէջ գաղութը առաջինը հանդիսացաւ իր բերուած ինքնամատոյց օժանդակութեան քանակովն ու ձեւովը։ Այս վերջին հայրենադարձին առիթով միայն Լիոնաբնակ մեր հայրենակիցները 200.000 ֆրանքով բերին իրենց մասնակցութեան բաժինը եւ որ մեծապէս գնահատուած է պետական իշխանութեանց կողմէ, դէպի Երկիր փոխադրելով 22 ընտանիքներ Պօլսեցի։ Ինչպէս կը տեսնուի բարեբախտաբար Պօլսոյ Հայերը հարազատօրէն պահապանը մնացած են ազգ. աւանդութեանց և առաքինութեանց։ Ան տուած է ուսուցիչներ, ազգ. եւ պետական գործիչներ, փաստաբաններ, բժիշկներ, երկրաչափներ, դեղագործներ եւ զինուորականներ եւայլն։ Դեռ 1908ին Պոլսոյ զինուորական վարժարանէն շրջանաւարտ անդրանիկ երեք հայ սպաներէն երկուքը Պօլսեցիներ էին, մէկ խօսքով մտքի եւ արուեստի մարդիկ միշտ իրենց նմաններուն օգտակար ըլլալու բարձրագոյն գիտակցութեամբ։

Կ'ուզէի ճշդում մըն ալ ընել այս առթիւ։ Դատապարտելով հանդերձ արեւելեան երաժշտութեան գործածութիւնը մեր մէջ՝ կրնանք հանդիստ սրտով ըսել որ ան Թրքական չէ բոլորովին։

Թուրքը ե՞րբ է ունեցեր ուրոյն երաժշտութիւն, մեր տեսած կամ լսած արեւելեան եղանակներու, հեղինակները միշտ ալ Հայեր չե՞ն եղած։ Թուրքին Երաժշտութիւնը իլահիներն են միօրինակ եւ անճաշակ։ Նոյն իսկ «զազել»ները իրենցը չեն, Արաբներէն գողցուած են, իսկ այսօրուան արդիականացած Թուրքը շարունակելով իր պապերուն աւազակային սովորութիւնը կը յանդգնի իւրացնել երջանկայիշատակ Կոմիտաս վարդապետի յօրինած եղանակները, եթէ կը լսէք երբեմն Անգարայի ռատիոն...։

Վերջացնելով ըսեմ որ, ի մօտոյ պիտի ձեռնարկենք ամփոփումին, Պօլսոյ եւ շրջակայից ժողովուրդներու լեզուական տոհմիկ նկատուկացի, աւանդութեանց, հաւատալիքներու, նկարագրի եւ ուրիշ պատմական դարձած անցքերուն։

ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ (Պօլսեցի)

Ընկեր Տիգրանը ոչ եւս է

Անակնկալ կերպով եւ խորունկ վիշտով համակուած այսօր հողին յանձնեցինք ընկեր Տ. Ստեփանեանը, անձնուէր Դաշնակցական եւ հայրենապաշտ Հայ մը։

95—96ի կոտորածներուն հազիւ մէկ տարեկան երախայ՝ դժբախտութիւնը կ'ունենայ զոհ տալու իր հայրը։ Որբացած Տիգրանը հասակ կը նետէ գաղափարապաշտ շրջանակի մը մէջ, ու օրէ օր կը դառնայ աւելի քան վրէժխնդիր դէպի « Նամարտ դուշմանը»։ Վրայ կը հասնի 1915ի ընդհանուր եղեռնը, տարաբախտ Տիգրան շատ շատերու նման ինքն ալ կ'առաջնորդուի դէպի մահ։ Հրաշքին, թէ իր պազարլնութեան շնորհիւ կ'ազատի ստոյգ մահէն, ու կը դառնայ թափառական հրեայ մը հայոց բարձրավանդակին վրայ, մինչեւ քաջարի Սեպուհին Բաբերդ հասնիլը։ Ինքն ալ արդէն Բաբերդցի, անմիջապէս կը դառնայ Սեպուհի զինուոր, որմէ յետոյ սիրելի Տիգրանի կեանքը ուղղակի կը դառնայ ոդիսական մը։ Ականատես հայրենակիցները կը պատմեն թէ — ընկեր Տիգրանը մասնակցած է աւելի քան 11 կռիւներու, միշտ առեւկիւղ, միշտ յառաջապահ դիրքերու վրայ։ Այս մասը կը թողում իրենց հայրենակիցներուն որ պատմեն։ Ընկերոջ հետ իմ ծանօթութիւնս կը սկսի 1930ին։ Համեստ էին իր ուժերը, բայց ջերմեռանդ սիրտ մը ունէր դէպի Հայը, դէպի իր հայրենիքը։ Յոգնիլ չէր գիտեր ընկեր Տիգրանը, ինչ պարտականութիւն որ իր վրայ դրուէր գիշերը ցերեկին խառնած անպայման պիտի կատարէր։ «Ձէ» բառը գոյութիւն չունէր իրեն համար, չէր վրդովուեր երբ մարդիկ պարտականութեան մը առջեւ «ոչ» կ'ըսէին։ Երբեք չեմ մոռնար, օր մը իրեն ըսի. ընկեր Տիգրան, դուն բնաւ չե՞ս յոգնիր եւ կամ «չէ» բառը գոյութիւն չունի քեզի համար — ինչ ընենք ընկեր Արամ, մեր ազգը դժբախտ է մէկս տասը մարդու գործ պէտք է կատարենք, այլապէս կորսուած ենք ա'լ ի՞նչ պէս կ'ուզես որ չէ բառը գոյութիւն ունենայ մեր մօտ»։

Եւ իրապէս բառին լայն առումով ընկեր Տիգրանի զոհողութեան ոգին օրինակելի էր։ Տասնըհօթը տարիէ ի վեր Գուլվար Օտտոյի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վռամեան ենթակոմիտէի անդամ էր, միեւնոյն ատեն Թաղական խորհուրդի անդամ, եղած է նաեւ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին մէջ։ Սիրուած էր բոլորէն եւ Գուլվար Օտտոն իր վերջին յարգանքի տուրքը բերաւ մեր ողբացեալ ընկերոջ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, Վռամեան ենթակոմիտէին, Գուլվառ Օտտոյի Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբի կողմէ վերջին յարգանքի խօսքը ըսաւ տողերս գրողը, ինչպէս նաեւ ընկեր Մ. Արսլանեան յանուն Բաբերդցիներուն։ Կապոյտ Խաչի Գուլվար Օտտոյի մասնաճիւղի կողմէ դամբանական մը կարդաց Տիկին Սուքիասեան, Այո՛, սիրելի Տիգրան այս վայրկեանիս մօտդ են անմահներու փաղանգին, որոնց հանդէպ պաշտամունք ունէիր, պատմիր անոնց թէ, իրենց դժուարին բայց վեհ. գործը կը շարունակուի եւ պիտի շարունակուի։

Այս քանի մը անպաճոյճ տողերը թող փունջ մը թարմ ծաղիկ կազմեն քո թարմ հողակոյտիդ վրայ եւ հողը թեթեւ գայ վրադ սիրելի Տիգրան։

ԱՐՄԱՂԱՆ

Յ. Գ.— Ողբացեալ ընկերոջ ծաղկեպսակ բերած էին, Հ. Յ. Դ. Գուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն, Գուլվար Օտտոյի Կ. Խաչի մասնաճիւղը, Վարդեր Արսլանեան (Շաս), Ղ. Քէշիշեան ընտանիքը։ Փոխան ծաղկեպսակի եղան հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Արսլանեան եղբայրք, Հ. Յ. Դ. Վեթթերաններու ֆոնտին 500 ֆրանք, Տէր Նազարէթեան ընտանիք Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու ֆոնտին 500 ֆրանք, Տօնապետեան եղբայրք Հ. Յ. Դ. Վեթերաններու ֆոնտին 500 ֆրանք, Հ. Յ. Դ. Գուլվար Օտտոյի Նոր Սերունդի Խատիսեան խումբը 1000 ֆրանք։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

Սովետ-Իրանեան նաւթի մենաշնորհը

Պարսիկները արտակարգ մեծ հետաքրքրութեամբ կ'ուսումնասիրեն դեսպան Ճորճ Ալէնի դեկուցումը Ամերիկայի դիրքի մասին այն վէճին վերաբերմամբ որ բացուած է Ռուսերու եւ Պարսիկներու միջեւ հիւսիսային Պարսկաստանի քարիւղի մենաշնորհին առթիւ: Դեսպանը շեշտած է թէ «հայրենասէր Պարսիկները կրնան ապահով ըլլալ, որ Ամերիկացի ժողովուրդը ամբողջապէս պիտի պաշտպանէ անոնց ազատութիւնը, որպէսզի ամէն քան իրենց ուզածին պէս ըլլայ»:

Լրագրող Հիւսէյին Ամուզէկարի այն հարցումին թէ՝ այն պարագային՝ երբ Մէճլիսը Ռուսիոյ մենաշնորհը վաւերացնէ, թոյլ պիտի տրուի՞ ամերիկեան կառավարութեան ալ մենաշնորհներ ունենալու Պարսկաստանի միւս մասերուն մէջ, դեսպանը պատասխանած է. «Ամերիկեան կառավարութիւնը Պարսկաստանի բնական հարստութիւններով ոչ մէկ կերպով շահագրգռուած է:

Վերջին երկու տարիները, յարգելով պարսկական այն օրէնքը՝ որ կ'արգիլէ կառավարական պաշտօնեաներուն բանակցիլ ոեւէ օտարի հետ քարիւղի մենաշնորհի մասին, Ամերիկայի արտաքին նախարարութիւնն ալ կը մերժէ անցագիր տալ բոլոր այն ամերիկացի քարիւղի գործավարող մարդոց, որոնք կ'ուզեն Պարսկաստան երթալ, նման խնդիրներու համար: Ռուսերը կ'ըսեն թէ իրենք այդ օրէնքը չեն բռնաբարեր, քանի որ իրենց առաջարկը մենաշնորհի բնոյթ չի կրեր, այլ՝ Սովետ. Իրանեան շահակցական ձեռնարկ մըն է:

Ամերիկայի հաւանական խնդրանքը Պարսկաստանի բնական հարստութիւնները շահագործելու մասին, մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Պարսկաստանի համար, քանի որ բրիտանական մենաշնորհը Պարսկաստանի մէկ վեցերորդին վրայ կը տարածուի եւ սովետական մենաշնորհը, եթէ տրուի, նոյնքան տարածութիւն պիտի ունենայ: Անդին կը մնայ երկու երրորդը, որ ոչ շահագործուած է եւ ոչ ալ երկրախուզուած:

Վերջին քսանամեակէն առաջ Սինքլըր Օյլ Քոմբընին լրջօրէն շահագրգռուած է ճիշդ այն մենաշնորհով՝ զոր Ռուսիան կը հետապնդէ հիմա: Այդ ընկերութեան ամերիկացի ներկայացուցիչները այն ատեն յոյս ունէին համաձայնութեան մը գալու Սովետներուն հետ քարիւղի շահագործման համար Ռուսիոյ հեռաւոր Արեւելքին մէջ, եւ ծախելու իրենց պարսկական քարիւղը Ռուսիոյ: Բայց, երբ Սովետ կառավարութիւնը վերջապէս որոշեց ոեւէ մենաշնորհ չտալ օտարներու, Սինքլըր Օյլ Քոմբընին չհետաքրքրուեցաւ այլեւս ներկայ մենաշնորհով:

Ն. Ե. Հ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

H. THOROSSIAN, «Grigor Magistros et ses rapports avec deux Emirs musulmans, Manoutché eu Ibrahim», Extrait de la «Revue des Etudes Islamiques», Librairie Geuthner, Paris, 1947.— Ակնարկ մը Գր. Մագիստրոսի եւ անոր երկու նամակներուն մասին, ուղղուած արաբ բարձրաստիճան անձերու:

Մարզական

Վալանսի Հ. Մ. Մ.ի եղանակը բացուեցաւ, ահա մի քանի շաբաթներէ ի վեր, սկսած են մրցումները: Նախ Վիէնի «Արարատ» Հ. Մ. Ը. Մ.ի հետ, որուն յաղթեց 4 — 1, յետոյ երկար ճամբորդութիւն մը ըրաւ դէպի Օպընա, Promotion խումբի մը հետ խաղալու համար, Սեպտեմբեր 7ին: Հոն ալ մեր մարզիկները իրենց կորովը ցոյց տուին, եւ խաղը վերջացաւ հաւասար 2—2, որ մեզի համար մեծ յաջողութիւն մըն է:

Իսկ Սեպտեմբեր 14ին կիրակի պաշտօնապէս եղանակին բացումը կատարուեցաւ Վալանսի մեր դաշտին վրայ: Հրաւիրուած էր Promotion խումբ մը Nyons, թէեւ օդը բաւական տաք էր, սակայն մարզական հասարակութիւնը ժամանակին արդէն դաշտ եկած էր: Այցելող խումբը քիչ մը ուշացաւ, եւ խաղը սկսաւ ժամը 3.30ին: Մերինները հովին դէմ էին, ուստի մարզիչ Գ. Սինապեան խորհուրդ կուտար որ վերջապահները լաւ պաշտպանէին մեր բերդը: Յարձակումը սկսաւ Nyonsի յառաջապահներուն յարձակումով, բայց մերիններուն հարուածները ապարդիւն չանցան: Եւ ահա մեր յառաջապահները փոքրիկ բասերով 35րդ վայրկեանին, Աւագին ուժգին մէկ հարուածովը շահեցան առաջին կէտը: Կիսախաղին Վալանս 1, Nyons 0:

Երկրորդ կիսախաղին մերինները սկսան նեղել հակառակորդին բերդը օգտուելով հովին դէմ իրենց նպաստաւոր դիրքէն: Ց. Գաղանճեան շահեցաւ երկրորդ կէտը: Եւ յաջորդաբար իրարու ետեւէ մեր տղաքը իրենց լաւագոյն բասերով երրորդ կէտ (Կոմիկեան), չորրորդը Զօրզոփեան եւ հինգերորդը դարձեալ Աւագ: Գովելի էին մեր բոլոր մարզիկները: Nyons շատ աշխատեցաւ իր պատիւը փրկելու համար եւ սակայն չյաջողեցաւ եւ այսպէս Վալանս 5, Nyons 0ով վերջացաւ մրցումը:

Վալանսի մարզականը այս տարի եւս իր 1947—48ի եղանակին համար, ունի 5 խումբեր, որոնք պիտի մասնակցին ախոյենական մրցումներուն, որոնցմով ծանրաբեռնուած են բոլորն ալ այժմէն: Արդէն տեղական թերթերը սիւնակներ կը նուիրեն Վալանսի հայ մարզականին: Ա. Խումբին բերդապահը հայրենիք մեկնեցաւ Ա. կարաւանով, նոյնպէս մեր անմնան Cadetներու բերդապահը, եւ ուրիշ կարգ մը խաղացողներ: Այդ պակասներու տեղը լրացնելու համար ամէն ջանք կը թափուի: Առաջին խումբին համար, մեր մէջ պիտի խաղայ Արմենակ Երեւանեանը, որ անցեալին մէջ փայլուն շրջան մը անցուցած է Մարսէյլ, Սէթ Քլէրմօն, Փէրփինեան եւ Լը Մանի փրոֆէսիոնէլ խումբերուն հետ, որոնց մէջ Երեւանեանը համբաւ շահած է: Գովելի է վալանսահայ գաղութին նիւթական թէ բարոյական զոհողութիւնները իր մարզական խումբին համար եւ մանաւանդ կարգ մը ազգային զգացում ունեցող մարզասէրներունը, որոնք մօտէն կը հետաքրքրուին մեզմով: Յաջողութիւն կը մաղթենք վարչութեան որ, այսպիսի ծանր պարտականութիւն մը ստանձնած է եւ նոյնպէս յարատեւութիւն բոլոր խաղացողներուն:

Կայծքար

★ Մարզական.— Կիրակի 7 Սեպտեմբերին տեղի ունեցաւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Իսի լէ Մուլենոյի խումբին եւ տեղւոյն Ֆրանսական Ա. խումբին միջեւ մրցում մը Փորթ տ'Իթալիի մարզադաշտին վրայ: Շնորհիւ մեր տղոց ճարպիկ խաղարկութեան Նոր Սերունդը յաղթեց 2—0:

Սեպտեմբեր 14ին եւս մեր խումբը դաշտ իջաւ Փարիզի 18րդ թաղամասի Ֆրանսական խումբին դէմ եւ կրկին շահեցաւ յաղթանակը 6—0:

Այս երկու առաջնակարգ խումբերուն յաղթելով Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի տղաքը Հայուն պատիւը բարձրացուցին:— Վարչութիւն

ՇՏՈՒՏԿԱՐՏԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՇՏՈՒՏԿԱՐՏ, 10 Սեպտ.— Ճամբարի դպրոցի շէնքի առաջին յարկը գրաւուած է տեղիս հայութեան ստեղծագործութիւնները ներկայացնող բաւական հետաքրքրական ցուցահանդէսով մը, որուն բացումը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 3ին:

Այնտեղ՝ շարուած են «Մաշտոց» տպարանի հրատարակութիւնները, տեղական նկարիչներու յաջող նկարները, կան գորգեր, բարձեր եւայլ բազմաթիւ իրեր:

Անշուշտ, դիտողները միայն Հայեր չեն, սակայն հայ այցելուն շատ աւելի մեծ հաճոյք կը զգայ երբ ստացած տպաւորութիւններուն կը խառնուի երգապնակներէն (փլաք) բարձրախօսով լսուող «Սիրուհիս», «Սիրահարի գանգատը», «Բարձըր սարեր» եւ «Նա մի նազ ունի» երգերու քաղցր եղանակները:

Հոս ալ աչքի կը զարնէ Հայուն մշակութային արժէքը իր բազմակողմանի արտայայտութիւններով: Տեղացիները չնայած իրենց կծու ազգամոլութեան, հիացումով կը խօսին մեր ցուցահանդէսի մասին:

Կիներէն՝ իր արժէքաւոր ասեղնագործութիւններով առաջին տեղը կը գրաւէ Տիկին Հեղինէ Խոջիկեան: Ան՝ ցուցահանդէսին ներկայացուցած է քանէ աւելի ձեռագործներ, որոնցմէ շատերը մեծ գնահատութեան արժանացան: Ամերիկացի բարձրաստիճան զինուորականները փորձեցին տեղւոյն վրայ գնել: Նրբին ասեղնագործուած կանացի օձիքը ու վարդանկար փոքրիկ բարձիկը, հետաքրքրողներ շատ ունեցան: Ուշագրաւ են նաեւ Տիկիններ՝ Թագուհիի մանկական մահճակալի ծածկոցը, Զապէլ Փաշաեանի մեծ անձեռոցը, Բարախանի ուղտաւոր քօջուորներու հանգրուանի արեւելեան գունեղ տեսարանը, Զաքիճեանի պատուհանի վարագոյրը եւ ուրիշները:

Մեծ ուշադրութիւն գրաւեց բժիշկ Միքայէլ Գրիգորեանի խաւաքարտէ հմտօրէն կերտած Էջմիածնի մանրը, հայ հաւատքի սուրբ վկան:

Տեղիս երեք նկարիչներու գործերէն տպաւորիչ են նկարիչ՝ պարոն Սեւրուկեանի Դեվրիշ, Սեւանի վանքը, Արարատն ուղտերի կարաւանով եւ դարձեալ Արարատը հերկող արօրի հետ միասին, Տիգրան Այրամջեանի ինքնանկարը (արեւելեան ոճով), իւղանկար պատկեր մը Հազար ու մէկ գիշերներէն մի քանի տեսարաններ: Յաջող գործեր ունի (գորգ եւայլն) նաեւ երիտասարդ նկարիչ՝ Սուրէն Յակոբեանը:

Խանդավառ զգացումներով այս համառօտ ամփոփումը կ'ընեմ. փառք հայ ազգին ստեղծագործական տաղանդին որ զրկանք, հալածանք ու պանդխտութիւն ապրելով հանդերձ, դարձեալ կը ստեղծագործէ անվհատօրէն եւ բուռն կորովով:

Մ. Գուրգէն

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երգիչը

— Ներողութիւն, էֆէնտի.— ասաւ,— մենք իսկապէս երգելու շնորհք չունինք: Բայց ես մի լաւ երգիչ ունեմ, եթէ թոյլ կը տաք՝ կը բերեմ:

— Բե՛ր, բե՛ր,— պահանջեցին այս ու այն կողմից:— Էլ ինչ թոյլտուութիւն:

— Ոչ, թոյլտուութիւն անհրաժեշտ է,— շարունակեց երիտասարդ սպան,— անհրաժեշտ է, որովհետեւ իմ երգիչը գերի է:

— Գերի՞... — զարմանքի ձայներ լսեցին սեղանի բոլոր կողմերից:

— Այդ ի՞նչ գերի է:

— Մի հայ սպայ,— ժպտալով ու հանդիսաւոր յայտարարեց երիտասարդ թուրք սպան, հետեւելով սեղանակիցների դէմքերին, տեսնելու, թէ ինչ տպաւորութիւն է թողնում իր յայտարարութիւնը:

Բայց որովհետեւ շատերը տաքացած էին արդէն՝ նրա ասածն առանձին զարմանք չպատճառեց, մի քանիսին նոյնիսկ զուարճալի թուաց, որ մի հայ սպայ, պարտուած երկրի սպայ երգի իրենց սեղանին: Նրանց, հարկաւ, ցանկալի կը լինէր երգչուհի (մէկն այդպէս էլ ասաւ), բայց նրանք գիտէին, որ բարձր դասից կին չէր մնացել քաղաքում, իսկ հասարակ դասի մէջ դժուար էր այդպիսին գտնել, եւ չարժեր: Հիմա հետաքրքրական էր լսել այդ երգիչ հայ սպային, որ գերի էր, միայն մէկն ուզեց իմանալ, թէ ո՛րտեղ է արդեօք այդ գերի հայ սպան, որին միւսների հետ միասին չեն ուղարկել Թիֆլիս:

— Իմ թաղում,— ասաւ երիտասարդ սպան:

Իսկ մի ուրիշ սպայ յայտնեց, թէ ինքն էլ գիտէ մի յոյն ջութակահարի տեղ, որին գտել են տներ խուզարկելու միջոցին: Եւ նա ծիծաղելով պատմեց, թէ ինչպէս խուզարկող չաւուշը կամեցել է վերցնել նրա ջութակը, տէրը խնդրել է, որ չվերցնեն, փոխարէնն ինքը կը նուագէ եթէ ուզեն:

Ալ աւելի լաւ, ուրախացաւ ծեր գնդապետը:

— Կանչեցէք ուրեմն այդ ուռում ջութակահարին ու էրմէնի երգչին:

Եւ նրանց ահա գտել բերել էին. սուր բեխերով սպան, իր առաջարկն անելուց յետոյ, գլուխը թեթեւօրէն կռացնելով՝ կարճատեսի պէս զննեց թէ ջութակահարի եւ թէ Վահրամի դէմքերը, ապա երկուսին հրաւիրեց դահլիճ եւ ինքն առաջ ընկաւ:

Մտքերն այնպէս էին խառնուել Վահրամի գլխում, որ նա դժուարանում էր գլուխը բարձրացնել եւ շուրջը նայել: Այն ինչ՝ նայողը կարող էր կարծել, թէ ամաչում է: Երգել... դա նրան թըւում էր հեգնանք, չար մի ծաղր... Նրա մտքով անցնում էին վերջին օրերի խառն ի խուռն դէպքերը — դիրքեր, կրակոցներ... Թրերի փայլ եւ ընկնող, վիրաւոր զինուորներ... ճիչ, աղաղակ.. ապա տխուր մի նահանջ, եւ յաղթող թշնամու մուտքը քաղաք. փողերի ձայն ու յետոյ... գերինե՛ր, գերինե՛ր...

Մինչ Վահրամը տարուած էր այս մտքերով ջութակահար Երիկոն, սեղանապետի առաջարկով, սկսեց նուագել արեւելեան մեղմօրօր մի եղանակ, որն աղմկող թուրք սպաներին լռեցրեց իսկոյն եւ ստիպեց սպասել, որ նրանք լսեն հասկնալու, թէ ինչ են ասում լարերը... Նրանք մինչեւ իսկ ուտելը թողին: Այդ մարդիկ, որոնց երաժշտութիւնը ամիսներ շարունակ եղել էր հրացանների ճարճատիւնը եւ թնդանօթների որոտը, կռիւների եւ ռազմական կեանքի մէջ կոպտացած այդ մարդիկ՝ առանձին մի ուշադրութեամբ էին լսում յոյն ջութակահարին, որի նուագը թէեւ չէր փայլում նրբութեամբ ու վարպետ ելեւէջներով: Նրա դէմքին կար տարօրինակ հաճոյական մի ժպիտ, որ չգիտես առաջացել էր նրանի՞ց, որ ջութակի կոթը, նրա վզին սեղմուած լինելով, ձգել էր նրա դէմքի մաշկը, թէ նրանից, որ այդ մարդն ուզում էր իր ժպիտով էլ հաճոյք պատճառել իր ունկնդիրներին: Ամենայն դէպս, երբ նա՝ երեսունն անց այդ ջութակահարը վերջին անգամ կտնտոցը տարաւ բերեց մի ծորուն մեղմութեամբ, — սպաներից մէկը, որ աւելի մօտ էր ջութակահարին եւ գուցէ բոլորից աւելի էր հարբած, բացականչեց խանդավառ:

— Եաշասո՛ւն, եաշասո՛ւն...

Միւսներն անմիջապէս, սեղանի բոլոր կողմերից, ձայնակցեցին նրան ծափերով ու հարբած կանչերով, որոնք Վահրամը լսում էր եւ չէր լըսում: Նստած՝ նա իրեն զգում էր ոչ այն է երազի մէջ, ոչ էլ արթուն, աւելի շուտ նրան կարծես պատել էր մի տեսակ մշուշ ու թմրութիւն. եւ այդ վիճակում նրան միայն մի միտք էր զբաղեցնում, թէ հիմա հերթը կը գայ իրեն. կը պահանջեն որ ինքն էլ երգի ...

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(5)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԷՌ ՔՈՒՐԴԱՏ, «Իւմանիթէ»ի արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր խմբագիրը, որ Նիւ Եորք պիտի երթար իբրեւ թղթակից ներկայ ըլլալու համար ՄԱԿի ժողովներուն, չէ կրցած մեկնումի արտօնութիւն ստանալ ամերիկեան իշխանութիւններէն, որովհետեւ ամերիկեան օրէնք մը կայ որ կ'արգիլէ օտար համայնավարներուն՝ մտնել Միացեալ Նահանգներու հողը։ Ամերիկայի ընդհ. դատախազին որոշումով միայն կարելի է բացառաբար մուտքի արտօնութիւն տալ։

«Իւմանիթէ» կը բողոքէ այս արգելքին դէմ, ըսելով որ ՄԱԿը միջազգային կազմակերպութիւն մըն է եւ ոչ ամերիկեան. հետեւաբար, Միաց. Նահանգները իրաւունք չունին ոեւէ խտրութիւն դնելու օտար լրագրողներուն մէջ։ Համայնավար թերթը բողոքի հեռագիր մը ուղղած է ՄԱԿի ընդհանուր քարտուղար Թրիւգվէ Լիի։

ՀԱՍԱՆ ՍԱԳԱ, Թուրքիոյ նոր վարչապետը, ծնած է Տրապիզոնի մէջ։ 1908ին Միւլքիյէէ, 1912ին Փարիզի քաղաքական գիտութեանց վարժարանէն ընթարցաւարտ ելած է։ Զինադադարէն յետոյ 1920ին Իսթանպուլի Երեսփ. ժողովին մէջ Տրապզոնի երեսփոխան ընտրուած է։Ա.Ազգ.ժողովէն ի վեր ալ Տրապզոնի երեսփոխան մնացած է։ 1921ին ելմտական, 1926ին տնտեսական գործավար կարգուած է։ 1927էն մինչեւ 1935 Հալքի խմբակի փոխ-նախագահ, 1944ին արտաքին գործավար կարգուած է։ Հասան Սագա մասնակցած է նաեւ 1923ի Լօզանի Խորհրդաժողովին։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՆՐԱՃԱՆՕԹ անձնաւորութիւններ Պուլկար Հանրապետութեան նախագահ Վասիլ Քօլարովի ղրկած են հեռագիր մը,խնդրելով որ Նախագահը, «յանուն ազատութեան եւ մարդկայնական զգացումներու», իր ներումի իրաւունքը գործ դնէ փրկելու համար կախաղանի դատապարտուած պուլկար ընդդիմադիրներու պետ, Նիքօլա Փէթքովը։

Այս հեռագիրը ստորագրած են Լէոն Պլում, Էտուար Էրիօ, Շառլ Լիւսի, Շառլ Տիւմա, Ֆրանսուա Մորիաք, Մօրօ Ճիաֆէրի եւ Մուրիս Շուման։

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Ա. Ղազարեան, վերջին բնակավայրը Լեհաստան Զամոյց, կը փնտռէ Սէնիկ Ղազարեանը ծնած 15 Սեպտեմբեր 1915ին, Լեհաստան, որմէ 1945 ապրիլ 20էն ի վեր տեղեկութիւն չունի։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Ծախու է

Սափրիչի ամբողջական կազմած մը՝ 2 աթոռ եւ 2 կնոջ յատուկ։ Լավապօ, հայելի, թիկնաթոռ, աթոռներ, 2 սէշուար, դարակներ եւայլն։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Յ. Տ. Յ.ի։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, չափածոյ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք։ Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ։ Տպ. Պէյրութ, 1947։

Արա Գեղեցիկը

ՍԱՐԱ ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ ներկայացում, երկուշաբթի, 3 Նոյեմբեր, 1947, ժամը 20ին, Թէաթր Սառա Պէրնարի մէջ։ Պիտի ներկայացուի Խորհրդ. Հայաստանի գրողներէն Նաիրի Զարեանի ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿԸ, ոտանաւոր ողբերգութիւն 5 արար, 4 տեսարան, կազմակերպութիւնը եւ բեմադրութիւնը Գ. Արմէն Եանըքեանէ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Եռամսեայ գրականութեան եւ արուեստի։ Ցարգանքի թիւ՝ մասամբ նուիրուած Գրիգոր Օտեանի մահուան 60ամեակին։ Ուրիշ գրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ։ Հատը ձեռքէ 125 ֆրանք։ Տարեկան բաժնեգին 500 ֆրանք։ (Ուրիշ երկիրներ՝ 700 եւ 600 ֆրանք)։

Հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՔՆԱՐԻԿ (ծնեալ. Թեւան Բաղդանեան որ 1935ին իր ամուսնոյն բժիշկ Վաղինակ Սարգսեանի հետ Թեհրանէն (Իրան) Ֆրանսա փոխադրուած է եւ պատերազմէն առաջվալանս հաստատուած։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝ Mrs. D. Hovhannessianի, C. 173, Margih Basrah, (Irak)։

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ
Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

Ընկերութեանս ԼԴ. տարեկան ընդհ. ժողովը պիտի գումարուի 1947 Նոյեմբեր 22ին, շաբաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Միութեան կեդրոնական գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.։

Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ, այն պարագային որ Ա. անգամ օրինական մեծամասնութիւն չգոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր Բ. հրաւէր եւ ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի 1947 Դեկտ. 6 եւ 7, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9ին, Hotel Pennsylvania, 7th Avenue et 33rd Street, New York:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. հաշուեկշիռ եւ վեցամեայ տեղեկագիր (1940—1945)։ 2. Համարատուութիւն 1946 տարեշրջանի։ 3. Ընտրութիւն Կեդր. ժողովի հրաժարեալ եւ վիճակաւ դադարեալ անդամներու։ 4. Վաւերացում հիմն. կանոնագրի ծրագրուած բարեփոխումներու։ 5. Առաջարկ յառաջիկայ ընդհ. ժողովը Լօզան գումարելու։ 6. Թելադրութիւններ։ 7. Ուղերձներ։

Նիւ Եորք, 3 Սեպտ. 1947 Դիւան Կեդր. վարչ.

ԾԱՆՕԹ.— Հեռաւոր վայրերու այն իրաւասու անդամները որ բանաւոր պատճառով չեն կրնար անձամբ ընդհ. ժողովին ներկայ գտնուիլ, կրնան փոխանորդ նշանակել Ամերիկա բնակող իրաւասու անդամ մը։ Դիւրութեան համար կը ներփակենք ցանկ մը այդպիսիներու որ կը լրացնեն կանոնագրի պայմանները։ Ընտրուած փոխանորդ մը եթէ չկարենայ այդ պաշտօնը կատարել, իրաւունք ունի նշանակելու ուրիշ իրաւասու անդամ մը, որ ներկայացնէ իր փոխանորդեալը։ Արտասահմանի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի ի հարկին ուրիշ փոխանորդագրեր եւս պատրաստել եւ ամբողջը միասին ղրկել օդային թղթատարով։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

Կը փնտռուի

Վարձու կամ ծախու երկու կամ չորս սենեակ Փարիզի կամ մօտիկ արուարձաններուն մէջ։ Դիմել Համբարեան, Issy les Moulineaux, 9 rue de la Fraternité :

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ իր խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻՏ.— Ուրբաթ 19 Սեպտ.։

ՔԱՂԱՔ.— Ուրբաթ 19 Սեպտեմբեր։

ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր։

Խումբերէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 21ին Զաւարեան ենթակոմիտէն։

Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Կարօ ենթակոմիտէն։

Շաբաթ 20 Սեպտ. ժամը 21ին Իշխան խումբ։

Կիրակի 21 Սեպտ. ժամը 20.30ին Վռամեան ենթակոմիտէն։

Ուրբաթ 19 Սեպտ. ժամը 20.30 Թաթուլ խումբը։

Չորեքշ. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը։

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը։

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը։

Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտէ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոնեան ակումբը։

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական վայրը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆՆԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ իրիկուն «Հրայր» ակումբին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ «Վարանդեան» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, 43 rue Paul Berti սրճարանին ժողովասրահը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Իսի լէ Մուլինոյի դասախօսութեանց շարքը կը սկսի յառաջիկայ երեքշաբթի 23 Սեպտեմբերին, Խրիմեան սրահին մէջ։

ՏԱՐՕՆ ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին հայրենակից Լեւոն Տօնիկեանի բնակարանը, 52 rue Gustave Courbet, Պանեօ, մեթրօ Տաւֆէրէն Սօի գիծը առնել եւ իջնել Արքէօյ Քաշան։ Կամ Փորթ տ'Օրլէանէն 187 եւ 188 թիւ օթօպիւս, իջնել Grange Ory կայարանը։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ Միութեան 5րդ նիստը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ 20 Սեպտ. 1947, երեկոյեան ժամը 8.30ին 19 rue Caumartin, Studio Caumartin։ Օրակարգ՝ Բ. կարաւանով ղրկուելիք կենդանիներու եւ տունկերու ընտրութիւն։

ԾԱՆՕԹ.— Այս նպատակին համար նուիրատուութիւններ ընել փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի դիմել ծպտունիի, 12 Passage du Caire, Paris (2), Tél. Cen. 72-75։ Նուիրատուներու ցանկը պիտի յայտարարուի թերթերու միջոցաւ։

«ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ» Մարսէյլի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Խարբերդցիները։ Ժողովը 21 Սեպտեմբեր, կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Գար տիւ Կլօպի մէջ, 7 Bld. Dugommier։ Զեկոյց 7րդ պատգ. ժողովի։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը շաբաթ երեկոյ Սեպտ. 20ին, ժամը 8.30ին, Խրիմեան ակումբին մէջ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 —
R. C. Seine 3?6 ?66
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 20 Septembre 1947 Շաբաթ 20 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 5141-Նոր շրջան թիւ 750 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Զօր. Մարշըլի զգայացունց ճառը

ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ, Ամերիկայի արտաքին նախարար զօր. Մարշըլի արտասանած զգայացունց ճառը, որուն մասին խօսուեցաւ, երկու էական կէտեր կը պարունակէ: 1.— Առաջարկ՝ փոխ-յանձնաժողով մը կազմելու, որ խաղաղութեան եւ ապահովութեան խնդիրները քննէ, 2.— Առաջարկ ընդհ. ժողովին որ Ապահ. Խորհուրդի տրուած վեթոյի իրաւունքը բարեփոխէ, այս իրաւունքը սահմանափակելու ուղղութեամբ:

«Վեթոյի իրաւունքին գործադրութիւնը, բսաւ Մարշըլ, մասնաւոր կարեւորութիւն ունի ՄԱԿի յաջողութեան եւ կենսունակութեան համար: Որոշումները միաձայնութեամբ տալու դրութիւնը արգելք եղած է Ապահ. Խորհուրդին որ իրեն յանձնուած պաշտօնը արդիւնաւորապէս կատարէ: Ասիկա յայտնի եղաւ մասնաւանդ ՄԱԿի կանոնագրին 6րդ յօդուածին մէջ յիշուած խնդիրներուն եւ նոր անդամներու ընտրութեան հարցին մէջ:

«Միաց. Նահանգները սա եզրակացութեան հասած են որ այս կացութիւնը բարելաւելու միակ միջոցն է Ապահովութեան Խորհուրդի քուէարկութեան դրութեան աւելի ճկուն ձեւ մը տալ: Կ'առաջարկենք որ այս հարցը յատուկ յանձնաժողովի մը յանձնուի որ իր քննութեանց արդիւնքը պէտք է ներկայացնէ, ՄԱԿի յառաջիկայ նստաշրջանին»:

Զօր. Մարշըլ շեշտեց յետոյ ընդհ. ժողովի կազմակերպութիւնը ընդարձակելու պէտքը: «Կ'առաջարկեմ ուրեմն որ — բսաւ — ընդհ. ժողովը իր սա նստաշրջանին մէջ իսկ կազմէ մնայուն յանձնաժողով մը որ փոխ յանձնաժողովի դեր պիտի կատարէ, պիտի զբաղի խաղաղութեան եւ ապահովութեան վերաբերեալ հարցերով եւ պաշտօնի վրայ պիտի մնայ մինչեւ յառաջիկայ սեպտեմբեր, այսինքն՝ երրորդ նստաշրջանի սկիզբը:

Անշուշտ սա յանձնաժողովը ստանձնութիւն չպիտի ընէ ո՛չ Ապահով. Խորհուրդին ոչ ալ մասնաւոր յանձնաժողովներու տրուած էական իրաւասութիւններուն մէջ: Բայց, երբ այս վերապահութիւնը նկատի չառնենք, նոր յանձնաժողովը, պիտի քննէ այն բոլոր խնդիրներն ու վէճերը՝ որոնք ՄԱԿի անդամ պետութիւններու կամ Ապահ. Խորհուրդի անդամներուն կողմէ իր ուսումնասիրութեան պիտի ենթարկուին, ՄԱԿի կանոնագրին 11րդ եւ 14րդ յօդուածներուն համաձայն. քննութենէ ետք, ան իր տեղեկագիրը պիտի մատուցանէ ընդհ. ժողովին կամ Ապահով. Խորհուրդին:

«Այս փոխ յանձնաժողովը իրաւունք պիտի ունենայ, հարկ եղած ատեն, անդամ պետութիւններուն յանձնարարել որ ընդհ. ժողովը բացառիկ նստաշրջան գումարէ: Մեր կարծիքով, ՄԱԿի բոլոր անդամներն ալ պէտք է ներկայացուցիչ ունենան այս նոր մարմնին մէջ... Ընդհ. ժողովը չի կրնար խուսափիլ իր պատասխանատուութիւններէն: Պէտք է արդիւնաւորապէս կազմակերպուի ո՛չ թէ մարմինի մը նման որ մերթ ընդ մերթ կը գործէ, այլ՝ անընդհատական սկզբունքի մը համեմատ:

«Մեծ պետութիւններ մասնաւոր պատասխանատուութիւններ ունին, իրենց ուժին եւ իրենց տնտեսական եւ բնական հարստութի աղբիւրներուն պատճառով: Այս պատասխանատուութիւններ անոնց կուտան կարգ մը առաւելութիւններ, բայց, պէտք է գիտնան նաեւ որ չափաւորութիւնը ուժի առանձնաշնորհումներու՝ անհրաժեշտ եւ անբաժան ընկերն է: Միացեալ Ազգերու ընկերակցութիւնը չպիտի ապրի, եթէ յամառինք առանձնաշնորհումները պահելու՝ հաւաքականութեան կամքը ձախողութեան մատնելու առթիւ:

«Միաց. Նահանգներու կառավարութիւնը այնպէս կը նկատէ որ տեւական խաղաղութիւն մը հաստատելու ամէնէն ապահով միջոցն է այնպէս մը ընել որ բոլոր ժողովուրդները եւ բոլոր կառավարութիւններն ալ բաժին ունենան օրէնքին առաւելութիւններուն եւ անպատեհութիւններուն մէջ: Այս կանոնները ՄԱԿի կանոնագրին եւ Ազգերու կազմակերպութեան հոգին կը կազմեն: Ասիկա մարդկութեան ամէնէն մեծ յոյսն է»:

★ Աւստրալիոյ, Քանատայի, Չինաստանի եւ Փիլիպեան կղզիներու պատուիրակները ուժ կուտան Մարշըլի առաջարկներուն: Իսկ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարած է. «վեթոյի մասին եղած առաջարկը պիտի ընդունինք եթէ տեսնենք որ ան հաշտարար ազդեցութիւն կը գործէ: Մեր փափաքն է եղած միշտ՝ վեթոյի իրաւունքի գործադրութիւնը սահմանափակել, առոր տալով նուազագոյն ձեւ մը»:

Լուրեր ներգաղթէն

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Աթէնքէն հասած նամակէ մը կը տեղեկանանք թէ Սեպտեմբեր 6ին Սելանիկէն մեկնած է Գ. կարաւանը 2230 հոգի, ցարդ մեկնած են Ա. կարաւանով (Օգոստոս 2) 2000, Բ.ով (Օգոստ. 17) 2475 հայրենակիցներ, որով Նորթուանատանէն մինչեւ Սեպտ. 6 մեկնած կ'ըլլան 6605 հոգի: Սեպտեմբեր 20ին համար կը սպասուի Նոյն նաւուն փոխադրելու համար Հին Յունաստանի Ա. կարաւանը: Ներգաղթը պիտի ամբողջանանայ ըստ ծրագրի, ամբողջ Յունաստանի համար Բ. եւ Գ. կարաւաններու մեկնումով, կրկին հին Յունաստանէն:

ՍՈՒՐԻԱ.— Մինչեւ Օգոստոս 15 երեք կարաւաններով հայրենիք մեկնած են 8570 հոգի, Դ.ր պէտք էր մեկնէր Սեպտեմբերի առաջին օրերուն: Այս վերջին կարաւանին մաս պիտի կազմեն թէ՛ պէս յայտարարուած էր Ճէզիրէի քրտախօս Հայերը, 350 ընտանիք, որոնք արդէն Պէյրութ իջած էին եւ կը սպասէին Քարանթինայի մէջ: Հալէպէն 150, Դամասկոսէն 150 ընտանիքներ եւս մաս կը կազմեն այս կարաւանին:

ԵԳԻՊՏՈՍ.— 1700 հայրենակիցներ էին Եգիպտոսէն մեկնող առաջին կարաւանը կազմողները ինչպէս Ֆրանսայէն այս գաղութէն ալ անրաւ հարստութիւն տարուած է միասին:

ՖՐԱՆՍԱ.— «Ռոսիա»ով մեկնող առաջին կարաւանին 3200 ճամբորդները ուրբաթ օր հասած են Պաթում եւ արժանացած խանդավառ ընդունելութեան, կարաւանը մեկնած է արդէն Երեւան: Երկրորդ կարաւանը եւս կը պատրաստուի այս տարուան համար:

ԻՐԱՆ.— Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք որ Իրանի կառավարութիւնը արգիլած է 20 հազար Հայերու ներգաղթը: Այս դժբախտ արգելքին հետեւանքով հազարաւոր գիւղացիներ թշուառութեան մատնուած եւ Թաւրիզ թափած են: Անոնք անցեալ տարուընէ ծախած էին տուն տեղ եւ հիմա զրկուած են ապրուստի տարրական միջոցներէ: Անշուշտ Հայաստանի կառավարութեան ներգաղթի Ընդհ. Կոմիտէն միջոցներ կը խորհի այս արգելքի մասին:

Մինչեւ այժմ մեկնողները եւ ծրագրուած ամիջական մեկնումները նկատի ունենալով մինչեւ Հոկտեմբերի կէսը 30.000ի մօտ հայրենակիցներ վերադարձած պիտի ըլլան հայրենիք:

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 19 Սեպտ. 1922.— Եուկոսլաւիա եւ Ռումանիա կը միանան Ֆրանսայի՝ հակառակելու համար Մեծն Բրիտանիոյ բռնած դիրքին, Թուրքիոյ դէմ: Ֆրանսա, Մուսթաֆա Քէմալէ ապահովութիւններ ստացած ըլլալով, իր զինուորները կը քաշէ Մերձաւոր Արեւելքէն: Մեծըն Բրիտանիա կը շարունակէ առանձինն, իր զինուորները շարժման մէջ դնել:

Սովետ մամուլը կը գրէ թէ Կ. Պոլիս պէտք է Սեւ Ծովու եզերքը գտնուող պետութեանց հաւաքական հակակշռին տակ դրուի, որովհետեւ Տարտանէլի նեղուցին մասին ըլլալիք կարգադրութիւնները կենսական կարեւորութիւն ունին այս երկիրներուն համար, եւ Անգլիան որեւէ գործ չունի հոն:

50 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 19 Սեպտեմբեր 1897. — Թուրքիոյ եւ Յունաստանի միջեւ հաշտութեան դաշինք մը ստորագրուեցաւ Աթէնքի մէջ: Թուրքերը Թեսալիան պիտի պարպեն, եւ մեծ պետութիւնները պիտի ճշդեն նոր սահմանագլուխին մանրամասնութիւնները եւ ելմտական հակակշիռ պիտի հաստատեն Յունաստանի վրայ՝ այս երկրին Թուրքիոյ վճարելիք պատերազմական տուգանքին վճարումը ապահովելու համար:

«ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՅ»ին բացումը կատարուեցաւ երէկ Ֆոնթէնպլոյի դղեակի բակին մէջ Ռամատիէի կողմէ եւ ամերիկացի, անգլիացի, պելճիքացի եւ լիւքսէնպուրկցի անձնաւորութեանց ներկայութեան: Այս ճամբան, որ Շէրպուրկէն մինչեւ Պասթոներ կ'երկննայ Ֆոնթէնպլոյէն կ'անցնի եւ 1200 ուղենշան ունի որոնց մէկը Ֆոնթէնպլոյի դղեակի բակին մէջ հաստատուած է, Ամերիկեան լեգէոնի եւ Ֆրանսական կառավարութեան որոշումով: Ինչպէս յայտնի է «Ազատութեան Ճամբան» այն ուղին է, ուրկէ անցան դաշնակից բանակները, Հիթլէրի դէմ իրենց յառաջխաղացութեան ընթացքին:

Վիշինսկիի բուռն պատասխանը Մարշըլի ճառին

Զօր. Մարշըլի ճառին պատասխանելու համար, Վիշինսկի բեմ ելաւ երէկուան նիստին մէջ: «Միացեալ Ազգերու ժողովը ծանր ձախողութիւններ ունեցաւ, պէտք է զանոնք սահմանելու յայտարարեց, նախ, սովետ արտաքին փոխ նախարարը, եւ այս կացութեան պատճառ ցոյց տուաւ ընթացքը կարգ մը ազդեցիկ անդամներու, ինչպէս Միաց. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա», որոնք ՄԱԿը գործիք կ'ընեն իրենց եսասիրական շահերուն:

«Իրաց այս ցաւալի վիճակը, շարունակեց Վիշինսկի, արդիւնքն է այն արհամարհանքին՝ որով յիշեալ պետութիւնները կը նային Միացեալ Ազգերուն վրայ, անզօրութիւն՝ որ յայտ կուգայ այն կարգադրութիւններուն մէջ զորս անոնք կ'ընեն ՄԱԿէն դուրս»:

Վիշինսքիի կարծիքով, ամէնէն մեծ ձախողանքներէն մէկը Ապահովութեան Խորհուրդին՝ անյաջողութիւնն եղաւ զինաթափութեան խնդրին մէջ, որովհետեւ ընդհ. ժողովին կողմէ 14 դեկտեմբերին տրուած որոշումը մեռեալ տառ մնաց:

«Հակառակ պատերազմի դասերուն, աւելցուց սովետ պատուիրակութեան պետը, կարգ մը երկիրներ տակաւին կարեւոր վարկեր նշանակած են իրենց զինուորական ելմտացոյցին մէջ: Սպառազինութեանց կրճատման համար ընդհ. ժողովին տուած որոշումը համաշխարհային հանրային կարծիքին կատարեալ հաւանութեանը արժանացաւ, բայց ժողովուրդները յուսախաբ եղան: Ամերիկա եւ Անգլիա չեն ուզեր ուժաթափ ըլլալ: Այս է պատճառը աշխարհի մէջ տիրող անձկութեան»:

Սովետ արտաքին փոխ նախարարը աւելցուց յետոյ թէ՝ այս երկու մեծ պետութեանց ընթացքը կ'արդարացնէ տիրող մտահոգութիւնը, մանաւանդ որ հիւլէական զէնքերը յարձակման ծառայող զէնքեր են: «Միաց. Նահանգները կը կարծեն թէ պիտի կրնան միշտ մենաշնորհը ունենալ այս զէնքերուն, քանի որ չեն ուզեր անոնց մթերքը ոչնչացնել: Սովետական առաջարկը հիւլէական զէնքերը «օրէնքէ դուրս» հռչակելու մասին՝ ամբողջ աշխարհի կողմէ ջերմօրէն ընդունուեցաւ, բայց ո՛չ Ամերիկա ոչ ալ Անգլիա չուզեցին հաւանութիւն տալ անոր: Խ. Միութիւն կ'ընդունի միջազգային խիստ հակակշռի մը ենթարկել հիւլէական ուժը, բայց կը կարծէ թէ հակակշիռը պէտք չէ այնպիսի կերպով մը կատարուի որ ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալու ձեւ առնէ:

Վիշինսքի յայտարարեց յետոյ թէ՝ Եւրոպայի տնտեսական վերականգնման մասին Մարշըլի ծրագիրը, եւ Թրումընի վարդապետութիւնը՝ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ վերաբերմամբ, երկու քաղաքականութիւններ են որոնք ՄԱԿի սկզբունքներուն հակառակ են: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Ամերիկա եւ Անգլիա լքած են այն սկզբունքը՝ որով մեծ պետութիւնները պարտաւոր էին միաձայնութեամբ գործելու:

Անցնելով վեթոյի խնդրին, սովետ պատուիրակը բացարձակապէս մերժեց Մարշըլի առաջարկը ՄԱԿի կանոնագրին փոփոխման մասին. Վիշինսքի այնպէս կը կարծէ թէ Ամերիկայի արտ. նախարարին ծրագիրը «գէշ կերպով յղացուած ծրագիր մըն է Ապահովութեան Խորհուրդին հեղինակութիւնը զանց առնելու համար»: Հետեւաբար, սպասելով որ առիթը ներկայանայ Մարշըլի առաջարկները վերլուծել իրենց հիմքին մէջ, Վիշինսքի առ այժմ կը գոհանայ անոնց մերժումը պահանջելով, որովհետեւ անոնք ՄԱԿի հիմերն իսկ քանդելու կը ձգտին: Գալով Թուրքիոյ եւ Յունաստանի տրուած օգնութեան, ասիկա քաղաքական զէնք մըն է եւ ոչ ուրիշ բան:

Վիշինսքի կը մեղադրէ Անգլիան եւ Ֆրանսան որ ուժ կուտան ամերիկեան քաղաքականութեան: Բրիտանական զինուորները դեռ կը մնան Եգիպտոս եւ Յունաստան, ամերիկեան զինուորները՝ Չինաստան: Պէտք չէ որ այլեւս օտար զինուոր գտնուէր այս երկիրներուն մէջ: Ան մեղադրեց նաեւ Արժանթինը՝ Սպանիոյ, եւ Հարաւ. Ափրիկէն՝ Հարաւ. Արեւմտ. Ափրիկէի խնդիրներուն մէջ: Սովետ պատուիրակը կը կարծէ թէ ընդհ. ժողովը չի կրնար աչքերը փակել այսպիսի հարցերու առջեւ:

Խօսելով Պալքաններու վրայ, ան յայտարարեց թէ՝ Ալպանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ դէմ Մարշըլի ըրած ամբաստանութիւնները «բացարձակապէս անհիմն են». ՄԱԿի քննիչ յանձնաժողովին տեղեկագիրը Պալքաններու մասին, լեցուն է հակասութիւններով:

Վերադառնալով ապահովութեան մնայուն յանձնաժողով մը կազմելու առաջարկին Վիշինսքի բուռն կերպով յարձակեցաւ այս առաջարկին վրայ: Վերջապէս, յանուն իր երկրին, ուժգնօրէն դէմ ելլելով «պատերազմագրգիռ քարոզութեան մը հետզհետէ սաստկանալուն», ան, չեշտակի նայելով Մարշըլի աչքերուն մէջ, յայտարարեց թէ՝ «ծաւալական գործողութիւններ ամէն օր հետզհետէ աւելի սպառնալից ձեւ կ'առնեն», եւ աւել-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐԴԸ ՄԱՐԴՈՒՆ ԳԱՅԼ

Մեզ՝ որ արձակուրդի ամիսները վերջացան ։ Մեր գացած անկիւնը առանց չափազանցելու պէտք ըսեմ որ հրաշալիքներու երկիրն էր ։ Ապահովաբար ամէն գացող նոյնը ըսած է իր վայելածին ու տեսածին համար ։ Մերինը սեպաձեւ լեռներու, անդնդախոր ձորերու, ջրվէժներու, սառնակոյտերու, լիճերու, պաղօրակ ակերու, մայրիներու դրախտն էր կարծես ։ Տարուան չորս եղանակները զուգորդուած եւ օժտուած գիտութեան ու արուեստի ստեղծագործութիւններով, ինչ լաւ որ դոնէ ժամանակ մը քեզ հեռու կը պահեն քաղաքներու աղմուկէն, անոնց ապականած մթնոլորտէն, մանաւանդ կեանքի այլեւս սովորական դարձած ծանր եւ ճնշող մտահոգութիւններէն ու տաղտուկներէն ։

Ամէն մարդ ինչ տարիքի մէջ ալ որ գտնուի երեխայ կը դառնայ մաքուր բնութեան մէջ ։ Այր, կին, աղջիկ, տղայ կիսամերկ, աւելի մօտ ըլլալու համար կարծէք այդ բնութեան լիճի կարապներն ու բադերը կ՚անհանգստացնեն եւ կը փորձեն անոնց նմանիլ ։ Ուրիշներ փռուած աւազներու եւ ժայռերու վրայ արեւի կիզիչ ճառագայթներով կը հաղորդուին, իրենց երակներէն դուրս վանելով՝ այն ինչ որ թունաւոր է ։ Ուրիշներ մէկ մէկ փայտի կտորներ ձեռքերնին լեռները կը բարձրանան գլուխները միշտ բարձր, աչքերը մէկ կէտի վրայ սեւեռած՝ տեսնելու այս դժբախտ հողամասին ամէնէն մեծ բարձունքը, ձիւնածածկ Մոն Պլանի գագաթը, դարերու այդ հսկան եւ վկան գացող մարդկային սերունդներու պատմութեան ։

Արդեօք բա՞ն մը կ՚ուզեն հարցնել ու իմանալ իրմէ ու անոր դողին վրայ փռուած առասպելական գագաթներէն ։ Ամէն մարդ ուրախ է պարզապէս դանոնք կարենալ վայելելու համար ։ Ապահովաբար անոնցմէ իւրաքանչիւրը ինչպէս ես, կ՚ուզէինք անոնց հետ զիրկընդխառնուիլ, չհեռանալ այս հրաշալիքներէն, ըլլալ անոնց նման ջինջ, խաղաղ, միշտ երիտասարդ ու մանաւանդ յաւիտենական ։

Այդպիսի վայրերու մէջ պէտք չէ մարդոց տարիքը հարցնել, որովհետեւ պիտի մեղանչէք մարդկային սրտի ազնիւ զգացումներուն դէմ, որոնք ի յայտ եկած են ի տես բնութեան հրաշագործութեանց ։ Ոչ՛, մարդիկ չեն ուզեր ծերանալ եւ մեռնիլ, պէտք է երիտասարդանալ ու յարատեւել ։

Ափսոս, սակայն որ մեր այս խաղաղ կեանքի վայելքը շուտ վերջ կը գտնէ, եւ խորհիլ որ կրկին պիտի թաղուինք օրը օրին աճող ծանր մտահոգութիւններու մէջ ։ Հացի պակաս, սննդեղէնի սղութիւն, վարձքերու եւ տուրքերու յաւելում, դրամի անստոյգ վիճակ եւ մանաւանդ գալիք պատերազմի մը ահաւոր ու մահացուցիչ հեռանկարը, ահա արդէն քեզ կը կլանեն կրկին ։

Բնութիւնը իր հրաշալիքներով կատարեալ սպեղանի մը եղաւ մեր վէրքերուն, նաեւ ինչու չէ դաստիարակիչ մեր հոգիներուն ։ Հոն իր ծոցին մէջ, աւազին ու ժայռին վրայ, ջուրին մէջ թէ լեռան բարձունքին վրայ բոլորը սեւցած, կարմրած, ժպիտը չրթունքներուն քոյր-եղբայր դարձած էին, ոչ կիրք եւ ոչ ալ ատելութիւն ։

Աստին մեր առօրեայ կեանքին մէջ բոլորովին հակառակն է արդէն ։ Եթէ կարենայինք տեսնել մարդկային հոգիները, պիտի ապշէինք, ամէն անհատի մէջ գտնելով կենդանիներու հետ նմանութիւն մը . գետնի մողէսէն սկսած մինչեւ օդերու մէջ ազատօրէն թռչող արծիւը, նապաստակէն մինչեւ վագրը մարդոց մէջն են, իւրաքանչիւրը մէկ մարդու մէջ, երբեմն ալ քանի մը հատը մէկին մէջ ։

Կենդանիները իսկական պատկերն են մեր ունակութիւններուն ու բարքերուն, դիտեցէք շուրջերնիդ, եւ որչափ աղուէսանման խաբողներ, օձերու պէս սողացողներ, վագրանման գազանացածներ պիտի գտնէք ։ Կենդանիներն ստեղծուած են կարծես որ մարդիկ դիւրութեամբ զանազանեն չարն ու բարին, իսկ մարդ արարածը իր զանազանող հոգիին հետ պէտք է ունենայ նաեւ խելք, որպէսզի դաստիարակուելով ի վիճակի ըլլայ հետեւելու գեղեցիկին ու բարիին ։

Ի յայտ բերել հոգիի ազնուութիւն, այս է մարդկային ընկերութեան դաստիարակութիւնը, որ կը ստեղծէ իր կարգին անկաշկանդ ու ազատ մարդը ։ Մարդկութեան յաւիտենականութիւնը, եւ ազատ բնութեան գեղեցիկ ու խաղաղ վայելքը, այնատեն միայն կը դառնայ օրհնութիւն ։

Սխալ կը մտածէինք երբ կը հաւատայինք թէ պատերազմները վիրաբուժական գործողութեանց նման բարերար դեր պիտի կատարեն ։ Իրարու յաջորդող մեծ ու պզտիկ ազգամիջեան թէ համաշխարհայինները ահաւոր, շատ ահաւոր չարիքներ պատճառեցին ։ Ամէնէն առաջ մարդկային ազատութիւնը կապտեցին, տկարը զօրաւորին գերին դարձուցին, յառաջդիմութեան անիւը կասեցուցին, ատելութիւնը, կիրքը, արհամարհանքը, դաւաճանութիւնը մարդկային հոգիին մէջ թափանցեցին ։ Մէկ խօսքով ահա մարդը-մարդու դէմ գայլ ։

Լեզուական խնդիր

Զուլում

Անկարելի է տարբեր անուն տալ այն անլուր սպանդին, որուն ենթարկուած է այս պահուն մեր դժբախտ հայերէնը ։ Գոյնզգոյն դահիճներ դանակ կը սրեն ամէն օր աւելի լաւ ջարդելու համար «մեծասքանչ» բարբառը, որ դարէ դար կը հնչէ իբր քայլերգ եւ երաժշտութիւն, ու իր գեղեցկութիւնով կը նսեմացնէ աշխարհի ամէնէն պերճիմաստ լեզուները ։

Ջարդարարները նորափետուր սոփեստներ են մանաւորաբար, որոնք տգիտութիւն եւ ամբարտաւանութիւն կը քարոզեն թերթերու կամ հանդէսներու սիւնակներէն, ու չեն խղճահարիր իբր օրէնք ցոյց տալու սխալն ու անճիշդը, անհեթեթն ու անիմաստը ։ Չեն մտածեր թէ լեզու մը կարելի չէ սորվիլ երկու օրուան մէջ, եւ զայն բերացնելու համար անհրաժեշտ են ներքին պատրաստութիւններ, տաղանդ եւ ճաշակ, խղճմտանք եւ հմտութիւն ։

Ո՞վ են սա հերետիկոսները, որոնք արշաւանի վերածեցին հայ մամուլը, եւ մեր լեզուն ծաղրանկարի ։ Անոնք հրապարակ իջեր են իբր թէ նորութիւն կամ անակնկալ բերելու համար, մինչ իրենց գրածը ուրիշ բան չէ բայց եթէ ցափրտուք ու հասարակ տեղիք, նախատինք մտքի, հոգիի եւ ընկերային բոլոր կանոններուն դէմ ։

Վկայ են իրենց ամենօրեայ գրաբանութիւնները, դռեհիկ շարադրութիւնները, իրենց խեղճուկրակ ոտանաւորները ։ Վկայ է մանաւանդ անոնց անտանելի անբարտաւանութիւնը, որով մայրենի լեզուն կը խոշտանգեն, կը լլկեն ամէն օր, եւ ոչ ոք կ՚անդրադառնայ այս հրապարակային նախատինքին ։

Ահա ձեզի նմոյշներ, այդ նոյն սոփեստներուն գրիչէն ելած .

—Պատասխանատուն չփնտռուելու է ոչ մտաւորականութեան, ոչ ալ հանրութեան մէջ ։

— Այսինչ մարդը ահագին ծառայութիւն մատուցանեց ։

— Ծեծ կերողներուն պէտք է հարցնել ։

— Այս խնդիրները իրարու չէզոքացուցին ։

— Զլլալիքներն ու ըլլալիքները կարելի չէ գուշակել ։

— Լուսինը կանանչ նայուածքներ կը սրսկէր ։

— Կեցուցուած գործողութիւնները բոլորովին դադրեցուցուեցան ։

Մարդիկ որ չեն կրնար զանազանել տակաւին ներգործական եւ անցողական բայերը, դերանունը կը շփոթեն ածականի հետ եւ բայը կը հոլովեն փոխանակ խոնարհելու, մարդիկ որ քերականութիւնը կը ծաղրեն անոր նախրապետութենէն ջրղայնացած, կը ճգնին օրինականացնել իրենց բերնէն դուրս թափող ամէն տգեղութիւն, կը յանդգնին խելք ու միտք սորվեցնել, լեզուական կանոններ չինել, մեր արտայայտութեան բոլոր միջոցները ջարդուփշուր ընել ամէնուն աչքին տակ ։

Երբեք տգիտութիւնը թագաւորած չէ այսքան եւ մեր բարբառը նահատակուած չէր այսքան խըժդժօրէն ։

Եւ ընթերցողը տեւականօրէն պիտի դիտէ այս Բարեկենդանը, ուր ծաղկոցէն կամ նախակրթարանէն ելլող որեւէ պարոն հրաշքով մը խմբագիր պիտի դառնայ յանկարծ, ինչ կ՚ըսեմ, գրագէտ եւ հրապարակագիր, քննադատ եւ տեսաբան ։

Ան է որ պիտի խլէ անպատկառութեան մրցանիշը, եւ պիտի չամչնայ պոռալու թէ հայ ժողովուրդը ոչ դպրութիւն ունի, ոչ ալ մշակոյթ, պիտի յիշէ հեղինակներու անուններ որոնց ազգութիւնն անգամ անծանօթ կը մնայ իրեն, եւ ձեզի լրբօրէն պիտի հայհոյէ, երբ փորձուիք զինքը զգաստութեան հրաւիրել ։

Կատարեալ զուլում, որ սկսած է վարակիչ հանգամանք առնել այլազան ազդակներու բերումով, ու կը սպառնայ դառնալ ախտ եւ համաճարակ ։ Կարծես վրէժ լուծել կ՚ուզեն սրբութենէ մը, որ մայրն է սակայն իրենց, եւ դիեցուց, խնայեց, շունչ ու հոգի տուաւ իրենց ։

Ժամանակին ոստիկաններ, կային, որ կը ձերբակալէին այս կարգի յանցապարտները եւ զիրենք կը դամէին անարգութեան խաչափայտին վրայ ։ Ո՞վ չի յիշեր Հայր Արսէն Ղազիկեանը, որ կրակ կը ժայթքէր դահիճներուն երեսին, ու չէր մոռնար կրկնել իր օրակարգը .

— Մի՛ գրէք, այլ գրեցէք ։

Ո՞վ չի յիշեր տակաւին հրապարակային վիճաբանութիւնները այս կամ այն բառին, ստուգաբանութեան եւ կանոնին շուրջ, վէճեր որ ամիսներ կը տեւէին իբր գաղափարական կռիւ եւ յաղթականը կը դառնար իսկական ախոյեան ։

Հիմա բաց է ասպարէզը, եւ մեծայարգ «առաջնորդներ» յայնօրէն կ քաջալերեն հայերէնի ջարդարարները, կը ծափահարեն զանոնք եւ մեծատառ կը հրատարակեն անոնց չքնաղ մարգարիտները, փոխանակ նետելու արժանի տեղը,— դամբրւղ կամ աղբանոց ։

Որքան լաւ պիտի ըլլար եթէ մեր մամուլը ենթարկուէր հաւաքական զտումի մը, եւ պատժական միջոցներ կիրարկուէին մեղանչողներուն համար ։

(Մարմարա) Ե.

Անորոշութիւնը, մեծութիւնը աւելի զօրաւոր են այսօր քան պատերազմի տաք օրերուն ։ Երէկ դէթ կը մտածէինք ու կը սիրէինք հաւատալ որ մղուած պայքարը դանակի հարուածով մը պիտի մաքրէր աշխարհը իր վտանգաւոր պալարներէն, մինչ այսօր կը տեսնենք ու կ՚ապրինք նոր տեսակի պալարներով մարդկային մարմնին վրայ, աւելի թունաւոր, աւելի մահացու ։

Ատլանտեանի Ուխտը, Մեծերու խորհուրդը ցարդ իրենց կարելին ու անկարելին պիտի փորձէին բոլոր լուրջ անհասկացողութիւնները վերցնել եւ հնարաւորութիւն տալ ՄԱԿ՚ին խաղաղօրէն լուծելու ազգամիջեան ամէն կարգի վէճերը, որպէսզի ընդհանուր ապահովութեան մէջ ազգերը ձերբազատուին բանի տիրապետութիւններէ եւ գաղտնի դիւանագիտութեան չարիքէն ։ Ու քալէին ուղիղ՝ դէպի տնեսական ժողովրդավար կարգերը, միակ ու բացարձակ միջոցը ապահովելու համար մարդոց հանգիստն ու ազատութիւնը ։

Եթէ այսպէս լինէր, վերապրողներս ի խորոց սրտի ուր եւ ինչ պայմաններու մէջ ալ որ գտնուէինք, փառք, հազար փառք պիտի տայինք բոլոր զոհերուն եւ ինկածներուն, որոնք ի գին իրենց կեանքին՝ մեզ եւ գալիք սերունդները փրկեցին մոլոքի մահաստիւ ճանկերէն ։

Մեծերու Խորհուրդը իր վեթոյի իրաւունքով, պարզ նշանաբար դատարանի մը արժէքը անգամ չունի այսօր, հազար անգամ պախարակուած գաղտնի դիւանագիտութիւնը աւելի քան ի զօրու է, ինչպէս գաղտնի դաշնագիրներու խաղը ։ Եւ ըսել որ երկու համաշխարհային ահռելի պատերազմներէ վերջ, ուր միլիոններով մարդիկ զոհուեցան, դարերու ստեղծագործութեան արդիւնքներ հիմնայատակ կործանեցան, այսօր ամբողջ աշխարհը աւելի քան երէկ սպառնալիքներու եւ անապահովութեան ենթարկուած է ։

Աշխարհը այսօր կը նմանի ծանր ալեկոծութեան մը հետեւանքով իր կողքին պառկած նաւուն, որու մէջ ուղեւորները կը շարժին, կ՚աղմըկեն, զիրար կը բզքտեն, առանց սակայն իրենց ծանր կացութեան իսկական գիտակցութիւնը ունենալու ։ Ամէն ոք կը պոռայ, իր կարծիքը կը պարտադրէ, արհամարհելով իր դրացին, ընկերը կամ ազգակիցը ։ Նաւապետէն սկսած մինչեւ համեստ նաւաստին վայրկեան մը կը հարցնեն իրենք իրենց, «ուր կ՚երթանք» ։

Մենք ալ մեր կարգին կը հարցնենք, ո՞ւր պիտի երթանք այսպէս ։

ՀԱՅԿԱՍԷՐ

Հայ կնոջ գործը

Մեր հանրային կեանքը, իր մութ կէտերուն քով ունի նաեւ պայծառ երեւոյթներ, որոնք իրենց հաւանական ճիգով, ոչ միայն փրկարար դեր կը կատարեն հայակերտումի եւ հայապահպանման դժուարին գործին մէջ, այլեւ իրենց երեւումովն իսկ, հպարտութեամբ կը լեցնեն հայու մեր հոգիները ։ Այդ կազմակերպութեանց առաջինը եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի երիտասարդական առոյգ շարժումն է, երկրորդը, անկասկած, Օգնութեան Խաչի ծաւալուն գործն է, ցրուած հայկական գաղութներու բոլոր անկիւնները ։ Հոն, ուր հայ կայ, ուր կարիք կայ, կայ նաեւ կանանց այս աքանչելի միութիւնը ։

Հայ կինը, մեր պատմութեան ընթացքին, առաջին անգամը չէ անշուշտ, որ հրապարակ կուգայ, իր ամուսնոյն, եղբօրը ու տղուն կողքին, կատարելու իր ազգային ու քաղաքացիական պարտականութիւնը ։ Ան, հնագոյն դարերուն իսկ չէ փակուած չորս պատերու մէջ, չէ կլանուած իր ընտանեկան ապրումներով, անոր սիրտը, ոչ միայն բաբախած է ազգային եւ հայրենական շարժումներուն հետ, այլեւ յաճախ հրապարակ իջած է ան կատարելու գաղափարապաշտ հայուհիի իր վեհ կոչումը ։ Այս մասին բազմաթիւ օրինակներ արձանագրած է Հայոց Պատմութիւնը, սկսած մեր հեթանոսական շրջանէն մինչեւ անցեալ դարու վերջերը ։

Բայց Օգնութեան Խաչը, որպէս կազմակերպութիւն, որպէս կանացի քաղաքացիական դաստիարակութեան միջոց եւ որպէս տարածուն, լայն ճիւղաւորումներով գործ, եզակի է հայ կեանքին մէջ ։ Հայ կինը, իր ընտանիքէն ներս, որպէս անման դաստիարակ, որպէս հայրենական երդիքի, օճախի պահապան բացարձակ նուիրումով կատարած է իր դերը, երբեմն, գործած է հանրային կեանքին մէջ, բայց միշտ անջատ կերպով, փոքր ու տեղական սահմաններու մէջ ։ Հայ կնոջ, իրապէս հաւաքական գործը կը սկսի անցեալ աշխարհամարտի վերջերուն, Օգնութեան Խաչի այս լայն կազմակերպութեամբ ։

Այսօր, գրեթէ Ամերիկաներէն սկսած մինչեւ Լիբանան եւ Սուրիա, Ֆրանսայէն մինչեւ Պարսկաստան, հայկական բոլոր գաղութներուն մէջ ցրուած է այս կազմակերպութիւնը, Օգնութեան

Միութիւն, Կապոյտ, Կարմիր կամ Օգնութեան Խաչ այլազան անուններով, եւ որոնց, բոլորին ալ նպատակը, ծրագիրն ու կանոնագիրը մէկ է, մէկ է նաեւ կեդրոնը եւ ընդհանուր մտահոգութիւնը:

Երբ մասնաճիւղերու այս հսկայ ու կենդանի ցանցը, բոլոր երկիրներու մէջ ցրուած տասնեակ հազարներու հասնող անդամներու թիւը միայն նկատի ունենանք, եթէ այս միութիւնը, անկախ իր բոլոր գործերէն, լոկ որպէս կազմակերպութիւն նկատենք, վստահօրէն կրնանք ըսել, որ որեւէ քաղաքակիրթ երկրի գիտակից քաղաքացի պատկառանքով պիտի մօտենար անոր, վասնզի հանրային կառուցուածք որպէս հաւաքական ուժի կազմակերպուած ընկերութիւն, արժանի է մի միայն անվերապահ յարգանքի ու վստահութեան: Նման կանացի կազմակերպութիւններ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ իսկ քիչ կարելի է գտնել:

Ուշագրաւ պարագայ մըն է նոյնպէս, որ այս ընդարձակ կազմակերպութիւնը, իր կեդրոնական վարչութեամբ, իր շրջանային մարմիններով եւ մասնաճիւղերով կը կառավարուի առանց վարչական յատուկ պիւտճէի: Կազմակերպական, քարոզչութեան եւ այլ գործերը կը տանին հայ կիները, երբեմն հարկադրուած քաղաքէ քաղաք կ'երթան եւ յաճախ երթեւեկի ծախսերն անգամ կ'ընեն իրենց սեփական միջոցներով:

Հայ կեանքը, իր ամբողջ պատմութեան ընթացքին, նման կազմակերպութիւն ունեցած չէ:

Այս միութեան անդամները հարուստ ընտանիքներու կիներ չեն, Օգնութեան Խաչը, առաւելապէս, ժողովրդական կազմակերպութիւն մըն է, հոն՝ քով քովի կը գտնէք մեր բոլոր դասակարգի կիները, բացի բացառիկ մեծահարուստներէն, որոնց համար խորթ է այս միութեան ընկերային եւ ժողովրդավար ոգին: Բոլորը ընկերներ են այս միութեան մէջ հաւասար իրաւունքներով, բոլորին նպատակը մէկ է — ճիգ մը աւելի, զոհողութիւն մը աւելի, գաղութներու մէջ Հայը Հայ պահելու, հասնելու հոն, ուր որ կարիք կայ, ոչ միայն հայ մարդը ֆիզիքապէս ու հոգեպէս բարձր պահելու, այլ եւ սատարելու համար հայ մտքի ու մշակոյթի բարձրացման:

Եւ հոս է այս կազմակերպութեան պատմական մեծագոյն առաքելութիւնը, Արագածէն հեռու, օտար հորիզոններու վրայ վառ պահել Լուսաւորիչի Կանթեղը: Եթէ Օգնութեան Խաչի նպատակը մի միայն չքաւորներու օգնութիւն ըլլար, հարկ չկար այս լայն կազմակերպութեան, տեղական աղքատախնամ մարմինները, աւելի կամ պակաս չափով, կը կատարէին այդ գործը:

Հայ Օգնութեան Խաչը կը կատարէ աւելի քան նոյնիսկ միջազգային կարմիր խաչերը, անոր ծրագիրը ընդարձակ է, ան մտահոգուած է հայ ժողովուրդի, ոչ միայն ներկայով, այլ մանաւանդ ապագայով, ան ոչ միայն բարեսիրական ու գթութեան միութիւն մըն է, այլ, մանաւանդ, ազգային իտէալներով կազմակերպութիւն մը:

Հայ կեանքի բացառիկ պայմանները օգնութեան այս կազմակերպութիւնը դուրս քշած են զայն դէպի հայ ազգային կեանքի ակօսները: Հայ քաղաքական կեանքի ապագան թիւ է ու համբանք, որակ ու քանակ միանգամայն: Այս ճշմարտութիւնը խորապէս ըմբռնած են Օգնութեան Խաչի ղեկավարները:

Երեսուն տարիէ ի վեր, հայ կնոջ այս կազմակերպութիւնը պատուով ու փառքով կը կատարէ իր մարդկային ու ազգային կրկնակ առաքելութիւնը՝ հայ գաղութներու մէջ: Մեր նպատակը չէ վեր առնել անոր գործունէութեան բազմաթիւ երեսները, մեր ըրածը քանի մը կցկտուր խօսքեր են միայն, խանդավառ քանի մը տողեր: Եւ արդէն լրագրական յօդուածներով կարելի չէ տալ անոր գործին ամբողջ պատկերը:

Վստահ ենք, սակայն, որ եթէ վաղը, մեր գաղութներու պատմութիւնը գրող պատմաբանը փորձէ ուրուագծել հայ գաղթական բազմութեանց կեանքը, առանց վարանումի, իր պատմութեան գլուխներէն մէկը պիտի յատկացնէ այս կազմակերպութեան գործին, վասնզի հայ կնոջ հաւաքական հոյակապ ճիգի այս միութիւնը այլեւս սեփականութիւնն է Հայոց վերջին երեսուն տարուայ պատմութեան:

Դէմքեր ու դէմքեր կան, որոնք իրենց կեանքով ու գործով մաս կը կազմեն ժողովուրդի մը պատմութեան: Օգնութեան Խաչը այդ լուսաւոր դէմքերէն է:

Հայ կինը կրնայ հպարտանալ իր այս մեծ գործով: Ատիկա իր արդար իրաւունքն է:

Հալէպ — ԱՐՄԷՆ ԱՆՈՅՇ

Շարժանկարի միջազգային ցուցադրութիւնը Գանի փառատօնին

Ուրբաթ իրիկուն ինչպէս ըսած էինք նախապէս, պաշտօնապէս բացուեցաւ Գանի մէջ փառատօնին առթիւ շինուած պալատը, ի ներկայութեան ընտիր հասարակութեան մը: Այս պալատը իր կիսաւարտ վիճակովն իսկ մեծ հիացում կը պատճառէ ոչ միայն հոն հաւաքուած բոլոր Ֆրանսացիներուն, այլ մանաւանդ օտարներուն: Ճիշդ այս պատճառով ալ մասնաւորաբար այդ կէտին վրայ ծանրացաւ Գ. Փիքօ, քաղաքապետը, իր բացման խօսքին մէջ:

«Աշխատաւորներ, ճարտարապետներ, նախարարութիւններ, քարտուղարներ, ոչ մէկը չէ խնայած ոեւէ աշխատանք որ իրեն բաժին ինկած է այս պալատին շինութեան համար, որուն իրականացումը կարելի է «Ֆրանսական հրաշք» մը նկատել, յաւ. քաղաքապետը. Շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց (ցանկը շատ երկար էր) որոնք իրենց աշխատանքի բաժինը բերին եւ առանց խնայելու ոչ դրամը, ոչ ժամանակը եւ ոչ իսկ իրենց առողջութիւնը: Եւ բեմ կանչելով բոլոր գործաւորները, որոնք գիշերը ցերեկին խառնած, իրենց կեանքին գինով աշխատեցան անոր համար, առիթ տուաւ հասարակութեան ալ որ երախտագիտութիւնը յայտնէ անոնց, այդ համեստ եւ պարզ գործաւորներուն որոնք ամէն բան ըրին տալու համար Ֆրանսայի, անոր ճաշակին, հանճարին եւ աւանդական համբաւին վայել, հպարտանալու նոր առիթ մը: «Ահա ապացոյց մը եւս որ Ֆրանսան չէ մեռած, ոչ ալ վերջանալու միտք ունի, Ֆրանսացի գործաւորը նոյնքան կորով ունի եւ աշխատասէր է որքան ուրիշ մը, երբ իրեն տրուի գործիք եւ նիւթ»:

Շարժանկարի մասը սկսաւ եգիպտական կարճ ժապաւէնով մը համբաւաւոր բուրգերու վրայ, որ թէեւ նախնական եւ ուսուցողական՝ ցոյց տուաւ արաբական աշխարհի ճիգերը եւ յառաջդիմութիւնը արուեստի մէջ: Քանի մը յաջող պատկերներ եւ տեսարաններ չէին պակսեր սակայն, ցաւալի էր միայն ֆրանսերէնի վերածուած բնագրին տկարութիւնը:

Աւելորդ է այստեղ խղճամիտ քննադատութիւնը ընել բոլոր ժապաւէններուն, քանի որ ատոնք հասարակութիւնը տակաւին չի կրնար տեսնել եւ այժմ որեւէ հետաքրքրութիւն չկրնար ներշնչել: Կ'ուզէի ընդհանուր պատկեր մը միայն տալ այս միջազգային տօնին առթիւ հրամցուած ժապաւէններուն մասին: Առաջին երկար ժապաւէնը որ ներկայացուցին ուրբաթ իրիկուն՝ ամերիկեան գունաւոր film մըն էր: Շատ երկար որ յաջողեցաւ յոգնեցնել մեզ, հակառակ քանի մը արտայայտիչ պատկերներու, Jolseon Story, որ Jazzի ծնունդին պատմութիւնն էր եւ տեւեց շուրջ երկու ժամ, միօրինակ եւ հրապուրիչ միայն իր երգերով:

Շաբաթ կէսօրէն յետոյ, նեղուելու եւ նոյնիսկ ծաղրելու նոր առիթներ ունեցանք: Ցայտագիրը կազմուած էր երկու կարճ ժապաւէններէ եւ մարոքեան երկար ժապաւէնէ մը, որուն նպատակն էր ցոյց տալ Ափրիկեան ժողովուրդներու որոշ չափով ըրած յառաջդիմութիւնը, քաղաքակրթութեան ճամբուն վրայ: Եթէ ուզէինք այս ժապաւէնով գաղափար կազմել Մարոքի շարժանկարի արուեստին մասին, շատ անարդար պիտի ըլլայինք: Պէտք է ճանչնալ ժողովուրդը որպէսզի անոր ապրելակերպը, շարժուձեւերը եւն. հասկնալի ըլլան եւ ոչ ծիծաղելի: Քաղուած էր «Հազարումէկ գիշեր»ներէն Մառուֆի կեանքը տրուած է պարզ, երբեմն նախնական խաղարկութիւնով մը: Նշանակելի էին սակայն քանի մը յաջող նկարներ: Այս առթիւ կարելի է նկատել որ անհրաժեշտ չեն այսպիսի երկիրներու մասնակցութիւնը փառատօնի մը, որ տեսակ մը մրցում է: Որեւէ երկիր ներկայացնող շարժանկար եթէ կատարելագործութիւն մը չէ, արուեստական գեղեցկութեան տեսակէտէն, առնուազն գոնէ ձգտում մը, նպատակ մը, գնահատելի ճիգ մը պէտք է ցոյց տայ: Իսկ եթէ փառատօնին նպատակն է միայն ամէն ազգէ բան մը ցոյց տալ անպատճառ, յաջորդին, ուրեմն կարելի է տեսնել յետին tribuներու մասնակցութիւնը, որ եւ է դատում, որ եւ է վճիռ ուրեմն այս ժապաւէնին մասին անարդար է:

Ցայտագիրը, կ'ամբողջացնէին երկու կարճ ժապաւէններ, մէկը ամերիկեան, զուտ գիտական ցոյց կուտար խուլերու դարմանումի միջոցները, իսկ երկրորդը ֆրանսական Գ. Henri Verneuilի Escale au Soleilը: Այս վերջինին մասին «Ցառաջ»ի մէջ երկար խօսուեցաւ արդէն: Ժապաւէնին պատրաստութիւնը, հայոց եկեղեցին, բերած բաժինը փոքրիկն Սարգիսեանին եւ Գ. Է. Փափազեանի մասնակցութիւնը ծանօթ են մեր ընթերցողներուն, ուրեմն ամէնէն հետաքրքիր մասը մեր հասարակութեան համար: Կարելի է ըսել որ Մարսէյլցին համար նոր բան չկայ հոն, ոչ անոր պատմութեան, ոչ ալ անոր կեանքին մասին եւ յաճախ զոհուած է Commentaireը դիւրին բանաստեղծութեան մը: Ժապաւէնը ունի սակայն պէտք եղած տուեալները հաճելի կէս ժամ մը անցնել տալու համար հասարակութեան, որ գոհ դուրս կ'ելլէ սրահէն, նկարներու բնական գեղեցկութեան մէջ գտնելով իր փնտռած «Detente»ը: Լաւ է ձկնորսավաճառներուն բնական խօսակցութիւնը: Խօսակ-

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երգիչը

Այո, կը պահանջեն կամ կը հրամայեն, որ ինքն էլ երգի... Այդ դէպքում ի՞նչ պիտի անի ինքը — երգի՜...

Եւ այս մտքերի հետ միասին նա, չգիտես ինչու, յիշում էր քիչ առաջ անցած ճանապարհը — ամայի փողոցներ, փակ, անլոյս տներ, եւ այդ խաւարի մէջ լռած քաղաքը, որը նրան թւում էր մեռած... կամ՝ տեսածները պատկերացնում էր աւելի որոշ, քան երբեւէ — նորից կռիւ, կրակոցներ, վիրաւորներ, դիակներ ու գերիներ, որոնք տարուեցին չգիտես ո՛ր կողմը եւ ո՛ւր...

Սակայն այդ ամէնի վրայ, այդ բոլոր մտքերի ու յուշերի վրայ իշխում էր այն սեւեռուն միտքը, որ համակել էր իրեն, թէ հիմա ուր որ է իրեն պիտի առաջարկեն երգել...

Երգե՜լ... Բայց կարողէ՞ արդեօք ինքը երգել... իսկ եթէ չի կարող ինչպէ՞ս խուսափի... Ինչպէս մերժի հարբած, գինուց մոլեգնած, ուրախութեան կատաղութեան մէջ ընկած թշնամի սպաների պահանջը, որ ուրախութիւն են ուզում, որ յաղթութեամբ հարբած՝ ցանկանում են հարբել եւ ուրախութեամբ ու գինով...

Ու Վահրամը մտածում էր, թէ որքան իրոք բուռն է եղել նրանց — այս յաղթական թուրք սպաների ուրախանալու, զուարճանալու ցանկութիւնը, որ կէս գիշերին անգամ գտել - բերել են Ջութակահար Երիկոյին եւ իրեն... եւ հիմա ինչպէս հրաժարել, ի՞նչ պատճառաբանութեամբ, մտածում էր Վահրամը լսելով Ջութակահար Երիկոյի նուագը, որ սենեակը լցնում էր իր ճեզերվէզիրով եւ վերջանում միշտ հարբած «եաշասուններով» ու ծափերով:

Այդ աղմուկի եւ հարթային հրճուանքի մէջ Վահրամին մխիթարում էր միայն այն, որ Ջութակահարին կրկնել էին տալիս նուագած եղանակները: Նրան թւում էր իրեն մոռացել են... ուրեմն դեռ հնարաւորութիւն ունէր մտածելու, հրաժարելու համար մի հնար գտնելու:

Բայց որքան էլ մտածում էր— համոզիչ մի պատճառաբանութիւն գտնել չէր կարողանում, գոնէ հնարաւոր լինէր դուրս գալ, փախչել... սակայն հէնց այստեղ՝ դահլիճի դրան առաջ կանգնած էր իրեն բերող զօրականը, իսկ ներքեւ՝ զինուած պահակներ: Կը թողնէ՞ն արդեօք, որ նա մի քայլ անէր կամ դուրս գալու փորձ...

Այստեղ նա յիշեց իր զինուորներին, որ երկու ժամ առաջ ճանապարհ դրին իրեն սրտապնդող խօսքերով. «դուշաղ կաց, Վահրամ ջան»... Բայց ի՞նչ կարող է անել Վահրամը «դուշաղ» լինելու համար...

Սակայն նրան իր ցնորական վիճակից հանեցին դարձեալ սպաների ծափերն ու բացականչութիւնները, որ աւելի խանդավառ ու տեւական թւացին, քան առաջ: Ջութակահարը վերջացրեց իր երրորդ թէ չորրորդ եղանակը: Յետոյ Վահրամն զգաց, թէ ինչպիսի լռութիւն տիրեց դահլիճում, ինչպէս սպաներից երկուսը վեր կացան տեղներից եւ Երիկոյին նստեցրին իր կողքին — առաջւան տեղը, ապա բոլորը խմեցին նրա կենացը:

Երբ, վերջապէս, լռեց նուագին յաջորդած աղմուկը, սեղանապետ սպան՝ ծալած ցուցամատով իր à la Վիլհէլմ պեխերը դէպի վեր շոյելով՝ յայտարարեց, նայելով Վահրամին, որ տակաւին խորհում էր հայեացքը սեղանի մի կէտին յառած:

— Այժմ, էֆէնտիներ, լսենք պարոն երգչին ...— Ապա նա դարձաւ ուղղակի իրեն Վահրամին.
— Դէ էֆէնտըմ ...

Վահրամ մի ակնթարթ, միայն մի ակնթարթ նայեց սեղանի ղեկավարին ու հայեացքը խոնարհեց դարձեալ... Թւում էր՝ ընտրում է երգելիքը:

Նա խորհում էր գլուխը կախ եւ միաժամանակ զգում, որ ամէնքը նայում են իրեն... զգում էր դահլիճի անշշունչ լռութիւնը, որ նշան էր, թէ բոլորն սպասում են իրեն — իր երգին:

Բայց նա յապաղում էր:

Տեսնելով երգը ուշանում է՝ թուրք սպաներից մէկը, ըստ երեւոյթին, ամէնից երգասէրը թէ հարբածը, կրկնեց իր առաջարկը, իսկ մի ուրիշը գինով լի մի բաժակ դրեց Վահրամի առաջ:

Այս անգամ Վահրամ ցնցումի պէս մի բան զգաց: Զգաց նաեւ, որ կարմրում է եւ ոտները դողում են:

Վճռական րոպէն մօտենում էր:

— Երգեցէք, պարոն, երգեցէք, դուք այլեւս գերի չէք: Համարձակ եղէք եւ ուրախ: Դուք այսօրուանից ազատ էք,— ասաւ թուրք սպաների մեծը:

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(6)

ցութիւն մը, որ միայն Մարսէյլիոյ ձկնավաճառին յատուկ է: Շատ յաջող էին անոնց բերնէ չար-ժումները շարունակելը, կտրելով sonը, գրագի-տութեան հասկնալի դիտողութիւններուն առաջքը առնելու համար: Ամփոփելու համար ըսենք որ ո-րոշ խոստումներ կան Գ. Մալաքեանի շարժանկա-րին մէջ, խոստումներ որոնք մեզի վստահութիւն կը ներշնչեն իր ապագայ աշխատանքներուն մա-սին: Վերջացնելէ առաջ յիշեցնենք որ Մարսէյլիոյ անթելին վրայ, փառատօնին reportageը կ'ապահո-վէ օրը երկու անգամ Գ. Աշոտ Մալաքեան:

Ա.

ցուց որ Խ. Միութիւն պատերազմի չի պատրաս-տուիր:

Ցետոյ, Վիշինսքի հրաւիրեց ժողովը օրա-կարգ մը քուէարկել՝ պահանջելու համար Միաց. Նահանգներէն, Յունաստանէն եւ Թուրքիայէն որ վերջ տան «պատերազմի գրոյցներուն», զորս «կե-տադիմական շրջանակները» կը տարածեն: Այս օ-րակարգով պէտք է օրէնքէ դուրս հռչակել հիւ-լէական ռումբերը. «ասիկա ամենածանր հար-ուածն է որ տրուած պիտի ըլլայ նոր պատերազմի մը քարոզիչներուն եւ դրդիչներուն», աւելցուց սովետ արտաքին փոխ նախարարը:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ԹՈՂՈ՞Ի ՄԱԿԸ

Ընդհ. ժողովի պատուիրակները երէկ քննե-ցին թէ՝ ո՛ր աստիճան հաւանականութիւն կայ որ Խ. Միութիւն սպառնայ քաշուելու ՄԱԿէն, եթէ Մարշըլի առաջարկները ընդունուին: Ամերիկա ո-րոշած է Մարշըլի նոր ծրագիրը իրականացնելու, Խ. Միութիւն մասնակցի կամ ոչ նոր կազմուելիք յանձնաժողովին, կը բաւէ որ երկու երրորդ մե-ծամասնութեամբ կարենայ ընդունիլ այս յանձ-նաժողովին կազմութիւնը: Ամերիկեան մամուլը որ մեծ խանդավառութեամբ կը հաւանի Մարշըլի առաջարկներուն, կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովը որ գործի անցնի:

ԵՐՐԵԱԿ ՈՒԽՏ ՖՐԱՆՍԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ

Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պիտօ երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ երէկ Մարշըլի հետ, այս վերջնոյն ճաշէն առաջ: Կարծիքի փոխանակու-թիւններ եղած են — կ'ըսուի — համաշխարհային եւ ֆրանսական խնդիրներու մասին. բայց, որո-տեղեկութիւններ չկան:

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի նայելով, Ամերիկա Ֆը-րանսայի պիտի առաջարկէ երրեակ ուխտ մըկնքել Միաց. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մի-ջեւ, այս վերջինը երկիրը ապահովութեան մէջ դնելու համար Գերմանիոյ ապառազինութեան դէմ: Խ. Միութիւն եւ ուրիշ պետութիւններ պիտի կրնան մասնակցիլ այսպիսի դաշինքի մը:

ՄԱԿԻ ՎԱԽՃԱՆԸ ?

Սովետ մամուլը, առանց բացառութեան, ար-տատպած է «Թաս»ի մասնաւոր թղթակցին մէկ յօդուածը, որ հաւանական կը նկատէ ՄԱԿի վախ-ճանը. «մեծ պայքար մը կը մղուի, կը գրէ յօդ-ուածագիրը, չեզոքացնելու համար համաշխարհային հանրային կարծիքը տիրող իրական վիճակին, որ վարդագոյն չէ... Հիմակուընէ կարելի է գուշա-կել որ, մինչեւ յառաջիկայ գարուն, ՄԱԿը ապրե-լէ պիտի դադրի: Անոր տեղ —եւ թերեւս միեւնոյն անունով— գոյութիւն պիտի ունենայ զինուորա-կան զինակցութիւն մը միայն, Միացեալ Նահանգ-ներու ղեկավարութեան տակ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԻԼԻՓ ՔՈՒՌԹԱՍ, «Իւմանիթէ»ի ՄԱԿի թըղ-թակիցը որուն Ամերիկա արտօնութիւն տրուած չէր Միաց. Նահանգները մտնելու, ստացած է իր ա-մերիկեան վիզան, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Թրիւժ Լիի միջնորդութեան շնորհիւ:

ՏՈՒԱԼԱ ՄԷՆԿԱ ՊԷԼ, Քամէրունի երեսփո-խանը, որուն համար ըսած էինք թէ իր որդին սպաննած է, այս ոճիրը գործած է անոր հետ ու-նեցած մէկ վիճաբանութեան պատճառով:

ՄԱՔՍԱՑԻՆ բանակցութիւնները՝ որոնք կը կատարուէին Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, նպաս-տաւոր կերպով վերջանալու վրայ են:

ԱՆՆԱՄԻ նախորդ կայսր Պաօ Տայ, Վիէդ-Նա-մի ժողովուրդին յայտարարութիւն մը ընելով, իր դիտաւորութիւնը յայտնած է բանակցելու Ֆը-րանսայի հետ, վերջ դնելու համար Հնդկաչինի վէճին:

Միւս կողմէ, չինական թերթ մը կը գրէ թէ Վիէդ - Նամի պետը, Հօ Շի Մին, ֆրանսական իշխանութեանց ձեռքը ինկած է: Պաշտօնական շը-ջանակներու մէջ կ'ըսեն սակայն թէ այս լուրը անհիմն է:

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱ-ՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Գ. Գ. Եղիշէ, Յակոբ եւ Կարպիս Փափազեան եղբարք եւ զաւակները ու Տէր եւ Տիկին Կարապետեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ ծաղկեպսակ-ներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ողբաց-եալ մօր ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահուան տխուր առիթով.

Գ. ՁՕՊԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այսօր շաբաթ, ժամը 5ին, Պօղոս Նուպարի հիմնած Հայ Ուսանողական Տան մէջ (Cité Universitaire, Maison Arménienne, 57 Bld. Jourdan), Գ. ՉՕ-ՊԱՆԵԱՆ պիտի վերսկսի իր դասախօսութեանց շարքը ժամանակակից հայ բանաստեղծներու մա-սին: (Տասնըհինգ օրն անգամ մը, շաբաթ օր: Ա-ռաջին երկու դասախօսութեանց նիւթը պիտի ըլ-լայ Միսաք Մեծարենց, Մատթէոս Զարիֆեան:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ պատուիրակի դիւանէն կը հաղորդուի.— Կաթ. պատ. Արտաւազդ արք. Սեպտեմբեր 22ին հովուական այցելութեամբ եւ ներդաղթի հանգանակութեամբ կը մեկնի նախ Ի-տալիա եւ յետոյ Զուիցերիա: Սեպտեմբեր 28ին կը պատարագէ Միլանոյի մէջ ու այցելէ յետոյ Վենետիկի գաղութին՝ կ'անցնի Ժընէվ՝ ուր կը պատարագէ Հոկտեմբեր 5ի կիրակին: Կաթ. պատ-ուիրակին Փարիզէ բացակայութիւնը կը տեւէ քսան օր:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՔՆԱՐԻԿ (ծնեալ. Թեւան Բաղ-դանեան որ 1935ին իր ամուսնոյն բժիշկ Վաղինակ Սարգսեանի հետ Թեհրանէն (Իրան) Ֆրանսա փո-խադրուած է եւ պատերազմէն առաջ Վալանս հաս-տատուած: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդ-րուի գրել՝ Mrs. D. Hovhannessianի, C. 173, Margih Basrah, (Irak):

ՀՐԱՒԻՐԱԳԻՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

Ընկերութեանս ԼԴ. տարեկան ընդհ. ժողո-վը պիտի գումարուի 1947 Նոյեմբեր 22ին, շա-բաթ օր, առաւօտեան ժամը 9ին, Միութեան կեդ-րոնական գրասենեակին մէջ, 295 Fifth Avenue, New York, N. Y.:

Միեւնոյն ատեն կը ծանուցուի թէ, այն պա-րագային որ Ա. անգամ օրինական մեծամասնու-թիւն չգոյանայ, ներկայս պիտի նկատուի իբր Բ. հրաւէր եւ ըստ այնմ ժողովը պիտի գումարուի 1947 Դեկտ. 6 եւ 7, շաբաթ եւ կիրակի օրերը, ժամը 9ին, Hotel Pennsylvania, 7th Avenue et 33rd Street, New York:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. Ընդհ. հաշուեկշիռ եւ վեցամ-եայ տեղեկագիր (1940—1945): 2. Համարատուու-թիւն 1946 տարեշրջանի: 3. Ընտրութիւն Կեդր. ժողովի հրաժարեալ եւ վիճակաւ դադարեալ ան-դամներու: 4. Վաւերացում հիմն. կանոնագրի ծրագրուած բարեփոխումներու: 5. Առաջարկ յա-ռաջիկայ ընդհ. ժողովը Լօզան գումարելու: 6. Թելադրութիւններ: 7. Ուղերձներ:

Նիւ Եորք, 3 Սեպտ. 1947 Դիւան կեդր. վարչ.

ԾԱՆՕԹ.— Հեռաւոր վայրերու այն իրաւասու անդամները որ բանաւոր պատճառով չեն կրնար անձամբ ընդհ. ժողովին ներկայ գտնուիլ, կրնան փոխանորդ նշանակել Ամերիկա բնակող իրաւասու անդամ մը: Դիւրութեան համար կը ներփակենք ցանկ մը այդպիսիներու որ կը լրացնեն կանոնա-գրի պայմանները: Ընտրուած փոխանորդ մը եթէ չկարենայ այդ պաշտօնը կատարել, իրաւունք ու-նի նշանակելու ուրիշ իրաւասու անդամ մը, որ ներկայացնէ իր փոխանորդեալը: Արտասահմանի մասնաճիւղերէն կը խնդրուի ի հարկին ուրիշ փո-խանորդագրեր եւս պատրաստել եւ ամբողջը միա-տեղ ղրկել օդային թղթատարով:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Երեմ-եան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպ-տեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մար-սէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ իր խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ԷՔՍ ԼԷ ՄԻԼ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.:

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր:

Խումբերէն կը խնդրուի նկատի առնել վերո-յիշեալ թուականները:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Կիրակի 21 Սեպտ. ժամը 20.30ին Վռամեան ենթակոմիտէն:

Չորեքշ. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը:

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը:

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը:
Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դումանի ենթակոմիտէ:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմի-տէին ներկայացուցիչները:

Հ. Յ. Դ. ՎԱԼԱՆՍԻ շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժո-ղովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ա. Ահարոն-եանի ակումբը:

Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30ին, սովորական վայրը: Կարեւոր օրա-կարգ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Իսի լէ Մուլինոյի դասախօսութեանց շարքը կը սկսի յառաջիկայ ե-րեքշաբթի 23 Սեպտեմբերին, Երեմեան սրահին մէջ:

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհ. ժո-ղովը շաբաթ երեկոյ Սեպտ. 20ին, ժամը 8.30ին, Երեմեան ակումբին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՓՐԱՏՈՅԻ Մայր եկեղեցիին մէջ այս կիրակի կը քարոզէ Ա. ԳՐԻԳՈՐ վրդ. ՈՍԿԱՆ-ԵԱՆ:

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 - C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 21 Septembre 1947 Կիրակի 21 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 5142–Նոր շրջան թիւ 751 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

Փոքրիկ լուրի մը առիթով

Ժողովուրդ մը մեծ է եւ հզօր, ոչ թէ իր թիւով ու աշխարհագրական տարածութիւնով, այլ իր մշակոյթով, ուրիշ խօսքով, քաղաքակրթութեան պատմութեան մէջ գրաւած իր դիրքով։ Ատոր համար կարեւոր է որ ունենայ ան մեծ դէմքեր, հանճարով օժտուած զաւակներ։

Հանճարին մատուցուած յարգանքը դիտակից տուրք մըն է զայն արտայայտողներուն կողմէ։

Ուրիշ բացատրութեամբ՝ գնահատանք մը ցեղային ու մարդկային մտքին։

Որքան ալ գտնուին մարդիկ որ հանճարին ստեղծագործութիւնը արդասիք կը նկատեն իրենց ժամանակի հասարակակարգի եւ ընկերութեան ձգտումներուն, քաղաքակրթութեան եւ մեծ մարդոց պատմութիւնը ցոյց կու տայ որ զանգուածներէն վեր կանգնած անհատականութիւններ են եղած անոնք։ Մանաւանդ ժառանգականօրէն իրենց փոխանցուած թաքուն ընդունակութիւններու եւ կարողութեանց, զորս ընծայաբերած են մարդկութեան։

Միջնադարը հաւատաքննութեան բարբարոսութեամբ կը տքար, երբ ծնաւ Լէօնարտօ տը Վինչի, որ եղաւ մեծ նկարիչ, արձանագործ, ճարտարապետ, երկրաչափ, գրող, երաժիշտ եւ գիտուն։ Համաձայն նորագոյն հետազօտութեան մը, արդէն ան գտած էր առաջին սկզբունքները օդանաւին ու հիւլէական ռումբին։

Այս բոլորը կը պատահէր այն ատեն, երբ ժողովրդային զանգուածները կը մրափէին տգիտութեան խորը։

Քաղաքակրթութեան եւ պատմութեան մէջ անհատին դերը եւ արժէքը ուրացող տեսութիւններու հակառակ՝ մեծ անհատականութիւններ կուգան փաստելու, որ ժողովուրդներու կեանքին մէջ երեւելի դէմքեր ոչ միայն իրենց ժամանակին մէջ դեր մը կատարած են, այլ եւ հետագայ սերունդներու օրով։

Հանճարեղ ու տաղանդաւոր զաւակներով օժտուած ժողովուրդ մը եղած է հայութիւնը։

Ունեցած ենք մենք ալ մեր մեծութիւնները, որոնք կազմած են փառքը մեր ցեղին։

Արդ, ունենալ համապատասխան մեծարանք անոնց հանդէպ, պիտի նշանակէ գնահատել անոնց գործը եւ անձը։

Պիտի ուզէինք, որ մեր հայրենիքին կողմէ որդեգրուի այս տուրքը։

Գիտենք որ, հոն ալ ծայր տալ սկսած է նման տրամադրութիւն մը պետական շրջանակներու մէջ, եւ արդէն ուխտատեղի են դարձեր ու թանգարան՝ Յովհաննէս Թումանեանի, Խաչատուր Աբովեանի եւ այլոց բնակարանները կամ պետական թանգարանի մէջ ամփոփել սկսած են ձեռագիրներն ու նամակները կարգ մը գրողներու, առանց հաշուելու նախկին դարաշրջաններէ եւ միջին դարերէն հասած գրչագրութիւններն ու մանրանկարները։ Տակաւին կարեւոր բաց մը զգալի է այս մարզին մէջ սակայն։

Քանի դեռ ժամանակ կայ, պէտք է աշխատիլ կորուստէ փրկել եւ ապահով կերպով պահել յատկապէս ապրիլեան նահատակութեան զոհ մերմտաւորականութեան ձեռագիրները եւ յիշատակները, որոնք դառնալու են, ուրիշներու հետ, օր մը սերունդներու ոգեւորութեան եւ խորհրդածութեանց առարկայ։

Այս նպատակին համար, կարեւոր է արդարեւ մշակութային կապը։ Ամէն տեղ այս ուղղութեամբ փնտռտուքներ եւ հետազօտութիւն, պիտի տային դրական արդիւնք ու պիտի ճոխանար մեր յիշատակներու գանձարանը։

Դարձեալ այս նախանձախնդրութիւնն է որ պէտք է մղէ Երեւանը իր ծոցը փոխադրելու, Սունդուկեանցներու, Սայաթ Նովաներու, Րաֆֆիներու, Գ. Արծրունիներու, Աշտարակեցիներու, Գամառ Քաթիպաներու, եւ ուրիշ երեւելի հայ դէմքերու, եթէ կարելի չէ ուխտատեղի մը դարձնել օրինակ, գերեզմանը Պ. Դուրեանի մը, Պէշիկթաշլեանի մը, Մեծարենցի մը, որոնք կը մնան Պոլիս։

Արդարացում չկայ, նմանապէս, որ Փարիզի Փէռ լա Շէզ գերեզմանատան մէջ, հանգչին ոսկորները ժամանակակից հայ մարտական մեծագոյն դէմքին՝ Անդրանիկի, երբ գիտենք որ հաբիւր տարի վերջ ան պիտի անցնի այլեւս մեր պատմական հերոսներու շարքին։

Քանի մը թուականներ ըրինք, միայն, առանց լրացումներու յաւակնութեան։ Այս առընչու-

Բարեւագիր

Դու՛ք, երամներ պանդուխտ Հայի, արդ գրկաբաց
Հայրենիք էք վերադառնում՝ խինդով արբած,
Ձեր աչքերում ազատ կեանքի հէքեաթն անուշ,
Եւ տեսիլներ ու պատրանքներ վարդամշուշ։

Բարեւ տարէք մեր Աշխարհին լուսաժպիտ,
Սէգ լեռներին, մուգ երկնքին կապուտաչինչ,
Երեւանին՝ արեւասիրտ մայրաքաղաք,
Ու տքնաջան ապատներին բազմադադակ։

Համբոյր տարէք ծառ ու ծաղկին, հողին, քարին,
Սրբագործուած հայ հնօրեայ ճշխարներին,
Լուռ վանքերին՝ ե՛ւ մոռացուած ե՛ւ հարազատ…
Վաղեմըջակլան կոթողներին արիւնազարդ։

Որբ սրտիցս կարօտակէզ ողջոյն տարէք
Ջքնաղ օրրան պերճ Շիրակին իմ ծաղկաւէտ,
Իմ խաղընկեր Հրազդանին որոտաձայն,
Կոյս Սեւանին՝ կապուտաչեայ իմ սիրական։

Ձեզ հետ տարէք երազներըս ոսկետեսիլ,
Թող բեւածին Հայրենիքում իմ գեղեցիկ,
Ինձ էլ առէք ձեր թեւերին…գէթ մի վայրկեան
Բոյրն ըմբոշխնեմ՝ անուշ բոյրը հայրենի տան։

Եւ աչքերիցս արցունք տարէք՝ ջերմ, ու առատ,
Ցօղէք մօրըս հողակոյտը անշիրմատակ…
Գուցէ գտնէք հօրըս շիրիմն անհետ կորած՝
Ծաղիկ ցանէք, նա չէր սիրում արցունք ու լաց…

Որպէս աղօթք այնտեղ թափէք մրմունջներն իմ —
Ու ցաւատանջ հառաչներըս հեծեծագին.
Աւա՜ղ,.. մինչ ե՞րբ ես դեգերեմ որբ ու մենակ,
Վտարանդի եւ միշտ օտար աստղերի տակ։

Գ. ԾԻԾԵՌՆԱԿ

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ — 20 Սեպտեմբեր 1922.— Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա գումարեցին Լոնտոնի մէջ համաժողով քաղաքագիտութիւն մը վարելու համար Քէմալականներու յառաջխաղացման նկատմամբ դէպի Կ. Պոլիս եւ Նեղուցները։ Մոսկուա կը հերքէ այն լուրերը, որոնց համաձայն սովետ ուժերը պիտի օգնեն Քէմալականներուն Կ. Պոլիսը գրաւելու համար։ Մուսթաֆա Քէմալի Փարիզի ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ՝ Թուրքերը դիտաւորութիւն չունին եւրոպական հողերը արշաւելու։

ՖԻՐՈՒԶ իշխան, Իրանի Մոսկուայի դեսպանը, անցեալ կիրակի օր սովետ մայրաքաղաքէն մեկնելէն ի վեր, մէջտեղ չկայ. անհետացած է։ Իշխանը պաշտօնանկ եղած էր, որովհետեւ ամբաստանուած էր մատնութեան եւ խաբեբայութեան յանցանքով։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ պաշտօնապէս կը հերքուի Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի մէջ տարածուած այն լուրը թէ՝ ամերիկեան կառավարութիւնը որոշած է տոլար թղթադրամները փոխելու, օտարներու կողմէ գաղտնի պահուած դրամները երեւան հանելու եւ զանոնք յետոյ օտար կառավարութեանց յանձնելու համար։

ՖՐԱՆՍԱ Խ. Միութեան հարցուցած է թէ կրնա՞յ իրեն տալ 1.500.000 թոն ցորեն եւ երկրորդական արմտիք։ Ռուսիոյ այս տարուան հունձքը առատ ըլլալով, արեւել. Եւրոպայի կարգ մը երկիրներ կրցած են արդէն ստանալ ցորեն։ Մոսկուա դեռ պատասխան տուած չէ, հակառակ անոր որ տասը օր առաջ կատարուած է այս խնդրանքը։

թեամբ, իր հերթին Սփիւռքը պարտի գուրգուրալ այն թանկագին մասունքներուն վրայ, որոնք կը գտնուին անձերու կամ հայրենակցականներու մօտ։

Ասոնց անկորուստ եւ ապահով վայրերու մէջ պահուիլը խիստ կարեւոր է վաղուան մշակոյթի մեր պատմութեան համար. չենք խօսիր այլեւս կորուստի ենթակայ զաւառական շատ մը երգերու, առոյթներու, առածներու, աւանդութեանց, սովորութիւններու եւ բառերու մասին, որոնցմով հետաքրքրուող յատուկ համազգային մարմին մը չունենալնիս դժբախտաբար անցնող երեսուն տարիներու ընթացքին։

Հաւաքենք ու պահենք ինչ որ կարելի է տակաւին պայմաններու մէջ, աներկբայ, որ պիտի դառնան անոնք անսպառելի հարստութիւններ վաղուան համար։

(Խմբագրական ԱՐՄԵՆԻԱյի)

ՄԱԿի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Թեր ու դէմ ճառեր վետոյին դէմ

Երէկուան նիստը հանդարտ անցաւ։ Վիշինսքիի զգայացունց ճառէն ետք, յուզումը մեղմացաւ։

Արժանթինի պատուիրակը բուռն կերպով խօսեցաւ վետոյի իրաւունքին դէմ, եւ լռելեայն հաւանութիւն յայտնեց Մարշըլի առաջարկին։ Ընդհակառակն՝ Պիէլոռուսիոյ պատուիրակը կորովի կերպով պաշտպանեց այս իրաւունքը, եւ ձայնակցեցաւ Վիշինսքիի որ աղջի օր յարձակած էր պատերազմատէրներուն վրայ։ Պահանջեց նաեւ որ Սպանիոյ դէմ տնտեսական եւ զինուորական պաշարում հռչակուի։

Յունաստան իր դրացիներուն դէմ

Յոյն պատուիրակ Վասիլի Ցէնդրամիս, Ուաշինկթընի յոյն դեսպանը, պահանջեց ստիպողական միջոցներ ձեռք առնել՝ վերջ տալու համար Յունաստանի դրացի եւ սովետասէր երկիրներու ձեռնարկներուն։ Այս երկիրներու նպատակն է, ըստ Ցէնդրամիսի, ջանալ Աթէնքի մէջ հաստատել «համայնավարական բռնապետութիւն»։

Պիտոյի միջնորդութիւնը

Ֆրանսերէն թերթերը մեծ լոյս դրած են արտաքին նախարար Պիտոյի վրայ որ միջնորդի դեր կատարէ Խ. Միութեան եւ Միաց. Նահանգներու միջեւ, փարատելու համար այն ճնշիչ մթնոլորտը՝ որ ստեղծուեցաւ Մարշըլի եւ Վիշինսքիի ճառերէն ետք։ Ասկէ զատ, ամէն առնէ աւելի պէտք կը տեսնուի որ միջակ եւ փոքր պետութիւնները համաձայնին որոշ ծրագրի մը շուրջ եւ ճշդեն իրենց դիրքը երկու հսկայ պետութեանց հանդէպ եւ մասնաւորաբար, Յունաստանի խնդրին եւ ՄԱԿի հիմնական կանոնագրին բարեփոխման հարցին մէջ։ Պիտօ այսօր է որ պիտի արտասանէ իր ճառը։

Վիշինսքիի բանաձեւը

Վիշինսքի պնդելով խնդրեց ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Թրիգվ Լիէ որ ընդհ. ժողովի օրակարգը անցընէ իր երէկուան բանաձեւը, որով կը դատապարտէ նոր պատերազմ մը յարուցանելու համար կատարուած ամէն ոճրապարտ քարոզութիւն։

Վետօն օրակարգի վրայ

ՄԱԿի ընդհ. յանձնախումբը, զանց առնելով սովետ առարկութիւնները, խնդրեց ընդհ. ժողովէն որ իր օրակարգը արձանագրէ մեծ պետութեանց տրուած վետոյի իրաւունքին բարեփոխման առաջարկը։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻՆ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ

Սօֆարէն (Լիբանան) կը հեռագրեն թէ լաւատեղեակ շրջանակներէ առնուած լուրերուն համեմատ, Արաբ պետութեանց արտաքին նախարարները, որոնք այստեղ գաղտնի խորհրդակցութիւն գրկել Մեծն Բրիտանիոյ եւ Միաց. Նահանգներ կը կատարեն, առաջարկած են վերջնագիր մը ներու հաղորդելու համար անոնց՝ Արաբ պետութեանց որոշումը Պաղեստին զինուոր զրկելու, որպէսզի արգելք ըլլան այս երկրի բաժանման ծրագրին եւ պոյքոտ ընեն անգլիական ապրանքներու դէմ։

Կը կարծուի որ այս որոշումը առաջին անգամ տրուած է 1946 Յունիսին, Պլուտան գումարուած արաբական լիկայի ժողովին մէջ. բայց, գործադրութիւնը յետաձգուած էր, որպէսզի ժամանակ ըլլար լիկային պատկանող պետութեանց իւրաքանչիւրին տեսակէտները իրարու հետ հաշտեցնելու։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Անգլիական գահլիճը վաղը պիտի գումարուի քննելու համար գաղթային նախարարութեան առաջարկը Պաղեստինի անգլիական հովանաւորութեան վերջ դնելու համար։ Այս առաջարկը համաձայն է արդէն, ինչպէս ծանօթ է, ՄԱԿի քննիչ յանձնաժողովի տեղեկագրին եզրակացութեանց։

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԻՏԱԼԻՈՅ

Կը կարծուի թէ հետզհետէ աւելի ստիպողական կը դառնայ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ տոլարի փոխատուութիւն մը ընել յառաջիկայ վեց ամիսներուն համար մինչեւ որ գործադրութեան դրուի Մարշըլի ծրագիրը։ Ֆրանսա պահանջած է 700.000 տոլար, Իտալիա՝ 400 հազար տոլար։ Ամերիկացի փորձագէտներ կը քննեն այս խնդիրը դրական որոշում մը տալու համար։

ՏՆՏԵՍ. ԵՒ ԵԼՄՏ. ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԵՏ

Այսօր, Փարիզի մէջ կը գումարուի Ֆրանսական դրամը կայուն հիմի մը վրայ դնելու համար կազմուած յանձնաժողովը։ Ելմտ. Նախարար, Շուման, որ Լոնտոն գացած էր բանակցութեան համար, երէկ վերադառնալով լաւատեսութիւն յայտնեց։ Խորհրդակցութիւնները պիտի շարունակուին յառաջիկայ շաբթու Փարիզի մէջ, ուր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԲ ՑՈՐԵՆ ԱՆԳԱՄ ԲԱՑԱՒ ԲԵՐԱՆ

Եւ աՀաւասիկ Հայոց «բանի - վրայ » մամուլը,— ազատագրեալ, պղծաչուրթեն եւ ծառաղէմ, ժահահոտ եւ ձեխասէր, գարշաբան եւ խեռաբարոյ, գագրաթորմի եւ աղբասուն:

Ո՞վ ստեղծեց: Ներկայացնենք մեղաւորները, նախ քան քննութիւնը՝ ըստ բովանդակութեան:

1.— Խմբագիրները, 2.— Աշխատակիցները եւ 3.— Ընթերցողները:

1.— Մեր մամուլին պատմութեան մէջ, երբեք տեսնուած չէր այսքան ազատութիւն (եւ անիշխանութիւն), որպէսզի հասնողը ինքզինքին տար խմբագրի տիտղոս եւ թերթ հրատարակէր՝ մրոտելու համար իր ազգակիցները ... մազձին գոյնով եւ ստամոքսին սրվեցուցած կանոններով: Հին ատեն, պայման էր՝ տիրապետել հայերէն լեզուին, գիտնալ եւրոպական լեզու մը, ճանչնալ իր ժողովուրդին քաղաքակրթութիւնը եւ չալակն ունենալ հմտութեան ծանր բեռ մը:

Այս պայմաններուն փոխարէն, այժմ, մեր խմբագիրներուն ամբողջ ունեցածն է... փալավրա: Բայց, իբրեւ ճարպիկ ամբոխավարներ, անոնք ծանօթ են ժողովուրդին տկարութիւններուն՝ զորս կը շահագործեն անխղճօրէն, փչելով իրենց տիկը եւ նուագելով անհամ եղանակներ: Ցաճախ՝ գարշահոտութիւն, ներանք ու ժահր: Եւ այսպէս «յառաջդիմական» հրապարակին վրայ սուրբ Հայաստանի անունը դարձաւ սեւ շուկայի ապրանքի պէս բան մը:

2.— Աշխատակիցները գրագէտներ են, (կըրնանք ըսել նաեւ՝ մտաւորականներ, աւելի ընդհանուր բառով մը) կամ գրչակներ:

Այս վերջինները, կեանքի մէջ վրիպած, իրե.ց ստորադասութեան ներքին ամօթանարութեան վրէժը լուծելու կամ պարտուած եսի մը ցաւը մեղմելու յոյսով, հրապարակ կը փնտռեն՝ ստորագրութիւն ցուցադրելու համար, (ախտաբանութեան մէջ ծանօթ՝ exhibitionnisteներու հոգեբանութեամբ): Անոնք պատրաստ են իրենց ստորագրութիւնը ցուցադրելու հոն՝ ուր տեղ կը տըրուի իրենց,— այսօր կարմիր թերթի մը մէջ, վաղը՝ ճերմակ: Եւ ցուցադրութեան համար տրուած այդ իրաւունքին փոխարէն՝ այսօր կը հայհոյեն աջին, վաղը՝ ձախին: Որձատեցէ՛ք այս խեղճերը, եւ ստորագրութիւն ցուցադրելու կիրքը կը դադրի ինքնաբերաբար, այլապէս մամուլին մէջ պիտի չպակսին այդ հիւանդները, որոնք, հանրային ... ութիւնը տեսնելով, պէտք կաղղին եւ ուշադրութիւն հրաւիրելու համար ստորագրութեան վրայ՝ աւելի եւս պիտի լղրճեն հրապարակը, միշտ մխիթարուելով որ պիտի կրնան պարծենալ, գէթ իրենց կնոջ առջեւ, նման քաջարանութիւններով (այս բառը կը գրուի, ի հարկին, Հ սկզբնատառով): Ծիծաղելի խեղճեր են ասոնք:

Իսկ մտաւորականները, անոնք որ անուն ունին եւ որոշ շնորհք ու տաղանդ, կը բաժնուին երկու խումբի,— չէզոքներ եւ ուղեկիցներ:

Չէզոքները անոնք են, որոնք համաձայն չեն թերթին ուղղութեան կամ խմբագրին արտայայտութիւններուն, բայց կը խորհին թէ լաւ է բարեկամ մնալ ամէնուն,— կարմիրին ու ճերմակին: Ու կ՚աշխատակցին կարմիր խմբագրին ալ, ճերմակ խմբագրին ալ, միամիտ քաջութեամբ մը ըսելու համար կարծես թէ կը տեսնե՞ս, ես այնքան անկախ եմ, որ կարեւորութիւն չեմ տար գրածներուդ ու բարեկամ կը մնամ հակառակախօսիդ, ինչպէս քիդ: Հայ հրապարակագրութեան նուաստացման մէջ ամէնէ՛ն մեղաւոր տարրե՛րը այս չէզոքներն են: «Յառաջ»ի խմբագրապետը, երբ իր հակառակորդը պայթած թարախի ձեւ կուտար հրապարակագրական իր շնորհքին, արդար ընդվզումով մը կ՚ըսէր չէզոքներուն, «աշխատակից » ամենայն Հայոց թերթերուն.— «Կամ ե՛ս եմ վատը, կամ դիմացինս, քաջութիւնն ունեցէք որոշելու»: Իսկ ես ուրիշին չեմ ձգեր այդ որոշումը,— կ՚որոշեմ ու պատուհանէն դուրս կը նետեմ նման չէզոքները: Ոչ թէ յանուն կուսակցական անհանդուրժողութեան, այլ միայն ու միայն յանուն մաքուր, անկեղծ, պարկեշտ հրապարակագրութեան:

Ժամանակ է վերջ դնելու որձեւէգութեան: Ժամանակ է քիչ մը աւելի քաջ, քիչ մը աւելի վճռական, քիչ մը աւելի խիստ նետուելու հրապարակ: Որպէսզի կարելիդառնայ մաքրել հայ մամուլին տունը, անհրաժեշտ է հասկցնել այս չէզոքներուն թէ անհանդուրժելի է քաջալերել մարդիկ, որոնք Հայաստան կը ծախեն... բիֆէքով, հայրենասիրութիւն կը ծախեն... քիլոյով եւ հայ ժողովուրդին կէսը թշնամի ցոյց կուտան միւս կէսին: Կամ ներդաղթի առթիւ այնքան այլանդակութիւններ կը գրեն, որ Թուրքն իսկ կը սկսի իբրեւ տաքիւմամ գործածել իրենց այդ յերիւրանքները:

Ու կ՚ըսեմ չէզոքներուն.— Մի՛ մեռցնէք նողկանքի ձեր բնախօսական հակազդեցութիւնը: Գարշահոտութիւնը գարշահոտութիւն է, քաջ եղէք եւ գիտցէք ըսել այդքանը: Եթէ չէք ուզեր դուրս ելլել ձեր ոսկեզօծ չէզոքութեան պատուանէն, լա՛ւ, մի՛ աշխատակցիք դաշնակցական թերթերուն ալ, հակադաշնակցական թերթերուն ալ: Գրելի՞ք ունիք, գրեցէք իրապէս չէզոք թերթերուն, (այդ չէզոք թերթերուն ալ պիտի անդրադառնամ եօքէն): Վասնզի, աշխատակցելով թերթի մը՝ որ «հակահայաստանեան» կ՚անուանէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կամ Թուրք կ՚անուանէ Դաշնակցականը, դուք մեղսակից կը դառնաք ամէնէն անպատիւ հրապարակագրութեան: Անշուշտ, պայման է եւ անհրաժեշտ՝ քննադատութիւնը հրապարակագրութեան մէջ, բայց երբ վատ հակառակորդըայնքան կ՚ազրոտի հոգիով, որ Թուրքն ու Դաշնակցականը նոյն արժէքով կը ներկայացնէ իր ընթերցողներուն, եւ այս սրիկայութեան առջեւ ոչ միայն ձայն չի բարձրացներ չէզոք գրագէտը, այլեւ ինք ալ կը ճառէ նո՛յն պատուհանէն, ի գիտութիւն ամէնուն հարկ է յայտարարել թէ կան գրագէտներ ալ, որոնք սովորութիւն չունին սպուելու թէ քէլ - քէլով սագի՞ն կը կանչեն թէ հնդկահաւին: Երբ Գրողներու Միութիւններ կան, կամ երբ գրագէտներ ու մտաւորականներ կան, որոնք կը հանդուրժեն՝ ինչքան ալ անզգամ եւ անպատկառ դառնայ հրապարակագիր մը, վերջապէս երբ տարօրինակ գրագէտներ կան, որոնք նողկանք անգամ չեն զգար այս նեխութեանց մէջ, շատ մի տեմնէք՝ եթէ պարկեշտ ու քաջ գրագէտ մը մաքրագործումի կը ձեռնարկէ... աւելով:

Բայց անցնինք ուղեկիցներուն:

Ուղեկիցները անոնք են, որոնք գաղափարական խնամութիւն ունին խմբագրին հետ,— ինչպէս ճշդել, ուրեմն, ուղեկիցներուն բաժինը իրենց թերթին մեղքին մէջ: Այստեղ արդէն հարկ կը դառնայ ճշդել աշխատակցութեան հարցը:

Մեր մէջ շատեր գաղափար չունին աշխատակցութեան հարցին մասին, որ այնքան բարդ է եւ ունի իր օրէնքները: Գաղափար չունին, որովհետեւ չեն հետաքրքրուիր օտար մամուլին կեանքով: Անցեալները, երբ խստիւ կը քննադատէի թերթի մը վարիչը՝ աշխատակիցի իրաւունքով, ընկեր մը բողոքեց հետաքրքրութիններուս մանրամասնութեան դէմ: Պատասխանեցի. — Ի՞նչ, ուրեմն դուք կը կարծէք թէ խմբագիր մը կրնա՞յ իրեն վարկ չինել աշխատակցող գրագէտներուն ստորագրութիններով՝ ամէն ազատութիւն տալով իր անձին, վարելու համար թերթը ըստ իր քմահաճոյքին, առանց վախն ունենալու թէ կրնայ վտանգել ձեր դիրքը: Ո՛րքան վեհանձն էք, ձեր ամէնէն թանկագին բանը (ստորագրութիւն = պատիւ) տալու համար առանց հակակշիռի: Իմ գիտցածս այն է, որ աշխատակից մը շատ բան կը կորսնցնէ իր պարկեշտութենէն և պատասխանատուութենէն, իրճաշակին համբաւէն ու հմտութեան արժէքէն, երբ բարոյական վարկ կը բանայ թերթի մը, որուն ոչ լեզուն, ոչ ալ պայքարի մեթոտները կը համապատասխանեն պատրաստուած, տեսակէտի տէր մըտաւորականի իր անունին:

Ուրեմն, աշխատակից մը իրաւունքներ ունի, — ճշդե՛նք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՆԴՐԱՆԻԿԸ

(Մահուան 20րդ տարեդարձին առթիւ)

Քսան տարի առաջ, սփիւռքի հայութիւնը սգաց իր անզուգական հերոսի կորուստը, բայց դտնուեցան մարդիկ, որոնք չի խղճացին դայն հրապարակ յորջորջել:

Ու արդար են բոլոր անոնք, որոնք հերոսի մահուան 20րդ տարեդարձը կը տօնեն այսօր, փառայատուկ հպարտանքով մը:

Արդարեւ տօնական օր մըն է նորէն, օր մը ոգեկոչումի, օր մը՝ վերացումի, խորհրդածութեանց եւ երախտագիտութեան:

Ալէլուիա՛, ալէլուիա՛...

Ցեղին վերջնական եւ ամբողջական փրկագործումին եւ հայրե՛ի հողերու միացման հաւատացեալները, բոլոր հայրենասէր անձնուրացները սըրբազան արարողութեան՝ կը հրաւիրուին:

Սովորական չէ անձը, որուն անունով տեղի կ՚ունենան այս օրերու հանդիսութիւնները:

Տօնը զոր կը տօնենք այնքան երկիւղածութեամբ եւ գուրգուրանքով, տօնն է՝ սուրբերուն սրբագնագոյններուն, ազատութեան համար մարտնչողներուն եւ զոհուածներուն յաւուր, որուն յիշատակներուն առջեւ այժմ արդէն կը խոնարհին բոլոր գլուխները ու կը փղձկին սիրտերը, երանութեան արցունքներով:

Սպատօն չէ, այլ փառատօն:

Անդրանի՛կ...

Ազգ մը եւ հայրենիք մը կը խորհրդանշէ. ազգ մը՝ իր բոլոր թերութիւններով եւ ազգ մը՝ իր Աստուածատուր բոլոր առաւելութիւններով:

Ազգ մը՝ որ իր ընտրանին միջոցով եւ ... յորդորներով, դարերու ստրկութեան եւ բռնութեան շղթաները փշրելու ինքնավստահութեամբ, սուրին սուրով ու հրացէնին հրացէնով պատասխանելու իմաստութիւնն ունեցաւ, օրհասական եւ անհաւասար կռիւներ մղեց մեն-մինակ եւ իր կեանքն ու արիւնը բնաւ չի սակարկեց:

Ազգ մը, որ խորտակեց պալատներ եւ գահանդներ բռնաւորին եւ հիմնեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Հերոս մըն էր Անդրանիկը, իր ցեղին պէս, արիւնով խանձարուրուած, բայց ազատատենչ մկրտուած:

Անձ մը, որ իր յեղափոխական ոգին ու կորովը Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութենէն ժառանգեց, անով հզօրացաւ, ինչպէս Մեպուհներ, Մուրատներ, Հրայրներն ու Համազասպները, Քեռիներ, Եփրեմներն ու Իշխաններ եւ դեռ հազա՛ր հազարներ:

Անոնք բոլորը, Անդրանիկի նման, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հուժկու հարուածներու եւ արիւնափառ դրուագներու պատմագիրքը դարձան, փառապանծ ու ոսկեղէն արձանագրութիւններով մերջաւորուած:

Ի՞նչ է հերոսը, անբացատրելի, առեղծուածային անձն է ան, իր ցեղին պէս առանձնորով, իր ցեղին վրէժով բոցավառ, անխորտակելի կամք, անզսպելի փոթորիկ, հուր ու կայծակ շանթահարող: Մահացու հարուած թշնամիին գլխուն եւ դեռ շատ աւելին...:

Բայց Անդրանիկներէն աւելի հերոս է այն կուսակցութիւնը, որ գիտէ, որ կրնայ Թանասարի Արշաւանքին մասնակցող շալակտարր հերոսացնել եւ եւ զօրավար դարձնել:

Հայ Յեղափոխութեան շարժանկարի ժապաւէնը բազմագոյն է եւ խօսուն, բայց Դաշնակցութիւնը այդ ժապաւէնի վրայ կը պատկերացուի յիսունեօթ տարեկան առողջ, յաղթանդամ եւ անպարտելի հսկայի մը նման, մարտնչող եւ կորովի:

Ու կարելի չէ մտածել Անդրանիկի մասին եւ ուրանալ Դաշնակցութիւնը, որ հազարաւոր Անդրանիկներ յայտնաբերած է, իբրեւ լուսատու աստղեր, մեր կապուտակ հորիզոնին վրայ:

Աղբիւր Սերոբ, Գէորգ Չաւուշ, Սէյտօ, Մչօ, Վազգէն, Մուրատ, Միքօ եւ դեռ շատե՛ր...

Ու այդ անուններուն ընդելուզուած են Տալւորիկն ու Վասպուրական, Խանասորն ու Պանք Օթօմանը, Կարին ու Երզնկայ, Սուրմալուն ու Բասենը եւ վերջապէս Անդրանիկի փառապանծ յաղթանակի պատմական Տիլիմանը:

Հայոց աշխարհի բոլոր լեռներն ու ձորերը, բոլոր դաշտերն ու ծովակները, աւանդներ, յիշատակներ եւ անգիր արձանագրութիւններ են Անդրանիկի եւ նմաններու գերմարդկային պայքարներուն եւ յաղթանակներուն:

Քրիստափորի, Զաւարեանի եւ Ռոստոմի սալին վրայ էր, որ դարբնուեցաւ Անդրանիկի հերոսական կառուցուածքը:

Սայթաքումնե՞ր:

Բայց ազգն ալ իր սայթաքումները ունի:

Թշնամին կրեց մեր ցեղին հարուածները Անդրանիկներու միջոցով, ան կքեցաւ, կսկծաց, աղաչեց ու սարսափեցաւ:

Այդ եղաւ հատուցումը մեր զրկանքին եւ անանուն տառապանքին, մեր զոհաբերութեան եւ արիւնի:

Հէքեաթ չէ այս, այլ՝ հրաշք իրականութիւն մը, նոր օրերու Վահագներ էին մեր հերոսները, որոնք բոցեղէն ծովէն դուրս խոյացան, անդունդներէն մեզի բերելով հայուն դրօշը, յաւէտ պաշտելի նաւապոյր:

Քրքրեցէք արիւնարբու բռնելներու, Թուրքերու պատմութիւնը:

Անդրանիկ, Սերոբ - Աղբիւր եւ նմանները հոն կը մնան, իբրեւ սոսկում եւ զարհուրանք՝ թշնամիի պայոց սերունդին համար:

Ազատութիւնը զոհ եւ արիւն կը պահանջէ, ատոր համար մեր ուխտեալներու խումբեր եւ գունդերը արի արանց, կամովին ու հրճուանքով մօտեցան մեր յարութեան հրաշափառ զոհասեղանին եւ տուին իրենց արիւնը:

Փա՛ռք բոլորին, մեծին ու փոքրին, զինուորին ու անթրաձիգին, յայտնի կամ անյայտ, որոնք մեր ազատութեան հուր հնոցը բոցավառեցին:

Պատգամը զոր Անդրանիկը մեզի կտակեց, պատգամն է նաեւ իր բոլոր զինակիցներուն եւ ընկերներուն.

«Գործս կէս մնաց» պատգամեց Անդրանիկը, ցաւատանջ, բայց սրտաբուղխ, հրահանգիչ ու նուիրական:

Այսօր, երբ՝ հայ հերոսներու արեամբ ու խիզախ մարտնչումներով հիմնուած, երիտասարդ Հայաստանը կը զօրանայ, ալ աւելի կ՚արժէքաւորուին հայ հերոսները եւ կը բազմապատկուի մեր երախտագիտութեան եւ պաշտամունքի պարտքը:

Դէպի երկիր... հայրենադարձի երջանկաւէտ օրեր են, մեր սրտերը թռչող եղած, մեր հոգիները կը ցնծան, վասնզի, Անդրանիկներու իղձն է որ կը կատարուի:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թահա Հիւսէյին

կամ Արաբակ. գրականութիւնը

Արաբական աշխարհի այս հռչակաւոր միտքը կը զբաղեցնէ այս միջոցին ֆրանսական գրական թերթերը: Աւելորդ չենք նկատեր քաղուածք մը ընել անոնցմէ մեր ընթերցողներուն ծանօթացնելու համար Արեւելքի այս հսկան:

Գրագէտ եւ գործիչ, Թահա Հիւսէյին շատ անգամ կոչուած է Իսլամին Ռընանը: Այս գնահատութիւնը արդէն ցոյց կուտայ իր գրաւած տեղը Արաբական աշխարհին մէջ: Ծանօթացնենք այս գրագէտը, որ երեք տարեկանէն կոյր, թարգմանած է Ժիտը, Սոֆոքլէսը եւ Ռասինը: Ինք արդէն, նոր գիրքով մը Ֆրանսացի հասարակութեան պիտի ծանօթացնէ ինքզինքը եւ իր ամբողջ գործը:

Թահա Հիւսէյին ծնած է Եգիպտոս 1889ին եւ յաճախած է Coranique դպրոցը, յետոյ El Azharի կրօնական համալսարանը, ժամանակ մը տատանելէ վերջ երկու հոսանքներու միջեւ, աւանդական եւ արդիական, Հիւսէյին առանց El Azharի հետ կապը խզելու կ'արձանագրուի Եգիպտական Երիտասարդ Համալսարանին մէջ:

«Կանգ առնենք հոս» կը գրէ, այդ երիտասարդը, հիներու եւ նորերու պայքարին մէջ ինկած:

Հիւսէյինի ուսումին զատարկութեան մասին ունեցած գաղափարով կ'արժէ Ռընանը: Երկուքն ալ ունին այդ քննադատական միտքը, եւ նոյն ըմբոստութիւնը կրթական ձեւերու միջակութեան առջեւ «կարգապահութեան գիտութիւնը որ կը պահպանէ գրականութիւնը, կը մեռցնէ միտքը» կ'ըսեն անոնք: Զարմանալի չէ ուրեմն որ երբ Գահիրէի մէջ վերջացուց իր ուսումը, եւ Սորպոնէն անցնելէ յետոյ, Թահա Հիւսէյին ձօնուեցաւ դաստիարակութեան դայն ձեռնեէրէն դուրս քաշելու համար չխզեց իր կապը հետ ընդհանրական հարստացուց զայն դիտ. տուեալներով: Գահիրէի համալսարանին մէջ գրականութեան ուսուցիչ, այդ համալսարանին առաջին վերատեսուչը Ալեքսանդրիոյ համալսարանին, զոր ինք հիմնած էր 1942ին, ընդհանուր կառավարիչ, եւ պետական քարտուղար կրթական նախարարութեան, Թահա Հիւսէյինի պաշտօնական գործունէութիւնը: Երբ երախայ էր կ'ըմբոստանար ժամանակ կորսնցնելու համար համալսարանի մէջ, իսկ այսօր այդ համալսարաններուն մէջ իր պաշտօններով մեծ դեր ունի արաբական բարձր կեանքին մէջ, եւ արժանի է ատոր:

Բայց հոս չվերջանար իր գործը, Թահա Հիւսէյին «Ուսուցման բարեկարգիչն» է եւ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է արաբական գրականութեան մէջ, ուր նորոգելով ձեւը «մտցուցած է ազատ դատապարտումը, խելօքիկ կարգապահութեան»: Իր գործը ընդարձակ եւ այլազան, փաստած է իր հաւատքը եւ ոչ թէ թեզ մը: Իր վէպերէն եւ հէքեաթներէն զատ, իր քննադատի փորձերը եւ թարգմանութիւնները, Սոֆոքլէսէն, Ռասինէն, Ժիտէն մէջտեղ կը բերեն իր դատողութեան եւ զարգացման որակը եւ յատկութիւններուն ճոխութիւնը:

Ալ զարմանալի չէ ուրեմն որ Արաբական աշխարհին մէջ ան ընդունուած ըլլայ իբրեւ իսլամի առաջին գրագէտը: Այսպիսի անձնաւորութիւն մը չի կրնար չհրապուրել, եւ իր գիրքը «Օրերու գիրքը» պիտի ընէ շատ աւելին եւ դաս մըն ալ պիտի տայ, առնական դաս, որ բանալին պիտի ըլլայ այդ դեղեցիկ չէնքին:

Թահա Հիւսէյին կոյր է 3 տարեկանէ ի վեր, ըսինք արդէն:

Աղքատ ծնողքէ, ամէն ինչ որ ունի, ոչ բախտին կը պարտի, ոչ դիպուածին, այլ իր ամուր կամքին, իր ըմբոստութեան: Այդ է որ կուտայ մեծութիւն, եւ վշտոտ արձագանգ մը իր «Օրերու Գիրք»ին: Միշտ հաճելի, կրցած է Հոմերոսին պէս կոյր, նկարագրել: Արտաքին կեանքի հրապոյրները գոցեն իրեն համար, ունի միայն այն ճամբան որ կը տանի մտքի ազատութեան, ճշմարտութեան, ինք իր մէջ խորանալու եւ ինքզինքը գտնելու: Երեխային խոստովանութիւնը յուզիչ է, որովհետեւ այն չի պատմեր յաղթանակներու յաջորդութիւն մը, այլ աւելի դանդաղ հանդրուաններու պայքարի, զոր պէտք է տանիլ ինքզինքին դէմ, ուրիշներու դէմ, քիչ մը հող շահելու համար, եւ այս շատ մը անկումներէ վերջ, քան յաղթանակներէ: Որքան դիւրին կ'ըլլար համակերպիլ կամ վարժուիլ: Բայց երեխան մտիկ կ'ընէ այս աշխարհը զոր չտեսնէր եւ մտիկ ընելով զայն կը ճանչնայ աւելի լաւ քան միւսները: Կը պայքարի ուրիշ դժբախտութիւններու դէմ ալ, միակութեան դէմ, ուր կը թողու իր կուրութիւնը, իր կարելիութիւններուն պակասութեան դէմ, կը զարգացնէ իր յիշողութիւնը, կ'աշխատի առանց վստահութիւնը կորսնցնելու, ուրախութեամբ կ'ընդունի իր աղքատութիւնը, եւ կը յարատեւէ:

Իր հպարտութեան մէջ կը տառապի, որովհետեւ իսկական հպարտ մըն է:

Աւելի քան հպարտ մը, Հիւսէյին ըմբոստ մըն է, իր ըմբոստութեան շնորհիւ ան իր խեղճութենէն ազատած է ինքզինքը, եւ գրաւած իր տեղը կեանքին մէջ: Միայն ըմբոստ միտքն է որ կը տանեցնէ ազատ մարդը:

Ըմբոստութիւնը հերոսութեան այժմէական ձեւն է: Ըմբոստին բաւական չէ, աշխարհի յիմարութիւնը ցոյց տալ. աշխարհի մը ուր իրաւը եւ սուտը կը շփոթուին, անոր կ'իյնայ չինել, չինել հոսանքին դէմ, աւանդութիւններուն եւ մոլլաներու առասպելներուն դէմ, նոյնիսկ քունին դէմ: Իրեն համար ըմբոստը կ'ապրի իր մարդու վիճակին անգիտութեան մէջ եւ դարմանը կը փնտռէ: Ոչ խօսքերով, գործերով:

Ա. Ժիտ, կը գրէ կարդալով «Օրերու գիրքը», կը զգամ մտածումի տարօրինակ տարաշխարհում մը (dépaysement) ճիշդ է բառը:

Այն աշխարհը որ նկարագրուած է հոն, քիչ նմանութիւն ունի մերինին հետ, բայց գիտելով նկարագրուած չէ ան, ոչ ալ գրուած է օտարներու համար: Այդ պատճառով ալ կարելի չէ զերծ մնալ այդ depaysementի զգացումէն որ կուտայ այդ էջերու ընթերցումը:

Բայց որչափ ատեն որ Հիւսէյին նետէ այդ ճակատագրականութիւնը որ դիւրութեամբ կը վերագրուի Միւսլիմաններուն Հիւսէյին մօտ, չէ մեղի:

Չիկայ Արեւելք մը հակադրելու Արեւմուտքին:

Մարդը կայ:

Ա. Մ.

Փարիզ, Փէռ լա Շէզի գերեզմանատան մէջ, Անդրանիկի մասունքները պահ դրուած են:

Կարաւանները կ'երթան, բայց Անդրանիկը կը մնայ «ղարիպ եւ անտէր» մեռելի մը պէս, հոն, Փէռ լա Շէզի գերեզմանատունը:

Ան՝ որ ամէնէն աւելի շատ տառապեցաւ, «իրրեւ արծիւ սաւառնեցաւ լեռ ու ձոր», ան՝ որ «հսկայ լերինք ապաստան» ըրաւ իրեն, ան՝ որ հազար անգամ դէպի մահը խոյացաւ, ցեղին փրկարգործումի արիւնոտ ճամբուն վրայ, իր հայրենանկարօտ աչքը փակեց օտար հորիզոններու տակ եւ չիրիմ մը անգամ չունի հայրենի հողին մէջ:

Բայց փոյթ չէ, թող մնայ իբրեւ անսպառ ներշնչարան մը, իբրեւ լուսատու աստղ մը, նոյնպէս «ղարիպ» մեր գաղթահայ նոր սերունդին համար:

Մինչեւ որ օր մը, հրաշափառ օր մը, գաղթաշխարհի ամենավերջին կարաւանն ալ իր բեռները կապէ, դէպի Սասունը, դէպի Անտոքն ու Ծովասարը, դէպի Բիւրակն ու Սիփանը մեկնելու, իր հետ ուսումնաբարձ տանելու Անդրանիկի եւ Սեպուհի, Իշխանի ու նմաններու սրբազան մասունքները հայրենի սուրբ հողին պահ տալու:

Անդրանիկները ազգին են, հայրենիքին, ինչպէս դիրենք Անդրանիկ դարձնող մայր կուսակցութիւնը, եւ անմահ են՝ ինչպէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը:

Ա. ՄԱՐԱԼ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Նոր խումբ մը

ՌԸՆԱԺ, 15 Սեպտ.— Սիրելի «Յառաջ», ինչպէս գիտէք աշխարհաւեր պատերազմի պատճառով Ռընաժի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գէորգ Զավուշի խումբը լուծուած էր: Սակայն այդ անմահ հերոսին անունը վառ պահելու համարանցեալները բոլոր ընկերներս քով քովի եկանք եւ վերակազմեցինք մեր խումբը:

Այս առթիւ Կրընոպլի կոմիտէն, ղրկած էր իր երկու ներկայացուցիչ ընկերները: Որոնց տուած շահեկան զեկուցումէն վերջ մեր հաւատքը անգամ մը եւս ամրացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած եւ կատարելիք գործի մասին: Ընկերները կարգ մը տեղեկութիւններ տուին նաեւ շրջաններու մէջ կատարուած կազմակերպական աշխատանքներու վերաբերմամբ որոնք հետաքրքրութեամբ լսուեցան:

Այս տեղեկութիւններէն վերջ, բոլոր ընկերներս անգամ մը եւս ուխտեցինք հաւատարիմ մնալ կուսակցութեան աւանդութիւններուն եւ անոր արի ղեկավարներուն: Կեցցէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն խրոխտ դրօշին տակ համախմբուած երիտասարդութիւնը բոլոր խոչընդոտներուն յաղթելու դիտակցութիւնն ունի:

Խանդավառ եւ կազդուրիչ մթնոլորտի մը մէջ ժողովը փակուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով:

Վ. Խ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Երգիչը

Ինքը — աղա՞տ... Եթէ երգի — ուրեմն ազա՞տ է,— անցաւ Վահրամի մտքով, եւ նա յիշեց քաղաքի ծայրամասում, խոնաւ նկուղում փակուած իր վլնուորներին եւ մնաց դարձեալ լուռ ու անշարժ:

— Ինչի՞ մասին էք մտածում,— հարցրեց նրբա դիմացը նստած սպան, որին ըստ երեւոյթին տարօրինակ էր թւում Վահրամի լռութիւնը:

Վահրամը վերստին մնաց գլխիկոր ու լուռ. թւում էր սպայի հարցումը չլսեց կամ չհասկացաւ, թէ՞ գուցէ չէր կարողանում ընտրութիւն անել ինչ երգել:

Իսկ սպաները սպասում էին, եւ ամէնից աւելի սեղանապետը, որ նայուածքը չէր հեռացնում Վահրամից: Ջութակահարը նոյնպէս անյարմարութիւն էր զգում հարեւանի լռութիւնից, դանդաղումից. տեսնելով մանաւանդ սպաներն սպասում են անհամբեր — նա արմունկով հրեց Վահրամին եւ շշնջաց հայերէն, առանց երեսը նրան դարձնելու:

— Անյարմար է. երգիր մի բան... քեզ կ'ազատեն, կը վարձատրեն... երգի՛ր...

Վարձատրե՞ն... Ուրեմն Երիկոն ինքը սպասում է այդպիսի վարձատրութիւն, եւ դրա համար էր ճգնում որքան կարելի է լաւ նուագել, շատ նուագել... մտածեց Վահրամը եւ դարձեալ զգաց, որ թուրք սպաներն անհամբեր նայում են իրեն ու սպասում են մի նոր հաճոյք, ուրախաբեր մի բան, որ աւելի բարձրացնի իրենց տրամադրութիւնը...

Եւ իսկապէս սպաները նայում էին նրան եւ սպասում... ու յանկարծ նրանցից մէկը, Վահրամի դիմացը նստող թուխ սպան, որ քիչ առաջ նրան հարցրեց, թէ ինչ է մտածում, լսելի ձայնով դարձաւ կողքի սպային, Վահրամին ցոյց տալով.

— Նա արտասւում է...

Իրօք, երկու կաթիլ արցունք դողում էին նրա աչքերին... Այդ նկատեցին եւ միւս սպաները, իսկ սեղանի կառավարիչ գնդապետը պարզապէս հետաքրքրուեց, թէ ինչու է արտասւում պարոնը:

Վահրամի փոխարէն պատասխանեց ջութակահարը:

— Պարոն Վահրամի սովորութիւնն է, ասաց նա, ցանկանալով, կարծես, Վահրամին լաւ ներկայացնող բացատրութիւն տալ:— Պարոն Վահրամը երգելուց առաջ յուզւում է... Երգիր, անյարմար է,— կրկնեց նա նորից արմունկով հրելով նրան:

— Երգե՛լ,— արձագանգի պէս կրկնեց Վահրամը եւ յանկարծ՝ աջ ձեռի մի առանձին թափով վերցրեց առջեւ դրած սեղանի դանակը եւ...

Եւ այնուհետեւ սեղանակիցներն իրենք էլ չնկատեցին, թէ ինչպէս նա դանակը տարաւ դէպի կոկորդը.

— Իմ կոկորդը չի կարող ուրախացնել...

Եւ մինչ ջութակահարն ու սեղանակիցներից մէկ - երկուսը վրայ կը հասնէին նրա ձեռքը բռնելու — արիւնն աղբիւրի պէս ցայտեց նրա կոկորդից, իսկ մինչեւ կը բռնէին նրան, որ նստեցնէին աթոռին կամ դանակը խլէին ձեռից— նա ամբողջ հասակով փռւեց յատակին...

●

Փոքր անց, երբ թուրք սպաները հարցրին ջութակահարին, թէ ինչ էին նշանակում երգչի հայերէն խօսքերը — Յոյնը թարգմանեց:

— Իր կոկորդը չի կարող մեզ ուրախացնե՞լ.. Այդպէս էլ ասա՞ւ:

— Այո,— գլխով արաւ ջութակահարը:

Թուրք սպաներն իրար նայեցին անխօս, գլուխներն օրօրելով, իսկ ոմանք մտածմունքի մէջ ընկան:

1920

(7 եւ վերջ)

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԵՒ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ

1. Ձեռագիրները մաքուր գրել, ՄԵԼԱՆՈՎ եւ ՄԷԿ ԷՋԻ ՎՐԱՅ: Մանաւանդ յատուկ՝ անունները:

2. Կարելի եղածին չափ ամփոփել հանդէսներու նկարագրութիւնը:

3. Ժամանակին ղրկել թղթակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուին նոյն շաբթուան մէջ:

4. Ուշադրութեամբ հետեւիլ կատարուած սրբագրութեանց:

պիտի գան Պէվին եւ Մնայտէր, Ամերիկայի ելմտ. նախարարը ։

Բամատիէյի պաշտօնատան մէջ այն հաւատքը կը տիրէ թէ՝ կարծուածէն շատ աւելի առաջ գացած են բանակցութիւնները, որոնց նպատակն է Մարշըլի ծրագրին գործադրութեան համար, Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Միաց. Նահանգներու միջեւ դրամական եւ ելմտական գործակցութիւն մը հաստատել, արեւմտ. Եւրոպայի համար տնտեսական եւ մաքսային կազմակերպութեան մը հիման վրայ ։ Ամէն պարագայի մէջ, խիստ կարեւոր որոշումներ պիտի տրուին — կ՚ըսուի — թէ՛ ելմըտացոյցի հաւասարակշռութեան եւ թէ Ֆրանքին վիճակին մասին։

«ՏԱՄՆԸՎԵՑ»ԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Եւրոպայի տնտեսական գործակցութեան կոմիտէն («Տամնըվեցեր») աւարտեց իր վերջնական տեղեկագիրը որուն մէջ նկատի առնուած են, կ՚ըսուի, Մարշըլի ըրած թելադրութիւնները։Այսօրուան նիստին մէջ՝ ուր պիտի ստորագրուի այս տեղեկագիրը, Թուրք ներկայացուցիչը իր ընկերներուն յայտարարեց որ Թուրքիա եւ Յունաստան հաստատապէս որոշած են մաքսային միութիւն մը կազմելու երկու պետութեանց միջեւ ։

ՁԱԽԱԿՈՂՄԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀՍԿԱՅ ՑՈՅՑԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Այսօր է որ, Իտալիոյ մէջ, ձախակողմեան կուսակցութեանց հրաւէրով, բոլոր քաղաքներու բնակիչները պիտի հաւաքուին, իւրաքանչիւրը իր քաղաքի հրապարակներուն վրայ, բողոքելու համար կեանքի սղութեան դէմ ։ Ներքին գործոց նախարար Մարիօ Սէլպա յայտարարած է որ այս ցոյցերուն նպատակն է գլխաւորաբար քրիստոնեայ — ռամկավարներու ներկայ դահլիճը տապալել եւ իշխանութեան գլուխ բերել ընկերվարականներն ու համայնավարները։

Երէկուընէ ի վեր ծայրայեղ մտահոգութիւն կը տիրէ Իտալիոյ մէջ. կը վախցուի յեղափոխութենէ ։ «Թէմբօ» կը գրէ որ միայն Թոկլիատտի (ընկերվարական պետ) եւ Նէննի (համայնավար պետ) գիտեն թէ ի՛նչ սարքած են այս «մեծ օրուան» համար ։

Կ՚ըսուի թէ ձախակողմեանները մասնաւոր դիտաւորութեամբ մըն է որ 20 սեպտեմբերը նշանակած են իբրեւ օր այս հսկայ ցոյցերուն ։ Արդարեւ, այս այն անիծեալ օրն է, ուր Մուսոլինի քալեց Հռոմի վրայ 1922ին, եւ վերջ տուաւ Վատիկանի աշխարհական իշխանութեան ։ Ձախակողմեանները իրենց վրէժը առած պիտի ըլլան ուրեմն, եւ 20 սեպտեմբերը պիտի դառնայ այսպէս յիշատակելի թուական մը համայնավար օրացոյցին մէջ ։

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ ԱՋԱԼՐՋՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԷ

Կարսի մէջ տեղի ունեցող միթինկի մը միջոցին, Իսմէթ Ինէօնիւ յայտարարած է թէ՝ օտար պետութիւն մը կը յուսայ որ իրծրագիրներըկրնայ իրականացնել, երբ ուրիշ երկիրներու մէջ ըմբոստութիւն եւ յեղափոխութիւն ծագի ։ Թուրքերը եւ մանաւանդ Թրքական սահմաններուն վրայ գտնուող Թուրք բնակիչները պէտք է ուրեմն մասնաւորապէս աչալուրջ ըլլան, ըսած է ։ « Արդարեւ, — աւելցուցած է Թուրքիոյ նախագահը — միջազգային կացութիւնը այնպիսի վիճակ մը առած է որ Թուրքերու միութիւնը ամէն ատենէ աւելի անհրաժեշտ կը դառնայ » ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆ նախարարութեան վիճակագրութեան համաձայն, 1947ի առաջին վեցամսեային, գործադուլի պատճառով 7.176.183 ժամուան աշխատութիւն կորսուած է ։ Այս ժամանակամիջոցին մէջ տեղի ունեցած են 1079 գործադուլ, որոնց 827ը Մայիսի եւ Յունիսի մէջ միայն ։

ՊԱՇՏՕՆԱԹԵՐԹԸ երէկ հրատարակեց շրջաբերական մը որով 1 Յուլիս 1947էն սկսեալ գործադրութեան կը դրուի 21 Օգոստոս 1947ին առընուած որոշումը օրավարձերն ու ամսականները 11 առ հարիւր աւելցնելու համար ։

ՎԱՖՏԻ երիտասարդ անդամները ցոյց մը կատարեցին երէկ Գահիրէի մէջ, Նոքրաշի փաշայի վերադարձին առթիւ ։ «Կեցցէ՛ Նահաս փաշա» (Վաֆտի պետը), «Ի՞նչ եղաւ Նոքրաշի փաշայի խոստացած պարպումը», պոռալով ։ Ոստիկանութիւնը չուտով ցրուեց ցուցարարները։

ԱՐԱԲ լիկայի առաջիկայ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Գահիրէի մէջ, 6 հոկտեմբերին ։ Օրակարգի վրայ են մասնաւորաբար Մեծ Սուրիոյ, Պաղեստինի, Եգիպտոսի, Լիբիայի եւ Սուտանի խնդիրները ։

Օգտուեցէ՛ք առիթէն

Րատիօ ժագ Տէրտէրեանը Մարսիլիայէն եկած է Փարիզ եւ կը ծախէ նորագոյն Թուրքերէն տիսքեր, նոյնպէս Թուանըրտիսքեր, լաւագոյն ընկուզենիէ տուփով կամ առանց տուփի ։ Դիմել.— 60 Rue Lafayette անկողնավաճառ ԳԱՓԱՐին կամ ճաշարան ԱՐԱՄին, Մարսիլիոյ շրջանին համար դիմել.— 30 rue Dominicaines: Ներգաղթողներու բացառիկ գին ։

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ պատուիրակի դիւանէն կը հաղորդուի.— Կաթ. պատ. Արտաւազդ արք. Սեպտեմբեր 22ին հովուական այցելութեամբ եւ ներգաղթի հանգամանակութեամբ կը մեկնի նախ Իտալիա եւ յետոյ Զուիցերիա ։ Սեպտեմբեր 28ին կը պատարագէ Միլանոյի մէջ ու այցելէ յետոյ Վենետիկի գաղութին՝ կ՚անցնի Ժընէվ՝ ուր կը պատարագէ Հոկտեմբեր 5ի կիրակին ։ Կաթ. պատուիրակին Փարիզէ բացակայութիւնը կը տեւէ քսան օր ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՔՆԱՐԻԿ (ծնեալ. Թեւան Բաղդանեան որ 1935ին իր ամուսնոյն բժիշկ Վաղինակ Սարգսեանի հետ Թեհրանէն (Իրան) Ֆրանսա փոխադրուած է եւ պատերազմէն առաջվայանս հաստատուած ։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝ Mrs. D. Hovhannessianի, C. 173, Margih Basrah, (Irak) ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի օրկանին,

ՀԱՅԱՍՏԱՆի Զ. թիւը (Օգոստոս)

Ճոխ եւ այլազան բովանդակութեամբ, ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ։

Վարչական հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris ։

Հատով կը ծախուին հայ գրատուններըը՝ Հր. Սամուէլ 51 rue Mr. le Prince, Հ. Բալուեան 43, rue Richer, Մ. Պարսամեան 46 rue Richer, լրագրավաճառի կրպակները՝ St. Denis, St. Michel, Petits Carreaux, rue des Fêtes, rue Piat, Palikao ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Երիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին ։

Կը խօսի ըՆկ. ԷԼԼԷՆ ԲՒԻԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժին ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է ։

Կը փնտռուի

Վարձու կամ ծախու երկու կամ չորս սենեակ Փարիզի կամ մօտիկ արուարձաններուն մէջ ։ Դիմել Համբարեան, Issy les Moulineaux, 9 rue de la Fraternité ։

Ծախու է

Սափրիչի ամբողջական կազմած մը՝ 2 աթոռ եւ 2 կնոջ յատուկ ։ Լավապօ, հայելի, թիկնաթոռ, աթոռներ, 2 սէշուար, դարակներ եւայլն ։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Յ. Տ. Յ.ի ։

ՄԱՐՍԷՅԼ - ՓՐԱՏՈՅԻ Մայր եկեղեցիին մէջ այս կիրակի կը քարոզէ Ա. ԳՐԻԳՈՐ վրդ. ՈՍԿԱՆԵԱՆ ։

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Ա. Ղազարեան, վերջին բնակավայրը Լեհաստան Զամոյց, կը փնտռէ Սէնիկ Ղազարեանը ծնած 15 Սեպտեմբեր 1915ին, Լեհաստան, որմէ 1945 ապրիլ 20էն ի վեր տեղեկութիւն չունի ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի ։

Ամենակարեւոր ծանուցում մը

ԼՈՒՏԵՐ ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

Աշխատանոցը բացուած է եւ կը ստանձնէ չէնքի նորոգութեան եւ զետեղումներու ամէն կարգի աշխատանք փորպետներու ձեռքով ։ Նորոգութիւն տղորքներու, արդուկներու եւ կարգի վառարաններու ։ Բաղնեռանկեանիքի եւ խոհանոցի նորոգութիւն եւ սալակներու զետեղում ։ Դիմել՝ Entreprise Générale Etablissement LODER, 25 Route de Villejuif, L'Hay-les-Roses, հեռաձայն Ita. 38-36 ։ Autobus 186 ։

Փրկեցէք ձեր եւ ձեր տղոց ակռաները գործածելով

DOLINE ALCALINE

ակռայ մաքրող հանրածանօթ փոշին ։

Կեդրոնատեղի, 47 Rue Lafayette, Paris (9)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

Յարգանքի երեկոյ

ԲԺԻՇԿ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ եւ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին ։

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եղիպտացի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ օր, (27 Սեպտեմբեր) երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Paris:

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, պիտի խօսին ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ ։

Մուտքը ազատ է ։

★ Իսկ յաջորդ օրը կիրակի 28 Սեպտեմբեր, մասնաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն իրենց մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, պատարագէն վերջ ։

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը սկսի ժամը 11.30ին ։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ լինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ. ։

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Կիրակի 21 Սեպտեմբեր ։

Խումբերէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները ։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն յնդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Չորեքշ. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը ։

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը ։

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը ։ Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտէ ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Իսի լէ Մուլինոյի դասախօսութեանց շարքը կը սկսի յառաջիկայ երեքշաբթի 23 Սեպտեմբերին, Երիմեան սրահին մէջ ։

ՃԱՇԱՐԱՆ ԼԻԼԱ

Որ բոլորած է իր քսանամեակը եւ տիրացած արդար համբաւի մը,

Պատրաստ է գոհացնելու իր ամէնէն դըժուարահաճ յաճախորդները իր համադամ կերակուրներով ու բազմապիսի ըմպելիներով

Հեռաձայն TRI 31 - 62

24, Rue St. Lazare, PARIS (9)

LE ROMEO

71, Bld. St. Germain, 71

Գիշերային այս զբօսավայրը պիտի ըլլայ այսօրուընէ ժամադրավայրը բոլորՓարիզի Հայերուն ։

Հոն դուք ձեզ ձեր տունին մէջ պիտի զգաք, մտերմական, բայց եւ շքեղ շրջանակի մը մէջ ։

Ֆրանքեւարեւելեան նուագախումբի մը հետ պիտի պարէ նշանաւոր հայ պարուհին

ROSITA DEL RIO

Գեղարուեստական բաժնին ղեկավարը՝

THEO - ARGHYSA

Տնօրէն **Evangelos - Chaptal**

Արեւելեան համադամներ, օղի եւ զանազան ըմպելիներ ։ Սրահի բարեխառնութիւնը եղանակին յարմար ։

Բաց է բացի երեքշաբթի եւ չորեքշաբթիէն ամէն օր ժամը 21.30էն մինչեւ առտու ։

Հեռաձայն Odé. 07-76 ։ Métro Odéon, St. Michel եւ Maubert - Mutualité ։

T. S. F.

Ձինուորական ծառայութենէ վերադարձած ըլլալով՝ դարձեալ կը ստանձնենք T. S. F.ի եւ ուէւէ մեքենական, ելեկտրական գործերու վերաբերեալ ապսպրանքներ, Փարիզ - արուարձաններէն ։ Իսկ գաւառէն յանձնարարութիւններ սիրով կը կատարենք ։

Եթէ կը փափաքիք՝ T. S. F.ի արդիական եւ ապահովուած գործիք մը ունենալ, կամ նորոգել տալ ձեր ունեցածը, փոփոխութիւններու ենթարկել ։

Եթէ կ՚ուզէք գնել՝ փիքոփներ, բարձրախօսներ եւ այլ կազմածներ վերջին նորաձեւութեամբ ։

Եթէ հանդէսներու, բեմերու, լուսավառութեան եւ ձայնարձակներու զետեղման համար վկայեալ արուեստագէտի մը պէտքն ունիք՝

ՄԻ՛ ՎԱՐԱՆԻՔ, մեզի դիմեցէք վստահօրէն. ամէն օր՝ ժամը 18էն վերջ, կամ գրել հետեւեալ հասցէին՝ ԱՐԱՅ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

12 Rue Martin Bernard, PARIS (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 3?6 ?66

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 Ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 23 Septembre 1947 Երեքշաբթի 23 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5143-Նոր շրջան թիւ 752 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՎԻՇԻՆՍՔԻԻ «ԵԼՈՅԹ»ԻՆ ՄՈՒԹԻ

ՄԱԿի այս տարուան նստաշրջանը , ձախորդ, չըսելու համար վտանգաւոր, կերպով սկսաւ: Թերթերը «ռումբ» անուանեցին Ամերիկայի արտաքին գործոց նախարար Մարշըլի երեքշաբթի օրուան ճառը: Բայց, եթէ այս ճառը պարզ ռումբ մըն էր, Սովետ արտաքին գործերու փոխ-Նախարար Վիշինսքիի պատասխանը «հիւլէական ռումբ»ին նման պայթեցաւ հինգշաբթի օր Ֆլըշինկ-Միտոզի մէջ, ընդհանուր ապշութիւն պատճառելով Միաց. Նահանգներու եւ իրենց բարեկամներուն, իսկ հիացում եւ գոհունակութիւն առթելով Խ. Միութեան արբանեակներուն :

Հակասովետ եւ կարգ մը «չէզոք» շրջանակներու համոզումն է որ Վիշինսքի ո՛չ միայն շատ առաջ գացած է Միաց. Նահանգներու եւ Անգլիոյ ու ընդհանրապէս դրամատիրական կազմակերպութեանց հասցէին ուղղած իր կծու խօսքերուն մէջ, այլ նաեւ՝ իր ամբաստանութիւններուն տուած է՝ դիւանագիտութեան մէջ մինչեւ հիմա անսովոր շեշտ մը: Այսպէս կարծողները կը մոռնան սակայն որ, բոլոր համեմատութիւնները պահելով, Մարշըլ ալ բիրտ եղած էր իր ուղղակի մեղադրանքներովը՝ Խ. Ռուսիոյ հասցէին: Զարմանալու ոչինչ կայ ուրեմն, երբ նկատի առնենք մանաւանդ երկու հսկայ պետութեանց դիւանագէտներուն տարբեր խառնուածքը,— ամերիկացի քաղաքագէտներու ճարտասանութեան ,ղղուշաւորութիւնը եւ սովետ գործիչներու բեմախօսական ուժականութիւնը :

Մարշըլ երեքշաբթի օր չեղեցաւ ամերիկեան սովորական վերապահութենէն: Ի՞նչ կայ տարօրինակ ուրեմն, եթէ Վիշինսքի ալ, իր կարգին, սաստկացնէր իր յարձակողական թափը: Եւ այս էր որ պատահեցաւ հինգշաբթի օր: Սովետ արտաքին գործոց փոխ նախարարը անխնայ, երբեմն կծու շեշտերով, հարուածեց Ամերիկայի պետական վարիչները, զինուորականները, դրամատիրական թըլըսթները եւ նոյնիսկ մամուլը, ամբաստանելով ամէնքն ալ թէ նոր պատերազմ մը կը պատրաստեն՝ համաշխարհային վերջին պատերազմի առեն իրենց ստացած շահը — 52 միլիառ տոլար հինգ տարուան մէջ — անաղարտ պահելու միջոցով, եթէ ոչ՝ զայն աւելցնելու համար:

*

Վիշինսքիի ճառը քննադատողները կ'ըսեն թէ սովետ արտաքին գործոց փոխ նախարարը հոգեբանական սխալ մը գործեց յարձակելով ամերիկեան մամուլին վրայ, որովհետեւ Եանքի թերթերը ազդուելով այս քննադատութիւններէն, կրնան աւելի սաստկացնել հակասովետ քարոզութիւնները:

Այսպէս մտածողները կը մոռնան, սակայն, թէ՝ այն վիճակին մէջ ուր հասած են անգլեւսաքսոն եւ սովետ յարաբերութիւնները, Խ. Միութիւն շատ կարօտ չէ ամերիկեան թերթերուն: Քարոզութեան համար, ան իր սեփական լրագիրները, պարբերականներն ու գիրքերը ունի, ամէն լեզուով ու ամէն երկրի մէջ: Անկէ զատ, իւրաքանչիւր երկրի համայնավար կուսակցութիւնները կան, որոնք իրեն ի նպաստ քարոզութիւն կ'ընեն մեծ եռանդով: Եւ ինչ որ մանաւանդ իր քաղաքականութեան կը նպաստէ, այդ խղճալի վիճակն է Եւրոպայի ուր մօտ երկու հարիւր միլիոն մարդիկ տնտեսական աննախընթաց դժուարութիւններու մէջ կը տուայտին, նեղուած՝ հացի եւ կենսական ամենաանհրաժեշտ ուտեստեղէններու տարապայման նուազութենէն: Ամերիկացիներուն գլխաւոր զինակիցը Դրամատիրութիւնն է. Սովետներունը՝ Թշուառութիւնը : Հոս է ահա տամը:

Թողունք հիմա այն խնդիրը թէ ո՞վ իրաւունք ունի: Ամերիկա՞ , որ եւրոպական երկիրներու անկախութիւնն ու ազատութիւնը պաշտպանելու պատրուակին տակ, արգելք ըլլալ կ'ուզէ Սովետներու ազդեցութեան տարածումին, այդ նոյն երկիրներուն մէջ: Խորհրդ. Ռուսիա՞, որ Միաց. Նահանգներու յարաճուն զօրութենէն մտահոգ եւ իր ժողովուրդներու նիւթական բազմազան պէտքերը ապահովելու նպատակով, ընդարձակելու կը ջանայ իր ազդեցութեան շրջանակները:

Իրականութիւնը այն է որ աշխարհ այս պահուս կ'անցնէ քաղաքական տագնապ մը, որ մեզի կը յիշեցնէ Միւնիխի համաձայնութեան նախորդակի տխրահռչակ օրերը, եւ սարսափով կը համակէ մեր հոգիները, համաշխարհային հաւանական նոր եւ աւելի ահաւոր սպանդի մը հեռանկարը պատկերացնելով մեր առջեւ:

Անըմբռնելի պիտի ըլլայ ուրեմն, եթէ այս կացութեան պատասխանատուները չկարենան գտնել «միջին եզր» մը, կարգադրութեան եղանակ մը, որով դադրին անմիտ, խելայեղ մրցակցութիւնները:

Ամերիկայի մէջ խիստ բազմաթիւ են դրական ողիով տոգորուած անձեր, կացութեան ծանրութիւնը լիովին ըմբռնող: Իսկ Խորհրդ. Միութիւն, ըսած չէ տակաւին իր վերջին խօսքը: Վիշինսքիի «ելոյթ»ը թերեւս փորձ մըն է լոկ, անգլօսաքսոն հանրային կարծիքը վրդովելու նպատակով կատարուած: Կը յուսանք որ այդ ելոյթը անդարմանելի հետեւանքներ չունեցած՝ Մոլոթով պիտի փութայ Նիւ Եորք, աւելի հաշտարար մթնոլորտ մը ստեղծելու համար :

***

Լոնտոնի սովետ դեսպան Զառուպին Մոսկուա կանչուեցաւ անցեալ օր: Թէ ինչո՞ւ. յայտնի չէ: Հաւանական է որ Մոլոթով կ'ուզէ այս դիւանագէտէն իմանալ թէ՝ ի՛նչ են բրիտանական արտաքին գործոց նախարարութեան տրամադրութիւնները վետոյի մասին Ամերիկայի ըրած առաջարկին վերաբերմամբ: Նկատի առնելով ՄԱԿի անգլիացի պատուիրակներուն ցոյց տուած քիչ մը գաղջ ընդունելութիւնը այս առաջարկին նկատմամբ,— ուրկէ նախապէս տեղեկութիւն չունէին, կ'երեւի — Մոսկուա կը յուսայ թերեւս իրարմէ բաժնել Լոնտոնն ու Ուաշինկթընը: Մեծն Բրիտանիոյ պատուիրակութեան պետը այսօր ՄԱԿի մէջ պիտի արտասանէ իր ճառը, ուրկէ յայտնի պիտի ըլլայ անշուշտ թէ՝ ո՛րքան արդարանալի են Մոսկուայի յոյսերը:

Գալով Ֆրանսայի՝ Պիտոյի շաբաթ օրուան ճառը — հակառակ իր զգուշաւոր եւ վերապահ պարբերութիւններուն — չկրցաւ պարտկել այս երկրի արտաքին գործոց Նախարարին նպաստաւոր տրամադրութիւնները ամերիկեան քաղաքականութեան հանդէպ, մասնաւորաբար վետոյի եւ արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներուն միջեւ տնտեսական գործակցութիւն առաջ բերելու անհրաժեշտութեան մասին:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 21 Սեպտ. 1922.— Մուսթաֆա Քէմալի Կ. Պոլսոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ՝ Անգարայի կառավարութիւնը պատերազմ պիտի հռչակէ Անգլիոյ դէմ, եթէ բրիտանական նաւատորմը կամ բանակը արգելք ըլլայ Թուրքերուն նեղուցներէն անցնելու, Թրակիա երթալու համար :

ՖՐԱՆՔԻՆ արժէքը պահպանելու համար ձեռք առնուելիք միջոցները որոնք գաղտնի կը պահուին, պիտի հրատարակուին յառաջիկայ ամսուն :

ԶԱՌՈՒՊԻՆ, Անգլիոյ սովետ դեսպանը, շաբաթ օր մեկնեցաւ Լոնտոնէն դէպի Մոսկուա: Սովետ դեսպանատունը որեւէ բացատրութիւն չէ տուած այդ մեկնումի պատճառներուն մասին:

ԺԸՆԵՎԻ մէջ վերջերս պատրաստուած միջազգային առեւտուրի պայմանագրին ծրագիրը պիտի ենթարկուի հաւանութեանը խորհրդաժողովի մը՝ որ պիտի գումարուի Հաւանայի մէջ 21 Նոյեմբերին: Հրաւիրուած են 32 պետութիւններ, որոնց մէջ նաեւ Խ. Միութիւն, որ սակայն մերժած է մասնակցիլ :

ԼԱ ԿՈՒԱՐՏԻԱ, Նիւ Եորքի նախկին քաղաքապետ, մեռաւ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք: Խիստ գործունեայ եւ ժողովրդական դէմք մըն էր եւ սահուն կերպով կը խօսէր եօթը լեզու : Ինք եղած է ամերիկացի «կանկսթէր»ներու աւազակային արարքներուն վերջ դնողը :

ԹԱՔՍԻՆԵՐՈՒ նոր գիները գործադրութեան դրուեցան: կառքերը ճամբայ չելած «թաքսիմեթր»ին վրայ նշանակուած գումարը պիտի ըլլայ 15 ֆրանք, սպասման իւրաքանչիւր ժամի համար՝ 150 ֆրանք, քիլոմեթրը՝ 12 ֆրանք ցերեկը, եւ 24 ֆրանք ժամը, գիշերուան 11էն սկսեալ : Պզտիկ ծրարներու համար պիտի առնուի 5 ֆրանք, եւ 10 ֆրանք՝ սնտուկներու եւ հեծելանիւներու համար: Վերադարձի համար տրուելիք վարձքերը փոխուած չեն, բացի ծիարշաւներու գացող յաճախորդներէն առնուելիքները՝ որոնք 30էն մինչեւ 126 ֆրանք որոշուած են, ձիարշաւի վայրերու հեռաւորութեան համեմատ :

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Ժոռժ Պիտոյի ճառը

Ֆրանսա չէզոք

Մարշըլի եւ Վիշինսքիի զգայացունց ճառերէն ետք, Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պիտօ խօսեցաւ շաբաթ օր, երկու Մեծերու հակադրուող երրորդ Մեծ մը — համաշխարհային նախրային կարծրքը: Իրականին մէջ, սակայն, ան բաւականացաւ Մարշըլի առաջարկներուն եւ Վիշինսքիի քննադատութեանց միջեւ գոյութիւն ունեցող անջրպետը երեւան հանելով: Ասով, ան ցոյց տուաւ որ — գոնէ առ այժմ — Ֆրանսա չուզեր միջնորդի դեր կատարել, ոչ ալ կ'ուզէ երկու հսկաներու — Ամերիկայի եւ Խորհրդ. Միութիւն — մէկուն կամ միւսին կողմը հակիլ :

Վետոյի իրաւունքը

Վետոյի մասին, Պիտօ յայտարարեց թէ՝ Ֆրանսա չէ որ հնարեց այս իրաւունքը : Եթէ զայն ընդունած է, առիկա ըրած է սա մտածումով որ ամկավար վարչաձեւին սկզբունքը եղող մեծամասնութեան կանոնը պէտք է գործադրուի միջազգային յարաբերութեանց մէջ ալ :

Միաց. Նահանգներու առաջարկը

Մարշըլի առաջարկը պէտք է խորհրդակցութեան առարկայ ըլլալ եւ ուսումնասիրել, տեսնելու համար թէ՝ նոր յանձնաժողով մը կազմելու ծրագիրը, ո՛ր աստիճան հաշտ է Ապահով. Խորհուրդին իրաւունքներուն հետ:

Պաղեստին

Եթէ հաշտարար կարգադրութիւն մը ընելու համար կատարուելիք ջանքերը ի դերեւ ելլեն Պաղեստինի խնդրին մէջ, Ֆրանսա պիտի ընդունի ՄԱԿի յանձնաժողովին եզրակացութիւնները՝ որ է այս երկիրը բաժնել երեք անջատ պետութիւններու :

« Տասնըվեց»երու ժողովը

Ֆրանսա եւրոպական գործակցութեան սկզբունքը ընդունած է եւ պիտի շարունակէ այս շաւղին մէջ, որովհետեւ Ֆրանսացի ժողովուրդը համոզուած է որ, տնտեսական աշխարհի մէջ, Եւրոպայի երկիրները պէտք է իրարու միանան կամ կորնչին. ուրիշ ելք չկայ: Եթէ աւելի մեծ թուով պետութիւններ չմասնակցեցան « Տասնըվեց»երու ժողովին, այս վիճակին պատասխանատուն ո՛չ Ֆրանսա է ոչ ալ Անգլիա:

Յունական խնդիրը . . .

ՄԱԿը պարտաւոր է միջամտել այս խնդրին եւ լուծում մը առաջարկել :

Իտալիա ՄԱԿի մէջ

Պէտք է որ Իտալիա ժամ առաջ անդամ ըլլայ ՄԱԿի, ուրկէ հեռացած էր մարդու մը (Մուսոլինի) յիմարութեան պատճառով:

Գերմանիոյ հարցը

Գերմանիա կեդրոնական խնդիրն է թէ՛ եւրոպական եւ թէ համաշխարհային հարցերուն: Ֆրանսա կողմնակից չէ ճնշումի եւ վրիժառութեան հաշտութիւն մը պարտադրելու Գերմանիոյ , բայց, կ'ուզէ որ այս երկիրը այլեւս խաղաղութեան սպառնացող ազդակ մը չըլլայ :

Ահա՛ ասոնք են Պիտոյի ճառին էական մասերը:

Երբ Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարը բեմէն վար իջաւ, Մարշըլ անոր ձեռքը սեղմեց եւ բոլոր ազգերու ներկայացուցիչները ծափահարեցին զայն, բացի սլաւ պետութեանց պատուիրակներէն, որոնք լուռ մնացին:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԸՆՏՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկ, Միաց. Նահանգներ պաշտօնապէս առաջարկեցին նորէն որ ՄԱԿի մէջ ընդունուելու համար Իտալիոյ ըրած խնդրանքը վերստին քննուի Ապահով. Խորհուրդի առաջիկայ նիստին մէջ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՒ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐՆԵՐԸ ԻՐԱՆԻ

Մոսկուա կը պնդէ ...

Ռոյթէրի համաձայն, սովետ դեսպան Սատչիքով նոր ծանուցագիր մըն ալ յանձնած է Իրանի կառավարութեան, այս երկրի հիւսիսային մասին մէջ գտնուող քարիւղահանքերու շահագործման մասին, եւ պահանջած է որ Իրանի դահլիճը «անյապաղ» Մաճլիսին վաւերացնել տայ վարչապետ Կավամի կողմէ 1 ապրիլ 1946ին ստորագրուած համաձայնութիւնը :

... Իսկ Ուաշինկթըն կը քաջալերէ

Ամերիկա, շաբաթ օր, Թէհրան ղրկած է նոր ծանուցագիր մը, որով կը խոստանայ Իրանի կառավարութեան օգնել այն պարագային՝ երբ Իրանի հողային ամբողջութիւնը սպառնալիքի տակ ըլլայ, ըլլայ, ռուս եւ իրանեան քարիւղի համաձայնութեան Մաճլիսին կողմէ չվաւերացուելուն պատճառով: Այս ծանուցագրով, Ամերիկա քաջալերած կ'ըլլայ Իրանը որ իր դիրքը անփոփոխ պահէ Խորհրդ. Միութեան հանդէպ:

(Լուբերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՐՄԵՆԻԱ

Երիտասարդաց Միութեան

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կազմակերպութիւններու պատմութեան մէջ վեց կամ եօթը տարին խոշոր շրջան մը չէ։

Բայց երբ նկատի կ'ունենանք միութեան մը կտրած ուղին ու իր օրըստօրէական վերելքը, այն ատեն ամենակարճ ժամանակաշրջաններն իսկ կը դառնան ուշագրաւ։

Մօտենալով այս անկիւնէն Արմենիա Երիտ. Միութեան անցնող վեց տարիներու կատարած աշխատանքին, կը գտնենք զայն խրախուսական ու յուսադրիչ։

Հեռաւոր այս ափերուն վրայ երիտասարդական միութիւններ եւ ազգային կեանքին ու մեր ապագային հանդէպ անոնց ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը պարագայ մըն է զոր կարելի չէ աննկատ թողուլ։

Այսօր մեր երիտասարդութիւնը ան չէ ինչ որ էր տասնեակ մը տարիներ առաջ։

Հասնող սերունդը խոշոր տոկոսով մտած է երիտասարդական միութեանց շարքերը ու կ'աշխատի իր մասնակցութիւնը բերել հանրային ձեռնարկներու։

Մեր ժողովուրդին ու մեր հայրենիքին հանդէպ անոր ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը անուրանալի է։

Երբ գոյութիւն ունի այս ոգին, կը նշանակէ կ'ապրի մեր երիտասարդութեան մէջ խանդավառութիւն ու եռանդ։

Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւնը,— առաջինը բոլոր երիտասարդական միութիւններէն — իր հիմնարկութեան առաջին օրէն իսկ զգաց իր վրայ դրուած պարտականութիւնները։

Արմենիա Երիտ. Միութիւնը կը հիմնուէր մեր մշակոյթին, մեր լեզուին ու պատմութեան պաշտամունքը նոր սերունդին մէջ խորացնելու առաջադրութեամբ։

Դեռ պատանի էին այս տղաքը, երբ այս նպատակով իրարու մօտ բերուեցան։ Անցան վեց տարիներ, այսօր անոնք արդէն երիտասարդ, ոչ միայն ստացան որոշ փորձառութիւն՝ իրենց տարիքին հետ կապուած կարգ մը աշխատանքներու մէջ, այլեւ դարձան գաղափարակիցներ անոնց, որ կ'ապրէին սերունդին վաղուայ ճակատագրի հոգերով։

Ամէն անոնք, որ պատեհութիւնը կ'ունենան չփումի գալու Արմենիա Երիտասարդաց Միութեան առաջին շարքերը խտացնող տղոց հետ, արդէն կը կրեն ջերմ տպաւորութիւններ։

Հունձքը, իրապէս մխիթարական, արդիւնքն եղաւ թափուած յարատեւ ջանքերու։

Առաջին վեց տարիները սահեցան խօսուն արդիւնքով։

Բոլոր նշանները ցոյց կուտան, թէ կարգապահութեան օրինակ այս տղաքը պիտի դառնան վաղուայ նոր աշխատանքներու մէջ օժանդակ անոնց, որ անցնող տարիներուն աշխատեցան իրենց համար։

Յուսադրելից աշխատանքի մը առջեւ կանգնած՝ այժմ կը նայինք ապագային։

Ցառաջիկայ նոր տարիները պիտի ունենան անտարակոյս նոր թելադրանք ու պահանջներ։

Նոր ժամանակները կը դնեն զանոնք ամէնուն վրայ։

Համոզուած ենք, որ Արմենիա Երիտասարդաց շարքերը խտացնող ամէն մէկ երիտասարդ ու երիտասարդուհի, պիտի զգայ ասիկա, ու ըստ այնմ պիտի բերէ իր օժանդակութիւնը միութեան նոր աշխատանքներուն։

Հիներու փորձառութիւնը՝ զօրացած աւագներու ցուցմունքներով՝ պիտի դառնայ նոր նպաստ մը նորեկներուն, որոնք տարուէ տարի կուգան խտացնել այս կենսունակ միութեան կուռ շարքերը։

Մօտաւոր առիթի մը վերապահելով թիւերով պատկերացումը նոյնիսկ վերջին տարուան ընթացքին կատարուած նուաճումներուն, ըսենք անցողակիօրէն, որ միայն Գ. Այրէսի մէջ, Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւնը ունեցած է աւելի քան 150 նոր անդամներու յաւելում մը։

Եւ խոստովանինք, որ մշտաշող է այդ գործը եւ գեղեցիկ, վասնզի ան ունի մտահոգութիւնը հայ քանակին ու որակին։

Պահել առաջինը ու նուիրուիլ որակին բարձրացման՝ հայրենասիրական աշխատանք մըն է զոր կատարեց Արմենիա Երիտասարդացը։

(Ամբագրական ԱՐՄԵՆԻԱ)

Գավառահայ գաղութք

Գավարիոյ մէջ, Միւնիխ եւ շրջանները, Կուբենվալտ, Բասաու, Լանտցութ, Քէմբթըն, կան 250ի մօտ հայ տարագիրներ պատերազմի ընթացքին զանազան երկիրներէն Գերմանիա բերուած աշխատանքի համար։

Բացի Կուբենվալտի 2 փայտաշէն ճամբարներէն, որոնց մէջ 65 Հայեր հաւաքուած, միասնաբար կ'ապրին, մնացեալները, իրարմէ քիլոմէթրներով հեռու, քաղաքին մէջ եւ մօտակայ գիւղերը ցրուած են։ Այս պատճառով կարելի չէ յաճախ, հայութիւնը ի մի հաւաքել, հանդէս կամ ներկայացում պատրաստել, եկեղեցի կամ դպրոց հաստատել։ Երկու տարուան ընթացքին, կարելի եղած է երկու անգամ պատարագ մատուցանել Քէմբթն նորաշէն ընթերցասրահին մէջ, Համպուրկէն Շահլամեան վրդ.ի բարեհաճ այցելութեամբ։ Քանի մը անգամներ ալ փոքր երեկոյթներ, Նոր տարուոյ եւ Վարդանանցի առթիւ։

Պատերազմի շրջանին, Միւնիխ հազիւ 20 - 30 Հայեր ունեցած է որոնցմէ 8—10 հոգին նախքան պատերազմը հոն հաստատուած էին։ Արեւելեան գորգի մասնագէտ Գ. Նուպար Զօհրապ (ողբացեալ Գրիգոր Զօհրապի հօրեղբօրորդին) ունեցած է իր գորգի արհեստանոցը ուր աշխատած են Հայեր ինք հմուտ երկրի լեզուին եւ օրէնքներուն, բարոյապէս եւ նիւթապէս օգտակար եղած է իր հայրենակիցներուն։ Անկէ զատ քանի մը Պուլկարահայ ուսանողներ եւ երկրաչափներ 1939էն առաջ եղած են Միւնիխ։ Այս վերջիններէն Գ. Ճ. Գարոնեան, 1945ի սկիզբները՝ նախ քան դաշնակից բանակին մուտքը, կազմակերպած է հայ Կ. Խաչը եւ հետզհետէ հիմնաւորուելով եղած է մեծապէս օգտակար կազմակերպութիւն մը, հեռաւոր շրջաններէն Միւնիխ հասնող հայ տարագիրներուն զետեղման եւ պարենաւորման գործին մէջ։ Հայ Կարմիր Խաչը վեց ամիս Ամերիկացիներուն կողմէ սնդամթերք ստացած ու պարենաւորած է հայ գաղթականութիւնը։ Մօզախի մէջ հայ սպանիական ճամբար մը հիմնուած ըլլալով, Կ. Խ.ի կողմէ, երկու Ֆրանսահայեր Արամեան Գէորգ եւ Քերիմեան Հրանտ, որպէս վարիչներ մատակարարած են տաք կերակուր հայ տարագիրներուն։

Դժբախտաբար այս սնդամթերքը դադրեցուցած են Ամերիկացիք առարկելով որ, միայն մեծ գօրանոցներու մէջ ՈՒՆՌԱյի հովանաւորութեան տակ եղող տարագիրները, որպէս D. P.ներ միայն հոգածութեան առարկայ պիտի ըլլան, իսկ յիշեալ ճամբարներէն դուրս մնացած ցիրուցան փոքրաթիւ գաղթականները քաղաքին մէջ, ժողովուրդին տրուած պարենաչափով պիտի բաւականանան։

Ունրայի ճամբարներ արդէն լեցուն ըլլալով, հակառակ կրկնակ դիմումներու կարելի չեղաւ մեր շրջանի Հայերը ընդունիլ տալ։ Ասկէ վերջն էր որ սկսաւ հայ տարագիրներու համար ապրուստի դժուարութիւնը։

Հայ Կ. Խաչի պաշտօնական գործունէութիւնը լուրջ դժուարութեան բախած ըլլալով տեղական իշխանութիւններու կողմէ, կազմուեցաւ Հայ Օգնութեան Կոմիտէ մը, Ֆրանսահայ Զարեհ Ասլանեանի նախագահութեամբ որ պաշտօնապէս ճանչցուելով, ատեն մը գործեց յօգուտ հայութեան։ Յետոյ կազմուեցաւ հայ բարենպատակ նոր միութիւն մը, Տօքթ. Լիպարիթ Վարդապետեանի նախապահութեան տակ որ իսկապէս հրաշքներ գործեց գաղթականներուն համար։ Յիշեալը ըլլալով նախ ՈՒՆՌԱյի ապա ՈՒՖՕյի պաշտօնեայ եւ զօրաւոր փաստաթուղթեր ունենալով Ամերիկեան իշխանութիւններու կողմէ, մեծապէս սատարեց հայ գաղութին դժուարին կացութեան։ Ինք արդէն փաստաբան, դատական գործերու մէջ, անմեղ հայ երիտասարդներու համար խիստ օգտակար եղաւ, ոչ միայն Գավարիոյ՝ այլ Շթութկարտի մէջ եւս։

Ներկայիս Միւնիխ նոր ընտրութիւնով ունի վարչութիւն մը, ճարտարապետ Տիգրան Կիրակոսեանի ղեկավարութեամբ, իսկ Տօքթ. Լիպարիթ Վարդապետեան կը մնայ որպէս Գավարիոյ U. S. գօտիներու հայ ներկայացուցիչը։

Միւնիխի շրջաններէն Քէմբթըն եւ Լանտցութ ունին իրենց ներկայացուցիչները։ Ա.ը երկրաչափ Նիկեան, Բ.ը Զաւէն Արապեան որոնք իրենց շրջանի հայութեան ընթացիկ գործերով կը զբաղին եւ հաշուետու են Միւնիխի կեդրոնին, Միւնիխի վարչութիւնն ալ իր կարգին հաշուետու է Շթութկարտի ճամբարին մէջ վերջերս շրջաններու պատգամաւորներու կողմէ ընտրուած, համայն Գերմանիոյ հայ գաղթականներուն, լիազօր կեդր. վարչութեան։ Այս մարմնին կը նախագահէ Գ. Ճէլալեան։

Բացի Շթութկարտի ճամբարի վարչութենէն՝ որ մեծ բարեբախտութեամբ մը երկու տարիէ ի վեր ՈՒՆՌԱյի հոգածութեան տակ ամէն տեսակէտով լաւ պարենաւորուած ու պատսպարուած է, շրջաններու հայութիւնը ողբալի դրութեան մէջ կը տուայտի։

Գավարահայութիւնը մէկուկէս տարիէ ի վեր, զուրկ օժանդակութենէ՝ պարենատոմսերու դրութեամբ կիսանօթի վիճակով կը քաշքշէ իր կեանքը։ Մանաւորապէս Կուբենվալտի երկու փայտէ խարխուլ տաղաւարներու մէջ հաստատուած 65ի մօտ Հայեր տխուր վիճակ մը կը ներկայացնեն։ Մեծ մասամբ կիներ երեխաներով, ծերեր եւ հիւանդներ, զուրկ խնամքէ, խոնաւ ու կիսաքանդ փայտէ տաղաւարներու մէջ, ձմերը ցուրտէն, ամառը տաքէն կը տանջուին եւ այս ամէնուն վրայ, սնունդի զգալի պակասով, կը հիւծին։ Անշուշտ այս պայմաններու տակ պիտի փճանան, եթէ երբեք արտասահմանէն բարեգութ հայրենակիցները օգնութեան չհասնին։

Միւնիխի վարչութիւնները երկու տարիէ ի վեր ամէն տեղ Ամերիկա եւ այլուր, գրեցին, օգնութեան կոչեր ըրին յանուն տառապահիւծ հայութեան։

Ամերիկահայ բարեսիրտ հայու մը միայն, Գ. Ժօրժ Մարտիկեանի, Միւնիխ հանդիպումին առիթով՝ ընդարձակ տեղեկագիր - խնդրագիր մը խմբագրուեցաւ ու յանձնուեցաւ իրեն իր ձեռքով Ամերիկայի Օգնութեան կոմիտէներուն հասցնելու համար։ Յիշեալը սրտցաւ Հայ մը, ականատես ըլլալով շրջանիս կարիքներուն՝ խոստացաւ բարեխօսել պատկան կազմակերպութիւններու եւ օգնութիւն հասցնել. Խոստմանը համաձայն՝ Միւնիխ ստացաւ Ամերիկայէն նպաստներ։

1946էն՝ հոկտեմբեր ամիսէն ի վեր Միւնիխ ստացաւ 2 անգամ 15ական սնունդի օգնութեան ծրարներ, իսկ 2 ամիս առաջ ալ 100 հատ (care packet), որոնք բաժնուեցան Գավարիոյ բոլոր Հայերուն հաւասարապէս։

Տեղւոյս հայութիւնը խիստ երախտապարտ, կ'օրհնէ նախ Գ. Ժօրժ Մարտիկեանը, ապա օգնութեան փութացող Ամերիկահայ եղբայրները։ Կ'իմանանք որ Գ. Մարտիկեան ազգու կոչեր հրատարակած է Ամերիկայի մէջ, որպէսզի հայ հարուստները ձեռք երկարեն, Գերմանիոյ 3000 Հայերը ազատելու համար ոչնչացումէ, արագ եւ վճռական։

Կ'առաջարկուի նախ պարենաւորել եւ պատսպարել (սնունդով եւ հագուստով) եւ յետոյ զանոնք օր առաջ Գերմանիայէն դուրս, ազատ երկիրներ տեղափոխել։ Կը յուսանք որ յիշեալին կոչերը պիտի արթնցնեն Ամերիկահայ հարուստներուն մէջ ազգային ոգին ու արժանապատուութիւնը, լաւագոյն արդիւնքներ ապահովելով։

Բոլոր բարերարներուն վեհանձն արարքները մեզ համար անմոռաց պիտի մնան։

Ս. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Ստեփան Մալխասեան

Ժամանակին «Յառաջ»ի մէջ ցաւով տեղեկացուցինք անուանի հայագէտ Ստեփան Մալխասեանի մահը որ տեղի ունեցած էր Երեւանի մէջ, խոր ծերութեան հասած, ծնած ըլլալով 1857ին, Ախալցխայի մէջ։ Բեղուն լեզուաբանը, ունեցած է 60 տարուան տքնաջան աշխատանք մը որպէս անխոնջ պրպտող։ Ինքն էր որ հաստատեց Խորենացիի Ե. դարու պատկանիլը եւ մնաց ամենահմուտ ուսումնասիրողը անոր։ Երեւանի համալսարանին ամէնէն նշանաւոր դէմքն էր որպէս հայկաբան եւ գինքը իրաւամբ կը բաղդատեն Ալիշաններու, Բագրատունիներու, Հիւբշմաններու հետ, իր մեծ գործը «հայերէն բացատրական բառարանը» չորս հատոր, որ ունի 120.000 հայերէն բառ, եւ 520 տպագ. էջ, 1946ին արժանացաւ Սթալինեան մրցանակի։

Նախակրթութիւնը իր ծննդավայրին մէջ ըստանալէ յետոյ՝ 1874ին էջմիածնայ Ճեմարանին առաջին աշակերտներէն եղաւ։ Զորս տարի վերջ դրկուեցաւ Բեթերպուրկ Արեւելեան լեզուներու համալսարանը հայ լեզուի իր հմտութիւնը կատարելագործելու։ Փոքր ընդհատումէ մը վերջ 1889ին փայլուն յաջողութեամբ մը աւարտեց համալսարանը։ Հոն իրեն դասընկեր ունեցած է փրոֆ. Ն. Մառը։

Երկար տարիներ վարեց ուսուցչական պաշտօններ Հայաստանի մէջ, միաժամանակ աշխատելով հայ լեզուի ուսումնասիրութեան։ Իր հրատարակութիւններէն նշանաւոր են «Գրաբարի հոլովումը, խոնարհումը եւ անխտիրները», «Գրաբարի համաձայնութիւնը», «Դասընթացք Հայոց հին մատենագրութեան»։ Բազմաթիւ թարգմանութիւններ ունի գրական եւ բանասիրական, իսկ գրաբարէ աշխարհաբարի թարգմանած է Խորենացին եւ Փաւստոսը։

Շուտով տպագրութեան պիտի յանձնէր Փաւստոս Բիւզանդի աշխարհաբար թարգմանութիւնը եւ 140 առածներու ու ասացուածքներու ժողովածոն Ախալցխայի բարբառով։

Այս ամփոփ քանի մը յիշողութիւններով կ'ուզենք իր մահուան առթիւ թարմացնել մեր ընթերցողներուն մէջ իր մասին «Յառաջ»ի նախորդ թիւերով լոյս տեսած ուսումնասիրութիւնը։

Բեղուն եւ լեզուաբան այս մեծ Հայուն իսկական արժէքը եւ հայ լեզուին իր մատուցած ծառայութիւնը կը մնայ ուսումնասիրել բանասէրներուն եւ լեզուաբաններուն, արժանի յարգանքը մատուցանելու համար հայ մտքի այս մեծ մշակին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Երեւանի հիւսիսային թաղամասերուն մէջ 96 երկյարկանի շէնքեր լրացած են, ուր այժմ կը բնակին միայն նոր գաղթականները։ Շէնքերը լաւ կահաւորուած են եւ պարտէզ ունին։ Մոլոթովեան շրջանին մէջ ձեռնարկուած է 3 յարկանի 12 մեծ շէնքերու շինութեանը։

Նոր Կեանք եւ Սովիէթաշէն աւաններու մէջ 200 միայարկանի տուներ աւարտած են, որոնք 1947ի ներգաղթողներուն յատուկ են։

1947—1948 տարուան համար 7 նոր արդիական աւաններու շինութեան ձեռնարկուած է, իւրաքանչիւրը 800 տունով։ Ասոնցմէ մինչեւ այժմ 2 աւաններ լրացած են։ Աւանները պիտի կառուցուին Էջմիածնի եւ Բերիայի շրջաններուն մէջ։ 1948ի սկիզբը Հայաստանի հարաւային շրջաններուն մէջ 3350 բնակարաններ (միայարկանի) լրացած պէտք է ըլլան։

—Արտաշատի խաղողի բերքը, որ Հայաստանի ամենալաւ տեսակներէն է, վերջերս առատօրէն քաղուեցաւ։

Երեւանի մէկ օրուան ելեկտրական լոյսի ոյժը միջին հաշուով 55.700 քիլովաթ է։

Սուրիա - Լիբանանէ հայրենադարձ մասնագէտ վարպետ ատամնաբոյժներ, համագործակցաբար Երեւանի շատ լաւ կահաւորուած մեծ տան մը մէջ ատամնաբուժական դարմանատուն մը բացած են։ Պետութիւնը մեծ վարկ եւ օժանդակութիւն տուած է այս նոր ձեռնարկին։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ.— Կիլիկիոյ Գարեգին կաթողիկոսին ի պատիւ յոբելենական հանդէսներ տեղի ունեցած են Օգոստոսի ընթացքին Պաղեստինի զանազան քաղաքներուն մէջ, Երուսաղէմ, Եաֆա եւ Հայֆա։

Երուսաղէմի մէջ հանդէսը տեղի ունեցած է Ժառանգաւորաց Վարժարանի հանդիսասրահին մէջ երկսեռ մեծ բազմութեան մը ներկայութեան։ Խօսած են Տօքթ. Վ. Գալպիեան, եւ Սերովբէ վարդապետ, ներկայացնելով կաթողիկոսին կեանքը հոգեւորական, գիտական եւ գրական ասպարէզներուն մէջ։ Եղիշէ վրդ. յոբելեարին գործին վերլուծումը կատարած է, իր զանազան երեսներով։ Վերջին խօսողն եղած է Երուսաղէմի պատրիարքը շնորհաւորելով յոբելեարը եւ մաղթելով որ երկար ապրի եւ վայելէ իր աշխատանքին արդասիքը։ Ներկայացնելով Աթոռին ու վանքին նիւթական վիճակը, դիմած է ներկաներու որ իրենց նուէրներով քաջալերեն եւ ուրախացնեն կաթողիկոսը։ Կէս ժամուան մէջ մօտ 800 պաղ. ոսկի հանգանակուած է տեղւոյն վրայ։ Ս. Յակոբայ Միաբանութիւնը 200 ոսկիով բացած էր հանգանակութիւնը եւ հանդիսաւորապէս խոստացած է յոբելեարին մէկ արժէքաւոր գործը տպել, վանքին ծախքով, իր տպարանին մէջ։ Հանգանակութիւնը պիտի շարունակուի։ Ի վերջոյ խօսք առած է Յոբելեարը։ Շնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ աւելցուցած է թէ ինք եկեղեցիին եւ իր ժողովուրդին հանդէպ իր պարտքն է որ կատարած է, եւ պիտի շարունակէ կատարել որքան որ ապրի։ Փափաքած է որ իր կենդանութեան, դպրեվանքը եւ Կիլիկիոյ Աթոռը նիւթապէս եւ մշակոյթով հաստատուն եւ բարգաւաճ վիճակի մէջ դրուիլ։

ՊՈԼԻՍ Գարթալի Ս. Նշան եկեղեցին որ 8 տարիէ ի վեր գրաւուած էր Թուրք իշխանութեան կողմէ, քանի մը օրէ ի վեր վերադարձուած է եւ եկեղեցին մէջ պահ տրուած գոյքերուն այլուր փոխադրութիւնը արտօնուած։ Դժբախտաբար եկեղեցին խիստ աւերակ վիճակի մէջ կը գտնուի եւ նորոգութիւնը մեծ գումարի մը կը կարօտի։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Մասիս» շաբաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը.— Ճէզիրէի եւ Եփրատի գաւառին հայութիւնը կը բաղկանայ տասներկու հազար հոգիէ։ Ճէզիրէի Հայերը մեծ մասամբ նոր գաղթականներ են, իսկ Եփրատի շրջանի Հայերը հինէն հաստատուածներ։ 1938էն առաջ անոնք արաբախօս էին։

Այժմ կան լուսաւորչական եւ կաթոլիկ դպրոցներ որոնց աշակերտ. թիւը կը հասնի 800ի, բաժնուած Քամըշլը՝ 310, Հասիչէ 250, Տէրպիսիէ՝ 110, Արաբ Բունար 80, Հեզայ 50։ Կը սորվին բացի մայրենի լեզուէն, արաբերէն եւ ֆրանսերէն։ 34էն 30 հոգի յաջողեցան տարեվերջի քննութեանց մէջ։ Քամըշլըի դպրոցը բարձրացած է Լիսէի աստիճանին։ Թէ Քամըշլիի, թէ Հասիչէի եւ թէ Տէրպիսէի մէջ կան երտասարդաց միութիւններ։ Թերթեր կը հասնին Հալէպէն եւ Պէյրութէն։ Ամէն տարի կը տօնուի նահատակներու յիշատակը, ինչպէս նաեւ Վարդանանցը։ Հոս եւս ներկայ է Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸՆ ԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ամսոյս 9ին հողին յանձնեցինք Խաչիկ Խաչատուրեանը։ Բնիկ Վանի Հէրէսան գիւղէն, Խաչիկ մեծ ծառայութիւն կատարած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շրջիկ եւ զինատար խումբերուն մէջ, Գարսկաստանէն Վան՝ սուրհանդակի դժուարին պարտականութիւնը ստանձնելով։ Այս առթիւ մեր հայրենակից գրագէտ Գ. Ղ. Մելոյեան պէտք է յիշէ զինքը, որովհետեւ յաճախ կը պատմէր անոր խումբին իր մասնակցութիւնը որպէս սուրհանդակ։ Համեստ էր բնաւորութեամբ եւ նոյնքան համեստ եւ զգոյշ իր ազգային պարտականութիւնները կատարած ատեն։ Իր կեանքն ալ ոդիսական մը չատերու նման։ 1908ի Թրքական սահմանադրութեան օրերուն զինուոր կը տարուի, եւ լման եօթը տարի, Արաբիոյ կողմերը, կը ծառայէ Թրքական բանակին մէջ, յիսնապետի աստիճանով։ 1916ին Անգլիացիներուն գերի կ'իյնայ եւ կը փոխադրուի Հնդկաստան։

Այնտեղ եւս իր ազգային պարտականութեան գիտակից, իր խիղճը հանգիստ չի ձգեր զինքը, կամաւոր կ'արձանագրուի եւ կը մասնակցի հայկական լէգէոնի մղած բոլոր կռիւներուն։

1920—1923ի սեւ օրերուն հայ ժողովուրդը կրկին միջազգային դիւանագիտութեան կեղծ սակարկութիւններու զոհ կը դառնար։ Մէկ կողմէն Թուրքը կը զինուէր եւ կը պաշտպանուէր, բոլոր պետութիւններու կողմէ, միւս կողմէն նոր ազատուած՝ արիւնաքամ մեր հայրենիքը, հիւսիսէն եւ հարաւէն դաւադրաբար յարձակումի կ'ենթարկուէր։ Ի՞նչ ընել եւ ո՞ւր երթալ, ապաստան մը, ապատ հող մը չունէր իր ոտքը դնելու համար։

1922ին, ինչպէս բոլորս, Խաչիկն ալ մեզ հետ կուգայ կը հաստատուի Մարսէյլ։ Բարեկեցիկ էր իր նիւթական վիճակը։ Երբեք անմասն չմնաց թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս մեր բոլոր կարիքներուն եւ իր աջակցութիւնը չզլացաւ բոլոր ազգ. նպատակներու։ Թաղման օրը տողերս գրողը քանի մը խօսքով վեր հանեց ընկերոջ ազգանուէր գործը համառօտ գիծերով, յաւերժացնելով հանգուցեալին յիշատակը։ Այս քանի մը տողն ալ թող իր թարմ շիրիմին համար ըլլայ յարգանքի տուրք մը իր անձնուրացութեան։ — Զ. Շարոյեան

ՏՈՄՍԵՐ

ՄՇՈՒՇԱՊԱՏ ՈՒՂԵՂՆԵՐ

— Ծանօ՞թ էք Գ. Պէտըլթին։
— Այդ անունով մարդ չեմ ճանչնար, ո՞վ է...
— Ֆրանսայի արտաքին նախարարը...
— Թիւրիմացութեան մէջ էք... Ֆրանսայի արտաքին նախարարին անունը Ժորժ Պիտօ է ...
— Բնաւ երբեք, ամերիկահայ մարքսիստներուն խմբագիրը՝ նախարարին անունը փոխեր է...
— Շատ ապրի, ուրեմն այդ մարդուն համար Փարիզի Շան դ'Էլիզէն պէտք է փոխել Ջեմփսէլյաւէսի, Նիսը՝ Նայսի, Շոփէնը՝ Զոփինի... Իսկ Ֆրանսաբնակ խմբագիրն ալ իրաւունք պիտի ունենայ գրելու Լորտ Պիրոն, Նիւ Եօրք Թիմ եւն....

×

— Գ. Պավինը անցեալ օր ճառ մը խօս...
— Գ. Պավինը ո՞վ է...
— Անգլիոյ արտաքին նախարարը ...
— Ըսել կ'ուզէք Գ. Պէվի՞նը։
— Ոչ, հայազգի մարքսիստներուն համար այդ արտասանութիւնը բուրժուա-կապիտալիստական է. հետեւաբար փոխեր են ...

×

— Իմացա՞ք, յունական բանակը կորիլաներուն դիմադրելու համար...
— Օրական ութը - տասը թերթ կը կարդամ բայց առաջին անգամն է որ կը լսեմ թէ կորիլաները...
— Երեւի ձեր կարդացածները չէք հասկնար, եղբայր, քանի մը օր առաջ կորիլաները Ալպանիայէն Յունաստան արշաւեր է...
— Իրա՞ւ. Ալպանիոյ մէջ կորիլա՞ կայ եղեր. կորիլան աֆրիկեան գազան մը չէ՞...
— Ինչ գազան, եղբայր... կորի-լա...
— Կորիլան, կապիկներու գերդաստանին երեւելիներէն ...
— Հազար անգամ կը սխալիք. հայ մարքսիստներու թերթը կը խօսի Յունաստան արշաւող հրոսակներու մասին. կապիկը ո՞ւրկէ գտար...
— ... ?

×

— Շատ շահեկան լուր մը ունիմ. Ռամկավարներու օրաթերթին մէջ կարդացի որ «աշխարհի երեք կիսագունդերը...»
— Ներողութիւն... աշխարհի մէջ չկայ բան մը որ երեք կէսերու բաժնուի... ոչ իսկ երկրագունդը. Այնչթայնն ալ այդքան առաջ չգնաց ...

«Ասպարէզ» Ժ.

Գարեգին Սրուանձտեանը իբրեւ ազգագրագէտ

(Ծննդեան 105ամեակի առթիւ)

(«Էջմիածին»էն մեր ուղղագրութեամբ)

Օտար պատմիչները դեռ եւս մեր թուականէն առաջ հետաքրքիր տեղեկութիւններ են հաղորդում հայ ժողովրդի կեանքի, նրա կենցաղի ու ընկերային յարաբերութիւններու մասին։ Այդ տեսակէտից արժանի է յիշատակել յոյն պատմիչներից Ստրաբոնին, Հերոդոտին եւ Քսէֆոնին, իսկ հռոմէական պատմիչներից Պլինիուսին։

Հայ մատենագիրները իրենց գրական գործերի մէջ նոյնպէս մեր ժողովրդի սովորութիւնների եւ ընդհանրապէս աղգագրութիւնը շահագրգռող նիւթերի մասին որոշ տեղեկութիւններ են հաղորդում, սակայն որպէս հէնց հայ պատմիչներ, որոնցից մենք աւելի մեծ ակնկալութիւններ ունենք. նրանք ազգագրութեան մասին բաւարար գործեր չեն թողել։ Նրանցից շատերն ուղղակի անցել են իրենց ժողովրդի նիստ ու կացի, առանձին կեանքի ու յարաբերութիւնների կողքից, կերտելով միայն իրենց ժամանակների եւ կամ նախորդող շրջանների թագաւորների ու զօրավարների մաքառման պատմութեան, օտար նուաճողների դէմ։ Եւ եթէ կան մեզ հետաքրքրող ազգագրական նիւթեր էլ, ապա նրանք կրում են պատահական բնոյթ եւ ամփոփուած չեն գրական որեւէ ամբողջական աշխատանքի մէջ։

Որոշակի եւ լրիւ գաղափար կազմել հայ հեթանոսական շրջանի, ինչպէս եւ քրիստոնէութեան մուտքից յետոյ մինչեւ ուշ միջնադարեան շրջանի հայ ժողովրդական սովորութիւնների մասին, անկարելի է։ Չնայած դրան, այնուամենայնիւ մեր պատմիչները բաւականաչափ նիւթ են մատակարարում հայ ժողովրդի հնագոյն ժամանակների հաւատալիքների մասին։

Այս իմաստով խիստ արժէքաւոր է Եզնիկ Կողբացու «Եղծ Աղանդոց»ը, որ հանդիսանում է քրիստոնէութեան փաստաբանութեան եւ հեթանոսական կրօնների քննադատութեան մեր լաւագոյն աղբիւրներից մէկը։ Պակաս նշանակալից չէ նաեւ Ագաթանգեղոսի գործը։

Ազգագրական այլեւայլ նիւթեր հաղորդելու տեսակէտից նշանաւոր են նաեւ Փաւստոս Բիւզանդի, Ղազար Փարպեցու, Թովմա Արծրունու, Մովսէս Կաղանկատվացու, Մխիթար Գօշի եւ այլոց գործերը։

Որքան էլ ցաք ու ցրիւ լինեն նրանց թողած այդ նիւթերը, այնուամենայնիւ դրանք նշանակութիւն ունեն Հայոց հնագոյն պատմութիւնն ու նախնական մշակոյթը արժէքաւորելու համար ճիշդ այնպէս, ինչպէս եգիպտական ժողովուրդների մշակոյթի պատմութեան համար նրանց թողած սովորութիւններն ու աւանդութիւնները, որոնք գրըուած են աղիւսների եւ հոյակապ կոթողների վրայ։

Ազգագրական հատ ու կէնտ նիւթեր կարելի է գտնել ոչ միայն մեր հին ու նոր պատմիչների երկերում, այլեւ մեր գրիչների կողմից գրուած բազմաթիւ ձեռագրերի յիշատակներում, որոնք կարօտ են ուսումնասիրութեան։ Մինչեւ 18րդ դարը ազգագրութիւնը հայ պատմիչների համար գիտական պատմական արժէք չէր ներկայացնում եւ յատուկ ուշադրութեան առարկայ չէր։ 18րդ դարի վերջերին, հայ գրականութեանզարգացման շրջանին, մեր գրողների երկերում հանդէս է գալիս նաեւ ազգագրութիւնը, որը սակայն շատ հեռու էր ազգագրութեան գիտական պահանջները բաւարարելուց։ Այս երկերում չօշափւում էին հայ ժողովրդի կենցաղի պատահական պահերը կամ հայրենասիրութիւնը գրգռող ազգ. անցեալը։ 19րդ դարի առաջին կէսի մի շարք հեղինակներ իրենց երկերում, զովաբանելով հայ ժողովրդի հերոսական անցեալը զուգընթացաբար տեղ էին տալիս նաեւ մեր ժողովրդի կենցաղին ու նրա սովորութիւններին։ Դրանց մէջ աչքի են ընկնում Մ. Թաղիատեանն ու Խ. Աբովեանը, որոնք ունեցան իրենց հետեւորդները։

Մեսրոպ Թաղիադեանն իր «Ճանապարհորդութիւն ի հայս» աշխատութեան մէջ (1806—1819), ինչպէս եւ միւս տպագիր ու անտիպ գործերում, նկարագրեց հայ գիւղացու կենցաղը։

Նա պակաս հետաքրքրութիւն հանդէս չբերեց նաեւ ժողովրդական բանահիւսութեան նկատմամբ, որի բազմաթիւ պատառիկներով համեմում էր իր ստեղծագործութիւնները։

Հայ ազգագրութեան յեղաշրջման տեսակէտից Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն, որը հետապնդում էր ազգային ինքնաճանաչման գաղափարներու սերմանումը, մի քայլ առաջ էր։

ՎԱՐԴ ԲԴՈՅԵԱՆ

(1)

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻՒԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ կը շարունակէ իր քննական պտոյտները գաւառներու մէջ։ Իրեն կ'ընկերանան ոչ միայն Խալքի անդամները, այլ նաեւ՝ միւս կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։ Իր վերջին ճառերէն մէկուն մէջ, Ինէօնիւ ակնարկութիւն ըրած է նորէն Խորհրդ. Միութեան գիտաւորութիւններուն՝ Թրքական հողերու մասին, եւ հրաւիրած է ժողովուրդը որ հեռատես ըլլայ։

Թուրք Նախագահը յայտարարած է նաեւ որ անհրաժեշտ է լայն ազատութիւններ տալ քաղաքական բոլոր կուսակցութեանց՝ մասնակցելու երկրին վարչութեան։ Բայց, չէ ըսած թէ՝ ինչ գրական քայլեր առնուած են այս ուղղութեամբ։

ԹՈՒՐՔ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ ՊԵՏԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

Անգարայէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ՝ Միաց. Նահանգներու կառավարութիւնը հրաւիրած է Թուրք սպայակոյտին պետ զօր. Սալիհ Օմուրթաքը այցելել Ամերիկա։ Զօրավարը Անգարայէն պիտի մեկնի Հոկտեմբերի առաջին շաբթուն մէջ, Թուրք բարձրաստիճան սպաներու ընկերակցութեամբ։

ՌՈՒՍԻԱ ԿՐՆԱՅ ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՆ ԳՐԱՒԵԼ 48 ԺԱՄՈՒԱՆ ՄԷՋ

Ամերիկեան զինուորական թերթ մը, «Արմորտ Քէվըլրի Ճըրնէլ», կը գրէ թէ՝ ձեռնհաս շրջանակներու կարծիքին համաձայն, Խորհրդ. Ռուսիա կրնայ հաւանականօրէն արեւմտ. Եւրոպայի երկիրներուն վրայ յարձակիլ եւ գրաւել զանոնք 48 ժամուան մէջ, հակառակ անոր որ անգլիական եւ ամերիկեան բանակներ կան հոն։

«Սովետ զինուորները — կը գրէ յիշեալ թերթը — աշխարհի բոլոր երկիրներու բանակներէն աւելի լաւ պատրաստուած են կռուի։ Ամենալաւատեղեակ շրջանակներու կարծիքին նայելով, Ռուսիա այս պահուս Եւրոպայի մէջ ունի հրասայլերով զինուած տասը բանակ, իւրաքանչիւրը 50 հազարէն 60.000 զինուորէ բաղկացած։ Գալով ռուսական բանակներու ընդհանուր թիւին, ասիկա 3ուկէս միլիոնէն 4միլիոնի չափ ըլլալ կը կարծուի։

Զօր. Տը Կոլի ճառը

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅ ՎԱՐՉԱՁԵՒԻՆ ԴԷՄ

Քաղաքապետական քուէարկութեանց համար իր ընտրական պայքարէն սկսելով, զօր. տը Կոլ շաբաթ կէս օրէ վերջ, Լիոնի մէջ խօսեցաւ ճառ մը, կրկնեց իր ասկէ առաջ քանիցս ըրած յարձակումները համայնավարներուն դէմ եւ քննադատութիւնները կառավարական վարչութեանց մասին՝ սահմանադրական ներկայ օրէնքին անբաւականութեան պատճառով։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ կուսակցութեան համաժողովի շաբաթ օրուան նիստին մէջ Էտուար Հէրիօ կուսակցութեան նախագահ վերընտրուեցաւ միաձայնութեամբ։ Այս ընտրութիւնը կը նկատուի դէպք մը, որ ապացոյց է թէ կուսակցութիւնը չափաւոր ուղղութեան պիտի հետեւի ընդհանուր քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերուն մէջ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՔՆԱՐԻԿ (ծնեալ. Թեւան Բաղդանեան որ 1935ին իր ամուսնոյն բժիշկ Վաղինակ Սարգսեանի հետ Թեհրանէն (Իրան) Ֆրանսա փոխադրուած է եւ պատերազմէն առաջ Վալանս հաստատուած։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝ Mrs. D. Hovhannessianի, C. 173, Margih Basrah, (Irak):

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին։
ՔԱՇԱՆ եւ ՊԱՆԵԷՕ՝ Մինաս Ալթունեանին։
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի։
ՊՈՐՏՕ՝ Կարօ Տոնէրեանի։
ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի։
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի։
ԿՐԸՆՈՊԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի։
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի։
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի։
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի։
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի։
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Մերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի։
ՊՈՒԼՎԱՌ ՕՍՍՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի։
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի։
ՊՈՄՌՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի։
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի։
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի։
ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի։
ՆԻՍ՝ Շ. Ջոտեանի։
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Աճէմեան.

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ։

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ԳԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
Կը խօսի ըւկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Գեղարուեստական բաժին։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ԿԻԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Dumesnil - 13e

Յարգանքի երեկոյ

Բժիշկ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ եւ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին։

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ օր, (27 Սեպտեմբեր) երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Paris:

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, պիտի խօսին ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է։

★ Իսկ յաջորդ օրը կիրակի 28 Սեպտեմբեր, մասնաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն իրենց մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, պատարագէն վերջ։

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը սկսի ժամը 11.30ին։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ իր խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։

Խումբերէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Չորեք. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը։

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը։

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը։
Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտէ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Իսի լէ Մուլինոյի դասախօսութեանց շարքը կը սկսի յառաջիկայ երեքշաբթի 23 Սեպտեմբերին, Խրիմեան սրահին մէջ։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Կիւլեանի բնակարանը։

ՇԱՎԻԼԷՆ ընկեր Գ. Պօղոսեան 200 ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն դպրոցին, Օր. ԻՍԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼԵԱՆԻ ցաւալի մահուան առթիւ։

ՇԱՒԻԼԷՆ Կիւլեան ընտանիքը եւ իրենց պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք, անձամբ, նամակով, թերթով եւ կամ բարենպատակ նուիրատուութեամբ, վշտակից եղան, իրենց սիրելիին Օր. ԻՍԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼԵԱՆԻ ցաւալի կորուստին առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Տիկին Ա. Ղազարեան, վերջին բնակավայրը Լեհաստան Զամոյց, կը փնտռէ Սէնիկ Ղազարեանը ծնած 15 Սեպտեմբեր 1915ին, Լեհաստան, որմէ 1945 ապրիլ 20էն ի վեր տեղեկութիւն չունի։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 24 Septembre 1947 Չորեքշաբթի 24 Սեպտ.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N 5144-Նոր շրջան թիւ 753 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ՀԷՆՐԻ ՈՒՈԼԸՍԻ ՁԱՅՆԸ

Միաց. Նահանգներու եւ Խորհրդ. Ռուսիոյ միջեւ արդէն գոյութիւն ունեցող հակամարտութիւնը՝ որ իր ամէնէն սուր արտայայտութիւնը գտաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ, ամենավտանգաւոր փուլի մը մէջ դրաւ համաշխարհային չիոթ կացութիւնը :

Չորս Մեծերու ժողովներուն մէջ, Ֆրանսան էր որ, ամ(ի)սէ աւելի է վեր, իր հաշտարար հակառաջարկներով, կուզար միջնորդի դեր կատարել Խորհրդ. Ռուսիոյ եւ Անգլօսաքսոններու միջեւ, եւ փրկել կացութիւնը: Այս անգամ սակայն, ժորժ Պիտօ չուզեց կամ կանխահաս նկատեց միջնորդութեան որեւէ փորձ: Շարաթ օրուան իր ճառով, բաւականացաւ, կոչ ընելով բոլոր ազգերուն որ իրենց բարեկամեցողութիւնը ցոյց տան հաշտարար մթնոլորտ մը ստեղծելու համար:

Ո՞րն է հիմա այն հեղինակաւոր անձը՝ որ պիտի փորձէ ընդհանուր չիոթութիւնը փարատելու, հակառակորդ կողմերը գոհացնող գործնական կարգադրութիւններ առաջարկելով: Կ'սպասուի որ Ամերիկա նախաձեռնարկ ըլլայ այս փորձին: Իբրեւ մամուլի եւ խօսքի ազատութեան դասական երկիր, հո՞ն է որ անկախ անձեր կառավարական կաշկանդումներէ զերծ, կրնան իրենց ձայնը լսելի ընել պետութեանց վարիչներուն, եւ լուսաբանել եւ յուզել հանրային կարծիքը :

Նախկին փոխ նախագահ եւ առեւտր. նախարար Հէնրի Ուոլըս անձնացմէ է՝ որոնց վրայ կարելի է յոյս դնել: Ան տարիէ մը ի վեր, թէ Ամերիկայի եւ թէ Եւրոպայի մէջ, իր ճառերովն ու յօդուածներովը քանիցս բուռն կերպով քննադատեց Ամերիկայի արտաքին գործոց նախարարութեան հետեւած քաղաքականութիւնը, եւ ծանրացաւ Սովետներուն հետ համակցողութեան մը գալու անհրաժեշտութեան վրայ :

Այս տեսակէտով իր ամէնէն կարեւոր ճառերէն մէկը 1946 սեպտեմբեր 12ին խօսածն է: Անցեալ գարնան, Եւրոպայի մէջ կատարած իր քարոզչական եւ ուսումնասիրական պտոյտին առթիւ ալ, առիթ ունեցաւ պարզելու իր սիրական տեսակէտը: Դիտումով թէ դիպուածով, այս տարի ալ դրեթէ միեւնոյն թուականին — 11 Սեպտեմբեր — Ուոլըս խօսք առաւ Նիւ Եորքի մէջ «Ամերիկայի Յառաջդիմական Քաղաքացիներու» կողմէ սարքուած հաւաքոյթի մը մէջ, 18.000 հոգիի ներկայութեան, պաշտպանելու համար միշտ միեւնոյն թէզը, ծանրանալով մասնաւորաբար ամերիկեան արտաքին քաղաքականութեան վրայ, որ, ըստ նախկին փոխ նախագահին, դրամատուններուն եւ բանակին ազդեցութեան տակ կը գտնուի այս պահուս:

Այս բոլոր ճառերը, սակայն, ընդհանուր նկատողութիւններ կը պարունակեն.— վերջ դնել պատերազմի մը ի նպաստ քարոզութեան, կրճատել սպառազինութիւնները, համակցողութեան գալ Խորհրդ. Միութեան հետ, եւն.:

Միաց. Նահանգներու եւ Սովետ. Ռուսիոյ համերաշխ հաշտարար ուղղութիւն մը որդեգրելը կ'ակամ կէտն է Ուոլըսի քաղաքականութեան: Բայց բաւական չէ այս սկզբունքը ջատագովել: Հարկ է ցոյց տալ թէ ի՞նչ են այն գործնական առաջարկները՝ զորս Ամերիկա կրնայ ընել Խորհրդ. Միութեան, որպէսզի փարատին վտանգաւոր թիւրիմացութիւնները երկու Մեծերուն միջեւ: Արդ, այս մասին Ուոլըս մեզի որոշ բան ըսած չէ տակաւին:

Ճիշդ է. այս երկու երկիրները շատ մօտէն գրաւեցնող խնդիրներ կան որոնցմով կը շահագրգռուին նաեւ երկրորդական պետութիւններ — Արեւելեան Եւրոպայի եւ Պալքանի երկիրներ, Թուրքիա եւ ուրիշներ: Անշուշտ, նպատակայարմար չըլլար միշտ հրապարակել այնպիսի առաջարկներ կամ կարգադրութիւններ, որոնք կրնան աննպաստ ըլլալ միջակ կամ պզտիկ պետութիւններուն: Բայց, Ուոլըսի ճառերը հրապարակային չեղան միշտ: Ան խօսեցաւ մասնաւոր հաւաքոյթներու մէջ ալ, ինչպէս անցեալ գարնան Փարիզի Արտաքին Քաղաքականութեան Կեդրոնին մէջ, ուր այս տողերը ստորագրողն ալ ներկայ էր սակաւաթիւ անձերու հետ: Հոն ալ նորէն չտեսանք թէ ի՞նչ գործնական լուծումներով Ամերիկայի նախկին փոխ նախագահը կը յուսայ գոհացում տալ Ռուսիոյ :

Ուոլըս երէկ ճառ մըն ալ խօսեցաւ նորէն Պոսթընի մէջ, բայց դարձեալ ի դերեւ հանեց մեր յոյսերը: Դիտել տալով միայն թէ՝ Միաց. Նա-

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԷՄ ԵՆ ...

Երբեմն բախտը մեզի ալ կը ժպտի, եւ ձեռքերնիս կ'անցնի խորհրդահայ թերթեր եւ պարբերականներ: Վերջերս տեսայ «Սովետական Հայաստան» ամսագրին մէկ թիւը որ մեծ մասով նուիրուած էր հայրենադարձներուն :

Հոն կար ներգաղթողներու մէկ ժողովը, բողոքի ժողով մը, Թուրք մամուլին եւ ձայնասփիւռին անճոռնի քարոզչութեան դէմ բանաձեւ մըն ալ քուէարկուած, ժողովին մէկ նկարը եւ վերջապէս ուրիշ յօդուածներ եւ նկարներ, որոնք հաճոյք միայն կրնան պատճառել որեւէ Հայու, պայմանով որ այդ Հայը Դաշնակցական չըլլայ անշուշտ ...,

Երանելի՛ մարդիկ :

Կար եւ մի ուրիշ Զ. Բաշինջաղեանի գրուածքը, «Զրպարտութեան եւ պրովոկացիայի վարպետները» խորագրով. այդ յօդուածով թէեւ «իրանք զրպարտիչների հետ բանավիճելու սովորութիւն չունին», բայց եւ այնպէս երկու էջ պատասխանուած էր Թուրք մամուլի գրգռութիւններուն, ներգաղթին առնչութեամբ :

Մինչեւ հոս լա՛ւ: Շարունակեցի ընթերցումս, զղացած հաճոյքս հետզհետէ չքացաւ, տեղի տալով անսահման ձանձրոյթի մը: Հոն ալ նոյն եղանակը, «Թուրք դաշնակներ ներգաղթի հակառակ փրոփականտ են անում»...: Հոն ուրկէ կը գրեն այդ [illegible] չկայ, որոնց «փափաքները» հասնին մինչեւ իրենցականքը. անոնց թերթերն ալ չկան որ աչօք բացօք կարդան: Պիտի հարցնէք ուրեմն ի՞նչպէս գիտեն որ «Թուրք դաշնակը դէմ է ներգաղթին»... Աւելի լաւ չէ հարցնէք իրենց կաթնեղբայրներուն՝ այս անգամ տեղական ապրանք — որոնց երկար ականջները հողին կպած, կը լսեն մանաւանդ փափաքներու հետաւոր արձագանգներն անգամ, «դէմ են ներգաղթին... դէ՛մ են ներգաղթին...» :

Գրուածքը ցոյց տուի, բառին լայն առումով, «անտարբեր» Հայու մը. կարդաց ուշադրութեամբ: Պատասխանը այնքան տրամաբանական էր որ մի միայն զայն արձանագրելու համար հոս կ'արժէր լսել մինչեւ վերջը :

— Ինչո՞ւ կը զարմանաք, լաւ է որ այդպէս ըսեն աջէն — ձախէն թերթերով, բեմով, պատմելով: Եթէ ըսեն որ Դաշնակցականներն ալ համաձայն են, մեզ պէս կը մտածեն ու կը գգան ներգաղթին առթիւ, թերեւս ներգաղթ չկատարուի: Անպաշտօն կամ պաշտօնական բոլոր բերաններբը մէկ բերան պարտաւոր են այդ եղանակը հնչեցնել, այլապէս վստահ եղէք ներգաղթ չենք ունենար»: Արդեօք իրաւունք տայի՞նք իրեն ...

ՍՕՍԻ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Ելեքտրական հոսանքին անկանոն եւ յաճախակի ընդհատումներուն պատճառով թերթին տպագրութիւնը յապաղումներ կ'ունենայ վերջերս: Պիտի խնդրէինք մեր բոլոր ընթերցողներէն ներողամիտ ըլլալ առաքման ակամայ թերացումներուն համար: Վարչութիւն

հանգիները, հակառակ իրենց հարստութեան եւ հիւլէական ռումբերուն, «չպիտի կրնան երբեք շահիլ երրորդ պատերազմ մը», եւ աւելցուց.«Այն յետադիմական կառավարութիւնները՝ որոնց մենք ուժ կուտանք, պիտի տապալին ներքին յեղափոխութիւններու պատճառով, եթէ մեծ պատերազմ մը ծագի Միաց. Նահանգներու եւ Խորհրդ. Միութեան միջեւ»:

Զենք ուզեր հաւատալ որ, Ուոլըս, Ամերիկայի արտաքին քաղաքականութեան դէմ իր կատարած յարձակումներովը՝ պատակ ունեցած ըլլայ միայն— ինչպէս շատեր կը կարծեն — յառաջիկայ ընտրութիւններու առթին իրեն ի նպաստ քուէներ հաւաքել: Բաց, միւս կողմէ, պիտի փափաքէինք որ Ամերիկայի նախկին փոխ նախագահը ոչ միայն քննադատէր, այլ նաեւ մեզի ցոյց տար գործնական միջոցներ, Մոսկուայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ առաջ բերելու համար անկեղծ եւ իրական գործակցութիւն համաշխարհային խաղաղութեան համար :

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԻՆ ՃԱՌԸ

Կծու ակնարկութիւններ Խ. Միութեան

Մաք Նէյլ, բրիտանական պատուիրակը, երէկ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ խօսեցաւ ճառ մը՝ որուն արդէն կ'սպասուէր. Ահաւասիկ էական մասերը.—

ՄԱԿի Քարեփոխումը

Նկատի առնելով վեթոյի իրաւունքին կամայականօրէն գործադրութենէն առաջ եկած անպատեհութիւնները, կը կարծենք որ իրապէս անհրաժեշտ է բարեփոխել ՄԱԿի կանոնագիրը այնպիսի եղանակով՝ որ այս Կազմակերպութիւնը կարենայ հաւատարմօրէն ցոլացնել համաշխարհային հանրային կարծիքը:

Ազգարաբութիւն Մոսկուայի

Եթէ սովետ կառավարութիւնը կը կարծէ թէ, երբ միջազգային կացութեան սա կամ նա երեւոյթը կը պատկերացնէ, պէտք է որ ամէն մարդ ընդունի այս պատկերացումը, այն ատեն, աշխարհի արդէն անհաստատ խաղաղութիւնը պիտի չքանայ, իրեն հետ քշել տանելով այս կացութենէն Վիշինսքիի համած հետեւութիւնները :

Չըրչիլ, Հիթլեր, ռուս քարիւղահոր

Բրիտանական պատուիրակը «կատակերգութիւն» անուանեց Վիշինսքիի այն գանգատը՝ որով կը կարծէ թէ Միաց. Նահանգները իրենց գործակցութեան մէջ կը թերանան: Սովետ պատուիրակը սխալուած եղաւ Չըրչիլը երբ զայն բաղդատեց Հիթլէրի հետ: Չըրչիլի մղած պայքարը նացիականութեան դէմ կրնայ բաղդատուիլ աշխարհի որեւէ մէկ ազգին պատկանող որեւէ հանմայնավարի մը պայքարին հետ: Չըրչիլ Լոնտոնի փողոցները հետեւած կը պտտէր գերման ռումբերուն տակ, այնպիսի ատեն մը՝ երբ —որչափ որ գիտենք— Նացի օդանաւերը ռուսական քարիւղահորով կը կատարէին իրենց թռիչքները:

Քորէա, Եգիպտոս

Վիշինսքի կը մեղադրէ Միաց. Նահանգները որ Քորէայի խնդիրը ՄԱԿի քննութեան ենթարկեցին, երբ միեւնոյն ատեն սակայն, սովետ կառավարութիւնը ուժ կուտար Եգիպտոսի գանգատին Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, Ապահ. Խորհուրդին մէջ: Արդ, աւելցուց Մաք Նէյլ, Մոսկուա բողոքեց ըսելով որ ինք համաձայնութիւն մը կնքած է Ամերիկայի հետ Քորէայի մասին: Եւ սակայն՝, Անգլիա ալ Եգիպտոսի հետ դաշինք մը ունի որ տակաւին ինը տարի զօրաւոր է :

Մարշըլի ծրագիրը

Ոչ ոք ստիպեց 16 [illegible] որ Փարիզի մէջ գումարուին: Անոնց կառավարութիւնները իրենց ազատ կամքովը հաւաքուեցան: Վիշինսքի կ'ամբաստանէ Ամերիկեան որ խաղաղութիւնը կը խանգարէ: Ուաշինկթըն իրաւունք չունի՞ միթէ իր առաջուածքները պաշտպանելու (կ'ակնարկէ Ամերիկայի ընելիք դրամական օժանդակութեան Ծ. Խմբ.):

Հիւլէական ռումբի հսկակչիռ

Խ. Միութիւն չի գործակցիր սպառազինութեանց կրճատման եւ հիւլէական ռումբի յանձնաժողովին: Հոն, վեթոյի իրաւունք գոյութիւն չունի, որպէսզի սովետները խափանեն անոր գործունէութիւնը, բայց ուրիշ միջոց մը գտած են — չգործակցիլ մեծամասնութեան: Մեծն Բրիտանիան ուժ պիտի տայ այս մեծամասնութեան, հաստատելու համար հիւլէական ռումբի հակակշիռ :

Միշտ կողմնակից ՄԱԿի

ՄԱԿը պիտի մնայ Անգլիոյ արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր միջոցը: Մենք թշնամի չենք բնաւ Խ. Միութեան: Մեր դուռները բաց են, մեր մամուլը ազատ է, ծածկելու բան չունինք: Պատրաստ ենք գործակցիլ տեւական խաղաղութիւն հաստատելու համար:

Մարշըլի առաջարկը ՄԱԿի մէջ

ՄԱԿի ընդհ. յանձնաժողովը ընդհանուր ժողովի օրակարգը անցուց Մարշըլի առաջարկները վեթոյի մասին, 2 քուէի դէմ (Լեհաստան եւ Խ. Ռուսիա) 12 քուէով: Պատերազմի քարոզութեան մասին Վիշինսքիի առաջարկն ալ անցուեցաւ օրակարգ :

Վէնսան Օրիոլի ճառերը Մարսէյլի մէջ

Ֆրանս. Հանր. նախագահ, Վէնսան Օրիոլ, կիրակի օր ճառ մը խօսեցաւ Մարսէյլի քաղաքապետարանին մէջ: Կոչ ըրաւ մեծ ազգերուն որ հրաժարին այն սրբազան դատին՝ որուն համար ինկան միլիոնաւոր զոհեր:

Նախագահը նոյն օրը խօսեցաւ նաեւ քաղաքին Առեւտրական Սենեակին մէջ, եւ իր խօսքը ամէն դասակարգի Ֆրանսացիներուն ուղղելով, յորդորեց զանոնք որ, իրենց անհատական եւ անմիջական շահերը չգերադասեն հանրային օգտին: Զանց

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«Պոլիսը Ազատագրական Պայքարի Ընթացքին»

Բ.

Զօրավար Քեմալ Փաշա իր գիրքը կը բանայ ցաւագին յուշերով։ Մռայլ գիծերով կու տայ ընդհանուր պատկերը ազգ. աղէտին, եւ կը մանրանկէ անոր քաղաքական եւ զինուորական անդրադարձումները։

Աւելորդ պիտի ըլլար մեր կարգին ծանրանալ ժամանակաշրջանի մը վրայ, որ իր ողբերգական վախճանով դեռ այնքան թարմ է յիշողութիւններու մէջ։

Պահ մը մտաբերեցէք, սակայն, Թուրքիոյ յուսահատական վիճակը զինադադարի շրջանին. Անգաղին կայսրութիւն մը փլատակ։ Մայրաքաղաքը եւ երկրին կարեւորագոյն մասերը գրաւուած։ Նեղուցներն ու ռազմագիտական կէտերը ենթակայ Դաշնակիցներու հսկողութեան.

Ո՞վ չէր հաւատար, այդ օրերուն, անխուսափելի հաշուեյարդարին, «Հիւանդ Մարդ»ուն անվրէպ անդամահատութեան։ Ամբարիշտները միայն կրնային կասկածի ենթարկել մարդկային արդարամտութիւնը, եւ վերականգնած տեսնել պետութիւն մը, որ դիտապաստ փռուած էր։

Զօրավար Փաշէր կը յիշէ այդ «սեւ օրեր»ը, եւ անոնց ու պարագաներուն համաձայն կը գծէ «ցաւագին պատկերներ»։ Ան մանաւորաբար անդրադարձ է «ներքին ցեցերուն» եւ ազգակից դաւաճաններուն հանդէպ։ Լաւ տրամադրուած չէ բնականաբար նաեւ «տեղացի կարգ մը հասարակ հաւաքականութիւններու հանդէպ, որոնք որեւէ չունին դեր կը կատարէին»։

Այս նկատումներուն վրայ կուգան բարդուիլ հիմնական պատճառներ, որոնք անխուսափելիօրէն ծնունդ կու տան՝ պայքարի եւ դիմադրութեան ճակատին կազմութեան։

Այդ պատճառները կ՚ամփոփուին հետեւեալ քանի մը կէտերու մէջ, հեղինակին դնահատութեանց համաձայն։

Ա.— Զինաթափ եղած Թուրք Ազգ. Բանակը երկրին խորերը քաշուելու հարկադրուած էր։ Կարեւոր հողամասեր թշնամիին ձգուած էին։ Ոյժի եւ հարստութեան այս վայրերը ձեռքէ ելլելէ յետոյ, Անատոլուն անպաշտպանելի վիճակի մը մէջ կը գրուէր, եւ ներքին մասերուն մէջ սեղմուած Թուրք կառավարութիւն մը, իր գոյութիւնը չէր կրնար պահել։

Բ.— Թուրքիա մարմին մըն է, որուն գլուխը կը գտնուի արեւմտեան կողմը։ Թշնամիին գրաւման ենթակայ այդ հողերը ազատագրելով միայն կարելի կ՚ըլլար ապրելու հնարաւորութիւն ստեղծել։ Այլապէս կը մնայ մահուան ձեւերէն միոյն նախընտրութիւն տալ։

Գ.— Քաղաքական հոսանքներու հակամարտութիւններ եւ կարգ մը «թշուառական եւ ողորմելի մարդոց» միջամտութիւնը կառավարական գործերու մէջ, պետական իմրանումին հետ անհաշտ եւ անոր հեղինակութիւնը վարկաբեկող անհանդուրժելի կացութիւն մը ստեղծած էր։ Մեծ պետութեան մը գործերը Թիֆէքճի Եաղուպներու եւ Գապաքճըներուն փոխանցուած էին։ «Ու, անհաւատալի բան, այս կուսակցամոլներու ամէնէն աւելի ջղայնոտութիւն պատճառողը, Անատոլուի ազգ. բանակին ընծայուած օժանդակութիւններն էր»։

Դ.— Մինչ Անատոլուն մահու եւ կենաց պայքար կը մղէր, խմբակ մը, թշնամիին հետ համակցութեան գալով, ապարդ Թուրքիոյ քարտէսը կը գծէր, եւ անոր կու տար փոքրաթիւ բանակ մը։

Ե.— Ազգ. Բանակը մեծ կարիք ունէր զէնքի եւ ռազմանիւթի։ Պոլսոյ զինուորական մթերանոցներուն մէջ, անկախութեան Ազգ. Բանակը յաղթանակ առաջնորդելու չափ բաւարար պահեստ կար։

Զ.— Միւս կողմէ անտարակուսելի էին Պոլսոյ Թրքութեան հայրենասիրական բարձր զգացումները։ Հետեւաբար հեծեծող այդ շրջապատին մէջ կարելի էր կազմակերպութիւն մը երեւան բերել, եւ օգտակար աշխատանք՝ եր տանիլ։

Ահա այս նկատումներով ճամբայ կ՚ելլան։ Նախ մասնակի գաղտնասացութիւններ ցաւակից համախոհներու միջեւ։ Ցետոյ սեղմ շրջանակի մէջ հաւաքոյթ։ Օրերով խորհրդակցութեանց իբրեւ արդիւնք սա ընդհ. համոզումը թէ՝ «ձեռնածալ նստիլը քաղաքական կացութեան զարգացման չի կրնար նպաստել, եւ թէ առաջնադոյն կենսական աշխատանքը՝ տրամադրելի ամբողջ զինամթերքը դէպի Ազգ. Բանակ առաքումին մէջ կը կայանայ»։

Մինչ այդ, չարժմանաւերով ռազմանիւթ փախցնելու փորձեր միայն կատարուած էին։ Իրենք կ՚որդեգրեն «կամ ամէն ինչ, կամ ոչինչ» նշանաբանը, եւ գործի կ՚անցնին։

Կուռ կազմակերպութիւն մը մէջտեղ կը բերեն, սահմանափակ անդամներով, բայց բոլորն ալ «ոչխարեայ»ներ։

Այժմ ժամանակը հասած էր ռազմանիւթ ճարելու։ Սուքը տանք զօրավարին, որ չմոռնանք, այդ Թուականին տեղակալ — գնդապետ էր միայն.—

«Ռազմանիւթ եւ զինուորական պիտոյք, Զէքմէչէ — Բէնտիք գծին այս կողմէն հայթայթելու անհրաժեշտութեան առջեւ կը գտնուէինք։ Մեր տրամադրութեան տակ ո՛չ դրամ կար եւ ոչ ալ միջոց։ Այդ օրերուն, պատերազմական նախարարութեան Թնդանօթաձիգներու բաժնին տնօրէնը, սեւ օրերու բարեկամս՝ տեղակալ - գնդապետ Էրզինճանցի Սալիհն էր։ Հոգեւին կապուած եմ Սալիհին եւ իր վստահութիւնը կը վայելեմ»։ Իրեն հարցուցի.

— Եթէ չոգենաւ ճարենք. մեզի դիւրութիւն կրնա՞ք ընծայել՝ ռազմանիւթ հայթայթելու համար։

— «Այնքան ատեն որ ես գործի գլուխ կը գտնուիմ, զինապահեստները ձեր տրամադրութեան տակն են։ Առէք ինչ որ կ՚ուզէք, եւ երբ որ կ՚ուզէք։ Թող գիս կախաղան բարձրացնեն մթերանոցներուն դրան առջեւ։ Պաշտօնէութիւնն ալ կրնա՛նք փոխել, եթէ ան չկարենայ այդ արտակարգ կացութիւնը դիմագրաւել։ Վտանգուածները, ի հարկին, Անատոլու կը փախցնէք»։

«Ցետագային նոյն հաւաստիքը կու տար Պատերազմական Բաժանմունքի Նախագահ Իհսան փաշան։

«Վտանգը, սակայն, մի միայն պահեստներու շրջանակին մէջ չէր կայանար։ Խոշոր եւ անանախատեսելի վտանգներ կրնային ծագիլ փոխադրութեան, բեռնաւորման եւ առաքման ընթացքին

«Թշնամին, դարանակալ կը սպասէր եւ գործակալներ կը վխտային»։

Նոյնքան մեծ եւ անլուծելի դժուարութիւններու առջեւ կը դնէր զիրենք, շոգենաւ ճարելու խնդիրը։ Ո՞վ պիտի ուզէր այդքան վտանգաւոր գործի մը համար շոգենաւ տրամադրել։ Բազմաթիւ ձախողանքներէ եւ դառն յուսախաբութիւններէ յետոյ, վերջապէս կարելի կ՚ըլլայ առաջինը ապահովել։ Ու, ո՜վ հեգնութիւն, անունն ալ «Արարատ»։

Նաւը, ներկուելու պատրուակով Ոսկեղջիւր պիտի մտնէ, եւ հազար թոն ռազմանիւթ բեռցնելէ վերջ պիտի անցնի նաւահանգիստ։ Հոն ճամբորդ պիտի առնէ Սեւ Ծովու զանազան նաւահանգիստներուն համար, եւ իր բեռը պիտի պարպէ Ինէպոլու։

Սկզբունքային այս համաձայնութենէն յետոյ կը մնար ծանօթանալ նաւատիրոջ հետ, եւ կնքել վերջնական համաձայնութիւնը։

Հանդիպումը տեղի կ՚ունենայ Սիրքէճի, փոքր ճաշարանի մը մէջ։ Իբրեւ նաւատէր կը ներկայանայ Ռօզալթ անունով բարձրահասակ, մօրուսաւոր եւ փայլուն աչքերով մարդ մը, որուն նայուածքը թէեւ վստահութիւն չի ներշնչէր, բայց, եփուն մարդ, գիտէ շողշողուն ծրագիրներով դիմացինը կախարդել։

Ռօզալթ կը խոստանայ հազար թոն ռազմանիւթ փոխադրել Ինէպոլու, տասնը մէկ հազար ոսկի անուշան գումարի մը փոխարէն, որուն կէսը իբրեւ կանխավճար պիտի առնայ Պոլսոյ մէջ։

Հրապուրիչ է առաջարկը, եւ սակայն տարակոյսը կը կրծէ սիրտը.— գործի մա՞րդ, առաւփախա՞ւ, թէ՞ գործակալ։ Բանակցութիւնը անձամբ կը վարէ զօրավարը։ Տաք ու պաղ օրեր տեսած մարդ, քիչ մը աշխարհը կը ճանչնայ։ Բայց ի վերջոյ անձնատուր կ՚ըլլայ եւ վերջնական խօսքը կու տայ։

— «Շոգենաւը վաղը դիշերէն սկսեալ կրնայ բեռնաւորուիլ, կը յարէ Ռօզալթ»։

Հ. ՎՐԱՄ

Ա. կաթողիկոսը մեկնեցաւ ընդհ. խանդավառութեան մէջ

Աղեքսանդրիայէն կը գրեն Ցուստերբին Սեպտեմբեր 5 թուականով.—

Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 6ին Աղեքսանդրիայէն ներգաղթողները թիւ 14 մաքսատունը «Բալէստա»յի քարափը դիրք բռնած էին ձեռքով բեռնաւորուած 10 օրուան պաշարով եւ առօրեայ գոյքերով։ Մի առ մի իրենց շոգենաւին տոմսը, կառավարութեան թուղթերը քննութեան անցուելէ ետք, նաւ բարձրացան. իսկ Գահիրէցիները մինչ 12.30ին երկաթուղիով թիւ 14 քարափ հասան եւ նոյն ձեւակերպութեամբ շոգենաւ բարձրացան։ Անախրնթաց խանդավառութիւն կը տիրէր գահիրէցի եւ աղեքսանդրիացի ներգաղթողներու մէջ։ Միւս կողմէ՝ առաւօտ շատ կանուխէն գրեթէ ամբողջ աղեքսանդրահայութիւնը քարափ եկած էր դիտելու եւ ճամբելու իր սիրելի ազգականներն ու ծանօթները։ Այս բազմութեան վրայ աւելցնելու է Գահիրէէն եկած մեծ թիւով Հայեր, որոնք ողեւորութեամբ կը ծափահարէին նաւ բարձրացողները։ Շոգենաւին վի՛չ մեքենաները անընդհատ քարափէն կը վերցնէին ներգաղթողներու 4—5—6 ծանր սնտուկները մէկ անգամէն։

Այս գործերէն եգիպտական բարեխնամ կառավարութիւնը ոչ մէկը քննեց եւ ոչ ալ բացաւ, վստահ ըլլալով որ անոնց մէջ օրէնքով արգիլուած ապրանքներ չկան եւ բոլորն ալ ներգաղթողներու դոյք կարասիներն են։

Ներկաներու մեծ խանդավառութեան եւ ծափահարութեանց մէջ տասնեակ մը անձնական մեծ օթօներ, 30ի մօտ մօթօսիքլէթներ, 40ի չափ դաշնակներ մի առ մի շոգենաւ բարձրացուեցան։ Ա. կարաւանով այս մեկնողներուն թիւը, մեծով պզտիկով մօտ 2000ի կը հասնի, որոնց ամենափոքրը 8 օրուան մանկիկ մըն է, իսկ ամենատարէցը՝ 80—90 տարեկան զոյգ մը, իրենց զաւակներով, թոռներով եւ թոռան զաւակներով եւ հարսներով։

Բոլորին յամրակէն վրայ եւ ձեռքերուն մէջ կան եգիպտական եւ հայկական դրօշակներ, իսկ վարը խուռներամ բազմութիւնը, աւելի քան 10000 հոգի։ Անոնց մէջ կային նաեւ քիչ թիւով եւրոպացիներ եւ եգիպտացիներ, որոնք եկած էին առ ի հետաքրքրութիւն դիտելու։ Հոն էին նաեւ Եգիպտոսի հայ, ֆրանս. յունական, արաբական թերթերու թղթակիցներ, ինչպէս նաեւ Լոնտոնէն, Նիւ Եորքէն, Փարիզէն յատուկ թերթերու թղթակիցներ։ Զանազաններու կողմէ հարիւրաւոր լուսանկարներ առնուեցան։ Ժողովուրդը առաւօտէն մինչեւ դիշեր ժամը 7ը, շոգենաւին քարափը կը սպասէր մեկնումին, սակայն «Բալեստան» Մասիսինման անշարժ կեցած էր։ Երեկոյեան ժամը մինչ 4ին Եգիպտոսի առաջնորդ՝ Պ. Շէպօրին նաւ բարձրացաւ ներկաներու բուռն ծափահարութեանց մէջ եւ կամրջակին վրայ բաղդաւորեցաւ նաւապետին, Առաջնորդ Սրբազան Հօր, իր փոխանորդին եւ ներգաղթի կոմիտէին կողմէ։ Ս. Հայրը բարձրախօսի առջեւ ողջերթի եւ հրաժեշտի ճառ մը խօսեցաւ եւ եգիպտական ազնիւ ժողովուրդին, կառավարութեան եւ սիրեցեալ թագաւորին ուղղուած շնորհակալական խօսքեր ըրաւ, որոնք վերջացան «կեցցէ Ֆարուք Ա. Թագաւորը» ներկաներու կանչով։ Ս. Հայրը տեղեկացուց ներկաներուն թէ շոգենաւը, ըստ նաւապետի յայտարարութեան, պիտի մեկնի առաւօտուն կանուխ ժամը 5ին։

Ու այսպէս ժամերը սահելով գիշերուան ժամը 7ը եղած էր։ Մաքսատան 100ի մօտ ոստիկան զինուորներ ներկաներէն խնդրեցին որ ցրուին, որովհետեւ պետական օրէնքով մաքսատունը այդ ժամէն վերջ իր դռները կը փակէ. եւ ժողովուրդը կէս ժամուան մէջ ցրուեցաւ։ Բազմաթիւ Գահիրէցիներ հիւրասիրուեցան Աղեքսանդրիացիներու տուները։

Ցաջորդ առաւօտ, Հինգշաբթի, 4 Սեպտեմբեր, նոյն բազմութիւնը առաւօտ շատ կանուխ 4էն սկսեալ, հաւաքուած էր «Բալէստա»ի քարափը, մինչ շոգենաւի վինչերը ամբողջ դիշերը կ՚աշխատէին բեռները ամբարելու, ինչ որ ժամը 4ին աւարտեցաւ։

Արդար ըլլալու համար մեծ յիշատակութեան արժանի են «Կամք» Մարմն. Ակումբը եւ Հայ Հետդ. ընկերակցութեան անդամները, մօտաւորապէս 200 հոգի, որոնք Գշ. եւ Դշ. ամբողջ գիշերը մինչեւ հինգշաբթի առաւօտ անդադար Գահիրէցիներու եւ Աղէքսանդրիացիներու բեռներու փոխադրութեան կը հսկէին եւ կ՚օգնէին փոխադրութեան. քարափը՝ վինչերու մէջ կը զետեղէին արեւն քրտինքի մէջ, առանց դդալու իրենց քնատութիւնը եւ յոգնութիւնը։ Միայն Գահիրէցիներու 2 սնտուկ եր ծովը ինկան, որոնք սուզակներու միջոցաւ հանուեցան։ Առաւօտ ժամը 6ն էր, երբ շոգենաւը իր Ա. սուլիչովը թնդացուց քաղաքը եւ իր պարանները սկսաւ քակել, խարիսխները վերցնել, թեթեւօրէն քարափէն հեռանալով։ Ահա այս վայրկեանէս կը սկսի մեկնողներու եւ քարափի տասնեակ հազարաւորներու յուզումը, լացը եւ սրտի տրոփումը. եղան մինչեւ իսկ մարողներ։ Շոգենաւը իր Բ. եւ Գ. սուլոցներով արդէն իր ուղին՝ դէպի Միջերկրականի բացը, գտած էր բացագանչութիւններու, թաշկինակներու շարժում ներուն մէջ ժամը 7ին քառորդ մնացած, իսկ 7ին՝ արդէն աներեւութացած էր, ուղղուելով դէպի Պէյրութ։ 7.30ի ժամանակ Ռամլէի ամբողջ եր կայնքին՝ ճերմակ շոգենաւը հեռուէն կը տեսնուէր եւ հայութիւնը կը դիտէր զայն մեծ խանդավառութեամբ։

— Շոգենաւին վրայ մեծ պաստառներու վրայ հետեւեալ վերտառութիւնները գրուած էին. «Հայրենիքը ձեզ է սպասում», «Ողջոյն սովետական նոր քաղաքացիներուն», «Սեւ ծովի նաւաստիներու կողմէ ողջոյն», «Երախտագիտութիւն մեր եգիպտացի եղբայրներուն», «կեցցէ սոցիալիստական Եգիպտոսը», «կեցցէ եգիպտական ազգը», «կեցցէ մեր սիրելի Վեհ. Ֆարուք Ա. Թագաւորը»՝ հայերէն եւ արաբերէն լեզուներով։ Զետեղուած էին նաեւ Սթալինի եւ Ֆարուք Ա. Թագաւորի նկարները։

Ն. Պ.

Միշտ Միջերկրականի ափերէն

ԿԱՆ, 20 Սեպտ.

Կիրակի կէս օրին, դադարէ մը վերջ, որուն ընթացքին Ֆրանսայի ամբողջ գաւառներէն կազմակերպուած էին ուրիշ փառատօն մ՚, շարժանկարավերականաւ ամերիկեան ժապաւէնով մը՝ Boomerung: Ինչպէս ըսինք հարկ չկայ խորագիրին վրայ ծանրանալ: Աս ալ համեստ ժապաւէն մըն էր, առանց բացառիկ որեւէ բանի: Մինչեւ հիմա արդէն յայտնութիւն մը չէ եղած, եւ այս փառատօնին նպատակը կը թուի ըլլալ աւելի բոլոր երկիրներու շարժանկարի արուեստին մասին գաղափար մը տալ, քան թէ բացառիկ ժապաւէններու մըրցում մը կազմակերպել:

Ֆրանսացիները մեծ յոյսեր ունին արդիւնքին վրայ: Եւ առիկա յաւակնութիւն մըն է, որովհետեւ մինչեւ հիմակուան բոլոր օտար ներկայացումները տկար են, եւ միջակութենէն հազիւ վեր կը մնան:

Ֆրանսացիներուն առաջին ցոյց տուած ժապաւէնը Les Maudits (անիծուածները) հակառակ իր քաղաքական բնոյթին լաւ տեղ մը կրնայ գրաւել, իբր հոգեբանական ժապաւէն:

Ամերիկացիները ներկայացուցին l'Evadée յետոյ Martha Iversի տարօրինակ սէրը, երկուքն ալ հետաքրքրութիւն առաջ չբերին: Երեքշաբթի իրիկուն հանդիսատ էր բարեբախտաբար, ցերեկոյթէ մը յետոյ որ յատկացուած էր կարճ ժապաւէններու: Անհամբեր եւ բացառիկ վայելչութեամբ հասարակութիւն մը կը սպասէր Ֆրանսական երկրորդ ֆիլմին Les jeux sont faits, յայտնի գրագէտ Jean Paul Sartreի:

Խուռն բազմութիւն մը, բոլոր յայտնի դէմքեր, դուքս եւ դքսուհի Վինտսըր, դերասաններ որոնց մէջ կարելի էր ճանչնալ Շառլ Վանէլ, Քլօտ Տօֆէն, Միշըլին Բրէլ, ու շատ մը ուրիշներ եւ հեղինակը որ մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներշնչէր: Կարծես existensialiste մը նոյն խմորով շինուած չէ, ինչպէս բեմադրիչը, ժիւրին կամ լրագրողը: Այս ժապաւէնը ունէր նպատակ մը այն է դուրս դալ սովորականէն, բայց շատ գրական, նոյնիսկ փիլիսոփայական էր, որմէ շարժանկարը շատ կը տուժէ: Նոյնիսկ դերակատարները չեն կրցած փրկել նիւթին խիստ մերկութիւնը: Գլխաւոր այր դերակատարը խտալացի մը՝ շատ դէմ, տուպլէ եղած ըլլալով չեշտեց խաղին տկարութիւնը: Գիշերը մեծ խրախճանքներ տեղի ունեցան ամբողջ քաղաքին մէջ, առաջնորդութեամբ Մօրիս Շվալիէի:

Փառատօնը կը շարունակուի չորեքշաբթի հնդկական ժապաւէն մը զուտ ընկերային, իրիկունը ամերիկեան մը, հինգշաբթի շուէտական:

Այս տօներուն առթիւ կան զանազան ուրիշ ցոյցեր, ընդունելութիւններ, ցուցահանդէսներ: Գրեթէ ամէն օր քօքթէյ, դերասաններուն եւ լրագրողներու համար: Երկուշաբթի Palm Beachի մէջ էր տօնը ուր քաղաքապետը մամուլին ներկայացուց փակման գիշերուան ծրագիրը: Չորեքշաբթի ցերեկ Քարլթօնի մէջ, Cinévie թերթին կողմէ ներկայ էին շատ մը դերասաններ, ծանօթ դէմքեր եւ Պ.Շ.Վահանեան՝ տեղւոյս Avenir թերթին տնօրէնը եւ չորեքշաբթի իրիկուն Միրամարի մէջ Jean Paul Sartreի ի պատիւ: Նաեւ զանազան ցոյցեր, օրինակ գիտական շարժանկարի համաժողով, որու ընթացքին կրցանք տեսնել թոքական կարճ ժապաւէն մը: Շահեկան է իրենց յառաջդիմութեան տեսակէտէն, նաեւ գիտական գործերը, electrocardrogrammeի դերը անմիջական սիրտով ծնունդներու համար: Ցաւալի էր որ անգլերէնի վերածած էին մեկնութիւնները քանի որ կորսնցնել տուած էր տեղական հմայքը:

Ուրիշ համաժողով մը Ciné Clubներու կողմէ, որոնց նպատակն է որոշ հասարակութիւն մը զարգացնել եւ տալ շարժանկարի ճաշակը: Ասոնք կը ներկայացնեն մասնաւորաբար հին կատարելագործուած ժապաւէնները, ինչպէս Ժորժ Մէլիէս, Մաքս Լինտէր, կամ առաջին Ռընէ Քլէրը, որոնք ցոյց կուտան թէ ինչ արժէքը շարժանկարին եւ իր դերը, որ մի միայն զուարճացուցիչ չէ:

Ա. Մ.

ԽՈՐՀՐԴ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մանկութեան մեղեդին

Վերջերս ես շրջագայեցի Արարատեան դաշտի կոլխոզներում տեսնելու համար, թէ ինչպէս են ապրում՝ հայրենադարձ Հայերը:

Ես այցելեցի Նորաշէնի կոլխոզը որի նախագահն էր Հայոց լեզուի իմ աշակերտներից մէկը Եղնակ Զօպանեանը: Թիկնեղ, Ջլապինդ Եղնակն ինձ դիմաւորեց մեր բազմամեայ ծանօթութեան ամբողջ հրճուանքով եւ իր հուժկու ափերի մէջ մատներս տափակցնելով հրաւիրեց տուն: Նա խոստացաւ առաւօտեան ծանօթացնել ինձ արտասահմանից ներգաղթած Հայերին և առհասարակ իր կոլխոզի լաւագոյն մարդկանց հետ: Վաղ գարնան թարմաշունչ մի երեկոյ էր: Հայկական լեռնալարի ետեւում մայր մտնող արեւը, վարդագոյն էր ներկել Մասիսի ձիւնեղէն պսակը եւ ծիրանագոյն շառաւիղ նետել ծաղկած այգիների վրայ: Մենք անցնում էինք նորակառոյց առանձնայարկներով, բարտիներով, ուռիներով եւ զանազան պտղատու ծառերով եզերած կենտրոնական փողոցը որի մէջտեղը վազվզում եւ աղմկում էին տարբեր տարիքի բազմաթիւ երախաներ: Հինգ վեց տարեկան մի աղջիկ յանկարծ սկսեց ճչալ: Մեր կողքով սրընթաց փախչում էր նոյն տարիքի մի մանչուկ, ըստ երեւոյթին զոհ իր «ախրագործութիւնից»:

— Խիստ չարաճճի երախայ է — ժպտալով նկատեց կոլխոզի նախագահը:

— Ո՞ւմն է:

— Ներգաղթած Մանուկ Զոզոյեանի տղան է — շարունակեց Եղնակը:— Զոյգ երախայ ունի: Մեծերը խելօք են:

— Իսկ հա՞յրը ինչ է անում:

— Հայրը մեր լաւագոյն գոմապահներից մէկըն է: Առաւօտեան կը ծանօթացնեմ:

Առաւօտ վաղ Եղնակն իր խոստման համաձայն ինձ արթնացրեց եւ մենք նորեկների հետ ծանօթանալու նպատակով գիւղամէջ ելանք:

Օդը հագեցած էր ծաղիկների թարմ բոյրով: Ջինջ օդում ճախրում ու ճռուողում էին թռչունները:

Կոլխոզնիկները բահերով ու քլունգներով զինուած այգիներն էին դնում: Այգեփորի ժամանակն էր: Ինձ պարուրել էր ինչ որ անորոշ գարնանային ուրախութիւն: Յանկարծ առաւօտեան աշխատանքի աղմուկի միջից երկինք բարձրացաւ եւ հրթիռի նման գիւղի վրայ թափուեց, զիլ մեռադաձայն մի երգ.

Բարի լոյսի աստղերն ելան,
Սարուածք լծենք երթանք գութան ...
Գութան չլինէք, աշխարհն ինչ էր,
Աշխրի շէն մեր գութնին էր:

Ես կախարդուած կանգ առայ: Այդ երգը կայծակի պէս լուսաւորեց իմ յիշողութիւնը եւ երեւակայութեանս մէջ իրար ետեւից արթնացան իմ ծննդավայրի բոլոր պատկերները, իմ մանկութիւնը:

Ես լսում էի Վասպուրականի գիւղերում տարածուած այդ մեղեդին որ երգել էի ինքս գութանի քշելիս: Ո՞վ էր այդ երգիչը:

— Մանուկ Զոզոյեանն է — բացատրեց Եղնակը— նա գոմերից է երգում:

Կովերի գոմում մեզ դիմաւորեց բարձրահասակ, առոյգ եւ կենսուրախ մի տղամարդ: Ժպիտը նրա շրթունքներին, դէպի վերեւ ուղղուած կիսալուսնի ձեւ էր տալիս:

Դա էր Մանուկ Զոզոյեանը որ ներգաղթած էր Իրանից:

— Իրանո՞ւմ էք ծնուել:

— Ոչ: Ես ծնուել եմ Վասպուրականի Շատախ գաւառի Կաճիտ գիւղում — ասում է եւ հպարտութեամբ իր շրթունքները լուսնեղջիւրի պէս վեր քաշում իմ հայրենակիցը:

— Ահա թէ որտեղ էք սովորել այդ երգը:

— Ես ուրիշ երգեր էլ գիտեմ — պատրաստակամութեամբ տեղեկացնում է Մանուկ Զոզոյեանը եւ աշխատանքից յետոյ ինչքան կ'ուզէք կ'երգեմ:

Վասպուրական... Դա մէկն էր հայկական բարձրավանդակի ամենահայաշատ կեդրոններից:

Վասպուրականում է հազարաւոր տարիներ առաջ ծնունդ առել Հայոց նախնիքների պետականութիւնը:

Վասպուրականում են հիւսուել հայ ժողովրդական լաւագոյն երգերը, «Սասնա Դաւիթ» հայ մեծ էպոսի լաւագոյն տարբերակները: Վասպուրականը Հայաստանի ամենահացառատ շրջաններից մէկն էր:

Մանուկ Զոզոյեանը ծնուել է Վասպուրականում, մինչեւ 18 տարեկան հասակը մշակել է հողը, որի վրայ քրտինք է թափել, եւ գութանի անուշ վաստակը երգել նրա հայրը, պապը, պապերի հայրերը:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՆԱՑԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆ

ՑՈՅՑԵՐԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ձախակողմեան կուսակցութեանց նախաձեռնութեամբ կատարուած մեծ ցոյցերը կեանքի սղութեան դէմ բողոքելու համար, տեղի ունեցան երէկ Իտալիոյ բոլոր քաղաքներու մէջ: Հակառակ սպասուածին, ոչ մէկ միջադէպ պատահեցաւ, եւ ցոյցերը կատարուեցան խաղաղ կերպով: Հռոմի մէջ, ցուցարարները կարմիր եւ եռագոյն դրօշակներ կը կրէին, ինչպէս նաեւ ցուցատախտակներ՝ որոնց վրայ գրուած էր. «Հերիք է այլեւս կառավարութիւն մը՝ որ շահագէտները կը պաշտպանէ», եւ «Անօթութիւն ամէնուն համար կամ ոչ ոքի համար»: Ձախակողմեան կուսակցութիւններէն բազմաթիւ ներկայացուցիչներ խօսեցան, բայց ասոնց մէջ համայնավարներէն եւ ընկերվարականներէն աչքի զարնող մէկը չկար:

Գարեգին Սրուանձտեանը իբրեւ ազգագրագէտ

Նրա մէջ ազգագրական նիւթերը խիստ տարբերւում էին նախորդ հեղինակների թողած նիւթերից թէ քանակի եւ թէ որակի տեսակէտից:

Աբովեանի ազդեցութեամբ Պ. Պռոշեանը գրեց «Սօս եւ Վարդիթեր» կենցաղային վէպը: Այս երկի յառաջաբանից երեւում է, որ հեղինակի նպատակն է վէպի միջոցով ներկայացնել հայրենի գիւղի ժողովրդի սովորութիւններն ու կրօնական ծէսերը: Պռոշեանի յաջորդ բոլոր գործերի մէջ էլ ազգագրական նիւթը ուշագրաւ տեղ է գրաւում:

Էլ չենք խօսում թէ Աբովեանի եւ թէ Պռոշեանի կողմից հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը արժէքաւորելու եւ գրի առնելու փաստերու մասին, որ ինքնին վկայում է նրանց դէպի աւանդութիւններն ունեցած սիրոյ մասին:

Մնացած հեղինակների մօտ հայ ազգագրութիւնը կամ շատ աննշան չափով տեղ գտաւ եւ կամ գեղարուեստական գրականութեան հետ սերտառնչութիւն չունենալով դուրս վանեց նրա շրջանակներից:

Ազգագրութեամբ զբաղւող հեղինակների հետ միասին խոշոր ու շնորհակալ աշխատանք էր ծաւալում նաեւ հայ պարբերական մամուլը: «Արշալոյս Արարատեան»ը, «Բազմավէպ»ը, «Հայաստան»ը, «Եւրոպա», «Մասիս», «Մասեաց Աղաւնի»ն եւայլն իրենց էջերում բաւական տեղ էին յատկացնում գաւառներից ստացուած բազմաթիւ յօդուածներին, այդ յօդուածների մէջ պատահականօրէն գրւում էին ժողովրդի բարքերի, սովորութիւնների, հաւատալիքների, նոյնիսկ բարբառների մասին:

Այդ յօդուածների համար ազգագրութիւնը նպատակ չի հանդիսացել:

Հայ ազգագրական նիւթերը պատահականօրէն գրի են առել նաեւ օտարազգիները, որոնք ճանապարհորդել են Հայաստանում ինչպէս՝ Հաքստհաուզէնը, Բոդենշտեդտը, Վագները եւ ուրիշները:

Հայ իրականութեան մէջ այսպիսով մենք չենք ունեցել ազգագրութեամբ յատկապէս զբաղւող մարդիկ, որոնք շրջէին գաւառները, լսէին ժողովրդին եւ գրի առնէին նրա սովորոյթները, աւանդները եւայլն:

Այսպիսով մինչեւ 19րդ դարի 50—60ական թուականները հայ ազգագրութիւնը կրել է պատահական բնոյթ: Սա մեր ազգագրութեան զարգացման առաջին փուլն էր:

Հայ ազգագրութեան, հայկական բանահիւսութեան զարգացման երկրորդ փուլը կապուած է մեծ ազգագրագէտ եւ բանահաւաք Գարեգին Սրվանձտեանի անուան հետ, որը կրթութիւն ստանալով նախ Վանի Այգեստանում, ապա Վարագում Խրիմեանի հիմնած դպրոցում, ամբողջովին նուիրուեց հայ ժողովրդին եւ մինչեւ իր կեանքի վախճանը ծառայեց նրան:

Մեր ազգագրութեան սկիզբը, որ դրեց Սրվանձտեանը, պէտք է համարել անցեալ դարի 70ական թուականները:

Ինչպէս կենսագրութիւնից յայտնի է, Գ. Սրուանձտեանը 1860ին Խրիմեանի հետ ճանապարհորդել է գրեթէ ամբողջ Արեւմտահայաստանի գլխաւոր կեդրոններն ու վայրերը եւ մի տարի տեւող այդ ուղեւորութեան ընթացքում ահագին տպաւորութիւններ է ստացել: Վերադարձից յետոյ նա իր այդ տպաւորութիւնները տպագրել է «Արծիւ Վասպուրականի» ամսաթերթում, որի փոխ խմբագրի, ապա խմբագրի պաշտօն ունենալու պատիւն է ունեցել:

Երեւան, Թիֆլիս եւ Շուշի քաղաքների նկարագրութեան մէջ այսօր ազգագրական թանկագին նիւթեր ենք գտնում 60ական թուականների հայ, պարսիկ, ռուս եւ այլ ժողովուրդների կեանքից վերցուած: Կարեւոր է յիշատակել, օրինակ, կրօնական ծէսերի, Թիֆլիսի հայ համքարութիւնների օրէնքների, պատանեկական խելայեղ խաղերի, արհեստների վաճառականութեան, տների կառուցուածքի մասին արուած նկարագրերը եւն:

Սակայն, որքան էլ դրանք կարեւոր էին, այնուամենայնիւ, Սրուանձտեանի համար հանդիսանում էին ոչ թէ նպատակ, այլ պարզապէս մի փորձաքար, որոնք ուղի հարթեցին նրա «Գրոց ու Բրոց»ի եւ յետագայ միւս աշխատանքների համար:

«Գրոց ու Բրոց»ը լոյս տեսաւ 1874ին Կ. Պոլսում: Սրա առաջին մասը բովանդակում էր հայ ազգագրութեան հաւաքման ծրագիրն ու նրա հետ համաձոյլ անսպառ նիւթեր ազգագրութիւնից եւ բանահիւսութիւնից: Գրքի երկրորդ մասում հեղինակը տեղաւորել էր «Սասունցի Դաւիթ» առաջին պատումը:

ՎԱՐԴ ԲԴՈՅԵԱՆ

(2)

առնելով պաշտօնական չեշտը որով կը խօսէին ցարդ պետութեան ամենամեծ պաշտօնատարներէն ոմանք։ Նախագահները, Վէնսան Օրիոլ անվերապահօրէն իր կարծիքները պարզեց Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան այլեւայլ կէտերուն՝ եւ մասնաւորաբար, գերմանական խնդրին մասին։ Քանի մը անգամ, կրկնեց թէ՝ բոլոր Ֆրանսացիները անխտիր պէտք է այս մարզին մէջ ունենան Ֆրանս. դիւանագիտութեան կատարած ջանքերուն։

Նախագահը որոշ կերպով իր կարծիքը յայտնեց նաեւ տնտեսական խնդիրներու եւ սահմանադրական հարցերու վրայ։ Ժողովուրդի միութեան եւ համերաշխութեան հրաւիրող ուանդական եւ սովորական յորդորներէն ետք, Վէնսան Օրիոլ յիշեցուց իր ունկնդիրներուն թէ՝ առատութիւն չկայ դեռ, եւ հետեւաբար, սեղմումներն ու կաշկանդումները կարելի չէ տակաւին վերցնել ամբողջովին։ Գալով Սահմանադրութեան, եթէ անոր վերաքննութեան փափաքողներ կան, հարկ է որ գիտնան թէ՝ Սահմանադրական օրէնքին նախատեսած ձեւով միայն կարելի է բարեփոխել զայն։

Ամերիկեան պատուիրակը Վիշինսքիի դէմ

Ուորըն Օսթին, ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակը, ձայնասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ, հերքելու համար Վիշինսքիի ամբաստանութիւնները։ «Վիշինսքիի խօսած ճառը ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ, ըսաւ, անտարակոյս իր նպատակին հասած է, այսինքն՝ ազդած է Խ. Միութեան ժողովուրդին վրայ։

Անշուշտ, այդ ճառին բնոյթը կրնայ սարսափի մատնել այդ ժողովուրդը, անոպէս ցոյց տալով որ Միաց. Նահանգները ծրագրած են զինեալ յարձակում գործելու Ռուսիոյ վրայ։ Սակայն, Վիշինսքիի խօսքերը սովետ պետութեան անկէ սպասած արդիւնքին ճիշդ հակառակը ունեցան։

«ՏԱՍՆԸՎԵՑ»ԵՐՈՒ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

«Տասնըվեց»երու վերջին նիստը տեղի ունեցաւ երէկ Փարիզի մէջ, Պէվինի նախագահութեան տակ։ Մասնակցող պետութիւնները իրենց տեղեկագրին մէջ, յանձնառու կ'ըլլան միջոցներ ձեռք առնել հետեւեալ խնդիրներու վերաբերմամբ. — արտադրութիւն, տնտեսական եւ դրամական կայունութիւն (իւրաքանչիւրը իր երկրին մէջ) եւ եւրոպական գործակցութիւն։

Արտադրութեան մասին հետեւեալ նպատակները պիտի իրագործուին մինչեւ 1951, 1. Նախապատերազմեան աստիճանին հասցնել արմտիքի եւ կաթի արտադրութիւնը, իսկ շաքարինը, գետնախնձորինը եւ ճարպային նիւթերունը նախապատերազմեանէն աւելի բարձր քանակի հասցնել. աւելցնել նաեւ արջառը, 2. Ածուխի արտադրութիւնը 1947ի քանակին բաղդատմամբ 145 միլիոն թոն աւելցնել, իսկ ելեկտրական ուժինը աւելցնել 70 միլիառ քիլովաթ — ժամ, 3. Ձուլեալ քարիւղը աւելցնել 17 միլիոն թոն, 4. Պողպատի արտադրութիւնը աւելցնել 80 առ հարիւր համեմատութեամբ։

Տեղեկագիրը՝ որ ամերիկեան օգնութեան գումարը 22 միլիառ 400 միլիոն ցոյց կուտայ, կը պարունակէ նաեւ ծրագիր մը սպառման եւ ճարտարարուեստական կազմածներու ներածման մասին, 1948 — 1951 շրջանին համար։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիոյ գաղթային նախարարը Նիւ Եորք մեկնեցաւ։ Կը կարծուի թէ ՄԱԿի պիտի ներկայացնէ բրիտանական կառավարութեան որոշումը՝ Պաղեստինի հովանաւորութիւնը թողելու եւ 100 հազար անգլ. զինուորները քաշելու այս երկրէն։ Ուրիշ բան՝ եթէ ՄԱԿը նոր առաջարկներ ընէ այս մասին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՎԵՏ կառավարութիւնը պարսիկ լրագիրներուն շրջաբերական մը ղրկած է ապագային կազմուելիք քարիւղի սովետ - իրանեան ընկերութեան մասին, ճշդելու համար որ մենաշնորհ չէ տրուելիքը, այլ՝ երկու երկիրներու միջեւ կազմուած խառն ընկերութիւն մը, որուն նպատակն է շահագործել հիւս. Իրանի քարիւղի հանքերը։

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 23 Սեպտ. 1922.— Փարիզի մէջ անապարանքով գումարուած ժողովի մը մէջ, Դաշնակիցները համաձայն գտնուեցան թոյլ տալու Քէմալականներուն որ մտնեն Կ. Պոլիս եւ Արեւել. Թրակիա, պայմանով որ նեղուցները ազատ ըլլան։ Թուրքերը կը շարունակեն զինուոր համախմբել, Տարտանէլի շրջանին մէջ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ արտաքին նախարար Համիտ Ֆրանկիէ Փարիզ եկած է, մասնակցելու ֆրանքօլիբանանեան բանակցութեանց, որոնց նպատակն է կարգադրել մասնաւորաբար Լիբանանի մէջ Ֆրանսայի ունեցած գոյքերու եւ ստացուածքներու խնդիրը։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին հինգշաբթի ժամը 9, Sociétés Savantesի Սալ Էի մէջ։ Կը խնդրուի նախկին աշակերտներէն ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամուն, իսկ նոր արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն նոյն օրը ուսուցչուհիին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին։
ՔԱՇԱՆ եւ ԳԱՆԵԷՕ՝ Մինաս Ալթունեանին։
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի։
ԳՈՐՏՕ՝ Կարօ Տոնէրեանի։
ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի։
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Չիւսեանի։
ԿՐԸՆՈԲԼԸ՝ Յ. Անտոնեանի։
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի։
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի։
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի։
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի։
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Մերիկեանի եւ Ա. Պետիկեանի։
ՊՈՒԼՎԱՐ ՕՏՏՕ՝ Տիգրան Ստեփանեանի։
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կոփոյեանի։
ՊՈՄՈՆ՝ Յ. Նիկողոսեանի։
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի։
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի։
ՔԱՆ՝ Յ. Նշանեանի։
ՆԻՍ՝ Շ. Զօտեանի։
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Աճէմեան

Հետզհետէ կը ծանուցանենք ուրիշ անուններ։

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ՊԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
Կը խօսի ըկ. ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Գեղարուեստական բաժին։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ ՏԱՓԱՏ կարող լաւ գործաւոր մը գործ կը փնտռէ։ Գրել «Յառաջ»ին։

Կ'ուզուի

Թրիքօ Jaige 10, մեքենայ ունեցող ձեռնարկուներ (entrepreneur)։ Դիմել Թէքզեան Տան, 3 rue Poissonnière, Paris։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԴՊՐՈՑԸ

Ի գիտութիւն Լիոնահայ գաղութին կը փութանք ծանօթացնել թէ յառաջիկայ Հոկտ. 2էն սկսեալ ամէն հինգշաբթի օրերը կանոնաւորապէս (ժամը 9.30—11.30 եւ 2—5), դպրոցիս հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասընթացքները կը վերսկսին։

1947 —48 դպրոցական տարեշրջանի համար՝ Տիկ. Գեղանուշ Շէնիկճեան - Փափազեան սիրայօժար ստանձնած է ուսուցչուհիի պաշտօնը։

Արձանագրութիւններու համար դիմել միութեանս կեդրոնատեղին։ 78 rue Rabelais, ամէն կիրակի, Դշ. եւ Եշ. օրերը ժամը 9—12։

Ի դիմաց Լիոնի Հայ Կաթ. Միութեան՝ Վարչութիւն։

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆի երգապնակներուն համար դիմեցէք ուղղակի Օրիորդին հասցէին, 221 rue de Tolbiac, Paris (13)։

Արա Գեղեցիկը

ՍԱՐԱ ՊԵՐՆԱՐ ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԷՋ

Բացառիկ ներկայացում, երկուշաբթի, 3 Նոյեմբեր, 1947, ժամը 20ին, Թէաթր Սառա Պէր - նարի մէջ։ Պիտի ներկայացուի Խորհր. Հայաստանի գրողներէն Նաիրի Զարեանի ԱՐԱ ԳԵՂԵՑԻԿը, ստանձնելով ողբերգութիւն 5 արար, 4 տեսարան, կազմակերպութիւնը եւ բեմադրութիւնը Գ. Արմէն Եանըգեանէ։

Օր. ԱՆԺԷԼ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ
Ընկեր ԽԱՉԻԿ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ
20 Սեպտ. 947 Ամուսնացած Փարիզ

Յարգանքի երեկոյ

Բժիշկ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ եւ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին։

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ օր, (27 Սեպտեմբեր) երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Paris։

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, պիտի խօսին ՏԻԿԻՆ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է։

★ Իսկ յաջորդ օրը կիրակի 28 Սեպտեմբեր, մասնաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն իրենց մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, պատարագէն վերջ։

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը սկսի ժամը 11.30ին։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին, հետեւեալ օրերուն.—

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։

Խումբերէն կը խնդրուի նկատի առնել վերոյիշեալ թուականները։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Չորեքշ. 24 Սեպտ. ժամը 20.30ին Համազասպ խումբը։

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը։

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը։
Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտէ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին Իսի լէ Մուլինոյի դասախօսութեանց շարքը կը սկսի յառաջիկայ եւ-րեքշաբթի 23 Սեպտեմբերին, Խրիմեան սրահին մէջ։

Ծախու է

Սափրիչի ամբողջական կազմած մը՝ 2 այրի եւ 2 կնոջ յատուկ։ Լավապօ, հայելի, թիկնաթոռ, աթոռներ, 2 սէշուար, դարակներ եւայլն։
Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Յ. Տ. Յ.ի։

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 3.. 145

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տարի. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 25 Septembre 1947 Հինգշաբթի 25 Սեպտեմբ.

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5145-Նոր շրջան թիւ 754 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս յայտնի է, Անգլօսաքսոնները, Եւրոպայի տնտեսական ողբալի կացութեան դարման տանելու դիտաւորութեամբ, հրաւիրած էին Եւրոպայի բոլոր երկիրները որ ընդհանուր ժողովի մը մէջ միասին քննեն թէ՝ ի՛նչ միջոցներով կրնան առաջքը առնել մօտալուտ աղէտի մը:

Ս. Ռուսիա, միշտ կասկածոտ ամէն նախաձեռնութեան հանդէպ որ Միաց. Նահանգներէն կուգայ, մերժեց մասնակցիլ այսպիսի ժողովի մը: Իրեն հետեւեցան իր ազդեցութեան տակ գտնուող երկիրները, Լեհաստան, Պուլկարիա, Ռումանիա, Հունգարիա, Ալպանիա: Փոքր Չեխոսլովաքիոյ, այս երկիրը ջանք մը ըրաւ անկախութիւն ցոյց տալով, ներկայացուցիչ ղրկել Փարիզ. բայց եւ յետոյ փոխեց իր որոշումը եւ մտաւ նորէն Սովետ Ռուսիոյ շուքին մէջ:

Անգլօսաքսոնները, այն ատեն, իրենց սովորական մեղադրանքները ուղղեցին Ս. Միութեան հասցէին, ամբաստանելով Մոսկուան որ ժողովուրդներու անկախութեան ձգտումները կը կաշկանդէ, բռնաբար վարելով իր դրացի փոքր պետութիւններու քաղաքականութիւնը, ի նպաստ իր սեփական շահերուն:

Պահ մը կարծուեցաւ որ Արեւել. Եւրոպայի երկիրներուն, եթէ ոչ թշնամական, գոնէ վերապահ դիրքը ձախողութեան պիտի մատնէր տնտեսական լայն գործակցութեան մը ծրագիրը, որովհետեւ 16 պետութիւններ միայն մասնակցեցան այս նպատակով Փարիզի մէջ գումարուած համաժողովին, եւ եռանդով շարունակեցին իրենց գործը:

Երկարատեւ եւ դժուարին ուսումնասիրութիւններէ ետք, «Տասնըվեց»ները պատրաստեցին տեղեկագիր մը որ անկայն Միաց. Նահանգներու հաւանութեան չարժանացաւ, իր բով-դակութեան անբաւականութեան պատճառով: Ամերիկայի ներկայացուցիչ Քլէյթընի պահանջումով, «Տասնըվեց»ները բարեփոխեցին իրենց տեղեկագիրը, որ այս անգամ ընդունուեցաւ Միաց. Նահանգներու կողմէ: Ահա այս տեղեկագիրն է որ վերջնականապէս ստորագրուեցաւ երկուշաբթի օր Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ:

«Տասնըվեց»ները ցոյց կու տան թէ ի՛նչ ձեւով կը խորհին վերակազմել իրենց տնտեսութիւնը, եւ կը ճշդեն Ամերիկայի իրենց ընելիք օգնութեան գումարը որ, իրենց կարծիքով, 22 միլիառ 400 միլիոն տոլար պէտք է ըլլայ: Իրենց փափաքն է որ այս օգնութիւնը որպէսզի նպատակին ծառայէ՝ ըլլայ ո՛չ շատ քիչ (too little), ոչ ալ հասնի շատ ուշ (too late): Բայց Ամերիկացիք ալ ուրիշ սկզբունք մը ունին, անոնք խմբագրելու կ'ըսեն. «Եւրոպա պէտք է նախ ինքզինքին օգնէ, որպէսզի Միաց. Նահանգներն ալ իրեն օգնեն»:

Հիմա սպասելու է, տեսնելու համար թէ ի՛նչ որոշում պիտի տայ Միաց. Նահանգներու արտաք. նախարարութեան կողքին կազմուած մասնաւոր յանձնաժողովը, որ պիտի քննէ «Տասնըվեց»ներու տեղեկագիրը:

Ձեռնարկը իր սկզբունքին մէջ օգտակար է, եւ կրնայ մեղմացնել Եւրոպայի տնտեսական դժուարութիւնները: Սակայն, չենք կարծեր որ հիմնական լուծում մը տայ: Ամերիկայի նիւթական օժանդակութեան շնորհիւ, Եւրոպայի արտադրութիւնը կրնայ աւելնալ, պետական ելմտացոյցերը կրնան հաւասարակշռուիլ վիճակի մէջ դրուիլ ատեն մը: Բայց, տնտեսական վերակառուցումը հաստատ եւ եւ տեւական հիմերու վրայ դնելու համար, կարգ մը պայմաններ անհրաժեշտ են:

Առաջինը առաջինը դրամական կայունութեան խնդիրն է. երկրորդը՝ մաքսային սակացոյցերու բարեփոխումը:

Տնտեսական զարգացումը կախում ունի առեւտրական փոխանակութեանց տրուելիք արագութիւններէն եւ դիւրութիւններէն, ինչպէս նաեւ անոնց ապահովութենէն: Որքան ատեն որ դրամներու անկայունութեան եւ յարատեւ արժեզրկումներու պատճառով, պիտի կաշկանդուի երկիրներու միջեւ կատարուող առեւտուրը, անկարելի է որ միջազգային փոխանակութիւնները ընդարձակուին:

Ան կախում ունի նաեւ մաքսային ազատութենէն: Քանի որ «Տասնըվեց» երկիրները պիտի գործեն միակ եւ ընդհանուր ծրագրի մը համաձայն, պէտք է որ ստեղծուի նաեւ մաքսային միութիւն իրենց մէջ: Որքան ատեն որ գոյութիւն պիտի ունենան ներածումներու եւ արտածումներու վրայ դրուած արգելքները, յուսալու չէ որ ազգերու տնտեսական յարաբերութիւնները բարելաւուին:

Նկատելի ապագայ մըն ալ կայ: «Տասնըվեց»ներու իւրաքանչիւրը ունի իր մասնաւոր պահանջներն ու պէտքերը: Անոնք պիտի ունենա՞ն հարկ եղած համերաշխութեան ոգին, մէկդի դնելու համար եսասիրական ձգտումներ: Հակոտնեայ շահերու գոյութիւնը կրնայ ամլութեան դատապարտել ամբողջ ծրագիրը, ի վնաս ոչ միայն պահանջկոտ պետութեան, այլ նաեւ՝ ծրագրին բարւոք գործադրութեան մէջ շահ ունեցող իւրաքանչիւր պետութեան:

Կան նաեւ ուրիշ պայմաններ եւ դժուարութիւններ զորս պարզելու առիթ պիտի ունենանք անշուշտ երբ խնդիրը արծարծուի նորէն:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Յայտարարութիւն

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէն արդէն աւարտած է Բ. կարաւանով հայրենիք մեկնողներու ցուցակագրութիւնը եւ մօտ օրէն պիտի ցրուէ մեկնումի արտօնագիրները:

Այժմէն իսկ, մեկնողներուն լուրջ ուշադրութեանը կը յանձնենք հետեւեալ կէտերը.

1.— Արտօնագիր ստացող բոլոր անձերը պարտաւոր են անպատճառ մեկնելու: Որեւէ պատճառով մեկնիլ չուզողները կը կորսնցնեն ուրիշ կարաւանով մեկնելու իրենց իրաւունքը:

2.— Բոլոր մեկնողները պարտաւոր են վճարել իրենց ճամբու ծախսը: Իրենց խնայողութիւնները դնումներու յատկացնելէ առաջ, պէտք է որ մեկնողները մէկ կողմ դնեն ճանապարհածախսի գումարները եւ վճարեն զայն, արտօնագիրը ստանալու ատեն, համապատասխան մարմիններէն ստանալով Հ. Բ. Ը. Միութեան ստացագիրը:

3.— Մեկնողները, այժմէն իսկ նիւթական միջոցներ պէտք է նախատեսեն, Մարսէյլի մէջ ըսպասման քանի մը օրերուն իրենց ապրուստի ծախքերը հոգալու համար: Կայանի մէջ, հաւաքական ճաշերու օգտուիլ ուզողները պէտք է վճարեն իրենց բաժինը:

4.— Պէտք չէ որ վերջին օրուան ձգեն իրենց անցագրային գործողութիւններու կատարումը: Մեկնումի արտօնագիր ստացողները պէտք է անմիջապէս պատրաստեն անհրաժեշտ թուղթերը (բնակութեան վկայագիր, եռամսեայ տան վարձքի ստացագիր, հարկահաւաքին (բէռսէփթէօռ) «պոռտըրօ տը սիթիւասիոն», քոմիսէռին յայտարարութիւն, երկու լուսանկար), որպէսզի երբ բոէֆէքթիւռ ներկայանալու օրը ծանուցուի, կարենան շուտով ստանալ իրենց անցագիրը:

5.— Մեկնումի արտօնագիր ստացողները պէտք է որ իրենց գոյքերը տեղաւորեն, ամուր սնտուկներու մէջ, պնդելով փակեն զանոնք մը ճամբու ընթացքին չկոտրին եւ չբացուին: Առաջին փորձը ցոյց տուաւ որ մեծ ու ծանր սնտուկներու կազմութիւնը յանձնարարելի չէ: Սնտուկները պիտի չբացուին մինչեւ Հայաստան.— հետեւաբար, անոնց մէջ պէտք չէ տեղաւորել ճամբու ընթացքին գործածուելիք առարկաներ:

Ամէն ոք իր հետ պէտք է առնէ դգալ, պատառաքաղ, պնակ, ծածկոց (պաթանիէ), բարձ եւ նման իրեր, որոնք պէտք կրնայ ունենալ ճամբորդութեան միջոցին, առանց մեծ թիւով եւ ծանր պայուսակներ միասին կրելու:

Ամէն ոք պէտք է, որոշ չափով, չոր անձեռոցներ առնէ իր հետ, շոգեկառքին, Մարսէյլի կայանին եւ, ի պահանջեալ հարկին, շոգենաւին մէջ գործածելու համար:

6.— Կը յանձնարարուի Ներգաղթի տեղական կոմիտէներուն, Կարմիր Խաչի եւ նմանօրինակ կազմակերպութիւններուն, անհրաժեշտ նիւթական օգնութիւնները ընել չքաւոր ընտանիքներուն, դիւրացնելու համար անոնց ճամբորդութիւնը:

Ֆրանսաբնակ Հայերու Ներգաղթի
Կեդր. Կոմիտէ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Ա. ԿԱՐԱՒԱՆԻ ՄԵԿՆՈՒՄԻՆ ԱՌԹԻՒ

Սովետական Միութեան Ռուսիա շոգենաւով Ֆրանսահայ գաղութին հայրենիք վերադարձողներու Ա. կարաւանի մեկնումէն յետոյ գումարած նիստի աւարտին, Կեդր. Կոմիտէն, պարտք կը համարէ իր գոհունակութիւնները յայտնելու բոլոր այն մարմիններուն եւ անձերուն, որոնք սատար հանդիսացան այդ հայրենական մեծ գործի յաջողութեան:

Կեդր. կոմիտէս կը շնորհաւորէ Ներգաղթի շրջանային եւ տեղական բոլոր կոմիտէները, որոնք ոչ մէկ ջանք խնայեցին իրենց պարտականութեան բարձրութեան վրայ գտնուելու համար:

Կեդր. կոմիտէս իր մասնաւոր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Մարսէյլի քարափի տոքէրներուն, որոնց ջանքերը վեր են ամէն գնահատանքէ, դանազան ճիւղերու մէջ աշխատող փինքինաշարժի վարիչներուն գոյքերու տեղաւորման գործով աշխատողներուն, ճամբարի մէջ գործող կարգապահ յանձնախումբերուն, պարենաւորման ինչպէս նաեւ այլ յարակից մարզերուն մէջ բոլոր աշխատողներուն, իրենց անձնուիրութեան եւ պարտաճանաչութեան համար:

Կոչ կ'ընէ բոլորին որպէսզի պատրաստուին աւելի մեծ խանդով կատարելու Բ. կարաւանին մեկնումին առթիւ իրենց վրայ ինկող պարտականութիւնները:

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԹՐԻԿՎ ԼԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ

ԿԸ ՆԿԱՏԷ ՄԵԾԵՐԸ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվ Լի, երէկ ընդհ. ժողովին մէջ ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ ներկայ քաղաքական կացութեան պատասխանատուները հինգ մեծ պետութիւններն են, որոնք ՄԱԿը հիմնելէ ետք, անկարող են հիմա համաձայնելու իրարու հետ: Եւ սակայն, իր կարծիքով, խաղաղութեան համար վտանգ չկայ տակաւին.

Լի վեթոյի մասին կարծիք չյայտնեց. դիտել տուաւ միայն որ Մեծերու միջեւ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը «վեթոյին արդիւնքը չէ», ան աւելի ախտանշան մըն է՝ քան պատճառ: ՄԱԿը բան մը չպիտի կրնայ ընել այնքան ատեն որ աշխարհ բաժնուած պիտի մնայ, որովհետեւ աշխարհ հետզհետէ կը վերածուի տնտեսական միութեան մը, այնպէս որ միջազգային ամբողջական գործակցութեամբ միայն կրնայ իր պէտքերը հոգալ:

Ընդհ. քարտուղարը իր ճառը աւարտեց, ըսելով թէ՝ հարկ է որ մեծ պետութիւնները համաձայնութեան գետին մը գտնեն:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ
ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ընդհ. ժողովը որոշեց, հակառակ Իրանի եւ Լիբանանի պատուիրակներուն ընդդիմութեան, ընտրել մասնաւոր յանձնաժողով մը, քննելու համար Պաղեստինի խնդիրը:

ՎԻՇԻՆՍՔԻԻ ՆՈՐ ՑԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

Սովետ պատուիրակ Վիշինսքի նորէն յարձակեցաւ Միաց. Նահանգներուն վրայ, որոնք ուժ տուած էին Իտալիոյ հաշտութեան դաշինքին վերաքննման մասին ամերիկեան պատուիրակներու առաջարկութեանց: Ամերիկա այս ընթացքով բռնաբարած կ'ըլլայ ՄԱԿի հիմնական կանոնագիրը, ըսաւ ան:

Ամերիկեան պատուիրակը, պատասխանելով Վիշինսքիի, յիշեց կանոնագրին առաջին յօդուածը, որ կը յանձնարարէ բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել ազգերու միջեւ:

Ի վերջոյ, ժողովը, 8 ձայնի դէմ 22 ձայնով որոշեց դաշնագրին վերաքննութեան խնդիրը օրակարգ անցնել: Տասնըհինգ պետութիւններ վերապահ մնացին: Ֆրանսա, թէեւ հակառակ է վերաքննութեան, վերապահ մնաց նմանապէս, բարեկամական արտայայտութիւն մը ըրած ըլլալու համար Իտալիոյ:

Բեդքով կախաղան հանուած

Սոֆիայէն պաշտօնապէս կը հաղորդեն թէ՝ Նիքոլա Բեդքով, հողագործ. կուսակցութեան պետը, կախաղան հանուեցաւ երկուշաբթիէ երեքշաբթի լուսնալու գիշերը: Պուլկար թերթերու մեծամասնութիւնը կը գրէ թէ այս պատիժին գործադրութիւնը անհրաժեշտ դարձած էր, փրկելու համար պետական վարչաձեւը, ժողովուրդին ազատութիւնը եւ պետութեան վեհապետական իրաւունքները:

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Լուրը շատ գէշ տպաւորութիւն գործեց Լոնտոնի մէջ: Պէվին պիտի քննէ հետեւանքները այս սպանութեան՝ «որ բռնաբարումն է Պուլկարիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնագրին արամադրութիւններէն մէկուն», յայտարարած է Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարութիւնը:

«Բեդքովի դատական սպանութիւնը ցոյց կու տայ այն զարմանալի նմանութիւնը՝ որ կայ Տիմիդրովի նման համայնավար դիկտատորներու գործածած մեթոտներուն եւ Հիթլէրի եւ Կէօրինկի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Սրբազան ուխտավայրեր

Բ.

«Զուխ կեատուկ»ի վերելքը բաւական դժուարութիւն կը պատճառէ, մեր ձիերը «մի շարք» կազմած, զգուշաւոր կը դիտեն թէ՛ նեղ արահետը եւ թէ քովընտի խորխորատները :

Դարձդարձիկ եւ ապառաժուտ է ճամբան, միեւնոյն դժուարութիւնները նաեւ վայրէջքի ատեն :

Լեռնաշղթայի ստորոտին՝ հովիտը հարուստ է մարդահասակ խոտերով ու ծաղիկներով: Արծաթագոյն վտակներ, սառնորակ աղբիւրներ ամենուրեք:

Ձիեր կ'արածին ու կը հանգստանան: Շիմշիրի կարգադրութեամբ բակարջի եւ փոյինչի պարկը կը բացուի, ոգելից ըմպելիներու գոյութիւն յիշելն անգամ անհնարին է, սառ, կաթնահամ աղբիւրները, անըմման օդը ամէն բան մոռցնել կու տան :

Կէսօրէն ետք, պիտի հասնինք Ս. Բարթուղիմէոս առաքեալի վանքը, որ հովտին ծայրը երկայն ձորի մը մէջ կը գտնուի:

Մօտաւորապէս 15 քիլոմեթր ունինք անցնելիք, միշտ արօտատեղիներով ու մարգերով եզերուած նեղ ու փոշոտ ճամբայով մը:

«Զուխ կեատուկը» մեր ետին ձգած, սրարշաւ կ'առաջանանք:

Հովտին երկու կողմերու լեռներուն վրայ, նախիրներու եւ հօտերու բազմութիւններ եւ ովասիսներու նման լեռնալանջերուն վրայ կամ ստորոտները երեւցող կանաչութիւնները, կը յայտնեն որ՝ այդ տեղեր մարդաբնակ են, թէեւ Քսենոֆոնի նկարագրած գետնափոր խրճիթները չեն երեւար:

Ահա նաեւ վանքին գմբէթը, որուն խաչին ծայրը արեւի կտոր մը իրեն գամած, կը փայլփլի:

Քրտերէն ալեւորները գմբէթին ի տես՝ կը խաչակնքեն երեսնին:Զարմացած կը հարցնեմ թէ՝ ինչո՞ւ կը խաչակնքեն:

«Մենք Մամքոնն ենք» կը պատասխանեն երեք Քրտերը միաբերան ու ամէնէն տարեցն ու իրազեկը կը շարունակէ՝ «Մենք մեր խմորը շաղախելէ վերջն ալ խմորի վրայ, մատով խաչ կը գծենք ապա կը ծածկենք ու կը ձգենք որ քացխի, մանուկ մը ծնանելու պահուն ալ՝ մեր տան չորս պատերուն վրայ երկաթէ շիշով խաչեր կը նկարենք» :

Բայց այդ սովորութիւնները հայկական են կ'ըսեմ :

«Գիտեմ — կը պատասխանէ իրազեկը, «գիտեմ միայն, որ՝ մեր պապերէն ժառանգած ենք այդ սովորութիւնը, ուրիշ Քրտեր այդ սովորութիւնները չունին »:

Ձեր միւս ընկերները ո՞ր ցեղին կը պատկանին կը հարցնեմ:

«Մէջերնիս կան Աւտօիներ, Մազրիկներ եւ Գրաւցիներ ալ»:

Հետզհետէ կ'երեւան վանքի առաստաղի մասը պատերէն զատող շրջանակները, խաղողի ողկոյզներով ու տերեւներով փորագրուած, ապա պատերն ու կամարաձեւ պատուհաններ եւ ի վերջոյ քարաշէն պարիսպը, որ վանքը, դպրոցը, գոմը, ախոռները, միաբանութեան խուցերը, ամբարը, մառանն ու հօտաղներու հիւղակները կը ծածկէ մեր տեսողութենէն:

Վանքն ունի համանուն գիւղը, միայարկ, անտաշ քարերով շինուած տուներով: արջանիկ բացառութիւն կը կազմեն երեք երկյարկանի տուները, դրսէն ծեփուած եւ ապակեփեղկ պատուհաններով, կառավարչատուն, ոստիկանատուն ու մաքսատուն, պաշտօնեաներուն յատկացուած բնակարաններով :

Հինաւուրց ծանօթի մը կամ բարեկամի մը հարձակութեամբ, պէկին հետեւելով կը մտնենք Ս. Բարթողեմէոս առաքեալի անուան նուիրուած նախայ վանքին բակը:

Ծառաները քրտնած ձիերը կը պտտցնեն :

Վանքն ունի հիւրասենեակներ, բաւական մեծ ու լուսաւոր: Մեզի յատկացուած սենեակը անզարդ է եւ զուրկ կահ կարասիներէ:

Ցատակը ծածկուած է խսիրով, իսկ սենեակի վերի կողմը երկու գամնաւոր, հնամաշ կապերտներ փռուած են:

Կապերտներէն մէկը իր կրծքին վրայ կը կրէ հաստ «մինտէր» մը, բարձի մը հետ կողակցած :

Վանահայրը Գաշգալէ գացած է, Բժնկերտցի Տէր Օվանէս քահանան, տասնեակ մը տարիներու արեւներէն իր սեւութիւնը կորսնցուցած ու դեղնած վերարկուին մէջ կծկտած, վանքին վանահօր իրաւասութիւնը կը փորձէ արժէքաւորել:

Բայց Տէր Օվանէսն ու Մասուր պէկը հինաւուրց ծանօթներ են, այլապէս՝ պէկը մտերմօրէն իր ձեռքը չպիտի դնէր Տէր Օվանէսի ուսին եւ չպիտի առաջարկէր որ ան իրմէ առաջ մտնէ սենեակը :

Կը տեղաւորուինք, կը լուացուինք, կ'ընթրենք: Շիմշիրը եւ նաժիշտները կը քաշուին քովընտի մէկ խուցը, պէկը եւ ծառաներէն մէկ քանին կը մնան հիւրասենեակը, հոն գիշերելու համար :

Կարգադրուած է որ ես վանահօր սենեակը երթամ :

Մութը թէեւ նստած է հովիտը շրջապատող լեռներուն ու բլուրներուն, բայց լուսինը կր ճգնի սպիտակ, խոշոր ամպածրարէն դուրս սողոսկիլ :

Մասուր պէկը Տէր Օվանէսէն զատոնիք չունի եւ տէրտէրը մասամբ մը ծանօթ է մօտաւոր անցեալիս եւ առանձին խանդաղատանք ու գուրգուրանք ցոյց կուտայ իմ վերաբերմամբ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԶԱՐԶԱՆԴ

Տիգրան Ստեփանեան

Անկարագրելի տառապանքներու դէմ մաքառելով, չորս օրուան մէջ կնքեց իր մահկանացուն, մեր ամէնուս սիրելի եւ անմոռանալի Տիգրանը, ստամոքսի գործողութեան հետեւանքով :

Ո՞վ էր Տիգրան Ստեփանեան: Ընկերական պարտականութիւն մը կը ստիպէ զիս քանի մը տող նուիրել այդ համեստ ու գործունեայ ընկերոջ թարմ յիշատակին, ընկեր մը որուն հետ եղած եմ միշտ մանկութենէս ի վեր, միասին տքնած եւ միասին ենք կռուած գաղափարով, համոզումով, եւ արտումներով միշտ համաձայն իրարու :

Հայաստանի բարձրավանդակէն, Բագրատունեանց թագաւորութեան ոստանը եղող Բաբերդ քաղաքի Լոռնք գիւղին սարալանջին վրայ ծնած է Տիգրան, 1895 թուականին, եղերական օրերուն բաբենկեցիկ ընտանիքէ :

Մանուկ Տիգրանը հազիւ աչքերը լոյսին բացած, վրայ հասան 95ի ջարդերը, զուլումը սկսած էր տարածուիլ արեւելեան նահանգներուն մէջ : Հայ գիւղերը մէկը միւսին ետեւէն ինկած էին ջարդին, թալանին, եւ ստրկութեան սարսափին ազդեցութեան տակ: 1895 հոկտեմբեր 3ին Լոռնքն ալ պաշարուած էր Թուրք խուժանէն: Հակառակ խումբ մը քաջերուն դիմադրական բուռն պայքարին, անկարելի եղաւ կասեցնել բազմահազար հորդաներու յառաջխաղացութիւնը եւ պատահեցաւ անխուսափելին, 27 նահատակներ ունեցաւ մեր գիւղը, որոնց մէկը՝ Տիգրանին հայրը: Այդ կոտորածէն կորսնցուց նաեւ իր երկու հօրեղբայրները: Ուրեմն Տիգրանը՝ ծնած օրէն, որբացաւ: Հայ մայրը մէկ կողմէն կ'ողբար իր երիտասարդ ամուսնոյն եղերական նահատակութիւնը, իսկ միւս կողմէ իր նորածինին օրօրոցին քով չոքած կաթին հետ վրէժ կը ջամբէր իր մանկիկին ու կը տաղերգէր անէծքը չըթունքին, իսկ Հայոց բանաստեղծը դաժնակսկիծ հայ մայրերու բերնէն ելած երգը հարազատ օրէն կը յանձնէր թուղթին.

«Հօրդ արիւնոտ շապիկը,
Թող ըլլայ քու դրօշակը,
Ըլլաս խմբից պլխաւորը,
Թուրդ միսես Թուրքին փորը» :

Տիգրան հասակ նետեց հօրը՝ եւ հայ ժողովուրդին զուլումին գիտակցութեամբ, սպասելով հատուցման ժամուն: Ան դարձաւ կայտառ երիտասարդ մը, 1915ին մտաւ թրքական զինուորական աշխատաւորական բանակներու մէջ Տրապիզոնի շրջանի Եոմրա գիւղաքաղաքը,600 հայ երիտասարդներու հետ միասին: Շատ սաստիկ թալէաթի ծածկագիր հեռագիրները կը թելադրեն հայ երիտասարդներու բնաջնջումը: Կարգը եկած էր Տիգրանի բանակին :

Ե՜ւ ինչ զարհուրելի պատկեր...

«Վեց հարիւր հայ երիտասարդներս յոմխսի վերջերը իրիկուն մը զոյգ զոյգ մէկմէկու կապեցին եւ քշեցին մեզ քաղաքէն դուրս գտնուած խան մը ոչխարի նման: Մութը կոխած էր. շղթայակապ կը սպասէինք մեր սեւ ճակատագրին. կէս ժամ խանին մէջ պահելէ վերջ, երկու հսկայ դռները բացին եւ սկսան գնդացիրներու համազարկը : Գնդակները բոլորը իրենց նպատակին կը հասնէին եւ շէնքը կը տնքար հոգեվարքներու վերջին հառաչիւններով, բոլորս ալ աղցանի նման փռուած էինք գետին, ո՞վ ողջ էր եւ կամ ո՞վ մեռած, ոչ ոք գիտէր: Երբ համազարկը դադրեցաւ Թուրք զազրելի ժանտարմաները թեւերնին սոթտեցին եւ մանրակրկիտ քննութեան ենթարկեցին բոլորս, մեռածը ողջէն զատելու համար: Անոնք որ մահացու վէրք ստացած էին դանակի հարուածէն զերծ կը մնային, իսկ անոնք որ կը շնչէին դեռ դանակը կը գործէր անխնայ :

Կարգը ինծի եկած էր, կը զգայի որ վիրաւորուած չեմ, բայց իմ բախտակիցներուս արիւնը զիս ալ ներկած էր: Թեւիս կապուող ընկերը վերջին շունչը կը քաշէր, սրտին իջնող հարուածը վերջացուց գործը: Ապրիլ կ'ուզէի, վրէժ կար սրտիս մէջ անթեղուած, վրէժը հայրենիքիս եւ ցեղիս: Արեան ճապաղիքներու մէջ կը գալարուիմ փրկութիւն չկար: Երբ Թուրքը թեւէս բռնած կոնակիս վրայ դարձուց զիս կենդանութեանս ստուգումը կատարելու, շունչս բռնեցի,գերմարդկային համբերութիւնով մը սպասեցի ճակատագրիս:Անկենդան փռուած էի, խուղարկողներէն մէկը՝ ըսաւ... «կերած է, իսկ միւսը՝ որ աւելի շնական մոլեգնութեամբ լեցուած էր, դաշոյնը բարձրացուց եւ ուղղեց կուրծքիս, բարեբախտաբար, վրիպեցաւ, հարուածը ստացայ ձախ կողէս թեթեւակի, առանց ներքին գործարաններուս վնասելու ...

Ահա, ողբերգութիւն մը, որուն ընթերցումն իսկ սարսուռ կը պատճառէ: Տիգրանը՝ Թուրքին դաշոյնէն ազատած էր, բայց բժիշկին նշդրակէն յաղթուեցաւ :

Գալով Տիգրանի փախուստին, երեք ժամ վերջ հնարաւորութիւն կ'ունենայ վէրքին ցաւը սրտին, գաղտագողի բարձրանալազատարար պատուհանին եւ անկէ վար կը նետուի քանի մը մեթր բարձրութենէն եւ գլորուելով կ'իյնայ շէնքին պատին տակէն վազող գետակին եզերքը:

Կը բարձրանայ անտառ եւ ինքզինքը կը յանձնէ բարեխիղճ յոյն կնոջ մը խնամքին, որ սիրով կը բուժէ վէրքը հարազատ մօր նման: Տասը մէկ ամիս անտառներու, քարայրներու եւ ծմակներու մէջ անօթի ծարաւ թափառելէ վերջ կը հասնի ռուսական ազատարար բանակը եւ կուգայ Բաբերդ Սեպուհին մօտ: Տիգրանը լուծեց իր ցեղին վրէժը միշտ Սեպուհի հետ նահանջի գծին վրայ, Բոնակապանի, Աշգալէի, Ճէնիզի, Կէզի եւ Կարնոյ կռիւներուն մէջ, գործադրելով Մուրատի հրահանգները: Միասին եղած ենք Կարինէն,Հասանգալէ, Սարիղամիշ, Սէլիմ գիւղ, Ղարա Ղուռուտի կամուրջ: Արաքսի յորձանքը անցեր ենք կողք կողքի եւ մտեր Ղարս ու անկէ ալ Ալեքսանդրապոլ:

Ալեքսանդրապոլի մէջ ամուսնացաւ ընկերը եւ անմիջապէս միացաւ Անդրանիկի բանակին, կրկին կռուելու, կրկին պայքարելու եւ կրկին դիմադրելու Վէհիպ եւ Նուրի փաշաներու հորդաներուն: 1918 Մայիս 28ի Հայոց ազատութեան այդ նուիրական թուականին ստեղծման մէջ մեծագոյն բաժինը ունին Տիգրանները:

Մայիս 28ի անկախութենէն վերջ՝ Տիգրան մասնակցեցաւ նաեւ Նախիջեւանի, Խոյի եւ Զանգեզուրի կռիւներուն ուր Թուրք աւազակներ ամէն վայրկեան կը սպառնային ոչնչացնել Սիսիանի, Զանգեզուրի, Ղափանի եւ Մեղրիի հայ ազգաբնակչութիւնը. Մեղրիի կռիւներու հանգուցեալ հերոս Ճէպէճիի ղեկավարութեամբ, ուր գնաց Տիգրանի հօրեղբօր որդին, Ցարէթ :

Անխոնջ էր Տիգրանը եւ անողոք դէպի թշնամին: Որքան շատ դրուագներ կան պատմելիք իր կեանքէն : Սակայն «Ցառաջ»ի էջերը խնայելու համար կ'ամփոփեմ քանի մը գիծեր միայն:

Տիգրան գործեց նաեւ 1924էն վերջ Կարտանէն Մարսէյլ, ազգային կրթական, մշակոյթային եւ կուսակցական գործերու մէջ:

Համեստ էր, սակայն մոլեռանդ կուսակցական, ոեւէ մարմնի մը կողմէ իր վրայ դրած պարտականութիւններուն նուիրուած էր: «Նոր Սերունդ»ի գործերուն մէջ գիշեր ու ցերեկ կը տքնէր անտրտունջ մինչեւ վերջին օրերը: Երիտասարդներու հետ, մինչեւ ուշ գիշեր կը մասնակցէր անոնց կազմակերպական աշխատանքներուն: 12 Սեպտեմբերին խուներամ բազմութեամբ տեղի ունեցած էր յուղարկաւորութիւնը կենդանի ապացոյցն էր իր գործունէութեան եւ փայլուն աշխատանքին: Գրական մարդ չէր եւ չէր ալ կրնար ըլլալ, սեւ աշխատանքն էր իր նախասիրածը: Ի՞նչ խոհեր եւ ի՞նչ ծրագիրներ ունէր ապագայի համար, ափսոս անողոք մահը շուտով վրայ հասաւ,

Սիրելի Տիգրան երթաս բարով, գնա, խաղաղութեամբ եւ հանգչէ, քու մեծ գաղափարական վարպետներուդ մօտ, տար մեր սիրալիր ողջոյնները, Հ. Յ. Դ. եղբայրութեան եւ բոլոր յայտնի եւ անյայտ ռազմիկներու որոնք բոլորն ալ գացին այս նուիրական ճանապարհով. ըսէ որ, եղբայրներու հաւատաւորներու բանակ մը կայ, կազմ ու պատրաստ շարունակելու իրենց կիսատ ձգած գործը: Հանգիստ տառապակոծ ոսկորներուդ :

Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ

ԹՐՈՒՄԸՆ ձայնասփիւռէն ճառ մը պիտի խօսի, հրաւիրելու համար Ամերիկացիները որ իրենց միսի եւ ալիւրի սպառումը կամաւորապէս զեղչեն:

ԳԵՐՄԱՆ ընկեր դեմոկրաթներու պետ Շումախէր կրցաւ վերջապէս ստանալ ճամբորդութեան արտօնութիւն, եւ մեկնիլ Ամերիկա, ներկայ ըլլալու համար Սան Ֆրանչիսկոյի մէջ տեղի ունենալիք ամերիկեան աշխատաւորութեան Դաշնակցութեան համաժողովին :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ մաքրագործումի նոր դատավարութիւն մը տեղի պիտի ունենայ հոկտեմբեր 1ին: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն մէկն է Նէտէլիօ Աթանասօֆ, նախկին նախարար եւ նախկին անդամ երկրագործ. կուսակցութեան: Իրեն վերագրուած յանցանքն է՝ սուտ վկայութիւն Փէթքովի դատավարութեան ատեն:

ՕԺԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆՆԵՐԸ

Ծր. Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը փակեց իր չորս կայանները: Սեպտեմբեր 15ին, 150 երախաներ, Գրընոպլի, եւ հարաւային Ալպեան լեռներէն կազդուրուած վերադարձան թրջ տառդ յանձնուած են իրենց ծնողքներուն:

Այս ձեռնարկին համար Շրջ. վարչութիւնը նիւթական մեծ զոհողութիւններ յանձն առած է, իսկ իր բոլոր մասնաճիւղերը բացառիկ աշխատանք տարած են, օգնելով կայաններու կազմակերպութեան:

Մարսէյլի, Գրընոպլի եւ Վալանսի մեր ընկերուհիները անհատապէս ալ իրենց վստահուած գործը տարած են մեծ յաջողութեամբ ի գին սրբանուէր աշխատանքի եւ նիւթական ու բարոյական զոհողութեան: Շրջ. վարչութիւնը բոլորին կը յայտնէ իր ջերմ շնորհակալութիւնները:

Թէ Մարսէյլէն, թէ Տինէէն, թէ Գրընոպլէն բարեկամներ ու ընկերներ խանդավառուած մանուկներու առողջութեան եւ հայեցի դաստիարակութեան նուիրուած այս ձեռնարկին բացառիկ նշանակութենէն, իրենց կարելին ըրին օգնելով մեր ընկերուհիներուն, իրենց պարտականութեան կիրարկման մէջ:

Տինէէն Պ. Երուանդ Քոչունեանի եւ Պ. Փայլակ Ճէլալեանի, Գրընոպլէն Պ. Սիսակ Սիսալեանի եւ Պ. Գըլըճեանի, Մարսէյլէն Պ. Ա. Պետիկեանի եւ Պ. Թիւթէլեանի, Վալանսէն Պ. Կօշկակարեանի, ինչպէս եւ բոլոր աջակցողներուն, որոնք չխնայեցին իրենց ճիգերը թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս օգտակար ըլլալու համար Ծ. Կ. Խաչին, Շրջ. վարչութիւնը իր շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլորին հրապարակով, ջերմապէս գնահատելով իրենց զոհողութիւնները:

★ Վերնէի (սարին Ալպեաններ) կայանին Բ. խումբի տղոց վերադարձին առթիւ, վերջին օրը հաւաքոյթ մը ունեցած են քանի մը հիւրեր Կապոյտ Խաչի անդամուհիները եւ տղաքը ուր Պ. Երուանդ Քոչունեան սրտաբուխ ուղերձով մը շնորհաւորած է մասնաւորաբար, ներկայ թէ մեկնող եւ ընդհանրապէս ամբողջ Կ. Խաչի անդամուհիներ որոնց աշխատանքին ու անձնուիրութեան ականատես եղած է ինք, մօտէն հետեւած ըլլալով կայանի կեանքին մօտ երկու ամիս:

Պ. Քոչունեան.ի մէջ այլոց ըսած է խօսքը ուղղելով տիկիններուն, «հպարտ եղէք ձեր գեղեցիկ եւ օրինակելի գործով, որուն անկեղծ հիացող մը պիտի մնամ: Հոդ չէ թէ սահմանափակ ըլլան ձեր նիւթական պայմանները, մեծ է ձեր սիրտը, ձեր աշխատանքը, եւ մեծ է նաեւ այն արդիւնքը որ ձեռք կը բերէք ձեր անխոնջ ջանքերով: Ծր. Կապ. Խաչը մեր ամենակարեւոր բարենպատակ միութիւններէն մէկն է եւ պիտի շարունակէ ըլլալ որքան ատեն որ ունի իր շարքերուն մէջ ձեզ նման անձնուէր անդամուհիներ»:

Ցարդելի հիւրը որուն բացառիկ խնամքը եւ զոհողութիւնները երախտապարտ ձգած էին Ծ. Կ. Խաչի անդամուհիները, փոքրիկներուն դառնալով ըսաւ.— Ուրախ եմ որ մօտէն շփում ունեցայ ձեզ հետ եւ տեսայ ո րձեր խելացի հայու աչուկներուն մէջ վառ է Հայրենի հողին կրակը: Այդ հուրը հետզհետէ պիտի համակէ ձեզ, վստահ եմ հայ լաւ մարդ դարձնելով ձեզ, իսկ առ այժմ կը բաւէ որ դուք սորվիք եռանդով հայերէնը, երգէք հայերէն գեղեցիկ երգեր, սա անտառներուն սոխակներուն նման եւ մանաւանդ հասկնաք թէ բոլորը, ըլլան ձեր ծնողքները, ըլլան ձեր դաստիարակները, եւ մեր տիկինները որքան կ'աշխատին, կը յոգնին, որ դուք Հայ մենաք: Երթաք բարով բոլորիդ, շատ մեծցէք, լաւ մեծցէք:

Խաչուհի Փ.

ԽՈՐՀՐԴ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մանկութեան մեղեդին

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամ եւ կոտորածի օրերին, պատանի Մանուկ Զօզոյեան կոտորածի օրերին, պատանի Մանուկ Զօզոեանը թողեց իր հանդն ու դաշտը որոնք արդէն ներկուած էին նրա հարազատների անմեղ արիւնով, թողեց իր տունն ու տեղը, իր մանկութեան ճանապարհները, իր արտերն ու այգիները, իր նախնեաց գերեզմանները, այն ամէնը ինչ որ մի նուիրական բառով կոչւում է հայրենիք, եւ մահկցմադապուրծ՝ իր բազմահազար հայրենակիցների հետ միասին գնաց օտար ճանապարհների վրայ ապրուստ ու բախտ որոնելու: Օտարութեան մէջ նա ամուսնացաւ, ունեցաւ չորս երախայ, որոնց կերակրելու, դաստիարակելու հոգսով Վասպուրականի նախկին շինականը ձեռք զարկեց ամէն տեսակ աշխատանքի:

Համատան եւ Քիրմանշահ քաղաքներում ձեռք բերեց մորթի եւ աղիքի մշակութեան մասնագիտութիւնը, որով պահեց իր ընտանիքը:

Բայց իր նոր մասնագիտութեան մէջ, նա չմոռացաւ գութանի երգը, իր մանկութեան եւ պատանութեան սիրած մեղեդին: Գութանի երգը միշտ նրա շրթունքի վրայ էր եւ հայրենիք վերադառնալու յոյսը՝ նրա սրտում:

Մանուկ Զօզոյեանը առաջին կարաւանի հետ եկաւ Իրանից, հաստատուեց Արարատեան դաշտի Նորշէն կոլխոզում, նա իր հետ բերեց իր գութանի երգը եւ հիմա երգում է ամէն լուսաբացին:

Բարի յոյսի աստղերն ելան,
Աղօթարան դռներն ի բաց...

Մանուկի կինը եւ տղաները նոյնպէս աշխատում են կոլխոզում, երախաները դպրոց են գնում եւ սովորում են Սովետական Հայաստանի նոր գիտութիւնը եւ նոր երգերը, Մանուկ Զօզոյեանի ընտանիքը անցեալ տարի եօթը ամսուայ ընթացքում վաստակել է մօտ 200 աշխօր: Աշխօրի այս քանակը Նորաշէնի կոլխոզում իսկական բարեկեցութեան գրաւական է: Զօզոեանի տրամադրութիւնը բարձր է: Տարիների պանդխտութիւնից յետոյ նա վերադարձել է իր հայրենիքը, Սովետական Հայաստան, եւ նրա մանկութեան մեղեդին գութանի երգը հնչում է ամէն առաւօտ Հայոց ձիւնապիտակ լերան ստորոտում Արարատեան ծաղկած այգիների վրայ:

Նորաշէնայ դաշտի մէջ, երկու չարքով կառուցուած են կոլխոզի կովերը: Մանուկը խանդավառութեամբ մօտենում է այդ գիշեր նոր ծնած կովին, շոյում է կռնակը եւ ուղղում առուայտը մսուրի մէջ: Գոմն ունի օրինակելի մաքրութիւն:

Եղնակը գովաբանում է Մանուկի նուիրուած աշխատանքը կոլխոզի գոմերում եւ մենք դուրս ենք գալիս այցելելու համար Մանուկի ընտանիքին, որ ապրում է տեղացի կոլխոզնիկ Հմայեակ Ցարութիւնեանի տան մի սենեակում, մինչեւ որ նրանց համար կառուցուող առանձնակը այս տարի կ'աւարտի: Երախաները տանը չեն: Տիկին Արփենիկը գլխի շնորհագեղ շարժումներով հաստատում է ամուսնու խօսքերն այն մասին որ նրանք շատ գոհ են նորաշէնի կոլխոզնիկներից, իրենց տանտիրոջից եւ մանաւանդ կոլխոզի նախագահից:

Մենք թողնում ենք իրանական գորգերով զարդարուած այդ սենեակը եւ առաջնորդւում դէպի ներգաղթողների թաղամասը՝ տեսնելու համար Զօզոյեանի ապագայ բնակարանը: Նորաշէն եւ Դուին գիւղերը միացնող խճուղու վրայ, իրարից պատշաճ հեռաւորութեամբ բարձրանում են մի քանի տասնեակ ագիւսաշէն միյարկանի տներ: Դրանցից հէնց առաջինը Մանուկինն է: Երեւակայում եմ թէ ինչ կենդանութիւն կը ստանայ այդ առայժմ ամայի թաղամասը, երբ բոլոր տները կ'աւարտին, կ'ընդունին իրենց նոր տէրերին եւ Մանուկ Զօզոեան երեկոյեան աշխատանքից յետոյ իր զրնգուն ձայնով պատշգամից կ'երգի իր սովետական հայրենիքում յօրինուած տրակտորի երգերը...:

Երբ յաջորդ առաւօտեան ես մեկնում էի կոլխոզից, նորից լսեցի Մանուկի երգը, որ յօրինուած էր բռնութեան լծի տակ հեծող արդար մշակների կողմից, ազատ եւ լուսաւոր ապագայի մասին:

Ես նայեցի ծաղկուն այգիների մէջ ընկղմուած Արարատեան դաշտին, լսեցի առաւօտեան աշխատանքային աղմուկները եւ ուրախութիւնից ուռճացած սրտով խորհեցի, որ ահա սա է կեանքը, որին ձգտել է դարեր շարունակ Զօզոյեանի երգած գութանի երգը, իմ մանկութեան մեղեդին:

(Ս. Հայաստան) Ն. ԶԱՐԵԱՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ. Մ. Ը. Մ.Ը

Նոր եղանակի մեր առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ Survilliersի խումբին դէմ: Անցեալ տարուայ խումբէն միայն քանի մը մարզիկ ներկայ էին, նոր պատանիներով ամբողջացած էր խումբը:

Առաջին կիսախաղին մեր մարզիկները հովուն դէմ կը խաղային, մեր անմահ Սրապ Խաչիկեանի ղեկավարութեան տակ: Գեղեցիկ բասերէ վերջ մեր յառաջապահներէն Մարտիրոս կը նշանակէ Ա. կէտը: Քիչ վերջ մեր բերդապահին սխալով Survilliers կը հաւասարեցնէ: Խաչիկեան տեսնելով վտանգը իր յառաջապահները կը մղէ յարձակողականի ու ինքը անձամբ 4—5 հակառակորդ անցնելով կը նշանակէ երկու կէտ, խաղը կը վերջանայ մեր յաղթանակով, Հ. Մ. Ը. Մ. 4 Survilliers 2, գովեստի արժանի է Սրապ, որ բացառիկ կարողութիւն ունեցող մարզիկ մըն է եւ թերեւս կարենանք ըսել ամենաքաջը Ֆութպոլի մէջ: Մեր երախտագիտութիւնը իրեն որ հակառակ հեռացած ըլլալուն, այս առաջին առիթը իսկ չկորսնցուց մեր մէջ մտնելու: Գեղեցիկ խաղարկութիւն մը ցոյց տուին, Մարտիրոս, Հրանտ եւ Փափազեան: Քաջ խաղարկութիւն մըն էր դարձեալ մեր պատանիներու խաղը, որոնք քիչ ատենէն գոհունակութիւն պիտի պատճառեն իրենց ղեկավարներուն:

★ Այս առթիւ ճշդում մը.

Պատերազմի ատեն, Փարիզի շրջանին մէջ միայն մէկ Հ. Մ. Ը. Մ. կար, ան ալ Ալֆորվիլի խումբն էր որ իր կազմը կրցաւ պահել եւ օտար դաշտերու վրայ բարձրացնել հայ մարզիկին անունը:

Մեր գոյութիւնը կը պարտինք միայն այն ջերմ եւ անկեղծ եղբայրական սիրոյն որ կը տիրէր մեր մարզիկներուն սրտերուն մէջ:

Տոգորուած այդ զգացումներով հիմը կը դընէինք նաեւ երկու մասնաճիւղերու, Փորթ աՓթալի եւ Իսի լէ Մուլինոյի: Ու մղուած այս տենչով մեր կարելին ըրինք մեր ընտանիքը բազմապատկելու ու յառաջ տանելու: Այսպէսով ծառայած պիտի ըլլայինք Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ անով հայութեան:

Դժբախտաբար յուսախաբութիւններ շատ ունեցանք: Մարզիկներ հեռացան մեզմէ, իրենց մեկնումը չյուսահատեցուց մեզ, խթան մը եղաւ մեր կամքը ուժեղացնելու եւ այժմ պատրաստ ամէն զոհողութեան նոր շրջան մը կը բացուի մեր առջեւ: Վստահ ենք որ պիտի բարձրանանք ու պիտի բարձրացնենք:

Ք. Ո.

Գարեգին Սրուանձտեանը իբրեւ ազգագրագէտ

Որպէս ազգագրութեան հաւաքման ծրագիր կամ հարցարան, «Գրոց ու Բրոց»ը առաջին խիզախ փորձն էր հայ բանասիրութեան մէջ եւ որպէս առաջինը զերծ չէր անխուսափելի թերութիւններից: Այստեղ առաջադրուած հարցերը շաղկապւում էին բխող պատասխանների հետ այնպէս, որ դժուար է զանազանել հեղինակի մտքերը:

Այնուամենայնիւ «Գրոց ու Բրոց»ը թէ որպէս ծրագիր, եւ թէ որպէս ազգագրական ու բանահիւսական նիւթերի ժողովածու միանգամայն նորութիւն էր: Բաւական է յիշատակել, որ նա լոյս տեսաւ եւ հրամցուեց թէ հայ եւ թէ օտար բանասիրութեանը: Այդ գործի նշանակութիւնը մեզ համար կրկնակի կը լինի, եթէ պատկերացնենք այն խոշոր դրական վարակիչ ազդեցութիւնը, որ «Գրոց ու Բրոց»ը ունեցաւ բանահիւսութեան յաջորդ փոփոխակներու գրի առած գործի վրայ:

Գ. Սրուանձտեանը այս գրքով էր, որ հայ գիտական ազգագրութեան հիմքը դրեց եւ իր յետագայ աշխատութիւններով զարգացման նոր աստիճանի վրայ բարձրացրեց այն: «Գրոց ու Բրոց»ը ազգագրական տեսակէտից ունեցաւ 'բազմաթիւ հետեւորդներ, որոնք թէեւ մի շարք խնդիրներում չհասան, Սրուանձտեանին, բայց հարստացրին ազգագրութեան գանձարանը նորանոր նիւթերով:

1876ին «Գրոց ու Բրոց»ի սրահարներին ընծայ ատացան Գ. Սրուանձտեանից մի նոր ժողովածու «Մանանայ» խորհրդաւոր խորագրով, որը մօտ երկու եւ կէս անգամ աւելի մեծ ծաւալ ունէր նախորդից: Ազգագրական տեսակէտից մի նոր աստիճան էր ոչ միայն քանակի, այլեւ որակի առումով: Գիրքը բաղկացած է մի քանի մասից. ա) «Հայրենեաց համն ու հոտը», որտեղ զետեղել է ազգագրական նիւթերի մեծ մասը, բ) «Հայրենեաց վէպք եւ զրոյցք», ուր տեղաւորուած են հէքեաթներն ու առակները, գ) «Երգք եւ նուագք հայրենեաց», որտեղ տեղ են գտել ձեռագրերից քաղուած միջնադարեան բանաստեղծների մի շարք բանաստեղծութիւններ, ապա աշխարհիկ ժողովրդական երգեր, այլուհետեւ հանելուկներ, գլխանք, բժշկարան եւայլն:

«Մանանայ»ի երեւալը հայ գրական աշխարհում առաջ բերեց մեծաղմուկ յոգուտ հեղինակին: «Գրոց ու Բրոց»ի ընթերցողների, ինչպէս եւ ժամանակի բանասէրների յոյսերն արդարացան այն իմաստով, որ Գ. Սրուանձտեանը, որպէս ազգագրութեան հիմնադիր, իր այս նոր գործով հաստատեց մեր գրական անդաստանը:

1887ին բռնկեց ռուս-տաճկական պատերազմը եւ տակնուվրայ արաւ արեւմտահայերի թէ նիւթական եւ թէ բարոյական աշխարհը: Բազմաթիւ գաւառների Հայերը նիւթական ու բարոյական զրկանքների հետեւանքով սկսեցին թողնել իրենց պապերի սրբազան երկիրը եւ գաղթել օտար աշխարհ: 1878ին Կ. Պոլսի պատրիարքարանի յանձնարարութեամբ, երեք վարդապետ գործուղուեցին Հայկական սախարհի խռովայոյզ գաւառները, նրանց դժգոհութեան առիթները, ինչպէս նաեւ կարիքները տեղեկագրելու, եւ տաճկական պետութեանը ներկայացնելու նպատակով:

ՎԱՐԴ ԲԴՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅՈՒՀԻ, թիւ 7 (1 Սեպտ., 1947): Խմբագիր Տիկին Ս. Սեզա: Տարեկան բաժանեգին 2 ոսկի: Հասցէ — Mme. Siran Séza, rue Mgr. Chebli, No. 113, Beyrouth (Liban):

մեթոտներում միջեւ», կ՚ըսուի յայտարարութեան մը մէջ զոր հրատարակեցին ազատական երեսփոխան Տէյվիս, աշխատաւորական Գլէքպըրն եւ Լորտ Վէնսիտըրտ: «Այս դէպքէն պէտք եղած դասը հանելու ենք», կը շարունակէ յայտարարութիւնը: «Պէտք չէ վստահինք համայնավարութեան եւ պէտք չէ այլեւս քաջալերենք յարձակումները, ինքզինքնիս տկար ցոյց տալով: Ընդհակառակն, հարկ է որ ուժով ըլլանք: Պարտինք վճռականօրէն պաշտպանել ազատութիւնը եւ իրաւունքին յարգանքը»:

★ Թոյմըր կը հաղորդէ. «Բեդքովի մահուան պատիժը ծանրակշիռ խնդիր մըն է Մեծն Բրիտանիոյ արտաքին քաղաքականութեան համար: Շատ հաւանական է մանաւորապէս որ Անգլիա շարունակէ հակառակիլ Պուլկարիոյ ընդունելութեան ՄԱԿի մէջ:

ՄԻԱՑ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Համաշխարհային հանրային կարծիքի դատարանին առջեւ, կ՚ըսէ Միաց. Նահանգներու արտաքին գործոց նախարարութեան մէկ յայտարարութիւնը, պուլկար կառավարութիւնը ցոյց տուաւ որ չյարգեր արդարութեան եւ մարդկային իրաւունքներու տարրական սկզբունքները»: Այս յայտարարութեան նայելով, Բեդքովի կախաղան հանուիլը համայնավար կուսակցութեան հնազանդ եղող հայրենասիրական ճակատին ձեռք առած միջոցներէն մէկն է, նպատակ ունենալով Պուլկարիոյ քաղաքական բեմէն հեռացնել ընդդիմադրական ամէն լուրջ կազմակերպութիւն, եւ ուժեղացնել ամբողջական (թոթալիթէր) կառավարութեան վարչաձեւը:

ԲԵԴՔՈՎԻ ՆԱՄԱԿԸ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Դատաւորներուն ուղղած իր մէկ յուզիչ նամակին մէջ, կը գրէ «Փոփիւլէռ», Բեդքով, ըսելէ ետք թէ երբեք մասնակցած չէ որեւէ ապօրէն գործունէութեան որ 9 սեպտեմբեր 1944էն ի վեր գոյութիւն ունեցող ժողովրդական կառավարութեան դէմ եղած ըլլայ, կը պատմէ իր անցեալը ամբողջովին նուիրուած ժողովուրդին եւ աշխատաւորութեան: Յետոյ, կը նկարագրէ այն վարմունքը՝ որ ցոյց տրուած է իրեն նկատմամբ, 2 տարիէ ի վեր: Երեք անգամ Սոֆիայի մէջ եւ տասն անգամ ալ գաւառներու մէջ իր թաղման արարողութիւնը կատարած են, նոյնիսկ ինք անձամբ կարդացած է իր մահազդը Սոֆիայի գերեզմանատան դրան վրայ:

★ Ֆրանսական թերթերը ընդհանուր կերպով կը պախարակեն կամ կը քննադատեն Բեդքովի մահուան պատիժին գործադրութիւնը, բացի «Իւմանիթէ»էն, որ «պուլկար դաւաճանը իր ոճիրը քաւեց» խորագրով կը ծանուցանէ լուրը եւ կը հրատարակէ պուլկար մամուլին այս առթիւ յայտնած խորհրդածութիւնները, որոնք ամէնքն ալ անպատ են հողագործական կուսակցութեան նախկին պետին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՆԱՒԱԽՈՒՄԲԻ ՄԸ ԱՅՑԸ ԻԶՄԻՐ

Անզարայէն հեռագիր մը հետեւեալը կը գրէ վերջերս ամերիկեան մարտանաւերու Իզմիր այցելութեան մասին. «Ամերիկեան նաւախումբ մը, Միջերկրականի ամերիկեան նաւատորմիղի ծովակալին հրամանատարութեան տակ եւ բաղկացած յածանաւէ մը, օդանաւակիր նաւէ մը, օժանդակ նաւէ մը եւ չորս ռմբանաւէ խարսխեց Իզմիրի նաւահանգիստին մէջ, ուր տեղի ունեցաւ փայլուն ընդունելութիւն մը:

Կ՚երեւայ թէ այս այցելութիւնը զինուորական մասնաւոր նշանակութիւն չունի, որովհետեւ Թուրք նաւատորմը, հակառակ սպասուածին, դիմաւորելու գացած չէ ամերիկեան նաւատորմիղը, կ՚ըսէ հեռագիրը: Սակայն եւ այնպէս, քաղաքական շրջանակները վեր կը հանեն սա պարագան թէ՝ մէկ տարուան մէջ այս երկրորդ անգամն է որ ամերիկեան նաւաբաժին մը կ՚այցելէ Իզմիրի նաւահանգիստը:

«Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՉԻ ԿՐՆԱՐ ԸՆԵԼ, Կ՚ԸՍԷ ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ»

«Տպաւորութիւնս այն է, յայտարարած է զօր. Այզընհաուըր, որ Ռուսիա կը սխալի եւ իր շահերուն հակառակ կ՚ընթանայ, երբ համաշխարհային խնդիրներու մէջ բոլորովին բացասական դիրք մը կը բռնէ:» Աւելցուցած է թէ ինք առայժմ չկարծեր որ պատերազմ մը կարելի ըլլայ Միաց. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան միջեւ: Յետոյ, լրագրողի մը մէկ հարցումին պատասխանելով, զօրավարը յայտարարած է. «Ռուսիա վերջին պատերազմին այնքան քանդուեցաւ որ առնուազն տասը տարի պէտք ունի, իր ազգային տնտեսութիւնը պատրաստելու նոր պատերազմի մը համար»:

ՀԱՆՐԱՃԱՆՕԹ երգահան Արթիւր Հոնէկէր՝ որ հիւանդացած է ծանր կերպով՝ հոգեվարք է Ամերիկայի մէջ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ արգելափակեալներէն 9000 հոգի ազատ արձակած է յոյն կառավարութիւնը 15 օրուան մէջ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի հոկտեմբեր 2ին հինգշաբթի ժ.-ը 9ին, Societés Savantesի Սալ Էի մէջ: Կը խնդրուի նախկին աշակերտներէն ներկայ գտնուիլ մինչ. ժամուն, իսկ նոր արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն նոյն օրը ուսուցչուհիին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն կը խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ «Վռամեան» ենթակոմիտէին, Այրի Տիկին Ստեփանեանին եւ համայն պարագաներուն, իր սիրելի ընկեր Սեպուհի, զինուոր ՏԻԳՐԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի կսկծալի մահուան առթիւ:

Տէր եւ Տիկին Վարդանեան եւ իրենց զաւակը սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ աղջկան

ԺԵՆԻՐԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆի

որ տեղի ունեցած է Ժընեւի մէջ:

Սարմինը Փարիզ կը հասնի, այսօր հինգշաբթի: Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը ուրբաթ, ժամը 3ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, թաղումը ժամը 4ին Montrougeի գերեզմանատունը:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Կը խօսի ընկ. ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ ՏԱՓԱՏ կարող լաւ գործաւոր մը գործ կը փնտռէ: Գրել «Յառաջ»ին:

Կ՚ուզուի

Թրիքօ Jaige 10, մեքենայ ունեցող ձեռնարկուներ (entrepreneur): Դիմել Իւէրզեան Տան, 3 rue Poissonnière, Paris:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԴՊՐՈՑԸ

Ի գիտութիւն Լիոնահայ գաղութին կը փութանք յայտնել թէ յառաջիկայ Հոկտ. 2էն սկսեալ ամէն հինգշաբթի օրերը կանոնաւորապէս (ժամը 9.30—11.30 եւ 2—5), դպրոցիս հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասընթացքները կը վերսկսին:

1947—48 դպրոցական տարեշրջանի համար՝ Տիկ. Գեղանուշ Ճնիկեան - Փափազեան սիրայօժար ստանձնած է ուսուցչուհիի պաշտօնը:

Արձանագրութիւններու համար դիմել միութեան կեդրոնատեղին: 78 rue Rabelais, ամէն կիրակի, Դշ. եւ Եշ. օրերը ժամը 9—12:

Ի դիմաց Լիոնի Հայ Կաթ. Միութեան՝ Վարչութիւն:

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆի երգարուեստական - ներուն համար դիմեցէք ուղղակի Օրիորդին հասցէին, 221 rue de Tolbiac, Paris (13):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մարի Քէպապճեան կը փնտռէ երկու եղբայրները Հայկ եւ Կիրակոս Քէպապճեաններ կամ Սէֆէրեանները որոնք 1922ին Փոքր Ասիոյ դէպքէն յետոյ Յունաստան կը գտնուէին եւ ապա Ֆրանսա: Իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ «Ազատ Օր»ի:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ 28 Սեպտեմբեր, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ օծման տարեդարձին եւ Ս. Խաչ տօնին առթիւ, Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կոնէսվիլի հաւատացեալ յարգոյ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ եկեղեցական տօնակատարութեան: Ժամերգութիւնը ժամը 8ին, եւ Ս. պատարագ ժամը 10.30ին:

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, շարահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք: Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ: Տպ. Պէյրութ, 1947:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

Ցարգանքի երեկոյ

Բժիշկ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ եւ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ օր, (27 Սեպտեմբեր) երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Paris:

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, պիտի խօսին ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ:

Մուտքը ազատ է:

★ Իսկ յաջորդ օրը կիրակի 28 Սեպտեմբեր, մասնաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն իրենց մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, պատարագէն վերջ:

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը, կը սկսի ժամը 11.30ին:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ իր խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին:

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Հինգշաբթի 25 Սեպտ. ժամը 20.30ին Արամ խումբը:

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը:

Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտէ:

Այս ժողովներուն ներկայ կ՚ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին: Ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Գար Տիւ Կլուպի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ՚ըլլան Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ եւ շրջանի հայր. միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս կիրակի ժամը 3ին Սասունի ճաշարանի վերնայարկը Place d'Alexandrie: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, մեթրօ Սէն Տընի կամ Ռեօմիւր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քղիի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գար տիւ Կլօպ, 7 Bld. d'Athénes: Վարչական ընտրութիւն, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

Ծախու է

Սափրիչի ամբողջական կազմած մը՝ 2 այրի եւ 2 կնոջ յատուկ: Լավապօ, հայելի, թիկնաթոռ, աթոռներ, 2 սէշուառ, դարակներ եւայլն:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Յ. Տ. Յ.ի:

T. S. F.

Զինուորական ծառայութենէ վերադարձած ըլլալով՝ դարձեալ կը ստանձնենք T. S. F.ի եւ ուրիշ մեքենական, ելեկտրական գործերու վերաբերեալ ապսպրանքներ, Փարիզ - արուարձաններէն: Իսկ գաւառէն յանձնարարութիւններ սիրով կը կատարենք:

Եթէ կը փափաքիք՝ T. S. F.ի արդիական եւ ապահովուած գործիք մը ունենալ, կամ նորոգել տալ ձեր ունեցածը, փոփոխութիւններու ենթարկել:

Եթէ կ՚ուզէք գնել՝ փիէռփիննր, բարձրախօսներ եւ այլ կազմածներ վերջին նորաձեւութեամբ:

Եթէ հանդէսներու, բեմերու, լուսավառութեան եւ ձայնարձակներու զետեղման համար վկայեալ արուեստագէտի մը պէտքն ունիք՝

ՄԻ՛ ՎԱՐԱՆԻՔ, մեզի դիմեցէք վստահօրէն. ամէն օր՝ ժամը 18էն վերջ, կամ գրել հետեւեալ հասցէին՝ ԱՐԱՅ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

12 Rue Martin Bernard, PARIS (13)

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 26 Septembre 1947 Ուրբաթ 26 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5146-Նոր շրջան թիւ 755 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Պաղեստինի հարցը ամպի մէջ

Պաղեստինի յաւիտենական խնդիրը նորէն հըրապարակ կուգայ: Այս անգամ ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ: Ցակաւին վիճաբանութիւնները իրենց սկզբնական վիճակին մէջ կը գտնուին, այսինքն՝ նախ պէտք է որոշուի թէ ի՛նչ ձեւով եւ ո՞ր մարմիններու կողմէ պիտի քննուի խնդիրը: Արաբները չեն ուզեր որ մասնաւոր եւ միակ յանձնաժողով մը կազմուի լուծելու համար զայն. այլ՝ կը պահանջեն որ ՄԱԿի քաղաքական եւ իրաւական յանձնախումբերը զբաղին անով, որովհետեւ գիտեն թէ այս մարմիններու օրակարգը այնքան ծանրաբեռնուած է որ անկարելի պիտի ըլլայ անոնց համար արագ եզրակացութեան մը յանգիլ:

Արաբները աճապարանք ցոյց չեն տար ուրեմն: Խնդիրը յետաձգելով մինչեւ 1948ի նախագահական ընտրութիւնները, անոնք կը յուսան որ Ամերիկայի այժմու հրէասէր կառավարութեան կը յաջորդէ գուցէ նոր քաղաքականութեան կողմնակից նախագահ մը եւ դահլիճ մը, որոնք նուազ ենթակայ ըլլան հրէական ազդեցութեան: Պիտի յաջողի՞ն իրենց դիտաւորութեան մէջ: Այդ պիտի տեսնենք մօտ օրէն:

Մօտ տասը տարիէ ի վեր, տասը եւ աւելի յանձնաժողովներ կազմուեցան, անգլիական կամ խառն ազգութեանց ներկայացուցիչներով, քննութիւն կատարելու համար տեղւոյն վրայ եւ դուրսը, եւ լուծումներ առաջարկելու համար Պաղեստինի խնդրին կարգադրութեան համար: Սակայն, անոնցմէ ո՛չ մէկը ընդունուեցաւ Արաբներուն եւ Հրեաներուն կողմէ, որոնց իւրաքանչիւրը անգործադրելի մնաց իր տեսակէտին մէջ:

Խնդիրը երկու երես ունի. մէկը իրաւական, միւսը՝ քաղաքական: Իրաւական մասը «Պալֆուրի յայտարարութիւն» կոչուած դիւանագիտական վաւերաթուղթն է (Նոյեմբեր 1917) որ նուիրագործուեցաւ պատերազմէն ետք Ազգերու Ընկերակցութեան տուած որոշումով անգլիական հովանաւորութեան մասին (Յուլիս 1922): Այսպէս, Հրեաները իրաւապէս տէր կ'ըլլային ազգային օճախի մը, ուր անկէ ի վեր անոնք խուժեցին տասնեակ հազարներով, աշխարհի ամէն կողմերէն եւ մասնաւորաբար Եւրոպայէն:

Խնդրին քաղաքական կողմն ալ հետեւեալն է:

Արաբները մեծ վտանգ մը տեսան հրէական խուժումին մէջ, որ կրնար վնասել իրենց ազգային երազին — Արեւելքի մէջ հիմնել արաբական մեծ ու միացեալ պետութիւն մը: Դժգոհութեան յաջորդեց ատելութիւնը, որ առաջ բերաւ արիւնալի դէպքեր 1929ին: Անկէ ի վեր, Պաղեստին անվերջ խռովութիւններու թատր եղաւ: Անգլիա հարկադրուեցաւ սահմանափակել արտասահմանէն ներգաղթող Հրեաներու թիւը: Արաբները ասով ալ չգոհացան: 1937ին, Լոնտոն փորձեց երկիրը բաժնել, հրէական եւ արաբական երկու մասերու՝ չէզոք գօտիով մը բաժնուած: Այս ծրագիրն ալ մերժուեցաւ երկու հակառակորդ կողմերէն, եւ խռովութիւնները շարունակեցին աւելի բուռն կերպով:

Այդ թուականէն ի վեր պայքարը չդադրեցաւ: Վերջին երկու տարիներուն մէջ մանաւանդ, Հրեաները իրենց դժգոհութեան տուին յեղափոխական եւ ահաբեկչական բնոյթ, այս անգամ ո՛չ թէ Արաբներուն դէմ, այլ՝ մասնաւորապէս Անգլիոյ դէմ: Ասկէ առաջ եկան մեզի ծանօթ եղերական դէպքերը, «Էքսոտուս 1947»ի տռամը, եւն., որո՛նք դեռ թարմ են մեր յիշողութեան մէջ:

Տասը տարիէ ի վեր քննիչ յանձնաժողովներն ալ դադար չունեցան. բայց, անոնց տեղեկագիրները ո՛չ մէկ դրական արդիւնք տուին: Ամենավերջինը ՄԱԿի յանձնաժողովն է, որուն տեղեկագիրը այս ամսու սկիզբը յանձնուեցաւ ընդհ. քարտուղարութեան, եւ որուն մասին ներկայ նստաշրջանին մէջ որոշում մը պիտի տրուի:

Արդ, ահա թէ ի՞նչ է այս տեղեկագրին եզրակացութիւնը.— Արաբները եւ Հրեաները հաւասարապէս օրինաւոր իրաւունքներ ունին Պաղեստինի վրայ, բայց այս իրաւունքները անհաշտելի են իրարու հետ. հարկ է ուրեմն բաժնել երկիրը երկու անջատ մասերու, մէկը՝ Արաբներուն, միւսը՝ Հրեաներուն: Վէճը կարգադրելու միակ գործնական միջոցը ա՛յս է:

Կը տեսնուի որ ոչ մէկ նորութիւն կը պարունակէ ՄԱԿի յանձնաժողովին տեղեկագիրը, որով խնդիրը քայլ մը առաջ գացած չըլլար:

Իրաւականօրէն Հրեաներու պահանջը արդարանալի է: Միայն թէ՝ խնդրին քաղաքական կողմը կայ որ աներկբայելիօրէն աննպաստ է Հրեաներուն: Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ յաջողութեամբ դիմադրէ հազիւ մէկ միլիոնէ բաղկացած հրեայ փոքրիկ ժողովուրդ մը, այնպիսի երկրամասի մը մէջ՝ որ ո՛չ միայն, ներսը, արաբ մեծամասնութեան մը թուական գերակշռութեանը տակ կը գտնուի, այլ նաեւ, շրջապատուած է արաբ եօթը մեծ պետութիւններէ — Եգիպտոս, Սէուտական Արաբիա, Լիբանան, Սուրիա, Անդրյորդանան, Իրաք, Եէմէն —, որոնք միաձայնօրէն որոշած են վերջ տալ հրէական [illegible]: Արտաքին ուժ մը, Անգլիա մը, Ամերիկա մը միայն կրնան օժանդակել Հրեաներուն, որպէսզի անոնք կարենան իրենց գոյութիւնը պահպանել: Իսկ միջազգային ներկայ կացութեան մէջ, ո՛չ Ամերիկացիք ոչ ալ Անգլիացիք պիտի համարձակին այս վտանգաւոր գործին ձեռնարկելու:

Հարցը ամէն առնէ աւելի վտանգաւոր անել մը մէջ մտած է: Դեռ երէկ, ՄԱԿի սուրիական պատուիրակը, Ֆարիս էլ Խուրի, չյայտարարե՞ց միթէ որ եօթը արաբ պետութիւնները յակոյն իրենց յարաբերութիւնները պիտի խզեն այն բոլոր պետութեանց հետ՝ որոնք ՄԱԿի մէջ քուէ պիտի տան Պաղեստինի բաժանման համար, եւ թէ՝ Արաբական լիկան այս բաժանումին արգելք ըլլալու համար պիտի օգնէ Պաղեստինի Արաբներուն «դրամով, զինուորով եւ զէնքերով»:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նոր գոյժ մը եւս

Երէկ Գահիրէէն ստացանք հեռագիր մը, որ կը գուժէր մահը Լիպարիտ Նազարեանցի: Վերջերս լուր առած էինք որ հիւանդանոց փոխադրուած է: Յաջորդով կը ներկայացնենք ընկերոջ կեանքը,— պատրաստուած մտաւորական մը, որ Կովկասէն մինչեւ Պոլիս եւ Գահիրէ կ'աշխատակցէր մեր թերթերուն իր բուն անունով կամ Լեռնեան ծածկանունով:

ԿՈՉ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՏԵՂԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒՆ

Առաջին կարաւանով ներգաղթողներէ ճանապարհածախս գանձող եւ ցարդ հաշիւ չի ներկայացնող կոմիտէներէն, սխալողաբար կը խնդրուի անմիջապէս գործադիր ժողովին ղրկել գանձուած գումարները, վաւերական հաշիւներով:

Անհրաժեշտ է որ առաջին կարաւանի ճանապարհածախսին հաշիւները ամենուրեք փակուած ըլլան, երկրորդին յատուկ ճանապարհածախսերու գանձումին ձեռնարկուելէ առաջ, առ առաւելն մինչեւ ամսոյս վերջը:

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Գործ. ժողով

Փարիզ, 23 Սեպտեմբեր 1947

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդր. Վարչութեան ցարդ հաղորդուած են հետեւեալ մեկնումները.

1947 Յուլիս 4ին «Փոպետա» շոգենաւով Պէյրութի նաւահանգիստէն 2321 ներգաղթողներ, 25 Յուլիսին «Փոպետա»ով Պէյրութէն 3108 հոգի, 2 Օգոստոսին «Ջուկոթքա»ով Սելանիկէն 1947 հոգի, 11 Օգոստոսին «Փոպետա»ով Պէյրութէն 3154, 17 Օգոստոսին «Ջուքոթքա»ով Սելանիկէն 2540, 3 Սեպտ.ին «Փոպետա»ով Աղեքսանդրիայէն 1680, 6 Սեպտ.ին «Ջուկոթքա»ով Սելանիկէն 2245, 6 Սեպտ.ին «Ռոսիա»յով Մարսէյլէն 3200, 6 Սեպտեմբերին «Փոպետա»ով Պէյրութէն 2606 հոգի, ընդամէնը 22.801 հոգի:

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 25 Սեպտ. 1922.— Յունաստան կոչ ըրաւ քրիստոնեայ երկիրներուն որ միջամտեն, վերջ տալու համար Թուրքիոյ մէջ մնացած Յոյներուն դէմ կատարուած ջարդերուն: Նիւ Եորքի երեսուն բողոքական կազմակերպութիւններ մեծ պետութեանց դիմում ըրին որ հարկադրեն Թուրքիան՝ դադրեցնելու վայրագութիւնները, Փոքր Ասիոյ մէջ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ելմտ. նախարարը կը հերքէ այն լուրերը որոնց համեմատ Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա իրենց դրամները պիտի միացնեն եւ նոր դրամ մը շրջաբերութեան պիտի հանեն «Եուկ» անունով:

ՄԱԿի ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՇԸԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՎԵՏՈՅԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱԿի ամերիկացի պատուիրակները այս պահուս վերջնական ձեւ տալու ձեռնարկած են այն առաջարկին՝ զոր Մարշըլ ընդհ. ժողովին մէջ ըրաւ, վեթոյի իրաւունքի չարաչար գործածման դէմ: Ամերիկա կը ջանայ ժամ առաջ աւարտել այս առաջարկը պարունակող բանաձեւը, որպէսզի զայն վաղը իսկ ներկայացնէ ընդհ. ժողովի բոլոր պատուիրակներուն: Միաց. Նահանգներու աճապարանքին պատճառն է՝ այս մասին ամէն սխալ մեկնաբանութեանց վերջ տալ, եւ որպէսզի դադրի այն քարոզութիւնը՝ զոր քանի մը օրէ ի վեր կ'ընեն սովետները, Մարշըլի առաջարկին դէմ:

ՏԻԿԻՆ ՌՈՒԶՎԷԼԹ՝ ՎԻՇԻՆՍՔԻԻ ԴԷՄ

Հանգուցեալ նախագահի այրի տիկին Ռուզվէլթի յանձնուած է պատասխանել Վիշինսքիի, երբ այս վերջինը ընդհ. ժողովին մէջ բերէ իր բանաձեւը «պատերազմագրգիռ քարոզութեան վերջ դնելու համար ձեռք առնուելիք միջոցներ»ուն մասին: Տիկին Ռուզվէլթ պիտի հերքէ սովետ պատուիրակութեան պետին ըրած ամբաստանութիւնները՝ Ամերիկայի դէմ:

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ՝ ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԷՄ

Ֆլըշինկ Մէտոզի մէջ անակնկալ դէպք մը պատահեցաւ: Ընդհ. ժողովին մէջ բերուած էր Խնամակալութեան խորհուրդին (նախկին Ազգերու Ընկերակցութեան հովանաւորութեան յանձնաժողովին տեղը բռնող նոր մարմին) տեղեկագիրը անմիջապէս քննութեան ենթարկուելու համար: Սովետ պատուիրակը այս սխալողականութեան դէմ բանաձեւ մը ներկայացուցած էր որ ընդունուեցաւ: Միաց. Նահանգները ձայնակից եղան Սովետ պատուիրակին, Անգլիոյ դէմ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՕՖԻՍԸ՝ ԽՈՒԺԱՆԻ ՊԱՏՃԱՌ

Երէկ, Նիւ Եորքի սակարանին մէջ դժնդակ անկում պատահեցաւ: Մասնաւորապէս ազդուեցան «Թէքսաքօ» եւ «Սթանտարտ Օյլ օվ Նիւ Ճըրսի» քարիւղի ընկերութեանց արժեթուղթերը:

Սակարանական շրջանակներու մէջ այս անկումը կը վերագրուի արաբ. Օֆիսի մէկ բանբերին Լոնտոնի մէջ ըրած յայտարարութեանց, որոնց համաձայն Արաբ պետութիւնները կրնան անգլ. եւ ամերիկեան ընկերութիւններու իրենց տուած քարիւղի մենաշնորհները չեղեալ նկատել, եթէ ՄԱԿը Պաղեստինը երկու պետութեանց բաժնելու որոշում [illegible]

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երէկուան նախարարաց խորհուրդին մէջ, արտաքին փոխ նախարար, Թէյժէն, Ֆրանսայի ներկայ կացութեան ծանրակշիռ հանգամանքը վեր հանելէ ետք, յայտարարեց թէ երկիրը մօտ օրէն պիտի հարկադրուի այլեւս գնում չընել Միաց. Նահանգներէն եւ Քանատայէն, եթէ պէտք եղած քանակութեամբ տոլար չստանայ:

1946ին Լէոն Պլումի կատարած բանակցութեանց շնորհիւ, Ֆրանսայի բացուած էր 650 միլիոն տոլարի վարկ մը Էքսբորդ Իմբորդ դրամատան կողմէ: Այս գումարին 450 միլիոնը գործածուած է արդէն, Ֆրանսա իրաւունք ունի ուրեմն ստանալու տակաւին 200 միլիոն տոլար: Իրաւ է որ այս վարկը ըստ օրինի պէտք է յատկացուի ճարտարարուեստական եւայլ կազմածներու, բայց, կառավարութիւնը պիտի խնդրէ Ամերիկայէ որ այս 200 միլիոնը սննդեղէն գնելու յատկացուի: Թէյժէնի կարծիքով, հաշուական պարզ գործողութիւն մը կը բաւէ այս փոփոխութիւնը ընելու համար:

ՔԱՐԻՒՂԱՀԻՒԹԻ ԲԱՇԽՈՒՄԸ

Նախարարաց խորհուրդը վերստին քննեց նաեւ քարիւղահիւթերու (էսանս) խնդիրը: Բայց, իր նախկին որոշումը չփոխեց, որովհետեւ այս ապրանքին մթերքը որ նախորդ ամիսներուն 200էն 220.000 խոր. մեթր էր, հոկտեմբերին 130 հազար խոր. մեթրի իջած է: Հետեւաբար, որոշուեցաւ քարիւղահիւթ ստանալու առաջնութիւն ունեցողներուն (փրիօրիթէ) տրուած քանակը 40 առ հարիւր դեղչել: Որոշուեցաւ նմանապէս ինքնաշարժի տէրերուն տրուած քանակը առայժմ դադրեցնել. իսկ ինքնաշարժ հեծելանիւ ունեցողներուն 1 հոկտեմբերէն սկսեալ 5 լիտրի իջեցնել:

ՑՈՐԵՆԻ ՊԱԿԱՍԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ուաշինկթընի Ֆրանս. դեսպան, Պոնէ, յայտարարած է թէ ցորենի եւ արմտիքի խնդիրը ստիպողական բնոյթ ունի դեռ Ֆրանսայի համար: Մինչեւ հիմա ստացուած քանակէն զատ, տակաւին 825000 թոն արմտիքի պէտք կայ, որպէսզի կարելի ըլլայ շարունակել օրական 200 կրամ հացի պարէնաբաժինը: Արմտիքի պակասութեան հետեւանքով, Ֆրանսա, անցեալ Օգոստոսէն ի վեր, հարկադրուեցաւ սահմանափակել ուրիշ ապրանք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

Սրբազան ուխտավայրեր

Բ.

Ան լաւ ըրկած է գիւղի հայ երեւելիներուն։

Հիմա անոնց հետ կը մտնենք վանքը։ Սրբատաշ, խոշոր քարերը, սքանչելի քանդակագործութեամբ եւ վարպետ ճարտարագէտի մը յատակագծով, իրար ագուցուած եւ ամրակուռ կամարներով հանգոյցուած, հայկական ճարտարապետութեան մէկ գլուխ գործոցը կը ներկայացնեն։

Բայց ուշագրաւ են «Խարթուղիմէոսի կարասները», պատին մէջ թաղուած, քարէ հսկայ կարասներ, որոնք խողովականման երկու ծակերէ՝ տաքրներ ու զարեր շարունակ ձէթ հոսեցուցած են եւ բարեպաշտ հոււ կա. թեղ. ները լեցուցած :

Աւանդութիւնը դեռ ուրիշ հրաշապատում բաներ ալ կ՚ըսէ :

Ես կը տեսնեմ կարասին ծակերը, ձէթոտ ու մաշած, բայց ձէթը ցամքած է, ընչաքաղց եւ Աստուծոյ անարժան մէկ պաշտօնեային, ուրացող եւ ագահ վանահօր մը գործած մեղքին համար։

Կը ծառօթանանք, կը խօսինք Վանք գիւղացի քանի մը «երեւելիներու» հետ։

Կ՚երդնու որ՝ գաղտնիքը պիտի պահեն, իրենց սիրտերը գերեզման դարձնելով եւ իմ ինքնութեանս գաղտնիքը հոն թաղելով :

Տէր Օվանէսը կ՚արտասանէ գիւղացիներուն ծանօթ իր մէկ նզովքը, որ գաղտնիքը դուրս հանողին տունին տեղին ու եօթը պորտին ոչնչացնելու հզօրութիւնն ունի։

Դժուարութեամբ կը բաժնուինք իրարմէ, թէեւ սահմաներ կը սպասեն որ մեկնինք :

Վանահօր սենեակն ենք ես ու Տէր Օվանէսը։

Տէր հայր, ո՞ւր թաղուած են Վանէն 1868ին նահանջած եւ Աղբակի մէջ նահատակուած «Արմենական» կուսակցութեան պատկանող 800 երիտասարդներու շիրիմները։ Կը փափաքիմ այցելել անոնց անշուք գերեզմանները :

Տէր Օվանէսը մօրուքը կը շարժէ, ապա հնամը պտուղի մը պէս, կը վերցնէ խաչն ու մաշտոցը եւ հաստ մոմ մը։ Ուշադրութեամբ կը դիտէ իր տրեխին կապերը, որոնք քանի մը հեղ կտրած ու նորէն իրարու միացուած են աղքատիկ ու խնամքալից տէրտէրին կողմէ :

Կը հետեւիմ իրեն եւ երկուքս միասին դուրս կ՚ելլենք վանքի դարպասաւ ճրագալոյ դուռէն :

Քանի մը քայլ անդին, ոստիկանատան դրան շեմքին նստած Հասան չաւուշը կը բարեւենք ու տէր հայրը կը յայտնէ թէ՝ պէկը յօժարած է յաջորդ առտուն կառավարիչ Իպրահիմ պէկին հետ նախաճաշել :

Հասան չաւուշը ոտքի կ՚ելլէ պէկին համամտութիւնը կառավարչին յայտնելու. «բայց փափազ էֆէնտի, ո՞ւր կ՚երթաք եւ այդ քիւրտը ո՞ւր կը տանիս» կը հարցնէ չաւուշը :

«Մեր կարմիր հորթը կորսուած է, կ՚երթամ գտնելու, աս տղան ալ Մասուր պէկի մարդոցմէ է, զետը կ՚երթայ լողանալու» պատասխանեց զեղ... ...բանելը :

Տէրտէրը ըսած էր որ՝ քանի վայրկեան կը տեւէ մեր ճամբորդութիւնը, մինչեւ նահատակներու գամբարանը, բայց գիտէի թէ գիւղացիներու ճամբան բնորոշելու յատկացուած վայրկեանները՝ ժամ մը, յաճախ քանի մը ժամ կը տեւեն։

Լուռ, կը հետեւիմ Տէր Օվանէսին ու կը յիշեմ ինչ որ լսած եմ մեծ հօրմէս, մեր անմահ եւ անձնուէր ազգական Դաւիթ աղա Գանտիկեանէն՝ Աղբակի կռիւներու եւ նահատակներու քաջագործութեանց վերաբերեալ։

Կը յիշեմ Արարոնց եւ ապա «Հայկազնեան կեդրոնական վարժարանի տնօրէն», մեր ամենասիրելի ուսուցիչ Ղեւոնդ Խանճեանի (ողբացեալ Աղասի Խանճեանի հայր. Վարդանանցի առթիւ խօսած ճառը, որ Աղբակի եւ Գարահիսարի հերոսները «Նոր Վարդանանք» անուանեց :

Լուսնի աղօտ լոյսը նշմարելի կը դարձնէ ճամբան եւ Տէր Օվանէսի շարժումները, ան կը կենայ, տրեխները կը հանէ եւ կը դնէ իր թեւին տակը։

«Կօշիկներդ հանէ, գլխարկդ վար առ» կը հրամայէ »։

Անխօս կը հնազանդիմ իրեն ու կը շարունակէ, «այս վայրերը սուրբ են, մեր անմահ քաջերու արիւնը թափուած է ըստեղրանք, խաչաքար չկայ, մընակ էն սիւտակ քարնի բոլորի խաչաքարը։ Ընզովեալ ըլլեն Վանի Խօճէք (հարուստներ), ըստեղ վանք պէտք է շինէին, վանք, համա, վի՞ր կասեն, խայրոց խայրէկի անէծք թող թափի ընոնց գլխուն» :

Ու տէր Օվանէսը կը շարունակէ «Ջուլումի օրը ես Սալմաստ գացեր էի, բաւական ուշ վերադարձայ, էտ քարն էլ Քիւրտեր բերած են, դրած են։ Աղբակու խայերն էլ ծակաչք են, մամոնային գերի, քիւրտ որ քիւրտ ի, էտ ասկնայ պաներ կը մտածի, խող վէր մեր գլխուն, ամօթ մեզ»։

Ահա նաեւ «խորանը» — ճերմակ, անտաշ հա-

կայ քարը, առանց խաչի, ոչ իսկ մէկ տառ գրութիւն կամ թուական :

Անդուգական Ա. Ահարոնեանի «Ուխտաւորի» բովանդակութիւնը կը յիշեմ։

Ծունկի ենք տէր հօր հետ, ան աղօթք ու մաղթանքներ կ՚արտասանէ, իսկ մոմը կը պլպլայ քարին վրայ :

Ես ուխտաւորն եմ, որբ ու պատանի, ծունկի եկած հօրս եւ բոլոր նոր սուրբերու շիրիմը բնորոշող քարին առջեւ։

Ուխտաւոր մը, առանց մոմի ու խունկի, — առանց մատաղի, քրտական տարազով ու քիւրտի հովանաւորութեան պատսպարուած :

Ինծի կը թուի թէ՝ ես հօրս արժանաւոր ժառանգը չեմ, ուրացող մըն եմ ու դաւաճան մը։

Կը դիտեմ ճերմակ քարը, երեսս, շրթունքներս կը քսեմ անոր կոշտ կողերուն, կ՚ուզեմ որ՝ քարը լեզու ելլէ, սրտապնդիչ եւ սփոփար երկու բառ փրփրայ :

Բայց մեր չուրջը լուռ է, մեռելները անմահացած ու խաղաղ :

Զգիտեմ ներեցին ինծ կամ գոնէ այսուհետեւ պիտի կրնամ անոնց ներողամտութեանն արժանանալ ...

ԶԱՐԶԱՆԴ

Գենուազ, Սիւնիք, Զանգեզուր եւ Սասուն ցեղանունների անկարելիութիւնը

Գենուազ։ Թուրքական Հայաստանի գաւառներից մինը՝ Արեւիք գաւառը, որը կազմում էր Սիւնիքի մի փոքրիկ մասը եւ ուր կը գտնուի իմ ծննդավայր Սեղրի գիւղը Երասխի (եւ ոչ Արաքսի) մօտ, 10րդ դարի առաջին կիսում, Դաւիթ Բէկի Օսմանցւոց դէմ Սիւնեաց աշխարհում մղած պատերազմ ազատամարտութեան ժամանակ, յորջորջւում էր Գենուազ անունով :

Ստեփաննոս Օրբէլեանի 13րդ դարու վերջին գրուած Սիւնեաց աշխարհի պատմութեան մէջ, ուր մի առ մի յիշուած են, ի միջի այլոց, եւ Արեւիք գաւառի բոլոր՝ վանք ու եկեղեցի ունեցող գիւղերը եւ նրանց իւրաքանչիւրին համար սահմանուած Տաթեւին վճարելիք տարեկան հարկերի քանակը, Գենուազ անունը չէ յիշուած եւ ոչ մի տեղ :

Այդ անունը, ըստ իս, առաջ է եկել հետեւեալ պարզ կերպով։ Սիւնիք Զանգեզուրում, Արցախ Ղարաբաղում եւ անտարակոյս, հարեւան պարսկական Ղարապաղում, ուր Հայերը խառն են ապրում Ատրպատական Թուրքերի հետ, մի որեւիցէ հովիտի, գետաձորի արեւելեան կողմը, լանջը կոչւում է՝ Գիւնէյ, Գիւնէյի կամ Գիւնէյ Բուզը, իսկ արեւմտեան կողմը՝ Ղուզէյ, Ղուզէի։ Թէ ի՞նչ է իրական իմաստը աս Ղուզէյի բառին չկարողացայ ճշդել, սակայն, ժողովուրդը դայն ըմբռնում է իբրեւ արեւմտեան, ստուերոտ կողմ։ Այդ պատճառով Արեւելքը կոչւում էր Գիւնէյ մըհալ (մահլա բաժին, մաս), որ է՝ Արեւիք գաւառ։

Ահա, ուրեմն, պարզապէս այդ թուրքերէն «Գիւնէյ իւզը» բառն է, որը նշանակում է «Արեւի երես (կողմ)», որ դարձել է Գիւնէյլիւզ, Գիւնէյիզ, Գենուազ եւ որը, ժամանակի ընթացքում, մեզ համար դարձել է իբրեւ զուտ հայերէն ազգային մի աշխարհագրական անուն, որպիսին, սակայն, ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ՝ հին հայկական Արեւիք անուան ճշգրիտ թարգմանութիւնը թուրքերէն :

Տարիներ առաջ իմ այս ենթադրութիւնը հաղորդել էի իմ մի քանի բանիմաց հայ ծանօթ ու բարեկամներիս։ Դրանից յետոյ էր որ ես Ազգագրական հանդէսի համարներից մէկում պատահմամբ գտայ այդ գենուազ բառը, գիւնէյիզ ձեւով գրուած, որպիսին եկաւ միաւորմամբ փաստելու ամէն մի տարակուսանք իմ այդ մեկնութեան վերաբերմամբ։

Մի դրական եզրակացութիւն որ կարելի է եւ պէտք է անել այս եւ հետեւեալ մի քանի օրինակներից, դա այն է որ աշխարհագրական անունները ամենուրեք բնականօրէն, ժամանակի ընթացքում, աղճատւում ու ձեւափոխւում են անճանաչելի դառնալու չափ, կամ պարզապէս թարգմանւում են նորեկ ժողովուրդի բառերով։ Սակայն, բազմաթիւ չեն համեմատաբար, ի հարկէ, այն դէպքերը, երբ հազարաւոր անուններից մի քանի հարիւրը հիմնովին մոռացման են տրւում ու փոխարինւում բոլորովին այլ իմաստներ ունեցող նոր անուններով :

Արծնը դարձաւ Արզնըում, յետոյ Արզրում, Էրզրում, Երիզան Երզնկայ Էրզինջան, Թեփլիզ, Տփղիսը Թբիլիսի, Գիւմայրին Գիւմրին — Ալէքսանդրապոլ Լենինական, յունարէն Կ. Պոլիսը Իսթանպուլ, եւայլն եւայլն։ Սակայն, ո՞վ է որ չը գիտէ որ այդ բոլոր հազարամեայ անունների միջից կամ տակից զարեր շարունակ երեւում են, Հաւիճ առիճ—Երիզա Ուիզէ— Արծնհազարճին—Լիս (Ազուլիս), Նիս (բոլնիս, Նիւս նիւս), Ուիս լատին rus նիժ եւայլն եւայլն, գիւղ, չէն, նիստ եւայլն ի-

մաստ ունեցող հիմնիմաստները, Գիւմրին մնում է Գիւմրի, Ակնը Էգին, Անին Անի, Գուրգէն Կորիկէն՝ Գիւրջի Georgie ձեւով, յունարէն Պոլիսը Իսթանպուլ, Ինէպօլու կամ ուղղակի Պոլսին մէջ եւայլն, աղաւաղուած եւ միայն աղաւաղուած :

Ուստի, եթէ լրջօրէն ու պնդելով կրկնում եմ, շատ լրջօրէն ու երկարօրէն պնդելով — հետապնդենք մեր պրպտումները՝ վստահ կարելի է լինել, որ դարերի քօղով աղօտուած ու անյայտ, անիմաստ ու անհասկանալի դարձած ու կարծեցեալ շատ պատմական տեղանուններ եւ անուներկըրանան իրենց իսկական անունները ու իմաստները այնպէս, ինչպէս մենք տեսանք այս Գենուազ բառին մէջ եւ ինչպէս պիտի տեսնենք, թող ներուի ինծ ասելու, աւելի եւս ակնբախ կերպով, հետեւեալ երեք՝ Սիւնիք, Զանգեզուր եւ Սասուն բառերի մեկնութեան մէջ։

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՎԱՋԵԱՆՑ

ԿԷՍ ԳԻՏԱԿԱՆ

Ողջ թաղուածներ

Ժաք Տիւքլէն վերջերս ողջ թաղուածներու հարցը գիտապէս ուսումնասիրած ըլլալով, կ՚ըսէ թէ մարդիկ այլեւս այդ վտանգէն զերծ պիտի մընան։ Մեռած ըլլալուն ապացոյցը հաստատելու համար, յիշեալը մեռեալին գործարանային յօրինուածութեան մէջ կը ներարկէ «fluoreséine» կոչուած լուծոյթը։ Եթէ այդ ներարկումին հետեւանքով ենթակային աչքին լորձնամաշկը քանի մը ժամէն դեղին գոյն չառնէ, կը նշանակէ թէ մահը վերջնական է։

Ողջ թաղուած դէպքերու շատութեան մասին մասնագէտները յառեւս են, անոնց կարծիքով միայն Ֆրանսայի մէջ տարին 6000 հոգի ողջ կը թաղուի, ինչ որ զարհուրելի համեմատութիւն մըն է։ Այդ թիւը որչափ ալ չափազանցուած նկատուի, կանխահաս թաղումներու վտանգը կայ ու կը մնայ։

Այս մասին պատմութիւնը մեզի շատ մը օրինակներ կուտայ. Թուենք անոնցմէ քանի մը հատ, մէկը միւսէն սարսռազդեցիկ :

—491ին, Զէնոն կայսրը ողջ կը թաղուի, գերեզմանին մէջ կ՚արթննայ եւ օրերով կը սկսի պոռալ կանչել, վերջապէս գերեզմանատան պահապանները լսելով աղմուկը, կուգան գերեզմանէն դուրս կը հանեն, սակայն մինչ այդ բոլորովին մեռած կը գտնեն զայն։ Խեղճ մարդը ակռաներով բզքտած է եղեր իր թեւերն ու ձեռքերը։

— 1007ին, արար բանաստեղծ մը Համատանի մէջ ողջ կը թաղուի, թէեւ ժամանակին զայն կը հանեն գերեզմանէն, սակայն յիշեալը երբ կ՚արթնայ, այնքան կը վախնայ որ յուզումէն քանի մը վարկեանէն իսկապէս կը մեռնի :

— Քանդակագործ Փռաաքէն երբ տղայ կը գործածէր Միւզէթ անունով կին մը, որ օրին մէկը աշխատանոցին մէջ յանկարծամահ կ՚ըլլայ։ Արուեստագէտը զայն իր ընտանիքին յանձնելէ առաջ, կ՚ուզէ կնոջ հրաշալի մարմինին կաղապարը առնել։ Այն միջոցին երբ քանդակագործը հալած դաճը անոր մարմինին վրայ հոսեցնելով զբաղած էր, Միւզէթ յանկարծ կը սթափի։ Այդ դէպքը կնոջ այնքան վախ ազդած էր, որ անկէ ի վեր երբ քնանար, ամէն անգամ իր անկողինին քով կը դնէր զարթուցիկ ժամացոյց մը, որ երկու ժամը անգամ մը զօրաւոր աղմուկ մը կը հանէր, եւ ամէն անգամին կինը այդ աղմուկին ձայնէն ընդոստ կ՚արթննար, ապահով ըլլալով որ ողջ չէ թաղուած։

— Տօննէ անուն երիտասարդ կղերական մը մեռած կարծուելով, դագաղի մը մէջ կը դրուի։ Կափարիչը գամած ատեն, մուրճին ձայնէն քահանան կ՚արթննայ, եւ գերագոյն ճիգ մը ընելով, կափարիչը վեր կը հանէ եւ դուրս կը ցատկէ դագաղէն, ահ ու դողի մատնելով չուրջինները։

— Սպանիացի աղջիկ մը ողջ թաղուած ըլլալով, հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ այդ առթիւ իր կրած տպաւորութիւնը, որ խիստ յուզիչ եւ ողբերգական է։

— Զիս մեռած կարծեցին... կը լսէի վշտահար ծնողքիս արտասուքը եւ սիրական քոյրերուս հեծեծանքը։ Անոնք իրենց վերջին համբոյրը ճակտիս վրայ դրոշմելէ ետք, գոցեցին դագաղս, երեք օր մնացի այդ վիճակին մէջ, եւ այդ միջոցին կը լսէի ընտանիքի անդամներուս լացն ու կոծը, քանի մը անգամ ջանացի շարժիլ, պոռալ կանչել, բայց ի զուր, լռութիւնս եւ իմացականութիւնս զօրաւոր վիճակ մը ունէին, սակայն ես բացարձակապէս անկարող էի կենդանութեան որեւէ նշոյլ մը ցոյց տալ :

Չորրորդ օրը մեր տան բժիշկը զիս անգամ մըն ալ քննեց եւ մեռած կարծելով արտօնեց ծնողքիս որ թաղեն զիս։ Դագաղս գամելու միջոցին, մուրճի հարուածներուն ձայնը կը լսէի, սակայն հակառակ իմ բոլոր ճիգերուս, այդ մահասարսուռ վայրկեանին չէի կրնար ամենափոքր շարժում մը ընել։ Դագաղս եկեղեցի տարին եւ քահանաները

ակսաւ ննջեցեալներու յատուկ սաղմոսերգութիւ-նը կարդալ ։

Ժամ մը վերջ, մեռելաթաղերը դադարս գե-րեզմանատան տարին եւ փոսը իջեցուցին զիս։ Այդ պահուն մարմինս սարսուռ մը զգաց եւ ամէն ճիգ թափեցի ձայն մը հանելու համար, սակայն անօգուտ, վերջապէս ինքզինքս բոլորովին կոր-սնցնելով, անզգայութեան մէջ իյնայ ։

Երբ ինքզինքս գտայ, գերեզմանատան մէջ հովը ուժգին կը փչէր եւ երկինքը կ'որոտար։ Ե-լեկտրական սաստիկ ցնցում մը զգացի, հաւանա-բար կայծակ մը իյնած էր փոսիս մօտը գտնուած ծառի մը վրայ, ինծի այնպէս կը թուէր թէ վեր-ստացած էի մարմինիս զգայնութիւնը։

Նշանածս որ զիս շատ կը սիրէր, մեռելաթա-ղը կաշառած էր, որպէսզի իմ փոսս բոլորովին չլեցնէ մինչեւ հետեւեալ օրը, անոր նպատակն էր առանձնապահութեամբ վերջ տալ իր կեանքին եւ միանալ ինծի։

Արդարեւ, կէս գիշերուան մօտ, հրացէնի պայթումի մը ձայնը լսեցի ...

Նշանածս էր, որ անձնասպանութեան կը դի-մէր։ Սակայն գնդակը ձեռքէն վրիպելով, եկաւ դագաղիս զարնուեցաւ։ Ձայն մը դուրս թռաւ կո-կորդէս։ Գերեզմանապահը լսելով հրացէնին ձայ-նը եւ իմ հանած աղմուկս, փութով կողմը փութաց։ Նշանածս գետին փռուած էր։ Վերցուցին զայն եւ զիս ալ դագաղէս հանելով ծնողքիս տարին, պէտք եղած նախզգուշութիւնները ձեռք առնելով։ Ալ կրնաք երեւակայել ընտանիքիս անդամներուն ըզ-գացած յուզումն ու ուրախութիւնը։

Ես հետզհետէ գտայ իմ նախկին առողջութիւ-նըս, մինչդեռ տարաբախտ նշանածս երբ աչքերը բացաւ, յիմարացած էր։

Վերոյիշեալ անձերուն մեռելական վիճակը արդիւնք է ուշարարձական քնաթափութեան (catalepsie léthargique)։ Այդ վտանգաւոր ախտը մարմի-նին վրայ մեռածի մը բոլոր երեւոյթները կը յայտնաբերէ եւ յաճախ տեղի կուտայ ցաւալիդէպ-քերու։ Մորթը կը պաղի, աչքերը իրենց փայլը կը կորսնցնեն, զարկն ու շնչառութիւնը բոլորովին կը դադրին եւ մարմինը իսկական դիակի մը երեւոյ-թը կ'առնէ ։

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱԴԱՐՈՒՄ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԻՋԵՒ

Կը կարծուի որ Թուրք եւ սովետ յարաբերու-թիւնները նոր փուլի մը մէջ պիտի մտնեն։ Անգա-րայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Թուրքիոյ Մոսկուայի դեսպանը չպիտի վերադառնայ, իր արձակուրդը աւարտելէն վերջ։ Դիւանագիտական յարաբերութեանց ընդհատումը երկու պետու-թեանց միջեւ, իրականին մէջ գոյութիւն ունի այս պահուս, քանի որ Անգարայի սովետ դեսպան Վի-նօկրատոֆ ալ 18 ամիսէ ի վեր արձակուրդի մէջ է եւ տակաւին իր պաշտօնատեղին վերադարձած չէ։

Սովետ Ռուսիա կը պնդէ մասնակցիլ այն բո-լոր խորհրդաժողովներուն՝ որոնք պաշտօն պիտի ունենան Տարտանէլի հարցը լուծելու։ Անգլիոյ զործածած բացատրութիւնը («Նեղուցներու ազա-տութիւն») Մոսկուա կը հասկնայ սա իմաստով թէ Մեծն Բրիտանիա իր նաւատորմիղին կը վերապահէ նեղուցներէն անցնելու իրաւունքը»։

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԻՆՉԵՐ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք.—

Հ. Ճահիտ Եալչըն «Թանին»ի մէջ չարունակե-լով վերոյիշեալ խորագրով առաջնորդողներուն շարքը, ի մէջ այլոց կը գրէ.—

- Նոր կառավարութենէն եւ մեր նոր պետական մարդոցմէն ժողովրդավար վարչաձեւ մը կ'ու-զենք։ Այսինքն բովանդակ աշխարհի առջեւ մեր կուրծքերը ուռեցուցած, Թուրքիա ժողովրդավար երկիր մըն է ըսելու իրաւունք պէտք է ունենանք» եւ ոչ մէկ առեւ օտար մտաւորական պէտք է կա-րենայ բերան առնել. «կարելի չէ Թուրքիոյ մէջ ժողովրդավարութիւն կայ ըսել» խօսքը ։

Հ. Ճահիտ յետոյ սահմանագծումը կ'ընէ ա-րեւմտեան ժողովրդավարութեան եւ կ'ըսէ.— Մեր երկրին մէջ տեղ չունին ոստիկանական օրէնքնե-րը, որոնք յարձակում մը կը կազմեն հայրենակից-ներուն ազատութեան եւ իրաւունքներուն դէմ։ Բոլորին ալ դէմքը կը կարմրցնէ լսել ոստիկանա-տան մէջ չարչարանքի խօսքը։ Այս պժգալիքը մեր պետական մարդոց մօտ այնքան ուժգնօրէն պէտք է բոյն դնէ որ, եթէ չարչարանքի դէպք մը հաս-տատուի, վարչապետը պէտք է վիշտէն հարաքիրի ընէ։ Ահա այս ոգին հաւատարիմ եւ դէպի այս խոհայը ընթացող կառավարութիւն մը կ'ուզենք։ Ժողովրդապետութիւնը աչքկապուկ մը չէ։ Քըն-նութիւն, քննութիւն, այլեւ ձանձրացանք այս քն-նութիւններէն։Գործ, գործ, դարձեալ գործ կ'ու-զենք։ Կ'ուզենք այնպիսի հայրենիք մը, ուր ամէն ոք ինքզինքը ապահով եւ երջանիկ զգայ իր իրա-ւունքներուն եւ իրաւասութիւններուն մինչեւ վեր-ջին նրբքեւ ։

ՓԷՔԷՐ ԻՆՉՈ՞Ւ ԻՆԿԱՒ

«Ուլուս» կը հրատարակէ խմբագրական մը դահլիճին մէջ «փոփոխութիւններ» խորագրին տակ։ Խմբագրականը շատ մը ըսի ըսածներու դուռ բացած է Հալքեան, դեմոկրատ եւ չէզոք շրջանակ-ներու մէջ։ Ֆալիհ Րըֆքը իր յօդուածով կ'ուզէ հասկցնել թէ «անհանգիստ մթնոլորտ» մը կը տի-րէ Հալք կուսակցութեան մէջ, եւ այս է որ, պատ-ճառ եղած է Րէճէպ Փէքէրի դահլիճին անկումին։ «Անհանգիստ մթնոլորտը» պիտի տեւէ մինչեւ Հալքի համաժողովը եւ հոն պիտի ունենայ կա-րեւոր անդրադարձներ։ Իբր փաստ պէտք է յիշել այն պարագան թէ՝ հակառակ անոր որ երկու ան-գամ վստահութեան քուէ շահեցաւ խորհրդարա-նական խմբակին մէջ, Րէճէպ Փէքէր հարկա-դրուեցաւ հրաժարիլ ։

Անգարայէն կը գրեն.— Կը շարունակ-ուին գանազան տարաձայնութիւնները, դահլիճին ապագայ գործունէութեան մասին։ Բոլորն ալ են-թադրութիւն են տակաւին, ինչպէս ենթադրու-թիւն է մտածել թէ Ազգ. Ժողովը արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրուի, նորակազմ դահլիճին վստահութիւն յայտնելու համար։

Կը հերքուին այն լուրերը թէ նոր կառավա-րութիւնը պիտի կաշկանդէ ներածումները եւ տըն-տեսական սեղմումներ պիտի դնէ շատ մը բաներու վրայ։ Կառավարութեան նպատակը խստանալ չէ, այլ իրագործել պարզապէս, եւ ատոր համար ան-հրաժեշտ է պատրաստութիւն եւ ուսումնասիրու-թիւն ։ . . .

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐՒՈՅ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ներգաղթի լիազօրների տուած պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն, 1946 թուին ար-տասահմանից Հայաստան է ներգաղթել ընդհա-նուր թիւով 10.801 ընտանիք — 50.945 անձ ։

Իրանից 3870 տուն, 25597 անձ ։

Սուրիա եւ Լիբանան 3974 տուն, 19258 անձ։

Յունաստան 1372 տուն, 4974 անձ ։

Պուլկարիա 1248 տուն, 4373 անձ ։

Ռումանիա 517 տուն, 1738 անձ ։

Ներգաղթողները տեղաւորուել են 32 քաղաք-ների եւ շրջանների հաւաքական տնտեսութիւննե-րի եւ սովխոզների մէջ ։

Քաղաքներում տեղաւորուել են 21704 անձ, շրջանի կենտրոններում 3994, կոլխոզներում 17863 սովխոզներում՝ 3175 ։

Սրանցից աշխատանքի ընդունակ են 20.855 մարդ. միւսները ծերեր եւ երախաներ են։

Աշխատանքի ընդունակները բաժանուած են հետեւեալ կերպով ․

Գիւղացիներ 9405 հոգի, շին. բանուորներ 1138 հոգի, դերձակներ 1473, կօշկակարներ 1495, հիւսուած. բանուոր 672, ինքնաշարժի վարիչ 791, ոսկերիչներ 191, եւ զանազան արհեստաւորներ 4280 մարդ։ Մտաւորականներ 343 մարդ, որոնցից ուսուցիչ 160, բժիշկներ եւ ատամնաբոյժներ 61, դերասաններ 39, նկարիչներ եւ քանդակագործ-ներ 32, ճարտարապետներ 15, երգիչներ եւ երա-ժիշտներ 19, բանաստեղծ, գրող եւ լրագրող 15, պրօֆէսօրներ 2 հոգի։

Բոլոր աշխատանքի ընդունակները անխտիր տեղաւորուած են ։

Արդիւնաբերական ձեռնարկներում աշխատում են 3827 հոգի ։

Գիւղատնտես. մէջ 9465 անձ, շինարարական 1133 անձ, արհեստագործական կոոպերացիայի ար-տելներում 3448 անձ, առեւտուրի ասպարէզում 234 անձ ։

Մնացեալները աշխատում են զանազան հիմ-նարկ — ձեռնարկներում ։

Ներգաղթած 11.035 ընտանիքներից 999ը տե-ղաւորուած են նորակառոյց տներում, իսկ մնաց-եալները՝ գոյութիւն ունեցող բնակարաններում ։

1946ին ներգաղթող եւ քաղաքներում բնակող 1610 ընտանիքներ ստացել են հողամաս ու վարկ եւ սկսել են իրենց անհատական բնակարանների շինութեան եւ այս տարի նոյնպէս քաղաքի բնա-կիչներից 1300 ընտանիք դիմել եւ ստացել են հող ու վարկ եւ ձեռնարկել են բնակարանային շինու-թեան ։

Եգիպտոսից ներգաղթած պրօֆ. Տէր Կարա-պետեանը աշխատում է հայկական գիտ. ակադե-միայում եւ ունի իր սեփական աշխատանոցը։

Լեզուաբան պրօֆ. Աբրահամեանը շարունա-կում է իր գիտական աշխատանքը Գիտական Ակա-դեմիայում ։

«Սփիւռ»

ՍԱՇԱ ԿԻԹՐԻ որ իբրեւ գերմաններու հետ գործակցող երկար ատեն արգելափակուած մնալէ ետք, վերջերս ազատ արձակուած էր, հրապա-րակ կուգայ վերստին բանախօսութեամբ մը զոր պիտի կատարէ հոկտեմբեր 20ին, Փլէյէլ սրահին մէջ.

Գարեգին Սրուանձտեանը իբրեւ ազգագրագէտ

Այդ վաղդապետներից մէկը Գ. Սրուանձտեա-նըն էր, իր ժողովրդի նիստ ու կացին քաջատեղ-եակ մի անձնաւորութիւն։ Նրա վրայ դրուած էր մեծ ու քաղցր, բայց ծանր պարտականութիւն՝ կախել հայոց զաղթը, ամոքել ժողովրդի վիրա-ւոր սիրտը.

Գ. Սրուանձտեանի այս ուղեւորութիւնը տեւ-եց երկու տարի՝ 1878—1880, որոշ ընդմիջում-ներով։ Այդ երկարատեւ ուղեւորութեան ընթաց-քում նա չիմացաւ, ինչ բան էին սեփական անկո-ղինն ու սովորական կեանքը։ Բայց այդ ժամանա-կամիջոցում նա շատ աւելի մօտիկից շփուեց ժո-ղովրդի հետ, աւելի լաւ ճանաչեց նրա հոգեկան կարողութիւնները։ Ահա այս զորուզման ար-դիւնքը եղաւ նրա «Թորոս Աղբար» երկհատոր գիրքը, որի առաջին հատորը լոյս տեսաւ 1878ին ուղեւորութեան արդիւնքների ամփոփումից ան-միջապէս յետոյ, իսկ երկրորդ հատորը 1884ին ։

«Թորոս Աղբար»ը իր միատարմայն բովանդա-կութեամբ, ազգագրական նիւթերի գրանցման տեսակէտից մի քայլ ետ էր։Այստեղ նա պարտաւոր էր նկարագրել ժողովրդի քաղաքական ու տնտե-սական վիճակը ։

Սակայն, այսուհանդերձ, Գ. Սրուանձտեանը այն ծանր օրերին էլ աչքաթող չարաւ իր սիրած գործը եւ «Թորոս Աղբար»ի բազմաթիւ էջերում

տուեց մեր ժողովրդի ազգային սովորութիւնների, ապրելակերպի լեզուի, տարազի, զարդերի եւայլ երեւոյթների ազգագրական նկարագիրը։

«Գրոց ու Բրոց»ի եւ «Մանանայ»ի ազգագրա-կան նիւթերը մեծ մասամբ հեթանոսական կրօնի եւ ժողովրդական հաւատալիքների գրառում էր, մինչդեռ «Թորոս Աղբար»ում շօշափւում էին ընկե-րային հարցերը ։

×

«Թորոս Աղբար»ից յետոյ Գ. Սրուանձտեանը երկար ժամանակ լռում էր։ Եւ դա ունի իր պատ-ճառները ։

Եկեղեցական ու զանազան պաշտօնական յանձնարարութիւնները Սրուանձտեանին դրեթէ մեկուսացրին իր սիրած ու փայփայած աշխա-տանքից։ Բազմաթիւ հաւաքած ազգագրական նիւ-թերը, ինչպէս կը տեսնենք քիչ յետոյ, եւս կոր-ցնում է։

80ական թուականներին, Վանի յայտնի սովի ժամանակ Գ. Սրուանձտեանը դարձեալ տեղահան եղաւ եւ ուղարկուեց Վան, Խրիմեանի հետ ժողո-վուրդը վտանգից ազատելու նպատակով։ Մօտ մէկուկէս տարի տեւեց այդ հոգեմաշ աշխատան-քը, որի արդիւնքը եղաւ նրա վերջին խօսքն ու գործը՝ հուշակաւոր «Համով Հոտով»ը։ Սա լոյս տեսաւ 1884ին «Թորոս Աղբար»ի երկրորդ հատորի հետ միասին։

Այս գիրքը դարձեալ հեղինակի ցաւատանջ տպաւորութիւնների արգասիքն էր, որի մէջ ազ-գագրութիւնը թէեւ քիչ տեղ ունի, բայց վերին աստիճանի արժէքաւոր է բանահիւսութեան տե-սակէտից ։

Այստեղ տեղաւորուած ազգագրական նիւթե-րըն իրենց բնոյթով նման են «Թորոս Աղբար»ի նիւթերին։

Ինչպէս տեսնում ենք, հայ ազգագրութեան ամենակարկառուն դէմքը, խիստ զբաղուած լինե-լով հասարակական գործերով, չկարողացաւ սկը-սած գործը իր ցանկացած ձեւով մինչեւ վերջը հասցնել ։

Գ. Սրուանձտեանը որպէս ազգագրագէտ եւ բանահաւաք եզակի դէմք է։ Մեր ոչ մի ազգա-գրագէտ իր կարճ ժամում այնքան շատ ու նուիրուած չէ աշխատել, որքան Սրուանձտեանը։

20ամեայ հասակից սկսած նա, Խրիմեանի հետ թեւ թեւի տուած թափառելով Հայաստանի մի ծայրից միւսը, կատարել է հասարակական եւ գի-տական մեծ ու արդիւնաւէտ աշխատանք ։

Ինք իր աշխատանքի ծանրութեան մասին գը-րում է. «Մեր ազգին մէջ պաշտօնի կամ գործո-ղութեան յատուկ սահման մի չկայ, մանաւանդ ե-կեղեցականի համար։ Ձենք-կարող մեւք մասնա-ւոր ասպարէզի մը մէջ յառաջանալ կամ յառաջա-պէս մշակել ճիւղ մը, զորօրինակ այսօր քարոզիչ, վաղը ժողովի մը անդամ, օր մը հեղինակ, օր մը նուիրակ, օր մը դատաւորակ, քննիչ, առաջնորդ խաղաղարար, ուղեւոր, դպատւոր, վանահայր, տեղական վարչական ժողովի անդամ, եւայլն, եւայլն, կարճ ըսելով ես իսկ անցած եմ այդ ամէ-նէն, եւ շատ եւս աւախորժ անցքերէ, որ գործո-ղի մը առջեւ կ'ելնեն եւ ծանր դժուարութիւն կը պատճառեն գործելու կամ ընթանալու։

(4)

ներու ներածումը, ցորեն գնելու համար։ Այսպէս, հիմա հակառակ կարեւորութիւն ունեցող նիւթեր միայն կը գնուին, ինչպէս ցորեն,ածուխ, քարիւղահիւթ եւ ճարպային նիւթեր։

Բեդքովի կախաղան հանուելէն վերջ

Արտաքին փոխ նախարար Լովէդ յայտարարած է թէ նախարարութիւնը այս պահուս կը քննէ Բեդքովի պարագան, որոշելու համար որ Միաց. Նահանգները պէ՞տք է Պուլկարիոյ ներկայ կառավարութիւնը ճանչնան թէ ոչ։

★ Կը կարծուի որ բրիտանական կառավարութիւնը պիտի ջանայ ապացուցանել թէ՝ պուլկար կառավարութիւնը հակառակ վարուած է հաշտութեան դաշնագրին, կախաղան բարձրացնելով Բեդքովը. ուստի հարկ պիտի ըլլայ որ դեսպաններու ժողովը պէտք եղած տնօրինութիւնը ընէ։

Ինչպէս ծանօթ է, այս ժողովը պաշտօն ունի հսկելու Գերմանիոյ նախկին արբանեակներուն հետ կնքուած դաշնագիրներուն բարւոք գործադրութեան, եւ կազմուած է Անգլիոյ, Միաց. Նահանգներու, Ֆրանսայի եւ Խորհրդ. Միութեան ներկայացուցիչներէն։

★ «Թայմզ» կը գրէ.— «Դաշնագիրներու մելանը դեռ չչորցած, Պուլկարիա բռնաբարեց հաշտութեան դաշինքին 2րդ յօդուածը։ Բեդքովի ընդդիմութեան կազմակերպած ըլլալու ամբաստանութիւնը ծիծաղելի է։ Այս դէպքը մէկ անգամ մըն ալ ցոյց կուտայ թէ Պուլկարիա ուժեղապէս զրաւուած է սովետ բանակին կողմէ... Պուլկարիա ծանակ ըրաւ ռամկավարական զգացումը, այն որոշման պատճառով որ տրուեցաւ վարչապետի մը կողմէ (Տիմիդրովին կ'ակնարկէ, Ծ. Խմբ.) որ այս զգացումին ամբողջ աշխարհի մէջ գործ դրած ճնշումին կը պարտի իր կեանքը, Ռայխսթակը կրակի տուողներուն դատավարութեան առեն»։

★ Պելճիքայի ընկերվարական պաշտօնաթերթը «Լը Փէօփլ» կը գրէ. «Նիքօլա Բեդքովի կախաղան հանուիլը քաղաքական ամէնէն աւելի եւ ամէնէն չնական ոճիրն է որ երբեք գործուած ըլլայ Պատմութեան մէջ»։ «Լը Ֆար» ալ կ'ըսէ.— «Ասիկա գրգռական արարք մըն է՝ նետուած ազատ եւ քաղաքակիրթ աշխարհի երեսին», իսկ «Լա Նասիոն Պելժ» կը յայտարարէ.— «Ոճիր մը եւս գործուեցաւ մարդկութեան դէմ, ազատութեան դէմ»։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը հաղորդեց այն բոլոր համաձայնութիւնները՝ զորս Խ. Միութիւն կնքած է վերջերս Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներուն հետ.— 1. Ռումէն խորհրդարանը վաւերացուցած է Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ ստորագրուած մշակութային համաձայնութիւնները, 2. Սոֆիայի մէջ հիմնուած է պուլկարօհունգարական բարեկամութեան դաշինք մը, 3. Պուտափէշթի մէջ բանակցութիւններ սկըսած են, մէկ կողմէ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Հունգարիոյ, միւս կողմէ, Հունգարիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ, առեւտրական նոր դաշնագիրներ կնքելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 24 Սեպտ. 1922.— Անգլիա եւ Թուրքիա նեղուցներուն եղերքը հետզհետէ աւելի մեծ թիւով զինուոր կը համախմբեն, Դաշնակիցներուն կողմէ Անգարայի մատուցուած ծանուցագրին վրայ, որով Թուրքերուն արտօնութիւն կը տրուէր գրաւելու Կ. Պոլիսը, պայմանով որ Տարտանէլի չէզոքութիւնը ապահովուի։

ՍԱՓՐԻՉՆԵՐՈՒ սակացոյցը բարձրացաւ։ Մազ կտրելու համար (կին եւ այր) որոշուած են հետեւեալ վարձքերը.— Ա. կարգ, 41 ֆրանք, Բ. կարգ 36 ֆրանք, Գ. կարգ, 32 ֆրանք եւ Դ. կարգ 30 ֆրանք։ Ասոր վրայ պէտք է բարդել տեղական տուրքը զոր պիտի հաշուէ սափրիչը, ինքը։

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ
ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ

Սիրուած դաշնակահար ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆԻ (Վիէննայի պետական երաժշտանոցին) նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 9ին Սալ Կավոյի մէջ, ժամը 14ին։ Պատրաստուեցէք վայելելու երիտասարդ արուեստագէտին աս միակ նուագահանդէսը Փարիզի մէջ, իր Ամերիկա մեկնելէն առաջ։

Ծախու է

Սափրիչի ամբողջական կազմած մը՝ 2 այրի եւ 2 կնոջ յատուկ։ Լավապօ, հայելի, թիկնաթոռ, աթոռներ, 2 սէշուառ, դարակներ եւայլն։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Յ. Տ. Յ.ի։

ՄԱՐԻ - ԺԱՆՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ
ՕՆՆԻԿ ՔԻՐՔՃՃԵԱՆ

22 Սեպտ. 947 · Նշանուած · Վալանս

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՈՍԿԱՆԵԱՆ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի հոկտեմբեր 2ին հինգշաբթի ժ.ը 9ին, Sociétés Savantesի Սալ Էի մէջ։ Կը խնդրուի ախկին աշակերտներէն ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամուն, իսկ նոր արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն նոյն օրը ուսուցչուհիին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ողբացեալ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 28 Սեպտ. կիրակի օր, Լիոնի Հայոց եկեղեցին։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։
Կը խօսի ըկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
Գեղարուեստական բաժին։
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է։

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ ՏԱՓԱՏ կարող լաւ գործաւոր մը գործ կը փնտռէ։ Գրել «Յառաջ»ին։

Կ'ուզուի

Թրիքօ Jaige 10, մեքենայ ունեցող ձեռնարկուներ (entrepreneur)։ Դիմել Թէրզեան Տան, 3 rue Poissonnière, Paris։

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԴՊՐՈՑԸ

Ի գիտութիւն Լիոնահայ գաղութիս կը փութանք յայտնել թէ յառաջիկայ Հոկտ. 2էն սկսեալ ամէն հինգշաբթի օրերը կանոնաւորապէս (ժամը 9.30—11.30 եւ 2—5), դպրոցիս հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասընթացքները կը վերսկսին։

1947—48 դպրոցական տարեշրջանի համար՝ Տիկ. Գեղանուշ Շինիկճեան - Փափազեան սիրայօժար ստանձնած է ուսուցչուհիի պաշտօնը։

Արձանագրութիւններու համար դիմել միութեանս կեդրոնատեղին։ 78 rue Rabelais, ամէն կիրակի, Կիր. եւ Եշ. օրերը ժամը 9—12։

Ի դիմաց Լիոնի Հայ Կաթ. Միութեան՝ Վարչութիւն։

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆի երգարուեստներուն համար դիմեցէք ուղղակի Օրիորդին հասցէին, 221 rue de Tolbiac, Paris (13)։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մարի Քէպապճեան կը փնտռէ երկու եղբայրները Հայկ եւ Կիրակոս Քէպապճեաններ կամ Սէֆէրեաններ որոնք 1922ին Փոքր Ասիոյ դէպքէն յետոյ Յունաստան կը գտնուէին եւ անցան Ֆրանսա։ Իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ «Ազատ Օր»ի։

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ 28 Սեպտեմբեր, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ օծման տարելիցին եւ Ս. Խաչ տօնին առթիւ, Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Կոնէնվիլի հաւատացեալ յարգոյ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ եկեղեցական տօնակատարութեան։ Ժամերգութիւնը ժամը 8ին, եւ Ս. պատարագ ժամը 10.30ին։

ԿԱՐՏԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Նիկոլ Դուման» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն, Այրի Տիկին Ստեփանեանին եւ իր զաւակներուն, նոյնպէս «Վռամեան» ենթակոմիտէին, անմոռանալի ընկեր ՏԻԳՐԱՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, չափահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք։ Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ։ Տպ. Պէյրութ, 1947։

Յարգանքի երեկոյ

Բժիշկ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ եւ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին։

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ օր, (27 Սեպտեմբեր) երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Paris։

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, պիտի խօսին ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ։

Մուտքը ազատ է։

★ Իսկ յաջորդ օրը կիրակի 28 Սեպտեմբեր, մասնաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն իրենց մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, պատարագէն վերջ։

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը սկսի ժամը 11.30ին։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր 11 մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս շաբաթ, ժամը 18ին Café Noaillesի մէջ (Bld.Dugommier)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ ինը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ.— Ուրբաթ 26 Սեպտ.։

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը։

Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտէ։

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները։

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին։ Ծանօթ հաւաքատեղին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պար Տիւ Կլօպի մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ եւ շրջանի հայր. միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 3ին Սասունի ճաշարանի վերնայարկը Place d'Alexandrie։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, մէթրօ Սէն Տընի կամ Ռէօմիւր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քղիի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պար տիւ Կլօպ, 7 Bld. d'Athénes։ Վարչական ընտրութիւն, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 3?6 266

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, Եռամս. 300 Ֆր. Արտաս.

Tél.: GOB 15-70 — C. C. P. Paris 1378-63

Samedi 27 Septembre 1947 Շաբաթ 27 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5147 Նոր շրջան թիւ 756 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ԵՐԿՈՒ ՁԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Աւելի քան վեց շաբաթ առաջ, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի շրջանի Պատգ. Ժողովի փակման դաշտահանդէսին խօսեցան Քալիֆորնիայէն մեր հայրենակիցներէն Ճորճ Մարտիկեան եւ Սուրէն Սարոյեան, պարզեցին Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ տարագիրներու քէմփերու մէջ գտնուող մօտ 3500 Հայերու վիճակը եւ յայտնեցին որ իրենք կ'աշխատին, որպէսզի այդ դժբախտ հայրենակիցները փոխադրուին անգլիախօս երկիրներ, ուր կարենան աշխատիլ ու ինքնապահ դառնալ: Ու «Հայաստանասէր»ներու գոյնզգոյն թերթեր բարձրացուցին նոր վայնասուն մը:

Ինչպէս ընթերցողը կը յիշէ, այն ատեն Հայրենիք ներկայացուց այդ ձեռնարկի առթիւ կեանքի կոչուած կազմակերպութեան հիմնական գիծերը,— ոչ կուսակցական յատուկ մարմին մը, որ իր վրայ առած է 3500 անհայրենիք Հայերու փոխադրութիւնը Ամերիկա, նախապէս Միացեալ Նահանգներ, եւ եթէ այդ անկարելի ըլլայ, Արժանթին կամ Պրազիլ, ուր նոյնպէս կան հայկական բաւական ստուարաթիւ գաղութներ:

Հաղորդեցինք որ այդ մարմինը դրկած է իր ներկայացուցիչը Ուաշինկթըն՝ առնելու համար այդ ուղղութեամբ հարկ եղած քայլերը:

Յայտնեցինք նաեւ որ նոյն մարմինը դիմում ըրած է չորս մեծ հայ կազմակերպութիւններու,— Հայ Օգնութեան Միութեան, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան եւ Հայրենակցականներու, որպէսզի նիւթապէս եւ բարոյապէս օգնեն իրականացնելու համար 3500 անհայրենիք Հայերու փոխադրութիւնը Հիւսիսային կամ Հարաւային Ամերիկա:

Յուսահատելով բուն նիւթին մօտենալէ եւ սկսած ձեռնարկին վնասակարութիւնը ցոյց տալ փորձել, Միացեալ Նահանգներու «Հայաստանասէր»ներու մամուլը [illegible] մէջ:

Իբր թէ այս ձեռնարկին ետին, իբր նախաձեռնող, կեցած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որ կը փափաքի այս կերպով բազմացնել իր անդամներուն թիւը:

Իբր թէ Դաշնակցութիւնը յաջողած է իր ծուղակը ձգել երկու Հայեր, Ճորճ Մարտիկեան եւ Սուրէն Սարոյեան, որոնք կը կարծեն թէ իրապէս ազգային ծառայութիւն մը կը մատուցանեն, մինչ իրականին մէջ կ'ուզեն արգելք ըլլալ Հայաստանի քաղաքացիներու Հայաստան վերադարձին:

Զարմացանք եւ չենք զարմանար «Հայաստանասէր»ներու այս ձարտուքներուն վրայ, որովհետեւ գիտենք որ ամէն տեղ յետին միտք կը փնտռեն այն մարդիկ, որոնք իրենց նման կը կարծեն իրենց դիմացիններն ալ:

Ճորճ Մարտիկեան անձամբ այցելեր է Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ հայկական քէմփերը, ցուցակագրեր է այդ տեղերը ապաստան գտած մեր ազգակիցները, գիտէ թէ անոնք ուր ծնած, ուրկէ եւ ինչ պայմաններու մէջ հանուած են իրենց բնակավայրերէն. գիտէ որ անոնց ճնշող մեծամասնութիւնը բռնի աշխատանքի տարուած է Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն, Յունաստանէն, իսկ Ամերիկա նստած «Հայաստանասէր» խմբագիրները կը յայտարարեն որ անոնք Հայաստանի քաղաքացիներ են եւ պէտք է Հայաստան երթան:

Այո, պէտք է Հայաստան երթան, բայց կրնա՞ն:

Չեն հարցներ անգամ մը իրենք իրենց թէ ինչո՞ւ Ներգաղթ կազմակերպող վերին մարմինը ներկայացուցիչ մըն ալ չղրկեց այդ քէմփերը, ինչպէս ղրկեց Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Եգիպտոս, Սուրիա, Լիբանան, Պաղեստին, Իրան, Ֆրանսա մինչեւ անգամ Ամերիկա:

Երբ այնպէս են պայմանները, որ ոչ Ներգաղթ կազմակերպողները հետամուտ կ'ըլլան այդ քէմփերը գտնուողները Հայաստան փոխադրելու, ոչ ալ իրենք կ'ուզեն, մարդ չի կրնար ըմբռնել թէ՝ պատերազմի այդ զոհերը ապահով վայր մը փոխադրելու աշխատանքը կատարելը ինչո՞ւ Ներգաղթին հակառակիլ կը նշանակէ:

(Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ համար սահմանուած բարձրագոյն գումարը 150.000էն 204 հազարի պիտի բարձրանայ 1 Հոկտեմբերէն սկսեալ: Օրավարձքերու համար վճարուելիք բարձրագոյն գումարը ամսական 750 ֆրանքէն 1020 ֆրանքի պիտի բարձրանայ այս կերպով:

[illegible]

« ԱՅԼ ԱՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒԹ »

— Ուրեմն, այդպէ՛ս, պատահաբար կը տեսնէք Հայաստանի հրատարակութիւնները:

Ի՞նչու սակայն:

— Որքա՜ն միամիտ հարցում: Մենք «յառաջդիմական» մամուլին չենք պատկանիր, ի՞նչով արժանի ենք այդ բարձր շնորհին, մանաւանդ որ այս օրերս աստիճանի բարձրացում ալ ունեցած ենք եւ մեր երեսին եւ անձրեւոյթ ածականներուն վրայ աւելցած է «Թուրք» փառապանծ մակդիրը...

— Իմ հարցումս բուրջ էր. դուք ծիծաղելին ցոյց կուտաք: Անշուշտ Խորհ. Հայաստանի հրատարակութիւնները չեն կրնար ոչ իրենց բովանդակութեամբ, ոչ իրենց լուրերով անպատեհ բառ մը իսկ ունենալ ամբողջ Խորհրդային Միութեան մասին: Ուրեմն: Եթէ քաղուածքներ ընէք անոնցմէ. արտատպումներ, ինչպէս կը կարդամ «Յառաջ»ի մէջ շատ անգամ, եթէ Հայաստանի շինարարութեան լուրերը տաք. պիտի ծառայէ պարզապէս իրենց փրոփականտին, եւ մեր հայրենիքը անգամ մը եւս սիրելի պիտի դառնայ արտասահմանի մեր հայրենակիցներուն:

Ի՞նչով բացատրել:

— Ես բացատրեմ. նախ մէկ կողմ դրէք երկրին շահը, այդ մասին մտածողը ամենէն վերջը կուգայ: Սփիւռքի մէջ իրենք, այսինքն «յառաջդիմականներն» ալ ունին իրենց թերթերը, որոնց ամէնէն մեծ դրամագլուխը Հայաստանն է, եթէ անոր լուրերուն մենաշնորհն ալ չունենան, հապա զանոնք ինչպէս կարդացնեն ժողովուրդին: Բոլորն ալ դրուած են հայհոյանքի եւ զրպարտութեան սպետներուն չանքարողներէն: Երեք տարիէ տաքցուր, տաքցուր կերա՛ծ համն ալ փախաւ հոտն ալ:

— Լա՛ւ, բայց այդ տեսակէտով ալ խեղճ են, գոնէ օգտուիլ գիտնան իրենց այդ մենաշնորհէն: Ես շատերէ լսած եմ, որ իրենց թերթերն ալ ուղղակի յարաբերութիւն չունին երկրին հետ եւ չեն կրնար օրը օրին լուրեր տալ: Տեսէք վերջին Ներգաղթին առթիւ շոգենաւին Պաթում հասնելուն մասին հեռագիր մը իսկ չկար «Ներգաղթասէր» մամուլին մէջ, ձայնասփիւռի կծկտուր լուրեր գաւառէն, որոնք տեղւոյն վրայ իսկ կրնան շինուիլ:

— Այդքան բարակը մի փնտռէք, խնդիրը հոն չէ որ արտասահմանը Հայաստանէն լուրեր ունենայ օրը օրին, խնդիրը հոն չէ որ սփիւռքի հայութիւնը ապրի այն կեանքը որ կը բաբախէ երկրին մէջ: Խնդիրը նոյն իսկ հոն ալ չէ որ իրենց դրամագլուխը արժանաւորապէս շահագործուի: Մէկ մտահոգութիւն կայ իրենց եւ իրենց արբանեակներուն համար, «Թուրք դաշնակը» պատժել ու «դրկել» իր այնքան սիրած հայրենիքէն:

ՍՕՍԻ

ԱՆԳԼ. ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոշեց 1 Հոկտեմբերէն սկսեալ Անգլիա դրկուող եւ Անգլիայէն մեկնող նամակները բանալ տալ մաքսային պաշտօնեաներու կողմէ՝ անկանոն եւ ապօրինի կերպով երկիր մտնող եւ ելլող թղթադրամները, ադամանդները, արժէքաւոր դրոշմաթուղթերը, եւն. հակակշռելու համար: Օրինազանցութեան պարագային, փախցուած իրերը պիտի գրաւուին, եւ, ի հարկին, օրէնազանցերը դատարանի պիտի յանձնուին:

ՔՈԼԵՐԱՅԻ բազմաթիւ դէպքեր պատահած են Եգիպտոսի մէկ գիւղին մէջ որ Գահիրէ դրկուած բանջարեղէններու գլխաւոր կեդրոնն է: Համաճարակին առաջքը առնելու համար ձեռք առնուած են միջոցներ, արգիլուած է ուխտաւորներու մեկնումը դէպի Մէքքէ:

ՖՐԱՆՔԵՒԹՈՒՐՔԱԿԱՆ առեւտր. համաձայնութիւնը որ 1946 Սեպտեմբերին կնքուած էր, մէկ տարուան համար երկարաձգուեցաւ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ Օգոստոս 31ի ընտրութիւններէն ետք, կազմուեցաւ նոր դահլիճը փոքրիկ կալուածատէրերու կուսակցութեան անդամներէն Լաջոս Տինյէսի վարչապետութեան տակ: Դահլիճին մէջ կան 5 համայնավար: Արտաքին նախարարը համայնավար է, ինչ որ ուշագրաւ նորութիւն մըն է:

«ԷՔՍՈՏԻՒՍ» 47ի հրեայ գաղթականները՝ որոնք Գերմանիոյ անգլիական ճամբարներուն մէջ արգելափակուած են, վաղուընէ սկսեալ պիտի կրնան Ֆրանսա գալ:

ՄԱԿԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ԵՄԷՆ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆ՝ ԱՆԴԱՄ

ՍԱԿի քաղաքական յանձնաժողովը մեծամասնութեամբ որոշեց անդամ ընդունիլ Եմէնն ու Փաքիստանը [illegible] Խորհրդային պատուիրակութիւնը պաշտպանած էր [illegible], եւ այս մասին [illegible]:

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՆ...

Ֆարիս էլ Խուրի, ՍԱԿի սուրիական պատուիրակութեան պետը, յայտարարեց [illegible] թէ եօթը արաբ պետութիւնները որոշած են խզել անձնական յարաբերութիւնները այն բոլոր երկիրներուն հետ, որոնք ՍԱԿի ընդհանուր ժողովին մէջ, Պաղեստինի երկու անկախ պետութեանց բաժանման ի նպաստ քուէ պիտի տան: Սուրիոյ պատուիրակը աւելցուց թէ արաբական Լիգան Պաղեստինի արաբներուն պիտի օժանդակէ իր բոլոր ուժովը, [illegible] «զէնք, դրամ եւ [illegible]», արգիլելու համար Պաղեստինի բաժանումը, որ [illegible]:

ԶՕՐ. ՄԱՐԿՈՍԻ [illegible] ՍԱԿԻ

Յոյն ընդվզողներու պետ, զօր. Մարկոս, նամակ մը ուղղած է ՍԱԿի, պահանջելու համար որ Յունաստան յանձնաժողով մը ղրկուի, որպէսզի [illegible] կառավարութեան մը կազմութեան: Զօրավարը կը շեշտէ թէ ընդվզողները չեն ճանչնար այժմու Աթէնքի կառավարութիւնը, որ յետադիմական է եւ ժողովուրդին փոքրամասնութիւնը կը ներկայացնէ միայն: Կը պահանջէ նաեւ ՍԱԿէն որ արտօնէ ընդվզողներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը, որ պէտք կարենայ պարզել Յունաստանի մէջ տիրող իրական կացութիւնը: Վերջապէս, նամակը Յունաստանի մէջ ներկայիս տիրող կացութեան պատճառը Ամերիկայի եւ Անգլիոյ կատարած միջամտութիւնն է կ'ըսէ:

★ Աթէնքի քաղաքական շրջանակներուն մէջ սա կարծիքը կը տիրէ թէ՝ երբ զօր. Մարկոս ազատ պետութիւն մը հաստատելու իր ծրագիրը իրագործէ, Ֆլորինան պիտի ընէ մայրաքաղաք, այս քաղաքը ռազմագիտական դիրքին պատճառով:

ԲԵՏՖՈՎԷՆ ՎԵՐՋ ՄԱՆԻՈՒ ?

Ռումանիոյ Փարիզի դեսպանատան մամուլի դիւանին տեղեկատու թերթը կը գրէ թէ ազգային գիւղացիական նախկին կուսակցութեան վարիչներուն դէմ բացուած քննութիւնները կը շարունակուին, ու կ'աւելցնէ. «կառավարական շրջանակներու մէջ կ'ըսեն թէ Մանիուի կուսակցութեան դէմ ամբաստանութիւնները կարեւորութեան տեսակէտով պիտի [illegible] դատերը՝ որոնք երբեւէ հանդիսացան Եւրոպայի մէջ, այս տարուան ընթացքին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԿԻՆ ԿԱՅՍՐ Պաօ Տայի ներկայացուցչին կողմէ կազմակերպուած հաւաքոյթի մը միջոցին, Քոչինչինի բոլոր կուսակցութիւնները որոշեցին — կ'ըսուի — որ կայսրը միջնորդի դեր կատարէ Ֆրանսական կառավարութեան եւ Վիէթ Նամի ժողովուրդին միջեւ:

ԻՏԱԼԱՑԻ բժիշկ մը քաղցկեղի դէմ շիճուկ մը գտած է որ թէեւ այս հիւանդութիւնը բոլորովին չբուժեր, բայց արգելք կ'ըլլայ անոր տարածման:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ պաշտօնեաներու համադաշնակցութիւնը կը պահանջէ 11 առ հարիւր յաւելում օրավարձի եւ թոշակի: Ինչպէս ծանօթ է, այս համեմատութեամբ աւելցուած էին վերջերս ճարտարարուեստական եւ առեւտրական աշխատաւորներուն օրավարձքերը:

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾ բանուորները կը սպառնան գործադուլ ընելու, եթէ մետաղագործներուն օրավարձքի յաւելումները իրենց ալ չտրուին:

ՄԱՀԱԹՄԱ ԳԱՆՏԻ ներկայ եղաւ Քոնկրէսի կուսակցութեան ժողովին, ուր քննուեցաւ գաղթականներու խնդիրը: Եօթանասուն միլիոն հոգի փախած են Հնդկաստանի այն վայրերէն՝ ուր կռիւներ տեղի կ'ունենան Հնդիկներու եւ Իսլամներու միջեւ: Այս խեղճ փախստականները այս պահուս կը գտնուին ճամբաներուն վրայ, անօթի եւ անպատսպար:

ՇՈԳԵԿԱՌՔ մը որ անցեալ գիշեր Հնդկաստանի մէջ 3500 իսլամ գաղթական կը փոխադրէր, Ամրիթսարի մօտ յարձակում կրեց Սեխ աւազակներու կողմէ: Գաղթականներէն 3000 հոգի վիրաւորուեցաւ, Լահոր կրցան հասնիլ 400 գաղթական, որոնց սակայն երեք չորրորդը վիրաւոր վիճակի մէջ: Անգլիացի սպայ մը որ շոգեկառքին ընկերացող հնդիկ զինուորներուն հրամանատարն էր, սպաննուեցաւ այս զինուորներէն, որովհետեւ բացման հրամայած էր կրակել յարձակողներուն վրայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Փօլ Թագաւորը Թրիքալայի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Մենաւոր մայրիկի մահը

«Վայրի բադեր»՝ (Sarcelle) անուն փոքրիկ քաղաքի շուրջը կանգ առաւ ցանց մը վայրկեան, ալեկոծութեան բռնուող լուղորդի մը նման շընչասպառ :

Ու «Օրը բարի է» արփագեղ թաղի՝ Հայոց ծիծեռնակի բոյները ժամի նոպաներ անցուցին անձկանօք: Այս զարդանկար «Հայաստանի» մէկ ծայրէն՝ Տարօնցի Վարդանենց Սեդիկը՝ գլուխը լուսամուտէն դուրս հանեց ու զիլ ձայնով կանչեց․

— Ո՛ւ — ո՛ւ, ո՛ւ — ո՛ւ — ո՛ւ :

Թեւերը բացաւ ձայնը ու զարնուեցաւ Գեղամնոյշենց դռհարի պէս թաղնուած Ամասիոյ անկուռ խուղի ծառին :

Ձայնը Լուրի փոխուեցէ առաջ էր կարճ թեւերը բացխփեց ու փետուր նետեց «Հայաստանի» բոլոր տուներէն ներս, հասաւ «Օրը բարի էր» պանդոկին պատերուն ու նահանջեց :

Աչոտաւանցիին Սիմօնը ձայն առաւ ու ապատակեց իր փայտէ ձիով ձայն տալով:

— Ըհը՛, ըհը՛, հը՛ հը՛:

Նոր զարուն եկած մօրուկի մը պէս՝ քանի մը անգամ սալայատակէն կայծեր հանելով:

Եւ օրը հինգշաբթի ալ էր ու «բարի» Հայոց «զպրոցի» փեթակը պարս արձակեց ու փողոցը լեցուեցաւ ձայնով ու մանուկներով: Կեանքով:

— Ո՛ւ — ո՛ւ, ո՛ւ — ու կրկնեցին բոլոր աղջիկները :

— Իչհա՛ հա՛, հա՛, իչհա՛ հա՛ պատասխանեցին մանչերը: Հայ մանկտոց այրուձին կանանչ վրվնջեց անզուսպ: Բոլոր վանդակներու դռները բաց՝ տարագիր բանտարկեալները դուրս թափեցան ու Լուրը դոյնզգոյն ասեղ նետեց բերնէքերան:

— Մայրիկ Աստուա՛ծ, ժա՛մ եղաւ...

Ճշմարիտ որ ժամ եղաւ:

«Վիլլա Արաքսէն» հնդիկ թակոյրի չափ խալցի Արան՝ վարտիքի ծայրէն բռնած՝ ու պահ մը հայեացքը պէլի ամպրոպները վանկվանկեց .

— Խե՛ւ, խե՛ւ, խեռ խենթեր Ծառը ընկա՛ւ, ծա ծա. ծա—ալը: Թա. թա. թաղաւորին:

Ծառը ?:

X

Դար է անցեր, բայց Մոնմորանսիէն — էգուան տարածուող՝ քաղաքի բարձունքի անտառներէն կը լսուի դեռ կարծես, շեփորներ ու կերկերը, եղջերահունչ պահնորդներու ապարարութիւնները: Օդին մէջ խորհրդաւոր, տեսանելի լռութիւն մը կը տարածուի օդապարիկ ծուէններ մեռաքս, խոստաշունչ քամին կը նախատեսեն, պլլուելով, ապաւինելով երկնաբարձ բարդիներու, սրսփացող տերեւներով ծնծղայ զարնող ճիւղերուն :

— Դուռ դուռ դուռ, դու, դուռ: Կը զալարուին փողաձայները: Իրենները պուրակէ պուրակ կ'ոստոստեն ալիքներու նման գահավիժելովհալածական՝ քերծէններու, բարակներու զաւազիր լըռութիւններէն, վրդովուած սարսափահար:

Գոյնզգոյն, թաւշապեղ, սեղմ հագուստներով պճնուած՝ ժանեկազարդ թեզանիքներով՝ իշխանական ձիաւորներու շղթան կը փակուի օղակ առ օղակ հետզհետէ: Դրախտահաւերու, սուզահաւերու, լորամարգերու տարմեր ննտահար դեռին կ'իյնան կէսամեռ: Որսկան շուներու կլափներէն կմայլելի սեսիլներ կը կախուին, երփներանգ փետուրներու արիւնոտած փունջերով: Պահակախումբեր՝ փառաւոր որսի մը պատսպարանը կը մատնանշերեն զալարափողերով, համանուագ ահաղանգի մը ուժգնութեամբ :

Եղջերու մը ահա՝ քրտնաթոր ու մահասարսուռ՝ թիկունքը հաստաբեր չնգանակէնիի մը բունին տուած՝ վեհանձնօրէն, ու յուսահատ վերջին հարուածով կը զգետնէ յանդուգն շուն մը անոր կողը խրելով իր եղջիւրներու դաշոյններէն մին :

Մարդկային ցնծութիւն, ու յաղթանակի աղաղակներ, անհամար շուներու հաչոց, սանձարձակ նետաւալաց ձիերու վրնջիւն կը լսուին բլուրներէն դէպի պուրակը, ձորերէն դէպի հովտանները: Յաղթանակ, յաղթանակ ինկած է պարսպապատ աւատի անփառունակ արքան, այծեամներու հպարտութիւնը ու սարսափը գայլերուն: Անոր անտառացած եղջիւրները պիտի երթան զարդարել՝ իշխանի մը, դուքսի արքայորդիին որսորդական պալատի յիշատակարանը՝ ընծայուած պէսպէս հերոսական դրուագներով քաղքենի: Կաշկանդուած անտառի մը գերութիւնը շփոթելով կոյս անտառներու ազատ բարձունքներուն հետ :

Վերջին անգամ արշաւախումբի պետը յերկբլուրի գագաթին պայմանադրական հաւաքման հրաւէրը կը փողահարէ: Պահնորդ խումբերը արշաւասոյր կը բոլորուին ոսկեճամուկ հագնուած իշխանին շուրջ անոր գլխաւոր ջայլամի փետուրներուն ցնծութիւնով համակուածուրախութեամբ: Դրանիկներն ու դեռատի իշխանիկները ձի կը խաղցնեն իրենց ընկերացող թարմատի ու նազելաշուք իշխանուհիներու հրճուանքի փառապսակին մէջ: Վերջապէս, ձեռակերտ անտառներու ծըպտուած խորհուրդէն ձանձրացած՝ հաչուռուած քայլերով վար կ'իջնեն բլուրներէն բոլորը խմբովին երթալ զբօսնելու հեռաւոր ստորոտի բեհեզ արեւի շողերուն մէջ. լճափին մօտիկ պղպջացող ակնաղբիւրի քովերը արքայական բարձունք անունով ճանչցուած ,,ուրբոսորավառայգիներ շուրջպար բռնած են լճին պարանոցին, ութանկագին զարդերու նման մարգագետիններ գօտի կապած են լճին լայնադիտ մէջքին :

Այգիներէն դուրս կը թափին խոնարհ ու կանչցած ճորտեր, բեռնաւորուած նուաճ, խաղողի կողովներով, եւ ափսէներու վրայ թարմ տերեւներով զարդարուած ճաթած թուզերով, ելակներով, մատուցաներու համար տիրական արքային իբր երախայրիք իրենց քրտնաթոր աշխատանքին անվճար: Նմանք ափսէներու վրայ շարուած պտուղներ կ'երկարեն բաղկատարած, աղորմութեան կարօտ մուրացկաններու նման: Ուրիշներ՝ մեծափարթամ անցորդներու ճամբուն եղերքը ծնրադիր, քրտնաթոր ու կիսամերկ, կոշկոշտ մատներով ափերուն մէջ հազար բարիքներ վեր բարձրացուցած, աղօթողներու պէս ....:

Թիկնապահներ, ու լեզուները դուրս ինկած վոհմակներ ճամբայ կը բանան ու աճապարանքով որսկան իշխանները սարահարթի մը ստորոտը կ'իջնեն, փրփրադէզ կայլակներով սառնորակ աղբիւրի մը քով :

Արքայական շարժումն տաղաւարէն քիչ հեռու կրակ կը վառի, բուրումնաւէտ մայրիի, ծղրի ու գիհի ճիւղեր կը ճարճատին կաղնեփայտի կէզը կը հանգչի քուրային մէջ: Մաղմաղ կէզին վրայ օդին մէջ մորթազերծ էրիներ, թռչուններ կը դարձնեն վարպետ խոհարարները, ազտորով եւ սպիտակ գինիով պատրաստուած համասռներով օծելով:

Եղէգնուտներու մէջ պահուըտած սարսափահար վայրի բադեր կրկին լողալ կը սկսին դէպի լացող ուռիններու շուքին տակ նազելաճեմ միամտութեամբ առանց տարակուսելու որ քիչ յետոյ երբ մարդոց գլուխները տաքնան կինը նոյնիսկ պիտի զուարճանան նորանոր ջրաթռչուններու մահով :

Սեղաններ կը փռուին, եւ իշխաններէն օրինակուելով՝ բազմութիւնը կը սկսի մաս պատառներ յօշոտել :

Տեսարանը բարբարոսօրէն գեղեցիկ է: Թէեւ խառնաճարակ մարդը ամէնէն ուշ սկսաւ արիւնով սնանիլ բայց կենդանիներէն ամէնավերջինը պիտի մնայ անկէ յագեցող :

Ահա աղնուական մը ռաքի կեցած վայրի բնութեան ներդաշնակ՝ արեւու շողերուն մէջ պայծառափայլ զէնք մը երկու ձեռքերով բռնած՝ ուրուրի մը պէս պատառներ կը փրցնէ անկէ: Իր բերանը գայլի ժանիքով կլափի մը վերածուած է, այն նոյն բերանը որ կեռասի մը համար բացուած է, որուն դողդողացող շրթներէն համբոյր մը քաղելու համար իշխանուհի մը պիտի անէանար անշուշտ լուսնկայ լոյսին տակ:

Բայց... Օրը բարի է ու յիշատակելի, ինչ հոգ թէ անտառին ու լճին վրայ սուգի մահասարսուռ քօղը կ'իջնէ արդէն: Որբացած կենդանիներ, թռչուններ ի դուր գիշերուան լռութիւնը պիտի պատռեն իրենց տառապանքի փշաքաղ ճիչերով :

Ստրուկները ղրկանքի խշտեակներու մէջ իրենց բթամատները պիտի ծծեն օրուան խօսքը վերյիշելով: Բայց եւ այնպէս անոնք մարդ եւ անասուն պիտի մոռնան ամէն ինչ ու կրկին պիտի սեր դարպասին անվխտակցաբար:

Որովհետեւ ամէնազօրը, տիեզերքի բոլոր բարիքները մարդուն վայելքին համար ստեղծեց, կշռեց ու կաշառեց զայն, իրեն հնազանդեցնելու, պաշտուելու գնով: Բայց այս անհամար մարդոց մէջէն որն է քո ընտրած մարդը ով իմաստագոյն հանճար: Ու եղեւ լոյս, եւ «Օրը բարի էր»:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Այց մը հերոսի շիրմին

(ԱՐԱՄ ԵՐԿԱՆԵԱՆ)

Հայ ազատամարտի հինգերորդ տարելիցն է որ կանգնած է պարտականութեան պատուէրին վրայ հպարտ էր ազգային ծաղումով եւ ժառանգ մըրգուած փառատօնով, որ այս օր ուխտի կ'երթայ անանուն հերոսի մը Արամ Երկանեանի շիրիմին:

Եկեղեցւոյ բաց դուռնէն դուրս կը խուժէ խունկի անմահական բոյրը, միախառնուած դըպրաց դասու հոգեհանգստեան տխուր մեղեդիին :

Ապա կը լսուի պատարագիչ քահանայի հնչեղ ձայնը, «Անմահութեան փառքին արժանացէ ծառայ քո Արամ Երկանեան»:

Շրջափակին մէջ վխտող, կատակող սրամիտ խօսքեր փոխանակող երիտասարդներու դէմքերը խոր ազանչացումի եւ պատկառանքի ալիքներով կ'ակօսուին, ապա գլխիկոր եկեղեցի կը մտնեն :

Կանաչարեւ յասնորդներու գեղուն սիրտերուն որպէս արտայայտիչ, պլպլացող մոմերու դէզ մը կը շարուի սեղանին վրայ, բոլոր վրիժառուներու եւ «պէմուրազ» Արամ Երկանեաններու խնկելի յիշատակին համար :

Արեւը միջօրէն թեքուած է դէպի մայրամուտ :

Ինքնաշարժին մէջ վեց հոգի իրար սեղմուած, ուխտի կ'երթանք հերոսի աճիւններուն :

Տօնական օր է: Մայթերուն վրայ հանրակառքերու մէջ, ժպտող կեանք կայ. գեղուն, յորդահոս :

Մերթ ընդ մերթ, քահանայի հնչեղ ձայնը մարել կուտայ սուրացող ինքնաշարժի անիւներու հանած ժխորը ...

Կանգ կ'առնենք յաւիտենական մահաստանի կամարաձեւ դարպասին առջեւ:

Ճերմակ զգեստաւորուած ծաղկավաճառէ մը թարմ փունջեր կը գնենք եւ տրոփուն սիրտով ներս կը մտնենք :

Արտաքին տեսքով, փարթամ եւ հրապուրիչ են լատին աշխարհի գերեզմանատուները, յար եւ նման փարթամ սրահի մը :

Հոն եւս նիւթի գերակայութիւնը զգալի է, ցայտուն կերպով :

Անշուշտ, սալապատ շիրիմներու կողքին, բարձրացած են մարմարիոնէ փառակերտ դամբարաններ, պճնազարդուած խաչիկութեան կամ ձիւնափայլ հրեշտակներու նրբակերտ արձանիկներով եւ թարմ ծաղկեփունջերով :

Ուխտագնացութեան մեր խումբը գլխահակ կ'ընթանայ մահաստանի դալարապեղ եւ բանուկ բաւիղներէն:

Հազարաւոր շիրիմները արդէն զարդարուած են դալարապեղ վարդերով, իսկ հազարաւորներ ալ ներս կը խուժեն փունջ մը վարդ դետեղելու իրենց հարազատի աճիւններուն վրայ:

Մտածումներուս թելիչք տուող մեր ահարեկիչ Արամ Երկանեանի լոյս անուան տառերը ի զուր կը փորձեմ գտնել եւ կարդալ անշուք դամբաններու կարգին: Տէրտէրը կանգ կ'առնէ գերեզմանատան շրջապատին առջեւ: Այս ընդարձակ աշխարհին մէջ, իրենց հարազատներու ոսկորները ամփոփելու համար կանգուն մը հող գնելու անզօրները հարկադրուած են իրենց սիրելիներու աճիւնները զետեղել որմնախորշերու մէջ :

Վարձով վեր երկրորդ յարկին մէջ ամփոփուած են հերոս Արամի աճիւնները :

Խոր հիացումով կը խոնարհինք հերոսի աճիւններուն առջեւ եւ թիթեղէ նեղլիկ թաղարին մէջ կը զետեղենք թարմ ծաղիկներ :

Տէրտէրը կ'արտօրայ իր աղօթքը մրմնջելու. Իսկ իմ զգայուն երեւակայութեանս առջեւ շարժապատկերի ժապաւէնի նման, պատկերացաւ հայրենի գիւղը, մեր չէն օճախը, մանկութեանս օրօրանին վրայ անքուն աչքերով հսկող կաթոգին մայրս, երդիքէն ցոլացող արեւի ճառագայթներուն հետ խաղացող քոյրերս ու եղբայրներս :

Դեռ աշխարհի բարւոյ եւ չարին անգիտակ, մանկութեանս այդ օրերուն, սեւ խորշակ մը անցաւ մեր աշխարհի վրայէն :

Թուրք վոհմակներ, արիւնոտ մանգաղներով տրորեցին մեր աշխարհը: Անդն ու անդաստանը դարձան ամայի: Օճախներ աւերակ: Սիրելիներու անթաղ եւ անշիրիմ մասունքները մնացին բաց կապոյտակին տակ, որպէս կեր գիշատիչ բազէներու եւ գայլախոհմակներու :

Դիւային հրէշներու նման, յիշողութեանս մէջ իրար հրմշտկել սկսան ցեղի գերեզմանափոր եւ ամպարոտ՝ Էնվէրներ, Թալէաթներ, Պէհաէտտին Շաքիրներ եւ Ճէմալ Ազմիներ, որոնք աներեւակայելի օր մը դիտապաստ փռուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան հրաշածին ահաբեկիչներ Թեհլիրեաններու, Թորլաքեաններու եւ խայթող մեղու Արամ Երկանեաններու անվրէպ գնդակներէն:

Ցեղային պարտութեան եւ նուաստացումի դառն իրողութեան հետ, հպարտութեան եւ մեծութեան ալիք մը սկսեց իմ դէմքը:

Ջապանակէն մղուածի նման գլուխս վեր բարձրացաւ ու մարմարէ սալին վրայ, Արամ Երկանեանի լոյս կենդանագիրի տակ, ընկերական խոր ազանչացումով սկսայ կարդալ.—

«Ցարդանք՝ Հայութեան պատիւը փրկող անծանօթ հերոս Արամ Երկանեանի»:

Տէրտէրը աւարտած էր իր աղօթքը: Հերոսի աներ հայրը ընկեր Բարակեան լուռ կ'արտասուէր:

Դարձեալ լսուեցաւ ինքնաշարժի անիւներու ժխորը: Մենք վերադարձանք ներկայ գտնուելու Մայիս 28ի փառատօնին, մեր յարգանքի տուրքը տալու բոլոր վրիժառու Արամ Երկանեաններուն, որոնք ցեղի արդար վրէժի եւ ազատագրման համար պատրաստակամ գտնուեցան ողջակիզուելու անհաւասար պայքարին մէջ, եւ արժանի կուրքեր դարձան հայ Ազատամարտի Պանթէոնին :

Ցարդա՛ բոլոր Արամներու խնկելի յիշատակին:

Փա՛ռք Մայիսի արշալոյսը կերտողներուն:

Պատի՛ւ հերոսներու կազմակերպումի քուրայ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

(Արմենիա) ՏԻԳՐԱՆ ԱԻԱԳԵԱՆ

Փառատօնը կը շարունակուի

Վերջապէս տեսանք շարք մը ժապաւէններ՝ որոնք եթէ ոչ կատարելագործութիւններ, գոնէ միջակէն վեր կրնան դասուիլ։ Անոնց գլխաւորն է ֆրանսական Antoime et Antoimettեը, որու վրայ քիչ յետոյ պիտի խօսիմ ։

Ամերիկացիները չորեքշաբթի տուին իրենց առաջին «պատուարժան» ժապաւէնը, Crossfire: Մէկ կողմ դնելով պատմութեան քիչ մը դատական եւ շատ մաշուած բնոյթը, կարելի է ընդունիլ որ Ամերիկայի բերած ժապաւէններու մէջ առաջին տեղը կրնայ գրաւել, մասնաւորաբար իր պարզութեամբ կամ գոնէ արուեստական դիւրութիւններէ զգուշացած ըլլալուն համար։ Այս գործը կրնար արդար յաւակնութիւն մը պատճառել իրենց մինչեւ ուրբաթ իրիկուն, երբ ներկայացուեցաւ ֆրանսական ժապաւէնը։

Հինգշաբթի ցերեկ միայն կարճ ժապաւէններ, իրիկունը զուէտական երկար ժապաւէն մը՝ Eternel Mirage:

Հետաքրքիր է հասարակութեան ըրած ընդունելութիւնը օտար ժապաւէններուն։ Նախասիրութիւն մը կայ, հիւսիսային հունգարական կամ արաբական ֆիլմերու համար, այնքան հեռուորանսացիէն, որոնք անարդար գնահատութեան մըն ալ կ'արժանանան։ Պէտք է ընդունիլ սակայն որ զուէտական ժապաւէնը ունէր կարեւոր յատկութիւններ, լաւ քաշուած պատկերներ հակառակ իրենց անփոփոխ հանգամանքին որ յատկանիշն է շվէտական ժողովուրդներէն եկած ժապաւէններուն, որոնց կը պակսի Շարժում եւ ուժականութիւն ։

Իտալացիները իրենց մուտքը գործեցին Giovano Episcopoի «Մարդասպանութիւն»ով որ չունէր Rome, Ville Ouverteի մը դասը։ Աւելի ուշադրութիւն եւ համակրանք առաջ բերաւ իտալական կարճ ժապաւէն մը՝ Blancs Pâturages որ ամէն տեսակէտով ճոխութիւն մըն էր։ Գեղեցկութիւններ, լռութիւն, խաչեր, ճերմակ եւ անսահման ... ։ Պատերազմին ձգած շունչն էր այս։ Բեմադրիչը բան մը ուզեր էր արտայայտել, եւ յաջողած էր։

Եւ ահաւասիկ յայտնութիւն մը։ Ժապաւէն մը որ կատարեալ է ամէն տեսակէտով, պէտք չէ միայն դիտել զայն, այլ հետը ապրիլ։ Antoine եւ Antoinette, պարզ, քաջ եւ առօրեայ կեանքը համեստ զոյգի մը, կինը Բրիզինիքի վաճառորդ մը, ամուսինը տպարան աշխատող։ Անոնց կեանքը, ճաշը, սէրը առանց վիպական շպարի ։Անոնց շուրջինները կեանքը, հոգեբանութիւնը, հարուստ տպարանատէրը, վերջապէս նորութիւն մը՝ այնքան բնական եւ հասարակ պատմութեան մը մէջ։ Ասոր վրայ պատկերներու եւ բեմադրութեան անթերի ամբողջութիւն մը, եւ շարժում, յատկանշական՝ հակառակ սովորական տեսարաններու, ֆրանսական իւմէօրը իր ամբողջ անկեղծութեան մէջ։ Դերասանները շատ տաղանդաւոր՝ աւելի կրաւորական դեր մը ունէին, ժապաւէնը այնքան իր մէջ ձուլած էր ամէն անհատականութիւն ։ Ցայտնի էր թէ վարպետի գործ մըն էր, որն է Jacques Becher:

Ժապաւէնին սկսելէն առաջ, իրագործողը եւ դերասանները ներկայացուց հասարակութեան Պ. Աշոտ Մալաքեան։ Այս ժապաւէնը կրնայ որեւէ մրցանակի արժանանալ։ Վերապահութիւն կարելի է ըսել միայն նկարներուն մասին, քանի որ տակաւին չենք տեսած մեքսիքեան ժապաւէնները ։

Անկէ յետոյ ռուսական եւ անմիջապէս կը մտնէ միւս ժապաւէնները, մանաւանդ Possessedի պէս ամերիկեան ֆիլմը որ մէկ կողմ դնելով դերակատարութիւնը շատ տափակ էր։ Ի՞նչ աւելորդ ճիգ է ներկայիս Ամերիկացիներունը որոնք անպայման շարժանկարէ (?) կ'ուզեն ֆրէօյտի Psychanalismeը։ Որոշ չափով գնահատելի էր այս ճիգը որ եղած էր սեւ եւ ճերմակով, եւ փրկուած էր գոնէ Lady in the darkի ծիծաղելի խեղճութենէն։

Շաբաթ իրիկուն Իտալացիները տուին «Համբերատարին աղջիկը» պատմական։ Կը յաւելի ցերեկ արժանիքներ ժապաւէն մը՝ զուարթ երաժշտական, եւ սպանիական եղանակներով ։ Նոյն իրիկունը ամերիկեան ժապաւէն մը Ziegfeld Folies որ հաւատարիմ էր ամերիկեան սովորական ժապաւէններու։ Ամէն ատեն, շատ աւելի քան հարուստ, գոյներու անբնական ամբողջութիւնով մը եւ ձանձրացուցիչ։

Այս ժապաւէնը կ'ամբողջացնէր ֆրանսական կարճ ժապաւէնը Փասթէօրի գործը, որուն դիմայարդարիչն էր Պ. Առաքելեան ։

Երկուշաբթի օր ներկայացուեցաւ անգլիական միակ ժապաւէնը որ վարակուած էր Ամերիկացիներէն։ Կը քարոզէ Psychanalyseի մասին, եւ ֆրանսական Les Amants du Pont St. Jeanը որ Ֆրանսացիներուն նոր բան մը չբերաւ ։

Antoine եւ Antoinetteէն յետոյ։ Իտալական ժապաւէն մը Perdus dans les Tenèbres կը վերջացնէ օրուան յայտագիրը։

Աւելցնենք որ փառատօնէն դուրս երկուշաբթի առտու ներկայացուեցաւ միայն հիւրերուն եւ մամուլին համար ֆրանսական Monsieur Vincentը, որուն դերակատարը Փիէր Ֆրէնէ արժանացաւ խաղարկութեան առաջին մրցանակին Վենետիկի Պիէնալէին մէջ։ St. Vincent de Paulի կեանքն է այս որ դերակատարութեամբը այսպիսի տաղանդի մը՝ կրնայ ընդունուիլ իբրեւ դլուխ գործոց մը ։

Կարելի չէ մոռնալ հիւրասիրութիւնները թիւը։ Օրը 2—3 հրաւէրներ մամուլին, բոլորն ալ ճոխ են համակրելի մթնոլորտի մը մէջ, ամէնէն ծանօթ արուեստագէտներու հետ։

Փառատօնը պաշտօնապէս կը վերջանայ չորեքշաբթի։ Հինգշաբթի գիշեր մեծ պատրաստութիւն կը տեսնուի Palm Beachի մէջ ուր տեղի կ'ունենան վերջին խրախճանքները ։ Ա.

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

«Լիվըրփուլ Ֆիլարմոնիք» ընկերութիւնը Անգլիոյ մեծագոյն երաժշտական կազմակերպութիւններէն մէկն է։Մանուկ Բարիքեան այս ընկերութեան 75 հոգինոց հսկայ համանուագային առաջնորդը պիտի ըլլայ մօտերս։ Այս պաշտօնին չճանաչուած, ընկերութիւնը կազմակերպած էր իր հսկայ սրահին մէջ concert մը որպէսզի Մանուկ՝ իբրեւ սոլիսթ կարենար ճանչցուիլ ժողովուրդէն։ 1800 հոգիէ աւելի բազմութեան մը ծափերուն մէջ 15 վայրկեան իր անթերի եւ խորապէս զգայուն նուագով, ներկաներու գնահատութեան արժանացած է։ Երբ կտորը վերջացած է, ամբողջ սրահը խելայեղ ծափահարութեամբ թնդացնելով սրահը, հարկադրած է Մանուկը երեք անգամ բեմը ելեւել։

Ամերիկա.— Օր. Անահիտ Ա. Ճամ իկեան Նիւ Եորքի Պա րպիզոն Կէլըրիի մէջ ցուցադրած է իր իւղաներկ ու ջրաներկ 15 նկարները, հովանաւորութեամբ մեկենաս, Տիգրան խան Քէլէկեանի։ Օրիորդին կտաւները կորպագոյն բոլորը յայտնուած է մեծ տարիքէն։ Ցարդ ամերիկեան հինգ մեծ ընկերութիւն եր ցուցադրած են անոր նկարները։

Օր. Քնարիկ Թուրիկեան Տիթրոյթի գեղարուեստից հաստատութեա սրահին մէջ մեծ յաջողութեամբ նուագած է դաշնակի վրայ երկսեռ ընտիր բազմութեան մը ներկայութեան։ Նուագած է Պախէն, Շումանէն եւ Շոփէնէն, եւ արժանացած է ծափերու։ Օր. Քնարիկ Թուրիկեան տիրապար եւ յն՛ այատուկ մեկնութեամբ եւ խոր ապրումներով խօսեցնել տուած է իր դաշնակը խոր տպաւորութիւն ձգելով ունկնդիրներուն վրայ որ անընդհատ ծափողջոյններով ու ծաղկեփունջերով իրենց հիացումը յայտնած են նորաւարտ դաշնակահարուհիին ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

1947—1948 տարեշրջանին promotion d'honneurի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին ախոյեանական մրցումը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի St. Loup խումբին դէմ Stade municipale de St. Loupի մէջ ժամը 1ին երկրորդը, իսկ ժամը 3ին առաջինը։

Այս տարուան promotion d'honneurի ամենազօրաւոր խումբերէն մէկն է St. Loupն, որուն անցած կիրակի օրուան տարած ջախջախիչ յաղթութիւնը coupe de Franceի խաղարկութեան, Château Cambertի դէմ (4—1) , անգամ մը եւս կ'ապացուցանէ որ մեր տղաքը լրենցմէ աւելի լաւ կազմակերպուած , արագ եւ շատ զօրաւոր խումբերու դէմ պիտի մրցին։ Թէեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիչը Պ. Պաղրճեան լաւատես է, բայց մենք չենք ակնկալեր անմիջական յաղթութիւն մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներէն որ պիտի փափաքէի տեսնել, այն է որ ցոյց տային լաւագոյն խաղարկութիւն մը, պատկուած պատուաբեր արդիւնքով մը։

Պարզ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզասէր հասարակութեան որոնք խումբերամ դիմելով մարզադաշտը, պիտի խրախուսեն մեր կորովի մարզիկները, պիտի թելադրէինք որ բնաւ չմիջամտէին դատաւորին տուած որոշումներուն եթէ նոյնիսկ անոնք հակառակ ըլլային Հ. Մ. Ը. Մ.ի, մանաւանդ որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկներուն բախտէն, անոնց միճակուած է չափուիլ 1947—1948 տարեշրջանին լրենց ույժերէն շատ աւելի բարձր խումբերուն դէմ։— Վահան Շամլեան

Պոլսոյ թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Ցուսաստանի առաջնորդ Տ. Կարապետ արք. Մազլըմեան որ 25 տարիէ ի վեր իբր առաջնորդ կը պաշտօնավարէ այնտեղ, վերջերս իր առողջական վիճակին ու ծերութեան պատճառով որոշած է հանգստանալ։ Այս նպատակով պիտի երթայ Պոլիս, իր քեռորդիներուն քով անցընելու համար իր հանգիստը ։

Գարեգին Սրուանձտեանը
իբրեւ ազգագրագէտ

Այս, իբրեւ կեղեցւոյ եւ ազգի տան տղանմշակայգի փորելու, քաղհանք ընելու, արտ ջրելու, փլած պատերը շարելու, խանձակ ճամբաները հարթելու, անպէտ քոյսերը խտակելու, ցորեն հաձելու, ալիւր աղալու ծառայութեանց մէջ գտնուեցայ եւ տեղ տեղ ալ գլուխս կոտրեցին, սիրտս ծակեցին» (Համով հոտով, Թիֆ. էջ Ա. Բ.)։

Եւ, չնայած այդ ամէնին, նա, որպէս հայրենի երկրի անխոնջ մշակ, գտնում էր րոպէներ ու ժամեր, ազգագրութեամբ եւ բանահիւսական նիւթերով զբաղուելու համար։

«Անցածս ու գնացածս տեղերը, ուր բազմակողմանի եւ ներքին ու արտաքին կնճռոտ խնդիրներ եւ ներքին եւ արտաքին դժուարութիւններ կը զբաղեցնէին անձս ու միտքս, կը գտնէի տակաւին րոպէներ ու ժամեր մտաւոր վաստակոց ու զբօսանաց, ժողովրդական բարուց եւ աւանդութեանց, աղն ու մաղը, խաղն ու տաղը, հողն ու ջուրը, կիրքն ու գիրքը խառնելու» (Նոյն տեղ էջ Գ.)։

Քաջալերուելով գրախօսականներէն ու իր բարեկամների խրախուսանքներից, Սրուանձտեանը ոչ միայն գրի էր առնում հայ ազգագրական ու բանասիրական նիւթերը, այլեւ իր շուրջն էր հաւաքել գիւղերում ապրող բազմաթիւ գրագէտ եւ բանահիւսութիւն սիրող անձնաւորութիւններ ։

Ցաւ ի սիրտ պիտի ասել, որ Սրուանձտեանի գրի առած եւ ուրիշների ձեռքով հաւաքած հսկայական հում նիւթերը այժմ չկան ։

Ազգագրի մեծ եղբօր դուստրը՝ Անթառամ Սրուանձտեանը, որ այժմ ապրում է Երեւանում , պատմում է, թէ Վանում, հայ-թրքական մի միջադէպի ժամանակ, երբ Գ. Սրուանձտեանը գտնւում էր տնից դուրս, Թուրքերն սկսեցին խուզարկել զբաղէտ Հայերի տները եւ զանգուածօրէն բանտարկել նրանց։ Գարեգինի կրտսեր եղբայրը՝ Սիմէոն Սրուանձտեանը երկիւղ կրելով ընտանիքի անդամներին բանտ նետելուց թոնիրն է լցնում եւ կրակին յանձնում Գարեգինի ամբողջ վաստակը։

«Իմ շրջուն վիճակս շատ գրկանքներ պատճառած է ինձ, եւ թղթերու կորուստ», գրում է Գ. Սրուանձտեանը 1884ին « Համով հոտով»ում (էջ Ե.)» ։

Մի այլ տեղում գրում է. «դեռ ունիմ բաներ պարկ ու պուճախս մնացած, որքան թափթփած եւ կորած լինին այս հնգամեայ թափառելովս, և տեղ տեղ պաշտօնէ պաշտօն դրադելովս» (Ն.Տ.էջ 82):

Չնայած իր զբաղուածութեանը եւ տաճկական պետութեան ու զաւառական պաշտօնեաների անլուր հալածանքներին, Գարեգին Սրուանձտեանն իր հաւաքած նիւթերը կարողանում է մի կերպ տպագրել։ Նա այն կարգի ազգագիրներից ու բանահաւաքներից էր, որ օժտուած էր այդ գործի համար անհրաժեշտ բնատուր տաղանդով։ Այդ է պատճառը, որ նա իր միտքն ու ժամանակն զբաղեցնող առարկային թէեւ ժլատ, բայց սուր ու գիտական արժէքաւորում է տալ։ Ազգագրութեան մասին նրա արած դիտողութիւններն ու կաղապարները, ինչպէս եւ հայեացքներն այնքան մօտիկ էին ճշմարտութեան, որ մինչեւ այսօր էլ նրան հետեւողները կրկնում են այն ։

Դատելով տպագրած նիւթերի բովանդակութիւնից Գ. Սրուանձտեանը սոսկ հաւաքողի կամ սիրողի դերում չէր գտնւում։ Նա ունէր բանաստեղծների յատուկ, լուրջ հոտառութիւն, որի շնորհիւ գրի առած ու տպագրած նիւթերի մէջ չենք գտնում «անպէտք» կամ «երկրորդական» բաներ։

«Մանանայ»ի յառաջաբանում նա գրում է. «Մանանայս կը մատուցանեմ հայ բանասիրաց ոչ իբրեւ Սինա անապատին երկնատեղաց նուիրական հաց, այլ իբրեւ Հայաստանի Գաշալին, որ երկրի ծաղկանց հիւթեղէն օդին մէջ կը գոյանայ, ցօղով այգոյն կը շաղախի, արեւուն ջերմիկ ճառագայթներն կը զանգի, կը հասուննայ, եւ շաքարախմորի եւ մեղրի համով իբրեւ գինդ յակինթ կամ հատ հատ մարգարիտ կ'իջնայ մացառներու, տերեւաց, գաղի փշոց եւ մատուտակի ոստոց վրայ ի գոյն սրծաթափայլ, եւ ի ձեւ նռան հատի...» (էջ 5): Դժգոհութիւն յայտնելով ազգագրական նիւթերի գրի առնելու կարեւորութիւնը չըմբռնող, իր ժամանակի կատարեալ տգէտ մարդկանց նկատմամբ Սրուանձտեանն աւելացնում էր.

« Վստահ եմ թէ պիտի գտնուին ոմանք ոչ միայն նիւթոյն նկատմամբ. այլեւ պիտի գտնուին, որ ճանչնան, թէ այսպիսի գործ մը պատրաստել եւ ի լոյս ածել աւելի վաստակ կ'առթէ գրասիրի մը, քան թէ ի նորոյ բան մը հեղինակել» (Ն. Տ. էջ 6):

ՎԱՐԴ ԲԴՈՅԵԱՆ

(4)

մօտ մահափորձի զոհ պիտի ըլլար, եթէ ճամբուն վրայ պայթող ական մը իր կառքին հանդիպէր: Արքայական թափօրին կառքերէն մէկը օդը ելաւ. մեռան մէջը գտնուողները ամէնքն ալ:

ԱՆԳԼԻԱ որոշեց որ Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ, տկար արժէք ունեցող թղթադրամները, ինչպէս Ֆրանսական եւ պելժիական ֆրանքները, հոլանտական ֆլօրինը, աւստրիական շիլինները, գերմանական մարքերը, նորվեկիական քուրոնը եւ իտալական լիրը, աղատօրէն մտնեն Անգլիա:

ԱՅՍ ՕՐԵՐՍ տեղի կ'ունենայ օտար երկիր հաստատուած Ֆրանսացիներու 9րդ համաժողովը Արտաքին վաճառականութեան Օֆիսին մէջ, աշխարհամասէն եկող 150 ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ: Փակման նիստին ներկայ պիտի ըլլան հանր. նախագահը եւ արտաքին փոխ նախարար Թէթժէն: Օտար երկիր բնակող Ֆրանսացիներու թիւը մեծապէս պակսած է 1944էն ի վեր (900.000էն իջած է 400 հազարի):

ԱՄԵՐԻԿԱ մեկնումիս պատճառով կ'ուզեմ բնակարանս փոխանցել, մէկ խոշոր սենեակ, խոհանոց եւ երկար միջանցք մը, ելեկ. կազ, ջուր եւ հեռաձայն: Դիմել Ինճէ Ցակոբեանի 5 Passage, Petites Ecuries, Paris (10), Ա. յարկ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հայ Ազգ. վարժարանի նոր շըրջանի հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին Հոկտեմբեր 2ին եւ յաջորդաբար ամէն հինգշաբթի օրերը առտուն ժամը 8.30—12, կէսօրէ վերջ, 1.30—4.30:

Կը խնդրուի Ալֆորվիլի Հայ ծնողներէն փութամ արձանագրել իրենց զաւակները, ներկայանալով միութիւններու կեդրոնատեղին Bld. Carnot, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 եւ կիրակի առտու ժամը 10—12:

Ալֆ. Հ. Ազգ. վարժ կրթ. խոգաբարձ.

Ց. Գ.— Նոյնպէս չափահասներու գիշերային դասընթացքները պիտի սկսին նախորդ տարեշրջանին պէս, անհրաժեշտ է արձանագրուիլ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ դպրոցի դասերը պիտի սկսին Հոկտեմբեր 9ին, հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 10ին, անցեալ տարուայ վայրը: Կը խնդրուի բոլոր նոր եւ նախկին աշակերտներէն որ գան եւ արձանագրուին Հ. Գ. Գալեանի մօտ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Դիւրացնելու համար իրենց վճարումները, կը յանձնարարենք դիմել մեր ընկերներուն եւ բարեկամներուն, զանազան վայրերու մէջ.—

ԱԼՖՈՐՎԻԼ՝ Բարթող Փափազեանին:
ՔԱՇԱՆ եւ ԳԱՆԵԷՕ՝ Մինաս Ալթունեանին:
ՇԱՎԻԼ եւ ՎԻՐՈՖԼԷՅ՝ Գրիգոր Կիւլեանի:
ԳՈՐՏՕ՝ Կարօ Տոնէրեանի:
ԼԻՈՆ՝ Թադէոս Այվազեանի:
ՏԷՍԻՆ՝ Վահան Հիւսեանի:
ԿՐԸՆՈԲԼԸ՝ Ց. Անտոնեանի:
ՎԻԷՆ՝ Պետրոս Մանուկեանի:
Ս. ԷԹԻԷՆ՝ Վարդան Խրիմեանի:
Ս. ՇԱՄՈՆ՝ Համբարձում Քուլաքսըզեանի:
ՎԱԼԱՆՍ՝ Եր. Ղուկասեանի:
ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԸ՝ Աստուր Քէօսէեանի, Սերոբեանի եւ Ա. Պետիկեանի:
Ս. ԺԵՐՈՄ՝ Գ. Կովոյեանի:
ՊՈՄՈՆ՝ Ց. Նիկողոսեանի:
ՍԷՆ-ԼՈՒ՝ Գ. Մլոյեանի:
ՍԷՆԹ ԱՆ՝ Գրալեանի:
ՔԱՆ՝ Ց. Նշանեանի:
ՆԻՄ՝ Շ. Զօտեանի:
ԼԱ ՍԻՈԹԱ.— Աճէմեան

ԱՅՍ ԱՌԹԻՒ ՊԻՏԻ ԽՆԴՐԷԻՆՔ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԷՆ ՈՐ ԱՆՅԱՊԱՂ ՓԱԿԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԻՆ ՊԱՐՏՔԵՐԸ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԿԻՆ ԿԸ ՅԻՇԵՑՆԵՆՔ ԹԷ ԱՆՎՃԱՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ՆԿԱՏԻ ՉԵՆ ԱՌՆՈՒԻՐ:

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ

ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆ

Սիրուած դաշնակահար ԱՐԹՕ ՊԵՆՈՆԻ (Վիէննայի պետական երաժշտանոցէն) նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 9ին Սալ Կավոյի մէջ, ժամը 14ին: Պատրաստուեցէք վայելելու երիտասարդ արուեստագէտին աս միակ նուագահանդէսը Փարիզի մէջ, իր Ամերիկա մեկնելէն առաջ:

Ծախու է

Սափրիչի ամբողջական կազմած մը՝ 2 աթոռ եւ 2 կնոջ յատուկ: Լավապօ, հայելի, թիկնաթոռ, աթոռներ, 2 սէշուար, դարակներ եւայլն:

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Ց. Տ. Ց.ի:

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ՈՍԿԱՆԵԱՆ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ այս կիրակի, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Պատարագը կը սկսի ժամը 10ին: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ ըլլալ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին հինգշաբթի ժ.ը 9ին, Societes Savantesի Սալ Էի մէջ: Կը խնդրուի նախկին աշակերտներէն ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամուն, իսկ նոր արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն նոյն օրը ուսուցչուհիին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Ողբացեալ ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի 28 Սեպտ. կիրակի օր, Լիոնի Հայոց եկեղեցին: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան Հայրիկի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:
Կը խօսի ընկ. ԷԼԼԷՆ ԲՈՒՋԱՆԴ
Գեղարուեստական բաժին:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ ՏԱՓԱՏ կարող լաւ գործաւոր մը գործ կը փնտռէ: Գրել «Յառաջ»ին:

Կ'ուզուի

Թրիքօ Jaige 10, մեքենայ ունեցող ձեռնարկուներ (entrepreneur): Դիմել Թէրզեան Տան, 5 rue Poissonnière, Paris:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԴՊՐՈՑԸ

Ի գիտութիւն Լիոնահայ գաղութիւ կը փութանք յայտնել թէ յառաջիկայ Հոկտ. 2էն սկսեալ ամէն հինգշաբթի օրերը կանոնաւորապէս (ժամը 9.30—11.30 եւ 2—5), դպրոցիս հայերէն լեզուի եւ պատմութեան դասընթացքները կը վերսկսին:

1947—48 դպրոցական տարեշրջանի համար՝ Տիկ. Գեղանուշ Ճինիկեան - Փափազեան սիրայօժար ստանձնած է ուսուցչուհիի պաշտօնը:

Արձանագրութիւններու համար դիմել միութեան կեդրոնատեղին: 78 rue Rabelais, ամէն կիրակի, Հշ. եւ Եշ. օրերը ժամը 9—12:

Ի դիմաց Լիոնի Հայ Կաթ. Միութեան՝ Վարչութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Մարի Քէպապճեան կը փնտռէ երկու եղբայրները Հայկ եւ Կիրակոս Քէպապճեաններ կամ Սէֆէրեանները որոնք 1922ին Փոքր Ասիոյ դէպքէն յետոյ Պոլսոյ կը գտնուէին եւ անցան Ֆրանսա: Իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ «Ազատ Օր»ի:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ 28 Սեպտեմբեր, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ օծման տարեդարձին եւ Ս. Խաչ տօնին առթիւ, Առնուվիլի, Սարսէլի եւ Գոնէսվիլի հաւատացեալ յարգոյ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ եկեղեցական արարողութեան: Ժամերգութիւնը ժամը 8ին, եւ Ս. պատարագ ժամը 10.30ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԻ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, չափածոյ

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք: Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ: Տպ. Պէյրութ, 1947:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Եռամսեայ գրականութեան եւ արուեստի: Յարգանքի թիւ՝ մասամբ նուիրուած Գրիգոր Օտեանի մահուան 60ամեակին: Ուրիշ գրական նիւթեր եւ ուսումնասիրութիւններ: Հատը ձեւքէ 125 ֆրանք: Տարեկան բաժնեգին 500 ֆրանք: (Ուրիշ երկիրներ՝ 700 եւ 600 ֆրանք):

Հասցէ.— H. Palouyan, 43 rue Richer, Paris (9):

Յարգանքի երեկոյ

Բժիշկ ՀԱՄՕ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ եւ ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ յիշատակին:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Եգիպտացի կոմիտէին կողմէ, այս շաբաթ օր, (27 Սեպտեմբեր) երեկոյեան ժամը 9ին, Սալ Ժէօկրաֆիի մէջ, 184 Bld. St. Germain, Paris:

Կը նախագահէ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ, պիտի խօսին ՏԻԿԻՆ ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ եւ ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ: եւ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ «Նայիրի»ի խմբագիր

Մուտքը ազատ է:

★ Իսկ յաջորդ օրը կիրակի 28 Սեպտեմբեր, մասնաւոր հոգեհանգստեան արարողութիւն իրենց մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, պատարագէն վերջ:

Հոգեհանգստեան արարողութիւնը կը սկսի ժամը 11.30ին:

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընդհ. վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր 11 մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս շաբաթ, ժամը 18ին Café Noaillesի մէջ (Bld.Dugommier):

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի Շրջ. վարչութիւնը կարգով պիտի այցելէ լնը խումբերուն, իրենց անդամական ժողովի օրը, սովորական հաւաքատեղին:

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ

Շաբաթ 27 Սեպտ. ժամը 20.30ին Քեռի խումբը: Կիր. 28 Սեպտ. ժամը 15ին Դուման ենթակոմիտէ:

Այս ժողովներուն ներկայ կ'ըլլան Շրջ. կոմիտէին ներկայացուցիչները:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին: Ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ե. թաղակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պար Տիւ Կլոպի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ եւ շրջանի հայր. միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 3ին Սասունի ճաշարանի վերնայարկը Place d'Alexandrie: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, մէթրօ Սէն Տընի կամ Ռէօմիւր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քղիի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պար տիւ Կլօպ, 7 Bld. d'Athénes: Վարչական ընտրութիւն, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

Lerat Nikoghos Lice

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376 786

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Տարեկան ... 500, Եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 28 Septembre 1947 Կիրակի 28 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année N° 5148 Նոր շրջանի թիւ 757 ... ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ՄԱԿԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ

ՄԱԿի քաղաքական յանձնաժողովը 6ի դէմ 38 ձայնով ընդունեց Անգլօսաքսոններու տեսակէտը, Պուլկարիա եւ Ալպանիան բնդունելու իբրեւ անդամ ՄԱԿի, այն պարագային միայն՝ երբ այս երկու երկիրները յանձնառու ըլլան յարգելու Միացեալ ազգերու հիմնական կանոնագրին այն տրամադրութիւնները՝ որոնք կը վերաբերին անդամ երկիրներու միջեւ ծագող վէճերուն խաղաղ եղանակով լուծուելուն։

Ամերիկայի պատուիրակ Ճօնսըն, առաջարկեց բանաձեւ մը, որ կը հրաւիրէ ընդհանուր ժողովը, 1.— Ցայտարարել թէ՝ Ալպանիա, Պուլկարիա եւ Եուկոսլաւիա յանցաւոր են յոյն կառավարութեան դէմ կռուող ըմբոստներուն օժանդակութեան ըլլալնուն համար, 2.— Պահանջել այս երկիրներէն որ դադրեցնեն իրենց օգնութիւնը, 3.— Պահանջել պալքանեան չորս պետութիւններէն — Յունաստան, Ալպանիա, Պուլկարիա եւ Եուկոսլաւիա — որ արտօնեն դաղթականներու հայրենադարձը, 4.— Քաջալերել այս չորս պետութիւնները որ Պալքանի փոքրամասնութիւնները իրարու հետ փոխանակեն։

Ճօնսըն առաջարկած է նաեւ որ մասնաւոր յանձնաժողով մը կազմուի, որուն կեդրոնը Յունաստան գտնուի, եւ պաշտօն ունենայ քննելու թէ՝ Պուլկարիա, Ալպանիա եւ Եուկոսլաւիա ո՛ր աստիճան ճշդութեամբ կը գործադրեն ՄԱԿի ընդհ. ժողովին յանձնարարութիւնները։

Ամերիկեան պատուիրակը յայտարարած է վերջապէս որ յունական խնդրին տրուելիք լուծումէն կախում պիտի ունենայ ո՛չ միայն Յունաստանի ապագան, այլ նաեւ՝ ՄԱԿի գոյութիւնն իսկ։ Եթէ ընդհ. ժողովը չկարենայ մեկին կերպով լուծել այս խնդիրը, աւելի ապացոյց պիտի ըլլայ անթադրելու որ յունական խնդրին բնոյթը ունեցող խնդիրներ կրնան ներուիլ լռելեայ։ Ընդհ. ժողովի ամէն մէկ անդամ պատասխանատու պիտի ըլլայ այն ատեն։ Եթէ հաւաքական գործողութեամբ մը չկարգադրենք այսպիսի հարցեր, մեր պարտականութեան մէջ թերացած՝ եւ, այսպէսով, խաղաղութեան հիմերը քանդած պիտի ըլլանք մենք մեր ձեռքովը։

Մարշալի յայտարարութիւնը

ԱՄԵՐԻԿԱ ՊԷՏՔ Է ՆԵՂՈՒԻ ... ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՕԳՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ...

Նախարար Մարշալ մամուլին յայտարարութիւն մը ըրած, հրաւիրեց Ամերիկացիները խնայել ու զոհողութիւնները, որպէսզի կարելի ըլլայ մեծ քանակութեամբ ուտելիք ղրկել Եւրոպա։ Մասնաւորաբար ծանրացաւ այն կէտին վրայ թէ՝ եւրոպական ազգերը վարկի պէտք ունին, որպէսզի մօտալուտ ձմրան կարենան ինքզինքնին պաշտպանել ...

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

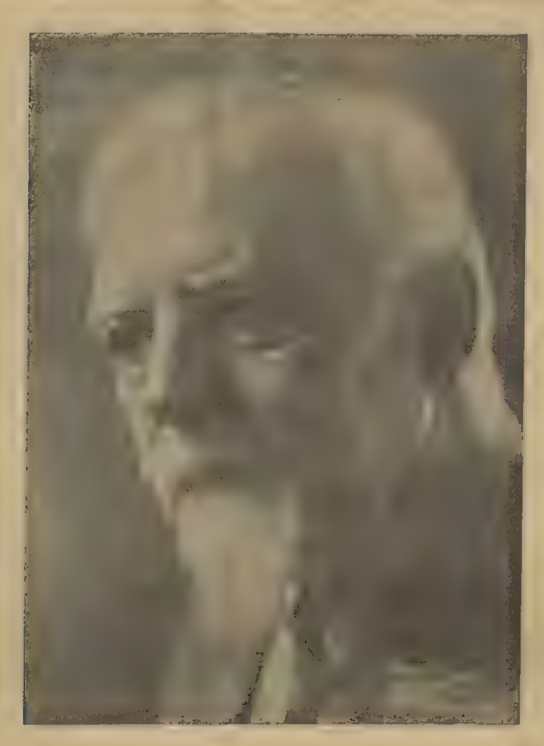

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԿԱՅ ՎԵՐԾԱՆՈՂ

Այս մէկ բառը պիտի բաւէ՞ր բնորոշելու մեր ողբացեալ ընկերը։ Նոյնացնելու անոր արժէքը՝ իբրեւ միտք եւ վաստակ։

Ամէն պարագայի մէջ, բառը շատ աւելի ծանր կը կշռէ մեզի համար, քան շռայլաբան ածականներու ամբողջ կոյտ մը։

Արդարեւ, ժամանակակից Վերծանողն էր Նիկոլ Աղբալեան։ Բեղուն եւ մշտանորոգ։ Տոկուն եւ բազմակողմանի։ Իսկապէս անձման՝ իր մտածումի եւ աշխատանքի եղանակով, իր պրպտումի եւ հիւսուածքի նորութեամբ, եթէ ոչ յանդգնութեամբ։

Վտակի մը պէս կը հոսէին, օրինակ, իր նկարագրութիւնները հայ «գրիչ»ներու մասին։ (Պատմութիւն Հայ Գրականութեան)։ Կարդալով զանոնք, դուք ձեր առջեւ կը գտնէիք ըստանի դէմքեր։ Ձեզի կը թուէր թէ անոնք ձեր աչքին առջեւ էին դեռ երէկ, թէ կ'ընդօրինակէին, կը գրէին, կը պատկերազարդէին հազարաւոր աչքերու տակ։

Մինչդեռ, դարերու փոշին խաւ կապած էր անոնց դէմքերուն եւ գործերուն վրայ։

Նիկոլ Աղբալեան դիտցաւ այդ փոշին մաքրել վարպետի հոտառութեամբ, եւ ձեր առջեւ պարզել իւրաքանչիւր դրիչի հարազատ պատկերն ու տքնաջան վաստակը։

Ան կրցաւ ճեղքել դարերու աղջամուղջը, գտնելով հայ մտքին ու գրքին երկունքը, անոր տեւականութեան եւ ծաւալման պայմանները։

Դժբախտաբար աչքի առջեւ չունինք իր պատմութեան Ա. հատորը կամ «Ակօս»ները, գոնէ երկու վկայութիւն քաղելու համար։

Նիկոլ մը միայն պիտի կրնար նկարագրել այդ «գրիչ»ներուն ամենօրեայ տառապանքը, առանց դրագիտական մարզանքներ փորձելու։ Որքան պարզ, այնքան խօսուն։ Որքան մատչելի, այնքան խոր։

Մ'ր ժողովուրդը ունեցած է այդքան «դպիրներ» ու «գրիչներ», «նուաստ» կամ «տրուպ» ծառաներ ու մեղաւորներ», որոնք սրբազան պարտականութիւն կը համարէին Աւետարան մը, պատմութիւն մը, Սաղմոս մը կամ այլապէս պիտանի գիրք մը օրինակել գիշեր - ցերեկ, մոմի մը աղօտ լոյսին տակ կամ լուսնի լոյսով խցիկի մը խորը։ Փախուստի, աքսորի ճամբաներուն վրայ։ Ծպտեալ մը խուսափութեան մէջ։ Կէս անօթի, կէս կուշտ։ Ցաճախ ահուդողի մէջ։

Մելանը կը պաղէր, թուղթը կը փտէր, ճաշերը ուտայն կը հիւծէին։ Եւ կը պատահէր որ ամբողջ աշխատանք մը փոշիանար, մոխիր դառնար, կամ գողցուէր եւ անհետ կորսուէր։

Մարդիկ նորէն կը սկսէին հաւաքել ու վերակազմել, որպէսզի կարելի ըլլար ժառանգութիւնը փոխանցել սերունդէ սերունդ։

Նիկոլ Աղբալեան այս բոլորը կը պատմէր, ոչ թէ իբրեւ հասարակ բանասէր, այլ վերլուծելով, վերծանելով, վերակենդանացնելով։ Արուեստագէտի մը նախանձախնդրութեամբ։

Անշուշտ միեւնոյն շունչն ու հմտութիւնը պիտի սփռէր իր միւս հատորներուն մէջ, եթէ արիւնը գլուխը չխուժէր տարիքի բեռէն եւ տառապանքի ծանրութենէն ...

×

Նիկոլ Աղբալեան միեւնոյն ատեն այն բացառիկ դէմքերէն էր, որ լիովին կ'ըմբռնէր հայ ժողովուրդին երկու հատուածներուն մտաւոր-դրական ճիգերը։ Եւ իր արտադրութեանց համար կը մշակէր լեզու մը որ կրնայ իբրեւ տիպար ծառայել։

1920ին, երբ հանրապետական Հայաստանի կրթական նախարարն էր, մասնաւոր գուրգուրանքով կը դիմաւորէր Հ. Յ. Դ. 9րդ Ընդհ. ժողովին պատգամաւորները, տեսակէտներ ու բաղձանքներ կը յայտնէր, առաջարկներ, ծրագիրներ կը պարզէր։ Բոլորը՝ մէկ մտահոգութեամբ, — կարելի եղածին չափ սերտ կապեր հաստատել երկու հատուածներուն Մշակոյթին միջեւ։

Այդ այն օրերն էին երբ մարդ կրնար գրականութիւն մշակել կամ գիրք ու թերթ կարդալ՝ առանց իր գլխուն վերեւ զգալու համայնակուլ կեդր. Կոմիտէի մը սաստը։ Առանց իր սեղանին վրայ տեսնելու անոր ուղեցոյց-տառանաբանեան։ Զարաշուք սանձը։

Ինչ որ չկրցաւ ընել այդ օրերուն, Նիկոլ Աղբալեան փորձեց իրագործել — ինք պիտի ըսէր՝ իրացնել — Արտասահմանի մէջ։ Բեմով եւ գրիչով։ Կենդանի խօսքով եւ ճեմարանով։

Ո՞վ պիտի կրնար համրել այն երախտաւոր բազմութիւնները, որ օգտուեցան իր շունչէն, հմտութենէն, ճարտասանութենէն։

Ամէն մտայլ պահերուն ալ, խորախորհուրդ, լաւատես, խանդավառ մարգարէի մը խօսքն էր որ կ'ալեկոծէր բազմութիւնները, երբ Նիկոլը կը տեսնէին բեմին վրայ։

Եւ դասաըանին մէջն ալ նոյն սարսուռն էր որ կը հոսէր, երբ դասախօսն էր Նիկոլ Աղբալեան։

Եթէ ուրիշներ կրթարան կը հիմնէին «ուսումն ջամբելու համար ազգային մանկտւոյն», Աղբալեան ամբողջ հաւատամք մը, դաւանանք մը կը դնէր Հայ Ճեմարանի հիմնարկութեան մէջ, Լեւոն Շանթի հետ։

Եւ յուսախաբ չեղաւ։ Այսօր Սուրիա - Լիբանանի, առ հասարակ Միջին Արեւելքի մէջ կը հեւայ, կը տքնի սերունդ մը որ այդ հաստատութենէն ծծեց իր կաթը, այնքան հարազատ եւ հոսուն։

Նիկոլ Վերծանող, միեւնոյն ատեն յեղափոխական, Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէջ կը ներկայացնէր այն միտքը որ անդադար կը պրպտէ եւ նոր հորիզոններ կը բանայ։ Բառ մը, խօսք մը իրեն համար դուռ կը բանար անհուն խորհրդածութեանց, յաճախ դառնալով նոր գիտելիք։ Նոյն իսկ վարդապետութիւն։

Ուժ պիտի ունենա՞նք լեցնելու Նիկոլներու բացը, այս համատարած, յարաճուն ալեկոծութեան մէջ ....

Շ.

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Երկու լուսանկարներ անցան ձեռքս, վերջերըս՝ իր մահէն առաջ։

Մէկը՝ աղխատիկ ապարանքի մը նման, ծանր խոխաղաղ, տարածուած հանգչած իր գրասեղանին վրայ։ Միւսը՝ մայրիներու ճերմակ մենութեան մէջ, ի բարձունս Լիբանանի(*), հալած ու լոյսին խառնուած։

Տարիքին ճերմակը անդայտութիւն մը տուեր էր իրեն, թափանցիկ դարձուցեր զինք, այնքան որ կը տեսնէիր այլեւս միայն իր հոգին, առանց երբեք տեսնելու նիւթական խորխը, որ կը սահմանաւորէ, կը չափէ, կը ձեւէ, կը կերպարանաւորէ։ Լեռնե՛րն ալ այսպէս, ապառաժնե՛րն ալ այսպէս, երբ կը թառամի երիտասարդ օրերու գոյնը, անոնք կը կորսնցնեն ծաւալի երկրաչափական տպաւորութիւնը, անհունին կը խառնեն իրենց գիծերը, ու կը մտնեն մեծ ժամանակին մէջ, կը սուզին յաւիտենականութեան ծոցը։ Այլեւս չեն ապրիր, — կը տեւե՛ն։ Ա՛յդ է որ կը կոչուի հոգի՝ կը կարծեմ։

Եւ ես, այդ օրը, տեսայ Աղբալեանը, ժամանակին շնորհած ճերմակութեան մէջ թափանցիկ դարձած, լոյսի պէս, շամանդաղի պէս, հալած մանանայի պէս։ Ժպիտ մը, առաւօտեան ամէնէն կանուխ պահերուն նման՝ բացուիմ — չբացուիմ, ժպիտ մը՝ բոլորովին չկապուած տակաւին, թիթեռնիկի մը թռելու պատրաստութեան ձեւով, նոսր եւ աւշային ժպիտ մը, որ երբե՛ք պահանջ չունի, բան մը չի խնդրեր երբեք, ժպիտ մը կենաց սեղանէն յագեցման նշան՝ քաղցրութիւն մը կուտար իր հոգիին։

Իմաստութիւնը, այդ ժպիտին մէջ պարունակեալ, ծանօթ է ամէն անոնց, որոնք արեւելքի բաներուն գիտութիւնն ունին։

Կը սխալիս, բարեկա՛մ, եթէ Աղբալեանի ժպիտին մէջ կը տեսնես արհամարհանք հանդէպ կեանքին, ունայնութեան կշիռով՝ ըստ եբրայական իմաստութեան, — վասնզի աժան փիլիսոփայութիւնը, որ կ՚ըսէ՝ «ամենայն ինչ ընդունայն», յոգնած եւ սպառած ժողովուրդներու յատուկ, որոնք իրենց ազգային դժբախտութիւններուն մէջ հետզհետէ կը կորսնցնեն հայրենասիրութիւնը, խանդավառութիւնը, խռէալը եւ ստեղծագործական աստուածամարտ եռանդը, անհաշտ է հայ ցեղին եւ իր տաղանդաւոր զաւակներուն նկարագրին հետ, պարզ այն պատճառաբանութեամբ որ մեր ժողովուրդը ընդունակ է անդադար վերանորոգուելու, յեղաշրջուելու եւ թարմանալու, ինչպէս իր հաւատաւոր զաւակները։

Ճի՛շդ է, շատ ճիշդ է, սակայն, Աղբալեանի ժպիտին մէջ տեսնել փայլ մը Խորենացիի մեծադին փայլէն, — եթէ ինծի ժամանակ տրուէր՝ պիտի կարենայի հաստատել թէ Խորենացիի մեծադը բաղադրուած է euphorieի եւ conformismeի տարրերով, 3/4 համեմատութեամբ առաջինէն, 1/4 համեմատութեամբ երկրորդէն, ըսելու համար թէ ատենցմով բաղադրուած է նաեւ Աղբալեանի հոգին, բայց համեմատութիւնը շրջուած։ Արդարեւ, Շթորայի բարձունքին վրայ տապալած այս իմաստունը, ինչպէս կը հետեւցնեմ իր խօսքին ու գիրին ծանօթութիւններէս, եթէ ինքզինքին չյլացաւ երբեք մեր ազգային ստեղծագործութեանց փառքով հպարտանալու առիթը, չըմբոստացաւ սակայն օտար մշակութային աշխարհակալութեանց առջեւ մեզ ճակատագրապէս եւ յաւիտենապէս կրտսեր կարծողներու անհեթեթ համակերպութեան դէմ, որ քիչ մը դարձած էր իր իսկ վարդապետութիւնը։ Ապացոյց որ, երբ արուեստագէտի իր նկարագիրը, թէեւ միշտ impulsionի կարօտ եւ ընդունակ, հանրային խանդավառութեանց պահուն, 40 աստիճանի ջերմութիւն կուտայ իրեն՝ յուզման շատրուաններ գծել տալով անսպասելի գեղեցկութեամբ եւ յանդգնութեամբ, միշտ կը բարեխառնուի ճակատագրապաշտօրէն խորհողի իր գաղափարներով կամ արեւելեան այն հոգեխարշ համեստութեամբ, որ յատուկ է մեր վանքերուն թանձր պատերուն մէջ բանտարկուած «տրուպ գրիչներու» եւ ուրիշին գրածը ընդօրինակելու դատապարտուած աբեղաներու։

Ինծի կը թուի թէ իր ժպիտին մէջ դեռ քիչ մըն ալ զարմանք կայ, կամ առեղծուածային բան մը, որ նայուածքէն կուգայ, իմաստութեան իր ներքին ակէն, — եւ չփոթած ու չուարած հոգիի մը տրամախօսութիւնը կը լսուի կարծես, մեղադրելու համար ինքզինք թէ ինչու չկրցաւ որոշել իր դիրքը հանրային ծառայութեանց եւ անհատական կոչումին միջեւ, ու մնաց այսպէս տարուբեր, այսպէս կամարեկ, եւ երբ ահա ձեռք կը զարնէ իր սիրած գործին՝ կը տեսնէ մահուան ստուերը։ Երէկ՝ երկու Աղբալեաններու պայքարը հոգւոյն մէջ, այսօր՝ գործին ու մահուան պայքարը։ «Հիմա ի՞նչ ընեմ» կը հարցնէ, աչքը կեանքի եւ անէութեան առեղծուածին։

(*) Լիբանան, Երբայերէն լեզուով, կը նշանակէ ճերմակ։

Ընկերներէս մին Արեւելքէն կը գրէր վերջերս. «Աղբալեան մեծ գնահատութեամբ խօսեցաւ քումասիդ, միայն կը մեղադրէ որ շատ կ՚արտադրես»։

Ճիշդ հակառակն է որ պիտի ըսեմ ես իբրեւ մեղադրանք — Աղբալեան շատ քիչ է արտադրած։ Եւ անմիջապէս միտքս կ՚իյնայ այն միւսը, Եղիշէ Դուրեան, որ քանքարաթաղոյց կոչուեցաւ (թէեւ բողոքեց այդ բառին դէմ՝ համեստութեամբ)։ Քանքարաթաղոյց մը եւս՝ Աղբալեան։

Դուրեան, խառնուածքով՝ արուեստագէտ, պատրաստութեամբ՝ բազմահմուտ (édudit)։ Աղբալեան, խառնուածքով՝ արուեստագէտ, պատրաստութեամբ՝ բազմահմուտ։ Երկու դէմքեր, որ կը կրկնեն զիրար։ Առաջինը՝ սկեպտիկ, երկրորդը՝ ստոյիկեան։ Առաջինը բանաստեղծ՝ նկարչական ճաշակով, երկրորդը արուեստագէտ՝ երաժշտական խառնուածքով։ Բայց երկուքին ալ հոգւոյն մէջ զօրաւոր՝ հետաքրքրութիւնը բանասիրութեան եւ մեր մտաւորական ժառանգութեանց քննութեան մասին։

Աղբալեանի վաստակը.—

1.— Բանասէրի յուշագիրը (լեզուաբանական պրպտումներ, հրատարակուած՝ տետրակներու ձեւով)։

2.— Պատմութիւն Հայոց Գրականութեան (Ա. հատոր միայն, Ներածութիւն)։

3.— Մտածումներ Հ. Ց. Դաշնակցութեան մասին։

4.— Մեր կանոնագիրը (վերջին այս երկու գրքոյկներն ալ խորհրդածութիւններ են կամ «ընկերական զրոյցներ»)։

5.— Սայաթ Նովայի մասին երկար յօդուածաշարք մը, հրատարակուած՝ «Ազդակ» շաբաթաթերթին մէջ։

6.— Յօդուածներ «Հայրենիք», «Հանդէս Ամսօրեայ», «Վէմ», «Ակօս» ամսագրերուն, եւ «Հորիզոն», «Յուսաբեր», «Յառաջ» օրաթերթերուն մէջ։

7.— Դասախօսութիւններ Թիֆլիզ, Երեւան, Փարիզ, Գահիրէ, Պէյրութ։

Կը ստորագրէր երբեմն Ն. Հանդոյց։

■

Նիհար, շա՛տ նիհար է Աղբալեանի այս վաստակը։ Մեր տպաւորութիւններուն բեռով, որովհետեւ ժամանակակից իրեն, քիչ մը ծանրութիւն կը ստանայ իր վաստակը։ Բայց սերունդ մը եւս, երբ իր արժէքը կշռելու համար՝ մեր յաջորդները իրենց ձեռքին մէջ ունենան միայն ինչ որ տուած է իբրեւ ժառանգութիւն, զարմանք պիտի պատճառէ մեր գերագնահատութիւնը։ Կարելի՞ է մինթէ արդարանալ, յայտնելով թէ Աղբալեան վերջացուց մտաւորականի իր կեանքը հոն՝ ուրկէ պէտք էր սկսէր։ Պատմութիւնը տպաւորութիւն չէ, այլ առարկայական եւ նիւթական վկայութիւն։

Այսպէս, յանուն արդարութեան, մօտէն դիտելէ ետքը իր մեծութիւնը, այժմ երբ ինքզինքս կը գտնեմ հեռուէն դիտելու կոչուածներուն դիրքին մէջ, կը խորհիմ թէ պէտք է տեղ ձգել նաեւ վերապահութիւններու համար։

■

«Ե. դարը կը կապէր մեր օրերուն», կ՚ըսէր Կարօ Սասունի՝ Աղբալեանի փերեզմանին վրայ։

Գեղեցիկ է պատկերը։ Արդարեւ, հետզհետէ նօսրացող անհետացող սերունդին մէջ, Աղբալեան մէկն է այն քիչերէն, որոնք ընտանի են գրաբարին հետ, կը ճանչնան Ոսկեդարեան լեզուին կախարդանքը եւ կը գինովնան աստուածաշունչ բարբառին երաժշտութեամբ։ Պերճ, ազնուական ու գերահրաշ մեր հին լեզուին պալատներէն իջնելով՝ Աղբալեան գիտէ նաեւ պեղել ժամանակակից ռամկօրէնը, ցեղին թաղած ոսկին հանելու համար լոյս աշխարհ։ Եղնիկէն մինչեւ Սայաթ Նովա, մեր գրական դաշտին մէջ իր աշխատանքին ընթացքին՝ կարծես թէ երաժշտական խօսքն է, որ նախընտրաբար կը գրաւէ զինք, — ատոր համար իր մասնաւոր հետաքրքրութիւնը Գողթան երգերուն համար, որոնց մասին յայտնած տեսակէտները վերապահութիւն կը թելադրեն ինծի, եւ առաւել հետաքրքրութիւնը Սայաթ Նովայի ստեղծագործութեանց համար, որոնց մասին իր գիտութիւնը նուազ արժէք չունի Գ. Ախվերդեանի գիտութենէ, եթէ չգերազանցէ։

Կը դժուարանամ կարծիք յայտնել իր Գրականութեան Պատմութեան մասին, որովհետեւ չէ ամբողջացած, բայց արդար է արձանագրել որ Ա.—Մեթոտը կը պակսի (Պատմութիւնը գիտութիւն է ու կը պահանջէ ծրագիր կամ մեթոտ), Բ.—Շատ տեղ տրուած է խորհրդածութիւններու (ինչ որ է երազանքը—rêverie— արուեստագէտին կեանքին մէջ՝ իբրեւ ամլացուցիչ ազդակ, նոյնն է խորհրդածութիւնը գիտնականին կեանքին մէջ), Գ.— Եթէ գրական արժէք եւ համ ունի համեստութիւն ցուցադրելու այն քիչ մը շատ կրկնուած եղանակը, որ Միջին Դարու վանքերէն կուգայ, կը տկարացնէ քննական որեւէ աշխատանքի վարկ ու հեղինակութիւն։

Այս ամէնէն ետքը, երբ կը խորհիմ թէ Աղբալեան, այլեւս կատարելութեան հասած, մեր ամէնէն հեղինակաւոր մտաւորականը դարձած, սկսեր էր «տալ», պարպել լեցուն իր փեթակը եւ յանկարծ կ՚իյնայ, միտքս կուգայ Ակիւլինէի մէկ ոտանաւորը։

Տէ՛ր, կ՚ըսէ ան, ինծի տուիր էջ մը ճերմակ թուղթ (կեանքը), որպէսզի գրելու վարժութիւններ ընեմ։ Եւ երբ, այլեւս վարժ, կ՚ուզեմ գրել վարպետի պէս, էջը լեցուած է արդէն (կեանքի սահմանը հասած)։ Ես ի՞նչպէս փառաւորեմ հիմա քեզ։

Աղբալեան եւս ամէն պատրաստութիւն տեսաւ՝ կատարեալը տալու համար իբրեւ ժառանգ։ Բայց յանկարծ Աստուած կը բռնէ ձեռքէն ու կ՚արգիլէ։ Գանգատ՝ որո՞ւ դէմ։

Մեղաւոր է Աղբալեան՝ որովհետեւ կատարելութեան բարեկամ։ Մեղաւոր է Աստուած՝ որովհետեւ կատարելութեան թշնամի, ապացոյց՝ աշխարհը զոր ինք ստեղծեց։

Նա ուսուցիչ էր

Մեր ժամանակուայ հայ ուսուցիչը նուիրեալ էր։ Արտասահմանի եւ Ռուսաստանի անուանի համալսարաններէն վկայեալ երիտասարդներ՝ կրնակ դարձրած հասութաբեր պաշտոններին՝ դառնում էին ուսուցիչ՝ — հարուստի համար — անօթի վարժապետ։

Որքան պրկւում էր ռուսացման շղթան հայ ոգին ու լեզուն խեղդելու համար, նոյնքան զօրանում էր նուիրեալ հայ ուսուցչի մէջ ազգային ոգին ու մշակոյթը ոչ միայն պահպանելու, այլեւ նոր բարձունքների հասցնելու սրբազան նուիրումը։

Հայ ուսուցիչը առաքեալ էր, վարդապետ էր, առաջնորդ էր, ու նաեւ ընկերն էր ժողովրդի եւ աշակերտի։

Այդ առաքեալ վարդապետներէն մէկն էր Նիկոլ Աղբալեանը։ Ուր որ պաշտօնավարեց նա՝ եղաւ իր աշակերտների պաշտամունքի առարկան։

Նա երբեք չէ եղած իմ դպրոցական ուսուցիչը, բայց իր կատարած հանրային դասախօսութիւններով եղած է իմ մեծ ուսուցչապետը։

Դասախօ՞ս.— Ոչ, նա պարզ դասախօս չէր, նա պատգամաբեր էր, նա պատգամատու էր։

Ո՞վ կարող էր բաց թողնել նրա դասախօսութիւններէն մէկն ու մէկը։ Ցանցառ ունկնդիրներով լսարան Աղբալեանը չէ տեսած երբեք։ Նրան լսելու կը փութար գիտունէն սկսած մինչեւ նորելուկ աշակերտը։ Նրա խօսքը թէ հարուստ էր ու լեցուն գիտունը գոհացնելու համար, թէ պարզ էր՝ ու հասկանալի հասարակի համար։

Դասախօսելու համար քիչ էր պատահում, որ նա ձեռքն ունենար գիրք, կամ նօթագրութիւն։ Ունեցած պարագային էլ՝ չէինք նկատում իր անդրադարձումը գրաւոր նիւթին։

Նրա ուղեղը հայ գրականութեան մատենադարան էր, որ ըստ հարկի ուզած գիրքը, ուզած էջը, ուզած տողն ու քերթուածը կուտար իր լեզուին։

Նա ընտանիք ունէր, հայր էր, կուսակցական, հանրային կեանքով ապրող մարդ էր, ուսուցիչ էր, լրագրող էր, սիրում էր բարեկամական հանդիպում երը, կրօսաւքը, նաեւ քէֆը։ Այսպէս ասած՝ նա գրադարանի մարդ չէր, ու սակայն գիտուն էր, ե՞րբ եւ ինչպէ՞ս էր նա ամբարում իր գիտելիքը՝ անհասկանալի էր։

Նա բազմատաղանդ մի անձնաւորութիւն էր, նա երգիչ էր, ու ինչ գզայո՛ւն, ի՛նչ թովիչ էր իր երգը։ Նա թարգմանիչ էր։ Որեւէ ռուսերէն երգ քէֆի միջոցին՝ եղանակին յարմար թարգմանում էր հայերէնի եւ երգում էր հայերէնով։

— Սայլորդ, մի՛ քշէ ձիերը…

Առաջին անգամ նա է հայերէնով երգել ռուսերէն այդ հանրածանօթ երգը, եւ այդպէս քանիներ, որ երգւում են այսօր հայերէն, առանց գիտնալու, թէ ո՞վ է թարգմանիչը։

Նա արտասանող էր, պատմող էր, արդիստ էր, միեւնոյն ժամանակ քննադատ էր, իմաստասէր էր, վերջապէս տէրվիշ էր ու փիլիսոփայ։

Իր խօսակցական ձայնի քաղցր երաժշտութեան պէս հոսում էր ունկնդիրներիս հոգիներէն ներս, ու կախարդում էր մեզ, դարձնելու համար հայ լեզուի եւ գրականութեան երկրպագուն։

Հայաստանի հանրապետութեան ժամանակ նա երեսփոխան էր, պետական մարդ՝ մի ժամանակ կրթական նախարար, բայց այդ բոլորը չարգիլեցին նրան, որ նա լինէր մեծ ուսուցանողը։

Հայաստանի առաջին համալսարանը 1919 թուի աշնանը բացուեց Գիւմրիում, հիմա Լէնինական։ Աղբալեանը Երեւանում էր։

Որքան էլ կրթական նախարար՝ նա չէր կարող ուղղակի ուսուցանելու իր դերից հրաժարուել, եւ ահա Երեւանում հիմնեց բարձրագոյն դասընթացքները, Հայոց նոր գրականութեան պատմութեան դասաւանդութիւնը վերապահելով իրեն։

Ու լսարանը եղաւ միշտ լեփ լեցուն, յորդելու աստիճան։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«... Արժանի լինել յիշատակութեան»

ՈՎ ՆԻՍ Է Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

Հայոց սրտի կէսը տարագիր, հայրենազուրկ, ժամի բռնութեան եւ անակնկալ ձայնալիքներով իր սուգը տարածեց ուժգնօրէն, երկրէ երկիր, ծովերէ ծով։ Խոր ու դառնակսկիծ համանուագ մը անհամար հովիւներէ դուրս ժայթքեցաւ, ցաւի եւ յուսահատութեան մշուշ մը պատեց, թափառական ու հալածուած հայկական հորիզոնին վրայ։

Անձնասիրութի՞ւն է միթէ երբ այդ ցաւի սաստկութենէն ամէն մէկս մեր սրտի դագաղին յուղարկաւոր եղանք դարձած, հմայուելով դաւադաւակներու ողբանուագ մեղեդիներէն, վշտի, բողոքի, կասկածոտ յուսահատութեան երաժշտական ընդհարումներէն։ Որովհետեւ հայ գոյժի ծանրութեան ճնշումէն խորտակուած է մեր մեղքը ու խոնարհած մեր ճակատը Թարմ հողերու գուղձերուն վրայ, օտար, անհրապոյր եւ կորստաբեր հողին, փոխան հայրենի սրբանուէր, անմահներու աստուածային տաճարի սեմին։

Ու ահաւասիկ փոսի խորութենէն աղաղակ՝ մահուան քրքիջէն փշաքաղ անձկութեամբ, հալածեալով մեռելաթաղ դարձեր ենք եւ մահուան ապերասան յաղթանակին Թափորագնաց երկրականք։

Ոսկի, սակայն, ծնրադիր բազմութիւններ։

Թող լռեն, մեռած զանգերը սնոտի, աղօթքները կսկծանքի, դագրին արցունքները անզօր գթութեան, ու ջղային պիրկ ցնցումները, տկար առերութեան։

Ալ թող մարին մոմերը ճարպածին։ Ոսկի։

Տեսէք անսահման տարածութիւններու վրայ տակայծեալ ջահերը ու հեռաւոր լեռներու դարաւոր ճգնաւորներէն՝ ցնծութեան երբներանդ լապտերները, խորխորատներէն բարձրացող լուսաւոր շատրուանները, եւ անապատներէն փոթորկացած փայլակները։ Դեռ ատրուշաններէն բլուրն ի վար մաղուող բուռ բուռ ճաճանչները։ Թաքթաքուն բոցերը արտերուն, դաշտերուն։ Գետերու ալիքներուն բուկած շղարշները։ Աւերակ սրբավայրերու, չէն ու կիսակործան վանքերու, սրբավայրերու անհեղ կայծակները։ Այս ամէնքի վրայէն անցեր է հայու ոգին եւ այսօր անոնք փրեւցա մէջ կ՚ընդուէր Անկարնշելիս գիտակցութիւնը լուսաւոր։

Տեսէք երկրին համատեղութիւնը վար իջեր է այսօր, Սարոսէն Եփրատ, Տիգրիսէն Արածանի, Արաքսէն Տոսպի ծով, Սեւանէն Ուրմը, շողշողուն լուսապսակ են կազմեր ահա։ Հայկական Արեւը՝ անհուաօրէն սուրացող ոսկի նետեր ու նիզակներ արձակած է աշխարհը բոլոր ծագերու։

Աստղերը կը պլպլան ու երկրի ստորոտներէն կանանչ բոցեր կը բարձրանան։

Որովհետեւ հանճարեղ իմաստուն մը ջահավնաց ուխտաւոր՝ յաջորդակից Անմահ Բոցին՝

Իր մեկնումի ճամբուն՝ խորհրդաւոր իմացականութեամբ վառեց բոլոր կերոնները, հին հին դարուց սրբաւուէր տաճարներուն։

Եւ ինք երկրպագու յաւիտենական դպիր, սպառեց իր շունչը հրաժրելով Ատրուշաններու անշէջ քուրաներ, գիր, ու գրչի իր բաժինին։

Այդ դարերու նիրհը խռովուած Բանի գոյութիւնը դարձեալ արդիւնքի կառքը նստաւ։

Չէ՞ք լսեր, խրոխտ եւ ասանձ երիվարներու լուսնի տրոփիւնը եւ անոնց արշաւասոյր ու յաղթական վրնջիւններ կամքին։

Անոր բոցեղէն անիւր մըրկավար ոչ մէկ փոսի կը հանդուրժէ, ու վաւերական եւ անմահ իմացականութեան իր կ՚իջը կր դրոշմէ մարդկային պատմութեան կոււոյն վրայ։

Հայկական յաղթերգութիւնը ոչ մէկ կասկածի օձ կր մնուցանէ եւ իր Առաքեալներու պողպատէ գրիչով՝ չարին Թիապարտի կոնակը կը խարանէ, կրնկակոխ փշրելով, ժանիքը անոր, վիշապաքաղ Վահանգնի պէս ամէնազօր։

Ինչ հոգ թէ Հայոց սիրտի կէսը այսօր առանձին կը բաբախէ։ Առանձին կր բաբախէ ուժգնութեամբ գիտակից իր դերին, ինչպէս քարավաղէն կաղմուած տեղդայլ ամէն մէկ մասը յառաջ կը սուրայ դէպի միացման կէտին ողջագուրուելու, տարածուելու անհունին մէջ միասնական ներդաշնակութեամբ հուակ յետոյ։

Դարձէք դէպի Արեւելք ու իջէք, Մայրեդրօշ, վերերջանիկ Լիբանանի ստորոտը, ուր կ՚երեւայ, թոսորագոյն լոյսերու մէջ հայ ովասիս մը նորստեղծ, վկայարան մր Զարթօնքի յաւերժական հայ լեզուին։

Հոն է ահա, ճեմարանի իր խցիկին մէջ ծերունի մը, Աղբալեան, հայրենազուրկ, մենաւոր։ Ուշ գիշերուան խորհրդաւոր լռութեան պահուն, հայեացքը որոնող դարերու մշուշապատ մատեանի էջերուն մէջ, ժամանակի հոլովոյթի փրցուած լարերը կը նորոգէ։

Ու մինչ ինք թեթեւօրէն գլուխը կքած իր աբաղատրոփ սրտի զարկերուն ունկնդիր, անհաշուելի դարերու ծանրութեան տակէն անցնող սերունդներու Բանի հոսանուտը, դրի գերազանց պաշտամունքը կր լեցուի իր սրտին մէջ, ու կը յորդի ինչպէս վարարան գետ, եւ ալիքները կը բարձրանան ողողելով անպարփակ ափունքներ հասնելով մինչեւ Զոհարանի սեղանին։ Ու միամինակ՝ երբ ամէն ոք կը նիրհէ, ինք զրկուած մենծաւոր, ինքնանուէր ողջակէզ կ՚ըլլայ Աստուածութեան սեղանին։

Ու ծերունի մարգարէն, յաւիտենականութեան Թելերը ժողված իր ափին մէջ, տաճար կը բարձրանայ աղօթելով, ոգեկոչելով բոլոր անմահներու ոգին իրենց անուններով։

Ու փառապանծ քրմապետ իր փառքի խօսքը կ՚արձանագրէ հայկական պատմութեան յաւիտենական կոթողին գրականութեան Թիւին վրայ։

«Մեծ նեղութեամբ գրուեցաւ այս ներածութիւնը, որ կարող էր աւելի լաւ գրուիլ, եթէ արեան խուժումը դէպի գլուխս արգելք չլինէր։ Յոյս ունիմ, որ այս Թերատ վաստակով պիտի կարենամ խառնուիլ Բանի սպասաւորաց երամին եւ արժանի լինել յիշատակութեան նրանց հետ եւ նրանց շարքում»։ (*)

Արժանի լինել յիշատակութեան։

Ահա կաթիլ մը որ յանկարծ ովկիանոս, կը դառնայ։

Անշեղ ու գիտակցօրէն իջնելով դարերու ծոցին մէջ, ու դարերը պիտի սահին օրերու նման։

Գիտի հալին անարժան ոչնչութիւնները, հնադանդելով քնութեան ծայրայեղօրէն անդուլթ օրէնքներուն, պիտի չքանայ չարը, իր ատելութիւններով, ցնորքներով։

Անմահ գիտակցութեան իմաստուն սպասաւոր պիտի վառէ կրկին իր լուսարձակը ու նոյնիսկ մոռացութեան խորերէն լոյս աշխարհ պիտի բերէ արժէքը եւ զայն պիտի բարձրացնէ Աստուածութեան գահին վրայ, որպէսզի մարդիկ չի տարակուսին ճշմարտի իրենց պաշտամունքին մէջ։

Ն. Աղբալեան ինկաւ, որպէսզի իր աճիւնէն ծնի իր մէջ բանտարկուած, իրեն վստահուած՝ երկնապարգեւ հաւատքի գիտակցութիւնը, իր ցեղի ամահութեան։

Որուն աշխարհատարած մարտիրոսութիւնը պիտի վերջանայ այլեւս, վերջին անհուն դոհաբերութեանց շնորհիւ։

Ու երջանիկ օր մը եկող սերունդները ցնծերգութեամբ ու նուագով պիտի երթան անմահներու տաճարին մարմարեայ կամարներուն տակ։

Յիշատակութեան արժանաւոր Ն. Աղբալեաններու փառաբանելու։

Անոր ոգին կը սաւառնի այժմ հայրենաբաղձ, ազատ Արարածի կատարին; նոր բուսաշող աստղ մը պիտի ծագի իր կարօտցած ընտանիքին անթեր եւ իր զաւակները հայրակարօտ, սգաւոր իրենց մօր Թեւերուն տակ ի զուր պիտի ոգեկոչեն զայն որովհետեւ անոր պէս մեծութիւն մը հայրենիքին կր պատկանի դարէ դար յիշատակութեան արժանի։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Այդ էլ բաւական չէր իրեն դրան զուպրնթաց, ուրիշ դասախօսների կարգին՝ տուեց հանրային դասախօսութիւններ խորհրդարանի մեծ դահլիճում։

Ցիշում եմ նրա մէկ դասախօսութիւնը (Խորհրդարանի դահլիճում) ցոյց տալու համար, թէ նա ինչպէ՞ս էր սիրում հայ գրականութիւնը եւ ի՞նչ վերաբերում ունէր նրա ծանօթ եւ անծանօթ մշակների հանդէպ։

Աղբալեանը բեմ եկաւ երկու նիհար գրքոյկ ձեռքին։ Սկսեց.

— Երկու նիհար գրքոյկ, պատառմամբ ձեռքս անցած։ Մէկը՝ Սամա, միւսը՝ Ամբոխները խելագարուած՝ հեղինակը Եղիշէ Զարենց։ Ո՞վ է Եղիշէ Զարենցը, ես չգիտեմ, ոչինչ եմ լսած իր մասին, սակայն այսօր եկել եմ ձեզ ասելու թէ հայ բանաստեղծութեան երկնքում մի նոր շողշողուն աստղ է ծնուել Եղիշէ Զարենց անունով։ Ու սկսեց կարդալ, վերլուծել անծանօթ այդ սկսնակ բանաստեղծի գործը։

Աղբալեանի շնորհիւ մէկէն ու մէկ հանրածանօթ ու սիրելի եղաւ Զարենցը հայ մտքի ընտրանիի համար, որ այդ ժամանակ ապրում էր մայրաքաղաքում։

Իր խօսքը վերջանելէն յետոյ՝ Աղբալեանը դարձաւ հասարակութեան.

— Եթէ ձեր մէջ մէկը կայ, որ ճանաչում է Զարենցը՝ թող արտայայտուի։

Տողերիս գրողին վիճակուեց Զարենցի անձի մասին խօսել։

Եղիշէ Զարենցը Սողոմոնեան՝ ծնունդով Մակուեցի՝ մանկութիւնէն իմ դասընկերն էր եղած Կարսի ազգային վարժարանում։

Ինձ ծանօթ իր կենսագրականը տալէ վերջը՝ ասացի.

— Զարենցի առաջին գործը հրատարակուած է Կարսում, դեղնաւուն, եռածալ մի թերթիկ է երեք բանաստեղծութեամբ, որ կրում է «Երեք երգ տխրադալուկ աղջկան» անունը, իսկ տակը մանր տառերով գրուած է — Նուէր իմ իրիկնաճոյր կարինէ Քոթանջեանին։

Թոյլ տուէք ձեզ ներկայացնեմ բանաստեղծի իրիկնաքոյրը։

Ու թեւէն քաշելով ոտքի հանեցի այդ միջոցին քովս նստած կարինէն՝ աղջիկը Կարսի Կորիւն քահանայ Քոթանջեանի։ — Նա շուզելով ոտքի ելաւ, ու վարդի պէս շիկնեց, երբ բուռն ծափերով ողջունեցին իրեն։

(Ի միջի այլոց՝ — Զարենցի իրիկնաքոյրը Կարսի վերջին անկումի շրջանին կատարեց հերոսական գործեր, թերեւս մի օր խօսեմ նրա մասին յատկապէս նոր սերունդի համար)։

Այդ ժամանակ Զարենցը Կարսի գիւղերէն մէկում ուսուցիչ էր։ Մի քանի օր անց՝ նրան փոխադրելու համար գիր ուղարկուեց մի ուրիշ ուսուցիչ՝ որ Զարենցը եկաւ Երեւան։ Դա Աղբալեանի գործն էր։

ԷԼԼԷՆ ԲՈՒԶԱՆԴ

(Մնացեալը յաջորդով)

( ) Ակօս ԺԹ. 1947, Գիրք ու Գրիչ, գրեց Ն. Աղբալեան։

Հաւատայ մեզ, վարպետ

Տարիներ, տարիներ շարունակ ծռած սեղանիդ վրան, իբրեւ անխոնջ մշակ Հայոց գրական պարտէզին՝ հերկեցիր քրտինքը ճակտիդ։

Այդ անցնող տարիներուն ընթացքին, դուն տեսար վարդաբոյր օրեր, ուր Հայոց Աշխարհի կարմիր արեւը ոսկի կը ցանէր ճակատիդ։ Ուր սոխակները մեղեդիներ կ՚երգէին։ Ուր Մասիսը իր ալեփառ ճակատը երկինքին՝ պահակ էր արթուն։

Այս բոլորը արտակարգօրէն ուժ տուին քեզի։ Ոչ ցորեկ ունէիր եւ ոչ ալ գիշեր։ Անդադար հերկեցիր, որպէսզի Հայոց գրական պարտէզը ծլէր ու ծաղկէր։

Ու եղան տարիներ ալ, որ իրենց ահարկու փոթորիկներովը սպառնացին քեզի։ Ուզեցին քանդել ակօսներդ, խորտակել ծառերդ ու պարտէզդ որուն համար քրտինք ու արիւն թափած էիր, հիմնայատակ ընել։ Սակայն դո՛ւն սիրելիդ իմ Աղբալեան, պրկեցիր ջիղերդ, լարեցիր ամբողջ ուժդ եւ, ինչպէս հաւատարիմ մշակ մը ուժգնօրէն ծառացար։

Ու այդպէս, միշտ արթուն, մնացիր պատնէշին վրայ։

Բայց աւա՜ղ, այս խորհրդաւոր պեղումներուդ մէջ գրիչը ձեռքիդ ինկար։ Մեռա՞ր արդեօք, ո՛չ չեմ հաւատար։ Դուն մեռած չես։ Պիտի ապրիս այնքան ատեն, որքան որ տեւէ այս նենգ աշխարհը։

Ահա ես կը տեսնեմ արծուաթեւ սաւառնումդ մեր գրական պարտէզին վրայ։ Ի՜նչ անոյշ է դէմքդ, եւ ի՜նչ սիրունիկ աչքերդ։ Բայց ըսէ՛ վարպետ, ինչո՞ւ խռոված է հոգիդ, ինչո՞ւ ալ չես պատմեր մեզի Խորենացիէն ու Կորիւնէն, Եղիշէէն ու Եղիշէէն, Շնորհալիէն ու Նարեկացիէն, Վարդանէն ու Անդրանիկէն։

Ո՛հ, ի՜նչ տխուր է այս պահը մեզի։ Հայոց գրական աշխարհը սուգի մէջ է։ Մեծէն մինչեւ պզտիկը անհուն սէր մը ունին քեզ հանդէպ։ Այն սերմերը զոր ցանեցիր ածուներուդ մէջ՝ կ՚երդնունք, քու եւ յաջորդ սերո գներուդ շնորհիւ պիտի աճին։ Պիտի ծաղկին բուրեն։ Պտուղ պիտի տան։ Ու այն ատեն դուն, վերէն խաղաղութեանդ մէջէն հանգիստ՝ անհունօրէն, անհունօրէն պիտի հրճուիս։

Հաւատայ մեզ, վարպետ։

ԾԱՏՈՒՐ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Մասունք մը

ԽՄԲ. — «Նայիրի»էն կ՚արտատպենք հետեւեալ նամակը, ուղղուած ամսագրի խմբագրին.—

Շաբաթ, Օգոստոս 4

Յարգելի ընկեր Ա. Ծառուկեան,

Նամակդ երէկ ստացայ։ Արդէն խօսած էի Մուշեղին եւ հիմա առիթ ունիմ ասելու, թէ ինձ համար շատ դժուար է մի բան գրելը. արիւնը գլուխս է խուժում։ Եթէ բարեբաստիկ վայրկեաններ գտնեմ՝ գրականութեան պատմութիւնս կը գրեմ։ Եւ յետոյ, ես յուշագիրող չեմ, կենսական դէպքերի յիշողութիւն չունիմ։ Միշտ ապրած եմ ներկան եւ նայած եմ ապագային, առանց հոգալու թէ ի՛նչն է դառնում անցեալ։

Շնորհակալ եմ դիմումիդ համար. ուրախ եմ, որ գրականութեան սիրուն պատրաստ էք նիւթական զոհողութեան, Խորենացու պէս՝ պէտք է մաղթել «առ ի լինել ձեզ միշտ այդպիսի» ցաւում եմ, որ աւելին տալ անկարող եմ։ Յաջողութիւն ձեր գործին յարգանքներով՝ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՊՐՈՂ ՇՈՒՇԱՆՆԵՐ Նուարդ Օտաճեանի եւ Նազենի Տէր Միքայէլեանի, հրատարակուած Ամերիկայի մէջ 1947ին, գին երկու տոլար։ Հասցէ A.N.Odajian 143 Waverly Place New York 14 N. Y.։

Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ նուիրուած «Յառաջ»ի այս բացառիկին մէջ, նիւթերու առատութեան պատճառով, կարելի չեղաւ հրատարակել հասած բոլոր յօդուածները, որոնք լոյս պիտի տեսնեն յաջորդաբար, շաբթու մէջ:

ցուրտին եւ անօթութեան դէմ: Նախագահին համաձայն, ամերիկեան պաշտօնատուները ուշադրութեամբ կը քննեն «Տանըվեց»երու տեղեկագիրը. բայց կարգ մը խնդիրներ կան, որոնք պէտք է ստիպողականօրէն լուծուին: Այս պատճառով է որ Քոնկրէսի վարիչները հրաւիրուած է յառաջիկայ երկուշաբթի օր, անոնց հետ միասին քննելու համար թէ՝ ի՛նչ ձեւով անմիջական օգնութիւն կարելի է ընել: Նախագահը չպիտի ձգձգենք այս խնդիրը, աւելցուցած է:

ԹԱՖԹ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ԴԷՄ

Հանրապետական ծերակուտական, Թաֆթ, որ անպաշտօն կերպով իր թեկնածութիւնը դրած է հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին, ակնարկելով Թրումընի վերոյիշեալ յայտարարութեանց, ըսած է թէ Նախագահը «շատ բանիմաց թելադրութիւններ» ըրած է. բայց, քիչ ետքը աւելցուցած է. «կարելի չէ որ շարունակ դրամ փոխ տանք միանուագ եղանակով: Ամենայն հաւանականութեամբ մեր տուած փոխ դրամը չպիտի կրնանք երբեք ետ առնել... կը կարծեմ թէ որոշ երկիրներու եւ որոշ նպատակներու համար պէտք է փոխատուութիւն ընենք...» Թաֆթ ամբաստանած է յետոյ ամերիկեան կառավարութիւնը որ արտաքին խառնակ քաղաքականութեամբը կը հետեւի, երբ Ուաշինկթըն կը ջատագովէ ՄԱԿի մը գոյութիւնը առանց Խ. Ռուսիոյ, եթէ Մոսկուա մերժելու ըլլայ մասնակցիլ Միաց. Նահանգներու կողմէ առաջարկուելիք կամ կատարուելիք գործողութեանց:

ԴԻՄՈՒՄ ՄԱԿԻ ՄԱՐՈՔԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարոքի անկախութեան կուսակցութիւնը (Իսթիքլալ) պաշտօնապէս պահանջած է ՄԱԿէն որ ընդհ. ժողովը լսէ զինք, որպէսզի տեղեկութիւններ տայ Մարոքի «իրական կացութեան մասին»: Կուսակցութեան ներկայացուցիչներէն մէկը յայտարարած է Նիւ Եորքի մէջ՝ թէ Իսթիքլալ կ'ուզէ «պարզել եւ սրբագրել» Ֆրանսայի կողմէ ներկայացուցուած տեղեկագիրը:

ՌԱՄԱՏԻԷ «ԱՄԷՐԻՔԸՆ ՔԼԸԲ»Ի ՄԷՋ

Վարչապետ Ռամատիէ անցեալ օր Փարիզի «Ամէրիքըն Քլըպ»ին մէջ ճառ մը խօսելով, ի մէջ այլոց յայտարարեց. «Ֆրանսայի եւ Միաց. Նահանգներու յարաբերութիւնները ա՛յնքան բազմաթիւ են որ անկարելի է որ մարդկային համերաշխութեան կապը խզուի երկու երկիրներու միջեւ. խնդիրը տոլարի վրայ չէ. կարեւորը ածուխն ու ցորենն են. առանց ածուխի, մեր գործարաններու ծխնելոյզները չեն կրնար այլեւս ծխալ ... Առանց ցորենի, Ֆրանսացիներու ճաշասեղանները այլեւս չեն կրնար հանապազօրեայ հացը ունենալ...Մենք գիտենք թէ եղբայրութեան զգացում կը տածեն մեր երկու ժողովուրդները իրարու հանդէպ, եւ միեւնոյն իտէալով տոգորուած են... Ամերիկայէն մինչեւ մեզի հասնող խօսքերը մեզի ցոյց կու տան թէ՝ մարդկութիւնը անիծեալ ցեղ մը չէ որ յաւիտենապէս դժբախտութեան եւ պատերազմի նշաւակ ըլլայ ...»

ԱՐԱԲՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻՆ...

«Կուսէղ Արաբ Երիտասարդներու» միութիւնը նամակներ ղրկած է հինգ սիոնական պետերու, մահուան սպառնալիքով, եթէ անոնք, երեք ամսուան ընթացքին, վերջ չդնեն իրենց միջազգային գործունէութեան ի նպաստ սիոնականութեան, ու չգադրին դիմումներ կատարելէ ՄԱԿի: Այս սպառնական նամակները ստորագրողները կ'ըսեն թէ իրենք է որ սպաննած են արաբ սէնատէքալիստ պետ Սամի Թահան, որ կուսակից էր գործակցութեան Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ:

Միւս կողմէ, 1936ի արաբական ըմբոստութեան պետ Ֆաուզի Քաուքճի աշխարհի Արաբներուն ուղղած է գրութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ ի մէջ այլոց. «Կը բաւեն խօսքերը: Պատրաստեցէք ձեր զէնքերը: Ճիշդ ժամանակն է գործի անցնելու: Անգլօսաքսոնները կը պաշտպանեն Հրեաները, որովհետեւ կը կարծեն թէ ասոնք Արաբներէն աւելի զօրաւոր, եւ հետեւաբար, աւելի օգտակար են իրենց: Բայց, մենք պիտի ապացուցանենք թէ սիոնականներէն աւելի զօրաւոր ենք, աւելի՛ օգտակար՝ անոնց բարեկամներուն եւ աւելի՛ ահարկու անոնց թշնամիներուն համար: Չպիտի սպասենք որ ուրիշները մեզմէ առաջ գործի սկսին, այլ՝ մե՛նք պիտի առնենք նախաձեռնութիւնը»:

ՀԱՆՐԻ ՊԷՆԱՋԷ ԿԸ ԹՈՂՈՒ

ՋԱՑՆԱՍՓԻՒՌԸ ԲԱՐԿԱՑԱՑԹ

Ինչպէս ծանօթ է, Փօսթ Փարիզիէնի նշանաւոր խօսնակը քանի մը օր առաջ մեղադրած էր համայնավարները որ ուժ կուտան Մատակասկարի անկախութեան շարժումին: «Իւմանիթէ» իր սիւնակներուն մէջ այս առթիւ յարձակում գործած էր անոր վրայ: Պէնազէ մտադրած էր ուրբաթ ցերեկ, իր սովորական ժամուն, ձայնասփիւռէն պատասխանել համայնավար թերթին: բայց, ձայնասփիւռի տնօրինութենէն ներկայացուցիչ մը յայտարարեց իրեն թէ իր արտասանութիւնը յաջորդ օրուան թողուած է: Ասոր առթիւ, Պէնազէ գոչեց. «կա՛մ այսօր պիտի խօսիմ կամ բնաւ...» «բնա՛ւ, ուրեմն...», պատասխանեց տնօրէնութեան ներկայացուցիչը: Ասոր վրայ, Հանրի Պէնազէ մեկնեցաւ բարկացած:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 2ին հինգշաբթի ժ.-ը 9ին, Sociétés Savantesի Սալ Էի մէջ: Կը խնդրուի նախկին աշակերտներէն ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամուն, իսկ նոր արձանագրուիլ փափաքողները դիմեն նոյն օրը ուսուցչուհիին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հայ Ազգ. վարժարանի նոր շրջանի հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին Հոկտեմբեր 2ին եւ յաջորդաբար ամէն հինգշաբթի օրերը առտուն ժամը 8.30—12, կէսօրէ վերջ, 1.30—4.30:

Կը խնդրուի Ալֆորվիլի Հայ ծնողներէն փութան արձանագրել իրենց զաւակները, ներկայանալով միութիւններու կեդրոնատեղին Bld. Carnot, շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2—5 եւ կիրակի առտու ժամը 10—12:

Ալֆ. Հ. Ազգ. վարժ կրթ. հոգաբարձ.

Յ. Գ.— Նոյնպէս չափահասներու գիշերային դասընթացքները պիտի սկսին նախորդ տարեշրջանին պէս, անհրաժեշտ է արձանագրուիլ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ դպրոցի դասերը պիտի սկսին Հոկտեմբեր 9ին, հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 10ին, անցեալ տարուայ վայրը: Կը խնդրուի բոլոր նոր եւ նախկին աշակերտներէն որ գան եւ արձանագրուին Հ. Գ. Գալեանի մօտ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Իսսիի մասնաճիւղը, Խրիմեան սրահի բացման հանդէսը կը կատարէ 28 Սեպտեմբեր, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Կը խօսի ընկ. ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

Գեղարուեստական բաժին:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ ՏԱՓԱՏ կարող լաւ գործաւոր մը գործ կը փնտռէ: Գրել «Յառաջ»ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹԸ

Ցայտնի դիւցազներգութիւնը, չարահիւսեց

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

350 մեծադիր էջ, ընտիր տպագրութեամբ, գին՝ 500 ֆրանք: Կը գտնուի Փարիզի հայ գրավաճառներուն մօտ: Տպ. Պէյրութ, 1947:

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ

ԱՐԹՕ ՊԵՆԻՈՆ

Սիրուած դաշնակահար ԱՐԹՕ ՊԵՆԻՈՆի (Վիէննայի պետական երաժշտանոցէն) նուագահանդէսը տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 9ին Սալ Կավոյի մէջ, ժամը 14ին: Պատրաստուեցէք վայելելու երիտասարդ արուեստագէտին առ միակ նուագահանդէսը Փարիզի մէջ, իր Ամերիկա մեկնելէն առաջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին: Ծանօթ հասցէին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2ին Պար Տիւ Կլոպի մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլան Շրջ. Կ.ի ներկայացուցիչները:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ եւ շրջանի հայրե. միութեան Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի ժամը 3ին Սասունի ճաշարանի վերնայարկը Place d'Alexandrie: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները, մեթրօ Սէն Տընի կամ Ռէօմիւր:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քղիի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պար տիւ Կլօպ, 7 Bld. d'Athénes: Վարչական ընտրութիւն, կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

Le Gérant : A. NERCESSIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e

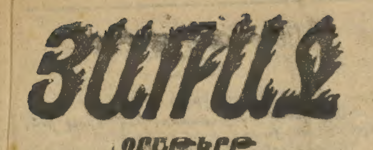

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R.-C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e).

Տար. 1000, 6 ամս. 500, եռամս. 300 ֆր. Արտաս. 10 Տոլ.

Tél.: GOB. 15-70 — C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 30 Septembde 1947 Երեքշաբթի 30 Սեպտեմբեր

ԺԹ. ՏԱՐԻ — 19e Année № 5149—Նոր շրջան թիւ 758 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

Զանը ամբաստանութեան աթոռին վրայ

Ամերիկացի զօրավար Լ. Օլիվըր որ վերջերս Թուրքիա գացած էր ուսումնասիրական ճամբորդութեան մը համար, Շիքակոյի մէջ ճառ մը խօսելով կարգ մը զարմանալի եւ անճիշդ արտայայտութիւններ է ունեցած որ արդար վրդովում պատճառած է հայկական շրջանակներու.— Այս առթիւ Հայրենիք հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ.—

Իր ճառին մէջ ամերիկացի զօրավարը Թուրքը կոչած է ճուրբ ու սասմիշական ժողովուրդ մը: «Թուրքիոյ մէջ, ըսած է ան, ուտելիքի պակաս չկայ: Անոնք աւելի կ'արտադրեն քան ինչ որ կը գործածեն: Բայց խեղճ են անոնց փոխադրական միջոցները: Ժամանակէ մը ի վեր անոնք չչմած են ռուսական սպառնալիքէն: Անոնք պէտքը ունին մեր օգնութեան»:

«Ես տեղեկացայ որ Թուրքերը շատ լաւ կըռուողներ են. անոնք չեն զարներ մէկու մը, որ կ'աշխատի փրկել իր վիրաւոր ընկերոջ կեանքը: Ես տեղեկացայ որ համաշխարհային առաջին պատերազմէն յետոյ հայկ. կոտորածներու սկզբնապատճառը եղած են իրենք՝ Հայերը: Այս տեղեկութիւնները ես առի անգլիական աղբիւրներէ»:

Այս քանի մը տող քաղուածքի մէջ, որ երեւցած է ամերիկեան կարեւոր օրաթերթի մը՝ «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէջ, մեզ համար էականը ոչ թէ Թուրքիոյ ճակտին հիւսուած եւ իրականութեան հիմնովին հակառակ ներբողներն են, այլ՝ մեր հասցէին նետուած վրդովիչ զրպարտութիւնները, ըստ որոնց ճիշդ կ'ըլլայ արդարացնելու պատմական անհերքելի փաստերով ապացուցուած ահաւոր ջարդարարը՝ Թուրքը, իսկ ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստեցնելու դարաւոր զոհը՝ դժբախտ հայ ժողովուրդը:

Պատմութենէն անտեղեակ եւ Թուրքերուն անծանօթ միամիտ Ամերիկացիներ եւ Եւրոպացիներ յաճախ խաբուեր են, երբ ինքզինքնին Թուրքերուն դէմ առ դէմ են գտեր: Քծնող, շողոքորթ եւ զարպասելու մէջ վարպետ Թուրքը, որ գիտէ հարկը պահանջած ժամանակ ճարտարօրէն ծածկել իր վայրագ հոգին, շատերը խաբած եւ զանոնք առած է իր հմայքին ներքեւ: Փիէռ Լօթիները պաշտպանութիւնը վայելած եւ յետոյ անոնց քամահրանքին արժանացած Թուրքը, չէր կրնար չխաբել նաեւ Ամերիկացի միամիտ զօրավար մը:

×

Մենք խորապէս կը ցաւինք երբ գերազանցապէս ժողովրդապետական Ամերիկան իր պաշտպանութեան ներքեւ առած է այսօր Թուրքիան: Ամերիկայի պետական շահերու թելադրութիւնն է քաղաքական այս նոր գիծը, որու դէմ մեզի չէ ահար պայքար մղել: Բայց մենք չենք կրնար լուռ մնալ, երբ ամերիկացի բարձրաստիճան զինուորական մը, թէ իսկ մոլորուած ուրիշներէ, Թուրքը ներկայացնելէ յետոյ առաքինութիւններու շղարշի մը ներքեւ, կ'աշխատի մեզ ալ ներկայացնել հայկական ջարդերու դրդապատճառ եւ պատասխանատու: Ասիկա աններելի խեղաթիւրումն է պատմական աղաղակող փաստերու եւ իրողութեանց:

Առանց հեռուները երթալու, յիշենք որ Թուրքը մեզ ջարդեր է 1895 թուին, 1909 թուին եւ 1915 թուին՝ այսպէս գլուխ հանելով հայկական խոշոր հատուածի մը կատարեալ բնաջնջումը: Միթէ՞ այս բոլոր ջարդերու պատասխանատուն ինքը՝ զոհն է եւ Թուրքը յաւիտենական անմեղ գառնուկն է կամ սպիտակ թեւերով աղաւնին:

Ամբողջ 19րդ դարը եղած է Թուրքիոյ համար ջարդերու ու կոտորածներու դարաշրջան մը: Թուրքը ջարդեր է իր հպատակ բոլոր ժողովուրդները՝ Յոյնը, Պուլկարը, Սերպը, Ռումէնը, Ղարատաղցին, Ասորին: Թուրքը ջարդեր է նոյնիսկ մահմետական արաբը, ալպանը, քիւրտը, չէրքէզը: Թուրքը իր ոճիրները ծածկելու եւ քաղաքակիրթ աշխարհի աչքին փոշի փչելու համար փորձեր է առնել առնել «եւրոպականացնել» իր երկիրը՝ յայտարարելով՝ Թանզիմաթներ, Խաթթը Հիւմայուններ, Մայիսեան Ռէֆորմներ, Միդհատեան Սահմանադրութիւն եւայլն: Բայց ի զուր: Թուրքը միշտ մնացեր է նոյն Թուրքը, արտաքնապէս կեղծ փայլ մը, ջնարակ մը վրան, իսկ ներքնապէս անողոք, բարբարոս ու զարհուրելի: Ան ըլլալով հարազատ զաւակը Աթիլլաներու, Ճինկիզխաններու եւ Թիմուրլէնկներու միշտ արիւն է լակեր եւ աւերներ սփռեր ամէն կողմ:

Խորապէս ցաւալի է որ Մեծ Ամերիկայի զաւակներն անգամ չեն ճանչցած Թուրքը. յաճախ անոր մասին կ'ընեն սխալ դատումներ, յաճախ զոհ ու ոճրագործ իրար կը խառնեն:

Լուրեր ներգաղթի մասին

Սուրիոյ եւ Լիբանանի ներգաղթի լիազօրները, Օհանջանեան եւ Ցակոբեան Սեպտ. 19ին Երուսաղէմ հասնելով, սկսած բանակցիլ տեղական իշխանութեանց հետ, դրամական եւայլ կարեւոր հարցերու մասին:

Իրենց յայտարարութեան համաձայն, Պաղեստինէն Հայրենիք պիտի վերադառնան 1000 — 1200 հայրենակիցներ, «Փոպետա» շոգենաւով, որ Հայֆա պիտի հասնի Հոկտեմբերի կիսուն:

Յունաստանի Բ. կարաւանը մեկնած առեն, Քանդիէն շոգեկառքի կայարանը կը հասնի ողբացեալ Արտաշէս Ցարութիւնեանի ծերունի մայրը, կէս գիշերին, իր աղջկանը հետ, անկարող քալելու: Ընկեր Ռուբէն Գալֆայեան ինքնաշարժով անմիջապէս շոգենաւ կը փոխադրէ: Այս առթիւ խեղճ պառաւը կը մրմնջէ, ամէնքը օրհնելով:

— «Անմոռանալի Արտաշէսս գնաց կորսուեցաւ, իսկ Վահանը սպասեց դարձեալ Հայրենիք տանելու զիս, ան ալ իր մուրազին չհասաւ եւ թաղուեցաւ օտարութեան մէջ: Ես, անոնց մայրը, հիմա իմ ոսկորներս կը տանիմ Հայրենիք»:

★ Յունաստանի Գ. կարաւանին 2231 հայրենակիցներէն 593 հոգի 16 տարեկանէն վար մանչեր եւ աղջիկներ են.— Երբ այս տարուան ներգաղթը վերջանայ, Թրակիա — Մակեդոնիա շրջանին մէջ հազիւ 700 Հայեր պիտի մնան, փոխան 7000ի: Գ. կարաւանով մեկնած են նաեւ հինգ քահանաներ, Վոլոյէն, Լարիսայէն, Քանդիէն, Տրամայէն եւ Սելանիկէն: Այս վերջին քաղաքին մէջ հազիւ 1800 2000 Հայեր մնացած են: Տէտէաղաճի մէջ մնացած են 78 ընտանիքներ, մօտ 200 անձ, հինէն հաստատուած: Առաջնորդը հրամայած է ծախել դպրոցին շէնքը եւ ուրիշ կալուածներ, դարմանք պատճառելով:

Լիպարիտ Նազարեանց

Ինչպէս հաղորդած էինք, Սեպտեմբեր 23ին Գահիրէի մէջ մեռած է ընկեր Լիպարիտ Նազարեանց, որ կը դարմանուէր երեք ամիսէ ի վեր:

Ողբացեալ ընկերը, 71 տարեկան, վերջերս տկարացած ըլլալով, փոխադրուած էր «Վիքթորիա» հիւանդանոցը, յետոյ Այն Շէմս ապաքինարանը: Տարիներէ ի վեր կը տառապէր ընդհանուր տկարութենէ, բուն՝ բառով՝ ղեարդի խլիրդէ (քանսէր): Վերջին օրերը մասամբ կորսնցուցած էր գիտակցութիւնը եւ սաստիկ ցաւեր կը զգար, անկարող սնունդ առնելու:

Բազմավաստակ մտաւորական, Լիպարիտ Նազարեանց եղած է խմբագիր Պոլսոյ «Ազատամարտ»ին, Սոֆիայի «Հայաստան»ին (1915), աշխատակից «Ցառաջ»ի, (երբ Փարիզ կը գտնուէր), «Հայրենիք»ի եւ վերջապէս խմբագիր «Յուսաբեր»ի: Լոռեցի եւ կանուխէն Դաշնակցական, մինչեւ վերջը մնաց հաւատարիմ իր կուսակցութեան: Հմուտ մտաւորական եւ հրապարակագիր, մանաւորապէս կը սիրէր արուեստի գործերը:

Դեռ կը խօսինք իր մասին:

ՆՈՐ ԴԱՏԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի ձայնասփիւռը հաղորդեց թէ՝ Ի. Միւթեան դատախազը աւարտած է քննութիւնը բազմաթիւ թղթածրարներու, որոնք կը վերաբերին պետական գաղտնիքները տարածելու եւ պետական գաղտնիքներ պարունակող գրութեանց կորուստին պատճառ եղած ըլլալու յանցանքով ամբաստանուած անձերու: Այսպիսի յանցանքները կը պատժուին Ի. Միութեան գերագոյն Սովետի նախագահութեան կողմէ հրատարակուած հրովարտակին համաձայն, որ 12 Յունիս 1947 թուականը կը կրէ: Ձայնասփիւռը աւելցուց թէ՝ վերոյիշեալ դատերը ենթարկուած են Ի. Միութեան զինուորական դատարանին:

Անգլիա կը թողու Պաղեստինի հովանաւորութիւնը

Լոնտոնի մէջ հանրային կարծիքը նպաստաւոր ընդունելութիւն ըրած է Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութեան այն որոշման՝ որուն համեմատ Անգլիա վերջ պիտի տայ Պաղեստինի հովանաւորական վարչաձեւին եւ պիտի քաշէ իր զինուորները այս երկրէն: Միւս կողմէ, կ'ըսուի սակայն թէ՝ Անգլիա այնպիսի միջոցներ ձեռք պիտի առնէ որ, իր զինուորները քաշելէն ետք, չվտանգուի իր ռազմագիտական դիրքը Միջին Արեւելքի մէջ:

Ամերիկայի մէջ տիրող ընդհանուր կարծիքին համաձայն, Անգլիոյ տուած որոշումը սա հետեւանքը պիտի ունենայ որ Սիոնականները իրենց բոլոր յոյսը պիտի կորսնցնեն, անկախ Պաղեստինի մը մասին: ՄԱԿի քննիչ յանձնաժողովը առաջարկած էր Պաղեստինը երկու անջատ պետութեան բաժնել. արաբական եւ հրէական: Արդ, Անգլիա չուզեր ստանձնել պատասխանատուութիւնը այս բաժանման, որուն հակառակ են Արաբները: Միւս կողմէ, Ամերիկա չընդունիր որ Հրեաներու համար անարդար որոշում մը տրուի: Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի միջեւ համաձայնութենէ մը կախում պիտի ունենայ Պաղեստինի խնդրին լուծումը: Բայց թէ՝ ինչ հիման վրայ կրնայ տեղի ունենալ այս համաձայնութիւնը, դժուար է գուշակել առայժմ:

Անգլիա պատրաստ է սակայն իր զինուորներէն մաս մը թողուլ Պաղեստին այն պարագային, երբ ՄԱԿը ստանձնէ այս երկրին հսկողութիւնը, միջազգ. բանակի մը միջոցաւ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՖՐԱՆՍ. ԳՕՏԻՆ ՄԻԱՑՈՒՄԸ ԱՆԳԼՕՍԱՔՍՈՆ ԳՕՏԻԻՆ

Երկու օրէ ի վեր, Լոնտոնէն եկած լուրերուն նայելով, Ֆրանսա կէս պաշտօնապէս հաղորդած է Միաց. Նահանգներու եւ Անգլիոյ թէ՝ Գերմանիոյ գրաւման ֆրանսական գօտին կրնայ ձուլուիլ անգլօսաքսոն գօտիներուն հետ, Լոնտոնի մէջ նոյեմբերին ումարուելիք չորս արտաքին նախարարներու հաւաքոյթէն ետք: Այս ձուլումը սա արդիւնքը պիտի ունենայ որ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն ուժ պիտի տան Ֆրանսայի, երբ այս վերջինը պահանջէ Սարի քաղաքական եւ տնտեսական միացումը Ֆրանսայի:

Կ'ըսուի թէ Անգլիա այս վերջին պայմանը ընդունած է. բայց, այն պարագային միայն՝ երբ Ֆրանսա հաւանի Գերմանիայէ ստանալիք պատերազմական հատուցումները չափաւորելու:

Փարիզի արտաքին գործոց նախարարութիւնը հերքեց այս լուրը, ըսելով թէ՝ Ֆրանսա այս խնդրին վերաբերմամբ որեւէ յանձնառութիւն չունի ոչ պաշտօնական ոչ ալ կիսապաշտօն, եւ թէ՝ այս մասին իր տալիք որոշումը կախում պիտի ունենայ Լոնտոնի ժողովին ելքէն: Հակառակ այս հերքումին, կարգ մը շրջանակներու մէջ կը պնդեն վերոյիշեալ լուրին ճշդութեանը վրայ:

ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները եւ Սեւ ծովու եզերքները պտտելէ ետք, նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ վերադարձած է Անգարա:

Ինէօնիւ իր հետ առած էր ընդդիմադիր կուսակցութիւններէն անդամներ, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահի Թուրք Հանրապետութեան պատմութեան մէջ: Թուրքիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ այս պարագան վեր կը հանուի մասնաւորապէս եւ դիտել կը տրուի թէ՝ ան, արտաքին ներկայ վտանգին մէջ, տեսակ մը «կոչ է ազգային միութիւն առաջ բերելու երկրին այլեւայլ կուսակցութեանց միջեւ»:

ՕՏԱՐ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ԱՄԵՐԻԿԱ

Ամերիկայի արտաքին նախարարութեան կողմէ պաշտօնապէս հաղորդուեցաւ թէ օտար համայնավար թերթերու թղթակիցները Միաց. Նահանգներ կրնան մտնել, ՄԱԿի աշխատութեանց հետեւելու համար միայն: Այս մասին ալ հետեւեալ պայմանները դրուած են, 1. Որոշ պայմանաժամի մը համար միայն կրնան մնալ Ամերիկա, 2.— Ամերիկա կրնան մտնել ու անկէ ելլել Ատլանտեան ովկիանոսի նաւահանգիստներէն մէկէն միայն, 3.— ՄԱԿի կեդրոնատեղիէն դուրս չեն կրնար ելլել. բայց կրնան Նիւ Եորք երթալ, որ ՄԱԿի սահմանին մէջ կը նկատուի, 4.— Պէտք չէ ընեն ոչ մէկ անպատշաճ քարոզութիւն կամ որեւէ դրդում արարք՝ Միաց. Նահանգներու հակառակ:

ՃԻՀԱՏԻ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Պաղտատի երեկոյեան թերթերէն մէկը կը գրէ թէ Իրաքի կառավարութիւնը կ'աշխատի կազմել, ազգային կոմիթէ մը, որուն նպատակը պիտի ըլլայ իրաքցի կամաւոր երիտասարդներ արձանագրել եւ մարզել, զանոնք պատրաստելու համար՝ Պաղեստինի մէջ ապագային տեղի ունենալիք ճիհատին (սուրբ պատերազմ):

ԻՏԱԼԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Ընկերվարական պետ Նէննիի եւ համայնավար

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԻԿՈԼ ԱՂԲԱԼԵԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Մարդը, որուն մահը համազգային սուգի վերածուեցաւ եւ կսկիծով լեցուց բոլոր սրտերը, համեստ ընտանիքի մը զաւակն էր, ծնած Թիֆլիսի Հաւլաբար թաղը, 1873ին։

«Սայաթ Նովայի հետ» (*) իր յօդուածաշարքի առաջին համարին մէջ Ն. Աղբալեան յայտնելէ յետոյ թէ ինք մի քանի յարմարութիւններունի Մեծ Աշուղին կեանքն ու գործը պատկերացնելու, կը գրէ ինքն իր մասին.

«Ես ծնած ու մեծցած եմ նոյն այն քաղաքի — Թիֆլիս — եւ նոյն այն թաղի մէջ — Հաւլաբար, ուր ծնած եւ ապրած է Սայաթ Նովան։ Իր մահն իր ծնունդէն բաժնում է ութսուն տարի բայց իմ մանկութեան շրջանին Թիֆլիսը պահում էր շատ հին հետքեր անցեալ շրջանից։

«Հայրս քէֆ սիրող արհեստաւոր էր, սիրում էր լաւ խմել ու խաղ կանչել, սովորաբար թաթար բայաթիներ, մանաւանդ երբ իր ազգականները գալիս էին գիւղէն։

«Մայրս, որ մի բարեպաշտ կին էր, նոյնպէս սիրում էր երգել վրացերէն, բայց աւելի բայաթիներ։ Շատ գրասէր էր, այսինքն սիրում էր կարդացնել ու լսել։ Լսելով թէ հեռաւոր թաղում — Ս. Սարգիսի թաղում — մէկը «Վէրք Հայաստանի» ունի, յիշում եմ մի օր ձեռքիցս բռնած գնաց այն թաղը եւ հազար աղաչանքով խնդրեց այդ գիրքը, որի մասին լսած էր թէ շատ լաւ գիրք է եւ տուն բերելով ու հարեւան կանանց գլխին հաւաքելով՝ ստիպեց որ կարդամ»։

Այս միջավայրին մէջն է որ, գրասէր մօր մը հոգածութեամբ, Ն. Աղբալեան նախ եւ առաջ կը յաճախէ թաղի ծխական վարժարանը, ուր ի յայտ կուգայ ապագայի ուշիմ աշակերտը եւ այդ իսկ պատճառաւ կ՚ուղարկուի Էջմիածին Գէորգեան Ճեմարանը, որ այդ շրջանի բարձրագոյն վարժարանը կը համարուէր։ Ճեմարան կը մնայ մինչեւ 1895, երբ դպրոցէն ներս ծագած խռովութեանց պատճառաւ, Ն. Աղբալեան որպէս յեղափոխական հակումներ ունեցող աշակերտ՝ կը հեռացուի։ Կը վերադառնայ Թիֆլիս եւ կը սկսի յաճախել Ներսէսեան վարժարանը, ուր որպէս ուսուցիչ կ՚ունենայ հռչակաւոր բանասէր Ստեփան Մալխասեանը։

Վարժարանի շրջանը չբոլորած, նիւթական պայմաններու բերումով կը ստիպուի թողուլ ուսանողութիւնը եւ ուսուցչական պաշտօններ վարել զանազան շրջաններու մէջ։ Այդ շրջանին իր միակ տենչանքը կ՚ըլլայ անցնիլ արտասահման եւ մօտէն շփման մէջ մտնել յեղափոխական կազմակերպութեանց հետ։ Վերջապէս կը յաջողի մեկնիլ Բէթէրսպուրգ, ուր կը յաճախէ քաղաքի համալսարանը՝ հետեւելով գրականութեան եւ ընկերային գիտութիւններու։ Որպէս գեղեցիկ ձայն ունեցող երիտասարդ եւ միաժամանակ ծանօթ եկեղեցական ծիսակատարութեանց, Բէթէրսպուրկի Հայոց եկեղեցիին մէջ կը վարէ դպրապետի պաշտօն՝ հոգալու համար իր ուսանողական ծախսերը։

Հոս ալ սակայն նիւթական անձուկ պայմանները կը ստիպեն զինք կէս թողուլ ուսումը։ Առնէ մը նորէն ուսուցչութեամբ զբաղելէ յետոյ կ՚անցնի Ֆրանսա։ Փարիզի մէջ բարեբախտաբար Ն. Աղբալեան առիթը կը գտնէ հետեւելու Սորպոնի դասընթացքներուն, ուր որպէս ուսուցիչ կ՚ունենայ ժամանակի Ֆրանսական ականաւոր դէմքերը։

Առանց աւարտելու Սորպոնի լման դասընթացքը, Նիկոլ Աղբալեան կ՚անցնի Պալքանները, անկէ՝ Եգիպտոս, ուր կ՚ունենայ յեղափոխական եւ հասարակական գնահատելի գործունէութիւն։

Հայրենիք վերադառնալով Ն. Աղբալեան 1912—13ին կ՚այցելէ Տաճկահայաստանի զանազան շրջանները, ինչպէս Վան, Էրզրում եւայլն։ Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, որպէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Արեւելեան Բիւրոյի անդամ կ՚անցնի երկիր եւ Թոստոմի, Արմէն Գարոյի, Իշխան Յովսէփ Արղութեանի եւ ուրիշներու հետ կը կազմակերպէ կամաւորական գունդեր, որոնց մէջ կը տեսնէ գլխաւոր միջոցը Թրքահայաստանի ազատագրման, հայութեան փրկութեան եւ ապագայ հայ ժողովրդական կանոնաւոր բանակի կազմութեան։

Ի զուր չանցնիր այս բուռ մը մարդոց գործը եւ 1917ին կարելի կ՚ըլլայ փութացնել Վասպուրականի, Մուշի եւ Բիթլիսի գրաւումը։

Յետագային նոյն այս կամաւորական գունդերը կը կազմեն կորիզը հայկական բանակին, որ անհաւասար եւ գերմարդկային կռիւներէ յետոյ կը յաջողի կերտել Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որուն կրթական նախարար կը նշանակուի Ն. Աղբալեան։

Իր նախարարական ամբողջ շրջանին, Ն. Աղբալեան իր բովանդակ հմտութիւնն ու տաղանդը ի սպաս կը դնէ նորակազմ հայ Հանրապետութեան լուսաւորութեան եւ սերունդներու դաստիարակութեան նուիրական գործին։

Պոլշեւիկեան խուժումէն եւ Հայաստանի խորհրդային Ռուսիոյ կցումէն յետոյ՝ Ն. Աղբալեան Դաշնակցական միւս ղեկավար դէմքերուն հետ կը ճաշակէ պոլշեւիկեան բանտին տանջանքները եւ ի վերջոյ կ՚ազատագրուի փետրուարեան ժողովրդական ըմբոստութեամբ եւ կ՚անցնի Պարսկաստան։

1922ին կը հրաւիրուի Եգիպտոս, ուր կը վարէ Աղեքսանդրիոյ Ազգային վարժարանին տնօրէնութիւնը մինչեւ 1928, երբ Լիբանան անցնելով, իր գրչի ընկերոջ՝ Լ. Շանթի հետ կը հիմնէ «Համազգային»ի Պէյրութի Հայ Ճեմարանը, ուր կը դասաւանդէ գրաբար եւ հայ գրականութեան պատմութիւն։

Ն. Աղբալեանի գրականութենէն ներս մուտքը տեղի կ՚ունենայ 1897ին, երբ «Մուրճ» ամսագրին մէջ կը սկսի հրատարակել իր գրական քննադատական յօդուածները, որոնցմէ առաջինը նուիրուած կ՚ըլլայ երիտասարդ բանաստեղծ Աւետիք Իսահակեանին։

Կարճ ժամանակէն կը շահի գրագէտ քննադատի մեծ համբաւ, շնորհիւ իր առողջ դատողութեան, գրական եւ պատմական փիլիսոփայական լայն պաշարին։

Հայերէնէն զատ, որուն բոլոր գեղեցկութիւնները արտայայտութիւն կը ստանային իր գրչին ու լեզուին տակ, լաւապէս կը ծանօթանայ ռուսերէնի, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի եւ կ՚ուսումնասիրէ նաեւ հին թէ նոր համաշխարհային գրականութիւնը։

Առաւելաբար իր գրական ուղղութիւնը կը հունաւորուի ռուս մեծ գրագէտներ Պէլինսքիի, Չէրնիշէվսքիի եւ Տոստոեւսքիի գործերուն ազդեցութեան տակ։ Ֆրանսական գրականութիւնը մանաւորաբար կը հմայէ զինք։ Կ՚ուսումնասիրէ Պալզաքը եւ մեծ հիացում կը տածէ հռչակաւոր վիպասանին գործին հանդէպ։

Որպէս գրական քննադատ Ն. Աղբալեան եղած է անոնցմէ, եւ լաւագոյնը, որոնք գիտեն պեղել գրական անդաստանը, եւ երեւան հանել արժէքներ, որոնք առանց քաջալերանքի կամ ծանօթութեան պիտի խամրէին ու կորսուէին գրականութեան համար։ Այս եղած է իր մեծագոյն արժանիքը գրական քննադատական մարզին մէջ։ Իրեն շնորհիւ ժողովուրդին կողմէ լաւապէս ճանչցուած ու գնահատուած են Յ. Թումանեան, Վ. Տէրեան, Աւետիք Իսահակեան եւ Եղիշէ Չարենց։

Կովկաս ապրած ատեն, կ՚աշխատակցի «Մուրճ»ի, «Մշակ»ի, «Հորիզոն»ի եւայլն։ Երկու տարի կը հրատարակէ «Նոր Հոսանք» անուն գրական լուրջ պարբերաթերթ մը, ուր այլ գրական ու գեղարուեստական մեծարժէք քննադատականներու կարգին յատուկ ուսումնասիրութեան կ՚ենթարկէ Լ. Շանթի «Հին Աստուածները»։

Կ՚աշխատակցի նաեւ Իրանի «Յառաջ»ին եւ արտասահման անցնելէ յետոյ բազմաթիւ յօդուածներ կը հրատարակէ «Յուսաբեր»ի, «Հայրենիք» ամսագրի, «Յառաջ»ի, «Ազդակ»ի եւ զանազան թերթերու մէջ։

Ուսանողական առաջին տարիներուն իսկ, Ն. Աղբալեանի մօտ ի յայտ կուգայ ճարտասանի հազուագիւտ շնորհը, որ յետագային կազմաւորուելով կը դառնայ իր բազմակողմանի տաղանդին մէկ գեղեցիկ արտայայտութիւնը։

Ընկերային քաղաքական կեանքի մէջ, Ն. Աղբալեան, շնորհիւ իր անխոնջ ընթերցումներուն, երիտասարդ տարիքէն իսկ կը շահի տեսաբանի մեծ համբաւ եւ կը դառնայ Հ. Յ. Դաշնակցութեան անզուգական գաղափարախօսը։

Անմահ գործ մըն է «Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին» անունով հրատարակուած այն հատորը, որ նախապէս «Դրօշակ»ի մէջ լոյս տեսաւ։

Ն. Աղբալեանի վերջին տասնըհինգ տարիներու կեանքը լաւապէս ծանօթ է Սուրիոյ եւ Լիբանանի եւ մանաւորաբար Պէյրութի հայութեան։ Ան իր շահեկան դասախօսութիւններով եւ մշակոյթին նուիրուած տօնակատարութեանց ընթացքին խօսած ճառերով ուղղակի կը հմայէր զինք մտիկ ընողները, որոնք ժամերով, անձանձրոյթ ու լուռ երկիւղածութեամբ կը լսէին հայ մշակոյթի մեծ քուրմը՝ իր տաճարին մէջ։

1943 եւ 1944ին Պէյրութի ճեմարանի սրահին մէջ երկու շաբաթը անգամ մը կուտայ դասախօսութիւններ Հայ գրականութեան պատմութեան շուրջ։ «Ակօս»ի մէջ կը հրատարակէ իր «Պատմութիւն Հայ Դրականութեան» գործին ներածականը, որ այս տարի լոյս ընծայուեցաւ «Համազգային»ի կողմէ առանձին հատորով։ Այս կ՚ըլլայ իր վերջին գործը։

Պարբերաբար փոքր գրքոյկներու ձեւով լոյս ընծայած է նաեւ «Բանասէրի Յուշագիրը» ընդհանուր խորագիրը կրող բազմաթիւ արժէքաւոր դիտողութիւններ Հայ լեզուի եւ բառերու ծագման շուրջ։

Իր մահէն հազիւ հինգ օր առաջ, Շթորայի մէջ հաւաքուած խումբ մը դրողներու հետ կը ձեւակերպէ Գրողներու Միութեան ծրագիրը, կը ստանձնէ կազմուած ատժամեայ յանձնախումբին նախագահութիւնը։ Աւաղ սակայն մահը կը հասնի անշշուկ եւ 14 Օգոստոս 1947ին, հինգշաբթի գիշեր, ժամը 1ին Ն. Աղբալեան իր Շթորայի բնակարանին մէջ կ՚իյնայ յանկարծամահ՝ խոր սուգի մատնելով բովանդակ հայութիւնը։ Տ.

(*) «Ազդակ Շաբաթօրեակ» Ա. տարի թիւ 1.

Նա ուսուցիչ էր

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աղբալեանի թոյլտուութեամբ, թող ներուի ինձ, եթէ մի քանի խօսք էլ ասեմ իմ մասին։

Ինչպէս բոլոր սկսնակները՝ ես էլ սկզբում բանաստեղծութիւններ էի գրում։ Ունէի ստուար մի հատոր, բայց չէի համարձակւում հրատարակել թէկուզ թերթերում։ Չէի հրատարակում, բայց համարձակութիւն ունէի իմ բանաստեղծութիւններն արտասանելու հանդէսների մէջ, ի հարկէ, առանց հեղինակի անունը տալու։

Մի անգամ ես արտասանեցի Վահան Տէրեանի «Կարուսելը» եւ կրկնութեան պահանջի վրայ արտասանեցի իմ մէկ քերթուածը որ սկսում է այսպէս.

— Ես անանուն իշխանուհի,
Դու անանուն մի Ասպետ.
Մենք ծնուել ենք հեռու աստղերի
Ու կը մեռնենք նրանց հետ։

Սրահից ելնելս վերջ Աղբալեանը մօտեցաւ ինձ։

— Ո՞ւմ բանաստեղծութիւնն էր վերջինը, հեղինակի անունը մոռացար յիշել։

Լռեցի։ — Ա՛ա, լսել եմ, որ դու էլ բանաստեղծութիւններ ես գրում, չլինի՞ քո գործն է։

Լռեցի։

— Այս հինգշաբթի երեկոյ բանաստեղծութիւններդ տետրակդ առած՝ կը գաս ինձ մօտ, մեր տուն։ Ասաց նա հրամայական ձեւով, ու առանց պատասխանիս սպասելու, հեռացաւ։

Աղբալեանի խօսքը պատգամ էր ինձ համար, միթէ՞ կարող էի չգնալ։ Սրտի ի՞նչ տրոփով էր, որ սպասեցի հինգշաբթիին։ Ի՞նչ պիտի ասէր Մեծ գրագէտ քննադատը. իմ բանաստեղծութիւնները գերեզմա՞ն պիտի փնցնէր իր մէկ խօսքով, թէ՞...

Գնացի. Նրա տունը գտայ Պ. Լեւոն Շանթը եւ պրոֆէսոր Ա. Խաչատրեանը։ Աղբալեանը բացաւ տետրս, որ բաւական խոշոր էր, հարիւրէն աւելի բանաստեղծութիւններով։ Սկսեց կարդալ բարձրաձայն։

— Այս մէկը Տէրեան է յիշեցնում, չարժէ։ — Ու մատիտը մահուան գիծ քաշեց քերթուածիս վրայ։ — Այս էլ Իսահակեան է։ Նոյն ճակատագիրը — սեւ գիծ։ — Այս ոչինչ, կանացի է, ինքնեկ, բայց տկար է յանգով ու վանկով. մշակուելու պէտք ունի։

— Այս մէկը կարծես մի նոր բան է ուզում ասել, բայց պարզ չէ.

Ուզեցի միջամտել պարզելու, հասկացնելու համար գործս։

— Դու լռիր, դու այստեղ չես, եւ չես կարող գրքիդ հետ լինել. ամէն ընթերցողի մօտ, ընթերցողն է որ պիտի կարդացածը հասկանայ, զգայ ու ապրի։ Ես՝ օրինակ՝ բան չհասկացայ։

Ու այդպէս համբերութեամբ կարդաց, վերլուծեց անծանօթ սկսնակիս գործը, խաչանշելով իմ հաւնած կտորները։

Ամէնէն հաւանած քերթուածը եղաւ — Ես անանուն իշխանուհին — դարձաւ Լ. Շանթին.

— Ի՞նչ ես ասում, Լեւոն, այս մէկը կարծեմ մի սերունդ կ՚ապրի։

— Քո գնահատութեամբ մի սերունդ ապրելիք բանաստեղծութիւնը կարող է աւելի էլ ապրել։ Դու շատ խիստ եղար, Նիկոլ, օրիորդի բանաստեղծութիւնների նկատմամբ։ Ես կարծում եմ, թէ վերաքաղով այդ տետրակէն կարելի է մի փոքրիկ հատոր հրատարակել որպէս մի ծիլ, ապագայ ակօսին ճամբան բանալու համար։ Պատասխանեց Լ. Շանթը ժպտադէմ ինձ նայելով։

Օհ, այդ խրախուսիչ ժպիտը մի բալասան եղաւ իմ վիրաւոր հոգու համար։

— Ո՛վ հակառակն ասաց, միջամտեց Աղբալեանը, դրա համար չէ՞, որ ժամերով կարդում եմ այս տետրը։ Մեծերին յաջողապէս թէկուզ նմանիլը եւ կրկնելը խրախուսելու չէ։ Ինքնուրոյն, նոր բան, նոր ձեւ գտնելու են նորերը։ Մէկ էլ օրիորդը յանգի եւ չափի մէջ տկար է. պէտք է աշխատի, կարդայ, սովորի, սովորի։

Մինչեւ կէս գիշեր իրենց հետ մնացի։

Ն. Աղբալեանի ցուցմունքներով պատրաստում էի մի հատոր լոյս ընծայելու համար։ Աւաղ, վրայ հասան Մայիսեան ապստամբութիւնը, յետագայ պատմական դէպքերը եւ հատորս լոյս չտեսաւ։ Ես ընկայ օտար աշխարհներ, առանց մի շիւղ ունենալու հետս իմ անցեալ կեանքէն։

Կորա՞ծ, ոչնչացա՞ծ է Ն. Աղբալեանի նշաններով բանաստեղծութիւններիս տետրը, թէ ապրում է Հայաստանի մի տեղ։ Չգիտեմ։

Ահա այդպէս էր Աղբալեանը, ուսուցանող, առաջնորդ, ընկեր բարեկամ, քուրմ հայ գրականութեան տաճարի։

Հայաստանի խորհրդայնացումէն վերջ, իր տարագիր կեանքի ընթացքին, ուր մի պահ դադար առաւ նա, եղաւ միշտ մեծ ուսուցանողը։

Թաւրիզում տարագիր եւ տեղացի մտաւորականները կազմեցին գրական մի ակումբ, հաւաքավայր ունենալով Տիկին Շուշանիկ Խանազատի անձնական մանկապարտէզի ընդարձակ սրահը։ Այնտեղ էլ Աղբալեանը եղաւ ուսուցիչը, իր խօսքը

լսելի դարձնելով թէ տարագիր Հային, թէ անդաստանի, մեծին ու պզտիկին անխտիր ։

Յիշում եմ իր մէկ դասախօսութիւնը Վահան Տէրեանի մասին, Թաւրիզում ։ Ես ծանօթ էի Տէրեանին, անգիր գիտէի իր քերթուածները, բայց Տէրեանը այն չէր ինձ համար, ինչ եղաւ Աղբալեանի դասախօսութիւնը լսելէս վերջ ։

Աղբալեանը հոգի, շունչ, գոյն, մարմին, կեանք ներշնչեց նրա ամէն մի քերթուածին, ամէն մի բառին, ու այդ դասախօսութիւնը եղաւ աստուածային մի համանուագ, որի մէջ Տէրեանը դադարեց հողածին մի մարդ լինելը, դառնալով Գառնաատեան մի ոգի ։

Աղբալեանի հոգին գեղեցկութեան մի տաճար էր, ինչ բանի որ մօտենար նա, կը վանէր թերին, տգեղը, եղերելին, ու իր մոգական մատը դնելով գեղեցկութիւնների վրայ՝ ունկնդիրը միշտ կը քաշէր դէպի վեր, դէպի գեղեցիկը, վսեմը, վեհը։

Իսկ աշխուժեան իր հոյակապ գործը Պէյրութում ։ Հայ Ճեմարան, Շանթը լծակից, Օհանջանեանը նիւթական եւ հոգեկան պատուար ։ Բայց այդ մասին թող խօսեն ուրիշները, թող խօսեն իր նոր աշակերտները, որոնց ականջէն դեռ չէ հեռացել նրա կենդանի ձայնը ։

Սպասում էինք Աղբալեանի Հայ Գրականութեան Պատմութեան հատորներին, ու յանկարծ գոյժը իր վաղահաս մահուան ։

Միջերկրականի դիմաց, Լիբանանի լեռներում, մայրիների ստորոտի տակ, իր ձեռակերտ հիւղակը ընկել է նա լուսաբացին ։

Օ՜հ, երեւի այդ առաւօտ ծովը նրան թուաց մի մաքուր մագաղաթ իր առջեւ փռուած, մայրիի ստորոտը փետուրէ մի գրիչ իր ձեռքը, ուանտաթի չուքը, խառն իր հոգու ծայնին հայ խօսքը, որ պէտք է գրել, գրել հինը նորին կապելու եւ նորը եւ բոլորը յաւերժին յանձնելու համար ։

Ու լուսաբացին նա ծունկի եկաւ Հայ Գրականութեան տաճարում, արդեօք ո՞ր մեծի անտանը հրթունքին ։

Մեռա՞ւ.— Ոչ, չմեռաւ ։

Գիտէ՞ք Աղբալեանը ոչ միայն հաւատում էր հոգու գոյութեան, այլեւ հոգիների վերածնունդին ։

Պէյրութ ։ Մի օր հաւաքուած էինք իր շուրջը Գ. Արշակ Ցովհաննիսեանի տան պատշգամում ։ Աշնան երեկոյ էր, աստղալից երկնքով ։ Յանկարծ մի աստղ սահեց երկնքով ու տուղուեց ծովի անհունը ։ Մի երիտասարդ ասաց․

— Մամիկս պիտի ասէր, թէ մի հոգի հանգաւ ։

Աղբալեանը խօսեց ․

— Ի՞նչ ․ դուք չէ՞ք հաւատում հոգու գոյութեան ։ Ես ոչ միայն հաւատում եմ այլեւ գիտեմ, որ հոգիները վերածնւում են ։ Եթէ կ'ուզէք՝ ես մի վերածնած հոգի եմ, այն էլ ոչ թէ մի անգամ, այլ մի քանի անգամ ։ Ես ունեմ իմ մէջ իմ նախկին կեանքերի պատկերները եւ ներզգացումները ։ Ամէնէն մօտիկը իմ ներկայ կեանքին մի հնդիկ է․ այո, մի հնդիկ, բուտտայական, չգիտեմ դէրվիշ, թէ փիլիսոփայ ։

Լուրջ կատակ էր իր խօսքը թերեւս ։

Չգիտեմ վերածնած մի հոգի՞ էր նա, թէ ոչ, բայց հաստատ գիտեմ, որ իր մահով արդէն իսկ վերածնած է նա, ու յաւէտ պիտի ապրի որպէս մի քուրմ Հայ գրականութեան պանթէոնում ։ Երկիւղածութեամբ վառում եմ հոգիս որպէս մոմ իր պաշտամունքի տաճարում, իր սուրբ յիշատակի առջեւ ։

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՊՈՒՏՄ ՏԻՏԱՂ

Եթէ...

— Ա՜խ, եթէ Աստուած պապիկը, ժամանակին մէկ հատիկ մը դիւանագէտ տար մեզի:

— Աշխարհը կը գրաւէինք: Կազ ու կուպ կը դադրէր երկրի վրայ ։

— Ի՞նչ կ'ըսես, այն ատեն մենք ի՞նչ պիտի ընէինք առանց վէճի ու կռուի:

— Չէ՞ որ մենք պիտի փշխէինք աշխարհի, մեզի կը վերապահէինք կռուելու — դղուրտելու — իրաւունքը ։

— Ապա կ'ըսեն որ բոլոր Հայերը, ժամկոչէն, սկսած մինչեւ իրենց պատրիարքը, դիւանագէտներ են: Բարի լուսէն մինչեւ գիշեր բարի, քաղաքական նիւթերով կը զրաղին… Նոյն իսկ, սրբանոցի կամ նախակրթարանի տղաքը, նպարավաճառներ, հիւսներ կամ դերձակներ, բարձր քաղաքականութեան մասին կը բանախօսեն եւ կը գրեն եղեր նէ․․

— Աղբեր ջա՛ն, շիտակ են այդ բոլորը: Մենք ներկայիս, բազմաթիւ կարող դիւանագէտներ հասցուցած ենք: Չե՞ս կարդար մեր թերթերը: Վստահ եղիր, որ մենծ պետութիւններուն խելք սորվեցնելու, անոնց սխալները մատնանշելու չափ կարողութիւն ունեցողներ կան մեր մէջ:

— Կ'ըսեն նոյնպէս, թէ բոլոր մեծ կառավարութիւնները հայ դիւանագէտ խորհրդականներ ունին, թէ առանց անոնց խորհուրդին ոչ մէկ գործ կը տեսնեն: Այն ատեն, ինչո՞ւ Կարսն ու Արտահանը, Կարինն ու Վանը Տաճիկներուն ձգեցին՝ գրաւելէ ետքը:

— Ա՛խ, եթէ այդ միջոցին, սա Դաշնակցականները գործի գլուխ չըլլային, եթէ սա Վրացեանը Մոսկուա հեռագրած չըլլար, եթէ Մոսկուա դրկուելիք պատուիրակութեան գլուխը, Շանթ անունով անձ մը դնելու տեղ, Չափիւռ անունով մէկը դնէին, եթէ…

— Կամ Թուրք բանակին ճակատ ցուցնելու փոխարէն կռնակ դարձնէին եւ սպասէին որ ռուսական բանակը վերէն գործը լրացնելէ ետքը օգնութեան գար մեզի…

— Ա՛խ, մեր այն ատենի վարիչները, անճարպարող եւ անհեռատես դիւանագէտներ էին ։

— Այո՛, փոխանակ իմպերիալիստ՝ աղգերուն ականջ կախելու եւ անոնցմէ հին ու մին զէնքեր գնելով Թուրքին դէմ կռուելու, պէտք էր որ Անգլիոյ դէմ դարձնէին զէնքին բերանը ։

— Եւ կամ «Անկախ Հայաստան»ի տեղ ռուբիւելի համեստ որակում մը տային մեր հայրենիքին: «Մայիս 28»ի տեղ՝ 32 Մայիս կամ գոնէ Նոյեմբեր ամսուն սպասէին …

— Բայց կեցի՛ր, չէ՞ք կարծեր որ այն ատեն, Թուրքը մինչեւ Թիֆլիս կը յառաջանար ։

— Ի՞նչ կարեւորութիւն ունի, մինչ որ ըլլար քեռին օր մը ետ պիտի մղէր զանոնք ։

— Հապա հայութիւնը ի՞նչ կ'ըլլար մինչեւ այն օր:

— Եղբայր Հայր կայ ու կը մնայ: Ան՝ յաւիտենական է: Հայաստանը կը մնար: Տես Կարսն ու Արտահանը եւ ամբողջ Թրքահայաստանը կան ու կը մնան: Ժողովուրդը ինչ արժէք ունի: Կարեւորը հայրենիքն է ։

— Շատ ճիշդ կը դրուցես: Տես, երբ կ'երգենք, կ'ըսենք «Հայրենիք սրբազան», «Հայրենեաց սիրով» կամ «Թէ հայրենեաց» բայց երբեք լսած չենք «ժողովուրդ սրբազան», «ժողովուրդի սիրոյն»ի պէս երգեր ։

— Կեցի՛ր, բան մըն ալ միտքս ինկաւ: Ինչո՞ւ Կարսը տուին Թուրքերուն, գոնէ խնայէին վեհափառ Մասիս հայրիկին․ ոգւոր Անի քաղաքին ։

— Հա՛, չգիտե՞ս: Թուրքը, մտած տեղէն, առանց պահշիշի դուրս չի գար: Պահշիշ մը տալ պէտք էր որ քշուէր երթար։ Պէտք էր գար «կրկին բազմեցնել Գոլսոյ իր գահին վրայ»:

— Մենք անհաշիւ պահշիշներ տուած ենք անոր թող այս անգամ ալ Վրաստանէն կամ Ազրպէջանէն վարձատրէին զայն, օրինակ Գանձակը կամ Պաքուն տալով:

— Ա՛խ, սա Դաշնակները շատ սխալներ գործեցին: Այն ատեն, փոխանակ աջէն դարնելու տեղ ձախէն դարնէին: Հիւսիս - արեւելքի կողմէ գացելով հարաւի ձախ եզերքը ամրացնէին: Արեւելեան հարաւէն դէպի արեւմտեան - արեւելք ուղղութիւն առնէին, բոլորովին տարբեր կ'ըլլար մեր ճակատագիրը: Եթէ, հիմակուան մեր նոր դիւանագէտները ըլլային այդ միջոցին, կը յաջողէինք: Բախտ չունի՛նք աղբեր ջա՛ն:

— Ո՞ւր էին այս նորերը այն ատեն:

— Նիբը Իստ Բըլիֆի որբանոցներուն մէջ պահածոյ կաթ կ'ուտէին եւ ամերիկեան բազմաստղ դրօշակին բարեւի կայնած էին հպարտօրէն: Ո՛վ խելք պիտի ընէր օգտուիլ, անոնց ապագայ տաղանդէն…

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Գարեգին Սրուանձտեանը իբրեւ ազգագրագէտ

19րդ դարում Եւրոպայում արդէն ծայր էին առել ազգագրութեան ուսումնասիրելու, բայց ամէնից առաջ հում նիւթը գրի առնելու կարեւոր աշխատանքները ։ Մի կողմից հաւաքւում, եւ միւս կողմից ուսումնասիրւում էին նշանաւոր գիտնականների կողմից ։ Այդ աշխատանքների ծաւալման հետեւանքով բացայայտւում էին ժողովուրդների ալեւոր հնութեան գաղտնիքները ։ Գիտութիւնն ազգագրական նիւթերի հիման վրայ միայն թափանցում էր մարդկային հասարակութեան ընկերային կեանքի խորքերը եւ կատարում պրպտումներ ։

Հայ մեծ բանահաւաքը հետեւելով գիտական այդ մեթոդին ։ Սկսեց հաւաքել մեր ժողովրդի ազգային սովորութիւնները, թերեւս առանց ուսումնասիրման ու յանձնել ապագային ։ Նա արդէն հասել էր այն եզրակացութեան, որ կրօնական հաւատալիքներն ու առասպելները՝ ծագումն առնելով մարդու մտածողութեան ստորին աստիճանում, իրենցից ներկայացնում են նրա՝ մարդու կեանքի, ինչպէս եւ կրօնի պատմութեան սաղմերը ։ Այդ կրօնական հաւատալիքներն ու առասպելները համարելով մարդկային հասարակութեան մտածողութեան մի որոշ շրջանի պատմութիւնն ու մշակոյթը, Սրուանձտեանը գրում էր ։

«Այսօր այն ամէն բաները, որ մեր մէջ կամ գիտութեան ու կրթութեան ունեցող ազգաց առջեւ կը համարուին նախապաշարումն, կը համարուին մութ ու խաւար, ի Հնդիկս եւ ի Չինս իրականութիւն է, կենցաղագիտութիւն է, բարեպաշտութիւն է, լուսաւորութիւն է․ » (Ման․ էջ 135) ։

Կար եւ ժամանակ, երբ մարդն իրենից բարձր, իրենից կարող ու զօրեղ էր պատկերացնում մեռած բնութիւնը եւ նրա ահեղ երեւոյթները, կենդանացնում էր անշունչ տարրերը եւ նրանց մէջ տեսնում ահաւոր, բայց աներեւոյթ ոգիներ ։ Այդ են վկայում Եգիպտոսում, Բաբելոնում եւ այլուր կերտուած եւ մեզ հասած բազմազան յուշարձանները ։ Այդ տեսանկիւնից էր դիտում մեր ազգագիրը հայկական առասպելները եւ հեթանոսական կրօնը ։

Մինչեւ Գ. Սրուանձտեանը հայ ազգագրութիւնը, ինչպէս տեսանք, անմխիթար վիճակում էր ։ Թերեւս ազգագրութեան սահմանը այդ շրջանի համար լիապէս չէր արդարացնում իրեն, որովհետեւ այն ժամանակ եթէ հաւաքագրւում էին ազգային սովորութիւնները, ապա այդ կատարւում էր սոսկ ազգագրական պայքարին եւ հայ ժողովրդի հաւաքական ուժի շարժումն ու ինքնաճանաչմանը նպաստելու համար ։ Մեր իրականութիւնն այն ժամանակ ազգագրութիւնը հասկնալու եւ այն ուսումնասիրելու հիմքեր էլ չունէր ։

Ճիշդ ըմբռնելով ազգագրութեան դերն ու նշանակութիւնը ազգային պատմութեան հնագոյն հանգրուաններու ուսումնասիրման գործում, Գ. Սրուանձտեանը հայ ազգագրութիւնը իր սահմանափակ ու տկար շրջանակներից դուրս բերելով բարձրացրեց մի նոր գիտական աստիճանի վրայ ։ Նրան հետեւեցին Արիստակէս Տեւկանցը, Կ. Նաթանեանը, Միրախորեանը, Ս. Հայկունին եւ ուրիշները ։ Պատահական չպէտք է համարել, որ մեր ազգագիրը իր ազգագրական գործունէութեան ընթացքում առաւելագոյն չափով գնահատում էր եւ ժողովում հեթանոսական հաւատալիքների ու առասպելների գիրապրակները մեր ժողովրդի միջից ։ Նա հասկանում էր, որ ժողովուրդների յիշողութեան մէջ ապրող նախնական մտածողութեան այդ եղանակներն են հանդիսանալու այն յուսալի բանալիները, որոնցմով պիտի բացուեն այդ ժողովուրդների ծագման, աճման ու զարգացման մասին հօգացող գիտութիւնների դռները ։ Նրան յայտնի էր, որ Եւրոպայում հնագիտութիւնն ու ազգագրութիւնը մի կողմից, լեզուաբանութիւնը միւս կողմից մեծ յայտնագործութիւնների ամենամեծ եւ անսպառ աղբիւրը ժողովուրդնէմիայն, ուստի եւ նա բարձր է գնահատում ժողովրդին եւ նրա բանաւոր ստեղծագործութիւնը, որովհետեւ,

«Ժողովրդեան միտքն ու բանականութիւնը չէր կարելի մնալ անգործ եւ անզգայ, նա իր տեսած, լսած ու լսած անցքերը կը խօսէր բերանացի, կը շարադրէր, կը վիպասանէր բանացի, եւ իր զգացած սէրն ու թախիծը կ'երգէր, կըմրմնջար թէ յանձին առանձին եւ թէ ընկերութեան, նոյնպէս երեւակայութիւնն ալ բան մը կը յաւելուր բուն եղածին վրայ, բան մըն ալ լոտը կը յաւելուր՝ երգիչ ինքն եւս այլում կը հաղորդէր (Ման․ 148) ։

Գ. Սրուանձտեանը հայ ազգագրութեան նշանակութիւնը տեսնում էր նաեւ այն դերի մէջ, որ հայ ազգագրութիւնը պիտի ունենար մեր գրականութեան հետագայ վերելքի մէջ ։

Սրուանձտեանը շատ թանկ էր գնահատում հայ լեզուն եւ առաջադրում նրա ուսումնասիրման հրատապ հարցը ։ Իր ստեղծագործութիւններից շատերի մէջ է նա անդրադարձել այդ հարցերին, գտնելով որ առանց գաւառն ու գաւառային լեզուն հասկանալու եւ ուսումնասիրելու անկարելի է հասկնալ ազգային պատմութիւնը ։

Մեծ է Գ. Սրուանձտեանի ծառայութիւնը հայ ազգագրութեան բնագաւառում ։

Ինչպէս իր ժամանակին մեծ բանասէր Ալիշանը, նմանապէս եւ մեր օրերի հայ բանահիւսութեան հսկայ Մ. Աբեղեանը, իրենց խոշոր գիտական աշխատութիւններում, երբ խօսքը վերաբերուել է ազգային սովորութիւններին, հաւատալիքներին եւ առասպելներին, յենուել են Սրուանձտեանի գրի առած նիւթերի վրայ ։

Ցանձին Գ. Սրուանձտեանի «Գրոց ու բրոց»ի եւ «Մանանայ»ի հայ ազգագրութեան գանձարանն ունի դեռ եւս չգերազանցուած աղբիւրներ, որոնց լուրջ ու մանրազնին ուսումնասիրութիւնը մեր բանասիրութեան յետագայ ամենափայլուն գործերից է լինելու ։

«Էջմիածին»

ՎԱՐԴ ԲԴՈՅԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱԼԽԱՍԻ ԼՈՒՍԱԴԷՄԻՆ, Ա. հատոր հրատարակութիւն «Արարատ» հրատարակչականին, տպարան «Հայրենիք» ։

պետ Թոքլիաղդիի սահմանադիր ժողովին մէջ խօսած բուռն ճառերը կառավարութեան դէմ կոր֊ սնցուցին իրենց ազդեցութիւնը այն պայքարին մէջ՝ զոր իրարու հետ կը մղէին ամենէ մը ի վեր տէ Կասփէրիի դահլիճը եւ ձախակողմեան կու֊ սակցութիւնները։

— Արդարեւ, իտալական ընկերվարականներու աջ թեւին պետ՝ Սարակաթ, բացորոշ կերպով յայտարարեց թէ՝ «իր կուսակցութիւնը չպիտի միանայ ոչ մէկ ձախակողմեան խմբակցութեան։ Ընդունելով հանդերձ Թոկլաղդիի խօսքերը ազա֊ տութեան պաշտպանումին մասին, Սարակաթ սա վերապահութիւնը ըրաւ. «կը վախնամ որ արտա֊ սանուած խօսքերէն ոչ մէկ բառի պէտք է հաւա֊ տալ, որովհետեւ համայնավարները դեռ նոր խղդեցին ազատ ձայն մը Պուլկարիոյ մէջ»։ Բեղ֊ կովի կախաղանը հանուելուն մասին Սարակաթի ըրած այս ակնարկութիւնը բուռն ծափերով ըն֊ դունուեցաւ Սահմանադիր ժողովի բոլոր անդամ֊ ներուն կողմէ, բացի համայնավարներէն։

Իտալիոյ խորհրդարանական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ տէ Կասփէրի դահլիճին մէջ պիտի առնէ ձախակողմեան կուսակցութիւններէն անդամներ, եւ տնտեսական գործերու նախարա֊ րութիւնը պիտի առաջարկէ Սարակաթի։

КԱՆՏԻ ԿՌՈՒԻ ՊԱՏՐԱՍՏ

Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի սահմանագլու֊ խը պատահած յեղափոխական շարժումներուն ակ֊ նարկելով, Մահաթմա Կանտի յայտարարած է. «եթէ Փաքիստան շարունակէ իր թիւր ընթացքը, Հնդկաստանի կառավարութիւնը պիտի հարկա֊ դրուի պատերազմիլ անոր հետ։ Հանգիստ չպիտի ըննամ մինչեւ որ Փաքիստանէն վտարուած բոլոր Հնդիկները եւ բոլոր Սիխերը չվերադառնան իրենց տուները»։

Ծ. ԽՄԲ.— Կանտի, այս կերպով, լքած կ'ըլ֊ լայ իր ընկերային — փիլիսոփայական տեսութիւ֊ նը, որուն համեմատ, մինչեւ հիմա, բացարձակա֊ պէս հակառակ եղած է իր քաղաքականութիւնը բռնի ուժով գործ դնելու սկզբունքին։

★ Հնդկաստանի կառավարութիւնը կը հա֊ ղորդէ թէ 1.700.000 Հնդիկներ եւ Սիխեր Փէնճապի արեւմտեան մասէն դուրս ելած են։ Նոյնքան իս֊ լամներ ալ այս նահանգը հասած են եւ պիտի հաս֊ նին, անկէ մեկնող Հնդիկներուն եւ Սիխերուն տե֊ ղը բռնելու համար։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ ծագած քոլէրայի համաճա֊ րակին դէմ պայքարելու համար Լոնտոնէն ղըր֊ կուած առաջին չիճուկները հասած են Գահիրէ։ Վերջին 24 ժամուան մէջ, պատահած են 11 մահ եւ 94 նոր վարակուածներ։

25 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— 28 Սեպտ. 1922.— Կ. Պոլ֊ սոյ ամերիկեան բարձր քօմիսէր ծովակալ Մարք Պրիսթըլի պահանջումին վրայ, Միաց. Նահանգ֊ ներու ծովային նախարարութիւնը անմիջապէս Տարտանէլ ղրկեց 12 թորփիլանաւ։

ՍՈՖԻԱՅԻ դատարանի ընդհ. դատախազը ամբաստանագիր մը պատրաստած է դատի քա֊ շելու համար 32 անձեր, որոնք «Զինուորական Լի֊ կա» անունով զինուորական դաւադիրներու կազ֊ մակերպութեան մը պետերը կամ անդամներն են։ Այս կազմակերպութիւնը ամբաստանուած է սա յանցանքով թէ՝ դաւադրած է ազգ. ճակատի կա֊ ռավարութեան եւ յարաբերութիւններ մշա֊ կած է Նիքոլա Բեդկովի հետ։ Մահուան պատիժ պիտի պահանջուի կազմակերպութեան պետերէն զօր. Սիրիլ Սթանչէֆի եւ գնդապետ Սթամպոլտա֊ ձիէվի համար։

ՎԱՏԻԿԱՆ, առաջին անգամ ըլլալով, դրօշ֊ մաթուղթեր հրապարակ պիտի հանէ օդային թղ֊ թատարի համար։ Իւրաքանչիւրը տասնական դրօշմաթուղթէ բաղկացած շարքեր շրջաբերու֊ թեան պիտի դրուին, շարքը 1950 լիրէթի։

ԱՆԳԼՈՍԱՔՍՈՆՆԵՐՈՒ կրկնակի բողոքնե֊ րուն հակառակ, Սովետները գրաքննութիւնը վե֊ րահաստատած են Վիէննայէն ղրկուող նամակնե֊ րուն համար, ինչ որ կը յապաղեցնէ առաքումնե֊ րը։ Աւստրիոյ Անգլոսաքսոն պատասխանատու պաշտօնատարները այս մասին խիստ ծանուցագիր մը ղրկած են Աւստրիոյ սովետ բարձր քօմիսէրին։

Տիկին Վարսենիկ Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թոռնիկ Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վահան Թէրզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փամփուքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խրիմեան եւ զաւակը Օր. Ցասմիկ Թէր֊ զեան եւ բոլոր ազգականները ցաւ ի սիրտ կը ծա֊ նուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին մահը՝

Գ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԹԷՐԶԵԱՆԻ

որ տեղի ունեցաւ սեպտեմբեր 25ին։ Թաղումը պի֊ տի կատարուի երեքշաբթի ժամը 10ին։ Հաւաքուիլ իր բնակարանը 22bis Villa de la Convetion, Romainville (Seine), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը։

Փորթ Լիլայէն առնել 105 թիւ օթօպիւս։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդ֊ րուի ներկայս իբր այդ ճանչնալ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Ց. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 4 շաբաթ երեկոյ ժամը 8էն մինչեւ լոյս, Ռէփիւպլիքէններու սրահին մէջ 16 rue J. B. David։ Նախաձեռնութեամբ «Անտօք» կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Կապոյտ Խա֊ չի սանուհիներու։

Կը խօսի՝ ընկեր Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Երգ, մեներգ, արտասանութիւն եւ տոհմիկ տարազներով հայ գեղջկական պարեր, սանուհի֊ ներու կողմէ։ Կէս գիշերէն վերջ եւրոպական պար մասնակցութեամբ Carlo Alfieri նուագախումբին։

Ձոխ պիւֆէ, առատ կերուխում։ Մուտքը ա֊ զատ է։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի հոկտեմբեր 2ին հինգ֊ շաբթի ժ.ը 9ին, Sociétés Savantesի Սալ Էի մէջ։ Կը խնդրուի նախկին աշակերտներէն ներկայ գտնուիլ ճիշդ ժամուն, իսկ նոր արձանագրուիլ փափաքող֊ ները դիմեն նոյն օրը ուսուցչուհիին։

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂԱՑ

Լիոնի Հայ Կրթական Մարմինս, պատիւ ունի յայտարարել որ Հայկազեան մանկապարտէզի եւ գիշերային դպրոցներու վերաբացումը կը սկսի յառաջիկայ հինգշաբթի 2 Հոկտ. առաւօտեան ժա֊ մը 9էն 12, 1.30—5, Մանկապարտէզի համար, եւ այնուհետեւ ամէն հինգշաբթի որոշեալ ժամերուն, սիրայօժար պաշտօնավարութեամբ՝ մանկապար֊ տիզպանուհի Տիկ. Մարի Շահինեանի։

3 Հոկտեմբեր, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 7—9, գիշերային դասընթացքի համար, եւ անկէ վերջ ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը վերոյիշեալ ժամերուն։ Արձանագրութեան համար դիմել, ա֊ մէն օր եկեղեցւոյ խորհրդարանը, 69 ru eLouis Blanc, ժամը 4—7։ Հայ Կրթ. Մարմնոյ դիւան

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ դպրոցի դասերը պիտի սկսին հոկտեմբեր 9ին, հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 10ին, անցեալ տարուայ վայ֊ րը։ Կը խնդրուի բոլոր նոր եւ նախկին աշակերտ֊ ներէն որ գան եւ արձանագրուին Հ. Գ. Գապեանի մօտ։

ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի հի֊ ւանդապահութեան պատրաստութեան յատուկ դասախօսութիւնները կը վերսկսին Հոկտ. 16֊ ին, հինգշաբթի ժամը 5ին, Իսիի իր դարմանա֊ տան մէջ, դասախօսութեամբ Տօքթ. Ռուբէն Տէր Դաւիթեանի։

15 տարեկանէն վեր այն հայ օրիորդները, որ կը փափաքին դասախօսութեանց հետեւիլ, արձա֊ նագրութեան համար դիմեն հինգշաբթի օրերը Sosiétés Savantes ,E սրահը։

Փարիզի մասնաճիւղին թղթակցութեան հա֊ մար հասցէն La Croix Bleue Arménienne, Section Paris, 15bis, rue Amélie, Asnières (Seine), հեռաձայն Gré. 30-95։

Դրամական առաքումները ընել 43 rue Richer, Mlle Palouyanի։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԱՆԻԷՌ ԳՈՒԱ ՔՈԼՈՄԳԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

Դպրոցը բացուած է ամսոյս 25ին։ Կանոնաւոր դասաւանդութիւններ սկսած են արդէն։ Կը խնդ֊ րուի, ծնողներէն, յղուել իրենց զաւակներուն, անմիջապէս առաջնորդել զանոնք վարժարան ֊վիլ֊ լա Ռուվէյրօլ, Անիէռ։

Անիէռ Գուա Քօլոմպի կրթ. յանձնախումբ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Նոր շրջանի բացման առթիւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընկերական խնջոյք մը (surprise party) շաբաթ, 4 հոկտեմբերին, 7 rue Phalsbourg ժամը 15էն 21։ Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի բոլոր մասնաճիւղե֊ րուն անդամները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Զինակից ՏԻԳՐԱՆ ՍՏԵ֊ ՓԱՆԵԱՆԻ (Բաբերդցի) անակնկալ մահուան առ֊ թիւ, մեր ցաւակցութիւնները կը յայտնենք ող֊ բացեալին այրիին, զաւակներուն, Տէր Նազարէթ֊ եան ընտանիքին եւ պարագաներուն։

Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միու֊ թեան կեդրոնական վարչութիւն։

ՁԱՓԻ ՎՐԱՅ ՏԱՓԱՏ կարող լաւ գործաւոր մը գործ կը փնտռէ։ Գրել «Յառաջ»ին։

Կ'ուզուի

Թրիքօ Jaige 10, մեքենայ ունեցող ձեռնարկու֊ ներ (entrepreneur)։ Դիմել Թէրզեան Տան, 3 rue Poissonnière, Paris։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի Կեդր. վար֊ չութեան ներկայացուցիչը կ'այցելէ հետեւեալ մասնաճիւղերուն։

ՎԱԼԱՆՍ՝ Հինգշաբթի 2 Հոկտեմբեր։
ՌՈՄԱՆ՝ Ուրբաթ 3 Հոկտեմբեր։
ՎԻԷՆ՝ Շաբաթ 4 Հոկտեմբեր։
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ Կիրակի ցերեկէ վերջ 5 Հոկտ.։
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ՝ Կիրակի երեկոյ, 5 Հոկտեմբ.։
ՏԷՍԻՆ՝ Երկուշաբթի 6 Հոկտեմբեր։
ԼԻՈՆ՝ Երեքշաբթի, 7 Հոկտեմբեր։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա֊ ճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին Sociétés Savantesի սրահը։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— «Անտօք» կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ ուրբաթ, 3 Հոկտ. ժամը 8ին, 14 rue Brossard։ Ներ֊ կայ կ'ըլլայ ընկեր Հանտալեան։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ ՍԷՎՐԱՆԻ դպրոցը կը վերա֊ բացուի 2 հոկտեմբեր 1947, Սէվրան Ave. de Livry, Մառօնիէի սրահին մէջ։ Բացի Սէվրանաբնակ հայ ծնողներէն, Կառկանի, Վիլ Բարիսիի, Օլնէյի, Վէրկալանի բոլոր շրջակայ արուարձաններու հա֊ յութիւնը կը հրաւիրուի օգտուիլ այս առիթէն, իրենց զաւակները ղրկելով այս դասընթացքին։

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան վկայ֊ ուած եւ փորձառու ուսուցչուհի Տիկին Զիլինկիր֊ եանի կողմէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9—12, իսկ կէսօրէ վերջ 14—17։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Բացառիկ ներկայացում երկուշաբթի 3 Նոյ֊ եմբեր 1947, ժամը 20ին Սառա պէռնար թատրո֊ նին մէջ։

Արա Գեղեցիկը

Նաիրի Զարեանի տաղաչափեալ Արա Գեղեցիկին Խաղարկութեան կը մասնակցին Փարիզի գրեթէ բոլոր հայ դերասանները։ Հինգ ամիսէ ի վեր կը տարուի լուրջ աշխատանք եւ պիտի խաղցուի գրե֊ թէ առանց նշմարելու յուշարարին ներկայութիւ֊ նը։ Ա. Գ.ը ունի նաեւ ութ զուարնական երգեր, որոնք յօրինուած են երաժշտագէտ Գ. Ա. Ալեմ֊ շահի կողմէ։ Ունի նաեւ մեհենական պարեր, Շա֊ միրամ թագուհիի պալատին մէջ։

Արա Գեղեցիկին բեմադրութիւնը պիտի կա֊ տարէ Գ. ԱՐՄԷՆ ԵԱՆԸԳԵԱՆ։

T. S. F.

Զինուորական ծառայութիւնէ վերադարձած ըլլալով՝ դարձեալ կը ստանձնենք T. S. F.ի եւ ուրիշ մեքենական, ելեկտրական գործերու վերա֊ բերեալ ապսպրանքներ, Փարիզ - արուարձաննե֊ րէն։ Իսկ զաւառէն յանձնարարութիւններ սիրով կը կատարենք։

Եթէ կը փափաքիք՝ T. S. F.ի արդիական եւ ապահովուած գործիք մը ունենալ, կամ նորոգել տալ ձեր ունեցածը, փոփոխութիւնները ենթար֊ կել։

Եթէ կ'ուզէք գնել՝ փիքօփներ, բարձրախօս֊ ներ եւ այլ կազմածներ վերջին նորաձեւութեամբ։

Եթէ հանգէսներու, բեմերու, լուսավառու֊ թեան եւ ձայնարձակներու գետեղման համար վկայեալ արուեստագէտի մը պէտքն ունիք՝

Մի՛ ՎԱՐԱՆԻՔ, մեզի դիմեցէք վստահօրէն. ամէն օր՝ ժամը 18էն վերջ, կամ գրել հետեւեալ հասցէին՝ ԱՐԱՅ Խ. ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

12 Rue Martin Bernard, PARIS (13)

Ծախու է

Սափրիչի ամբողջական կազմած մը՝ 2 այրի եւ 2 կնոջ յատուկ։ Լավապօ, հայելի, թիկնաթոռ, աթոռներ, 2 սէշուառ, դարակներ եւայլն։

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Յ. Տ. Յ.ի։

Le Gérant : A. NERCESSIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17, rue Damesme - 13e